

Chronicon sive Maius (partim sub auctore Macario Melisseno)

ΧΡΟΝΙΚΟΝ ΤΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΦΡΑΝΤΖΗ ΤΟΥ ΧΡΗΜΑΤΙΣΑΝΤΟΣ ΠΡΩΤΟΒΕΣΤΙΑΡΙΤΟΥ ΚΑΙ ΜΕΤΕΠΕΙΤΑ ΜΕΓΑΛΟΥ ΛΟΓΟΘΕΤΟΥ, ΔΙΑ ΔΕ ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ ΚΑΙ ΑΓΓΕΛΙΚΟΥ ΣΧΗΜΑΤΟΣ ΜΕΤΟΝΟΜΑΣΘΕΝΤΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ

Τὸ τῆς ἱστορίας χρήσιμον καὶ πρὸ ἡμῶν οἱ πολλοὶ συγγραψάμενοι διωρίσαντο καὶ ἄπερ ἂν ἐκείνοις ἐπῆλθεν εἰπεῖν, ταῦτα ἂν καὶ ἡμεῖς ἐρεῖν ἔχωμεν· τί γὰρ ἂν εὖ ροιμεν καινότερον νόημα τοσοῦτων ἱστορησάντων καὶ σύμπαν τῆς ἱστορίας ἀποφίνα μένων ἐν τοῖς σφετέροις συγγράμμασι; τάχα δὲ ὁ πλέον ἐκείνων ἐν τοῖς νῦν προκειμένοις ἡμῖν λέξειν ἄξιον, τοῦτό γε ἂν τῆς ἡμετέρας συγγραφῆς προβαλλώμεθα· τὸ δὲ ἐστὶν ὅτι, καινοτέρων ἡμῖν προκειμένων πραγμάτων, ἃ μήπω τις γραφῆ παρέδωκε, καὶ νότερον συμβαίνει εἶναι καὶ τὸ ὠφέλιμον, ἐκείνων ἐν γνώσει τῶν ἀνθρώπων γεγενημένων, ἄπερ ὁ ῥέων χύδην λόγος οὐκ ἀληθῶς ἀποφαίνεται. Οἱ μὲν οὖν τὰ καθ' ἡμᾶς ἱστορικῶς συγγραψάμενοι ἄλλην ἄλλως πεποίηται τὴν ἀρχήν· οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν ἀπὸ τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως ἤρξαντο, οἱ δὲ ἐξ ἀξιολόγου τῆς ἀρχῆς, ἢ Περσῶν ἢ Ἑλλήνων ἢ Ῥωμαίων ἢ ἄλλου οὐτινοσοῦν ἔθνῶν, ἕκαστος πρὸς τὸν ἑαυτοῦ σκοπὸν τὸ οἱ κείον καταρτιζόμενος σύγγραμμα. Καὶ ἡμῖν οὐχ ἥκιστα οὕτω τὰ τῆς συγγραφῆς τελεστήσεται. Τὰ μὲν γὰρ ἅπαντα γεγενημένα τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως πολλοῖς τε καὶ πολλαῖς ἐξιστορήθη, οὐχὶ λέγειν με. Καὶ πρὸς ἀλλήλους οἱ πλείους οὐ συνεφώνησαν τὰ τῶν βασιλέων συγγράφοντες, ἀλλοιώσεις τε χωρῶν καὶ πόλεων στάσεις καὶ πολέμων συρρήξεις καὶ ἀνδραποδισμοὺς καὶ νίκας καὶ ἤττας καὶ ὅσα τοιαῦτα συμβαίνει τοῖς καθ' ἡμᾶς. Πολυσχιδῶν γὰρ τουτωνὶ τελούντων καὶ μηδὲ παρ' αὐτῶν ἴσως τῶν ἐνερ γούτων γινωσκομένων, σχολῆ γε ἂν τοῖς ἐξιστοροῦσι τοῦ ἀληθοῦς παντάπασι γενήσεται ἢ ἐπίτευξις· ἐκ τοῦ μᾶλλον δὲ καὶ ὅσα τῆ κοινή φήμη γνωρίζεται, ταῦτα παραλήψασθαι δέον, εἰ μὴ ἀδικεῖν οὗτος ἐθελήσειε τὴν ἀλήθειαν ὡς οἱ τοὺς ὀβολοὺς κερματίοις ἐλλυμαινόμενοι ἢ καὶ παραχαράττειν βουλόμενοι. Οὔτε γοῦν πρὸς χάριν οὔτε 152 πρὸς φθόνον, ἀλλ' οὐδὲ πρὸς μῖσος ἢ καὶ πρὸς εὐνοίαν συγγράφειν χρεῶν ἐστὶ τὸν συγγράφοντα, ἀλλ' ἱστορίας μόνον χάριν καὶ τοῦ μὴ λήθης βυθῶ, ἣν ὁ χρόνος οἶδε γεννᾶν, παραδοθῆναι τὴν ἱστορίαν, μένειν δὲ ζώσαν τε καὶ λαλοῦσαν φωνὴν καὶ ἔμψυχον καὶ διαπρύσιον κήρυκα δι' ἀπεράντων αἰώνων. Οὕτως τοίνυν καγὼ Γεώργιος Φραντζῆς ὁ χρηματίσας πρωτοβεστιαρίτης καὶ Γρηγόριος τάχα μοναχός, 20ῶ καὶ μέγας λογοθέτης γεγονώς, πρὶν τοῦ τὸ μοναχικὸν σχῆμα λαβεῖν, ταῦτα ἔγραψα περὶ τῶν καθ' ἑαυτῶν καὶ τινῶν μερικῶν ἀναγκαίων γεγοθέντων ἐν τῷ τῆς ζωῆς μου χρόνῳ 20πρὶν τῆς αἰχμαλωσίας καὶ μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ ἄλλων τινῶν, ἃ εἶδον ἐγγράφως καὶ ἤκουσα. Καὶ πρῶτον μὲν διηγησόμεθα περὶ τῶν αἰτιῶν καὶ ἀφορμῶν τῆς τῶν Παλαιολόγων βασιλείας καὶ τίς ὁ πρῶτος ἐξ αὐτῶν βασιλεὺς ἐκ τοῦ ἐκείνων γένους καὶ τίς αὐτῶν ὁ βίος κατ' ἐπιτομὴν ἄχρι τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τουρκῶν καὶ πόσοι υἱοὶ καὶ θυγατέρες καὶ δεσπότηαι ἐγεννῶντο αὐτοῖς· καὶ πόθεν κατάγοντα οἱ τῷ γένει ἐκ Τολέδου τῆς τῶν ἑσπερίων Ἰβηρίας εὐγενεῖς ἄρχοντες· ἔτι δὲ καὶ περὶ τῆς τῶν Ὀθουμάνων γενεαλογίας πόθεν ἤρξαντο κατάγεσθαι καὶ πῶς ἐμεγαλύνθησαν καὶ ηὔξυνθη αὐτῶν ἢ ἀρχή. Ταῦτα οὖν διηγήσομαι ἄχρι τοῦ ἀμηνῶ Μεχεμέτη τοῦ τὴν Πόλιν ἀλώσαντος· καὶ πόθεν καὶ πῶς ὁ αὐτῶν ψευδοπροφήτης Μωάμεθ κατάγεται καὶ τὶ ἐληρήσατο

φληναφῶν καὶ ἐδίδαξεν αὐτούς, καθ' ὧν τῶν αὐτοῦ ῥημάτων καὶ ληρημάτων ἀντιρρήσόμεθα εὐλόγως· καὶ περὶ τῆς εἰς Ἱταλίαν ἐλεύσεως τοῦ βασιλέως κῦρ Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου ἕνεκεν τῆς ἐν Φλωρεντία συνόδου καὶ πῶς ἡ Ἐνετῶν γερούσια ἐδέχθη αὐτόν, ὁμοίως καὶ ὁ Φερράριας μαρκίων, ἀπελθόντος τοῦ βασιλέως εἰς Φερράριαν. Εἶτα διηγησόμεθα καὶ περὶ ὧν εὐεργεσιῶν καὶ προνομίων, ἃ τὸ περιῶνυμον τῆς Μονεμβασίας ἄστου εὐηργετήθη παρὰ τῶν βασιλέων, καὶ περὶ τῶν γεγονότων πολέμων ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ἀνά τῶν δεσποτῶν καὶ ἀδελφῶν, λέγω κῦρ Δημητρίου καὶ κῦρ Θωμᾶ· καὶ περὶ τῆς τοῦ δεσπότη κῦρ Θωμᾶ μετὰ ἐτέρων ἀρχόντων ἐλεύσεως ἐν Κερκύραις, εἶτα ἐν Ῥώμῃ καὶ πῶς ἐδέχθη αὐτοὺς ὁ ἄκρος ἀρχιερεὺς τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης καὶ αὐτῷ εὐηργέτησε σιτηρεσιῶν καὶ μετὰ τὴν τούτου τελευτὴν τῆς τῶν υἱῶν αὐτοῦ ἐλεύσεως ἐν Ῥώμῃ καὶ ἐτέρων τινῶν ἀναγκαίων, μνήμης ἀξίων. Διηγήσομαι ἔτι δὲ καὶ περὶ τινῶν ἱστοριῶν, μέρος περὶ τῆς Κρήτης πῶς ὑπὸ τῶν τῆς Ἰσπανίας Ἀγαρηνῶν ἐκυριεύθη καὶ αὐτίς ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων βασιλέων καὶ τίς ἡ αἰτία ὅτι ὑπὸ τῆς τῶν Ἐνετῶν γερούσιας κυριεύεται, καὶ ἄλλα πολλά, ἃ ἐν τῷ πίνακι τῶν κεφαλαίων συντόμως εὐρεθήσονται τοῖς ἀναγινώσκουσιν. 154

ΒΙΒΛΙΟΝ ΠΡΩΤΟΝ

I. Περὶ τῶν αἰτιῶν τῆς τῶν Παλαιολόγων βασιλείας Ὁ τῆς ἀρχῆς ἐπιβήτωρ Ἀλέξιος Ἄγγελος ὁ Κομνηνὸς ὁ τυφλῶσας τὸν ἀδελφὸν Ἰσαάκιον Ἄγγελον καὶ τὴν βασιλείαν λαβὼν καὶ τοσαῦτα καὶ τοιαῦτα κακὰ τῷ Ῥωμαϊδὶ ἀρχῇ ἔγινε παρὰ τῶν Ἱταλῶν δι' αὐτοῦ, ἄρβρον μὲν οὐκ ἦν αὐτῷ, θυγατέρα δὲ εἶχε δύο. Καὶ τὴν μὲν πρωτογενῆ, Εἰρήνην τοῦνομα, ἐρυθροῖς πεδίλοις ὑποδεδέσθαι ἔταξεν, ἵνα αὐτὴ τε καὶ ὁ ταύτη μνηστευθησόμενος διάδοχοι καὶ κληρονόμοι τῆς βασιλείας ὡς μετὰ τὸ τεθνάναι αὐτόν. Ὅθεν καὶ εἰς λέχος δέδωκεν αὐτὴν Ἀλεξίῳ τῷ Παλαιολόγῳ καὶ εὐθύς αὐτὸν δεσπότην τετίμηκε· καὶ εἰ μὴ ἐκ τοῦ βίου τούτου ἐγένετο, αὐτὸς ἐβασίλευσεν ἂν μετὰ τὸν πενθερὸν αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ θανὼν ὁ Παλαιολόγος Ἀλέξιος, θυγατέρα μόνην κατέλιπε, ἐλθὼν δὲ εἰς νόμον ἡλικίας τὸ κοράσιον, Εἰρήνην ἢ μῆτηρ αὐτῆς συνέζευξεν αὐτὴν Ἀνδρονίκῳ τῷ Παλαιολόγῳ ὃν καὶ ὁ βασιλεὺς Θεόδωρος ὁ Λάσκαρις, ὁ τὴν ἐτέραν θυγατέρα τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου εἰς γυναῖκα λαβὼν, μέγαν δομέστικον ἐποίησε καὶ τετίμηκεν ὕστερον· ἐξ οὗ ἐγεννήθησαν υἱοὶ τρεῖς· Μιχαὴλ ὁ Κομνηνός, Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος καὶ Ἰωάννης, διπλοπαλαιολόγοι ὄντες πατρόθεν καὶ μητρόθεν· εἶχε μὲν ἐνταῦθα ἀφορμὴν, ὡς εἴρηται, εἰς τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν· Ἀδρυνθεῖς δὲ ὁ Μιχαὴλ, πρῶτος υἱὸς ὧν τῷ Ἀνδρονίκῳ κατὰ γέννησιν, μεταξὺ τῶν ἐν τέλει τῶν ἄλλων ἐπέκεινα εἰς ἦν, πολλὴν ἔχων τοῦ προσώπου τὴν ἰλαρότητα, τῇ ὁμιλίᾳ χρηστός, ἀστείος τὸ ἦθος πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὴν χεῖρα ἔχων φιλότιμον. Καὶ διὰ ταύτας γοῦν τὰς ἀρετὰς καὶ χάριτας πολλοὶ αὐτὸν ἠγάπουν καὶ ἠθέλον· καὶ ἐν εὐκολίᾳ πάντας εἵλκιζε· στρατηγούς, ταξιάρχας, δημότας καὶ τῆς συγκλήτου πολλούς. Διὰ τοῦτο γοῦν διαβολαὶ τινες ἀνεφύησαν κατ' αὐτοῦ, ὅτι βασιλείας ὀρέγεται· ἦν γὰρ τότε ὁ βασιλέων Ῥωμαίων Ἰωάννης ὁ Βατάτζης· καὶ ταῦτα ψιθυρίσαντες ἦσαν τινες τῶν φίλων αὐτοῦ λέγω τοῦ Κομνηνοῦ. Ὅθεν προστάγματι βασιλεὺς κῶ ἄγουσιν αὐτὸν εἰς ἐξέτασιν. Ἦσαν δὲ οἱ ἐξετάζοντες ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀρσένιος, ὃς καὶ πολλὰ δυνάμενος τότε παρὰ τῷ βασιλεῖ καὶ ἕτεροι τῶν ἐλλογίμων. Παραστὰς δὲ Μιχαὴλ ὁ Κομνηνός καὶ πολλὰ ἐρωτηθεὶς καὶ εἰπόντες αὐτῷ, εἶτα λέγει αὐτῷ ὁ ἀρχιεπίσκοπος· Μὴ γὰρ τοῖς ἀμαρτάνουσιν ἀπολείπεται συγγνώμη τὸ σιγᾶν καὶ μὴ δὲν ὑπὲρ τῶν γεγενημένων φθέγγεσθαι· εὐγενὴς ὧν καὶ ἐξ εὐγενῶν καταγόμενος, τι μιώτατε ἄνερ, ἐρωτῶ σε καὶ

δηλόν μοι ποιήσον τὴν ἀλήθειαν· Τίνες ὑπάρχουσιν οἱ συνωμόται καὶ συνίστορες καὶ συνήγοροι τῆς βουλῆς ταύτης καὶ οἱ συμβουλευόντες ἐν τούτῳ; Φράσον μοι τὸ ἀληθές καὶ ὁμνύω σοι ἐν τῷ σωτήρι μου Χριστῷ, ὅτι αὐτοὶ μὲν κολασθῶσι ταῖς τοῦ νόμου ποιναῖς, σὺ δὲ ἐλεύθερος ἔσῃ ἀπὸ παντὸς πειρατηρίου. Ἀπελογήσατο οὗτος· Ἐγὼ εἶπόν σοι καὶ λέγω ὅτι οὔτε ἐνεθυμήθην περὶ τούτου πώποτε, οὔτε ἐν τῇ διανοίᾳ μου ὁ αὐτὸς σκοπὸς ἦλθεν, οὔτε τις μικρὸς ἢ μέγας περὶ τοιαύτης ὑποθέσεως ἀνέφερε μοι· Εἰς τὸν αἰῶνα μὴ γένοιτο· Μάρτυρα χρῶμαι τὸν 156 Θεὸν καὶ πάντας τοὺς ἀγγέλους τοὺς ἀοράτως παρισταμένους μοι. Εἰ δὲ καὶ οἱ συκοφαντήσαντές με τοῖς ὡσὶ τοῦ βασιλέως ἐβάρυναν ψεύδει κατ' ἐμοῦ τοῦ δούλου αὐ τοῦ καὶ οὐ πιστεύετε μοι ἄν, οὐκ ἔχω τί λέγειν ἢ τίς ἔσεται μοι μάρτυς τῆς ἀληθείας μου· Εἰ μή, ὦ δέσποτα, δέομαί σου, ποιήσον μοι χάριν· βάλον σίδηρον ἐν τῇ φλογὶ τῆς καμίνου καὶ ἔασον αὐτὸν ὑπὲρ μέτρον ἐκκαῆναι καὶ φέρετέ μοι αὐτὸν καὶ πιάσω ταῖς χερσὶ μου καὶ ἄνθρακας πυρὸς ἐπὶ τὸ στήθος μου φλέξομαι. Καὶ ἐλπίζω εἰς τὸν Θεὸν τὸν λυτρώσαντα τοὺς τρεῖς παῖδας ἐκ τῆς καμίνου τῆς φλογός, καὶ ὁ ἀλάθητος καὶ ἀκοίμητος ἐκεῖνος ὀφθαλμὸς ὁ ἐρευνῶν καρδίας καὶ νεφρούς, εἰδὼς ὅτι οὔτε ἐνεθυμήθην, οὔτε ἐλογισάμην, περὶ ὧν με ἐπερωτᾶς, εἰ τύχη, φυλάξει με ἀβλαβῆ ἐκ τοῦ πυρὸς τοῦ καιομένου. Λέγει δὲ αὐτῷ ὁ ἀρχιεπίσκοπος· Τοῖς Ῥωμαίοις καὶ τοῖς σοφοῖς Ἑλλήσιν οὐκ ἔστι νόμος, οὐδὲ ἔθος, ἵνα βασανίζωσι τοὺς ἐξεταζομένους καὶ μάλιστα τοὺς εὐγενεῖς ὡς αὐτός, ἀλλὰ βαρβαρικόν ἐστὶ τὸ πρᾶγμα καὶ ἄτοπον καὶ ἐθνικὸς ὁ νόμος. Λέγει δὲ αὐτῷ ὁ Κομνηνός· Ἐπεὶ, δέσποτα ἅγιε, οὐκ ἔστιν ἔθος οὔτε νόμος Ῥωμαίοις, ἃ εἶπόν σοι, καθὼς λέγεις, ἀλλὰ τῶν βαρβάρων καὶ τῶν ἐθνῶν, κἀγὼ τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ ταπεινὸς Ῥωμαῖος εἶμι, καὶ ἀνακρίνατέ με καὶ ἐξετάσατέ με, εἰ τῇ ὑμετέρᾳ βουλῇ ἀρεστόν ἐστὶ, κατὰ νόμους Ῥωμαϊκοὺς καὶ ἔθη. Καὶ εἰ μὲν νομίμως αἴτιος εὐρεθῶ καταδίκης, ἴλεως μὴ ἔστω μοι· εἰ δὲ καὶ ἀνάτιος, κατὰ νόμους πάλιν μὴ μοι τὸ κριτήριον. Οὐχ ὄρα τοὺς λόγους τῶν συκοφαντούντων με ἀδίκως καὶ παραλόγως ἕνεκεν φθόνου καὶ ἔριδος. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἀναφορὰν τοὺς λόγους πάντας τῷ βασιλεῖ πεποίηκε. Καὶ πάλιν ἀντέλεγον, οἱ ἐλέγχειν ἐτέρωθεν προὔτεινον, ἀλλ' οὐκ ἐφάνησαν ἐν ἀληθείᾳ, ἐδόκει, καὶ ὡς ψευδεῖς αἱ διαβολαὶ ἔδειξαν, εἰ καὶ σχεδιάσαντος τοῦ καιροῦ. Καὶ οὕτως ἦν, ὅμως ὁ βασιλεὺς προστάξας, ἵνα ἐνόρκως βεβαιώσῃ, ὅτι αἱ διαβολαὶ ψευδεῖς εἶναι καὶ οὔποτε ἐβουλήθη ποιῆσαι, ἃ ἐσυκοφαντήθη· ὃ καὶ ἐγένετο. Καὶ κελεύσας ὁ βασιλεὺς ἐλεύθερον εἶναι τοῦτον τοῦ λοιποῦ τῆς καταδίκης καὶ ὑποψίας ἀπάσης καὶ τῆς προτέρας ἀπολαμβάνειν τιμῆς· καὶ τὴν ἡγεμονίαν Νικαέων ἐπέτρεψεν αὐτὸν ἔχειν. Διαβάντι δὲ τῷ βασιλεῖ ἐν τῇ ἔω καὶ πρὸς Νίκαιαν διατρίβοντι νόσος ἐνσκήπτει δεινὴ καὶ, ὡς νεκρὸς ἐπὶ τρεῖς διατελέσας ἡμέρας, εἶτα, <ὅτι> ἀνέφερον, ἔδοξεν, αὐθις καὶ περὶ τὸ Νύμφαιον ἀσθενῆς ἐλθὼν ἐποίει τὰς διατριβάς. Καὶ πάσης ἰατρικῆς ἐπι στήμης γενομένης πρὸς θεραπείαν, ἐξ ἀνθρώπων ἐπεποιήκει γενέσθαι, αὐτοκρατορὴ σας ἔτη τριάκοντα καὶ τρία· καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Θεόδωρος Λάσκαρις ὁ νέος τὴν βασιλείαν διεδέξατο, ὃς κατὰ κληρὸν πατρικὸν διάδοχος ἔμελλεν εἶναι. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ ρηθέντος Ἰωάννου βασιλέως, ὁ Μιχαὴλ ὁ Κομνηνός. ποιήσας τινὰ καιρὸν ἐν τῇ Βιθυνίᾳ, εἶτα φυγὼν ἀναχωρήσας διέβη ἐν τῷ Ἰκονίῳ πρὸς τὸν σουλτάνον. Ἡ δὲ αἰτία τῆς φυγῆς αὐτοῦ ἦν, ὅτι ἑώρα οὐκ ὀλίγους καθ' ἑκάστην ἡμέραν πάλιν ἐκ δευτέρου πολλὰς μηχανὰς πολυτρόπως συρράπτειν περὶ αὐτοῦ πρὸς 158 τὸν νέον βασιλέα ἕνεκεν φθόνου καὶ ψιθυρισμῶν πολλοῦ καὶ λόγους φθόνου μεστὸς λάθρα τὴν ἀκοὴν αὐτοῦ περικλύζοντας, καὶ πάντοτε κολάσεις μελετουμένας ἐμάνθα νεν, ἐφ' ἡσυχίας μένειν ὅλως οὐκ ἐδύνατο· ἀλλὰ μεστὸς λογισμῶν ὑπάρχων, φοβούμενος γὰρ καὶ ἐδεδίει τὸ ὀξύρροπον καὶ ἀπότομον καὶ ἀπηνές τοῦ αὐτοκράτορος καὶ οὐδὲν ἡμερον οὐδὲ συμπαθὲς ἐνενοεῖ γεννησόμενον. Ἐπεὶ καὶ μεγάλας συκοφαντίας καὶ μηχανὰς εἰς τέλος κορυφωθείσας

μακρὸν οἱ ἀντικείμενοι, ἤτοι οἱ ἀντίδικοι αὐ τοῦ, ἐποίησαν καὶ τὰς τοῦ νέου ἄνακτος ἐνέπλησαν ἀκοάς, διὰ τοῦτο πρὸ τοῦ παθεῖν τῇ σωτηρίᾳ ἐχρήσατο. Ἀπελθόντος δὲ αὐτοῦ ἐν τῷ Ἰκονίῳ εὗρε τὸν σουλτάνον σπου-δῆ τὰς ἑαυτοῦ ἀθροίζοντα δυνάμεις, ἵνα ἐξέλθῃ κατὰ τῶν μαχομένων αὐτῷ Σκυθῶν. Ἐδέξατο οὖν αὐτὸν ὁ σουλτάνος μετὰ χαρᾶς μεγάλης, καὶ καταλέξας στρατὸν ἐκ τῶν Χριστιανῶν, ἦσαν γὰρ ὑπ' αὐτῷ πάλοι δεδουλωμένοι τινὲς Ῥωμαῖοι, καὶ ὑπὸ στρα-τηγὸν τὸν Παλαιολόγον ἔταξεν αὐτούς, καὶ Ῥωμαϊκὴν καὶ ξένην στολὴν κελεύσας ἵνα φορέσωσιν, ὅπως καταπλήξῃ τοὺς ἐναντίους, ὡς καὶ ἐγένετο. Ἰδόντες γὰρ οἱ Σκύθες· ἐξαίφνης στρατὸν ἐπαγόμενον, ὃν οὐκ ἤλπιζον, φεύγοντες ὤχοντο. Καὶ οὕτως τὰ ἐν τῷ Ἰκονίῳ γεγόνασιν. Οἱ δὲ Νικαεῖς γράφουσι τῷ βασιλεῖ, ἔνθα ἦν, περὶ τῆς φυγῆς τοῦ Παλαιολόγου καὶ ὡς ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς, περίλυπος ἐγεγόνει καὶ εἰς ταραχὴν λογισμῶν οὐκ ὀλίγην ἐνέπεσε. Καὶ ὀλίγος παρελθὼν καιρὸς, γράφει πρὸς τὸν Παλαιολόγον, ἀνακα λούμενος αὐτὸν καὶ πολλὴν ὑπισχνούμενος τὴν στοργὴν, καὶ ἔνορκον ἔχοντα ἀσφά λειαν ἢν διελάμβανον. Καὶ οὕτως πάλιν τὸν Κομνηνὸν ἢ Ῥωμαίων γῆ ἔλαβεν. Ὁμοίως πρῶτον καὶ αὐτὸς μετὰ ὄρκων φρικτῶν καὶ μᾶλλον εἰπεῖν φρικωδεστάτων δέδωκε τὴν ἀσφάλειαν πρὸς τὸν ἀνάκτορα, ὥστε ἐμμένειν αἰεὶ πιστὸς καὶ ὑποτεταγμένος καὶ μὴ ζητεῖν ἢ θέλειν βασιλεῦσαί ποτε, ἀλλὰ ἔχειν τὴν εὐνοίαν καὶ τὴν στοργὴν πρὸς τὸν βασιλέα καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἰωάννην καὶ τοὺς ἐτέρους διαδόχους τῆς βασιλείας. Καὶ ἐπὶ τοῦτο πάλιν ὁ βασιλεὺς μέγαν κοντόσταβλον ἐτίμησε, καθὼς αὐτὸς εἶχε καὶ πρό τερον. Ἐν τούτῳ γὰρ ἀσχολούμενος ὁ βασιλεὺς, ἀσθενεῖα περιπεσὼν βαρυτάτῃ, ἐξ ἂν θρώπων ἐγεγόνει. Καὶ πρὶν τῆς τελευτῆς αὐτοῦ, μοναχὸς γενόμενος, καταλιπὼν ἐπὶ τροπὸν τῶν βασιλικῶν πραγμάτων Ἀρσένιον τὸν πατριάρχην καὶ Γεώργιον τὸν Μου ζάλωνα, πρωτοβεστιάριον ὄντα, μέχρις ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἰωάννης φθάσῃ εἰς τὴν ἀνήκου σαν ἡλικίαν, ἦν γὰρ τῇ ἡλικίᾳ ἕκτου ἔτους ὁ παῖς. Καὶ ἐν τούτοις ὁ πατριάρχης τὴν σύγκλητον πᾶσαν συνάξας καὶ δημηγορήσας, καὶ πάντες ὄρκους ἐποίησαν φρικτούς· ἵνα φυλάσωσιν τὴν πρέπουσαν εὐνοίαν καὶ πίστιν πρὸς τὸν τοῦ βασιλέως υἱὸν καὶ ὑποταγὴν εἰς τὸν Μουζάλωνα, ὡς ἐπίτροπον αὐτοῦ. Ὀλίγαι οὖν παρελθοῦσαι ἡμέραι, καὶ τινες τῶν ἐν ἀξιώματι καὶ λαμπρότητι ταχέως ἐνεωτέρισαν, φθονήσαντες τὸν Μου ζάλωνα. Ἐννατος ἡμέρα ἦν μετὰ τὴν θαντὴν τοῦ βασιλέως καὶ ἅπασαι τῶν ἐνδόξων συνήχθησαν γυναῖκες ἐπὶ τὴν μονὴν τῶν Σωσάνδρων, ὅπου τέθαπται ὁ βασιλεὺς, ἵνα 160 ποιήσωσι τὸ νενομισμένον πένθος καὶ τὰ μνημόσυνα, παρόντες δὲ οἱ ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενοι. Καὶ ἔτι τῆς ἱερᾶς τελουμένης λειτουργίας, τὰ ξίφη γυμνώσαντες ἐν τῷ ναῶ, καὶ ἐν τῇ θείᾳ καὶ ἱερᾷ τραπέζῃ φυγῶν ὁ Μουζάλωνας καὶ ἐκεῖ αὐτὸν ἔσφαξαν ἀπη νῶς. Καὶ οὕτως αἱ γυναῖκες καὶ ὁ λοιπὸς λαὸς τὸ πένθος εἶασαν καὶ ἔφυγον· καὶ πο λὺς θροῦς καὶ θόρυβος ἐγένετο. Φεῦ τῶν χθές καὶ πρότρητα τελεσθέντων φρικτῶν ὄρ κων εἰς ἐκείνους καὶ παλαμναιοτάταις ἀραῖς· καὶ σήμερον ἀντ' οὐδενὸς ἐλογίσθησαν. Ὡ τῆς εὐσπλαγχνίας σου, Χριστὲ βασιλεῦ, καὶ τῆς μακροθυμίας σου! Ὁ δὲ πατριάρχης μόνος ἐναπολειφθεὶς καὶ οὐ τοσοῦτον ἔμπειρος ὢν περὶ τοι αὐτῆς διοικήσεως εἰς λογισμοὺς καὶ φροντίδας μεγάλας ἐνέπεσε· φανταζόμενος τὸν κίνδυνον τοῦ παιδὸς καὶ τῶν ὄλων πραγμάτων, θλιβόμενος καὶ στενοχωρούμενος ὑ πῆρχε καὶ κατὰ νοῦν ἐθορυβεῖτο, τίς ἂν εἴῃ ἐκ τῆς συγκλήτου ὁ δυνάμενος τοσοῦ τους καὶ τοιούτους κλύδωνας καὶ θαλάσσας κυβερνήσαι καὶ τὰς νῆας καὶ τοὺς πλέον τας οὐ βλάψαι ἢ καταποντίσαι. Ἐφάνη αὐτῷ περὶ τοῦ εἰρημένου Κομνηνοῦ Μιχαήλ, ἵνα διὰ συνδρομῆς αὐτοῦ τῷ πατριάρχῃ βοηθήσῃ. Ἦν δὲ ὁ ἀνὴρ τοῖς πᾶσιν ἐπίσημος καὶ περιβλεπτός, καὶ ἡ φήμη αὐτοῦ τὰς τῶν ἀπάντων ἀκοὰς ἐνηχίζουσα, φιλούμενος ὑπὸ πολλῶν, ὡς εἴρηται· ὁμοίως καὶ ὁ πατριάρχης τῶν ἐκείνων ἀγαπώντων οὐ μακρὰν διέκειτο, ἀλλὰ κρεῖττον καὶ πλέον τῶν ἄλλων καὶ αὐτὸς ἐφίλει τὸν τοιοῦτον. Καίτοι γε καὶ τὰς κλεῖς τῶν βασιλικῶν

θησαυρῶν αὐτῷ μόνῳ ἐνεμπίστευε· καὶ οἷῳ δὴ καιρῷ χρημάτων τὰ στρατιωτικὰ ἐδέοντο πράγματα καὶ ἡ τῶν κοινῶν χρεῖα, αὐτῷ ἀπήτουν· ὃ εἰς τὰ μελετούμενά ποτε καιρῷ περὶ αὐτοῦ ἀνυσιμώτατον, καὶ τοῖς θρυλλουμένοις ἐκ πολλοῦ πέρας ὀξύτατον. Λαβόμενος γὰρ ἀδείας εἰς τὸ τοσαῦτα μεταχειρίζεσθαι χρήματα, καὶ πάντας τοὺς ἐν γένει καὶ τῶν στρατιωτῶν οὐκ ὀλίγους ἐνέπλησεν, ἀλλὰ καὶ τῶν ὄσων τὴν γλῶσσαν ῥαδίαν εἶχον, δημαγωγεῖν τὸν ὄχλον ἐδύνατο. Ἦν δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Κομνηνὸς ἰκανὸς ἐν γνώσει τε καὶ πράξει, καὶ ἐν τῷ λέγειν ἐπιτηδειότατος καὶ ἔμπειρος πραγμάτων παντοίων καὶ βασιλείας καὶ λαῶν διοικήσεως. Τί χρὴ λέγειν; οἱ πάντες αὐτὸν ἐψηφίσαντο, οὕτω καὶ ὁ πατριάρχης αὐτὸν ἐβεβαίωσε καὶ σύμψηφον ἐποιεῖτο, ἕως οὗ ὁ τοῦ βασιλέως υἱὸς φθάσῃ ἐν ἡλικίᾳ τῇ προσηκούσῃ καὶ ἦν ἐπὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων πάσαν ἐξουσίαν διεζωσμένος ὁ Παλαιολόγος ὁ Μιχαήλ. Καὶ αὕτη ἡ αἰτία γίνεται πρώτη πρὸς τὸν Μιχαήλ τῆς εἰς βασιλείαν ἀναγωγῆς καὶ καταστάσεως. Μετὰ δὲ τινὰς ἡμέρας, πάλιν ἑτέρας μηχανὰς ῥάπτουσιν οἱ σπουδάζοντες ἀναβιβάσαι αὐτὸν εἰς τὴν τῆς βασιλείας περιωπὴν. Βουλὴν καινὴν ἀναμέσον αὐτῶν ποιήσαντες ἔλεγον ἔν τε πλατεῖαις καὶ ῥύμαις. Οὐκ ἔστι πρέπον οὐδὲ δίκαιον τὸν τὰ κοινὰ διοικοῦντα πράγματα καὶ πρέσβεις πολλῶν ἔθνων ἀναδεχόμενον μὴ ἔχειν καὶ τι ἀξίωμα μέγα ἐγγὺς τῆς βασιλείας, ἵνα πρῶτον ἔσῃται φήμη καὶ μεγαλοπρέπεια τῷ γένει τῶν Ῥωμαίων καὶ βεβαίωσις τῶν γινομένων καταστάσεων τοῖς ἔθνεσι. Δι' ἣν αἰτίαν καὶ ὑποκεκρυμμένην ἔννοιαν καὶ τὸ δεσποτικὸν ἀξίωμα δέχεται γνώμη 162 τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ πατριάρχου καὶ τοῦ δυστυχοῦς κληρονόμου τῆς βασιλείας. Ἐν ἐκείνοις δὲ τοῖς καιροῖς τὰ βασίλεια καὶ ὁ πατριάρχης ἐν Νικαίᾳ τῆς Βιθυνίας ὑπῆρχε διὰ τὸ κρατεῖσθαι τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν. II. Καιροῦ δὲ παρελθόντος πάνυ ὀλίγου καὶ οἱ τὰ παντοῖα κακὰ συρράπτοντες καὶ τινες τῶν ἐν δόξῃ καὶ γένους καὶ λαμπρότητος ὑπερέχοντες καθίσαντες αὐτὸν ἐπὶ ἀσπίδος βασιλεῖα αὐτὸν ἀναγορεύουσιν. Ἀκούσας δὲ ὁ πατριάρχης Ἀρσένιος τὴν τοι-αύτην παράνομον ἀναγόρευσιν ξίφος ὡς εἶπεῖν χαλεπὸν ἐδέξατο κατὰ τῆς καρδίας καὶ ἐν ἀφορισμῷ φρικῶδαι καθυπέβαλε τοὺς ἀναγορεύσαντας καὶ τὸν ἀνηγορευμένον ὡς ἐπιόρκους καὶ παρανόμους καὶ ἐπιβάτας καὶ δυνάστας. Ἐπειτα βουλευσάμενος ἐν τῇ διανοίᾳ καὶ μετὰ τινῶν τῆς συγκλήτου ἱερωμένων καὶ λαϊκῶν καὶ βέλτιον ἠγήσατο ὄρκους ἀσφαλίσασθαι φρικωδεστάτοις τὴν τοῦ παιδὸς ζωὴν, μὴ χεῖρα ἐπιβάλλῃ ἐπὶ βουλήν, μήτε παρευδοκίμησιν τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἢ ὑστέρησιν τινὰ ἐνθυμηθῆ· καὶ οὕτως ἐγεγόνει. Καὶ Μιχαήλ τὸν Κομνηνὸν οἰκείαις χερσὶν ὁ πατριάρχης διαδήματι ἔστεψε τῷ βασιλικῷ καὶ οὐ τὴν αὐτοκρατορικὴν διηνεκῶς χαρίζεται, ἀλλὰ διὰ τὰ συμβάντα τοῦ καιροῦ καὶ τῶν πραγμάτων ἠναγκάζοντο· καὶ διοικητὴν αὐτὸν ποιεῖ μετὰ ἐξουσίας βασιλικῆς, μέχρις ὅ τῆς βασιλείας κληρονόμος ὁ γνήσιος καὶ διάδοχος φθάσῃ ἐν τῷ προσήκοντι καιρῷ. Τότε δὲ παρεχώρησε τῶν αὐτοκρατορικῶν θρόνων καὶ τῶν ἑτέρων ἀπάντων βασιλικῶν συμβόλων. Καὶ ἀναμέσον τούτων πάλιν αὐθις ὄρκοι φρικωδέστατοι τῶν προτέρων ἐτελοῦντο. Ἀναζωσάμενος δὲ τὴν ὅλην βασιλείαν καὶ πολέμου μεγάλου συμβεβηκότος ἀνὰ τῶν Ῥωμαίων καὶ τοῦ τῆς Αἰτωλίας καὶ τῆς Ἠπείρου κρατοῦντος Μιχαήλ τοῦ δε-σπότη ἔχοντος καὶ συμμάχους τοὺς δύο γαμβροὺς αὐτοῦ, τὸν τῆς Σικελίας ῥήγα Μαφφρὲ καὶ τὸν τῆς Πελοποννήσου καὶ Ἀχαΐας πρίγκιπα, καὶ κατὰ κράτος νικήσαντες αὐτὸν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ πολλοὺς ἠχμαλώτισαν· ἐν οἷς ἦν εἷς τῶν αἰχμαλώτων ὁ τῆς Πελοποννήσου καὶ Ἀχαΐας πρίγκιψ. Καὶ εἰς ὠνήσιν τῆς ἐλευθερίας αὐτοῦ ὁ πρίγκιψ ἐδωρήσατο χώρας τρεῖς τῆς Πελοποννήσου τὰς ἰσχυροτέρας τῷ βασιλεῖ Ῥωμαίων τὴν τε Μονεμβασίαν, τὰ Λεῦκτρα Μαΐνης, τὰ καὶ Νετάρια ποτε καλούμενα καὶ τὴν τῆς Λακονικῆς Σπάρτην. Καὶ οὕτως πάλιν οἱ Ῥωμαῖοι ἐν τοῖς τῆς Πελοποννήσου χεῖρα ἐπέβαλον· καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν τριῶν καὶ ἅπαντα ἢ λοιπὴ νῆσος Ῥωμαίοις ἐγεγόνει, ὡς καὶ τὸ πρότερον, πλὴν ὀλίγων

φρουρίων καὶ χώρων ἢ ἀριστοκρατία τῶν Ἐνετῶν ἐγκρα τῆς ἐγένετο. Καὶ πάλιν ἕτερα νίκη περιφανῆς καὶ μεγάλη καὶ ἀξία μνήμης αἰωνίου ἐν τῷ κόσμῳ κατ' ἐκείνους τοὺς καιροὺς ἐγένετο. Τὸν γὰρ καῖσαρα Ἀλέξιον τὸν ἐπίκλην Στρατηγόπουλον, ὃς καὶ τὰ ρηθέντα νικητήρια Ῥωμαίοις ἐποίησε κατὰ τοῦ τῆς Αἰτωλίας καὶ Ἠπείρου δεσπόζοντος, στείλας πάλιν ἐκ δευτέρου ὁ βασιλεὺς κατὰ τῶν γαμβρῶν αὐτοῦ, δούς αὐτῷ τινὰς τῶν Βιθυνίων, μέρος ὡσεὶ ὀκτακοσίους ἵπποτας καὶ ἕτερουσ στρατιώτας ὀλίγουσ Θρᾶκας καὶ Μακεδόνας, ὁ δὲ καῖσαρ θέλων περάσαι 164 νυκτὸς μετὰ τοῦ στρατοῦ ἐκ τοῦ μέρουσ τῆσ Πόλεωσ ὀλίγον ἐγγύσ, κατὰ συγκυρίαν ἐσυνήνητησεν αὐτοὺσ γηραιόσ τισ ἀνήρ. Ὡσ δὲ εἶδον αὐτὸν οἱ στρατιώται, ἤγαγον αὐ τὸν πρὸσ καῖσαρα. Λέγει δὲ αὐτῷ ὁ καῖσαρ· Πόθεν ἔρχη καὶ ποῦ πορευῆ; Εἶπε δὲ ὁ γέρων· Ἐκ τῆσ πόλεωσ. Λέγει αὐτῷ ὁ καῖσαρ· Οὐκ ἔστιν ἀληθῆ ἃ λέγεισ; νυκτὸς οὔσης, πῶσ ἐξῆλθες τῶν τειχῶν; Ὁ δὲ γέρων δειλιάσασ ἔφη· Ἔστιν ὀπῆ ὑποκεκρυμμένη, κύριέ μου, τῆ γῆ, ἦν οὐδεὶσ οἶδεν εἰ μὴ ἐγώ, ἦν καὶ ἔκπαλαι γινώσκω καὶ δι' αὐτῆσ ἐξέρχομαι καὶ εἰσέρχομαι, ὅταν βούλωμαι ἀνεμποδίστωσ. Ὡσ δὲ ἤκουσεν ὁ καῖσαρ περὶ τοῦ τοιοῦτου πράγματουσ χαρίεισ ἐγένετο καὶ λέγει τῷ γέροντι πολλῶν δωρεῶν ἐπαγγελίασ, ἵνα δείξη αὐτῷ τὸν τόπον, ὅπωσ καὶ ὁ καῖσαρ εἰσῆ μετὰ τοῦ στρατεύματοσ ἔνδον τῆσ πόλεωσ· ὃ καὶ ἐποίησε. Καὶ προ στάξασ πῦρ βαλεῖν ἐν τοῖσ οἴκοισ, εὐθὺσ ἐνέπρηξε τὴν πόλιν κατὰ τόπουσ οὐκ ὀλίγουσ τὸ στρατεύμα· ἦν γὰρ καὶ πνεῦμα ἀνέμου βορέωσ πνέον πολὺ κατὰ τῆσ πόλεωσ καὶ ἀνήψεν ἡ φλόξ. Καὶ ἀλαλάξαντεσ οἱ στρατιώται Ῥωμαῖοι· Νίκη Ῥωμαίοισ ἔ-κραζον. Οἱ δὲ Ἴταλοὶ τὸν θόρυβον ἀκούσαντεσ ἄφνω μέγασ ἐνέπεσε θόρυβουσ ἐπ' αὐ τοὺσ ἔκ τε τοῦ πυρὸσ καὶ τῶν πολεμίων, καὶ γυμνοὶ ἐκ τῶν κοιτῶνων ἐξήρχοντο καὶ φόνοσ πολὺσ κατ' αὐτῶν ἐγένετο καὶ ἀπώλεια, καὶ ἡ νίκη τοῖσ Ῥωμαίοισ περιφανῆσ. Καὶ οὕτωσ ἡ βασιλεύουσα παντοκρατορικῆ βοθηεία καὶ δία στρατιωτικῆσ ἐμπειρίασ καὶ μηχανῆσ τοῦ καῖσαροσ Ῥωμαίοισ ἐγένετο καὶ ἐκ τῶν Ἴταλῶν χειρῶν ἠλευθέρωτο ἡ μεγαλόπολισ, κρατουμένη ὑπ' αὐτῶν ἔτη πεντήκοντα ἐννέα, μήνασ τρεῖσ καὶ ἡμέρασ τέσσαρασ. Ἀγγελθεῖσα δὲ ἐν Νικαία ἡ τοιαύτη μεγάλη νίκη τῷ βασιλεῖ, ἐθαύμασε καὶ οὐκ ἐπίστευε, πῶσ μετ' ὀλίγουσ πάνυ στρατοῦ ὁ καῖσαρ ἔγινε ἐγκρατῆσ τῆσ τοιαύτησ καὶ τηλικαύτησ πόλεωσ. Καὶ ἐκ δευτέρου ἕτεροσ ἐλθῶν δρομεύσ, τὰσ ἀγγελίασ κομίζων τῷ βασιλεῖ καὶ ἐκ τῶν χειρῶν τοῦ καῖσαροσ γράμματα, ὃσ ἰδῶν, ἐπίστευσε καὶ τῷ Θεῷ χαριστήρια δίδωσι, καὶ προστάξασ ὁ βασιλεὺσ μετὰ γνώμησ τοῦ πατριάρχου καὶ τῆσ συγκλήτουσ πάσησ διὰ τὴν νικῆν τὴν θαυμαστήν καὶ ἔργα μεγάλα, ἃ ἐποίησεν ὁ καῖσαρ εἰσ αὔξησιν τῆσ ἀρχῆσ Ῥωμαίων, ἵνα εἰσ πᾶσαν τὴν ἀρχὴν τῶν Ῥωμαίων ὁ πατριάρχησ, ἀρχιεπίσκοποὶ, ἐπίσκοποὶ καὶ πᾶσα ἡ ἐκκλησία μετὰ τὴν τοῦ αὐτοκράτοροσ φήμην ἐμφημήσωσι καὶ μνημονεύσωσι τὸν καῖσαρα ἐν ταῖσ θείαισ καὶ ἱεραῖσ λειτουργίαισ καὶ ἐν πάση ἑτέρᾳ ἱεροτελετῆ καὶ ἀκολουθία τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν μεγαλοφώνωσ· ὁμοίωσ καὶ τὰ παράσημα τοῦ καῖσαροσ φέρειν καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἐν παντὶ τόπῳ καὶ ὥρα ἐφ' ὅλησ τῆσ ζωῆσ αὐτοῦ καὶ θριάμβουσ μεγάλουσ ποιήσαντεσ αὐτῷ, ὡσ ἔθοσ ἦν ποιεῖν τοῖσ νικηταῖσ ἐν ταῖσ τοιαύταισ νίκαισ. Εἶτα ἐξογκωθεῖσ ταῖσ τῆσ τύχησ νίκαισ ὁ βασιλεὺσ, γνωρίσασ καὶ τῆσ συγκλήτουσ τινὰσ καὶ τοῦ δήμου πολλοὺσ διαφυλάττοντασ πρὸσ αὐτὸν εὖνοιαν καὶ ἀγάπην καὶ πί στιν, καὶ ἐπαρθεῖσ τῆ διανοία, μὴ φοβούμενοσ τοὺσ φρικώδεισ καὶ φοβεροὺσ ὄρκουσ, οὓσ κατενώπιον τοῦ βήματοσ τοῦ Χριστοῦ ἐποίησεν, ἀλλ' ἐξαποστείλασ ἐλεινώσ ἐστέ ρησε τῶν ὀφθαλμῶν τὸν διάδοχον καὶ κληρονόμον τῆσ βασιλείασ Ἰωάννην τὸν Λά σκαριν καὶ ἀνύποπτον φόβουσ παντὸσ οὔτοσ τὴν βασιλείαν ἐλευθέραν ἑαυτῷ κατεστή 166 σατο. Ὡσ δὲ ἤκουσεν ὁ πατριάρχησ τὴν τοῦ ταλαιπώρου κληρονόμου τῆσ βασιλείασ τύφλωσιν, χερσὶ μὲν ἔτυπτε τὰ στέρνα, ξίφει ὡσ εἶπεῖν τέτρωτο τὴν καρδίαν, γῆ καὶ ἡλίῳ τὴν ἀδικίαν ἐβόα καὶ τὰ στοιχεῖα πρὸσ ἐπικουρίαν ἐπεκαλεῖτο, κλαίων καὶ στενάζων καὶ τὸν πώγωνα χερσὶ ἐκριζῶν καὶ μετὰ λίθων ἀγρίων τὸ στῆθοσ καὶ τὰ γό

νατα ὀδυρόμενος ἔτυπτε καὶ τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τοῦ στήθους ἔρριπτε, κράζων γοερῶς· ὦ φρίξον, ἦλιε, ὦ στέναξον, γῆ, καὶ κλονουμένη βόησον τὴν ἀδικίαν καὶ ἐπιβουλήν καὶ ὠμότητα καὶ ἀπανθρωπότητα! Ὡς δὲ ὁ πατριάρχης μὴ ἔχων τι ἕτερον πρᾶξαι, ἐν ἀφορισμῷ ἀλύτῳ τὸν βασιλέα καὶ τοὺς συνίστορας καὶ συνηγόρους καθυπέβαλε καὶ τὴν ἐκκλησίαν παραιτησάμενος καὶ τὸν θρόνον ἐν τῷ ὑπ' αὐτῷ ἀσκητηρίῳ ὤχετο. Καὶ τοιοῦτοτρόπως ἦλθεν ἡ βασιλεία, ὡς εἰρήκαμεν, ἐπὶ Μιχαὴλ τὸν πρῶτον τῶν Παλαιο λόγων, ὡς μὴ ὄφελεν. III. Οὗτος μὲν ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ μετὰ τὸ κερδήσαι τὴν Πόλιν καὶ εἰσελθεῖν ἐν αὐτῇ, τὸν διαδράσαντα βασιλέα Βαλδουῖνον ἀκούσας εἰς Ἴταλίαν ἐλθεῖν ἀφικόμε νον καὶ μετὰ Καρούλου τοῦ ῥηγὸς τῆς Ἰταλίας καὶ ἐτέρων αὐθεντῶν ὁμονοήσαντα καὶ συνθήκας ἄνα αὐτῶν ποιήσαντες, ἵνα κατὰ τῆς βασιλευούσης τῶν πόλεων διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης παρασκευάζωνται ἐλθεῖν, ἵνα πάλιν τὸν Βαλδουῖνον εἰς τὴν ἀρχήν, ῥν ἀπώλεσεν, ἀποκαταστήσωσι, καὶ τὸ τῆς πόλεως ἀσθενὲς θεωρῶν καὶ οὐχ ἕτερον ἔχων τί πρᾶξαι, διαπρεσβεύεται πρὸς τὸν πάπαν*** περὶ τῆς τῶν ἐκκλησιῶν ἐνώσεως, εἰ μὴ μόνον ἐμποδίσῃ τὴν τοιαύτην ἐπιχείρισιν. Καὶ ὁ πάπας ἀσμένως τὴν πρεσβείαν δέ χεται καὶ ὑπόσχεται ἐκτελέσαι ὅποσα τῷ βασιλεῖ ἄρεστά. Καὶ ἡ ἔνωσις ἐγγόνει ἐφ' ὄρων τριῶν κεφαλαίων· πρῶτον ἐν ταῖς ἱεραῖς ὑμνωδίαις τὸν πάπαν μνημονεύεσθαι μετὰ τῶν ἐτέρων τεσσάρων πατριάρχων, δεύτερον δὲ τῆς ἐκκλητίου, τὸν βουλούμενον ἐξιέναι καθάπερ ὡς μεῖζον ἀνατρέχῃ δικαστήριον, τρίτον τὸ πρωτεύειν ἐν πᾶσι περὶ δὲ τῶν ὅσα αὐτοῖς καινοτομοῦσιν, οὐδὲν ἐρρέθη. Ἐπὶ τούτοις ὁ ἱερὸς τῆς ἐκκλησίας κατάλογος οὐκ ἠρέμησαν καὶ τὸν ὄχλον ἀνέσειον, ὡς μέγαν ἐντεῦθεν ἐγείρεσθαι θό ρυβον καὶ ἐπὶ μέγιστον κορυφοῦσθαι τὰ πράγματα κλύδωνα. Καὶ ὁ βασιλεὺς οἰκονο μίᾳ λέγων γενέσθαι τὸ πρᾶγμα, οὐχὶ καινοτομία, καὶ τοὺς μὴ πειθομένους πολλοὺς ἐμαστίγωσε καὶ ἐκάκωσε καὶ ἐξώρισε. Καὶ ταῦτα πάντα μεθοδεύοντος τοῦ βασιλέως οὐδὲ ὠφελήθη ἢ ἐκατώρθωσεν, ἀλλὰ τοῦ Καρούλου καὶ Βαλδουῖνου μετὰ στρατοῦ πολλοῦ κατὰ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς ἐλθόντων καὶ πολέμου γεγονότος, ἡ ἄμαχος δύνα μιν τὰς βουλὰς καὶ δυνάμεις τῶν Ἰταλῶν ἀπράκτους καὶ ζημιωμένας μετὰ αἰσχύνης ἀπέπεμψε καὶ τὸ τοῦ Δαβίδ θεῖον ῥητὸν ἐπληρώθη τὸ ἐπικατάρατος πᾶς ὁ ἐλπίζων ἐπ' ἄνθρωπον. Καὶ ἐκ τῆς θαλάσσης πάλιν ὁ στόλος τῶν Ῥωμαίων τὸν τοῦ Καρούλου στόλον ἐτρόπωσεν. Εἶτα ἐξελθὼν προσελήφει καὶ τὰς ἐν Αἰγαίῳ πελάγει νήσους μικρὸν 168 πάσας· Ῥόδον τε καὶ Κῶν, Χίον καὶ Λήμνον καὶ ὅσας ἐτέρας, αἱ τοῖς Λατίνοις ἐδούλευον! Ἀρσένιος δὲ ὁ πατριάρχης τὸν θρόνον καταλιπὼν, χειροτονεῖται Γερμανὸς ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀνδριανουπόλεως. Εἶτα δὲ πάλιν ὁ Γερμανὸς ἀκούων ὑβριζόμενος ὡς παρανόμως τὸν θρόνον ἔχων, καί τε τοῦ Ἀρσενίου ἔτι ζῶντος, παρεχώρει τοῖς βου λομένοις τὸν θρόνον καὶ χειροτονεῖται ἀντ' αὐτοῦ Ἰωσήφ πατριαρχήσας ἔτη***, εἶτα ὁ Βέκκος ὁ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας χαρτοφύλαξ. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦδε τοῦ αὐτοκράτορος, διὰ τοὺς πολέμους τοὺς ἐν Εὐρώ πη παρὰ τῶν Ἰταλῶν, ἀρχὴ τῶν δεινῶν τῆς ἐν Ἀσίᾳ Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς παρὰ τῶν Τουρκῶν ἐγγόνει. Ἐν τῇ Παμφλαγονίᾳ γὰρ πόλεμον ἔχων μετὰ τῶν Τουρκῶν, τὰ τῶν Ῥωμαίων εἰς ἄκρον ἐσφάλισαν καὶ εἰς φυγὴν ἐτράπησαν. Καὶ ἐν τῷ φεύγειν πολλοὺς ἀπέκτεινον καὶ ἠχμαλῶτιζον· αὐτοῖς δὲ πάντοτε ἔφευγον παρὰ τὸν ποταμὸν ἀμετάστρεπτοι. Καὶ ὅσην αἰχμάλωτον ἔσχον γῆν οἱ σατράπαι αὐτῶν, αὐτὴν διελόμενοι διέζωσαν πᾶσαν ἀπὸ θαλάσσης τῆς περὶ τὸν Πόντον καὶ Γαλατίαν ἕως θαλάσσης τῆς περὶ Λυκίας καὶ Καρίαν καὶ τὸν ποταμὸν Εὐρυμέδοντα. Καὶ οὗτος ὁ πόλεμος ἀρχὴ ἦν καὶ αἰτία καὶ ἀφορμὴ τῆς τῶν Ῥωμαίων βασιλείας καταστροφῆς. Καὶ ὁ βασιλεὺς ἀπηγορηκῶς, πο λίχνος συχνοῖς τὸν ποταμὸν Σαγγάριον ὠχύρωσεν, ἵνα μὴ ἀποβάντες κυριεύσωσι καὶ τὴν Βιθυνίαν. Ἐγέννησε δὲ υἱοὺς δύο· Ἀνδρόνικον τὸν βασιλέα καὶ Κωνσταντῖνον τὸν Πορφυρο γέννητον καὶ θυγατέρας ***. Καὶ ἐν τῷ Θετταλικῷ πολέμῳ ἐρχόμενος καὶ ἐν τινὶ χώρῳ εὕρισκόμενος λεγομένῳ Παχουμίου

καὶ Ἀλλαγῆς, νόσος ἐνσκήπτει δεινὴ περὶ τὴν καρδίαν, θάνατον σύντομον ἀπαγγέλουσα. Καὶ ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ διὰ ἡμερῶν δύο τὸ ζῆν ἐξεμέτρησεν, ἐπὶ ἔτους #22 ψ α', ἰνδικτιῶνος ιδ-ης, ἐτῶν ὑπάρχων ἐξήκοντα καὶ ὀκτώ, ἐξ ὧν βασίλευσεν ἔτη τριάκοντα πέντε. Ὁ δὲ υἱὸς καὶ βασιλεὺς Ἀνδρόνικος τηνικαῦτα παρῶν, τῆς νενομισμένης τοῖς βασιλευσὶ ταφῆς τὸν πατέρα οὐκ ἠξίωσεν, ἀλλ' οὐδ' ὅποια δημόταις καὶ ἀπόροις ἐφεῖται. Μόνον δὲ κελεύσας νυκτὸς τινας ὀλίγους ἄνδρας πόρρω τοῦ στρατοπέδου τὸ πτώμα ἀγαγεῖν, πλείστην ἐπεσώρευσαν γῆν, ἵνα μὴ θηρίων στόμασι τὸ βασιλικὸν σῶμα διαμερισθῆ· τὸ δὲ αἴτιον ἢ τοῦ ὀρθοῦ τῆς ἐκκλησίας δόγματος παρατροπή, ἢ ζῶν μὲν ἐκεῖνος, ὡς εἰρήκαμεν, ἐχρήσατο.

Βασιλεία Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου τοῦ πρώτου

IV. Ἐπειδὴ λοιπὸν πρὸς τὸν υἱὸν Ἀνδρόνικον ἢ τοῦ κράτους καὶ τῶν βασιλικῶν σκήπτρων μετέβη διαδοχὴ, εἰς ταραχὴν οὐκ ὀλίγην ἦλθον τὰ πράγματα. Ἵνα μῆτε νεωτέριστις γένηται, ἦτοι ἀπόστασις, ἢ ἀφηνιασμός, αὐτὸς δὲ συνετὸς ὢν καὶ 170 τὰ ἐρχόμενα, ἦτοι μέλλοντα, πάντα σάλον καὶ σκάνδαλον φρονίμως ἐκυβέρνησε καὶ τὰ ὅσα ἀρεστὰ τοῖς ἐπηκόοις ἐποίησε. Καὶ πρῶτον μὲν τὴν τῆς ἐκκλησίας κατάστασιν καὶ διόρθωσιν ἐπρομηθεύσατο καὶ ἐποίησε· ζῶντος γὰρ τοῦ πατρὸς, ὡς ἔφημεν, ἔκρυ βε. Καὶ θεσπίσματα βασιλικά καὶ δόγματα διεπέμποντο, τὴν τῆς ἐκκλησίας διόρθωσιν εὐαγγελιζόμενα καὶ ἅμα τοὺς διὰ τὸν τῆς ἐκκλησίας ζῆλον ὑπερορίου καταγόντα. Καὶ τὸν πατριάρχην Βέκκον εὐθὺς ἐκ τοῦ θρόνου καταβιβάσαντες, ὡς τὰ Λατίνων φρο νοῦντα, διαδέχεται δὲ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον μοναχὸς τις Ἀθανάσιος τοῦνομα, παι διόθεν τοῖς ἀσκητικοῖς γεγυμνασμένος πόνοις, διατρίβων δὲ ἐν τοῖς τοῦ Γάνου ὄρε σιν, 20 ὀρμώμενος ἐκ Πελοποννήσου ἐκ χώρας λεγομένης Ἀν δρούσης· καὶ διὰ τοῦτο μὲν προστάζει βασιλικὴ καὶ ψήφω συνοδικῇ τὴν ἑαυτοῦ πατρίδα Ἀνδροῦσαν ἐπισκοπὴν ἐτίμησε καὶ τῇ μητροπόλει Μονεμβασίας ὑποτάσσεσθαι.²⁰ Μετὰ δὲ τὴν καθαί ρεσιν καὶ ἐξορίαν τοῦ πατριάρχου Βέκκου, πάντας τοὺς ἐτέρους ἀρχιερεῖς τοὺς ὄντας συγκοινωνοὺς τῇ γνώμῃ τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ πατριάρχου μετὰ αἰσχύνης πάντας τῆς ἀρχιερωσύνης ἐγύμνωσαν· καὶ ἕτερα σκάνδαλα ἄξια θρήνου ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ γεγόνασιν παρὰ τῶν τότε ἀρχιερέων. Καὶ τὸ φιλότιμον τοῖς στρατιώταις ἔπειτα μὲν ἀσμένως ἐδωρήσατο· καὶ τὸ ὑπήκοον πᾶν χαρᾶς ἐνεπλήσθησαν. Ἐλθὼν δὲ ἐν τῇ πόλει καὶ εἰς μνήμην ἐληλυθὼς, ὢν ὁ πατὴρ ἔπραξε κατὰ τοῦ νέου Ἰωάννου τοῦ Λασκάρως, καίπερ ἢ τῆς βασιλείας μᾶλλον προσῆκε διαδοχὴ, καὶ τῆς συνειδήσεως κέντρῳ πληττόμενος, καὶ μείζονα πάντων τῶν ἀρετῶν τὴν διάκρισιν ἔλεγεν· ἦκε παρὰ τὸν τυφλωθέντα δι' αὐτὸν παρὰ τοῦ πατρὸς, ἔν τινι πολυχνίῳ τῆς Βι θυνίας εὐρισκόμενον, καὶ ἰδὼν αὐτὸν καὶ τὰ ἦκοντα παραμυθούμενος καὶ μεγάλου σχή ματος ταπεινώσεως συγχώρησιν αἰτῶν παρ' αὐτοῦ, οὐκ εἰδὼς ἂ ὁ πατὴρ ἐποίησε· καὶ ἐὰν καὶ ἦν δυνατόν, καὶ ἀρεστὸν ὑπάρχει, ἵνα τὴν βασιλείαν πάλιν μερίσωσι καὶ πᾶ σα ἐξουσία εἰς χεῖρας αὐτοῦ ἔσται. Καὶ τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν ἄφθονα πάντα πλουσίως παρέσχεν αὐτῷ διὰ τοῦ βίου, ὃ δὴ καὶ πεπραχὼς καὶ πράττεσθαι καὶ προστεταχὼς ἀσμένως ποιεῖ πάντοτε. Ἀνεφύησαν δὲ τινες διαβολαὶ κατὰ τοῦ Πορφυρογεννήτου, αὐταδέλφου τοῦ βασιλέως, ὅτι βασιλείας ἔρωτι τρέφεται· καὶ στείλας ἐπιάσεν αὐτὸν καὶ πάντας τοὺς συνομιλοῦντας γνησίους. ²⁰ Ἐν οἷς ἦν ὁ προύχων, ὑπῆρχε τὰ μάλιστα καὶ πλούτων καὶ γένους λαμπρότητι καὶ ἐν στρατηγίαις περιβόητος, Μιχαὴλ Στρατηγόπουλος ὁ Μελισσηνός· καὶ ἐν δεσποτηρίοις καθεῖρ γνυται καὶ πολλά, ὢν ἐκέκτητο ἀγαθῶν ἐδημοσίευσεν.²⁰ 172 Ἐγέννησε δὲ υἱοὺς ὁ βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ἀνδρόνικος τούσδε· Μιχαὴλ τὸν βασιλέα καὶ Κωνσταντῖνον τὸν δεσπότην ἐκ τῆς τῶν Οὐγγρῶν πρώτης αὐτοῦ συ ζύγου. Ἐκ δὲ τῆς δευτέρας Εἰρήνης τῆς ἀπὸ Λογγοβαρδίας, τῆς ἐπ'

ἀδελφῆς θυγατρὸς τοῦ ῥηγὸς Ἰσπανίας, ἀπογονῆς δὲ μαρκίωνος Μοντεφερράτου, τοῦ κληρωσαμένου τὴν Θεσσαλονίκην, ὡς προέφημεν, καὶ ῥῆξ Θεταλίας ἐγεγόνει, ὅτε οἱ Ἱταλοὶ τῆς Ῥωμαίων γῆς ὀλίγον καιρὸν τινα ἐγκρατεῖς ἐγένοντο, ἐγέννησεν οὖν Ἰωάννην, Θεό-δωρον καὶ Δημήτριον καὶ θυγατέρα ὀνόματι Σιμωνίδα, ἣν ἔλαβεν εἰς γυναῖκα ὁ δε σπότης Σερβίας. Καὶ ὁ μὲν Ἰωάννης γυναικὶ συζευχθεὶς, ἅπαις τέθνηκεν. Ἡ δὲ βασι-λίς καὶ δέσποινα Εἰρήνη ἐνήγε δὲ εἰς τοῦτο μάλιστα· ζηλότυπος ἦν ὡς μητριὰ καὶ περὶ τὸν πρόγονον ἔτρεφεν· οὐ διέλιπεν ὅθεν νύκτα τε καὶ ἡμέραν ἐνοχλοῦσα τὸν βασι λέα καὶ σύζυγον, ἵνα καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτῆς κοινωνοὺς καὶ συμμεριστὰς καταστήσῃ τοῦ κράτους. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀδύνατον εἶναι ἔλεγεν τὴν μοναρχίαν Ῥωμαίων πολυαρχίαν ποιήσῃ. Πολλὰ δὲ πραξάσης καὶ εἰπούσης καὶ τῶν ἐλπίδων ψευθεῖσα, θυμῷ ληφθεῖ σα καὶ λύπη, πλεῖστα χρήματα τῷ ἑαυτῆς υἱῷ Θεοδώρῳ δώσασα εἰς Λογγοβαρδίαν ἀπέ στειλε καὶ μαρκίωνα τοῦτον κατέστησεν ἐν τῇ ἑαυτῆς πατρίδι. Ἐκείσε δὲ γυναικὶ συ ζευχθεὶς τὸ γένος Σπίνουλα καὶ υἱοὺς καὶ θυγατέρας ἐγέννησεν.

V. Ἐν δὲ τῇ βασιλείᾳ τοῦ εἰρημένου αὐτοκράτορος ἐκ τῆς Ἀσίας τὰ μέγιστα τῶν κακῶν ἀνεῤῥάγησαν πελάγη. Συνασπισμὸν οἱ τῶν Τουρκῶν σατράπαι ποιήσαντες πάλιν, νεωστὶ πάντα τόπον κατέδραμον ἄχρι θαλάττης ἄκτῶν. Ἐν οἷς σατράπαις ὑπῆρχε καὶ ὁ Ὀθμάνης, εἷς αὐτῶν. Τῇ νίκη ἐκείνῃ θρασυθέντες, διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου ἐν τῇ Χερρόνησῳ τῆς Θράκης περάσαντες, πᾶν κακὸν καὶ δεινὸν ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι διέπραξαν καὶ πολὺν τόπον διήρχοντο ληΐζοντες, ὥστε μήτε ἄροτριᾶν, μήτε σπεῖρῃν, οὔτε τῶν πόλεων ἐξιέναι ἐδύναντο ἐπὶ ἔτος ἐν καὶ μῆνας δέκα. Ἔτυχε δὲ καὶ τοῦτο ἐν τοῖς καιροῖς ἐκείνοις ἐμπεσεῖν Λατίνων τινα Καταλάνων, Ῥογέριον τὸ ὄνομα, ἀθροῖσαι ἐκ τῆς κάτω Ἰβηρίας στρατόπεδον. Καὶ τριήρεις τέσσαρας πληρώσας, καὶ ληστρικὸν ἀδεῶς μετῆι βίον, δεινότατος ἐν τούτῳ γενόμενος· οὐ μόνον ναυσὶ φορτίοις ἐπετίθετο, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς δὴ τὰς μεγάλας τῶν νήσων ἐσκύ λευε καὶ φοβερὸς ἐν τῇ κάτω θαλάσῃ ἐδόκει εἶναι. Ἔδοξε τοίνυν τούτῳ τῷ ἄρχοντι, διαπρεσβευσασμένῳ πρὸς τὸν βασιλέα Ἀνδρόνικον συμμαχῆσαι αὐτῷ κατὰ τῶν Τουρκῶν. Καὶ ὁ βασιλεὺς τὴν πρεσβείαν δεξάμενος, ἄρας ἐκεῖνος ἐκ τῶν ἐσπερίων πρὸς τὸ Βυζάντιον ἔρχεται, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ δισχιλίους ἄνδρας μαχικούς· καὶ ὁ βασιλεὺς τῷ τοῦ μεγάλου δουκὸς ὄφικίῳ τοῦτον ἐτίμησε. Μετ' ὀλίγον δὲ ἦκει καὶ ἕτερος Κα τάλανος τὸ ὄνομα Μπιγκέριο Τέντζας, συγγενῆς τοῦ Ῥογερίου. Καὶ ὁ βασιλεὺς μὲν τὴν 174 τῶν χρημάτων δαπάνην τὴν ἀρκοῦσαν περὶ τὰ ἐκείνων ἐνδύματα καὶ τὰς δωρεὰς καὶ τὰ ἐπίλοιπα σιτηρέσια εἰς πλησμονὴν ἔδωκεν. Ὀλίγου δὲ καιροῦ παρελθόντος διέβησαν εἰς τὴν Ἀσίαν μετὰ στρατοῦ τοῦ πολεμεῖν τοὺς ἐχθροὺς. Περὶ τῶν ἐχθρῶν ὀλί γα αὐτοῖς ἔμελεν, ἀλλὰ τὸ ὑπήκοον πλεῖστα ἐλύπουν. Καὶ τί χρῆ λέγειν ὅποσα εἰρ γάσαντο κακὰ παρόντες καὶ δεινὰ τοῖς Χριστιανοῖς; ἀνδράσι τε καὶ γυναῖξιν οὐδὲν ἄμεινον οἶῳ ἀνδραποδισμῷ ἐχρήσαντο· καὶ οὐκ ἠλέουν τινὰ δακρύοντα, ἀλλὰ τοῖς ὑπηκόοις ἐποίουν κακὰ ὑπὲρ ἀσεβεῖς καὶ ἐχθροὺς. Καὶ ἦν ἰδεῖν οὐ μόνον τὰς οὐσίας ἀρπάζειν τῶν ταλαιπόρων Χριστιανῶν, ἀλλὰ θυγατέρας τε καὶ γυναῖκας ὑβρίζοντες. Πρεσβῦται καὶ ἱερεῖς ἐδεσμεύοντο καὶ ἐμαστιγοῦντο. Ταῦτα μαθὼν ὁ βασιλεὺς, θυμῷ ἐτήκετο καὶ τινος μηχανῆς βοηθούσης ἐδέετο. Διαβαίνειν πρὸς τὴν Θράκην τὸν Ῥο γέριον μετὰ τοῦ στρατοπέδου ἐκέλευσε πρὸς τὸ τῆς Καλιουπόλεως φρούριον. Καὶ τὸ στρατόπεδον ἐκεῖ κατέλιπον καὶ πρὸς τὸν βασιλέα ὁ Ῥογέριος μετὰ τινων εἰς προ σκύνησιν ἔρχεται, οὗ γενομένου, ὁ βασιλεὺς τοὺς περιστάτας ξιφήρεις προστάξας τοὺς κατακόπτειν. Μαθόντες δὲ οἱ ἕτεροι Λατῖνοι, οἱ ἐν τῇ Καλιουπόλει, τὰ γενόμενα, εἰς ἀποστασίαν ἐτράπησαν καὶ τὸ φρούριον ὀχυρώσαντες, ὡς ὀρμητήριον εἶχον. Καὶ μετὰ τῶν Τουρκῶν ὁμονοήσαντες εἰς φανεράν ληστείαν καὶ ἀρπαγὴν ἐξήλθον. Ὁ δὲ βασιλεὺς Μιχαὴλ τὰς Θρακικὰς καὶ Μακεδονικὰς δυνάμεις λαβὼν ἦλθε κατ' αὐτῶν

καὶ συμβαλὼν αὐτοῖς, οὐδὲν ἐποίησεν, ἀλλὰ μάλιστα καὶ ζημιωμένος ἐπανέστρεψεν. Εἶτα οἱ ἄρχηγοὶ αὐτῶν διαφερόμενοι ἐμερίσθησαν· καὶ τινες μὲν πρὸς τὸν βασιλέα ἦλθον, ἕτεροι δὲ μετὰ τῶν Τουρκῶν ἐστράτευον, ἕτεροι δὲ ληστεύοντες τοῦ ζῆν ἐπορίζοντο, ἕως καὶ εἰς τέλος ἐξουθενήθησαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς Μιχαὴλ στρατὸν πάλιν συναθροίσας, ἔρχεται πρὸς τὴν Χερρό νησον κατὰ τῶν Τουρκῶν καὶ τοσοῦτον ἐσφάλῃ· καὶ αἰφνιδίως τὸν στρατὸν οἱ ἕναν τίοι περικυκλώσαντες, εἰς φυγὴν ἐτράπησαν οἱ Ῥωμαῖοι, καταλιπόντες τὰς σκηνὰς τὰς βασιλικὰς καὶ τὰ βασιλικὰ χρήματα καὶ πάντα τὰ βασιλικὰ παράσημα. Καὶ ἐκ τρίτου ἕτερον στρατὸν οἰκονομήσας, ἀλλ' ὁ βασιλεὺς οὐ παραγίνεται, εἰ μὴ καταστήσας ἕξαρχον τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως Φιλῆν τὸν Παλαιολόγον, τὸν τότε τὴν πρωτοστρατορικὴν ἀρχὴν διεζωσμένον. Καὶ στρατεύσας κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν καὶ συμβαλὼν αὐτοῖς εἰς τέλος ἐνίκησε καὶ πολλοὺς ἐθανάτωσε καὶ ἠχμαλώτευσεν. Καὶ οἱ ἑναπολεῖ φθέντες ὀλίγοι ζῶντες ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ κακῶς ἐκ τῆς Χερρόνησου Θράκης ἐδίωχθησαν. Ἀθανάσιος δὲ ὁ πατριάρχης ἐπὶ ἔτη τέσσαρα τὸν θρόνον διοικῶν, εἶτα ἐγγράφως παραιτησάμενος ἐν τῷ ἀσκητηρίῳ τῷ ὑπ' αὐτοῦ κτισθέντι ἐλθὼν ἠσύχαζε· καὶ ἀντὶ αὐτοῦ χειροτονεῖται Ἰωάννης ὁ ἐκ Σωζοπόλεως, ὅστις γυναῖκα καὶ τέκνα ἔχων, ἔπειτα θανάτῳ τὴν γυναῖκα ἀποβαλὼν, τὸ μοναδικὸν ὑποδύς τριβώνιον καὶ ὁ χρόνος καὶ ἡ ἀρετὴ προβιάσαντες αὐτόν, πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως ἐχηρημάτισεν. Καὶ 176 ρῶ δέ τινα τὸν θρόνον διαπρέψας, εἶτα παραιτησάμενος καὶ πάλιν Ἀθανάσιος ἐκ δευτέρου τὸν θρόνον ἀνέλαβε, κρατήσας τὰς οἰάκας τῆς ἐκκλησίας ἔτη ὀκτώ. Εἶτα πάλιν σκάνδαλά τινα ἀνεφύησαν, καὶ οὗτος τὴν ἠσυχίαν πάντοτε ἦν ἀσπαζόμενος, αὐτὸς τὸν θρόνον παρητήσατο. Καὶ ἀντ' αὐτοῦ χειροτονεῖται Νήφων ὁ τῆς Κυζίκου πρόεδρος καὶ καιρὸν ὀλίγον τὸν θρόνον διαπρέψας, εἶτα καταβιβάζεται καὶ ἀνάγεται ἀντ' αὐτοῦ εἰς τὴν πατριαρχικὴν περιωπὴν Ἰωάννης ὁ Γλυκὺς, λογοθέτης ὢν τοῦ δρόμου, ἔχων καὶ αὐτὸς τέκνα τε καὶ γυναῖκα Ἦν δὲ ὁ ἀνὴρ πάνυ σοφώτατος· ἔλαχε δὲ φιλασθενῆς εἶναι καὶ οὐκ ἐδύνατο τὴν αὐτὴν ὑπηρεσίαν τελείως ἐκπληρεῖν καὶ διὰ τοῦτο παρητήσατο καὶ χειροτονεῖται ἀντ' αὐτοῦ μοναχὸς τις ἐκ τῆς μονῆς τῶν Μαγγάνων, τοῦνομα Γεράσιμος, πολὺς μὲν τὴν τρίχα, ἀνωφελὴς δὲ τὸν τρόπον· καὶ πατριαρχήσας ὀλίγον, ἐκὼν καὶ ἄκων καὶ μὴ ἀρέσκοντι αὐτῷ τὸν θρόνον ἀφήσας καὶ ἀντ' αὐτοῦ χειροτονεῖται Ἡσαΐας, ἀνὴρ γηραιὸς καὶ τίμιος ἐκ τοῦ ὄρους Ἄθωνος· κατὰ συγκυρίαν ἐν Κωνσταντινουπόλει λαχὼν, ἐγεγόνει πατριάρχης. Ἐν ἐκείνῳ τῷ χρόνῳ συνέβη γενέσθαι σεισμὸν τὸν παμμέγιστον καὶ πολλοὶ οἴκοι περιφανεῖς καὶ τῶν ἁγίων ναοί, οἱ μὲν πεπτώκασιν, οἱ δὲ ἐρράγησαν· καὶ πολλοὶ στῦλοι τῶν ἱσταμένων εἰς τοὺς κίονας ἄνωθεν ἔπεσον. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦδε τοῦ βασιλέως καὶ αὐτοκράτορος τὰς τριήρεις αὐξήσεν εἰς πλῆθος. Καὶ τινες μὲν τῆς συγκλήτου βουλῆ τῷ κρατοῦντι βουλευούσιν οὐκ οὐκ ἐτοιμάζειν καὶ διορθῶναι καὶ κρατεῖν· ματαίως τῶν νηῶν ἢ δαπάνη, ἔλεγον, μικροῦ τῶν ἄλλων πάντων ἐπέκεινα τὸ βασιλικὸν ἐπιτίβουσα ταμεῖον. Ὁ βασιλεὺς τοῖς λόγοις αὐτῶν πεισθεὶς, τὰς τριήρεις ἀνεπιμελήτους καταλείψας, τῷ χρόνῳ διεφθάρησαν· καὶ αἱ μὲν διερράγησαν, αἱ δὲ κατέδυσαν εἰς πυθμένας θαλάσσης. Ὑστερον δὲ χρείας καὶ ἀνάγκης οὔσης, οὐκ ἦσαν κυβερνήται καὶ αἱ τριήρεις, ὡς προείπομεν, γεγόνασι· καὶ τοῖς Ῥωμαίοις τὸ βούλευμα πολλὰ κακὰ καὶ δεινὰ προεξένησεν. Ὁ οὖν Μιχαὴλ βασιλεὺς ἐγέννησε θυγατέρας δύο Ἄνναν καὶ Θεοδώραν, ἄρρενας δὲ δύο Ἀνδρόνικον τὸν βασιλέα καὶ Μανουὴλ τὸν δεσπότην· καὶ ἦν πλεῖστα φιλούμενος ὁ Ἀνδρόνικος ὑπὸ τοῦ πάππου καὶ βασιλέως καὶ ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἐκέλευσε τρέφεσθαι. Ἀνδρυνθεὶς δὲ νύκτωρ ἐκώμαζε πρὸς γυναῖκά τινα ἑταίραν ὡραίαν πάνυ καὶ ταύτης ἐραστὴς ἦν καὶ ἐρώμενος· καὶ ζηλοτυπία γάρ τις ἐπυρπόλει τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν καὶ ξυφοφόρους καὶ τοξότας ἠνάγκαζε προσμένειν καὶ προσλοχίζειν περὶ τὴν τῆς ἑταιρίδος οἰκίαν. Ἐν μιᾷ δὲ νυκτὶ ὁ ἀδελφὸς καὶ δεσπότης

Μιχαήλ τὸν βασιλέα καὶ ἀδελφὸν ζητῶν ἔτυχε παριέναι τὴν τῆς ἐταιρίδος οἰκίαν, ὃν οἱ τοῦ ἀδελφοῦ σκοποὶ θεασάμενοι καὶ διὰ τὸ σκότος μὴ γνόντες τίς ἦν, ἀλλ' ὑποτοπήσαντές τινα τῶν ἐρωμένων τῆς γυναικὸς εἶναι, βέλη συνεχῶς κατ' αὐτοῦ ῥίπτουσι, καὶ πλήξαντες αὐτόν, ἀπέθανε. Μαθὼν δὲ τοῦτο ἐν τῇ Θεσσαλονίκῃ ὁ Μιχαήλ βασιλεὺς, ὁ πατὴρ αὐτοῦ, 178 ἐκ τῆς χολῆς καὶ τῆς πολλῆς λύπης ἀσθενία βαρυτάτῃ περιπεσὼν ἐξ ἀνθρώπων ἐγε γόνει. Ὡς δὲ αἱ ἡμέραι τοῦ πένθους ἐπαρῆλθον, ὁ πάππος καὶ βασιλεὺς τὸν βασιλέα Ἀνδρόνικον προσκαλεσάμενος μετὰ κλαυθμοῦ νουθετῶν αὐτόν καὶ ὄνειδίσας, ὡς ἔθος τοῖς πατράσι ποιεῖν πρὸς τοὺς φιλάτους, οὗτος μὲν κατηφῆς γενόμενος οὐδὲν ἀπεκρίνατο, ἀλλὰ θυμῷ ληφθεὶς καὶ φοβήθεις, ἵνα μὴ διὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ καὶ τὰς ἐτέρας τῆς νεότητος ἀκαταστασίας, ἃς ἐποίει, τῆς βασιλείας γυμνώσῃ αὐτόν ὁ πάππος καὶ τῷ θεῷ Κωνσταντίνῳ δώσῃ, μετὰ τίνων συνηλικιωτῶν καὶ συνωμοτῶν φυγόντες ἐν τῷ Διδυμοτείχῳ ἀπῆλθον· καὶ στρατὸν συναθροίσαντες εἰς μάχην ἐξῆλθον κατὰ βασιλέως καὶ πάππου αὐτοῦ. Καὶ πολλῶν πολέμων ἐμφυλίων γεγονότων καὶ φόνων καὶ πάλιν εἰς συνηβάσεις ἦλθον· καὶ μετ' ὀλίγον διὰ μικρῆς αἰτίας αὐθις τὰς συνηβάσεις καὶ συνθήκας ἠθέτουν· καὶ ἦν τὰ σκάνδαλα πλεῖστα καὶ πολλά.

VI. Κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν ὁ τοῦ βασιλέως υἱὸς Θεόδωρος ὁ μαρκίων, ὁ πρὸ ἐτῶν συχνῶν εἰς τὴν μητέρος πατρίδα πεμφθεὶς, ὡς εἰρήκαμεν, καὶ μετὰ τὸν τούτης θάνατον ἐπανῆκε πρὸς τὸν πατέρα, παῖδας καὶ γυναῖκα ἐκεῖσε καταλιπών. Ἴδε ὅτι καὶ γνώμη καὶ πίστις καὶ σχήματι καὶ γενεῖων κουρᾶ Λατίνος ἦν ἀκραιφνῆς. Καὶ κηδεμονίας ἀπάσης καὶ εὐμενείας καὶ χορηγίας χρημάτων ὁ πατὴρ ἐχαρίσατο· αὐτὸς δὲ τὸν Ἰουδα ἐκεῖνον μιμησάμενος, προδότης εἶλετο γενέσθαι τοῦ βασιλέως καὶ πατρὸς καὶ θερμότερος πάντων ἐχθρὸς ἐγένετο. Καὶ πᾶσαν αἰδῶ πατρικὴν ὀπίσω λιπών, πρὸς τὸν νέον βασιλέα καὶ ἀνεψιὸν αὐτόμολος παραγίνεται καὶ πλεῖον τὸ σκάνδαλον ἠΰ ξησε. Τότε μὲν διὰ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους καὶ τὰς ἀκαταστασίας ὁ Ὀθμάνης ὁ τῆς Βιθυνίας κρατῶν, εὐκαιρίαν εὐρών, ἐκ τοῦ ἐναπολειφθέντος μέρους τοῖς Ῥωμαίοις οὐκ ὀλίγον ἔλαβεν. Ἡ δὲ εἴσοδος τοῦ νέου βασιλέως ἐντὸς τῆς Πόλεως οὕτως ἐγένετο· προδόται δὲ δύο ἐλθόντες εἰς τὸ στρατόπεδον, τοῦνομα ὁ εἰς Καστελάνος καὶ ὁ ἕτερος Κάμαρις, οἳ ἦσαν φύλακες ἐν τινὶ τόπῳ τῆς πόλεως ἐγγὺς τῆς πύλης τῆς λεγομένης τῆς Ἀνδριανουπόλεως καὶ συνηβάσεις μετὰ τοῦ νέου βασιλέως ποιήσαντες, καὶ ἐλθὼν ὁ στρατὸς νυκτὸς ἐν τόπῳ ἐκείνῳ, τὰς κλίμακας ἔβαλον καὶ ἔσω τῆς πόλεως μέρος ἐξ αὐτῶν γενόμενοι καὶ τὴν πύλην ἀναπετάσαντες, ὁ ἐναπολειφθεὶς στρατὸς μετὰ τοῦ νέου βασιλέως ἔνδον γέγονε. Καὶ εὐθὺς συγκαλέσας πάντα ὑφ' ἐαυτὸν στρατὸν, παρεκελεύετο μᾶλλον σφοδρῶς, μήτε χεῖρα φονεύτριαν, μήτε γλῶσσαν ὑβρίστριαν ἐπενεγκεῖν μήτε τῷ πάππῳ καὶ βασιλεῖ, μητ' οὐδενὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων· οὐ γάρ φησιν ἡμεῖς, ἀλλ' ὁ θεὸς ταύτην παρέσχε τὴν νίκην. Καὶ περὶ τῆς τοῦ πάππου καὶ βασιλέως ζωῆς ἐφρόντισεν. Ἐγκρατῆς δὲ τῆς πόλεως καὶ βασιλείας γενόμενος τοῦ πάππου ἔτι ζῶντος, ληστρικῶς καὶ δυναστικῶς τρόπῳ βασιλείας τοῦτον ἐξέωσεν. Ἐβασίλευσε μετὰ τοῦ υἱοῦ Μιχαήλ ὁ γηραιὸς Ἀνδρόνικος, ἕως οὗ ἐξώσθη ὑπὸ τοῦ ἐγγόνου αὐτοῦ καὶ νέου Ἀνδρονίκου, ἔτη μὲν ἕξει ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως #22ατκή, ἀπὸ δὲ κτίσεως κόσμου #22 ωλ'.

Βασιλεία Ἀνδρονίκου τοῦ νέου

VII. Καὶ παραλαβὼν τὴν βασιλείαν καὶ τὴν πόλιν ὁ νέος Ἀνδρόνικος, καθ' ὃν τρόπον εἰρήκαμεν, καὶ κύριος καὶ δεσπότης εἰς πᾶσαν ἐξουσίαν γενόμενος, τὸν πάππον καὶ βασιλέα προμηθείας ἱκανῆς τοῦ βίου καὶ τοῦ ζῆν ἠξίωσε· τὸν δὲ θεῖον αὐτοῦ Κων 180 σταντίνον πιάσας ἐν εἰρκτῇ ἐξοφωμένη ἔθετο. Καὶ τοῦ μεγάλου λογοθέτου τοῦ Μετο χίτου, τοῦ ποτε ἀνακαινίσαντος καὶ οἰκοδομήσαντος τὴν μονὴν

τοῦ Ζωοδότου τὴν καλουμένην τῆς Χώρας, τὰ κτήματα πάντα καὶ χρήματα ἔδημοσίευσεν. Εἶτα ὕστερον πάλιν, συμπαθῆς ὢν ὁ βασιλεὺς, τοὺς πάντας ἐπρομηθεύσατο. Ἄρτι δὲ τῆς ὥρας ἐπιστάσης τοῦ ἔαρος, τὰς τῶν Ῥωμαίων δυνάμεις συναθροίσας κατὰ τοῦ Ὁρχάνου τοῦ τῆς Βιθυνίας ἀμηρεύοντος περάσας ἐστράτευσε καὶ τὴν προκαθεζομένην τῆς Βιθυνίας πόλιν Νίκαιαν διπλῶ πολέμῳ πολιορκουμένην καὶ κιν δυνεύουσαν εἰς ἄκρον ὀρῶν βοηθῆσαι, τὰ τῶν Ῥωμαίων ἐσφάλησαν τρόπῳ τοιῷδε. Ἐλθὼν οὖν ὁ βασιλεὺς καὶ συμβαλὼν τοῖς ἐχθροῖς καὶ ἀκροβολισμῶν γενομένων καὶ συμπλοκῆς, τὸ τῶν Ῥωμαίων στράτευμα ἐκ τῆς ἔκτης ὥρας τῆς ἡμέρας ἕως τῆς ἐσπέρας καλῶς καὶ ἀνδρείως ἀντελέγοντο τοῖς Ἀγαρηνοῖς· καὶ οἱ Τοῦρκοι σχεδὸν πρὸς τὸ κλίνειν ὀλίγον ἀρχὴν ἐποίουν καὶ ὁ ἀμηρᾶς εἰς δειλίαν ἐνέπεσε. Τοῦ δὲ πολέμου λυθέντος διὰ τὸ σκότος τῆς νυκτὸς ἐγγύζειν, εὐρέθη τετρωμένος τὸν πόδα ὁ βασιλεὺς ἐλαφρῶ τινι βέλει· καὶ θέλοντος εἰσελθεῖν εἰς τὸ τῆς Φιλοκρινῆς πολίχνιον, πλεῖ στα ἐγγύς ὄν, θεραπείας ἕνεκα τοῦ ποδός, οὐκ οἶδα πῶς, ἐξ ἀμαρτιῶν, μικρὸν ἐψιθυρίσθη ἐν τῷ στρατῷ, τὴν αἰτίαν μὴ εἰδότες, ἀλλὰ φεύγειν ἐνόμιζον τοῦτον ἀπὸ δειλίας αὐτοῦ. Καὶ ὁ στρατὸς πᾶς ἀσυντάκτως καὶ μετὰ βίας φεύγειν ὥρμησαν ὑπὸ τινος μὴ διωκόμενοι. Καὶ ἐν τῷ φεύγειν διὰ τὸ σκότος ὑπ' ἀλλήλων κατεπατήθησαν, καὶ πολλοὶ τινες ἀναμέσον ἐτρώθησαν· καὶ ἐν τοῖς ὀρύγμασι τοῦ πολυχνίου μέρος φθάσαντες ἀσυντάκτως κατεγκρεμίζοντο· ἄλλοι δὲ ἐν τῷ αἰγιαλῷ φθάσαντες, πολλοὶ ἀπεπνίγησαν διὰ τὸ ἐμβάν πληθος ἐπὶ τοῖς ἀκατίοις. Οἱ δὲ σκοποὶ τοῦ Ὁρχάνου, ὥσει τριακόσιοι ἔφιπποι στρατιῶται ὄντες, τὴν ἀσυντάκτον φυγὴν καὶ θύρυβον ὀρῶντες, μετὰ φονῶν μόνον αὐτοὺς ἐδίωχον· καὶ ἐγκρατεῖς πάσης τῆς σκηνῆς τῆς βασιλικῆς καὶ πάσης παρασκευῆς καὶ ἵππων βασιλικῶν καὶ ἐφεστρίδων πολυτίμων παρ' ἐλπίδα κύριοι γεγονάσι· καὶ νίκην μεγάλην χωρὶς πολέμου ἐκέρδησαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐν τῷ πολυχνίῳ ἐκείνῳ προσμείνας ἡμέρας τρεῖς, μετὰ λύπης μεγάλης καὶ δακρύων ἀπαραμυθῆτων τὴν τῶν Ῥωμαίων δυστυχίαν κλαίων ἐπὶ τὴν Κωνσταντίνου ἐπανέστρεψε. Καὶ ὁ ἀμηρᾶς μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐγκρατῆς καὶ τῆς πόλεως Νικαίας γέγονε.

VIII. Τοῦ δὲ φθινοπώρου ἰσταμένου συλλεξάμενος ὅσας ἂν ἦσαν τριῆρεις Ῥωμαίοις κατὰ Μαρτίνου τοῦ τὴν Χίον ἐπιτροπεύοντος τὸν πλοῦν ποιησάμενος, τὴν τε νῆσον κατέσχε ξὺν οὐδενὶ κόπῳ καὶ πόνῳ· καὶ αὐτὸν τὸν Μαρτίνον χειρωσάμενος, δεσμότην τοῖς Βυζαντίοις παρέπεμψεν. Εἶτα κατὰ τῶν Φωκαίων Λατίνων πλεύσας ὑποτελεῖς τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἐποίησε καὶ ἐνέχυρον τοὺς αὐτῶν υἱοὺς τῷ βασιλεῖ ἔδωσαν. Ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦδε τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ἡ Νικομήδεια, τῶν Βιθυνῶν μητρόπολις, ἐάλω ὑπὸ τοῦ Ὁρχάνου, τῷ πολλῷ λιμῷ καταπονηθεῖσα. Ὁ δὲ βασιλεὺς στρατεύει κατὰ τῶν Ἀκαρνῶν καὶ Αἰτωλῶν καὶ Ἠπειρίων καὶ Ἰλλυρίων καὶ αὐτοὺς ἐδούλωσε· καὶ τινὰ φρούρια, τὰ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, ἔλαβεν. 182 Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἐγεννήθη ἐν τῇ πόλει Κωνσταντίνου παιδίον συμφυῆς μὲν ἀπὸ ποδῶν ἄχρις ὀμφαλοῦ, τὰ δὲ ἐξῆς διαιρούμενον, ὦμους καὶ στέρνα καὶ ράχιν, καὶ δύο μὲν ἔχον κεφαλὰς, χεῖρας δὲ τέσσαρας· καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἐξεπεπνεύκει. Ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἦλθε καὶ ἐκ τῆς Ἰταλίας εἰς Κωνσταντινούπολιν μοναχὸς τις Καλαβρός, τοῦνομα Βαρλαάμ, ὃς μέγας καὶ πολὺς ἐδόκει εἶναι αὐτὸν ἐν τῷ λέγειν καὶ διαλέγεσθαι, περὶ ὧν οἱ Λατῖνοι καινοτομοῦσι, καὶ τὸ φῶς τὸ ἐν Θαβορίῳ λέγων εἶναι κτιστόν. Ὅθεν καὶ εἰς διάλεξίν τινα ἐκάλει καὶ ὁ βασιλεὺς προστάξας τὸν κύρ Γρηγόριον τὸν Παλαμᾶν, τὸν τότε τῆς Θεσσαλονίκης θρόνον περιέποντα, ἵνα μετὰ τοῦ Καλαβροῦ διαλεχθῆ. Καὶ πολλὰς διαλέξεις ἀναμέσον αὐτῶν ποιήσαντες τὰς πιθανολογίας καὶ φληναφίας τοῦ Καλαβροῦ Βαρλαάμ ὡς ἰστὸν ἀράχνης ὁ Παλαμᾶς ἐξετίναξε. Καὶ τοῦ Χρυσολωρᾶ Ἰωάννου τὰ ὅμοια δοξάζοντος καὶ δεινοῦ ἐν τῷ λέγειν καὶ διαλέγεσθαι καὶ αὐτοῦ ὄντος, τὰ ὅμοια ἔπαθεν. Οὗτος δὲ ὁ βασιλεὺς ἐκ τῆς δεσποίνης Εἰρήνης τῆς ἐξ Ἀλαμανῶν ἄπαις ὢν, ἀποθανούσης δὲ αὐτῆς, δευτέραν

γυναῖκα ἔλαβεν, Ἄνναν τοῦνομα, μεθ' ἧς ἐγέννησε θυγατέρας μὲν δύο, ὧν τὴν πρωτότοκον τῶν Μυσῶν ἀρχηγοῦ υἱῷ εἰς γυναῖκα ἔδωκε καὶ εἰρήνη μεγάλη ἀναμεταξὺ Μυσῶν καὶ Ῥωμαίων γέγονε. Τὴν ἑτέραν ὕστερον ὁ ἀμηρᾶς Ὀρχάνης εἰς γυναῖκα ἔλαβεν· ἄρρεν μὲν ἐν τῷ βασιλεῖ, κῦρ Ἰωάννης ἐγεννήθη. Ἐν δὲ τῷ καιρῷ τῆς τελευτῆς αὐτοῦ τὸν βασιλέαν Ἰωάννην, τὸν υἱὸν αὐτοῦ, θεωρῶν ἐν νεαρᾷ ἡλικίᾳ ὄντα καὶ μὴ τὴν βασιλείαν διοικεῖν εἶναι ἐπιτήδειον, εἶασεν ἐπίτροπον αὐτοῦ τὸν μέγαν δομέστικον Ἰωάννην τὸν Καντακουζηνὸν καὶ οἰκονόμον τῆς βασιλείας, ὃς καὶ ἐπὶ πολλὰ δυνάμενος ἦν τότε ἐγγὺς τοῦ βασιλέως, ἄρχι καιροῦ ἡλικίας τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου, καὶ τῇ θυγατρὶ αὐτοῦ προστάξας συζευχθῆναι τὸν παῖδα. Ὑπῆρχε δὲ οὗτος ὁ βασιλεὺς χαρίεις τῷ εἶδει καὶ τῇ γνώμῃ φιλόανθρωπος, τῷ ἤθει ἰλαρός, συμπαθὴς τοῖς πᾶσιν· ἐμίσει γὰρ περὶ αὐτὸν πλῆθος ἀνθρώπων ὀρών, ἢ γὰρ δὲ πλεῖστα τὰ κυνήγια· διὸ καὶ ἔτρεφε κύνας πλεον τῶν χιλίων καὶ τετρακοσίων· ὄρνεα δὲ ἦτοι ἰέρακας πλεον τῶν χιλίων καὶ τοὺς αὐτὰ ἐπιμελοῦντας ἐγγὺς τοσοῦτους εἶχεν. Ἐτεθνήκει δὲ κατὰ τὸ ὠμθ-ω ἔτει· ὁ δὲ τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἅπας χρόνος πέντε καὶ τεσσαράκοντα ἔτη ἐτύγχανεν, ἐξ ὧν ἐβασίλευσεν ἔτη εἴκοσιν.

Πῶς ἐβασίλευσεν ὁ Καντακουζηνὸς καὶ ἡ βασιλεία ἐπὶ τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἦλθεν;

ΙΧ. Ἦδη δὲ ἀποθανόντος τοῦ βασιλέως ὁ Καντακουζηνὸς τὴν βασιλείαν καὶ πᾶσαν τὴν διοίκησιν καὶ ἐξουσίαν ἀναζωσάμενος, εὐθύς βασιλεὺς ἀνηγορεύθη καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ δέσποιναν ἔστεψε καὶ τῷ πρώτῳ υἱῷ αὐτοῦ ἐρυθροῦ πεδίου μετέδωκε· τὸν δὲ ἕτερον δεσπότην ἐν τῇ Σπάρτῃ ἐποίησε, βουλόμενος δὲ πᾶσαν ἐξουσίαν καὶ ἀρχὴν ὑφ' ἑαυτῷ καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ κληρὸν ποιῆσαι. Περὶ δὲ τοῦ βασιλέως Ἰωάν 184 νου τοῦ καὶ γαμβροῦ αὐτοῦ οὐκέτι αὐτῷ ἔμελεν. Ἀνδρυνθεὶς οὖν τῇ ἡλικίᾳ ὁ Ἰωάννης ἀπήτει τὴν βασιλείαν λαβεῖν ὡς γνήσιος διάδοχος καὶ κληρονόμος ἐκ τῶν τοῦ πενθεροῦ χειρῶν. Ἐκεῖνος μὲν οὐκ ἐβούλετο, ἀλλ' ἑαυτῷ καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ θέλων κληρὸν ποιῆσαι, πολλαὶ μάχαι καὶ πόλεμοι ἐμφύλιοι ἀναμεταξὺ τοιούτων διαφορῶν ἐγένοντο καὶ κάκωσις καὶ φθορὰ μεγάλη καὶ οὐαὶ καὶ κλαυθμοὶ εἰς τὸ ὑπήκοον τὸ ταλαίπωρον. Καὶ ὁ Ὀρχάνης τότε ἄδειαν τελείαν καὶ εὐκαιρίαν δραξάμενος, τὰ ἐναντία ὑποτελῆ Ῥωμαίων ἐν τῇ Βιθυνίᾳ ὑφ' ἑαυτὸν ἐποίησατο καὶ αὐθις τὴν τῆς Θράκης Χερρόνησον περάσας πολίχνια τινὰ καὶ φρούρια ἔλαβε. Καὶ τινες μὲν τῶν ἐνδόξων καὶ εὐγενῶν καὶ τοῦ δήμου τὸν Παλαιολόγον ὡς διάδοχον γνήσιον καὶ κληρονόμον τῆς ἀρχῆς βασιλέα ἤθελον βοηθοῦντες καὶ συμπονοῦντες αὐτῷ. Τινὲς δὲ πάλιν τὰ ἐναντία φρονοῦντες ἔλεγον· τὰ ὅσα ὁ Μιχαὴλ ὁ βασιλεὺς ὁ πρόπαππος αὐτοῦ ἐποίησε τῷ Ἰωάννῃ τῷ Λασκάρει, τυφλώσας αὐτὸν καὶ τὴν βασιλείαν λαβῶν, καὶ αὐτὸς ὁ ἕγγονος αὐτοῦ τὰ νῦν ὑπὸ ἐτέρων ἀνταποδίδεται. Καὶ τῷ μέτρῳ ᾧ ἐμέτρησαν οἱ πρὸ αὐτοῦ καὶ τὴν βασιλείαν ἔλαβον, καὶ οὗτος τὰ νῦν ἀντιμετρηθήσεται. Καὶ ὁ Παλαιολόγος ἀπορηθεὶς καὶ εἰς ἀπόγνωσιν ἐλθὼν καὶ οὐκ ἔχων τι ἕτερον πρᾶξαι πρὸς τὸν Τοῦρκον ἀμηρᾶν Ὀρχάνην διέδραμεν βοήθειαν αἰ τῶν, ἵνα τῆς βασιλείας τῆς πατρικῆς ἐγκρατῆς γένηται, καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ εἰς γυναῖκα ἔδωκε τῷ Ὀρχάνῃ. Καὶ αὐτὸς μετὰ χαρᾶς τὴν αἴτησιν δεξάμενος, καὶ μάλιστα διὰ τὴν συγγένειαν, καὶ τὰ φρούρια, ἃ ἐν τῇ Θράκῃ διερχόμενος ἔλαβεν, αὐθις τῷ βασιλεῖ Ἰωάννῃ, τῷ ἑαυτοῦ γυναικαδέλφῳ ἐχαρίσατο, καὶ χεῖρα δώσας αὐτῷ, οἷαν ἐβούλετο. Καὶ ἐν τῇ πόλει περάσας τὸν Καντακουζηνὸν καὶ πένθερον ἐκ τῆς βασιλείας ἐξέωσε καὶ ἐγκρατῆς πάσης τῆς πατρικῆς ἀρχῆς ἐγένετο. Ὁ δὲ Καντακουζηνὸς ὡς φυγὰς ἐν τῇ Σερβίᾳ πρὸς τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ τὸν ταύτης κρατοῦντα ἐλθὼν, τὰ διατριβὰς ἐποιεῖτο, ἡσυχάζων διὰ

τὸν φόβον τοῦ Ὁρχάνου· καὶ ἐζήτει πάντοτε καιρὸν ἐπιτήδειον, ἵνα, εἰ δυνατόν, πάλιν δοκιμάσῃ καὶ τὴν βασιλείαν ὑφ' ἑαυτὸν ποιήσῃ ἐλθεῖν. Ἀκούσας δὲ τὸν τοῦ Ὁρχάνου θάνατον καὶ πῶς ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀμουράτης τὴν ἀρχὴν διεδέξατο, στρατὸν οἰκονομήσας ἔκ τε τῆς Σερβίας καὶ Βουλγαρίας, ἵνα πάλιν κατὰ τοῦ γαμβροῦ καὶ βασιλέως Ἰωάννου ἔλθῃ· ὁ δὲ βασιλεὺς Ἰωάννης ταῦτα μαθὼν ἔστειλε πρέσβυν πρὸς τὸν πενθερὸν μετ' ἐπιστολῆς περιεχούσης οὕτως.

Ἐπιστολὴ Ἰωάννου τοῦ βασιλέως πρὸς τὸν Καντακουζηνὸν τὸν πενθερὸν αὐτοῦ

χ. Ἐγὼ μὲν πολλάκις καὶ τὰ νῦν συλλογιζόμενος, ἐθαύμασα πῶς ἡ συνειδήσις καὶ ἡ διάκρισις καὶ τὸ γῆρας οὐκ ἐλέγχει σε, ἵνα κατὰ νοῦν ἐνθυμηθῆς τὸν θάνατον καὶ τὴν κρίσιν τοῦ ἀπροσσωπολήπτου ἐκείνου κριτοῦ, ἐν ᾗ μέλλομεν πάντες γυμνοὶ καὶ 186 τετραχρηλισμένοι παρίστασθαι, καὶ κατὰ τὰς πράξεις καὶ ἔργα αὐτοῦ ἕκαστος τὴν ἂν τάμειψιν λήψεται. Ἔδει γάρ σε ὡς συνετὸν καὶ πρακτικὸν καὶ τὰς Γραφὰς καλῶς εἰ δότα καὶ εἰς πάντα ἐπιτήδειον, ὡς σὺ λέγεις καὶ μεγαλαυχεῖς καὶ ἐπαίρεσαι, ἵνα εἰς αἴσθησιν ἔλθῃς τοσοῦτον καιρὸν τὶ ἂν εἴῃ τὸ παρ' ἐμοῦ αἰτεῖς, καὶ τὶ τὸ σὸν δίκαιον νομίμως καὶ κανονικῶς κατὰ τάξιν Ῥωμαίων καὶ συνήθειάν ἐστι. Καὶ οὐκ ἀρκέσθης ἕως τοῦ νῦν τοσαῦτα σκάνδαλα καὶ τοσοῦτους ἐμφυλίους πολέμους καὶ φόνους καὶ αἱματοχυσίας καὶ ἀνδραποδισμοὺς τῶν ὁμοφύλων καὶ Χριστιανῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ τοσοῦτην φθορὰν καὶ κακὸν εἰς πᾶν τὸ ὑπήκοον; Ἔασον, ἔασον διὰ τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ παναγάθου Θεοῦ, ἵνα ἄνεσιν λάβωσι καὶ ἀνάπαυσιν μικρὰν τῶν κακῶν καὶ ὀδυνῶν οἱ ταπεινοὶ καὶ ἐλεεινοὶ καὶ δυστυχεῖς Χριστιανοί. Ἐν μὲν Ἀσία, ὡς οἶδας, τὸ μέγιστον κακὸν καὶ θηρίον, ἡ τοῦ Ὀθμάνου γονὴ τοὺς πάντας διέφθειρε καὶ ἀπώλεσε καὶ ἠφάνισε· τοὺς δὲ φυγόντας ἐκ τῶν ἐκεῖθεν χειμῶνων καὶ συμφορῶν καὶ ἄμφω τοὺς ἐναπομείναντας ἐνταῦθα καὶ ἀναψυχὴν ἀφήσωμεν ἵνα λάβωσι. Καὶ ἐὰν περὶ τὰ ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχοντα ὁ θεῖος Δαβὶδ παρακαλῶν φησίν, ἵνα διασκορπισθῶσι τὰ τοὺς πολέμους θέλοντα, πόσον μᾶλλον κρῖμα ἔξομεν ἡμεῖς, οὓς ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς ἡμῶν δι' ἄφατον ἔλεος αὐτοῦ τῷ οἰκείῳ αἵματι ἐξηγόρασε καὶ νόμον καὶ ἐντολὰς ἐχαρίσατο ἡμῖν, τὴν τε εἰρήνην καὶ ἀγάπην ἐνομοθέτησε σημεῖον πρῶτον καὶ κεφάλαιον τοῖς αὐτοῦ μαθηταῖς "Ἔθέλω εἶναι"³ ἔφησεν. Οἶδας γὰρ καλῶς καὶ τοῦτο, καὶ τοῖς πᾶσι φανερόν ἐστι, ὡς ὁ ἐμὸς ἀείμνηστος πατὴρ καὶ βασιλεὺς ἐκ μικροῦ ὄντα σε εἰς μέγα ἀξίωμα καὶ ὀφρῖκιον ἀνεβίβασε καὶ ἕως καὶ βασιλείας ὄνομα ἐν τῷ θανάτῳ αὐτοῦ ἤξιώσέ σε. Ἐν θυμῆθητι καλῶς τὴν ἀγάπην καὶ τὴν διάθεσιν πνευματικὴν, ἣν εἶχε πρὸς σέ. Καὶ ἐμὲ τὸν ταλαίπωρον καὶ δυστυχεῖ εἰς χεῖρας σου ἐπαρέδωκε, καὶ τὴν συγγένειαν προστάξας, ὥστε καὶ ἐν ὑστέραις ὥραις τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἀνά ἡμῶν καὶ ὑμῶν γενέσθαι ὥρισε, καὶ τὴν πᾶσαν ἐξουσίαν τοῦ διοικεῖν καὶ ποιμαίνειν καὶ ἐμὲ καὶ τὴν βασιλείαν Ῥωμαίων εἰς χεῖρας σου ἐνεμπίστευσε. Σὺ μὲν οὐχ ὡς ποιμὴν ἀληθινὸς εἰς ἅπαντα ἐποίησας καὶ οὐ παύεσαι ποιεῖν, ἀλλ' ὡς ἄντικρυς λύκος καὶ ληστής καὶ κλέπτης, καὶ κατὰ τὰ πᾶσαν ἀνάγκην, εἰ δυνατόν, θέλεις καὶ βούλῃσαι, ἵνα ἐμὲ τὸν κληρονόμον τῆς ἀρχῆς καὶ διάδοχον καὶ τεσσάρων βασιλέων ἀπόγονον τῆς βασιλείας γυμνώσης καὶ ἰδιωτεύσης καὶ σὲ τὸν ἰδιώτην ὄντα βασιλέα ποιήσης. Ἐγὼ δὲ τῇ ἀμάχῳ δυνάμει τὴν ἀδικοκίαν, ἣν ἐποίησας εἰς ἐμὲ καὶ ποιεῖς, καὶ τὸν τὰ πάντα τὰ σκάνδαλα ποιοῦντα καὶ ἀρχὴν τούτων ὄντα ἀνατίθημι καὶ τὸ εὐθὲς ἐνώπιον κυρίου γενήσεται.

Πῶς ὁ Καντακουζηνὸς ἔλαβε τὴν ἐπιστολὴν;

XI. Λαβὼν δὲ τὴν ἐπιστολὴν ὁ Καντακουζηνὸς καὶ τὰ γεγραμμένα ἰδὼν, τὴν συνειδήσιν οὐκ ἐκάμφθη καὶ τὴν καρδίαν οὐ ἐμαλάχθη, ἀλλὰ τὴν παρασκευὴν καὶ τὸ ἔργον τοῦ πολέμου πάντοτε ἠτοίμαζεν ἐλπίζων ἵνα καὶ βοήθειαν ἔξῃ παρὰ τοῦ

ἀμηρᾶ. 188 Ὁ δὲ βασιλεὺς Ἰωάννης ὡς εἶδε καὶ ἤκουσε τὸν στρατὸν τοῦ Καντακουζηνοῦ καὶ πενθεροῦ ἐρχόμενον καὶ ἐτοιμαζόμενον καὶ μὴ ἔχων ἀντιστῆναι, πρὸς τὸν ἀμηρᾶν Ἀμουράτην διεπρεσβεύσατο, ἵνα ἔλθῃ καὶ συμμαχήσῃ αὐτῷ. Ὁ δὲ ἀμηρᾶς δεινὸς ὢν καὶ τὰς ἐννοίας αὐτοῦ ὑποκεκρυμμένας διπλῶς ἔχων, μετὰ χαρᾶς δεξάμενος τὴν πρεσβείαν καὶ δώδεκα χιλιάδας στρατὸν στείλας ἐνέμπροσθεν εἰς βοήθειαν τῷ βασιλεῖ Ἰωάννῃ, εἶτα καὶ αὐτὸς μετὰ πλήθους στρατοῦ περάσας ἐκ τῆς Ἀβύδου, ἦλθεν ἐν τῇ Θράκῃ κατὰ τὸ φαινόμενον μὲν ἵνα τὸν βασιλέα βοηθήσῃ, ὑποκεκρυμένως δὲ ἵνα, ἐὰν τὸν καιρὸν εὕρῃ ἀρέσκοντά τι, ὃ καὶ ἐγένετο, τόπους καὶ χώρας ἑαυτῷ περιποιήσῃται ἐν τῇ Εὐρώπῃ καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ αὐξήσῃ. Ὁ δὲ Καντακουζηνὸς μετὰ τῶν Σέρβων καὶ τῶν Βουλγάρων ἐλθὼν κατὰ τοῦ Παλαιολόγου καὶ εἰδὼς τὸν ἀμηρᾶν, ὅτι διπλῶς διέκει το, καὶ οὐδὲν κατορθώσαντες, τὰ πάντα καταλιπὼν, μοναχὸς ἐγένετο καὶ ἀντὶ Ἰωάννου Ἰωάσαφ ὠνομάσθη, κρατήσας τῆς βασιλείας, ἕως οὗ καὶ ἐξώσθη ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ πολεμῶν, ἔτη ἕξ καὶ μῆνα ἑπτὰ. Ὁ δὲ Ἀμουράτης τὸν καιρὸν εὐρὼν ἐπιτήδειον καὶ ἐν τῇ Θράκῃ εὐρισκόμενος ἔτοιμος καὶ παρασκευασμένος μετὰ τοσοῦτου στρατοῦ καλῶς, καὶ τὰ τῶν Ῥωμαίων βλέπων εἰς ἄκρον τεταπεινωμένα διὰ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους καὶ συγχύσεις, καὶ οὐκ εἶχον ἀντιστῆναι ταῖς δυνάμεσιν αὐτοῦ, τότε πρῶτον ἐν τῇ Εὐρώπῃ τὸ τῶν Ὀθθου μαλίδων γένος αὐθέντες χεῖρα ἐν τῇ Θράκῃ ἔβαλον, καὶ τὴν Καλλιούπολιν ἔλαβε καὶ ἑτέρους οὐκ ὀλίγους τόπους καὶ χώρας καὶ φρούρια ἕκ τε τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς καὶ ἐκ τῶν ἑτέρων αὐθεντῶν Χριστιανῶν, καθὼς ἐν ὀλίγῳ ἐν τῇ τῆς ζωῆς αὐτοῦ διηγῆσαι ῥηθήσεται. Ἦσαν γὰρ περάσαντες, ὡς προέφημεν, καὶ ἐν ἑτέροις καιροῖς οἱ Τοῦρκοι ἐν τῇ Εὐρώπῃ εἰς τὴν Χερρόνησον τῆς Θράκης, ἀλλ' οὐκ ἠδυνήθησαν στήναι, οὔτε κυριεῦσαι τοσοῦτους τόπους καὶ φρούρια καὶ πόλεις ὡς τὰ νῦν, διὰ τὴν μὲν πολλάκις νόμῳ πολέμου ἐδιώχθησαν, πολλάκις ὡς λησταὶ περάσαντες πάλιν ἔφυγον. Λοιπὸν ὁ Ἀμουράτης καὶ τῆς Ἀνδριανουπόλεως ἐγκρατὴς γενόμενος καὶ πολυμερῶς ἐκ τῆς Μακεδονίας καὶ Βουλγαρίας καὶ Σερβίας, τέλος πάντων δὲ ἀγάπην μετὰ τοῦ βασιλέως ἕως τέλους ζωῆς αὐτῶν ποιήσαντες καὶ ὄρκους ἀναμέσον, ἵνα τὰς συνθήκας καὶ τὴν ἀγάπην φυλάξωσι καὶ εἰς ὑπὲρ ἑτέρου ἔσται βοηθός. Οὗτος δὲ ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ἔσχε τούσδε υἱοὺς Ἀνδρόνικον τὸν δεσπότην, Μανουὴλ τὸν βασιλέα, Θεόδωρον τὸν πορφυρογέννητον καὶ Μιχαὴλ τὸν δεσπότην. Ὅς τῷ μὲν πρωτογενεῖ Ἀνδρονίκῳ, ὡς διαδόχῳ τῆς βασιλείας ἐν τῇ πόλει προστάξας εἶναι, τὸν δὲ βασιλέα κύρ Μανουὴλ τοῦ διοικεῖν καὶ κυβερνᾶν τὴν Θεσσαλονίκην, τὸν δὲ Θεόδωρον τὸν πορφυρογέννητον μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν τοῦ Καντακουζηνοῦ υἱὸν ἐν τῇ Σπάρτῃ κύριον καὶ αὐθέντην ἀπέστειλεν. Ἐλθὼν δὲ ἐν τῇ Θεσσαλονίκῃ ὁ βασιλεὺς κύρ Μανουὴλ, καὶ ἀγάπην καὶ φιλίαν εἶχον μετὰ τῶν ἀρχόντων καὶ πρῶτων τῆς πόλεως Σερβῶν, βουλὴν ποιήσαντες, ἵνα τοὺς φύλακας Τούρκους τοὺς φρουροὺς 190 ρούντας τὸ φρούριον ἀποκτείνωσι καὶ τὸ ἄστυ τῷ κύρ Μανουὴλ δώσωσιν. Αὕτη δὲ ἡ βουλὴ οὐκ ἔλαθε τὸν ἀμηρᾶν καὶ στείλας τὸν Καραλίμπασια μετὰ στρατοῦ πλήθους πολλοῦ κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης ἐλθεῖν καὶ τοῦ Μανουὴλ, παραγγείλας αὐτῷ μὴ ὄπιθεν ἐλθεῖν, ἕως οὗ τὴν Θεσσαλονίκην ἀλώσῃ καὶ τὸν Μανουὴλ δέσμιον ἀγάγῃ. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ κύρ Μανουὴλ καὶ θεωρῶν, ὅτι οὐκ ἐδύνατο ἀντιστῆναι τοσοῦτῳ στρατῷ, εἰς δειλίαν καὶ φόβον ἐνέπεσε καὶ μὴ ἔχων τι ἕτερον πράξαι, φυγεῖν τῇ σωτηρίᾳ ἐχρήσατο, θέλων ἐλθεῖν πρὸς τὸν πατέρα καὶ βασιλέα ἐν τῇ Πόλει. Ὁ δὲ πατὴρ διὰ τὸν φόβον τοῦ ἀμηρᾶ οὐκ ἤθελε δεχθῆναι αὐτόν, δεικνύων αὐτῷ, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπειλήσας σφοδρῶς. Ἐλπίζων δὲ δεχθῆναι αὐτόν οἱ τῆς Λέσβου δεσπότες, ἐλθὼν ἐκεῖσε, αὐτοὶ ἀληθῶς καὶ φανερῶς οὐκ ἀνέσχοντο ἰδεῖν ἢ συνομιλῆσαι αὐτῷ διὰ τὸν τοῦ Ἀμουράτου φόβον, ἵνα μὴ καὶ αὐτοὶ κινδυνεύσωσιν. Ἀποτυχὼν δὲ καὶ τὰς ἐκεῖθεν ἐλπίδας καὶ θεωρῶν, ὅτι οὐδεὶς ἤθελε δεχθῆναι αὐτόν, ταῦτα λογίζεται, ἵνα αὐτοθελῆς ἐν τῇ Προύσῃ πρὸς τὸν

ἀμηρᾶν ὑπάγη καὶ συγχώρησιν αἰτήσῃ. Ἐλθὼν δὲ ἐνέμπροσθεν τοῦ ἀμηρᾶ, ὠμολόγει τὰ ὅσα ἀγνοῶν ἔπραξεν· οὗτος δὲ ὁ ἀσεβὴς φρόνιμος ὢν καὶ ἰδὼν τὴν ὑποταγὴν, ἣν ἔδειξεν ὁ κύρ Μανουὴλ καὶ αὐτοθελῶς αὐτοῦ ἐνέμπροσθεν ἐλθόντος, μετὰ εὐσπλαγχνίας μεγάλης ἐνηγκαλίσαστο, καταφιλήσας αὐτὸν καὶ χαρᾶς ἔμπλεος γεγωνῶς. Καὶ ἡμέραις τισὶ καθίσαντες τρώγοντες καὶ πίνοντες καὶ εὐθυμήσαντες καὶ πολλὰ εἰπόντες καὶ χάριτας ἐπηγγείλατο καὶ σιτηρέσια δώσας ἔχειν ἐκ τῆς αὐλῆς αὐτοῦ. Εἶτα ἐν τῷ ἐπανιέναι μέλλοντος, εἶπεν αὐτῷ. Κύρ Μανουὴλ τζελεπή, γίνωσκε τοῦτο ἐκ τοῦ νῦν καὶ ἔμπροσθεν διὰ τὴν ὑποταγὴν, ἣν ἔδειξας ἐλθὼν πρὸς με καὶ ὅμοιο λογιῶν ἐνώπιόν μου καὶ τοῦ Θεοῦ τοῦ τὰ πάντα τὰ κρύφια τῶν ἀνθρώπων γινώσκοντος, τὰ ἐσφαλμένα σοι, πληροφορήθητι τοῦτο ἀληθῶς· ὡς υἱὸν ἔχω ἀγάπην πρὸς σέ. Πλὴν πρόσσεχε ἐκ τοῦ νῦν καὶ ἔμπροσθεν, ἵνα μὴ τοιούτων ἔργων ἐπιχειρησῆς, ὅτι μέγα σκάνδαλόν ἐστιν· οἶδας γάρ, ὅτι φίλοι καὶ ἀδελφοὶ ἐσμὲν καὶ ἀνά ἡμῶν οὐκ ἔστι δίκαιον διαφορὰ καὶ μάχη εἶναι, ἀλλὰ μᾶλλον φιλία καὶ ἀγάπη. Σὺ δὲ νέος φρόνιμος καὶ καλὸς εἰς τὰ πάντα καὶ ἐπιτήδειος ὑπάρχεις καὶ οἶδας τί ποιεῖν καὶ λέγειν. Ἄρχου τῶν σῶν ἐν εἰρήνῃ καὶ μὴ ζητᾶς τὰ ἀλότρια. Καὶ ἐὰν ἀνάγκη ἐστὶ σοὶ τις ὑπὲρ χρημάτων ἢ ἐτέρας συνδρομῆς χρήσεις, ἐγὼ πάντοτε ἔτοιμος ἔσομαι μετὰ χαρᾶς πληρῶσαι σοῦ τὴν αἴτησιν. Καὶ ἕτερα πολλὰ εἰπόντες, ἀπέλυσεν αὐτόν, φιλοδωρήσας τὰ μέγιστα καὶ πρὸς τὸν βασιλέα καὶ πατέρα γράψας, ἵνα ἀσπασίως δέξῃται αὐτὸν παρακαλῶν καὶ φιλεῖν μᾶλλον ὑπὲρ αὐτόν καὶ συγχωρῆσαι περὶ ὧν κατὰ ἄγνοιαν ἔπραξε. Περάσαντος δὲ τοῦ Ἀμουράτου ἦλθεν ἐν τῇ Ἀνδριανουπόλει, βουλόμενος πόλεμον ποιῆσαι κατὰ τῶν Οὐγγῶν. Τινὰς δὲ τῶν σατραπῶν αὐτοῦ ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἀπο 192 στατήσαντας μαθὼν, τὴν παρασκευὴν ἐκείνην ἀφείκει, μετὰ τοῦ βασιλέως κύρ Ἰωάννου ὡς φίλοι, κατὰ τὰς συνηβάσεις αὐτῶν, περάσαντες ἦλθον κατ' αὐτῶν μετὰ πλήθους στρατῶν, παρῶν καὶ ὁ κύρ Μανουὴλ ἐγγὺς τοῦ πατρός.

XII. Καὶ ἐν τῷ ἀπέρχεσθαι αὐτούς, λέγω δὴ τὸν ἀμηρᾶν καὶ τὸν βασιλέα κατὰ τῶν ἀποστατησάντων σατραπῶν ἐν τῇ Ἀσίᾳ, καὶ ὁ μὲν ἀμηρᾶς τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μωσῆν τζελεπήν κατέλιπεν, ἵνα πάντα τὰ ὑποτελῆ αὐτῷ ἐν τῇ Εὐρώπῃ φυλάττῃ, ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν δεσπότην κύρ Ἀνδρόνικον τὸν πρωτογενῆ υἱὸν αὐτοῦ τὰ τῶν Ῥωμαίων κυβερνᾶν εἶασεν καὶ ἐνεπίστευσεν αὐτῷ. Αὐτοὶ δὲ οἱ νέοι αὐθεντόπουλοι εὐκαιρίαν εὐρόντες καὶ εἰς ἄκρον φιλιωθέντες καὶ ὁμιλήσαντες συχνῶς, ὠμονόησαν μετὰ ὀρκῶν ἀναμεταξὺ αὐτῶν, ἵνα ὡς ἀδελφοὶ ὦσιν ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης καὶ εἰς τῷ ἐτέρῳ βοήθῃς ἔσῃται κατὰ πᾶν· καὶ οὕτως ἀπεστάτησαν κατὰ τῶν πατέρων αὐτῶν. Περιερχόμενοι τὰς χώρας καὶ πόλεις καὶ τὰς μὴ ὑποκυπτούσας τῷ θελήματι αὐτῶν, ἀλλὰ φυλαττούσας τὴν πρέπουσαν εὐνοίαν εἰς τοὺς πατέρας, ἠχημαλῶτιζον σκυλεύοντες καὶ ἀνδραποδίζοντες. Μαθόντες δὲ τοῦτο ἐν τῇ Ἀσίᾳ ὁ ἀμηρᾶς καὶ ὁ βασιλεὺς λίαν ἐλυπήθησαν καὶ ἠγανάκτησαν. Ὁ οὖν ἀμηρᾶς ὑποψίαν ἔχων ἐν τῇ καρδίᾳ μὴ διὰ θελήσεως καὶ βουλήσ τοῦ βασιλέως οὗτοι ἀπεστάτησαν, ἀποστείλας μηνύων αὐτῷ μετὰ θυμοῦ εἶπεν, ἵνα τρόπον τινὰ ποιήσῃ, ὅπως τὸν Ἀνδρόνικον παιδεύσῃ, καὶ πληροφορηθῆσεται, εἰ ὁ βασιλεὺς οὐκ ἦν αἴτιος τῆς τοιαύτης βουλήσ· εἰ δὲ ἄλλως γενήσεται, αὐτὸς καὶ ὁ οἶκος αὐτοῦ καὶ πᾶσα ἡ ἀρχὴ τῶν Ῥωμαίων ὄψεται. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀπεκρίνατο λέγων, ὅτι οὐκ οἶδεν οὔτε ἐπίστατο, μετὰ ὀρκῶν μεγάλων, τὸ γεγονός· καὶ ἐὰν εἰς χεῖρας τὸν υἱὸν τυχὸν εἶχεν, ἄνευ τινὸς ἐλεημοσύνης εἶχε παιδεῦσαι αὐτόν. Ὡς δὲ τὰ τῆς Ἀσίας ἐδιώρθωσαν καὶ εἰρήνευσαν, περάσαντες ἦλθον ἐν τῇ Εὐρώπῃ καὶ στρατὸν εὐθέως οἰκονομήσαντες ἔστειλαν κατὰ τῶν ἀποστατησάντων υἱῶν. Καὶ πολέμου γεγονότος, τὸν τῶν ἀποστατῶν στρατὸν ὁ ἀμηρᾶς χρήμασι καὶ λόγοις ἀπατήσας, ἐπιβουλήν τοιαύτην ἐποίησαν· ἀφέντες αὐτούς ἔφυγον καὶ τοὺς αὐθεντοπούλους ἐν τινὶ φρουρίῳ τοῦ Διδυμοτείχου καταφυγόντας ἐπίασαν καὶ τοὺς πατράσι δῶρον τούτους προσέφερον. Καὶ ὁ ἀμηρᾶς

εὐθύς τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἀπεκεφάλισεν· ὁ δὲ βασιλεὺς θέλων καὶ μὴ θέλων διὰ τὸν φόβον τοῦ ἀμηρᾶ τὸν δεσπότην κύρ Ἀνδρόνικον, τὸν υἱὸν αὐτοῦ, τῶν ὀφθαλμῶν ἐστέρησε καὶ ἐν τοῖς πύργοις τοῖς λεγομένοις Ἀνεμάδες πλησίον Βλαχερνῶν ἀπέκλεισε. Τυχόντες μὲν καὶ ἕτεροὶ τινες σὺν αὐτοῖς νέοι συνηλικιώται ἐπλανήθησαν, παῖδες ἐνδόξων καὶ εὐγενῶν Χριστιανῶν τε καὶ Τουρκῶν καὶ αὐτοὶ σαγηνευθέντες τῷ ἀμηρᾶ ἐδόθησαν· καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν παρόντες μετὰ δακρῶν ἐκελεύσθησαν, ἵνα ἕκαστος αὐτῶν τὸν υἱὸν αὐτοῦ οἰκιοχείρως θανατώσῃ· καὶ τοὺς μὴ πειθομένους πατέρας πρᾶξαι κατὰ τὸ προσταχθὲν αὐτοῖς ἐν τῷ ἅμα κατὰ τὸν ποταμὸν δεδημένους ἐβύθιζεν ὁμοθυμαδόν, πατέρα τε λέγω καὶ υἱόν, ταύτην τὴν ὠμότητα καὶ ἀπανθρωπίαν ὁ Ἀμουράτης ποιήσας, αἰεὶ εἰς τὰ πάντα καλῶς πολιτευόμενος. Καιροῦ δὲ τινος παρελθόντος, τινὲς τῶν ἐνδόξων καὶ εὐγενῶν Χριστιανῶν καὶ Ἀγαρηνῶν τοῦ ἀμηρᾶ δεηθέντες γράψαι πρὸς τὸν βασιλέα κύρ Ἰωάννην, ἵνα τὸν δεσπότην κύρ Ἀνδρόνικον τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἐλευθερώσῃ· ὁ καὶ ἐγένετο. 194 Καὶ τῶν πραγμάτων οὕτως ἐχόντων, θεωρῶν ὁ βασιλεὺς τὰ τῶν Ῥωμαίων πράγματα παντοιοτρόπως ὑποκορίζεσθαι, ταπεινούμενα καὶ εἰς ἀφανισμόν παντελῆ ἡμέρα τῇ ἡμέρα ἐρχόμενα, τὰ δὲ τῶν Τουρκῶν εἰς ἄκρον προκόπτοντα, τριήρεις τινὰς ἠτοίμασεν, ἐμβὰς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἐλθεῖν αἰτήσαι βοήθειαν παρὰ τῶν ἐκεῖσε αὐθεντῶν, ἵνα μὴ ἡ βασιλεία Ῥωμαίων κατακράτος εἰς τέλος ἐκπέσῃ. Καὶ ἐν τῷ μέλλειν ἀπέρχεσθαι τὸν δεσπότην κύρ Ἀνδρόνικον πάλιν εἶασε διοικεῖν καὶ κυβερνᾶν τὴν πόλιν καὶ τὴν βασιλείαν. Πλεύσαντος δὲ τοῦ βασιλέως, ἔφθασεν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ, ἐν τῇ τῶν Ἑνετῶν ὠραία πόλει καὶ ἡ γερουσία ἅπασα τῆσδε τῆς πόλεως ἀσμένως τοῦτον ἐδέξαντο· περὶ δὲ τοῦ βοηθῆσαι αὐτῷ οὐκ ἦν φωνὴ καὶ οὐκ ἦν ἀκρόασις. Κάκειθεν ἐξελθὼν, πρὸς τὸν ῥήγα Φραγκίας Κάρουλον ἐλθὼν, οὐδὲν ἐκατέρωθως διὰ τὸ περισπωμένους εἶναι αὐτούς, λέγω, ἀναμεταξὺ καὶ μάχας καὶ σκάνδαλα ἔχοντας. Καὶ χρημάτων μόνον πληθὺς ἀναλώσας καὶ δάνεια πολλὰ λαβὼν διὰ τὸ εἶναι μεγάλην τὴν ἐν Ἰταλίᾳ δαπάνην καὶ εἰς Ἑνετίαν ἐπαναστρέψας, ἔγραψε διὰ ταχυδρόμου τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἀνδρονίκῳ, ἵνα ποιῆσιν τρόπον στείλαι αὐτῷ χρήματα, ὅπως τὰ δάνεια, ἃ ἔλαβεν, ἀποδώσῃ καὶ ἀναλώσῃ ἔτι καὶ ἐν τῇ ὁδῷ. Αὐτὸς δὲ πάντοτε τῷ τῆς ἀρχῆς τρεφόμενος ἔρωτι, καὶ εἰς χεῖρας ταύτην λαχὼν εἶχεν, οὐδὲν ἐφρόντιζε, περὶ ὧν ὁ βασιλεὺς καὶ πατὴρ ἔγραψεν, ἀλλὰ μᾶλλον, ὡς εἶπη τις, τὰς τοῦ πατρὸς προσταξέας καὶ γραφὰς ὡς ἐν ὕδατι γεγραμμένας ἐλογίσατο. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ἐν τῇ Θεσσαλονίκῃ κύρ Μανουὴλ ὁ νεώτερος υἱός, μετὰ σπουδῆς καὶ προθυμίας συνάξας χρήματα πολλὰ τὸν ἀριθμὸν, χρυσοῦ καὶ ἀργυρίου, ὡς ἐνῆν οὖν τριήρεις ἐτοιμάσας, ἐμβὰς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ τὸν πλοῦν, ὅπου ἦν ὁ πατήρ, ἐποίησε. Καὶ προσκυνήσας αὐτὸν καὶ καταφιλήσας χεῖρας καὶ πόδας καὶ τοῖς δανεισταῖς τὸ δάνειον δώσας, τὸν πατέρα καὶ βασιλέα λαβὼν, ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ἐπανεστρέψε. Διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν καὶ ὑποταγὴν ὁ Μανουὴλ τὰ μέγιστα ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ πάσης τῆς συγκλήτου ἦν φιλούμενος, ὁ δὲ Ἀνδρόνικος ὑπὸ τοῦ πατρὸς καὶ ὑπὸ πάντων ἦν μισούμενος. Καὶ ὁ πατήρ σὺν τῇ συγκλήτῳ πάσῃ τὸν Μανουὴλ εἰς βασιλείαν ἐψηφίσαντο, τὸν δὲ Ἀνδρόνικον ἀπώσαντο. Καὶ προσμένειν ἐν τῇ πόλει προσταξάς ὁ πατήρ καὶ ἐρυθροῦ πεδίου μετέδωκεν καὶ διάδοχος τῆς βασιλείας ὑπὸ πάντων ἐλέγετο εἶναι. Ὁ δὲ δεσπότης κύρ Ἀνδρόνικος ὁ τυφλὸς μαινόμενος ἦν θυμῷ καὶ ζήλῳ καὶ τὴν ἀδικίαν βῶν, καὶ ἐκ τῆς περιφρονήσεως περιαλγῆς ἐγένετο. Δισχυριζόμενος ἔλεγεν, ὅτι κατὰ τοὺς νόμους Ῥωμαίων τάξιν τε καὶ συνήθειαν ἡ βασιλεία ἑαυτῷ καὶ τῷ υἱῷ ἀρμόζει ὡς πρωτοτόκοις, ὁ δὲ πατήρ καὶ βασιλεὺς τὸν Μανουὴλ ὑστερογενῆ ὄντα προτιμῆσαι θέλει καὶ διάδοχον τῆς βασιλείας ἀφῆσαι. Καὶ ἦν πάντοτε ἐστηκὼς καὶ διαλογιζόμενος, ζητῶν καιρὸν ἐπιτήδειον, τρόπον ποιῆσαι, ὅπως ἡ βασιλεία αὐτῷ καὶ τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἰωάννῃ πάλιν γενήσεται.

XIII. Ἀποθανόντος δὲ τοῦ ἀμηρᾶ Ἀμουράτη, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μπαγιαζήτης Ἀλευτορῆς τὴν ἀρχὴν ἐδέξατο. Ὁ οὖν κύρ Ἀνδρόνικος ὁ καὶ τυφλὸς καιρὸν εὐρῶν ἔκρινε καὶ ἐφάνη αὐτῷ, ἵνα τοῦ ποθουμένου τύχη. Καὶ μετὰ τινων τῶν φίλων αὐτοῦ συμβουλεύσάμενος καὶ τῶν τῆς γυναικὸς αὐτοῦ συγγενῶν καὶ τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ Μάρκου τοῦ τῆς Βουλγαρίας ἔτι μέρος δεσπόζοντος καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου φυγῶν, 196 πρὸς τὸν ἀμηρᾶν Μπαγιαζήτην ἦλθον δεόμενοι, ὅπως αὐτοῖς βοηθήσῃ καὶ τῆς βασιλείας γένωνται ἐγκρατεῖς, ὡς κατὰ κληρονομίαν καὶ νόμους Ῥωμαίων καὶ συννήθειαν αὐτοῖς ἀρμόζει ὡς πρωτοτόκοις· ὁ δὲ πατήρ καὶ πάππος θέλει καὶ βούλεται ἀδικῆσαι αὐτούς καὶ τῷ ὑστερογενεῖ, ὡς εἴπομεν, δῶσαι. Ἐπηγγείλαντο ἔτι τελεῖν τῷ ἀμηρᾶ κατ' ἔτος χρυσοῦ καὶ ἀργυρίου κεντηνάρια οὐ ὀλίγα καὶ προνόμια τινὰ ἔχειν ἐκ τῆς Πόλεως. Ὁ οὖν ἀμηρᾶς τὰς διχονοίας καὶ μάχας αὐτῶν θεωρῶν ἠγάλλετο κατὰ τὸν λόγον τὸν ἐπιχώριον τὸν λέγοντα· ὁ λύκος τὸ τοῦ ἀνέμου σφοδρὸν μετὰ κονιορτοῦ ἰδῶν ἠγάλλετο καὶ πηδῶν, εἶπεν· Ἀγαθὸς καιρὸς δι' ἐμέ. Καὶ μετὰ χαρᾶς τὴν αἴτησιν δεξάμενος καὶ δώσας αὐτοῖς στρατὸν ἰπέων χιλιάδας ἕξ καὶ πεζῶν τέσσαρας ἦλθον κατὰ τῆς πόλεως καὶ ἐξαίφνης ἕξω τῆς πόλεως νυκτὸς φθάσαντες, εὗρον ἐν τοῖς παλατίοις τῆς Πηγῆς τὸν πατέρα καὶ βασιλέα μετὰ τοῦ υἱοῦ Μανουὴλ καὶ ἀδελφοῦ. Καὶ πιάσας ἀπέκλεισεν αὐτούς ἐν οἴκῳ τινὶ καὶ φυλάττεσθαι προσετάξατο μετὰ μεγάλης φυλακῆς. Καὶ οὕτως ὁ δεσπότης κύρ Ἀνδρόνικος μετὰ τοῦ υἱοῦ Ἰωάννου ἐγκρατεῖ τῆς πόλεως ἐγένοντο καὶ μέρος τῆς ἀρχῆς ἐπὶ ἔτη δύο καὶ μῆνας ἕξ. Καὶ τὸν υἱὸν Ἰωάννην ἐλογίσατο πολλάκις ἀναγορεῦσαι εἰς βασιλέα· πλὴν ἀδύνατον ἦν διὰ τὸν βασιλέα καὶ πατέρα ἔτι ζῶντα. Καὶ ὁ ἀμηρᾶς πολλάκις μηνύσας αὐτῷ, ἵνα αὐτούς ἀποκτείνῃ καὶ ἐκποδῶν ἐκτινάξῃ, ἐὰν θέλῃ καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ ἀνενόχλητος ἔσῃται, ὁ δὲ εὐβλαβούμενος οὐκ ἠθέλησέ ποτε πατροκτόνος καὶ ἀδελφοκτόνος γενήσῃται. Ἐν μιᾷ οὖν τῶν ἡμερῶν ἀπατήσαντες οἱ βασιλεῖς τοὺς φυλάσσοντας Βουλγάρους ἔφυγον καὶ περάσαντες καὶ οὗτοι πρὸς τὸν ἀμηρᾶν Μπαγιαζήτην ἦλθον. Καὶ ὁ γηραιὸς βασιλεὺς ἀναμιμνήσκων τὴν συγγένειαν τοῦ πάππου Ὁρχάνου καὶ τὴν φιλίαν Ἀμουράτου τοῦ πατρὸς καὶ ὅτι οὐκ ἔστι δίκαιον οὐδέ τις νόμος συγχωρεῖ τοῖς πατράσιν οὕτως οἱ φίλτατοι πράττειν καὶ ποιεῖν. Ὁ δὲ βασιλεὺς Μανουὴλ ὑπέσχετο δοῦναι τέλος ὑπὲρ τὸν ἀδελφόν· ἐξόχως δὲ ὑπέσχετο καὶ τοῦτο, ἵνα κατ' ἔτος ἐπὶ τὴν ὥραν τοῦ ἕαρος ἔσῃται ἔτοιμος μετὰ στρατῶν χιλιάδων δύο καὶ δέκα, πεζῶν τε καὶ ἰπέων, εἰς συνδρομήν, ὅπου δ' ἂν ὁ ἀμηρᾶς βουλήσῃται ἀπελθεῖν, καὶ ἔσῃται τοῖς φίλοις φίλος καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἐχθρὸς εἰς ὑπὲρ ἑτέρου, καὶ μετὰ ὄρκων ταῦτα ἀσφαλίσαντες. Καὶ ὁ ἀμηρᾶς ταῦτα ἀκούσας ἔστειλε πρέσβυν τινὰ ἐκ τῆς αὐλῆς αὐτοῦ εἰς τὴν Πόλιν, ἵνα γνωρίσῃ τὰς γνώμας καὶ τὰς θελήσεις τε καὶ βουλάς τῶν ἀρχόντων καὶ τοῦ δήμου, ποῖον μὲν ἐκ τῶν δύο ἀδελφῶν εἰς βασιλέα ἠγάπουν. Ἐλθὼν δὲ ὁ πρέσβυς καὶ καταλεπτῶς μαθὼν κατέλαβε τὰς γνώμας καὶ τὰς βουλάς σχεδὸν πάντων τῶν πολιτῶν, ὅτι διὰ πολλὰς αἰτίας τὸν κύρ Μανουὴλ ἠθέλον βασιλευεῖν αὐτοῖς. Καὶ ποιήσας ταῦτα πάντα ἀναφορὰν τῷ ἀμηρᾶ, εὐθὺς στρατὸν δώσας αὐτοῖς ἦλθον ἐν τῇ πόλει. Τοῦ οὖν δεσπότης κύρ Ἀνδρονίκου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ μὴ ἔχοντων τί πρᾶξαι ἢ πῶς ἀντισταθῶσιν, ὁ κύρ Μανουὴλ μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ βασιλέως ἐγκρατεῖς γεγόνασι τῆς βασιλείας καὶ τῆς πόλεως καὶ εὐθὺς προστάξει τοῦ πατρὸς ὁ βασιλεὺς κύρ Μανουὴλ τῷ διαδήματι τῷ βασιλικῷ ὑπὸ τοῦ πατριάρχου ἐν τῷ σεπτῷ Ἀποστολείῳ ταινιοῦται. Ἐβασιλευσε λοιπὸν ὁ βασιλεὺς κύρ Ἰωάννης μετὰ τὸ ἐξῶσαι τὸν πενθερὸν αὐτοῦ τῆς βασιλείας, ἕως οὗ τὸ σκῆπτρον καὶ τὴν πᾶσαν ἐξουσίαν τῆς βασιλείας ἔδωκε τῷ υἱῷ 198 κύρ Μανουὴλ καὶ βασιλέα ἔστηεν ἐπὶ ἔτους #22 ω< η'> *** Τῷ δὲ δεσπότη κύρ Ἀνδρὸνίκῳ τὴν Θεσσαλονίκην μετὰ συνηβάσεως δέδωκε τοῦ κατοικεῖν ἐν αὐτῇ· καὶ οὕτως τὰ πάντα τῶν Ῥωμαίων εἰρήνευσαν. Εὐρισκομένου δὲ τινὶ καιρῷ τοῦ ἀμηρᾶ Μπαγιαζήτου ἐν τῇ Μακεδονίᾳ

ἐγγύς τῶν Σερβῶν μητροπόλεως, παρῶν καὶ ὁ βασιλεὺς κῦρ Μανουήλ κατὰ τὰς ὑποσχέσεις καὶ συνηβάσεις, ἃς εἶχον, καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ὁ δεσπότης κῦρ Θεόδωρος καὶ ὁ κῦρ Κωνσταντῖνος ὁ Δραγάσης καὶ ὁ τῆς Σερβίας δεσπότης κῦρ Στέφανος· ἐλθόντος Παύλου τοῦ Μαμωνᾶ ἐκ τῆς Πελοποννήσου, οὗ τὴν Μονεμβασίαν κυβερνῶν ἦν ἐκ πολλοῦ ὁ πατὴρ, εἶτα καὶ αὐτὸς τὴν διοίκησιν τὴν τοῦ πατρὸς προστάξει τοῦ βασιλέως διεδέξατο, διὰ δὲ τὸ μάκρος τοῦ χρόνου, ἀφορμὴν εὐρῶν, περιποιεῖτο τὸ ἄστν ὡς κτῆμα ἴδιον· <καὶ> ἐνεκάλει τὸν τοῦ βασιλέως ἀδελφὸν πρὸς ἀμηρᾶν ἀδικεῖσθαι λέγων ὑπ' αὐτοῦ καὶ τὴν Μονεμβασίαν ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ δυναστικῶς ἐξέωσε καὶ μετὰ ὕβρεως καὶ ἀτιμίας καὶ αἰσχύνης ἐκ τῶν ἐκεῖθεν ἐδίωξεν. Ὁ δὲ Μαμωνᾶς οὗτος γνώριμος ἦν ἐκ πολλοῦ τῷ ἀμηρᾷ· λυπηθεὶς μετὰ θυμοῦ ὁ ἀμηρᾶς μηνύσας εἶπεν τῷ βασιλεῖ οὕτως ὅτι· οὐκ ἀρκεῖ ὑμῖν εἰρηνεῦειν, ἀλλὰ οὕτως θέλετε πράττειν κατὰ τῶν ἐμῶν ὑποχειρίων; ἐγὼ γὰρ ὀμνύω σοι εἰς τὸν Θεόν, παιδεῦσαι ἔχω τοὺς τοιαῦτα τολμῶντας, καὶ ἑτέρους λόγους σκληροὺς φήσας κατὰ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν ἑτέρων ἀθηντῶν Χριστιανῶν, ὧν εἰρήκαμεν. Οἱ δὲ ἀκούσαντες ἕως καρδίας ἐλυπήθησαν καὶ ἔκτοτε ἐζήτουν καιρὸν ἐπιτήδειον καὶ εὐλογον αἰτίαν, ἵνα τὰς ὑποσχέσεις καὶ συνηβάσεις καὶ ὑποταγὴν, ἣν εἶχον μετὰ τοῦ ἀμηρᾶ, φύγωσι. Καὶ συνηβάσεις καὶ ὄρκους φρικτοὺς λάθρα ἀναμέσον αὐτῶν ποιήσαντες τοῦ εἶναι γνώμη καὶ ψυχῇ μιᾷ ἕως θανάτου, καὶ διὰ βεβαιότερον τῆς ἀγάπης καὶ τοῦ συνδέσμου τούτου ἔστησαν, ἵνα ὁ βασιλεὺς κῦρ Μανουήλ εἰς νόμιμον γυναῖκα λάβῃ τὴν θυγατέρα τοῦ κῦρ Κωνσταντίνου τοῦ Δραγάση. Τοῦ δὲ ἀμηρᾶ Μπαγιαζήτου ἐλθόντος καὶ πολὺν τῆς Βουλγαρίας τόπον ἀλώσαντος ἔτι καὶ δουλώσαντος, ὁ τῆς Γερμανίας βασιλεὺς Σιγισμόνδος ἔμαθε τὰ γενόμενα.

Πῶς ὁ τῆς Γερμανίας βασιλεὺς πρὸς τὸν ἀμηρᾶν πρέσβυν στείλασ

1 XIV. Ὁ οὖν Σιγισμόνδος τῆς Γερμανίας ὁ βασιλεὺς πρέσβυν στείλασ πρὸς αὐτόν, ἦτοι τὸν ἀμηρᾶν, λέγων ὅτι οὐκ ἦν δίκαιον, φίλοι ὄντες, ἐν τῇ Βουλγαρίᾳ ἐπιβαλεῖν χεῖρα τὸν ἀμηρᾶν, ὅτι κατὰ τὸ προνόμιον τῆς βασιλείας αὐτοῦ ὁ τοιοῦτος τόπος ἐστίν· ἐλθόντος δὲ τοῦ πρέσβεως καὶ ταῦτα εἰπόντος τῷ Μπαγιαζήτῃ, οὐδὲν ἔτερον ἀπεκρίθη αὐτῷ, εἰ μὴ μόνον ἐκ τῆς χειρὸς παραλαβῶν αὐτόν, δείξας οἶκόν τινα τούτῳ μέγαν γέμοντα ἔσωθεν ἀπὸ παντοίων ὀργάνων, ῥομφαίων τε καὶ ξιφῶν πολεμικῶν, ἃ καλῶς ἠτοιμασμένα καὶ παρασκευασμένα ὑπῆρχον. Εἶτα λέγει τῷ πρέσβει· Λέξον ταῦτα τῷ ἀθέντῃ σου τῷ βασιλεῖ, ὅτι τὸ ἐμὸν δίκαιον, ὃ ἔχω ἐν τῇ Βουλγαρίᾳ, 200 ταῦτα τὰ ὄπλα καὶ αἱ παρασκευαί εἰσιν, ἃς εἶδας. Καὶ τοῦ πρέσβεως ἀναφορὰν ποιήσαντος τῷ βασιλεῖ Σιγισμόνδῳ ἐν τῷ ἐπανελθεῖν πρὸς αὐτόν περὶ τούτων, καὶ ἐλυπήθη λίαν διὰ τὴν τοῦ ἀμηρᾶ ὑπερηφάνειαν καὶ εὐθύς στρατὸν μισθοφορικὸν πολὺν συνάξας καὶ τὸν αὐτοῦ ἐτοιμάσας καὶ πολλοὺς ἑτέρους ἀθέντας προσκαλεσάμενος εἰς βοήθειαν, ἄνευ τινὸς μισθοῦ ἢ ὀψωνίου καὶ μετὰ πλείστης χαρᾶς καὶ γενναίας ψυχῆς καὶ ἀνδρικοῦ φρονήματος διήρχετο ὁ λαμπρὸς οὗτος στρατὸς καὶ πάντα τοῖς ποσὶν ὑπέτασσον, τὰ τῶν Τουρκῶν φρούρια ἀλῶν καὶ σκυλεύων καὶ ἀφανίζων, ἕως καὶ τῆς Νικοπόλεως περᾶσαντες ἔφθασαν, καθάπερ ὕλη ἐπιτυχοῦσα φλογὶ ἰσχυρᾷ. Εἶτα ὁ βασιλεὺς Σιγισμόνδος καὶ ἑτέρους θέλων στρατηγήσαι κατὰ τοῦ Μπαγιαζήτου πρέσβυν στείλασ λάθρα πρὸς τὸν βασιλέα κῦρ Μανουήλ καὶ τοὺς ἑτέρους ἀθέντας, ὧν ἔφημεν, ἵνα ἔτοιμοι καὶ προπαρασκευασμένοι οὗτοι ὣσι καὶ τὸν ἐχθρὸν τῆς πίστεως, εἰ δυνατόν, ἀφανίσωσι, αὐτοὶ τὸν καιρὸν ὡς γῆ διψῶσα τὸν ὄμβρον ἐξ οὐρανοῦ ἀναμένοντες, τὸν πρέσβυν μετὰ χαρᾶς δεξάμενοι, τὰ πρὸς ἀνάγκην τοῦ πολέμου καὶ αὐτοὶ λαθραίως ἠτοίμαζον. Ὁ Μπαγιαζήτης οὖν ἀκούσας τὴν Σιγισμόνδου βασιλέως ἔφοδον, εἰς λογισμοὺς οὐκ ὀλίγους καὶ φόβον ἐνέπεσε, τὸν στρατὸν αὐτοῦ ἐτοίμως καὶ μετὰ βίας συναθροίσας

καὶ καλῶς ἐτοιμάσας πρὸς τοὺς ἀντιπάλους ὤδευε. Φθασάντων δὲ τῶν στρατῶν ἐγγὺς, τὸν πόλεμον ἀνῆψαν οἱ Γερμανοὶ πρῶτον καὶ οἱ Γαλάται καὶ συμπλοκῆς γενομένης διὰ κακοβουλίαν τὰ τῶν Χριστιανῶν ἐσφάλησαν, καὶ τὸ πᾶν ἀπώλεσαν στρατεύματα καὶ φεύγοντες ἦσαν ἀμετάστρεπτοι. Καὶ ἐν τῷ φεύγειν οἱ Τοῦρκοι πολλοὺς ἀπέκτειναν καὶ ἠχμαλώτιζον, οὐ μόνον ἀσῆμου καὶ στρατοῦ κοινοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν περι φανῶν καὶ ἐνδόξων καὶ εὐγενῶν αὐθέντων, ἐν οἷς ἦσαν ὁ δούξ τῆς Μπουργουνδίας, ὁ κόμης τῆς Ἀβέρσας καὶ ὁ μέγας ἀρχιτρίκλινος τοῦ τῆς Φραγκίας ῥηγὸς καὶ ἕτεροι οὐκ ὀλίγοι περιφανεῖς καὶ ἐνδοξοί. Μόλις μετὰ βίας καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Σιγισμόνδος μετὰ τοῦ πρωτεύοντος τὸν σταυρὸν φοροῦντος τῆς ἀδελφότητος Ῥόδου ἀκάτιον μι κρὸν τυχόντες εὐρεῖν καὶ ἐμβάντες, τὸν Ἰστρον ἐπέρασαν καὶ τὴν σωτηρίαν ἐπορίσαν το. Ὁ δὲ ἀμηρᾶς, πᾶσαν τὴν ἀποσκευὴν αὐτῶν κερδήσας καὶ τῆς τοιαύτης θαυμαστῆς νίκης περιτυχὼν ἀνεπίστως καὶ δόξης ἔμπλεος καὶ χαρᾶς γενόμενος καὶ ἰδὼν, ὅτι ὁ βασιλεὺς κύρ Μανουήλ καὶ οἱ ἕτεροι αὐθέντες, περὶ ὧν ἔφημεν, οὐ κατὰ τὰς ὑποσχέσεις καὶ συνηβάσεις, ἃς εἶχον ἀναμεταξὺ αὐτῶν, ἐποίησαν, ἵνα αὐτῷ ἀκολουθήσωσι, καὶ ἐνωτισθεῖς τὰ ὅσα οὗτοι ἐβουλεύοντο κατ' αὐτοῦ, μάχην μεγάλην κατὰ τοῦ βασιλέως ἐκήρυξε καὶ ἐλθὼν τὴν Πόλιν διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης ἀπέκλεισεν ἐν ἔτει ' ' <ε'>, πολιορκῶν αὐτὴν παντοιοτρόπως καιρὸν καὶ χρόνον πολύν. 202 χη. Ἐν τῷ τοῦ καιροῦ ἐκείνου διαλείμματι ὁ Ἰωάννης, ὁ τοῦ δεσπότης κύρ Ἀνδρονίκου υἱὸς καὶ ἀνεψιὸς τοῦ βασιλέως κύρ Μανουήλ, περὶ οὗ πολλάκις ἔφημεν, ἐγγὺς ὑπάρχων πάντοτε ἐκ πολλοῦ τῷ ἀμηρᾶ, καὶ σιτηρέσια μεγάλα εἶχεν ἐξ αὐτοῦ, ἀκολουθῶν καὶ συνοδεύων αὐτῷ καὶ οἰκιακὸς ἦν πάντοτε καὶ φιλούμενος, μαθὼν ὅτι τινὲς διέβαλον αὐτὸν πρὸς τὸν ἀμηρᾶν, λέγοντες ὅτι οὐκ ὀρθῶς φρονεῖ πρὸς σέ, ὦ ἀμηρᾶ, ὁ Ἰωάννης, ἀλλ' ἐπίβουλος ἐστὶ καὶ εἰ οὕτως οὐκ εἶχεν ἢ Πόλις καὶ ὁ βασιλεὺς ὁ θεῖος αὐτοῦ ὑπέκυπτεν ἂν καὶ ἐδουλώνατο, ἐνωτισθεῖς τὰ γε νόμιμα καὶ τὰ περὶ αὐτοῦ θρυλλούμενα, φοβηθεῖς τὸ ὄξυ καὶ ἀπότομον τοῦ Μπαγιαζήτου, ἵνα μὴν τὴν ζωὴν κινδυνεύσῃ, ἐν μιᾷ τῶν νυκτῶν ἔφυγε καὶ πρὸς τὸν θεῖον καὶ αὐτοκράτορα ἔρχεται. Ὅν ὁ βασιλεὺς καὶ θεῖος ἀσμένως ἐδέξατο, ὡσπερ τι δῶρον πολυτελές, καὶ καταφιλήσας καὶ ἀγκαλίσας αὐτὸν καὶ τὰ πρέποντα σιτηρέσια σημειωσάμενος ἔδωκεν αὐτῷ. Ἡμερῶν οὖν παρελθουσῶν, ὁ βασιλεὺς ἐβουλήθη, ἵνα ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἔλθῃ καὶ τινα βοήθειαν αἰτήσῃ, λογιζόμενος ὡς ἀπολαύσειεν τῆς βοήθειας, ἐπειδὴ οἱ αὐτοὶ αὐθέντες ὑπῆρχον ἢ αἰτία τοῦ ἄραι τὸν ἀμηρᾶν τὴν μάχην κατὰ τῆς Πόλεως, ἦν ἐποίησε καὶ ποιεῖ ἔνεκεν τοῦ ἀπεσταλμένου παρ' αὐτῶν πρέσβεως, ὡς εἶπομεν, δι' οὗ τὴν ὁμοφωνίαν ἐποίησαν, ἵνα ὡσι πάντοτε κατὰ τοῦ ἀμηρᾶ καὶ εἰς ὑπὲρ τοῦ ἑτέρου βοηθὸς ἔσῃται καὶ ἀλλήλοις συναρωγεῖν. Καὶ ἐν τῷ μέλλειν ἐξιέναι τὸν βασιλέα ἐκ τῆς πόλεως, τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ κύρ Ἰωάννην καταλιπὼν, ἵνα διοικῇ καὶ κυβερνᾷ τὴν πόλιν καὶ ἀντιμάχῃται τοῖς ἐναντίοις, ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν δέσποιναν καὶ σύζυγον λαβὼν καὶ εἰς Πελοπόννησον ἐλθὼν, ἐν τῇ Σπάρτῃ ἐγγὺς τοῦ ἀδελφοῦ κύρ Θεοδώρου τούτην εἶασεν· ὁ δὲ ἐν Ἰταλίᾳ ὀδεύει. Φθάσαντος οὖν τοῦ βασιλέως ἐν Ἐνετίᾳ κάκειθεν πρὸς τὸν δούκα Μεδιολάνων ἐλθὼν, μετὰ τιμῆς μεγάλης καὶ δαφιλείας, ἔτι δὲ καὶ δορυφορίας ἐδέχθη καὶ ἵππους καὶ στρατιώτας πολλοὺς δώσας αὐτῷ, ἵνα πρὸς τὸν ῥήγα Φραγκίας ἀπέλθῃ, ἐπαγγειλάμενος ὁ δούξ τῷ βασιλεῖ, ἂν καὶ ἕτεροι ὁμοφωνήσωσι, καὶ αὐτὸς ὁ δούξ ἰδίως καὶ αὐτομάτως ἔλθῃ καὶ τῷ βασιλεῖ καὶ τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ βοηθήσῃ καὶ μὴ ἐάσῃ κινδυνεύουσας τὴν περιφανῆ καὶ ὠραίαν τῶν πόλεων βασιλεύουσας. Ἐλθὼν οὖν ὁ βασιλεὺς καὶ πρὸς τὸν ῥήγα Φραγκῶν, εὔρεν αὐτὸν ἐν ἀσθενειᾷ βαρυτάτῃ καὶ ἔξω φρενῶν ὑπάρχοντα καὶ οἱ σύμβουλοι αὐτοῦ οὐκ εἶχόν τι ἀποκριθῆναι μόνοι καὶ ἄπρακτος ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπανέστρεψεν. χηι. Ἐπὶ οὖν ἔτους 'αυε' Σεπτεμβρίου εἰς τὰς ιγ'. Ἐν τούτῳ τῷ ἔτει καὶ ὁ ἀμηρᾶς Μπαγιαζήτης κατὰ τῆς Πελοποννήσου τὸν Γιακούπ

μπασίαν καὶ τὸν Βρενέζην στείλας μετὰ στρατοῦ χιλιάδων πεντήκοντα, καὶ ἐν τῷ ἐπανέρχεσθαι αὐτοὺς ἐν ὁδῷ καὶ ἔνδον τῆς Πελοποννήσου φθάσαντες πολλὰ κακὰ καὶ δεινὰ καὶ ἀνδραποδισμοὺς τοῖς Χριστιανοῖς ἐπέθηκαν, καθὼς ἐν ὀλίγῳ ἐπὶ τῆς ζωῆς τοῦ Μπαγια ζήτου ῥηθήσεται. 204 Ὁ δὲ δεσπότης κύρ Θεόδωρος, θεωρῶν τὰ τῶν Ῥωμαίων πράγματα, ὅτι οὕτως κακῶς διέκειντο, καὶ τὴν πόλιν τοσοῦτον καιρὸν ἀποκεκλεισμένην, καὶ στενοχωροῦ μενοι ὑπὸ λιμοῦ πολλοῦ, ὁμοίως καὶ τὸν τῆς Πελοποννήσου πόλεμον καὶ τὸ κακόν, ὅτι οὐδεὶς τῶν Χριστιανῶν αὐθέντης ἤθελεν αὐτοῖς βοηθῆσαι, καὶ ἀπορηθεὶς ὅλως, περάσας ἐν τῇ Ῥόδῳ μετὰ τριήρεως τὴν τῆς Σπάρτης ἀρχὴν ἐπεπωλήκει τῇ ἀδελφῷ τητι τοῦ προφήτου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου. Στείλαντες οὖν ἡ ἀδελφότης τινὰς τῶν σταυροφόρων ἐν τῇ Σπάρτῃ, ἵνα ἐγκρατεῖς τῆς ἀρχῆς, ὡς κύριοι καὶ δεσπῶται, γενήσωνται, ὁ λαὸς ὡς εἶδεν αὐτοὺς καὶ ἤκουσε τὰ γενόμενα, ὥρμησαν μετὰ ξύλων καὶ πετρῶν, ἵνα τοὺς ἀπεσταλμένους σταυροφόρους ἀποκτείνωσιν. Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς τοῦ τόπου σταθεὶς καὶ ὁμιλήσας, ἵνα μὴ τοιαύτη ἀταξία γενήσεται, ἐδυσώπει τὸν λαὸν καὶ πειθόμενοι τοῖς τούτου λόγοις, τοῖς σταυροφόροις τριῶν ἡμερῶν διορίαν ἔδωσαν, ἵνα ἐκ τῶν ὁρίων τῆς Σπάρτης μετὰ εἰρήνης ἀναχωρήσωσιν· εἰ δὲ ἄλλως πράξωσιν, αὐτοὶ ὄψονται. Ἰδόντες οὖν οὗτοι, ὅτι οὐδὲν ἐκατέρωθεν, ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος καὶ σκάνδαλα ἐγίνοντο καὶ τὴν ζωὴν μάλιστα ἐκινδύνευον ἐγερθέντες ἐπανέστρεψαν οἴκαδε. Οἱ δὲ Σπαρτιῶται τὸν πρόεδρον αὐτῶν καὶ δοῦκα ἐψήφισαν εἶναι καὶ πολιτικῶς καὶ ἐκκλησιαστικῶς ἤθελον κρίνεσθαι καὶ κυβερνᾶσθαι ὑπ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ δεσπότης κύρ Θεόδωρος, ὡς εἶδε τὰς ἐλπίδας ψευθεῖναι, τὰ χρήματα, ἃ ἔλαβεν, ἐκτίνας ὀπισθεν τῇ ἀδελφότητι καὶ εἰς Σπάρτην ἐν τῇ αὐτοῦ ἀρχῇ θέλων ἐλθεῖν, οὐκ ἤθελεν δεχθῆναι αὐτὸν ὁ δῆμος, ἀλλὰ μάλιστα καὶ ὕβρεσιν ἐπέπλυνον. Καὶ πολλῶν λόγων γενομένων καὶ σκανδάλων, τέλος ἐμεσίτευσεν ὁ ἀρχιερεὺς καὶ πάλιν ἐδέχθησαν καὶ ἔστερξαν αὐτὸν εἶναι ὡς καὶ τὸ πρότερον. Πλὴν πρὶν τοῦ τὴν κατοχὴν λαβεῖν αὐτόν, συνθήκας μετὰ ὄρκων συνέστησαν, ἵνα μηκέτι εἰς τὸν αἰῶνα ἐνθυμηθῆ τάδε ποιῆσαι.

XVII. Ἡ δὲ ἐλευθερία τῆς Πόλεως ἐκ τοῦ ἀποκλεισμοῦ οὕτως γέγονεν· ἀκούσας ὁ ἀμνηρᾶς, ὅτι ὁ Ντεμήρης, ὁ βασιλεὺς Σκυθῶν καὶ Μασσαγετῶν, ἔρχεται κατ' αὐτοῦ, ἵνα πόλεμον συνάρῃ μετὰ στρατοῦ μυριαριθμίου πολλοῦ, θέλων καὶ μὴ βουλόμενος τὴν πολιορκίαν καὶ τὸν πόλεμον καὶ ἀποκλεισμόν τῆς Πόλεως ἔλυσεν καὶ ἀγάπην μετὰ τοῦ βασιλέως ἐποίησε μετ' ὄρκων καί, ἐν τῇ Ἀσίᾳ περάσας τοῦ δεχθῆναι τὴν τοῦ Ντεμήρη ἔφοδον, τὸν στρατὸν ἐτοιμάζων. 206 Πῶς ἐγεννήθη ὁ Φραντζῆς ὁ καὶ συγγραφεὺς τοῦ παρόντος βιβλίου 20 Ἐπὶ τῆς βασιλείας λοιπὸν τοῦδε τοῦ αυτοκράτορος κύρ Μανουήλ, ἐν τῷ ἀποκλεισμῷ τῆς πόλεως, τῷ τότε καιρῷ ἐγεννήθη ἐγώ, τῆς βασιλείας αὐτοῦ 20 ἔτει, 20 ἀπὸ δὲ τοῦ κόσμου γενέσεως, θ-ω Αὐγούστου λ-η. Ἀναγεννήθη δὲ διὰ τοῦ θείου βαπτίσματος ὑπὸ τῆς ὁσιωτάτης μητρὸς ἀγίας Θωμαΐδος, περὶ ἧς ἐν τῷ προσήκοντι τόπῳ καὶ ἀρμόζοντι διηγησόμεθα τὰ ἐξ ἑσέ. Ἀφ' οὗ δὲ δεκάτου 20 ἔτους μέχρι καὶ τοῦ 20 ὀγδοηκοστοῦ ἔκ του 20 πολλῶν γενομένων ἀναγκαίων καὶ μνήμης ἀξίων βούλομαι διηγήσασθαι. Λέγω δὲ ἐν πρώτοις περὶ 20 τῆς εἰς τὴν δύσιν ἀφίξεως τῶν πέντε υἱῶν τοῦ ἀμνηρᾶ Μπαγιαζήτου, ἡγῶν τοῦ Μουσουλμάνου, τοῦ Μωσῆ, τοῦ Ἰεσσαί, τοῦ Μεεμέτη καὶ τοῦ Ἰωσοῦφ, ὃς ἐγεγόνει καὶ Χριστιανὸς καὶ Δημήτριος ἐπωνομάσθη, καὶ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ βασιλέως κύρ Ἰωάννου ἐν τῇ Θεσσαλονίκῃ καὶ τῆς ἐλεύσεως ἐκεῖσε τοῦ βασιλέως κύρ Μανουήλ καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ δεσπότη τοῦ κύρ Ἀνδρονίκου ἐκεῖ ἀποκαταστάσεως καὶ τοῦ θανάτου τοῦ αὐτὸν δεσπότη τοῦ κύρ Θεοδώρου τοῦ πορφυρογεννήτου εἰς τὴν Λακεδαιμονίαν, ἡγῶν ἐν τῇ Σπάρτῃ καὶ τοῦ βασιλέως καὶ ἀδελφοῦ αὐτοῦ κύρ Μανουήλ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ἐλεύσεως. Καὶ τὸν θάνατον τοῦ ἀμνηρᾶ Μουσουλμάνου παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Μωσῆ διηγήσομαι καὶ περὶ τῆς τριετοῦς μάχης αὐτοῦ δὴ τοῦ Μωσῆ μετὰ τοῦ βασιλέως κύρ Μανουήλ καὶ τῆς περὶ τὰ

μέρη τῆς Λαρίσσης ἐκτυφλώσεως Ὁρχάνου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Μουσου λμάνου, 20παρὰ τοῦ θείου αὐτοῦ Μωσῆ20 καὶ τῆς ἐλεύσεως ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς εἰς τὴν δύσιν τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Μεεμέτη τοῦ καὶ Κυρίτζη καὶ τῆς ἀποστροφῆς εἰς τὴν ἀνατολὴν καὶ πάλιν ἐλεύσεως αὐτοῦ διὰ τῆς Πόλεως 20ἐν τῇ Θράκῃ, ἥτοι ἐν τῇ Εὐρώπῃ, καὶ τῆς νίκης αὐτοῦ. Καὶ τὸν θάνατον τοῦ Μωσῆ εἶπω, ἔτι δὲ καὶ τοῦ δευτέρου υἱοῦ τοῦ βασιλέως κὺρ Μανουήλ, τοῦ πρώτου Κωνσταντίνου20 τὸν θάνατον ἐν τῇ Μονεμβασίᾳ· ἀλλὰ καὶ περὶ δύο θυγατέρων αὐτοῦ καὶ τῆς γεννήσεως τοῦ αὐθεντοπούλου κὺρ Μιχαήλ καὶ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ὑπὸ λοιμώδους νοσήματος ὁμοίως καὶ τοῦ θανάτου τοῦ τζελεπῆ κὺρ Δημητρίου, τοῦ υἱοῦ τοῦ σουλτάν Μπαγιαζήτου, τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ ἀμῆρᾶ Μεεμέτη· αὐτὸς δὲ γενόμενος Χριστιανός, ὡς πρὸ ὀλίγου ἔφημεν, καὶ τῷ θείῳ βαπτίσματι ἀναγεννηθεὶς, ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ ἀμῆρᾶς Μεεμέτης, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, πλεῖστα σιτηρέσια ἔδωσαν αὐτῷ, ζήσας μετὰ τὸ βαπτισθῆναι ἔτη ἑπτὰ πρὸς κύριον ἐξεδήμησε. Καὶ περὶ τῆς γεννήσεως τῶν αὐθεντοπούλων κὺρ Δημητρίου καὶ κὺρ Θωμᾶ, ταῦτα δὲ διὰ τὸ τῆς ἡλικίας μου ἀτελὲς οὐ καλῶς καὶ ἀκριβῶς εἶδότες μου· 208 καὶ τὰ πρὶν τῆς γεννήσεως τῆς ἐμῆς ὅσα εἰρήκαμεν, ὑπὸ ἀξιόπιστων καὶ σοφῶν συγγραφέων γεγραμμένα μέρος εἶδομεν, τὰ δὲ ὑπὸ ἀρχόντων τῆς βασιλικῆς αὐλῆς καὶ βουλῆς καὶ τῆς συγκλήτου σοφῶν καὶ συνετῶν καὶ γηραιῶν ἠκούσαμεν, καὶ πῶς σιωπῆ παραλείπω.

XVIII. Τῇ δὲ εἰκοστῇ ὀγδόῃ τοῦ Ἰουλίου μηνὸς τοῦ ἑν-οῦ ἔτους ὁ Ντεμήρης, ὁ βασιλεὺς Μασσαγετῶν καὶ Περσῶν καὶ βορείων Σκυθῶν, τὸν ἀμῆρᾶν Μπαγιαζήτην ἠχημαλώτισε καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μωσῆν καὶ ἑτέρους οὐκ ὀλίγους ἄρχοντας τῆς αὐλῆς αὐτοῦ καὶ πάντα τὸν στρατὸν αὐτοῦ διεσκέδασεν. Ἀλλὰ ποῖος ἦν αὐτὸς καὶ ποῦ ὁ βασιλεὺς Ντεμήρης, οὐκ ἀφήσωμεν εἰπεῖν καὶ διηγήσασθαι. Οὗτος μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς καὶ τὸ ἔθνος τοῦτο τῶν Μασσαγετῶν καὶ Σκυθῶν Τουρκῶν πέραν Ἀράξου τοῦ ποταμοῦ πρὸς ἀνατολὰς τὴν οἴκησιν ἔχουσιν. Εἰσὶ δὲ γένος τοξικώτατοι καὶ κακοξενώτατοι· ἔθνος δὲ μέγα καὶ πολὺ καὶ ἄλκιμον, παρ' οἷς Κῦρος ἐκεῖνος ὁ μέγας βασιλεὺς ποτε καιρῷ κάκει ἐτελεύτησε βασιλευούσης Ντεμήριδος. Αὐτὴ δὲ ἡ βασιλὶς Ντεμήρης μετὰ τὸ ἀποκεφαλίσαι τὸν Κῦρον, οὗ τὴν κεφαλὴν εἰς ἄσκον οἴνου, αἵματος γέμοντα, ἐνέβαλε καὶ καταπατοῦσα τὸν ἄσκον καὶ τὴν τοῦ Κῦρου κεφαλὴν ἔλεγεν· Ἀκόρεστε Κῦρε, κορέσθητι. Εἰσὶ δὲ οὗτοι οἱ Μασσαγέται γένος πολλὰ ἀγριώτατον καὶ ἐν τῷ ἵππευεῖν ἀγαθώτατοι καὶ πεζοὶ ληστρικώτατοι. Ἐν ταῖς μάχαις καὶ ἐν τῷ πολέμῳ τοῖς τοιοῦτοις χρῶνται ὄπλοις, ἡγουν μαχαίραις καὶ θώραξι καὶ τόξοις καὶ σαγάρεσι καὶ σάγαις χαλκοῖς. Τὰ δὲ ἐνδύματα αὐτῶν καὶ αἱ ζῶναι ὑπάρχουσι χρυσαῖ καὶ διαδήματα ἐν ταῖς μάχαις φοροῦσι, οἳ τε ἵπποι αὐτῶν χρυσοχάλινοι· μασχαλιστῆρες δὲ χρυσοῖ καὶ τὰ πλήκτρα. Καὶ ὁ σύμπαρ βίος αὐτῶν αὐθέκαστος μὲν, σκαιὸς δὲ καὶ ἄγριος καὶ πολεμικὸς ὑπάρχει πάντοτε. Καὶ οὕτως τὰ τῶν Μασσαγετῶν καὶ τοῦ Ντεμήρη αὐτοῦ βασιλέως ἡ πολιτεία καὶ ὁ βίος ἔχει. Καὶ τούτους ἀφέντες πρὸς τὸν ἀμῆρᾶν Μπαγιαζήτην καὶ τοὺς προγόνους αὐτοῦ ἐπανέλθωμεν· πόθεν κατάγονται καὶ τὰ ἔργα καὶ ἀνδραγαθήματα αὐτῶν κατ' ἐπιτομὴν διηγησώμεθα. Οὗτος ὁ ἀμῆρᾶς Μπαγιαζήτης ἦν πέμπτος αὐθέντης τοῖς κυριεύσασιν ἐκ τοῦ τῶν Ὀθθουμαλίδων γένους· ὁ Ἐρτογρούλης γὰρ ἦν ὁ πρῶτος, υἱὸς τοῦ Γοῦ ***, περὶ ὧν μὲν πολλοῖς καὶ ἑτέροις ἐξιστορήθη καὶ διαφορὰς εἰλήφασιν ἀλλήλως. Ὅμως οὕτως καὶ ἡμῖν καλῶς ἐφάνη καὶ ἐκρίναμεν ἱστορῆσαι ἔτι τὰ ὅσα ἐκ μακρᾶς ἀκοῆς ὑπὸ σοφῶν ἀνδρῶν ἐμάθομεν καὶ ὅσα ἐγγράφως περὶ τῆς γενεαλογίας ταύτης εἶδομεν.

Διαφορὰ ἱστορία περὶ τοῦ τῶν Ὀθθουμαλίδων γένους πόθεν κατάγεται ποικιλοτρόπως

XIX. Ὁ ἄναξ Ἰωάννης ὁ Κομνηνός τινι καιρῷ ἐν τῇ ἐώᾳ εὐρισκόμενος κατὰ τὰ μέρη τῆς ἐπαρχίας τῆς Νεοκαισαρέων πόλεως, μαχόμενος μετὰ τῶν Περσῶν καὶ τοῦ τοῦ Ἰκονίου σουλτάνου καὶ πολλὰ φρούρια τῶν Περσῶν ὑφ' ἑαυτὸν ἐποίησατο, εἶχε δὲ μεθ' ἑαυτοῦ Ἰωάννην τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ, υἱὸν Ἰσαακίου τοῦ σεβαστοκράτορος 210 καὶ ἀδελφοῦ. Ἡμέρας δὲ πολλαῖς διατρίβον τὸ στρατόπεδον ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι καὶ τὰ ἀναγκαῖα περὶ ἵππων ἐσπάνιζον διὰ τὸ τὸν τόπον λυπρὸν καὶ κρημνώδη εἶναι καὶ τὸ κλίμα ἐκεῖνο ψυχρινὸν καὶ δριμύτατον ἦν. Τότε δὲ καὶ χειμῶνος ἐπιγενομένου οἱ ἵπποι πλεῖστα ἐσαθρώσαντο. Ὁ δὲ βασιλεὺς τὴν τῶν ἵππων μεθοδεύων κυλλότητα, περιῶν τὸ στράτευμα, τὰ εὐγενῆ τῶν ὄχημάτων συνέλεγε καὶ ταῦτα διδοὺς Ῥωμαίοις τε καὶ Ἰταλοῖς, ὅποσοι κοντοφορεῖν ἤδεσαν καὶ τοῖς δεξιοστροφεῖν ἐπισταμένοις δορά τια ἀνθίστα τοὺς τοῖς πολεμίους καὶ παρεῖχε ἀντιμάχεσθαι. Καὶ ταῦτα τοῦ βασιλέως μεθοδεύοντος καὶ συμπλοκῆς μελλούσης γενέσθαι, ἵπποτην ἐπίσημον ἐξ Ἰταλίας ὠρμη μένον ἔφιππον, θεασάμενος παρεστῶτα πεζόν, Ἰωάννην τὸν τὸν ἀνεψιὸν ἐκέλευσεν ἀπο βῆναι τοῦ ἀραβικοῦ ἵππου, ἐφ' οὗ ἦν ἐποχούμενος, καὶ δοῦναι αὐτὸν τῷ Ἰταλῷ. Ὁ δὲ φρονηματίας ὦν καὶ γαῦρος πλέον τοῦ δέοντος, τῷ τοῦ βασιλέως καὶ θείου ἀντέστη κελεύσματι καὶ ἀναιδεστέραν τὴν ἀντίρρησην ποιησάμενος, μὴ ἐπὶ πολὺν δὲ ἔχων ἀνθὶ στασθαι τῷ θείῳ καὶ βασιλεῖ, ἐώρα πρὸς τὴν ὀργὴν γὰρ ἐπιφράζοντα, ἄκων καὶ μὴ βουλόμενος τὸν ἵππον τῷ Ἰταλῷ δίδωσι, μετακελητίσας εἰς ἕτερον ὄχημα. Αὐτὸς ἄθυ μίας πλήρης καὶ βράττων θυμοῦ ἀντικρυς γενόμενος, φυγῶν πρὸς Πέρσας αὐτόμολος γίνεται, ὃν καὶ ἀσμένως καὶ ἀσπασίως προσεδέξατο ὁ ἀμηρᾶς καὶ πάντες οἱ βάρβαροι καὶ τὴν ἐν Χριστῷ πίστιν ἐξομοσάμενος ἀντὶ Ἰωάννου *** τζελεπῆς ὠνόμασται καὶ τινὰ ὀνόματι Καμερῷ, τὴν τοῦ ἀμηρᾶ θυγατέρα, εἰς γυναῖκα ἔλαβε, καὶ προῖκα δώσας αὐτῷ τόπους καὶ χώρας καὶ πόλεις καὶ χρήματα πολλά. Ἦν δὲ ὁ ἀνήρ τῆς ἑλληνικῆς σοφίας οὐκ ἀμέθεκτος καὶ ἐν τῷ λέγειν τῇ ἀραβικῇ διαλέκτῳ ἱκανώτατος. Ἦν γὰρ καὶ φιλοδωρότατος καὶ δαψιλῆς ὁ νέος, ὃ πᾶσιν ἀρεστόν ἐστι καὶ μᾶλλον τοῖς βαρβάροις καὶ ἄλλως κοινωνικῶς τὸ ἦθος τοῖς ὑπ' αὐτὸν παρεχόμενος, ἤδη κράτι στον τοῖς στρατηγούσιν, ἐν οἷς καὶ τρόπαια, ὅθεν καὶ αἶρειν εὐθὺ τοῦ σκοποῦ· καὶ ὡς κοινὰ τὰ ὑπ' αὐτοῦ ἐχόμενα ἐποίει καὶ ἔλεγεν εἶναι. Τοῖς πᾶσιν ἦν συμπονῶν ἐν ταῖς ἀνάγκαις αὐτῶν καὶ ἐβόηθει καὶ ἐθεράπευε καὶ τὰς διαφορὰς τὰς φυομένας ἀνὰ μέσον αὐτῶν ἐδιώρθωνε καὶ εἰρήνευε καὶ οὐδεὶς ἀντελέγετο τοῖς λόγοις καὶ θελήμασιν αὐτοῦ. Καὶ ὑπὸ τοῦ πενθεροῦ τοσοῦτον ἠγαπήθη καὶ τῶν ἐτέρων πάντων, ὥστε, τὰ ὅσα ἠθελεν, ἔπραττε καὶ οἱ βάρβαροι ὡς δεύτερον Μωάμεθ ἐδόξαζον. Οὗτος δὲ γεννᾶ υἱὸν ὀνόματι *** ἐκ τῆς Καμερῷ καὶ παιδεύσας αὐτὸν ἑλληνικῇ καὶ ἀραβικῇ σοφίᾳ εἰς πάντα ἔοικε τῷ πατρὶ καὶ πλεῖστα ἠύλαβοῦντο αὐτὸν οἱ βάρβαροι καὶ ἐν τῷ τόπῳ καὶ πάσῃ τῇ ἐπαρχίᾳ, ἔνθα τὴν κατοίκησιν ἐποιεῖτο, αὐθέντης καθίσταται καὶ ἡ φήμη αὐτοῦ εἰς πᾶσαν τὴν Ἀσίαν διέδραμε καὶ διέρρηε· καὶ πλεῖστας νεαρὰς τῶν βασιλέων Ῥωμαίων μεταγλωττίσας ἀραβιστὶ τοὺς Τούρκους τοῦ κρίνειν οὗτος ἐδίδαξεν. Εὐρῶν δὲ καὶ εὐκαιρίαν τινὰ διὰ τὰς συγχύσεις, ἃς ἐποίουν οἱ Ἰταλοὶ κατὰ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, τὰ ὅσα ἐγγὺς τῆς δεσποτείας αὐτοῦ Ῥωμαίων ὑπήκοα ὑφ' ἑαυτοῦ ἐποίησατο· 212 καὶ οὐδένα Χριστιανὸν ἀδικεῖν ποτε ἠθελεν, ἀλλὰ μᾶλλον τοὺς τυχόντας ὑποτεταγμένους αὐτῷ πολλὰς χάριτας καὶ εὐεργεσίας ἐποίει καὶ ἐχαρίζετο· καὶ ἦν ἀξένων ὀλίγον τε πρὸς ὀλίγον τὴν αὐτοῦ ἀρχὴν. Αὐτὸς γεννᾶ τὸν Ἐρτογρούλην πατέρα τοῦ Ὀθμᾶνου. Ἐτεροὶ μὲν ὑπὲρ τούτων συγγράψαντες ἕτεραν ἔννοιαν ἔχουσιν, ὅτι οὐκ αὐτὸς ὁ Δου *** τζελεπῆς, οὐχ οὗτος ἦν ὁ τοῦ ἀνακτος Ἰωάννου τοῦ Κομνηνοῦ ἀνεψιός, ἀλλ' ἕτερος συνώνυμος καὶ αὐτὸς τὸ ὄμοιον ὄνομα ἔχων, ὅστις ἦν οὗτος λέγουσιν. Ἐτέρα διήγησις περὶ πόθεν κατάγεται τὸ τῶν Ὀθουμαλίδων γένος XX. Ὁ σουλτὰν Ἀζατίνης χριστιανῶν γονέων ὑπῆρχεν υἱὸς καὶ τῷ θείῳ τε-λεσμένος βαπτίσματι·

τύχης δὲ φορᾶ χρησάμενος καὶ αὐτός, οἶα παρ' ἐλπίδα συμβαί νει, σουλτὰν καὶ ἀμηρᾶς καὶ ἀρχηγὸς ἐγεγόνει τῶν Τουρκῶν. Ὅς καὶ ἐν τῷ κρυπτῷ ἐτήρει τὰ τῆς εὐσεβείας κυριώτερα. Καὶ ἐν τῇ Πόλει ἐλθὼν συμμαχίαν ἤτησε τῷ βασιλεῖ διὰ τὸν πόλεμον, ὃν εἶχον ἀνὰ μέσον Σκυθῶν καὶ Τουρκῶν· αὐτὸς καὶ τὰς θείας εἰκόνας ἠσπάζετο, καὶ πάντα εἰς προὔπτον τὰ τῶν Χριστιανῶν ἐργαζόμενος. Ἐν δὲ τῷ ἐπαναστρέφεσθαι ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ, ὁ καὶ υἱὸς αὐτοῦ Μεληκ παρῶν, καὶ διαβάς τὸν Ἴστρον ἐκεῖ τὸ κοινὸν χρέος ἐπλήρωσεν. Ὁ οὖν υἱὸς αὐτοῦ Μεληκ, διαβάς πρὸς τοὺς ἐν Ἀσίᾳ Σκύθας, ἀφ' ὧν τὸ ἐνδόσιμον εἰληφώς, ἦκε ζητῶν τοῖς Τούρκοις τὴν πατρικὴν ἀρχήν. Τῶν μὲν οὖν ἄλλων σατραπῶν πάντως ὡς δεσπότην καὶ αὐθέντην καὶ ἀμηρᾶν αὐτῶν προσκυνησάντων, τὶς δὲ τοῦνομα Ἀμούριος οὐχ ὑπέσχετο, ἀλλὰ δῆμον ἀθροίσας, ληστικὸν πόλεμον ἤρατο κατ' αὐτοῦ καὶ τέλος τρεψάμενος ἐδίωξεν ἄχρι θαλάττης· καὶ εἰς τὴν κατὰ Πόντον Ἡράκλειαν διεσώθη καταφυγών. Ἔαρος δὲ ἐπιστάντος παρὰ τοὺς Τούρκους αὐθὺς ἐλθὼν, τὴν πατρικὴν ἔλαβεν ἀρχήν, ἀλλ' οὐκ εἰς μάκρος καὶ αὐτὸς τὸν βίον ἀπολιμπάνει, λαθραίως παρά τινων τῶν τῆς βουλῆς καὶ τῆς αὐλῆς αὐτοῦ φονευθεὶς. Τῆς δὲ τῶν Τουρκῶν ἀρχῆς οὕτως φθαρείσης καὶ τῶν πραγμάτων ἐκείνων ἐξ εὐταξίας καὶ τύχης λαμπρᾶς εἰς ἀταξίαν μεγίστην κεχωρηκότων, οὐ μόνον σατράπαι καὶ ὅσοι τῷ γένει καὶ δόξῃ διαφέροντες εἰς πλεῖστα ἔτεμον, τὴν ὅλην διέλαχον ἐπικράτειαν, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν ἀδόξων καὶ ἀνωνύμων, ὄχλους τινὰς συρφετώδεις προσεταιρισάμενοι πρὸς ληστικὸν ἀπέκλιναν βίον καὶ τὰς ὁμόρους χώρας καὶ πόλεις τῶν Ῥωμαίων κακῶς διετέθησαν. Ἐκ τούτων τῶν ἀρχόντων εἰς ὑπῆρχεν ὡς ἱστοροῦσι, καὶ ὁ*** καταγόμενος μὲν ἐκ γένους οὐ τοσοῦτον περιφανοῦς, ὡς φα σίν, ἐν δὲ ἀρεταῖς καὶ ἀνδρείαις περιβόητος, ἦν γὰρ συνετὸς καὶ ἐπιδέξιος καὶ ἐν τῷ λέγειν καὶ πράττειν πάνυ καλὸς καὶ ἐπιτήδειος. Ὁρμητο δὲ ὁ ὄχλος ὁ ὢν μετ' αὐτοῦ ἔκ τινος ἐπαρχίας τῆς καλουμένης *** καὶ διὰ τὴν σύνεσιν καὶ ἀρετὴν καὶ δικαιοσύνην αὐτοῦ πᾶν τὸ τῶν Τουρκῶν γένος ἰδόντες καὶ ἀκούσαντες, αὐτοὶ καὶ συναθροὶ 214 σθεῖς ἐκεῖνος λαὸς πλεῖστα ἠγάπουν καὶ ὑπετάσσοντο καὶ ἤκουον αὐτοῦ εὐλαβῶς. Οὗτος γεννᾷ τὸν *** καὶ τὴν πατρικὴν ἀρχὴν διαδεξάμενος, εἰς τὰ πάντα ὁμοῖος ἦν τῷ πατρὶ καὶ κατὰ πᾶσαν τὴν Ἀσίαν ἢ φήμη αὐτοῦ ἔδραμε· καὶ οἱ ὑπ' αὐτὸν ὑποτεταγμένοι καὶ ἕτεροι πολλοὶ ἠγάπουν καὶ εὐλαβοῦντο καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ καλῶς διοίκουν καὶ παντοιοτρόπως καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἦν αὐξάνων. Αὐτὸς γεννᾷ τὸν Ἐρτογρούλην. Ὅμως μὲν εἴτε οὕτως ἦν εἴτε οὕτως, ἐάσωμεν ταῦτα καὶ τοῖς φιλομαθέσι καὶ τοῖς ἀναγιγνώσκουσι τὴν κρίσιν ἀφήμι διὰ τὴν ἀμφιβολίαν τῆς διηγήσεως καὶ τῶν ἱστορησάντων τὰς ἐννοίας καὶ ἐπὶ τὸν Ἐρτογρούλην ἐπανέλθωμεν.

Περὶ τοῦ Ἐρτογρούλη

XXI. Ὑπῆρχε οὗτος ὁ Ἐρτογρούλης δεινὸς εἰς τὰ πάντα καὶ μεγαλόψυχος ὑπὲρ τῶν πάππων αὐτοῦ καὶ πατέρα καὶ ἐν πολέμοις ἐν ὀλίγῳ καιρῷ δόκιμος ἐγεγόνει καὶ τινὰς τόπους καὶ χώρας ὑποτελεῖς Ῥωμαίων αἰφνιδίως ἤρπασε καὶ διὰ τὴν σύγχυσιν τοῦ καιροῦ καὶ ὑπὸ τῶν ἐτέρων τῶν σατραπῶν τῶν ὁμοφύλων αὐτοῦ πολλὰ τινὰ φρούρια οὗτος ὑφ' ἑαυτὸν ἐποίησατο καὶ ἦν φοβερὸς τοῖς πᾶσιν. Ἱστοροῦσι δὲ τινες ὄραμα ἰδεῖν τοῦτον τοιόνδε· Ἐρχομένου ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ καύσων ἦν πολὺς, ἔδοξεν αὐτῷ ἀναπαυθῆναι μικρὸν, κεκοπιακῶς γὰρ ὑπῆρχεν ἐκ τῆς ὁδοπορίας, καὶ ἀναπεσὼν ὑπὸ τὴν σκιάν τινος δένδρου ἐκοιμήθη. Ἐνθα ἐφάνη αὐτῷ οὐρεῖν μετὰ πόνου μεγάλου αἷμα ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ. Καὶ ὅπου τὸ οὖρον ἔπεσε, δένδρον πάνυ ὠραῖον μικρὸν ἀνέφυσε ἔχον κλάδους ὡς χρυσοῦς καὶ ἀπαλοὺς καὶ τρυφεροὺς, καὶ ἡ ρίζα αὐτοῦ στερεά· καὶ δι' ὀλίγου καιροῦ τοσοῦτον οἱ τοῦ δένδρου κλάδοι ἠύξυνθησαν, ὥστε φαίνεσθαι σκέπειν τὸν κόσμον ἅπαντα.

Καὶ ὑποκάτωθεν τοῦ δένδρου σκέπης καθήμενα ἦσαν πᾶν πετεινὸν πτερωτὸν καὶ μέσον τῶν πτηνῶν τούτων τῶν πολλῶν καὶ ἀναριθμῶν καὶ τινες ἀετοὶ ὑπῆρχον μικροὶ τε καὶ μεγάλοι. Μακρόθεν δὲ ἐξ ἐναντίας τοῦ δένδρου, ἕτεροι ἀετοὶ τινες ἦσαν καθήμενοι, σκοπεύοντες τὴν τοῦ δένδρου καλλονήν, καὶ τοὺς ἀετοὺς καὶ τὰ πτηνὰ τὰ ὑποκάτωθεν ὡς τάχα μεμφόμενοι κατεγέλουν. Καὶ ἄρ' ἔτι τις ἐκ τῆς τοῦ δένδρου ῥίζης ἐνεφύσησε πάνυ σφοδρῶς καὶ ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ καὶ χειμῶν πολὺς. Οἱ δὲ ἀετοὶ ἐκ μακροῦ ἰστάμενοι, μὴ δυνάμενοι ὑποφέρειν τὴν τοῦ πνεύματος καταγίγδα καὶ τοῦ χειμῶνος τὸ ἰσχυρὸν, θέλοντες καὶ μὴ θέλοντες ὑπὸ τὴν σκέπην καὶ αὐτοὶ τοῦ δένδρου τοῦ θαυμαστοῦ καὶ εὐσκιοφύλλου ἦλθον, ὧν, τινῶν οἱ ὄνυχες ἐκ τοῦ χειμῶνος τοῦ πολλοῦ ἐκλάσθησαν, τινῶν δὲ αἱ πτέρυγες ἔπεσον καὶ οὐκέτι ἐδύναντο πέτεσθαι, τινὲς δὲ αὐτῶν καὶ τὸ καθόλου ἐνεκρῶθησαν. Ἐξυπνος δὲ γενόμενος μετὰ φόβου τὸ ὄραμα τινὶ ὄνειρο κρίτη τῷ τὴν ἀστρολογίαν εἰς ἄκρον γευσάμενῳ προσελθὼν διηγήσατο. Αὐτὸς δὲ ἐκ τῆς 216 τῶν πλανητῶν καὶ ζωδίων καὶ ἀστέρων κινήσεως γνωρίσας, εἶπεν αὐτῷ οὕτως· Οἱ ὑπὸ σοῦ καταγόμενοι βασιλεῖς μεγάλοι δι' ὀλίγου γενήσονται καὶ ἡ βασιλεία αὐτῶν λίαν ἀξυνθήσεται ἐν τῷ κόσμῳ καὶ αὐθέντας καὶ βασιλεῖς ἑτέρους δουλώσουσι καὶ ἐξώσουσι τῆς ἀρχῆς καὶ ἀποκτενοῦσι καὶ πολλὰ ἔθνη ὑποτελῆ ποιήσουσι· καὶ δουλεύουσιν αὐτοῖς. Καὶ ἔσονται εὐλαβούμενοι καὶ φοβεροὶ εἰς πᾶν ἔθνος καὶ γένος καὶ γλώσσαν καὶ φυλὴν. Ἀκούσας δὲ ὁ Ἐρτογρούλης περιχαρῆς γενόμενος καὶ εἰς τὰ πάντα, ἃ ἐποίει ἰσχυροτέρως καὶ μετὰ ἐλπίδων μεγάλων καὶ ἀγερώχου γνώμης ἦν ἀγωνιζόμενος. Μετὰ τινὰς ἡμέρας νῆας ληστρικὰς, ὡς ἔνι, οἰκονομήσας, διήρεις καὶ μονήρεις εὐθύς ἐτοιμάσας καὶ μετὰ ἀνδρῶν μαχίμων καλῶς παρασκευάσας, πολλὰς τῶν Κυκλάδων νήσους τὰς ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει τῆς Ἀσίας ἐληλάτησε καὶ ἀνδραποδίσατο. Πέρασας δὲ καὶ πρὸς τὴν Θράκην ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Αἴνον καὶ Περιθεωρίον πολλοὺς Χριστιανοὺς ἠχμαλώτισε καὶ ἕως τῆς Εὐβοίας ἐλθὼν καὶ τὴν Ἑλλάδα κατὰ τινὰς τόπους ἐζήμωσε. Φθάσας δὲ ἄχρι καὶ τῆς νήσου τοῦ Πέλοπος καὶ πολλὰ σκῦλα ποιήσας, τὸν πλοῦν τρέψας ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἐπανέστρεψε μετὰ πλήθους αἰχμαλώτων καὶ πλούτου καὶ ὑπὸ πάντων τῶν ἐτέρων σατραπῶν καὶ τοῦ κοινοῦ λαοῦ ἀσπασίως ἐδέχθη καὶ μετὰ φωνῶν ἐτίμουν αὐτὸν οἱ βάρβαροι καὶ ἐκ τῶν ἐτέρων σατραπῶν ἔκτοτε μάλιστα ἦν εὐλαβούμενος καὶ προτιμητέος ἦν ἐκ πάντων διὰ τὸ εἶναι ἰκανόπλοον καὶ θαλαττοῦρ γόν, διατὶ μὲν οὐκ εἰσὶν ἀγαθοὶ τὸ γένος τοῦτο τῶν Τουρκῶν ἐν τῇ θαλάσῃ πλέειν· αὐτὸς δὲ τότε διὰ τὸ πλέειν ἦν θαυμαζόμενος. Οὗτος δὲ γεννᾷ τὸν Ὀθμάνον ἐξ οὗ Ὀθμαλίδες ἅπαν τὸ γένος ἐκλήθησαν.

Περὶ Ὀθμάνου

XXII. Ἀποβιώσαντος οὖν τοῦ Ἐρτογρούλη, σταθεὶς ἐν τῇ ἀρχῇ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ὀθμάνης, ὡς εἶπομεν, τὴν ἀρχὴν τὴν πατρικὴν εἰς χεῖρας λαβὼν ἔπει ἐκ τοῦ κόσμου γενέσεως ἴψογ-ω, ἐν ὀλίγῳ καιρῷ ὁμοφωνήσας μετὰ τῶν ἐτέρων σατραπῶν καὶ πολέμους τινὰς ποιήσας κατὰ τῶν ὑπηκόων Ῥωμαίων, καὶ ἦν τὰ πάντα τοῦ πολέμου διοικῶν καὶ κυβερνῶν ὁ Ὀθμάνης. Εἶτα οὐκ ἤρεσεν αὐτῷ κοινῶς οἱ πάντες ὧσιν ἐν καὶ οὐδεὶς αἰεὶ διαφέρειν τοῦ ἐτέρου. Μετὰ μικρᾶς τινοῦς ἀφορμῆς αἰτίαν εὔρον καὶ διαφορᾶς ἀναμέσον γενομένης εἰς συνήβασιν ἦλθον, ἵνα τὰ ὅσα ἐκ τῆς ἀρχῆς Ῥωμαίων ἐκέρδησαν μερίσωσιν, ἵνα ἕκαστος εἰς τὸ τυχὸν κύριος καὶ δεσπότης μόνος γνωρὶ ζῆται. Καὶ πρῶτον μὲν οἱ τοῦ Ἀμορίου παῖδες ὁ Χασάν καὶ ὁ Μαχούμετ διέλαβον τὰ ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τοῦ Σαγγάρεως μέχρι Παφλαγονίας· τὰ δὲ περὶ Μαγνησίαν καὶ Πριήνην καὶ Ἐφεσον, ὁ Σασάν· τὰ δὲ ἐκεῖθεν μέχρι Σμύρνης καὶ τῶν παραλίων τῆς Ἰωνίας ὁ Σαρχάνης· τὰ δὲ πλείονα τῆς Μασοφρυγίας καὶ ἔτι μέχρι Φιλαδελφείας καὶ 218 τῶν ἔγγιστα πάντων ἀπὸ τῆς Μαιάνδρου ποταμοῦ Ἀντιοχείας, ὁ Καραμάνος Ἀλισσοῦ-ριος· τὰ δὲ ἀπὸ τῆς Λυδίας καὶ Αἰολίδος ἄχρι

Μυσίας τῆς πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον ὁ Καλάμης καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Καράσης· τὰ δὲ περὶ τὸν Ὀλύμπου καὶ ὄσα τῆς Βιθυνίας ἐξῆς ὁ Ὀθμάνης. Καὶ οὕτως τὴν αἰχμάλωτον γῆν ἐκείνην μερίσαντες καὶ ὄρια ἐπιτιθέντες, ὁ Ὀθμάνης φίλαρχος ὢν καὶ πλεονέκτης οὐκ ἠρέμησεν, ἀλλὰ ἀποπηδῶν τὰ ὄρια τῶν ἐτέρων, ἀδικῶν αὐτούς, πολὺν τόπον ἐξ αὐτῶν περιεποιήσατο καὶ πολλὰ ἐλύπει αὐτούς, καὶ θέλων παντοιοτρόπως ἵνα αὐξήσῃ τὴν ἑαυτοῦ μερίδα καὶ ἀρχὴν. Εἶτα πόλεμον ποιήσας κατὰ Ῥωμαίων, μέρος τῆς Βιθυνίας ὑφ' ἑαυτὸν ἐποιήσατο. Καὶ μετὰ τῆς περιφήμου πόλεως Σεβαστείας ἀμηρεύοντος πόλεμον ποιήσας καὶ πιάσας αὐτὸν ἀπέκτεινε καὶ ἐγκρατῆς καὶ κύριος ἐγένετο τῆς τοιαύτης πόλεως καὶ ἐπαρχίας καὶ πᾶσαν τὴν ἀρχὴν ἐκείνην ὑπέταξεν. Ἐκεῖθεν ἡ βασιλεία αὐτοῦ ἀρχὴν λαβοῦσα, ἐφημίσθη καὶ ἐμεγάλυνεν. Εἶτα πάλιν στραφεὶς, τὰ ὄσα ἐδυνήθη ὑπὸ τῶν ἐτέρων ὁμοφύλων σατραπῶν καὶ συντρόφων τῆς ἐκείνων μοίρας ληστροικῶς καὶ δυναστικῶς καὶ μετὰ συνηβάσεως τινὰς τόπους καὶ φρούρια ἔλαβεν. Εἶτα ἀποθανὼν, ἐβασίλευσε γὰρ ἔτη κη, καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ὀρχάνης ἐγκρατῆς τῆς πατρικῆς ἀρχῆς ἐγένετο ἐπὶ ἔτους ἑωαίου Ἰνδικτιῶνος ια-ης. Περὶ τῆς βασιλείας Ὀρχάνου Ὁ Ὀρχάνης δέ, ὡς εἴπομεν, κύριος τῆς βασιλείας γενόμενος τοῦ πατρός, τῷ πατρὶ εἰς πάντα ἦν μιμούμενος καὶ ἤτει τρόπον καὶ ἀφορμὰς, ἵνα πλουσίως αὐξήσῃ τὸν κλῆρον καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, καὶ ἡμέραν τε καὶ νύκτα οὐχ ἡσύχαζεν, ἀεὶ πολέμους ἔχειν καὶ ἀγωνίζεσθαι. Καὶ μάχην ἐγείρας κατὰ τῶν ὁμοφύλων αὐτοῦ ἀμυράδων καὶ πολλὰς νίκας ἤρατο καὶ πᾶσαν τὴν Μυσίαν νόμῳ πολέμου ἐκέρδησε καὶ Λυκαονίαν καὶ Φρυγίαν καὶ Καρίαν καὶ ἕως θαλάττης τῆς περὶ τὸν Εὐρυμέδοντα ποταμὸν καὶ τὸ ἐναπολειφθὲν μέρος τῆς Βιθυνίας, Νικομήδειαν καὶ Νίκαιαν καὶ ἕτερα πολίχνια οὐκ ὀλίγα καὶ ἄστυα. Καὶ τὴν περίφημον καὶ ὠραίαν πόλιν τῆς Προύσης, ἣ κεῖται ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ Ὀλύμπου ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἀρχομένην ἐκέρδησεν. Ἐν ἐκείνῳ τῷ πολέμῳ τῆς Προύσης καὶ τὸν πόδα τὸν δεξιὸν ἐπλήγη. Περάσας δὲ καὶ ἐν τῇ Χερρόνησῳ τῆς Θράκης πολίχνιά τινα πολεμήσας ἐπῆρεν. Ὑστερον δὲ τὴν ἀδελφὴν τοῦ βασιλέως Ἰωάννου εἰς γυναῖκα λαβὼν, καὶ διὰ τὴν συγγένειαν τῷ βασιλεῖ τῷ καὶ γυναικαδέλφῳ τὰ ἐν τῇ Χερρόνησῳ φρούρια ἐχαρίσατο, 20ὼς ἀλλαχοῦ ἔφημεν, καὶ τῷ γυναικαδέλφῳ βοηθήσας εἰς τὴν βασιλείαν τὴν πατρικὴν ἀπεκατέστησεν. Ἀποθανὼν γάρ, ὃς ἐβασίλευσεν ἔτη πενήκοντα καὶ ἑπτὰ καὶ μῆνας ἑννέα καὶ ἡμέρας ιβ', καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀμουράτης τὴν ἀρχὴν διεδέξατο. 220 Περὶ τῆς βασιλείας Ἀμουράτη Μετὰ οὖν τὸν τοῦ Ὀρχάνου θάνατον ὁ Ἀμουράτης εἰς χεῖρας λαβὼν τὴν τῆς βασιλείας ἐξουσίαν ἐν ἔτει ἑωαίου Ἰνδικτιῶνος ιβ-ης ὃς ἦν εἰς τὰ πάντα ἐπιτήδειος, ἀνδρεῖος καὶ ἀγχίνους, ὑπῆρχε καὶ πολύτροπος καὶ ἐν πολέμοις δεξιὸς ὑπὲρ πάντας τοὺς προγόνους αὐτοῦ, καὶ πολλὰ κατορθώσας ἔργα μνήμης ἄξια εἰς αὐξήσιν τῆς αὐτοῦ ἀρχῆς καὶ βασιλείας. Οὗτος πρῶτος, 20ὼς εἰρήκαμεν, ἐν τοῖς τῆς Εὐρώπης μέρεσι περάσας τὴν Καλλιούπολιν κατέλαβεν, εἶτα καὶ τὴν Ἀνδριανούπολιν, ὁμοίως καὶ ἕτερον οὐκ ὀλίγον μέρος τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας. Ὑστερον δὲ ἀγάπην καὶ ὀρκωμοτικὰ μετὰ τοῦ βασιλέως κύρ Ἰωάννου ἐποίησεν. Ἀποστατησάντων δὲ τινῶν τῶν σατραπῶν αὐτοῦ ἐν τῇ Ἑώῃ, μετὰ τοῦ βασιλέως περάσας, ὁμοθυμαδὸν τούτους ἐτροπώσατο. Καὶ μάχην ποιήσας μετὰ τοῦ Ἀμορίου τῶν ἀπογόνων, καὶ πᾶσαν Παφλαγονίαν καὶ ἕως τοῦ ποταμοῦ τοῦ Σαγγάρεως, αὐτούς νικήσας καὶ διώξας, ἐκυρίευσεν. Καὶ ἐν τῷ μέλλειν περᾶσαι αὐτῆς ἐν τῇ Εὐρώπῃ, μαθὼν, ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ Μωσῆς μετὰ τοῦ βασιλέως υἱοῦ κύρ Ἀνδρονίκου ἀπεστάτησαν, λίαν λυπηθεὶς, καὶ περάσαντες ταχέως ἦλθον. Καὶ στρατὸν στείλαντες κατ' αὐτῶν, νικήσαντες αὐτούς, ἔφυγον. Ὑστερον πιάσαντες αὐτούς, ὁ μὲν ἀμυράς τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐθανάτωσεν, ὁ δὲ βασιλεὺς Ἀνδρονίκον τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐτύφλωσεν. Εἶτα μάχην κατὰ τῆς Βουλγαρίας καὶ Σερβίας ποιήσας πολὺ μέρος ὑφ' ἑαυτὸν ἐποιήσατο καὶ νίκας μεγάλας ἤρατο. Καιροῦ δὲ τινος παρελθόντος, πάλιν κατὰ τοῦ

δεσπότη Λαζάρου τοῦ τῆς Σερβίας κρατοῦντος πόλεμον ἐποίησατο· τρέψας καὶ νικήσας αὐτὸν ἐδίωξε καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ διεσκόρπισε καὶ πολλὰς πόλεις καὶ χώρας τῆς Σερβίας αὐτίς ἐκράτησε. Τριάκοντα καὶ ἑπτὰ μάχας ποιήσας μεγάλας, πάντοτε ἦν τροπαιοῦχος καὶ νικητῆς. Ὑστερον δὲ ὑπὸ τοῦ προρῆ θέντος δεσπότη Λαζάρου ἐφονεύθη δόλω, βασιλεύσας ἔτη τρία καὶ εἴκοσι. Οἱ δὲ βιζήριδες αὐτοῦ, μὴ εἰδότες τινός, στείλαντες τὸν υἱὸν αὐτοῦ Μπαγιαζήτην ἤγαγον καὶ ἐγκρατῆς τοῦ στρατοπέδου καὶ πάσης ἀρχῆς ἐν Εὐρώπῃ τε καὶ Ἀσίᾳ ἐγένετο. Ἦν δὲ οὗτος ὁ Ἄμουράτης λίαν τοῖς πᾶσι φιλοδωρότατος καὶ δαψιλῆς καὶ τοὺς αὐθέντας καὶ ἄρχοντας Χριστιανούς τοὺς ὑποτεταγμένους καὶ δουλωμένους αὐτῷ καὶ εὐρισκομένους ἐν τῇ αὐτῇ αὐτοῦ πλεῖστα σιτηρέσια καὶ ἐτέρας εὐεργεσίας καθ' ἑκάστην ἐχαρίζετο, συνεσθίων καὶ συνομιλῶν αὐτοῖς μετὰ πλείστης χαρᾶς καὶ ἰλαροῦ προσώπου οὐ διέλειπε ποιεῖν. Περὶ τῆς βασιλείας Μπαγιαζήτου Ἄρξας τῆς βασιλείας ὁ Μπαγιαζήτης, ὁ λεγόμενος Ἄλευτορῆς ἐν ἔτει ὦπα-ω ἰνδικτιῶνος -ης, ἐν δὲ τῇ τῶν Τουρκῶν διαλέκτῳ ἄλευτορῆς ἀστραπῆ καὶ ἄρκον λέγεται· καὶ διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ὄξυν εἰς πάντα καὶ ὀρμητικόν, καὶ τὸ πᾶν ταχέως καὶ μετὰ 222 βίας θέλων ποιεῖν, ὡς ἀστραπὴν ἐπωνόμασαν. Φοβηθεὶς δὲ, ἵνα μὴ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Μουσουλμάνος ἐνωτισθῇ τὸν τοῦ πατρὸς θάνατον καὶ τι ἐναντίον συμβῆ, μηχανῆ ἔλο γίσατο· στείλας εὐθύς ὡς ἐκ προσώπου τοῦ πατρὸς προσεκαλέσατο. Οὗτος δὲ μὴ εἰδὼς τὰ γενόμενα, ἐν ἀκακίᾳ ἐλθὼν καὶ πιασθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ἀπεπνίγη καὶ οὕτως ἀμερὶ μινως διήγεν. Ὡς δὲ τὸ ἔαρ ἤγγικε, πάντα τὸν στρατὸν συναθροίσας καὶ ἐν τῇ Ἀσίᾳ περάσας, εἰς τὴν Ἀρμενίαν ἐλθὼν, πολεμήσας πᾶσαν ἐκυρίευσεν καὶ τοὺς Κολχούς ἐτροπώσατο καὶ τὴν Ἄμαστριν καὶ τὸν ἀμηρᾶν αὐτῆς Ἔδ Δίνουν. Εἶτα στρατεύει κατὰ τοῦ ἀμηρᾶ Σαρκάνου, νικᾷ αὐτόν τε καὶ τὸν ἀμηρᾶν Μααδές. Τοῦ δὲ φθινοπώρου ἐπι σάντος, διὰ τοῦ χειμῶνος ἐλθὼν κατὰ τοῦ Θεχόει ἀμηρᾶ καὶ Μεθίνου, νικήσας αὐ τοὺς καὶ διώξας καὶ κύριος τῆς αὐτῶν ἀρχῆς πάσης ἐγένετο καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τέκνα αὐτῶν ἠχμαλώτισεν. Εἶτα ἐν τῇ Εὐρώπῃ αὐτίς ἐπιστρέψας ἐκστρατεύει κατὰ τῶν Οὐγ γρῶν καὶ ἄπαξ καὶ δις αὐτοὺς ἐνίκησε· καὶ τῆς Ἀλβανιτίας μέρος ἐδούλωσε. Καὶ κατὰ τοῦ Μίλτζα, τοῦ τῆς Βλαχίας ἄρχοντος, στρατεύει, πολὺν τε τόπον ζημιώσας. Εἶτα ὁ Μίλτζας ἐλθὼν εἰς μάχην φανεράν ἐν τινὶ τόπῳ δυσκόλῳ, ὁ ἀμηρᾶς δὲ μεθοδεύων τὸ τοῦ τόπου ἀτύχημα τὴν μάχην καταλιπὼν ἀνεχώρησεν· ὕστερον εἰς συνηβάσεις ἐλθόντες, τέλος ἔταξεν ὁ Μίλτζας διδόναι αὐτῷ καὶ εἰρήνευσαν. Καὶ ἐκ τῶν ἐναπολειφθέντων τῆς Βουλγαρίας καὶ Σερβίας πολὺν τόπον ἔλαβε· καὶ μετὰ τοῦ βασιλέως τῆς Γερμανίας Σιγισμόνδου πόλεμον ποιήσαντες, καὶ ἕως τῆς Νικοπόλεως ὁ Σιγισμόνδος ἔφθασε· καὶ τὰ στρατεύματα συνηντήθη καὶ κακοβουλίας ἕνεκεν τὰ τῶν Χριστιανῶν εἰς ἄκρον ἐσφάλησαν, καὶ τρέψαντες αὐτοὺς μετὰ φόνου πολλοῦ καὶ αἰχμαλωσίας ἐδίωξαν. Εἶτα τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἡμετέραν πατρίδα ἐλθὼν ἀπέκλεισε, πολιορκῶν αὐτήν. Καὶ τοσοῦτον ὄξυς εἰς τὰ πάντα ἦν, ὥστε οὐκ ἀρκεῖτο μόνον τὴν Πόλιν πολιορκεῖν, ἀλλὰ τὸν Γιακοῦμπον μπᾶ σίαν καὶ τὸν Βρενέζην στείλας μετὰ στρατοῦ, χιλιάδας πενήκοντα ἕξ, ἤλθον κατὰ τῆς Πελοποννήσου καὶ εἰσελθόντες ἐν τῇ νήσῳ, τὰ ὅσα ἐδύναντο, κακὰ ἐποίησαν. ἔφθασαν δὲ καὶ ἕως ἐγγὺς τῆς Κορώνης καὶ Μεθώνης. Εἶτα στραφέντες, τὴν παλαιὰν καὶ ὀνομαστὴν πόλιν τοῦ Ἄργους πολεμήσαντες ἔλαβον. Καὶ τριάκοντα χιλιάδας αἰχμαλώτους λαβόντες ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἀποίκους ἐποίησαν· καὶ τὰ τείχη αὐτῆς χαλάσαντες, ἔρημον κατέλιπον, ἐν ἔτει ὦ-γ ἰνδικτιῶνος ε-ης. Ἔδ Δῖνος δὲ ὁ ἀμηρᾶς καὶ οἱ ἕτεροι οἱ τῆς ἀρχῆς ἐξωσθέντες παρὰ τοῦ Μπαγιαζήτου, ἐλθόντες πρὸς τὸν βασιλέα Ντεμήρη κλαίοντες τὴν ἀδικίαν, ἦν ἠδικήθησαν, καὶ ὁ Ντεμήρης θέλων αὐτοῖς βοηθῆσαι, στείλας πρέσβυν τινὰ εἰς τὸν Μπαγιαζήτην, λέγων ὅτι οὐκ ἔστι δίκαιον κατὰ τῶν ὁμοφύλων καὶ ὁμοπίστων πράττειν οὕτως, καὶ παρῆνει αὐτόν, ἵνα τὴν ἀρχὴν ἐνὸς ἐκάστῳ αὐτίς δώσῃ, εἰ θέλει,

φίλοι ἔσονται. Ὁ δὲ ἀμηρᾶς <εἰς> ἄκρον πλεονέκτης ὢν, καὶ οὐδέποτε ἠρκεῖτο πλοῦτου καὶ τρόπου. Ὁρ 224 μητρικός καὶ δεινός ὢν, τοῦ πρέσβυος τοὺς λόγους εἰς οὐδὲν ἐλογίσατο καὶ τὸν Ντε μήρη, τὸν αὐθέντην αὐτοῦ ὡς ἄγροικον λέγων ἐνέπαιζεν. Ὁ δὲ Ντεμήρης ἀκούσας ὑπὸ τοῦ πρέσβυος, τὰ ὅσα ἐφθέγγετο κατὰ τούτου ὁ ἀμηρᾶς, καὶ τὴν κενοδοξίαν αὐ τοῦ εἰδώς, ἐθυμώθη καί, πάντα τὸν στρατὸν αὐτοῦ συναθροίσας, κατ' αὐτοῦ βαδίζων ἦν. Ὡς δὲ ἤκουσε, καὶ ὁ Μπαγιαζήτης τὰς αὐτοῦ δυνάμεις συνήθροισε μετὰ σπου δῆς, εἰς συνάντησιν τοῦ Ντεμήρη ἦν ἐρχόμενος ἀνδρείως καὶ θαρσαλέως μετὰ μεγάλης ψυχῆς. Ὑπῆρχε δὲ ὁ στρατὸς τοῦ ἀμηρᾶ χιλιάδες πενήκοντα καὶ ἑκατόν, τοῦ δὲ Ντε μήρη χιλιάδες ἦσαν ὀκτακόσιες καὶ εἴκοσι· καὶ πάλιν ἡ μεγαλοψυχία τοῦ Μπαγια ζήτου εἰς οὐδὲν τὸν Ντεμήρη ἐλογίζετο. Φθάσαντες δὲ τὰ στρατεύματα εἰς τὰ μέρη τῆς Φρυγίας, συνήντησαν· καὶ ὁ πόλεμος καὶ ἡ συμπλοκή καὶ ἡ σύρρηξις μεγάλη ἐγεγόνει. Τέλος οἱ τοῦ Μπαγιαζήτου εἰς φυγὴν ἐτράπησαν· καὶ ἐν τῷ φεύγειν αὐτοὺς πολλοὺς πιάσαντες, οἷς οὐδὲν ἕτερον ἀνιαρὸν ἐποίουν, εἰ μὴ μόνον τὰ ἱμάτια καὶ τὰ ὄπλα αὐτῶν ἤρουν καὶ γυμνοὺς ἀπέλυον. Καὶ ἐν τῷ φεύγειν καὶ τὸν Μπαγιαζήτην πιάσαντες καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὸν υἱὸν ταῦτοῦ Μωσῆν καὶ ἑτέρους πολλοὺς ἄρχοντας τῆς αὐλῆς αὐτοῦ πρὸς τὸν Ντεμήρη ἤγαγον. Ὁ δὲ Ντεμήρης ἐμπλήσθη χαρᾶς διὰ τὴν νίκην καὶ λέγει τῷ Μπαγιαζήτη· Κακὴ κεφαλή, διατὶ τὰς ὀρέξεις τὰς κακὰς τῆς σῆς γνώμης οὐκ ἐκυβέρνησας, ἵνα μὴ εἰς τοῦτο ἔλθης; Οὐκ οἶδας, ὅτι οὐδεὶς δύναται τῷ ἐμῷ στρατῷ ἀντιστῆναι; Εἶτα θαυμάζων ὁ Ντεμήρης τὴν βασιλικὴν ἀποσκευὴν τοῦ Μπαγιαζήτου καὶ ὠραίαν καὶ τὰς σκηναὺς ἐκεῖνας τὰς θαυμαστάς, τὰ το σοῦτα ὄρνεα καὶ κύνας κυνηγετικούς, οὓς εἶχε, λέγει πάλιν αὐτῷ· Εἰπέ ἐμοί, ὦ σαλὲ καὶ παράφρον, τίς ἡ ὠφέλεια τῆς μεγάλης σου κενοδοξίας μετὰ τοσοῦτης παρασκευῆς; Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Μπαγιαζήτης λέγει τῷ Ντεμήρη· Οἶδα καλῶς διὰ τὸ εἶναί σε ἄγροικον Σκύθαν καὶ ἐκ ἀσήμου γένους, ὅτι αἱ βασιλικαὶ παρασκευαὶ οὐκ ἀρέσουσί σοι, διότι οὐδέποτε ταῦτα ἔπρεπόν σοι· ἐγὼ γὰρ ὡς υἱὸς τοῦ Ἀμουράτη καὶ ἕγγονος τοῦ Ὁρχάνου καὶ δισέγγονος τοῦ Ὁθμάνου καὶ τρισέγγονος τοῦ Ἐρτογρούλη καὶ ταῦτα καὶ πλείονα πρέπον μοί ἐστι ποιεῖν καὶ λέγειν. Ὁ δὲ Ντεμήρης ἀκούσας τοὺς αὐθάθεις λόγους τοῦ Μπαγιαζήτου, θυμωθεὶς, κουβούκλιον ἐκ σιδήρου ποιήσας, ἔσω αὐ τὸν ἐνέβαλε καὶ μετ' ὀλίγον αὐτὸν ἀπέκτεινε· βασιλεύσας ἔτη ἕξ πρὸς τοῖς εἴκοσι, ζήσας δὲ ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ μῆνας ὀκτώ.

Περὶ τῶν συγχύσεων τῶν γινομένων διὰ τὸν τοῦ Μπαγιαζήτου θάνατον ἀναμέσον τῶν υἱῶν αὐτοῦ, καὶ ἄλλα τινά

XXIII. Τοιοῦτοτρόπως οὖν τῶν πραγμάτων, ὡς εἰρήκαμεν, ἐλθόντων καὶ τοῦ ἀμηρᾶ Μπαγιαζήτου αἰχμαλωτισθέντος, εἰς ἀταξίαν καὶ κίνδυνον μέγαν ἡ τῶν Ὁθμανίδων βασιλεία ἐνέπεσε διὰ τινὰς διαφορὰς καὶ πολέμους τῶν υἱῶν τοῦ Μπαγιαζήτου· οἱ ὡς ἤκουσαν περὶ τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς αὐτῶν, ἠγωνίζοντο, ἵνα ἕκαστος τῆς βασιλείας τῆς πατρικῆς κύριος γένηται. Καὶ περάσαντες εἰς τὴν Εὐρώπην οἱ τεσ 226 σάρεις αὐτάδελφοι, διὰ τὸν Μωσῆν, ὡς εἰρήκαμεν, αἰχμάλωτον μετὰ τοῦ πατρὸς ἕνα πομείναντα, Ἰωσοῦφ, 20ὡς εἶπομεν, φωτισθεὶς τῇ αἴγλῃ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου Χριστιανὸς ἐγεγόνει, οἱ δὲ ἕτεροι ἀνά μέσον διαφερόμενοι καὶ μάχης γενομένης, Ἰεσοῦφ ὀλίγον καιρὸν ὑπερίσχυσε. Καὶ φιλίαν μεγάλην ἔχων μετὰ τοῦ βασιλέως κύρ Μα νουήλ καὶ στρατὸν συναθροίσας κατὰ τοῦ ῥηγὸς Οὐγγαρίας ἐλθὼν, οὐδὲν ἐκατώρθωσε. Καὶ κατὰ τοῦ δεσπότη Σερβίας ἐλθὼν, οὐδὲν αὐτῷ χρησίμον ἐγεγόνει· Καὶ περάσας ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ἵνα ἔλθῃ κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ Μουσουλμάνου, καὶ εἰς τὰ μέρη τῆς Καππαδοκῶν ἐπαρχίας συναντήσαντος, Ἰεσοῦφ ἠττηθεὶς ἔφυγε· καὶ ἐν τῷ φεύγειν πιάσαντες αὐτὸν καὶ προσήγαγον τῷ ἀδελφῷ, ὁ

δὲ ἐναπέπνιξεν αὐτόν· σταθεὶς ἐν τῇ ἀρχῇ μὴ νας *** καὶ ὁ Μουσουλμάνος ἐγκρατῆς γενόμενος τῆς ἀρχῆς, ὁ Ντεμήρης ἔπειτα τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Μωσῆν ἐλευθέρωσεν, ὃς περάσας κρυφῶς ἦλθεν ἐν τῇ Εὐρώπῃ· καὶ ὁ δεσπότης Σερβίας χεῖρα ἱκανὴν δώσας καὶ βοηθήσας αὐτῷ, λέγω τῷ Μωσῇ, ἐγκρα τῆς κατὰ τὰ τῆς Εὐρώπης ἐγεγόνει. Μαθὼν δὲ τοῦτο ὁ ἀδελφὸς Μουσουλμάνος ἐν τῇ Ἀσίᾳ, περάσας διὰ τῆς Πόλεως ἐλθεῖν κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ, καὶ φιλίαν μεγάλην μετὰ τοῦ βασιλέως ἔχοντος, καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ δεσπότη τοῦ κύρ Θεοδώρου δώσας αὐτῷ εἰς γυναῖκα, ἡμέρας ὀλίγας ἐν τῇ πόλει διατρίψας, ἐξῆλθε κατὰ τοῦ Μωσῆ. Καὶ πολέμου γεγονότος ὁ Μουσουλμάνος ὑπὸ τοῦ Μωσῆ ἐνικήθη· καὶ πιάσας αὐτὸν ἔθα νάτωσε. Καὶ ὁ Μωσῆς γενόμενος τῆς ὅλης ἀρχῆς κύριος, στόλον ἠτοίμασε διὰ θαλάσσης καὶ στρατὸν διὰ ξηρᾶς ἐλθεῖν κατὰ τῆς Πόλεως. Μαθὼν δὲ ταῦτα ὁ βασιλεὺς τῶν Ῥωμαίων, ἐτοιμάσας στόλον καὶ οἰκονομήσας καὶ δρουγγάριον καταστήσας Μα νουήλ τὸν νόθον ἀδελφὸν καὶ ἐγγὺς τῆς νήσου τῆς λεγομένης Πλάτης οἱ στόλοι συναντηθέντες, ὁ τοῦ Μωσῆ στόλος ἐσφάλη καὶ μέρος μέντοι ἐκαταποντίσθη καὶ μέρος ἐβυθίσθη καὶ τὰ ἐναπολειφθέντα πάνυ ὀλίγα πλοιάρια κακῶς ἔφυγον καὶ ἡ νίκη Ῥωμαίοις ἦν. Καὶ ἔκ τε ξηρᾶς τὰ ὅμοια ὁ Μωσῆς ἔπαθεν· ἄκων ἀνεχώρησε μετὰ αἰσχύνης. Καὶ αὐθις ὁ βασιλεὺς μεθοδεύων μηχανάς, ἵνα παντελῶς νικήσῃ τὸν Μωσῆν, στείλας ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἔφερε τὸν τοῦ Μουσουλμάνου υἱὸν Ὀρχάνην καὶ ἐν τῇ Εὐρώπῃ αὐθέντην ἐπέβαλε. Καὶ πολέμου γεγονότος, τὰ τοῦ Ὀρχάνου ἐσφάλησαν, ἐπιβουλευθεὶς παρὰ τοῦ κυβερνήτου καὶ πρώτου βιζήρη αὐτοῦ Σαμπάνη καὶ πιάσας αὐτὸν ὁ Μωσῆς ὁ καθεῖος ἐτύφλωσε. Μεεμέτης δὲ ὁ ὑστερογενὴς υἱὸς τοῦ Μπαγιαζήτου διὰ τὸ εἶναι ἐκ πάντων νεώτερος καὶ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν πάντων φοβούμενος, φυγὼν ἦλθεν ἐν τινὶ τόπῳ μετὰ τινος τεχνίτου τοξοποιοῦ *** μισθωτὸς ἐγένετο, ἵνα μὴ γνωσθῇ τοῖς ἀδελφοῖς. Ἄν δρυνηθεὶς δὲ τῇ ἡλικίᾳ ὀλίγον μετὰ τοιαύτης κακουχίας, θεωρῶν οὕτως ἔχειν τὰ πράγματα καὶ αὐτὸς τῆς τύχης φορᾶ χρησάμενος ταῦτα συλλογίζεται καὶ πρὸς τὸν ἀμὴ ρᾶν Καραμάνον ἐν τῇ Καππαδοκίᾳ ἔρχεται βοήθειαν αἰτῶν. Καὶ ὁ ἀμὴ ρᾶς Καραμᾶ νος δεξάμενος αὐτὸν ἠδέως καὶ χεῖρα δώσας ἐξῆλθε κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ Μωσῆ. Καὶ 228 πρώτης καὶ δευτέρας μάχης γενομένης, ὁ τοῦ Μωσῆ στρατὸς ὑπερίσχυσε καὶ ὁ Μεε μέτης καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ διεσκορπίσθησαν. Ἐκ τρίτου δὲ τὴν τύχην λογισάμενος δοκιμάσαι πρὸς τὸν τῆς Σερβίας καὶ Βουλγαρίας αὐθέντην καὶ πρὸς τὸν βασιλέα ἐλθῶν βοήθειαν αἰτῆσαι παρ' αὐτῶν, καὶ δώσαντες αὐτῷ χεῖρα ἱκανὴν καὶ στρατόν, ἐξῆλθεν αὐθις κατὰ τοῦ Μωσῆ· καὶ μάχης γενομένης, ὁ Μεεμέτης ἀπατήσας μετὰ χρημάτων πολλοὺς τῶν πρώτων στρατηγούς καὶ κυβερνήτας τοῦ Μωσῆ, ἀφέντες αὐτὸν ἔφυγον πρὸς τὸν Μεεμέτην. Ὁ δὲ Μωσῆς ἰδὼν καὶ αὐτὸς εἰς φυγὴν ἐτράπη καὶ ἐλθὼν ἐν τινὶ τόπῳ ὑλῶδει ἐκρύβη, ὃν εὐρὼν τις στρατηγὸς τοῦ Μεεμέτη ἐκεῖ αὐτὸν ἐναπέπνιξε προστάξει τοῦ αὐθέντου αὐτοῦ. Ἐστάθη οὖν ἡ αὐτῆ βασιλεία κινδυνεύουσα διὰ τὰς διχονοίας ἐν ἀλλήλοις τοῖς τέσσαρσιν ἀδελφοῖς ἔτη τρία μῆνας δύο. Περὶ τῆς βασιλείας Μεεμέτη Μεεμέτης δὲ ἐγκρατῆς πάσης τῆς ἀρχῆς καὶ βασιλείας τῆς πατρικῆς μετὰ τοσούτων κόπων καὶ ὀδυνῶν γενόμενος ἐν ἔτει ζ-ω ἰνδικτικῶνος τρίτης, πρῶτον μὲν ἔργον μετὰ τὸ λαβεῖν τὴν ἀρχὴν ἐποίησε· τὰ τέλη τῆς Μολδοβλαχίας καὶ Μπογδανίας τὰ, ὅσον ἦν δυνατόν, ἐβάρυνε. Καὶ πᾶσαν χώραν καὶ τόπον ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ἐν οἷς οἱ Σκύθαι ἐγένοντο ἐγκρατεῖς μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ πατρός, πάλιν μετ' ὀλίγον καιρὸν ὑφ' ἑαυτὸν ἀπεκατέστησε καὶ τοὺς ὁμοφύλους καὶ ὁμοπίστους αὐθέντας, οὓς ὁ πατὴρ ἐξέωσε τῆς ἀρχῆς καὶ ὁ Ντεμήρης ἐλθὼν πάλιν μετέδωκεν αὐτοῖς, οὗτος νόμῳ πολέμῳ αὐθις ἐδίωξε· τὴν Γαλατῖαν Καππαδοκίαν τε καὶ Πόντον καὶ ὅσα τῆς ἄνωθεν Ἀσίας ἐκέρδησε. Τὸν Ἰσμαὴλ ἀμὴρᾶν τοῦ Σινωπίου ὑποτελεῖ ἐποίησε· καὶ ἀπὸ Λυδίας ἕως Αἰολίδος καὶ ἄχρι Μυσίας τῆς πρὸς τὸν Ἑλλησπόντον κύριος ἐγένετο. Καὶ μετὰ τῆς γερουσίας τῶν Ἐνε-

τῶν μάχην ποιήσας, ὁ οὖν τῶν Ἐνετῶν στόλος εἶχε ναυάρχον τὸν Πέτρον Λαουρεδανόν· καὶ ἄμφω οἱ στόλοι συναντηθέντες, λέγω τῶν Ἐνετῶν καὶ τοῦ ἀμηρᾶ, ἀναμέσον Προικοννήσου καὶ Καλλιουπόλεως καὶ, ναυμαχίας γενομένης, πολλὰ τριήρεις καὶ νῆες τῶν Τουρκῶν κατεποντίσθησαν· μετὰ δὲ ταῦτα ἀγάπην ἐποίησαν. Ἠγάπα δὲ τὸν βασιλέα τὸν κύρ Μανουήλ οὗτος ὁ ἀμηρᾶς καὶ τοὺς ἐτέρους αὐθέντας Χριστιανούς, τοὺς ἐγγὺς τῶν ὀρίων αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ μέλλειν αὐτὸν τελευτᾶν, τῷ υἱῷ Ἀμουράτη πα ραγγείλας, ἵνα ἔσῃται φίλος καὶ βοηθὸς τῷ βασιλεῖ κύρ Μανουήλ. Οὗτος πρῶτος ἐν τῇ Ἀνδριανουπόλει τὴν καθέδραν ἐποίησεν, ἣν οἱ πρὸ αὐτοῦ ἐν τῇ Προύσῃ εἶχον. Ὑπῆρχε δὲ λιὰν φιλόδωρος καὶ τοῖς φίλοις ἄριστος· ὁμοίως δὲ τοῖς ἔχθροις ἕως τέλους ζωῆς καμηλοειδῶς διέκειτο, καὶ πάντοτε νέα ἐφευρέματα καὶ μηχανὰς γυρεύων, ἵνα βλάβη καὶ ἀφανίση τοὺς κακῶς διακειμένους μετ' αὐτοῦ· ἀποθανῶν δὲ βασιλεύσας ἔτη δέκα καὶ ἑπτὰ. 230 Περὶ τῆς βασιλείας Ἀμουράτη Ἀποθανόντος οὖν τοῦ ἀμηρᾶ Μεεμέτην τοῦ καὶ Κυρίτζη ὀνομαζομένου, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀμουράτης ἐλθὼν τὴν ἀρχὴν διεδέξατο ἐν ἔτει ἑκδ-ω ἰνδικτιῶνος η-ης. Καὶ τοῦ φθινοπώρου ἰσταμένου οὐκ ἠρέμησε διὰ τὸν χειμῶνα, ἀλλὰ τὸν στρατὸν αὐτοῦ συνάξας ἔρχεται κατὰ τοῦ θείου αὐτοῦ Μουσταφᾶ καὶ νικήσας αὐτὸν ἐθανάτωσε. Καὶ εὐθὺς μετὰ τὴν νίκην καὶ τὸν Μιχαὴλ μπεὴν στείλας, ἐλθὼν τὴν Πόλιν ἀπέκλεισεν. Ἡ αἰτία ἦν, ὅτι τῷ Μουσταφᾶ, 20ῶς ἔμπροσθεν εἰς πλάτος ρηθήσεται, οἱ βασιλεῖς ἐβοήθουν· εἶτα καὶ αὐτὸς ἐλθὼν, οὐδὲν κατορθώσας, ἀγάπην μετὰ τῶν βασιλέων ἐποίησε, μεσιτευσάσης τῆς κυρᾶς Μάρως τῆς μητριᾶς αὐτοῦ. Εἶτα ἔρχεται κατὰ τῆς Θεσσαλονίκης κρατουμένης οὔσης ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν, ἣν πολιορκήσας καὶ ἀποκλείσας αὐτὴν ἔλαβε· καὶ ἐκ τῆς Οὐγγαρίας μέρος οὐκ ὀλίγον ἐδούλωσε καὶ μάχην ποιήσας μετὰ τοῦ ῥηγὸς Λαδισλάου αὐτὸν ἐνίκησεν. Ἐλθὼν δὲ κατὰ τῶν Βλάχων καὶ Μολδοβλάχων οὐδὲν ἐκατέρωθεν, ἀλλὰ ἐζημιωμένος ἐπανέστρεψεν. Εἶτα αὐθις δευτέρον στρατεύει κατὰ αὐτῶν· καὶ οἱ Βλάχοι εἰς βοήθειαν τοὺς Οὐγγυροὺς προσκαλεσάμενοι καὶ τοῦ πολέμου γενομένου, ἡ νίκη τῷ ἀμηρᾶ ἦν καὶ αὐτοὶ διεσκορπίσθησαν φεύγοντες. Λέγουσι δὲ ὅτι ἀπέθανον ἐν ἐκείνῃ τῇ μάχῃ πλεῖον ἢ τριάκοντα χιλιάδες Οὐγγροὶ τε καὶ Βλάχοι, Τοῦρκοι δὲ πάνυ ὀλίγοι. Τῆς παλαιᾶς Ἠπείρου μέρος καὶ Αἰτωλοὺς καὶ Ἀκαρνοὺς Θήβαν τὲ καὶ Ἀθήνανκαὶ πᾶσαν Βοιωτίαν καὶ Ἑλλάδα καὶ Ἰωάννινα ἐδούλωσε πολέμῳ· καὶ τῆς Καισαρείας ἀμηρᾶν εἰς τέλος ἐνίκησε καὶ ἠφάνισε καὶ κύριος τῆς ἀρχῆς ὅλης ἐκείνης ἐγένετο, ἄχρις δὲ τινων φρουρίων, ἃ ἦσαν ἐν τισιν ὄρεσιν ὑψηλοτάτοις, ἐνθα ἦλθεν ὁ Καρα μάνος καὶ τὴν κατοίκησιν ἐποιεῖτο. Καὶ ὁ ῥῆξ Λαδισλάος, ὁμοφωνήσας μετὰ τινων ἐτέρων αὐθέντων Χριστιανῶν, ἔρχεται αὐθις κατὰ τοῦ Ἀμουράτη καὶ ἕως τῆς πόλεως Βάρνης φθάσαντες καὶ ἐκεῖ μετὰ τοῦ ἀμηρᾶ συναντηθέντες, ἐξ ἀγνωσίας ὁ Λαδισλάος ἐσφάλη· καὶ νικήσας αὐτὸν ἀπέκτεινε καὶ τὸν στρατὸν αὐτοῦ διεσκέδασεν. Εἶτα ἐξέρχεται κατὰ τῆς ἄνω Μυσίας καὶ πολὺ μέρος ὑποτελὲς ἐποίησε καὶ τὴν Μπόσσιαν καὶ τὸν Καστριώτην Ἰωάννην εἰς ἄκρον ἐδούλωσεν. Οὗτος πρῶτος τοῖς ἰαννητζάροις τὰ προνόμια, ἃ ἔχουσιν, ἐχαρίσατο καὶ εἰς τάξιν, ἣν ἕως τῆς σήμερον ἔταξε πορεύεσθαι. Παλαιόθεν μὲν τὸ αὐτὸ τάγμα ἐτέρας συνηθείας καὶ τάξεις καὶ ἐνδύματα εἶχον. Καὶ γυναῖκας μὴ λαμβάνειν ἔταξεν, ἵνα μὴ ἀσχολοῦνται διὰ γυναικῶν καὶ παίδων φροντίδας, ἀλλὰ μετὰ προθυμίας ἐν τῷ πολέμῳ πάντοτε ἀμερίμνως ἔσονται· καὶ υἱοὺς αὐτοῦ καλεῖσθαι ἐκέλευσεν. Ὑπῆρχε εἰς τοὺς ὑπηκόους αὐτοῦ πάνυ δίκαιος προθεωρῶν τὰ ἐρχόμενα. Οὐδένα ἀδικεῖν ποτε τοὺς σατραπῶν καὶ κριτῶν πάντας μάλα σφοδρῶς ἐπρόστατε καὶ, ἐάν τις τὸ πρᾶγμα μικρὸν παρέβαινε, χωρὶς τινος συμπαθείας κεφαλὴ 232 κῶς αὐτοὺς ἐπαίδευεν. Ἦν δὲ ἐν ταῖς μάχαις ῥιψοκίνδυνος καὶ ἡ τύχη πάντοτε αὐτῷ ἐβοήθησεν. Ὑστερον ἐφάνη αὐτῷ, δερβίσης περάσας ἐν τῇ Προύσῃ ἐγένετο, ἠγουν μοναχός, καὶ ζῶντος αὐτοῦ τῷ

υἱὸν Μεεμέτη τὴν πᾶσαν ἐξουσίαν καὶ βασιλείαν ἔδωκε σε, βασιλεύσας ἔτη τριάκοντα καὶ τέσσαρα.

Περὶ τῆς βασιλείας Μεεμέτη βασιλέως τῶν Τουρκῶν τοῦ καὶ τὴν Πόλιν λαβόντος

Ἐλθούσης δὲ πάσης τῆς ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας ἐπὶ τὸν Μεεμέτην ἐν ἔτει νη-ω Ἰνδικτικῶνος ιδ-ης, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν πάνυ νέον, τινὲς τῶν γηραιῶν βιζήριδων ἔλεγον τῷ Ἀμουράτῃ, ὅτι οὐκ ἔξεστιν ἐμπιστευθῆναι τὴν τοσοῦτην ἀρχὴν ἔτι τῷ υἱῷ, ἵνα μὴ οἱ τῆς νεότητος καπνοὶ τὴν βασιλείαν κινδυνεύσαι ποιήσωσιν. Ὁ οὖν Μεεμέτης ταῦτα αἰσθανόμενος, ἐμαίνετο κατ' αὐτῶν καὶ πολλοὺς ὕστερον ἐθανάτωσε· καὶ παιδὰ ριογέρων ἐν ταῖς μάχαις καὶ ταῖς διοικήσεσιν εἰς ἄκρον ἐγένετο. Ἦν δὲ ὁ νέος δρᾶστηρὸς καὶ δεινὸς κατὰ πάντα, τοὺς ἐναρέτους καὶ σοφοὺς ἄνδρας ἀγαπῶν καὶ αὐτὸς οὐκ ἀμέθεκτος ἦν σοφίας καὶ τὴν τέχνην τῆς ἀστρολογίας οὐκ ὀλίγον γευσάμενος ἦν Ἀναγινώσκων ἀεὶ ἡγάπα τὰ τε κατορθώματα καὶ βίους τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδό-νος καὶ τοῦ Ὀκταβίου Καίσαρος, Κωνσταντίνου τοῦ Μεγάλου τοῦ καὶ Φλαβίου καὶ Θεοδοσίου τοῦ ἐξ Ἰσπανίας βασιλέως Κωνσταντινουπόλεως, αἰτῶν καὶ ἐρευνῶν μη-χανάς, ἵνα τοὺς πάντας ὑπερβῇ καὶ τὰ ὄρια τῆς βασιλείας αὐτῷ εἰς ἄκρον αὐξήσῃ. ὁ καὶ ἐποίησεν. Ἀκούσας οὖν περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀμουράτῃ ὁ Καραμάνος Ἀλυσούριος ἐκ τῶν ὀρέων καταβάς πολὺν τόπον ἑαυτῷ περιποιήσατο· ὁ δὲ νέος αὐθέντης ὁ Μεεμέτης στρατὸν ἐτοιμάσας ἔρχεται κατ' αὐτοῦ. Αὐτὸς δὲ φυγὼν πάλιν ταῖς κορυφαῖς τῶν ὀρέων διήρχετο, ἕως οὐ μετὰ τινα καιρὸν παντελῶς ἠφανίσθη. Μετὰ δὲ τὸ διωχθῆναι τὸν Καραμάνον περάσας ἐν τῇ Καλλιουπόλει καὶ εἰς Ἀνδριανούπολιν φθάσας ἠτοιμάσθη καὶ ἦλθε κατὰ τῆς Πόλεως καὶ Ῥωμαίων βασιλείας καὶ τῆς τοι αὐτῆς περιφήμου πόλεως κύριος ἐγένετο καὶ ἡμᾶς ἐκεῖθεν ἠχημαλώτευσεν καὶ ἠφάνισεν καὶ ἐξέωσεν. Εἶτα στρατεύει κατὰ τῆς βασιλείας Τραπεζοῦντος καὶ ἐν εὐκολίᾳ μετ' ὀλίγου πολέμου πᾶσαν ἐκείνην τὴν ἀρχὴν ἔλαβεν καὶ τὸν βασιλέα αὐτῆς Δαβίδ τὸν Κομνηνὸν αἰχμάλωτον ἐν τῇ πόλει τοῦ Κωνσταντίνου ἔφερον. Καὶ τὴν περιβόητον πόλιν Σινωπίου, ἣν ὑποτελῆ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἐποίησαν, οὗτος πολέμῳ τὸν αὐτῆς ἀμηρᾶν νικήσας κύριος τέλειος ἐκείνης τῆς ἀρχῆς ἐγένετο. Εἶτα τὴν ἀγάπην λύσας, ἣν εἶχε μετὰ τῶν δεσποτῶν, στρατεύει κατὰ τῆς Πελοποννήσου καὶ τοὺς δεσπότες διώξας πᾶσαν τὴν Πελοπόννησον ἔλαβεν· καὶ τὸ ἐναπολειφθὲν τῆς Σερβίας μέρος καὶ τὸν δεσπότην αὐτῆς διώξας καὶ τὴν μητέρα πολέμῳ, ἐγκράτης εἰς πάντα ἐγένετο. Χίον δὲ τὴν νῆσον καὶ Λέσβον ἄνευ πολέμου ὑφ' ἑαυτὸν ὑποτελεῖς ἐποίησεν· ὕστερον δὲ τῆς Λέσβου καθ' ὅλου ἐγκρατῆς πάσης ἐγένετο. Εἶτα ἔρχεται κατὰ 234 τῆς νήσου Κύπρου καὶ μετὰ τοῦ ῥηγὸς εἰς συνηβάσεις ἐλθόντες, τέλος ἔταξε διδόναι αὐτῷ, ἀνεχώρησεν. Εἶτα στόλον ἕτερον ἐτοιμάσας, κατὰ τῆς νήσου Ῥόδου ἐλθὼν ἄπρακτος ἐκ τῶν ἐκεῖθεν διέβη καὶ πολλοὶ ἐκ τοῦ στρατοῦ αὐτοῦ ἀπεκτάνθησαν, διὰ τὸ ἐλθεῖν στόλον τινὰ ἐκ τῆς Ἰταλίας εἰς βοήθειαν. Αὐτὸς δὲ θυμοῦ καχλάζων, ἵνα τὴν ἀνταμοιβὴν τοῖς Ἰταλοῖς ποιήσῃ, στόλον βαρὺν ἐτοιμάσας μετὰ στρατοῦ πολλοῦ ἵππικοῦ τε καὶ πεζοῦ ἔστειλε κατὰ τῆς Καλαβρίας καὶ τῆς Ἀπουλίας· καὶ ἐν τῷ ἀπέρχεσθαι τὸν στόλον Ζάκυνθον καὶ Κεφαλληνίαν ὑποτελεῖς ἐποίησε. Φθάσας δὲ ὁ στόλος ἐν τῇ Καλαβρία, τὸ φρούριον τὸ ἐν τῇ Ἀπουλία τὸ λεγόμενον Ὑδροῦς ἀποκλείσας καὶ πολιορκήσας αὐτὸ ἔλαβεν. Καὶ ἕτερα φρούριά τινα λαβὼν πρόσω ἐπορεύετο. καὶ ἐὰν μὴ ὁ Θεὸς προεῖδε καὶ αὐτὸν ἐξ ἀνθρώπων ἐποίησε, τὰ ὅμοια ὡς καὶ ἡμεῖς, οἱ Ἰταλοὶ ἔπαθον ἄν. Ἀκουσθεῖς δὲ ὁ θάνατος αὐτοῦ ἐν τῇ Ἰταλία, οἱ σατράπαι καὶ οἱ κυβερνήται τοῦ στόλου καὶ τοῦ στρατοῦ, μετὰ συνηβάσεως τὰ φρούρια ἀφέντες, ἐκ τῆς Ἰταλίας ἀνεχώρησαν· καὶ οὕτως τὰ ἐν τῇ Καλαβρία

γεγόνασιν. Ἐβασίλευσε δὲ ἔτη δύο καὶ τριάκοντα· καὶ δέκα βασιλείας ὑπέταξε καὶ ἔδου λωσε καὶ διακοσίας πόλεις ἐκ τῶν Χριστιανῶν ἔλαβε. Πέντε διαλέκτους χωρὶς τῆς αὐτοῦ ὀρθῶς ὠμίλει· ἑλληνικὴν, λατινικὴν, ἀραβικὴν, χαλδαϊκὴν καὶ περσικὴν. Λίαν ἦν εὐφραινόμενος ὁμιλεῖν καὶ διαλέγεσθαι μετὰ σοφῶν καὶ συνετῶν ἀνδρῶν· διὰ τοῦτο καὶ πατριάρχην κύρ Γεννάδιον ἠγάπα καὶ ἤκουεν αὐτοῦ καὶ συχνάκις ὠμίλει αὐτῷ. Ἔλεγε δὲ ὅτι ἐκ τῶν ἀστρῶν κινήσεως ἐγνώριζεν, ὅτι βασιλεῖς ἔμελλεν ὑποτάξει καὶ πολλοὺς τόπους δουλώσαι, ὡς καὶ ἐγένετο. καὶ οὕτως μὲν, καθὼς ἱστορήσαμεν κατ' ἐπιτομήν, ἢ ἀρχὴ τοῦ γένους τοῦ ἀμνηρᾶ Ὀθμάνου καὶ τῶν ἐξ αὐτοῦ ἀπογόνων ἄχρι καὶ τοῦ Μεεμέτη ἀμνηρᾶ· ἐν ταῖς ζωαῖς αὐτῶν μάχας καὶ πολέμους καὶ νίκας ἐπολιτεύθησαν καὶ ἐποίησαν. Ἡμεῖς δὲ τὴν τῆς ἱστορίας ὁδὸν κατὰ τάξιν αὐθις ἀρξώμεθα.

Ἐντεῦθεν ἀνακάμπει τὰ τῆς ἱστορίας περὶ τῶν βασιλέων τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς ὡς ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ εἰρήκαμεν

XXIV. Ἐν δὲ τῷ Ἰουλίῳ μηνὶ τοῦ #22 κα-ου ἔτους ἐξῆλθεν ἀπὸ τῆς Πόλεως ὁ βασιλεὺς κύρ Μανουήλ ἀπελθὼν εἰς τὴν νῆσον Θάσον καὶ ἀπῆρεν αὐτὴν ἐν μηνὶ Σεπτεμβρίῳ τοῦ #22 κβ-ου ἔτους καὶ αὐθις ἐκεῖθεν ἀπῆλθεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, εἶτα εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἔνθα ὦκο δόμησε τὸ Ἐξαμίλιον, 236 ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ, ὅπου καὶ ἐν ἑτέροις καιροῖς ὠκοδόμητο, ὅταν ὁ Ἀρταξέρξης ὁ βασιλεὺς περάσας ἐκ τῆς Ἀσίας μετὰ τοῦ μυριαριθμήτου ἐκείνου στρατοῦ ἦρχε το κατὰ Λακεδαιμόνων. Εἶτα τὸ μακρὸς τοῦ καιροῦ τὸ τὰ πάντα δαμάζον καὶ ἀνεπι μέλητον ἀφέντες διεφθάρη. Δευτέρᾳ δὲ κτισθὲν ἦν παρὰ τοῦ ἐν βασιλευσὶ ἀειμνήστου μεγάλου Ἰουστινιανοῦ, οὐχ ὑπὲρ ἀνάγκης, ὅτι αὐτὸς γὰρ σχεδόν, εἰπεῖν, τὸν κόσμον ἅπαντα ὑπέταξεν, ἀλλὰ μόνον ἐφάνη αὐτῷ καλόν, ἐπεὶ καὶ ἄλλας ἑτέρας κτίσεις καὶ οἰκοδομὰς ἐποίει, καὶ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν καλλωπίζων· ἔδοξεν αὐτῷ, καὶ ἡ κτίσις τοῦ Ἰσθμοῦ προστάξας ἐγένετο ἐν τῷ τόπῳ ἔνθα ἔν τινι καιρῷ καὶ ὁ Πατρίκιος Νικήτας ὁ ἐπονομαζόμενος Ὁρορύφας τὰς νῆας, ἤγουν τὰς τριήρεις τὰς Ῥωμαϊκὰς διὰ τῆς ξη-ρᾶς τοῦ Ἰσθμοῦ ἐκ τῆς Ἑλλαδικῆς θαλάττης εἰς τὴν δυτικὴν περάσας τοὺς Κρήτης Ἀγαρηνοὺς ἐτροπώσατο. Ἀλλὰ πῶς καὶ διατὶ τὸ αὐτὸ μέγα στρατήγημα καὶ ἔργον περιφανὲς καὶ ἄξιον μνήμης ἐγεγόνει, οὐκ ἐγκαταλείψω, ἀλλὰ τῇ ἡμετέρᾳ ἐνώσω διηγήσει. Ἔτι δὲ καὶ πῶς ἡ νῆσος Κρήτη καὶ τίνι τρόπῳ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ἀγαρηνῶν ἐνέτυχεν γενέσθαι καὶ αὐθις πῶς ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ῥωμαίων ἐγένετο καὶ πῶς ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς γερουσίας τῶν Ἐνετῶν ἐνέπεσε. Καὶ πάλιν τὸ ἡμέτερον ἔργον ἀψώμεθα καὶ τὸν πλοῦν τῆς νέας ἱστορίας ποιήσωμεν.

Περὶ τῶν τοῦ Μωαμέθ διαδόχων ἔνθα καὶ ποῦ ἐβασίλευσαν

XXV. Οἱ τοῦ καταράτου Μωάμεθ διάδοχοι καὶ κληρονόμοι τῆς αὐτοῦ ἀρχῆς, πρῶτον μὲν τῆς τῶν Περσῶν ἀρχῆς ἐγκρατεῖς γενόμενοι καὶ Μηδίας καὶ Βαβυλῶνος καὶ Ἀσσυρίων κυριεύσαντες, ἤδη δὲ καὶ Αἰγύπτου καὶ Συρίας καὶ Ἀσίας καὶ Παλαιστίνης καὶ Λιβύης καὶ Ἀφρικῆς καὶ μέρους οὐκ ὀλίγου ἐκ τῆς Εὐρώπης, μετὰ δὲ τινα καιρὸν ἀλλήλους συστασιάσαντες, καὶ ἡ μία αὐτῆ μεγάλη ἀρχὴ εἰς πολλὰ διεμερίσθη καὶ ἄλλον μὲν ἀρχηγὸν εἶχεν ἢ Περσία, ἄλλον δὲ ἢ Βαβυλῶν, ἕτερον δὲ εἰς τὰ τῆς Ἀσίας ἄνω καὶ κάτω μέρη. Ἐνα μὲν ἀρχηγὸν εἶχεν ἢ Ταρσός, ἕτερον δὲ ἢ Τύρος, ἄλλον τὸ Ἰκόνιον καὶ ἕτερον ἢ Μελιτηνὴ, ἢ τὰ πολλὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ ρέουσα· ἕτερον δὲ τὸ Χαλέπιον εἶχε καὶ ἄλλον ἢ Δαμασκός καὶ ἕτερον ἢ Αἴγυπτος καὶ ἄλλον ἢ Λιβύη, καὶ ἢ Ἀφρικὴ ἕτερον καὶ ἕτερον ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἢ Ἰβηρία εἶχεν, ἢ λέγεται Ἰσπανία· καὶ πρὸς ἀλλήλους οἱ γειτνιώντες, καθ' ἑκάστην διαφορὰς ἀνά μέσον

αὐτῶν φυομένας ἐμάχοντο. Οἱ δὲ τῆς Ἰσπανίας οἰκοῦντες Ἀγαρηνοὶ εἰς πολυανθρωπίαν ἔλ-θόντες, καὶ ἦν ἑκατοίκουν γῆν λυπρὰν καὶ μετρίως εὐδαίμονα ὀρῶντες καὶ διὰ τοῦτο τρέφειν αὐτοὺς μὴ δυνάμενοι, προσῆλθον τῷ ἄρχοντι αὐτῶν Ἀπόχαψ ἄμερμυνη· με τανάστασιν ἀπήτουν γενέσθαι αὐτοῖς, πολλά τε στενοχωρούμενοι λέγοντες· καὶ τῶν 238 ἀναγκαίων ἐσπάνιζον. Ὁ δὲ μετὰ χαρᾶς τὸν λόγον δεξάμενος, νῆας μακρὰς εὐθὺς ἐπισκευάσας καὶ δύναμιν ἐξ αὐτῶν ἐμβιβάσας ἐπὶ ληστείαν ἔχων τὴν ἔννοιαν τῶν πρὸς τὴν Ἡὼ κειμένων νήσων ἐτρέπον καὶ πολλὰ ἐποίουν ταῖς νήσοις, οὐδένα εὐρίσκοντες ἀντὶ παραστασόμενον· πᾶσαι γὰρ ἦτον βοηθείας καὶ οὐκ ἐλάμβανον διὰ τὸν βασιλέα Ῥωμαίων Μιχαὴλ τὸν Τραυλὸν περισπώμενον εὐρισκόμενον ἐν ἐμφυλίοις πολεμοῖς· διὰ τοῦτο πολλὰ κέρδη ἐκ πάντων τῶν νήσων ἐκαρποῦντο. Ἐφθασε δὲ ποτε καὶ ἕως τῆς Κρήτης καὶ ταύτην καταδραμών καὶ ἀνδραποδισάμενος, ὡς ἐνῆν, καὶ τὴν τῆς νήσου καταμαθὼν ἀρετὴν καὶ χάριν ἔφη πρὸς τοὺς ἐπηκόους· Ἴδου γῆ ῥέουσα γάλα καὶ μέλι. Καὶ ταῦτα ὁ βάρβαρος εἶπε περὶ τῆς Κρήτης. Ὁ δὲ ποιητὴς ταύτην ἐγκωμιάζων φησί· Κρήτη τιμηέσσα, τιθήνη Διός, ἧς τὸ μέγεθος περιούσιον, πολλή τε, λιπαρά τε καὶ εὐβοτος. Καὶ οὕτω τὸν στόλον ἐμπλήσας παντὸς ἀγαθοῦ, πρὸς τὴν Ἰσπανίαν ἐπανέστρεψεν. Ὡς δὲ ὁ χειμὼν παρήλθε καὶ τὸ ἔαρ ἐπέλαμπε, τεσσαράκοντα νῆας πληρώσας ἀνδρῶν μαχίμων καὶ ἄνεμον ἐπιτήδειον τηρήσας πρὸς Κρήτην τὸν πλοῦν ἐποίησε, τὰς ἄλλας τῶν νήσων παρατρέχων. Φθάσας δὲ ἐν τῇ νήσῳ ἐν ἀκρωτηρίῳ τῷ λεγομένῳ Χάρακι προσορμίζεται καὶ οὐδὲν εὔρεν, οὔτε κατὰ τὴν ἀπόβασιν, οὔτε κατὰ τὴν ἀγωγὴν ἐφάνη, πολέμιον. Ἐλθὼν δὲ πορρωτέρω σταδίων ὡς ἑκατὸν καὶ πῦρ ἐμβαλὼν, τὰς νῆας πάσας κατέφλεξεν, οὐδὲ μιᾶς φεισάμενος· ὁ δὲ στρατὸς ταραχθεὶς ἐπὶ τὸ πραχθὲν καὶ καταπληγέντες τὴν αἰτίαν ἐπηρώτουν, ἐλθόντες καὶ εἰς λόγους νεωτερικῶν. Αὐτὸς δὲ μανεὶς ἀκούων εἶπεν· Ὑμεῖς τούτων αἰτιοὶ ἐστε, ἀποικίαν ζητοῦν τέσ μοι καὶ γῆν ἀγαθὴν· ἐμοὶ δὲ ταύτης ἕτερα οὐ νενόμισται κρεῖττων. Καὶ ἐνταῦθα ἦλθον, ἵνα τὰς ὑμετέρας καὶ ὀρέξεις πράξω. Τὰ νῦν μὴ εἰδότες, ἃ ἐγὼ ποιῶ, φλυαρεῖτε. Οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐσίγησαν. Ὡς δὲ γυναικῶν καὶ φιλάτων ἐμέμνητό τις, εἶπεν αὐτοῖς· Ὡδε ὡραῖαι γυναϊκῆς εἰσι καὶ παῖδας ποιήσατε. Εἶτα τάφρον ὥρυξαν βαθεῖαν καὶ χάρακα περιέμπεσαν· ὅθεν καὶ ὁ τόπος τὴν ἐπωνυμίαν λαβὼν σώζει τὴν προσηγορίαν· Χάνδαξ ὀνομάζεται κακεῖσε διενυκτέρευον. Μαθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ μετ' ὀλίγον τὰ ἐν τῇ Κρήτη πραττόμενα ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν παρὰ Φωτεινοῦ πρωτοσπαθαρίου καὶ στρατηγοῦ τῆς Κρήτης, καὶ δύναμιν ἠξίου αὐτῷ στείλαι, ἵνα τοὺς ἐχθροὺς ἀποσοβῆσιν, καὶ Δαμιανὸν τινα κόμητα τοῦ βασιλικοῦ ἵπποστασίου μετὰ πολλῆς δυνάμεως καὶ παρασκευῆς ἀπέστειλεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν Κρήτην πρὸς βοήθειαν τοῦ στρατηγοῦ Φωτεινοῦ· καὶ ἐνωθέντες μετὰ τῶν Ἀγαρηνῶν οὐδὲν χρήσιμον αὐτοῖς τέλος ἐγεγόνει. Προσβολῆς δὲ γενομένης, ὁ Δαμιανὸς καιρίᾳ πληγείσας καὶ τοῖς λοιποῖς τροπῆς γέγονεν αἰτιὸς καὶ ὁ Φωτεινὸς μόλις ἐν δρυμῶνι διασώζεται καὶ τῷ βασιλεῖ ἄγγελος γίνεται. Ἐγεγόνει δὲ αὐτὸς ὁ πόλεμος καὶ ἡ προσβολὴ μακρόθεν, ἔνθα ἡ πόλις τοῦ Χάνδακος ὠκο 240 δόμηται, ὡσεὶ σταδίου εἴκοσι, πρὸς τὰ μέρη τοῦ τόπου τοῦ λεγομένου Ἀλμυροῦ ἐν ἔτει ἴτη-ω. Καὶ πάλιν τοῖς Ἀγαρηνοῖς οὐ διέλιπον φροντίδες, οὐ λογισμοὶ καὶ δειλίαι καὶ ταραχὴ καὶ μέριμνα. Καὶ αὐτῶν οὕτως ἐχόντων μοναχὸς τις ἐκ τῶν ὀρέων τῆς νήσου ἐπικαταβάς ἀμαρτάνειν ἔφησεν οἷ ἀσφαλῶς ὑπολαμβάνουσι κατοικήσειν οἶκο δομήσαντες ἐν τῷδε τῷ τόπῳ. Καὶ ἐν τῷ λέγειν ἅμα τόπον δεξιὸν καὶ εὐφυῆ πρὸς πᾶσαν εὐετηρίαν ὑπέδειξε καὶ ἐν τούτῳ φρούριον ἰδρύσαντες καὶ καλῶς ἀκροπολίσαντες, καὶ Χάνδακα ὀνόμασαν· καὶ ἐκ τούτου ὀρμώμενοι τὴν ὅλην νήσον κατέτρεχον καὶ τὰς λοιπὰς πάσας πόλεις τῆς νήσου ἐδούλωσαν, πλὴν τῆς Γορτύνης καὶ Κυδωνίας. Καὶ οὕτως μὲν ἡ Κρήτη, ἡ μία τῶν περιφήμων ἑπτὰ μεγάλων νήσων ἕαλω ὑπὸ τῶν Ἰσπανῶν Σαρακηνῶν. Καὶ

αὐθις μετὰ ἔτος ἐν ὃ βασιλεὺς Μιχαὴλ ἕτερον στόλον ἐκπέμπει κατ' αὐτῶν. Οὐδὲν ἄξιον ἔργον ἐποίησαν καὶ οἱ Σαρακηνοὶ τοῦ λοιποῦ ἄμε ρίμνωσ διήγον καὶ πάσης τῆς νήσου κληρονόμοι καὶ κύριοι γεγονάσι· καὶ πολλοὶ Χριστιανοὶ ὑπὲρ τῆς ὑγιῶσ ἡμῶν πίστεως τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἐμαρτύρησαν. Ἔστι δὲ ἡ νῆσος αὕτη ὀρεινὴ καὶ δασεῖα, ἔχει δὲ αὐλῶνας εὐκάρπους· τὰ δὲ ὄρη αὐτῆς οὐκ ἐλάττονα τοῦ Ταυγέτου ἐν τῷ ὕψει. Ἔχει δὲ πόλεις παλαιὰς πλείονας [ἢ] τῶν ἐννεμήκοντα, μεγίστας δὲ καὶ ἐπιφανεστάτας τρεῖς· Κνωσσόν, Γόρτυναν καὶ Κυδωνίαν· ὧν ὁ Μῖνος, ὁ βασιλεὺς Κρήτης, θαλαττοκρατῶν ποτε, τὴν νῆσον τριχῆ διελῶν, ἐν ἐκάστῳ μέρει κτίσας πόλιν, τὴν Κνωσσὸν ἐν τῷ καταντικρῷ τῆς Πελοποννήσου, καὶ αὕτη δὲ ἐστὶ προσβόρειος. Οὗτος ὁ βασιλεὺς ὁ Μῖνος, ὡς ἱστορεῖται, πρῶτος τὴν Κρήτην ἐξημερώσας καὶ νομοθέτης ἐγένετο σπουδαῖος. Διὸ λέγει καὶ ὁ ποιητὴς περὶ αὐτοῦ· Διὰ τὴν ἄκραν δικαιοσύνην Μῖνος καὶ Ῥαδάμανθυς, Κρήται ὄντες, ὑπὸ τοῦ Διὸς κριταὶ κατεστάθησαν ἐν ταῖς τῶν μακάρων νήσοις. Καὶ ταῦτα περὶ τοῦ Μίνου. Ἡ δὲ Γόρτυνα κεῖται ἐν πεδίῳ πρὸς τὸν Λιβύης πέλαγος, ἀπέχει δὲ τῆς θαλάττης σταδίου ἐξήκοντα. Παλαιόθεν μὲν τετειχισμένη, ὕστερον ὑπὸ τοῦ καιροῦ τὰ τεῖχη φθαρέντα, ἡ πολιτεία αὐτὴν ἤθελον πάλιν τειχίσει καὶ ἀρχὴν λαβοῦσα κτίσαντες τεῖχος στάδια ὀγδοήκοντα καὶ στάσεως γενομένης ἀναμέσον τὸ ἔργον ἀτελὲς διέμεινεν. Ἡ δὲ Κυδωνία μεγίστη τις προσθήκη ἦν· κεῖται δὲ αὕτη ἡ πόλις πρὸς τοῖς ἐσπερίοις τῆς νήσου πέρασι, τὰ δὲ ὄρη τὰ ἐγγὺς αὐτῆς τὰ ὑψηλὰ Τίτυρος καλοῦνται· ἴδρυται δὲ ἐπὶ θαλάσσης βλέπουσα πρὸς τὴν Λακωνικὴν πεδιάδα, ἀγαθὴ καὶ λίαν πανεύμορφος καὶ πολλὴ κύκλωθεν ἔχουσα. Λοιπὸν εἰς τρία ἡ νῆσος, ὡς προεῖπομεν, μεμερίσται καὶ τὸ μὲν πρὸς ἑῶαν μέρος ἐν τοῖς μέρεσι τῆς Γόρτυνος Δωριεῖς ἐκάλουν, τὸ δὲ νότιον Ἐτεόκρητας, ὧν εἶναι καὶ τὸ πολίχνιον Πράσου, τὸ δὲ δυτικὸν μέρος Κύδωνας. Καὶ ἀναμέσον αὐτῶν πολλάκις μάχαι καὶ πόλεμοι ἐγένοντο. Λέγεται δὲ καὶ τοῦτο περὶ τῆς Κρήτης, ὅτι διὰ τὸ τῆς νήσου τραχὺ οὐκ ἐδύναντο μετὰ ἄμα ζῶν προσβολὰς ποιεῖν καὶ ἀκοντίζεσθαι· καὶ πρῶτοι διὰ τοῦτο ἔφιπποι οἱ Κρήτες ἔδειξαν μάχεσθαι. Κύριοι δὲ γεγονότες τῆς τοιαύτης μεγάλης νήσου τρόπον, ὃν ἔφημεν, οἱ Ἄγαρῆνοι καὶ νῆας μακρὰς ποιήσαντες καὶ θαλασσοκρατοῦντες, νεωστὶ τῷ Μίνῳ μιμούμενοι ληστεύοντες ἦσαν καὶ τὰς Κυκλάδας νήσους ἐλήϊζον· καὶ πολλὴν φθορὰν εἰς τοὺς Χριστιανούς καθ' ἡμέραν ἐποίουν. Χρόνων δὲ παραδραμόντων τεσσαράκοντα καὶ ἑπτὰ, ἐπὶ τῆς βασιλείας Βασιλείου τοῦ Μακεδόνοσ, Σαὴλ Ἀπόχαψ ὁ ἀρχηγὸς Κρήτης, υἱὸν τοῦ ἀμερμουνηῖ Ἀπόχαψ τοῦ τὴν Κρήτην κερδήσαντος, αὐθις αὐτὸς ληστρὶ καὶ νῆας μακρὰς οἰκονομήσας, ἃς ἤδη γαλέας κατονομάζειν εἰώθασιν, ἤτοι τριήρεις τὸν ἀριθμὸν ὡσεὶ τριάκοντα, κωπαρίων εἴκοσι καὶ δύο ἐκάστη αὐτῶν, καὶ ἑτέρας νῆας, ληστρικὰς, ἐξορμήσας ἐκ τῆς Κρήτης τὰς ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει νήσους ἐλήϊσατο· εἶτα καὶ αὐτὴν τοῦ Πέλοπος νῆσον κατέλαβε καὶ τὰς κάτωθεν αὐτῆς νήσους ἐλύπουν, Ζάκυνθόν τε καὶ Κεφαλληνίαν. Ἐμνηύθη δὲ τοῦτο τῷ βασιλεῖ διὰ ταχυδρομίας· καὶ ἐξαρτίσας στόλον ἱκανὸν στέλλει κατ' αὐτῶν, καταστήσας δρουγγάριον τῆς αὐτῆς ναυτικῆς δυνάμεως τὸν πατρίκιον Νικήταν, ἄνδρα δεινὸν καὶ δραστηρὸν καὶ ἔμπειρον παντὸς πολέμου, ὕδραίου τε καὶ χερσαίου, ὃς μηχανὰς οἶδεν ὡς οὐχ ἕτερος. Πνεύσαντος δὲ ἀνέμου βορείου ἡδίστου δι' ὀλίγων ἡμερῶν καταλαμβάνει τὴν Πελοπόννησον. καὶ φθάσας ἐν τῷ λιμένι τῶν Κεγχρεῶν, ὡς εἴρηται, μαθὼν δέ, ὅτι αἱ τῶν ἐχθρῶν τριήρεις τὰ δυτικώτερα μέρη τῆς Πελοποννήσου ληϊζοῦσι, Μεθώνης καὶ Πύλου καὶ Γλαρέντζας καὶ Πάτρας καὶ τὰ ἕτερα ἐκεῖθεν χωρία, βουλήν βουλευέται ἐν τῇ διανοίᾳ συνετὴν καὶ σοφὴν. Καὶ ἦν ἡ βουλή καὶ λόγος καὶ ἔργον εὐθύς. Ἰλιγγιάσας γὰρ περιοδεῦσαι τὴν Πελοπόννησον διὰ Μυρμιδόνων καὶ Ἐπιδάουρου καὶ Μαλέου καὶ Νετάρου δυσκόλου πλοῦ καὶ χιλίων μιλίων μῆκος τὴν ἄλλω ἀναμετρήσασθαι καὶ προσηκόντος ὕστερῆσαι καιροῦ, ὡς εἶχεν εὐθύς τῇ αὐτῇ νυκτὶ διὰ τοῦ Κορινθιακοῦ Ἰσθμοῦ πολυχέρια κτησάμενος

πρὸς τὴν ἐκεῖθεν δυτικὴν θάλασσαν πλησίον τοῦ ὀρύγματος ὅπου τὸ τοῦ Ἴσθμοῦ τεῖχος ἐγεγόνει, κατὰ τὸ ξηρὸν διαβιβάζει τὰς νῆας. Ἐμβιβάσας δὲ λαὸν καὶ ἄνδρας μαχίμους συντόμως ἐν αὐταῖς ὑπὲρ τὸ ἄρκετόν, ὅσον ἦν δυνατόν, τοῦ ἔργου εἶχετο. Καὶ μηδὲν ἐλπίζοντες οἱ πολέμιοι Κρήτες, ἐπὶ Μαλέου γὰρ εἶχον ἡμεροσκόπους καὶ νυκτοσκόπους ταχεῖς νῆας φυλάττειν, ἂν τις στόλος ῥωμαίων κὸς ἔλθῃ κατ' αὐτῶν, καὶ οὕτως αἰφνιδίως ἐπιτίθεται αὐτοὺς καὶ συγχύσας καὶ συνταράξας αὐτούς, εἰς φυγὴν ἐτρέπησαν. Τὰς μὲν οὖν πυρπολήσας τῷ ὑγρῷ πυρί, τὰς δὲ καταποντίσας, τὰς δὲ ζωγρήσας τῶν πολεμίων νηῶν, τοὺς δὲ βαρβάρους τοὺς μὲν ἀνελῶν τῷ ξίφει, τοὺς δὲ ὑποβρυχίους ποιησάμενος καὶ τὸν ναυάρχη καὶ αὐθέντην ἀνελῶν, τοὺς λοιποὺς διασκεδασθῆναι κατὰ τὴν νῆσον ἠνάγκασεν, αὐτὸς μὲν πάντας ζωγρήσας καὶ σαγηνεύσας διαφόροις τιμωρίαις ἐνέβαλε. Καὶ οὕτως οἱ Κρήτες Ἄγα 244 ρηνοὶ ἰδόντες λίαν ἐφοβήθησαν, τὰς τῶν Ῥωμαίων στρατηγίας καὶ μηχανὰς θαυμάζοντες. Καὶ τὴν τοιαύτην ἀπώλειαν ἐξαίφνης παθόντες, φοβηθέντες καὶ δειλιάσαντες ἠρέμησαν τοῦ λοιποῦ καιρὸν τινα καὶ φόρους τῷ βασιλεῖ Βασιλεῖω ἔστησαν δοῦναι. Καὶ τοῦ παρελθόντος ἐτῶν ὡσεὶ δέκα τὰ συνήθη αὐτῶν οἱ βάρβαροι πάλιν οὐκ ἔπαυον πράττειν καὶ ληΐζειν τὰς νήσους καὶ τοὺς φόρους τοῖς βασιλεῦσι κατὰ τὰς ὑποσχέσεις ἠθέτησαν καὶ οὐκ ἔπεμπον. Ἐτῶν δὲ παρελθόντων ἐβδομήκοντα, ἐπὶ τῆς βασιλείας Ῥωμανοῦ τοῦ παιδίου, τρισεγγόνου τοῦ βασιλέως Βασιλείου τοῦ Μακεδόνοιο, ὁ βασιλεὺς Ῥωμανὸς στόλον ἱκανὸν καὶ ἀξιόλογον οἰκονομήσας καὶ προπαρασκευάσας στέλλει κατὰ τῶν ἐν τῇ Κρήτῃ Σαρακηνῶν, καταστήσας ἔξαρχον καὶ δεσπότην τῆς αὐτῆς δυνάμεως ὑδραίας τε καὶ χερσαίου τὸν μάγιστρον Νικηφόρον τὸν Φωκᾶν τὸν ὕστερον καὶ βασιλεύσαντα. Καὶ ἐλθὼν ἐν τῇ Κρήτῃ καὶ συμβαλὼν πολλάκις τοῖς Ἀγαρηνοῖς καὶ προσβολῆς γενομένης, πάντοτε ὑπερεῖχεν ὁ στρατὸς τοῦ Φωκᾶ καὶ οὐκ ἀνίστασθαι οἱ Κρήτες φόβῳ ληφθέντες ἔφυγον· καὶ τῶν φρουρίων ἐντὸς εἰσελθόντες ἐκλείσθησαν. Ὁ δὲ Φωκᾶς πᾶσαν μηχανὴν πολιορκίας πρὸς τειχομαχίαν ἐπιτήδειον τοῖς ἄστεσιν ἐπαγαγὼν καὶ φοβερὸς φανεὶς τοῖς ἐναντίοις, ὑφ' ἑαυτὸν πᾶν φρούριον τῆς νήσου ἐποίησατο καὶ τὴν μητρόπολιν αὐτῶν Χάνδακα ἐξεπόρθησε καὶ ἕτερα πολίχνια τινα, ἃ μὴ ὑπέκυπτον τῷ αὐτοῦ θελήματι. Καὶ τὸν ἀρχηγὸν Κρήτης Κουρούπη καλούμενον ἐχειρώσατο καὶ τὸν μετ' αὐτὸν ἄλλον πρωτεύοντα Ἀνεμᾶν. Καὶ ταῦτα πάντα κατορθώσας ὁ Φωκᾶς διὰ μῆνας ἑπτὰ καὶ τὴν νῆσον πᾶσαν Ῥωμαίοις ποιήσας ὡς καὶ πρότερον, κρατοῦ μὲν ὑπὸ τῶν Ἀγαρηνῶν οὖσαν ἔτη ρκδ', ἀπεκατεστάθη δὲ πάλιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς ἀρχῆς τῶν Ῥωμαίων διὰ τὰ ἀνδραγαθήματα τοῦ Φωκᾶ ἐν ἔτει ἴτξη-ω Ἰνδικτιῶνος *** Ὁ δὲ Φωκᾶς στρατηγὸς καὶ κυβερνήτης ἐν τῇ νήσῳ καταλιπὼν, προστάξει βασιλικῇ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ἐπανέστρεψε, τῆς νίκης τοὺς θριάμβους αὐτῷ ποιήσας, σταθεῖσα δὲ ἡ νῆσος αὐτῇ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ῥωμαίων ἕως καὶ μέχρι τῆς βασιλείας Ἀλεξίου τοῦ Ἀγγέλου, τοῦ τυφλώσαντος τὸν ἀδελφὸν καὶ τὴν βασιλείαν λαβόντος, 20ῶς ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς ἡμετέρας ἱστορίας ἐρρέθη. Ἐπειτα μὲν τῶν Ἰταλῶν εἰς πολυμερίαν τὴν μοναρχίαν Ῥωμαίων κληρωσαμένων καὶ τοῦ μὲν κόμητος Φλανδρίας Βαλδουίνου βασιλέως ἀναγορευθέντος Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ δὲ Ἐνρί-κου Δανδούλου δουκὸς Βενετίας, ὡς καὶ αὐτὸς αὐτοτρόπως παρῆν, μερίδα οὐ μικρὰν ἔχειν τε ἐξ ὅλου πρὸς τὸ ὅλον, ὅσας χώρας καὶ τόπους τὸ τῶν Ἰταλῶν ἐκτήσατο γένος, τὸ τέταρτον καὶ τοῦ τετάρτου ἡμισυ, καὶ δεσπότης παρὰ τοῦ βασιλέως τετίμηται, ὁ δὲ Δάβαλος πρίγκηψ Πελοποννήσου ἐγένετο. Ὁ δὲ Ῥωμανὸς Δελατζιόλης, ὁ ἐκ Φλωρεντίας ὀρμώμενος, χρήματα δανείσας τῷ συνδέσμῳ πολλὰ καὶ ἀναλώσας καὶ αὐτὸ 246 προσώπως παρὼν ἦν, τὴν τῆς Ἀθήνας καὶ Θήβας μερίδα ἐνέτυχεν. Καὶ οἱ Λιγουριῖται, ἧτοι Γενουβῖται, ὁμοίως τὴν τῆς Εὐβοίας νῆσον καὶ ἐτέρων τόπων μοῖραν ἐνέτυχον. Ὑστερον δὲ καὶ αὐτοὶ τοῖς Ἐνετίοις τὴν Εὐβοίαν ἔδωσαν. Ἐπειδὴ καὶ ὁ

Βονιφάτιοςμαρκίων Μοντεφερράτου αξιολόγῳ μοίρα τὴν συμμαχίαν ἦν ἐνεγκάμενος καὶ κυβερνή της παντὸς τοῦ χερσαίου στρατοῦ ἐγνωρίζετο, ρήξ Θεσσαλονίκης παρὰ τοῦ βασιλέως Βαλδουίνου τετίμηται. Καὶ ἡ νῆσος αὐτῆ τῆς Κρήτης μετὰ τῶν ἄλλων ἐν τῇ ἰδίᾳ μοίρα ἐνέτυχε· μετὰ δέ τινα καιρὸν ἐπεπωλήκει αὐτὴν τῇ τῶν Ἑνετῶν γερουσία· καὶ οὕτως ἄχρι τῆς σήμερον ὑπὸ τὰς χεῖρας αὐτῶν ἔστι. Καὶ ταύτην τὴν ἱστορίαν τῷ λόγῳ ἠνώσαμεν τῷ ἡμετέρῳ βιβλίῳ εὐρίσκεσθαι καὶ ἐπὶ τὴν τοῦ Ἴσθμοῦ οἰκοδομὴν ἐπα νέλθωμεν.

XXVI. Τῷ ἴ-κγ-ω ἔτει, Μαρτίου 13-η, ὁ βασιλεὺς ἀπέσωσεν ἐν τῷ λιμένι τῶν Κεχρεῶν ὀνομαζομένῳ καὶ τῇ 14-η Ἀπριλίου ἤρξατο ἀνα καθαίρειν καὶ ἀνοικοδομεῖν αὐτὸν δὴ τὸν Ἴσθμόν, οὐπὲρ ἔστι τὸ μῆκος ἢ μᾶλ λον εἰπεῖν τὸ εὖρος ἐκ μιᾶς θαλάττης εἰς τὴν ἑτέραν ὀργυῖαις τρισχίλιες καὶ ὀκτακόσιες· Τὸ δὲ μᾶκρος ἐκ τῆς χέρσου τῆς Ἑλλάδος, ἦτοι τῆς Ἀττικῆς γῆς, μετὰ τὸ καταβῆναι τὴν τραχεῖαν ὁδὸν τὴν λεγομένην Πλάγιον Κακόν, ἕως τῆς πεδιάδος κάτωθεν φθάσαι, ἐν ᾧ τόπῳ ἦν κτισθέντα τὰ τεῖχη ταῦτα τοῦ Ἴσθμοῦ, στάδια τριάκοντα καὶ ***, ἀπὸ δὲ τῶν τειχῶν τοῦ Ἴσθμοῦ ἕως τῆς Κορίνθου τοῦ ὑπὲρ νεφέλας φρουρίου βουνῶν καὶ λόφων καὶ τοῦ Ἴσθμοῦ τέλος ὑπάρχουσι ***. Ἔοικε δὲ ἡ Πελοπόννησος πλατάνου φύλλῳ εἰς πάντα· τοῦ δὲ φύλλου τὸ καῦλος ὁ Ἴσθμός ἐστιν. Ἀνέστησε δὲ πύργους ἐν αὐτῷ ἑκατὸν πεντήκοντα καὶ τρεῖς. Καὶ ἐν τινι μαρμάρῳ εὖρον γράμματα γεγραμμένα, λέγοντα οὕτως· Φῶς ἐκ φω τός, Θεὸς ἀληθινὸς ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ φυλάξῃ τὸν αὐτοκράτορα Ἰουσι νιανὸν καὶ τὸν πιστὸν δοῦλον αὐτοῦ Βικτωρίνον καὶ πάντας τοὺς ἐν τῇ Ἑλλάδι οἰκοῦντας τοὺς ἐκ θεοῦ ζῶντας. Τῷ δὲ ἴ-κδ-ω ἔτει, μηνὶ Μαρτίῳ ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ μετ' αὐτοῦ οὔσα πᾶσα σύγκλητος· ἐν ᾧ μηνὶ μετὰ τὴν ἄφιξιν αὐτοῦ δὴ τοῦ βασιλέως ἀπέθανε καὶ ὁ πατριάρχης κύρ Εὐθύμιος· καὶ τῇ 15-η τοῦ Μαΐου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐγεγόνει πατριάρχης κύρ Ἰωσήφ ὁ Ἐφέσου μητροπολίτης. Καὶ τῷ ἴ-κε-ω ἔτει ἀπῆλθεν εἰς τὴν Πελοπόννησον ὁ βασιλεὺς κύρ Ἰωάννης ἐν καιρῷ φθινοπώρου· ἐν ᾧ δὲ καιρῷ τὴν Θεσσαλονίκην διερχόμενος, τὸν πλαστὸν υἱὸν τοῦ Μπαγιαζήτου, ἐκεῖνον τὸν Μουσταφᾶν, 248 διωκόμενον ὄντα παρὰ τοῦ ἀμηρᾶ, τοῦ τάχα ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἀπῆρε, καὶ ἀποστείλας εἰς Λῆμμον, εἶτα εἰς Λακεδαιμονίαν. 20·Ἐν δὲ τῷ χειμῶνι τοῦ αὐτοῦ ἔτους λοιμικῆς νόσου γενομένης ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ ἦτοι ἐν τῇ 20 Μαύρῃ Θαλάττῃ καὶ πα νοικὶ ὄντες ἐν τινι ἄστει τῶν ἐκεῖσε κεφαλατεύοντες ὁ γαμβρός μου Γρηγόριος Παλαιολόγος Μαμωνᾶς, ἀνὴρ ἄριστος, υἱὸς μεγάλου δουκὸς Μαμωνᾶ τοῦ κυριεύοντός ποτε τῆς Μονεμβασίας καὶ τῶν περὶ αὐτήν, καὶ σὺν αὐτῷ ἡ ἀδελφή μου ἡ γυνὴ αὐτοῦ οὔσα· καὶ ἐν παιδίον αὐτῶν θῆλυ, ὃ εἶχον, ἀπέθανε. Καὶ μετὰ τὰς ἑπτὰ ἡμέρας τῆς θανάτου τῆς παιδίου ἀπέθανεν ὁ πατήρ, καὶ πάλιν μετὰ ἑπτὰ ἡμέρας τῆς τούτου τελευτῆς ἐτελεύτησε καὶ ἡ μήτηρ, ἔτι δὲ καὶ ἕξ τῶν ὑποχειρίων αὐτῶν ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν. Καὶ δύο ἐξ αὐτῶν μόνοι ἐναπελείφθησαν καὶ ἐλθόντες εἰς Κωνσταντινούπολιν εἶπον ἐν μιᾷ φωνῇ ταῦτα τοῖς ἀθλίοις μου γονεῦσι καὶ ἐκ τῆς τσοαύτης θλίψεως καὶ ἀπαραμυθίτου λύπης ἐν ἀσθενίᾳ πεσόντες, καὶ σχεδὸν εἰς κίνδυνον θανάτου ἦλθον. Δι' αὐτὴν τὴν αἰτίαν οὐκ ἦλθεν ὁ γεννήσας με κάγω εἰς τὴν Πελοπόννησον σὺν τῷ αὐθεντοπούλῳ κύρ Θωμᾶ, εἰς τὴν αὐτοῦ τάξιν ἦν εἰς ὑπηρεσίαν ἐπὶ τραπέζης καὶ κελλιώτης αὐτοῦ, ὡς ὠρίσθημεν παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ πατρὸς αὐτοῦ καὶ ἡτοιμαζόμεθα, καὶ ἀφ' οὗ ὁ μὲν πρῶτος μου ἀδελφὸς ἦν εἰς τὴν Πελοπόννησον μετὰ τοῦ βασιλέως· ὁ δὲ μετ' ἐμὲ ἕτερος, ὡς ἐπῆλθεν ὁ θάνατος τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ, ἀφείκε πατέρα καὶ μητέρα καὶ ἀδελφούς ἀπῆλθεν εἰς τὴν μονὴν τὴν λεγομένην τοῦ Χαρσιανίτου, οὗ ἦν καὶ ὁ κατὰ ἀλήθειαν ὄντως διδάσκαλος ὁ κύρ Ἰωσήφ, κάκεισε ἔγινε μοναχός. Ἐν ἐκείνῳ τῷ ἔαρι καὶ θέρει λοιμοῦ γεγονότος ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ἀπέθανε καὶ ἡ δέσποινα κυρὰ Ἄννα ἡ ἀπὸ τῆς Ῥωσσίας λοιμώδει νόσῳ καὶ ἐτάφη ἐν τῇ τοῦ Λιβὸς μονῇ.

XXVII. Ἐν δὲ τῇ ἀρχῇ τοῦ ἴκ-ου ἔτους ἐστάλη εἰς Πελοπόν νησον ὁ αὐθεντόπουλος κῦρ Θωμάς παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ πατὴρ αὐτοῦ· ἐν ᾧ δὴ χρόνῳ ἐπανεστρεψεν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ὁ βασιλεὺς καὶ πατὴρ αὐτοῦ κάμει εἰς τὸ κελλίον αὐτοῦ προσηγάγετο Μαρτίου ιζ-η, ὁ πάρχοντός μου ἔτων ι´´, ἐκείνου δὲ τοῦ ἀειμνήστου καὶ μακαρίτου ἔτων ἐξήκοντα ὀκτὼ ἡμισυ. Καὶ τῷ κζ-ω ἔτει μηνὶ Νοεμβρίῳ ἦλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἡ δέσποινα κυρὰ Σοφία ἡ τοῦ Μοντεφερράτου μαρκίωνος 250 θυγάτηρ καὶ τῇ ιθ-η τοῦ Ἰαννουαρίου ἠύλογηθη αὐτὴν καὶ ἐστέφθη ὁ βασιλεὺς κῦρ Ἰωάννης ἐν τῇ ἀγίᾳ Σοφίᾳ καὶ μεγάλη ἐορτὴ ἐγένετο ἐν τῇδε τῇ στέφει καὶ ὄντως ἐορτῶν ἐορτὴν καὶ πανήγυριν πανηγύρεων ἐποίησαν.

XXVIII. Καὶ τῷ κη-ω ἔτει ἦλθεν ὁ ἀμηρᾶς ὁ καὶ Κυρίτζης καὶ Μεε μέτης, ἵνα διὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως διέλθῃ εἰς τὴν Ἀνατολήν. Καὶ ἐπρομαθητεύθη παρὰ τῶν κατασκόπων, ὅτι ὑπήγαιεν, ἵνα τὰ τῆς Ἀνατολῆς διορθώσῃ, καὶ ἐν τῷ ἐπανελθεῖν αὐτὸν κατὰ νοῦν ἐλογίζετο ἐλθεῖν κατὰ τῆς Πόλεως, ὡς ἐμελέτα. Πάντες οὖν οἱ τῆς βουλῆς τοῦ βασιλέως, οἱ ἐμπιστευθέντες τὸ μυστήριον ἄρχοντες καὶ ἐκ τῶν ἱερωμένων παροτρύνοντες ἐβούλευον τῷ βασιλεῖ, ἵνα πιάσῃ αὐτόν. Ἐκεῖνος δὲ οὐκέτι κατεπέσθη λέγων· Οὐκ ἀθετῶ τοὺς ὄρκους, οὐς πρὸς ἐκεῖνον ἐποίησά μιν, εἰ καὶ ἐβεβαιούμην, ὅτι, ἐὰν ἔλθῃ καθ' ἡμῶν, μέλλει νικῆσαι καὶ αἶχμα λωτεῦσαι ἡμᾶς. Εἰ πάλιν ἐκεῖνος ἀθετήσῃ τοὺς ὄρκους αὐτοῦ, πρὸς Θεὸν τὸν περισσοτέρως ἐκείνου δυνάμενον τὰ πάντα ἀνατίθημι. Δι' ἣν δὲ τὴν αἰτίαν οὐδέ τινα τῶν υἱῶν αὐτοῦ ἔστειλεν εἰς συνάντησιν τῷ ἀσεβεῖ, εἰ μὴ τοὺς ἀρίστους ἄνδρας, Δημήτριον τὸν Λεοντάρην, Ἰσαάκιον τὸν Ἀσάνην καὶ Μανουὴλ τὸν πρωτοστράτορα τὸν Καντακουζηνὸν μετὰ πολλῶν ἀρχόντων καὶ στρατιωτῶν καὶ δωρεῶν βασιλικῶν. Καὶ συναντήσαντες αὐτῷ περὶ τὰ Κουτούλου, καὶ ἦλθον μετ' ἐκείνου ἕως τοῦ Διπλοῦ Κίονος· Καὶ δι' ὅλης τῆς ὁδοῦ ὠμίλει ὁ ἀμηρᾶς μετὰ τοῦ Λεοντάρη. Ἐκεῖσε εἰς τὸν Διπλοῦν Κίονα εὐρέθη καὶ ὁ βασιλεὺς σὺν τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ ἕν τινα τριήρει, ἔχοντες καὶ ἑτέραν ἡτοιμασμένην βασιλικῶς, ὅπως δι' αὐτῆς διέλθῃ ὁ ἀμηρᾶς. Ἐμβὰς οὖν ὁ ἀμηρᾶς ἐν τῇδε τῇ τριήρει, πρὸς ἀλλήλους ἐν τῇ θαλάσῃ χαιρετισθέντες ἠσπάσθησαν, ἕκαστος ἐν τῇ ἰδίᾳ τριήρει ὦν. Καὶ ὁμιλοῦντες ἦλθον ἄχρι τῆς Ἀσίας, ἥτοι τῆς Ἀνατολῆς πέραν, ὅπου τὰ νῦν Σκούταρις ὀνομάζεται, πρότερον δὲ Χρυσὸ πολίς. Ἐκεῖνος μὲν ἐξελθὼν τῆς τριήρεως εἰσηλθεν εἰς τὰς σκηναὶς ἥτοι παρεμβολὰς τὰς αὐτῷ προετοιμασθείας· ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἔνδον τριήρεων ἤσθιον καὶ ἔπινον καὶ ἀποστολὰς τροφίμων εἰς πρὸς τὸν ἕτερον ἀπέστελλον. Περὶ οὖν τὸν ἑσπερινὸν ὁ ἀμηρᾶς ἔφιππος ἀπῆλθε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς περὶ τὴν Νικομήδειαν φερούσης, ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἀπῆλθον οἴκαδε.

XXIX. Τῷ δὲ ἔαρι τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐπαναστρέψαντος τοῦ ἀμηρᾶ εἰς τὴν Δύσιν διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς Καλλιουπόλεως, ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἀνδριανούπολιν· ὁ δὲ βασιλεὺς ἐτοιμάσας τὸν Λεοντάρην Δημήτριον, καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἀπέστειλεν, ἵνα περὶ τῶν προμελετωμένων μάθῃ καὶ αὐτῷ προμηνύσῃ· ὃν καὶ ἐλέγξῃ περὶ τῆς καλῆς ἀγάπης καὶ τιμῆς, ἣν πρὸς ἐκεῖνον ἐπεδείξατο καὶ περὶ τοῦ περάματος καὶ διὰ τοῦ τοιοῦτου πρέσβεως, καὶ πρόσωπον λέγω καὶ τὰ δῶρα, ἃ προσεκόμισεν αὐτῷ. Ἰδὼν αὐτὸν ὁ ἀμηρᾶς μετὰ τιμῆς καὶ ἀγάπης πολλῆς ἐδέξατο τὸν τοιοῦτον· καὶ τέλος εἶπεν 252 αὐτῷ ὁ ἀμηρᾶς, ὅτι ἀσθενῶν εἶχε τινὰς ἡμέρας καὶ μετὰ τὸ ὑγιαίνειν αὐτὸν ὁμοῦ συναυλίσονται καὶ συνομιλήσουσιν. Ἐκεῖνος δὲ μετὰ τρεῖς ἡμέρας τὸ ζῆν ἐξεμέτρησε καὶ οἱ τοῦ παλατίου αὐτοῦ βουλευφόροι οὐκ ἀπεκάλυψαν τὸ συμβάν τῷ Λεοντάρη, ἀλλ' ἐν τῇ σκευῇ αὐτοῦ ὦν καὶ τάχα θαυμάζων, πῶς οὐκ ἐπροσκαλεῖτο αὐτὸν ὁ ἀμηρᾶς, ὅπως καὶ τὰς δουλείας αὐτοῦ ἀκούσῃ. Κατ' αὐτὴν γὰρ ὥραν τούτου τὸν θάνατον μαθὼν, πολλοὺς γραμματοκομιστὰς ὁ Λεοντάρης ἀπέστειλε πρὸς τὸν

βασιλέα· καὶ οὐκ ἐδυνήθησαν ἀπελθεῖν διὰ τὸ εἶναι κλεισμένας τὰς λάθρα φερούσας ὁδοὺς εἰς τὴν Πόλιν. Καὶ οὕτως ἡμέραι πλείσται παρήλθον, ἀφ' οὗ δὴ τὸ κατὰ τῆς Πόλεως ἀπεκαλύφθη μυστήριον· καὶ θροῦς μέγας ἐγένετο καὶ βουλή καὶ μελέτη· καὶ πολλοὺς ἐλέγχους ὁ βασιλεὺς ἔλαβε παρὰ τῶν βουλευόντων, ἵνα πάσῃ αὐτὸν, εὐρισκόμενος γὰρ τότε ὁ βασιλεὺς δι' αἰτίαν λοιμοῦ ἐν τῇ μονῇ τῆς Περιβλήπτου. Μόλις οὖν δι' ἄλλης ὁδοῦ τῆς πρὸς τὴν Μεσέμβριαν ἀπαγούσης ποτὲ ἔστειλεν ὁ Λεοντάρης δρομέα· καὶ ἐκεῖθεν διὰ θαλάσσης ἐλθὼν ἐκομίσαστο γραφὴν περὶ τοῦ θανάτου τοῦ ἀμηρᾶ· καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ τὸ Ἐσπέρας ἀυλισθήσεται κλαυθμὸς καὶ εἰς τὸ πρῶτ' ἀγαλλίασις. Καὶ ἰδοὺ ἔπεσον εἰς ἐτέραν βουλήν καὶ μελέτην· πότερον, ἔχειν μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἀμουράτη ἀγάπην καὶ παραχωρήσωσιν εἶναι αὐτὸν αὐθέντην, ὡς καὶ τὰ ὀρκωμοτικὰ αὐτοῦ διελάμβανον, ἢ ἵνα φέρωσιν τὸν Μουσταφᾶν ἀπὸ Λακεδαιμονίαν καὶ καταστήσωσιν αὐτὸν αὐθέντην εἰς τὴν Δύσιν καὶ ὁ Ἀμουράτη ἔσται ἐν τῇ Ἀσίᾳ αὐθέντης. Τοῦ δὲ βασιλεὺς καὶ πατὴρ τὸ πρῶτον βουλευομένου καὶ κρίνοντος δικαίως ἐκ πολλῶν αἰτιῶν, ἵνα ὁ Ἀμουράτης αὐθέντης γένηται, τοῦ δὲ υἱοῦ αὐτοῦ καὶ τοῦ Καντακουζηνοῦ Δημητρίου, ἵνα ποιήσωσι τὸν Μουσταφᾶν, λέγοντες ὅτι ἔδιδεν αὐτοῖς καὶ τὴν Καλλιούπολιν· μόλις δὲ ποτε οἴονεϊ ὡς κατὰ παραχώρησιν ὁ βασιλεὺς δέδωκεν ἐξουσίαν τῷ υἱῷ αὐτοῦ λέγων· Ἐγὼ γάρ εἰμι, υἱέ μου, γέρων καὶ ἀσθενὴς καὶ ἐγγὺς τοῦ θανάτου· τὴν οὖν βασιλείαν καὶ τὰ αὐτῆς δέδωκά σοι καὶ πρᾶξον, ὡς βούλει. Ἐν δὲ τῷ Σεπτεμβρίῳ μηνὶ τοῦ ἴκθου ἔτους μετὰ πλείστων τριήρων ἀπῆλθεν εἰς τὴν Καλλιούπολιν ὁ βασιλεὺς κύρ Ἰωάννης ἄγων σὺν αὐτῷ καὶ τὸν ἀμηρᾶν κύρ Μουσταφᾶν ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου καὶ αὐθέντην τὴν ἐξέβαλεν εἰς τὴν Δύσιν· καὶ ἡ Καλλιούπολις προσεκύνησεν αὐτόν. Καὶ μετὰ τινὰς ἡμέρας ζητηθεῖσα παρὰ τοῦ βασιλέως τάχα κατὰ τὰς ὑποσχέσεις, ἐν ᾗ ἀπεκρίναντο πάντεσσι τοῦ Τούρκου, λέγοντες ὅτι ἐγγὺς τῆς πίστεως ἡμῶν ἡ Καλλιούπολις ἐστὶ καὶ μεγάλη τις εὐλάβεια, ἐπεὶ ὁ πρῶτος τόπος, ὃν ἐλάβομεν ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἐστὶ τοῦτο τὸ φρούριον, ἔνθα καὶ τὰς τῆς ἡμῶν πίστεως προσκυνήσεις καὶ τὰ λοιπὰ πρῶτον ἐποιήσαμεν 254 εἰς τὰ τῆς Εὐρώπης μέρη, καὶ οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν κατὰ τὸν ἡμέτερον κορὰν δοῦναι αὐτήν, ἀλλὰ δώσωμεν ὑμῖν ἑτέρους τόπους καὶ χώρας ἀντ' αὐτῆς. Ἔτι καὶ ὁ Ἀμουράτης ἐκ τῆς Ἀνατολῆς διὰ πρέσβων πολλὰ ἔτασσε τοῖς Ῥωμαίοις, δεόμενος, ἵνα μὴ γενέσθαι τὸν Μουσταφᾶν αὐθέντην βοηθήσωσιν· οἱ δὲ ἡμέτεροι τὰ ἐναντία φρονοῦντες οὐδὲν ἀπεκρίναντο. Περὶ δὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ χειμῶνος τοῦ αὐτοῦ ἔτους, διερχομένου τοῦ μεγάλου μπέη Μπαγιαζήτου διὰ τοῦ ἐπάνου στενοῦ εἰς τὴν Δύσιν, ἀνὴρ χρήσιμος καὶ πρακτικὸς ἐν πολέμοις καὶ βιζύρης ὢν τοῦ πατρὸς τοῦ Ἀμουράτη, ὃς τὴν Ἄγκυραν ἐκέκτητο εἰς κεφαλάτικον, βουλόμενος, εἰ δυνατὸν ἦν, κρατῆσαι εἰς τὴν τοῦ Ἀμουράτη ἐξουσίαν τὴν Δύσιν δηλονότι, καὶ τοῦ Μουσταφᾶ πάλιν ἐξελθόντος ἐκ τῆς Καλλιουπόλεως, διήρχετο κατ' αὐτοῦ εἰς τὰ περὶ τὴν Ἀδριανούπολιν· καὶ συναντηθέντες πόλεμος γέγονεν. Ὁ Μπαγιαζήτης ὑπὸ τοῦ Μουσταφᾶ νικηθεὶς καὶ πιασθεὶς ἀπεκτάνθη καὶ τὴν εἰς τὴν Δύσιν πᾶσαν ἀρχὴν τῶν ἀσεβῶν ἐκυρίευσεν. Καὶ πάλιν ἐπιστρέψας ὁ Μουσταφᾶς εἰς τὴν Καλλιούπολιν τῷ αὐτῷ ἔτει καὶ περάσας εἰς τὴν Ἀνατολὴν κατὰ τοῦ ἀνεψιοῦ αὐτοῦ Ἀμουράτη εἰς Προῦσαν εὐρισκομένου, ἠττηθεὶς ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν Δύσιν. Καὶ τῷ θέρει τοῦ αὐτοῦ ἔτους διήλθε καὶ αὐτὸς δὴ ὁ Ἀμουράτης μετὰ λιγουρικῶν, ἢ τοι γενουβικῶν νηῶν καὶ διώξας τὸν θεῖον αὐτοῦ καὶ καταλήψας ἀπέκτεινε. ψευσθέντες δὲ ταῖς ἐλπίσιν, ἃς ἔλπιζον ἔχειν, διὰ τὸν θάνατον τοῦ Μουσταφᾶ οἱ βασιλεῖς, οἱ εἰς ταραχὴν λογισμῶν καὶ φόβον ἐνέπεσον διὰ τὴν ἔχθραν, ἣν ἔδειξαν κατὰ τοῦ Ἀμουράτη, ζητοῦντες τρόπον καὶ αἰτίαν ἵνα, εἰ δυνατὸν ἦν, εἰρήνην καὶ ἀγάπην ἀναμέσον τῶν Τούρκων καὶ τῶν Ῥωμαίων γενήσεται. Καὶ στείλαντες πρὸς τὸν ἀμηρᾶν πρέσβεις τὸν Δημήτριον τὸν Καντακουζηνόν, Ματθαῖον τὸν Λάσκαριν καὶ τὸν γραμματικὸν Ἄγγελον τὸν

Φιλομάτην, 20ό δὲ ἀμηνῶς μαινόμενος ἦν τῷ θυμῷ κατὰ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, δι' αἰτίας ἃς εἶπομεν, καὶ εὐθύς, ὡς εἶδεν αὐτούς, προστάξας ἐν εἰρκτῇ ἐζοφωμένη δε σμίους ἔθετο, καὶ ἀσφαλῶς τηρεῖσθαι κελεύσας.

XXX. Περὶ δὲ τὰς ἀρχὰς τοῦ θέρους τῆ ὀγδόῃ τοῦ Ἰουνίου τῷ ἰ-ω ἔτει, ἀποστείλας ὁ Ἀμουράτης διὰ τοῦ Μιχάλμπεη, καὶ ἀπέκλεισε τὴν Κωνσταντινούπολιν, πολιορκῶν αὐτήν. Καὶ τῆ ιε-η τοῦ αὐτοῦ ἔφθα σε καὶ αὐτὸς ὁ ἀμηνῶς μετὰ πλήθους στρατοῦ, ἔχων σὺν αὐτῷ καὶ τοὺς ἀποσταλέντας πρὸς αὐτὸν πρέσβεις δεσμίους. Καὶ τῆ κβ-α τοῦ Αὐγού 256 στου μηνὸς ἐπολέμησεν αὐτήν δὴ τὴν πόλιν πολέμῳ καθολικῷ· καὶ τῆ ἔκτη τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς τοῦ #22 λα-ου ἔτους ἀπῆλθεν ἄπρακτος ἀπὸ τῆς Πόλεως θεοῦ βοηθείᾳ. Καὶ τῆ λ-ῆ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἦλθεν ὁ Μουσταφόπουλος, ὁ τοῦ αὐτοῦ Ἀμουράτη ἀδελφός, καὶ διελθὼν τὴν πόλιν ἔπεσεν ἔξω εἰς τὸν αὐθιτικὸν περίβολον· καὶ ἐπὶ τὴν αὔριον τῆ α-η τοῦ Ὀκτωβρίου ἦλθε προσκυνῆσαι τὸν βασιλέα καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ. Καὶ τῆ αὐτῆ ἡμέρᾳ μετὰ τὸ ἄριστον ἐπῆλθε τῷ βασιλεῖ τὸ τῆς ἡμιπληξίας νόσημα· ὃν ἰδόντες οἱ ἀπὸ τῆς Ἀσίας Τοῦρκοι ἔλεγον θαυμάζοντες, ὅτι ὅμοιος τῷ τῆς αὐτῶν πίστεως Μαχουμέτη ἐστὶ τῆ θεωρία, ὡς ποτε καὶ ὁ Μπαγιαζήτης ὁ καὶ ἐχθρὸς αὐτοῦ περὶ τούτου εἶρηκε· Καὶ ὅστις οὐκ οἶδε τὸν βασιλέα, ἀπὸ μόνης τῆς θεωρίας αὐτὸν λέξει, εἶναι βασιλέα. Ὁ δὲ Μουσταφόπουλος πλημμελήσας πλείσταις ἡμέραις ἐν τῇ Πόλει ἔνεκεν τοῦ τῷ βασιλεῖ συμβάντος, τέλος ἀπῆλθε μέχρι τῆς Σηλυμβρίας καὶ μικρὸν δια τρίψας ἐκεῖσε, ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν Πόλιν καὶ διελθὼν ἀπῆλθεν εἰς τὴν Προῦσαν. Τῷ δὲ ἄρι τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐπῆλθε καὶ ἀδελφὸς αὐτοῦ κατ' αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀσίαν· ἀπέκτεινεν αὐτὸν προδοσίᾳ τῶν ἰδίων αὐτοῦ.

XXXI. Τῷ δὲ Μαΐῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐάλω τὸ Ἑξαμίλιον, ἦτοι ὁ τῆς Πελοποννήσου Ἰσθμός, ὑπὸ τοῦ Τουραχάνη καὶ πολλοὶ τῶν Ἀλβα-νιτῶν ἀπεκτάνθησαν. Καὶ τῷ θέρει τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἔφυγεν ὁ αὐθεντόπουλος κύρ Δημήτριος μετὰ Ἰλαρίωνος Δόρια καὶ Γεωργίου Ἰζαούλ, γαμβροῦ τοῦ αὐτοῦ Δόρια, καὶ ἀπῆλθον εἰς τὸν Γαλατᾶν, ἵνα ὑπάγωσι πρὸς τοὺς Τούρκους· καὶ πάλιν οὐκ ἀπῆλθον, ἀλλ' εἰς τὴν Οὐγγαρίαν. Καὶ τῆ ιε-η τοῦ Νοεμβρίου τοῦ #22 λβ-ου ἔτους, διέβη ὁ βασιλεὺς κύρ Ἰωάννης εἰς τὴν Οὐγγαρίαν, ποιήσας δεσπότην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν αὐθεντόπουλον τὸν κύρ Κωνσταντῖνον καὶ καταλείψας αὐτὸν εἰς τὴν Πόλιν ἀντ' αὐτοῦ. Τῆ δὲ κβ-η τοῦ Φεβρουαρίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐποιήσαμεν ὀρκωμοτικὸν ἀγάπης μετὰ τοῦ ἀμηνῶς Ἀμουράτη καὶ τότε τοὺς πρέσβεις ἠλευθέρωσε. Τότε οὖν αὐθις ἀπῆλθομεν πρέσβεις, Λουκάς ὁ Νοταρᾶς ὁ καὶ ὕστερον μέγας δούξ γενόμενος καὶ ὁ Μελαχροινὸς Μανουήλ καὶ ἐγώ, δι' αἰτίας τοιαύτας, ὅτι ὁ μὲν Μελαχροινὸς Μανουήλ καὶ ποτε προαπῆλθε πρὸς τὸν ἀμηνῶν καὶ ἔγνω, ὅτι ἔμελλε γεννηθῆναι ἡ ἀγάπη, ὁ δὲ Νοταρᾶς, ἵνα τελέσῃ αὐτὴν καλῶς, ὡς χρήσιμος καὶ καλός, ἐγὼ δὲ ὡς παρὰ τῆς ἀγίας δεσποίνης τῆς συγγενοῦς τοῦ ἀμηνῶς ἐκ τῆς μητρὸς 258 αὐτοῦ ἀποσταλείς· καὶ εἴ τι ἂν δεήσει, γράψω καὶ διὰ ὑφειλτῶν γραμμάτων πρὸς τε τὸν γηραιὸν βασιλέα καὶ πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, τὸν βασιλέα κύρ Ἰωάννην εἰς τὴν Οὐγγαρίαν εὐρισκόμενον. Ἐν δὲ τῷ τέλει τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ #22 λγ-ου ἔτους ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Πόλιν διὰ τοῦ μέρους τοῦ εἰς τὸν Ἰστρον ποταμὸν κατερχομένου ἐν χώρᾳ τινὶ Κελλίῳ ἐπονομαζομένη ὁ βασιλεὺς κύρ Ἰωάννης, ἀπελθούσων τριήρων ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως ἐκεῖσε· προέπεμψε γὰρ ἀπὸ Οὐγγαρίας ἄνθρωπον ἀλλόγλωσσον καὶ ἀλλογενῆ τοῦ ἐλθεῖν διὰ ξηρᾶς μετὰ πιττακίου ὑφειλτοῦ· ὃς ἐλθὼν ἐζήτηε ἰδεῖν τὸν βασιλέα, λέγων ὅτι ἀνάγκη αὐτῷ ἰδεῖν αὐτὸν καὶ ὁμιλῆσαι σὺν αὐτῷ. Τοῦτο λοιπὸν πῶς ἐδύνατο, τοιοῦτον ἄνθρωπον ἰδεῖν βασιλέα ἀσθενῆ, κατάκοιτος γὰρ ἦν· καὶ μόνος πρὸς μόνον ἤθελε συναῖραι λόγον. Πολλῶν οὖν λόγων δαπανηθέντων ἐστάλησαν πρὸς τὸν ἄνθρωπον δύο τῶν συγκρήτων μοι καὶ εἶπον αὐτῷ· Ἡ εἶπέ, ὁ βούλη τῷ παρόντι, δείξαντες ἐμέ, ἢ ἄπελθε

ἔνθα βούλη. Ἦνίκα παραλαβῶν με κατ' ἰδίαν, δέδωκέ μοι χάρτην ὑφειλτόν, ὃς δεδήλωκέ μοι ἔτι δὲ ὅθεν καὶ πότε ἐξῆλθεν. Ὡς δὲ διώρθωσα τὸ ὑφειλτόν καὶ ἀπῆλθον ἀναγνῶναι τοῦτο, ἀνέφερον ὅτι ζητῶ εὐεργεσίαν, ἐπεὶ χαριέντα ἔμελλον μνηύεσθαι διὰ τῶν ὑφειλτῶν, ἐκείσε καὶ τῆς δεσποίνης καθεζομένης καὶ τῆς νύμφης αὐτῆς, τοῦ δεσπότη ἀπόντος εἰς τὸ κυνήγιον. Κάγῳ ἀναγνώσας τὸν χάρτην καὶ ἀκούσαντες ὅτι ὑγίαινε καὶ ἔμελλεν ἔλθειν καλῶς εἰς τὰ περὶ τὴν Μεγάλην Βλαχίαν, καὶ ὅπως ἀπέλθωσι τριήρεις εἰς τὸν τόπον τὸν ἐπονομαζόμενον Κελλίον ἄραι αὐτὸν καὶ φέρωσι, περὶ οὗ ἐχάρησαν λίαν. Καὶ μετὰ μικρὸν κελεύσας ὁ βασιλεὺς τὸν ἱματιοφύλακα αὐτοῦ ἔδωκε μοι καβάδιον μολυβδὸν χαμουχᾶν μετὰ βαρεοκοιλίας ἐνδεδυμένον καὶ χρυσοῦ κεντηνάριον· ἔτι δὲ τὸν καὶ κάλλιστον γλωσσόκομον, τὸν μέγαν καὶ ὠραῖον, ὄνπερ ποτέ μου ἐζήτηι. Εἶχε γὰρ ὁ γλωσσόκομος ἔνδον λάφυρα ἄξια θέας πολλὰ καὶ καλὰ καὶ ἕτερα εἶδη θαυμάσια, ἅπερ ἐδόθησαν ὕστερον μετὰ τὴν ἀποδημίαν αὐτοῦ ἐκ τῆς ἔνθεν ζωῆς, τὰ μὲν τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ, τὰ δὲ ὑπὲρ τῆς ἀγίας ψυχῆς αὐτοῦ. Τοῦτον γὰρ τὸν ὠραῖον καὶ θαυμαστὸν γλωσσόκομον ἀπὸ καιροῦ ὠρέχθη αὐτόν· διὸ ἔδοξέ μοι ζητῆσαι τοῦτον δεόμενος τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ ἀπεκρίνατό μοι ὅτι αὐτὸς ὁ γλωσσόκομος ὑπῆρχε τοῦ πατρὸς μου τοῦ βασιλέως καὶ ἐν αὐτῷ, ὡς οἶδας, εἶχε πολλὰ καλὰ λάφυρα καὶ λίθους πολυτίμους καὶ ἕτερα πλεῖστα βασιλικά εἶδη, πλείονα ὢν εἶδες· ἐγὼ δὲ θέλω πάλιν δωρῆσαι αὐτὸν τῷ βασιλεῖ τῷ υἱῷ μου, ἵνα ἐν αὐτῷ ἔχη κάκεῖνος μετὰ τῆς εὐχῆς τοῦ πατρὸς μου καὶ ἐμοῦ τὰ ἑαυτοῦ· καὶ ἄπεμψέ με. Καὶ τότε διὰ τὰς χρηστὰς ἀγγελίας, ἃς ἐκόμισα αὐτῷ, προσέταξεν, ἵνα λάβω τὸν εἰρημένον γλωσσόκομον, ὃν καὶ ἔσχηκα μετὰ τῆς ἀγίας αὐτοῦ εὐχῆς πλήρη πολλῶν χρησίμων καὶ τιμίων πραγμάτων τούτου τοῦ ματαίου βίου 260 κελεύσασα ἔτι καὶ ἡ δέσποινα, ἵνα σηρικὸν ἔνδυμα προσφέρωσί μοι καλὸν προύσινον καὶ νομίσματα πεντήκοντα, ἡ δὲ νέα δέσποινα μνηύσασά μοι, ὅτι τὸ δεῖνα αὐτῆς ἔνδυμα ἔσεται τῇ ἐμῇ συνεύνω, ὅταν γυναικὶ συναρμοσθῶ καὶ χρυσοῖ τεσσαρὰ κοντα. Τῇ δὲ κα-η τοῦ Ἰουλίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους κεκοίμηται ὁ ἐν τῇ μακαρίᾳ τῇ λήξει ἀοίδιμος καὶ εὐσεβής, ὁ εἰρημένος βασιλεὺς κύρ Μα νουήλ, ὃς διὰ τοῦ θείου καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος μετωνομάσθη πρὸ ἡμερῶν δύο τῆς θανῆς αὐτοῦ Ματθαῖος μοναχὸς καὶ ἐτάφη ἐν τῇ σεβασμίᾳ βασιλικῇ καὶ περικαλλεῖ μονῇ τοῦ Παντοκράτορος μετὰ πένθους καὶ συνδρομῆς, οἷα γέγονε πώποτε πρὸς τινὰ τῶν ἄλλων. Ἦσαν δὲ πᾶσαι αἱ ἡμέραι τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἔτη οζ' καὶ ἡμέραι εἴκοσι πέντε, 20ἔξ ὧν ἔβασίλευσεν ἔτη δύο καὶ τεσσαράκοντα. Οὗτος οὖν ὁ βασιλεὺς κύρ Μανουήλ ἐγέννησεν υἱοὺς τούσδε καὶ θυγατέρας· πρώτην θυγατέρα τὴν ***, εἶτα Κωνσταντῖνον, Ἰωάννην τὸν βασιλέα, Ἀνδρόνικον τὸν δεσπότην, θυγατέρα τὴν ***, Θεόδωρον τὸν δεσπότην καὶ Πορφυρογέννητον, Μιχαὴλ τὸν αὐθεντόπουλον, Κωνσταντῖνον τὸν δεύτερον τὸν καὶ βασιλέα γενόμενον, Δημήτριον τὸν δεσπότην καὶ κύρ Θωμᾶν τὸν δεσπότην. Ζῶν δὲ ὁ βασιλεὺς καὶ πατὴρ αὐτῶν διεμέρισεν ἐκάστῳ τούτων τούσδε τοὺς τόπους, δι' ἣν αἰτίαν μέγα κακὸν τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ προεξένησε. Πρῶτον μὲν τὸν Ἰωάν-νην βασιλέα εἶασε, τῷ δὲ δεσπότη κύρ Ἀνδρονίκῳ τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὰ ἑαυτῆς δέδωκεν. Οὗτος δὲ βλαβεὶς ὑπὸ βαρυτάτης ἀσθενίας, ἔδοξεν αὐτῷ πωλῆσαι τὴν Θεσσαλονίκην τῇ τῶν Ἐνετῶν γερουσίᾳ διὰ χρυσίνους χιλιάδας πεντήκοντα. Εἶτα περάσας ἦλθεν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ἐν χώρᾳ λεγομένη Μαντινία καὶ μετὰ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰωάννη τὴν διατριβὴν ἐποίει, ἕνεκεν τῆς τοῦ ἀέρος εὐκρασίας· ὕστερον δὲ μοναχὸς γεγωνὸς κατώκησεν ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ἐν τῇ μονῇ τῇ λεγομένη τοῦ Παντοκράτορος. Τῷ δὲ δεσπότη κύρ Θεοδώρῳ τὴν Λακεδαιμονίαν καὶ τὰ ἑαυτῆς δέδωκε· τῷ δὲ βασιλεῖ κύρ Κωνσταντίνῳ τὰ τοῦ Εὐξείνου Πόντου μέρη, λέγω Ἀγχιάλον καὶ Μεσέμβριαν καὶ τὰ αὐτῶν· τῷ δὲ δεσπότη κύρ Δημητρίῳ καὶ τῷ δεσπότη κύρ Θωμᾶ τὰ ἑναπομείναντα ἐν τῇ Πελοποννήσῳ. Καὶ τῷ #22 λδ-ω ἔτει, μηνὶ Αὐγούστῳ, ἡ

δέσποινα κυρά Σοφία φυ γούσα διέβη εις τὴν ἑαυτῆς πατρίδα, δι' αἰτίαν ὅτι ὁ βασιλεὺς κύρ Ἰωάννης, ὁ ἀνὴρ αὐτῆς οὐκ εἶχε τοσοῦτην εὐνοίαν καὶ ἀγάπην πρὸς αὐτὴν καὶ εἰρήνην ἀνά αὐτῶν οὐ διέκειτο, διὰ τὸ ἐρᾶσθαι τὸν βασιλέα ἐτέραις γυναιξίν, ἔνεκα οὐκ ἦν ἡ δέσποινα ἐκ φύσεως ἐστολισμένη ὠραιότητα. Τέλος τοῦ πρώτου βιβλίου. 262

ΒΙΒΛΙΟΝ ΔΕΥΤΕΡΟΝ ΑΡΧΟΜΕΝΟΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΘΑΝΗΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΥΡ ΜΑΝΟΥΗΛ ΤΟΥ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ. ΚΑΙ ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΥΙΟΥ ΑΥΤΟΥ

Ι. Ἐν τῷ καιρῷ οὖν τοῦ ἰδου αὐτοῦ ἔτους μηνὶ Αὐγούστῳ διέβη τὰ βασιλικά σκῆπτρα καὶ πᾶσα ἡ τῆς βασιλείας ἐξουσία πρὸς Ἰωάννην τὸν υἱὸν τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει καὶ μνήμῃ εἰρημένου κύρ Μανουὴλ βασιλέως, ὃς καὶ προεστεμμένος ἦν εἰς βασιλέα. Καὶ τῷ, λε-ω ἔτει, Αὐγούστῳ κθ-η, ἤγαγον διὰ θαλάσσης μετὰ τριῶν ἡμερῶν τὴν κυρά Μαρίαν τὴν Κομνηνὴν ἐκ Τραπεζοῦντος, θυγατέρα Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ βασιλέως Τραπεζοῦντος. Ἐν δὲ τῷ #22 λ-ω ἔτει μηνὶ Σεπτεμβρίῳ ἠυλογήθη αὐτὴν ὁ βασιλεὺς κύρ Ἰωάννης, ἦν καὶ αὐτὸς ἀνηγόρευσε. Καὶ τῷ αὐτῷ ἔτει μηνὶ Νοεμβρίῳ αὐτὸς δὴ ὁ βασιλεὺς ἐξελθὼν τῆς Πόλεως ἀπῆλθεν εἰς Πελοπόννησον τῇ κ-η Δεκεμβρίου σὺν τῷ αὐτοῦ ἀταδέλφῳ κύρ Κωνσταντίνῳ δι' αἰτίαν τοιαύτην, ὅτι ὁ ἑαυτῶν ἀτάδελφος ὁ δεσπότης κύρ Θεόδωρος ἐβούλετο μοναχὸς γενέσθαι, καὶ ὁ κύρ Κωνσταντῖνος ἐναπομείνει αὐθέντης εἰς πᾶσαν τὴν Πελοπόννησον, ὃς μεταμεληθεὶς ὕστερον οὐκ ἐγένετο. Μεθ' ὧν κἀγὼ ἀρχῆν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἦλθον, εἰς δουλοσύνην τοῦ βασιλέως ὧν, καὶ ἴνα ἀποβλέπω καὶ τὸν δεσπότην κύρ Κωνσταντῖνον δι' αἰτίαν τοιαύτην. Ὅτε ὁ μακάριος καὶ ἀοίδιμος πατὴρ αὐτῶν ἠγγίξε πρὸς τὸ ἀποθανεῖν, προσέταξέ με καὶ ἔγραψα τοιαῦτα οἰκιοχειρῶς, οὐχὶ ὡς διαθήκην αὐτοῦ, οὐ γὰρ διατί θενται οἱ βασιλεῖς, ἀλλὰ προστάττουσιν. Ἐν ἧ προστάξει διωρίζετο τάδε· ἴν' ἔχη ἕκαστος τῶν υἱῶν αὐτοῦ ὁ μὲν τότε, ὁ δὲ τότε ἀπὸ τῶν ἰδίων αὐτοῦ λαφύρων καὶ λίθων πολυτίμων καὶ ἀξιολόγων εἰδῶν, καὶ τὸ λοιπὸν τῆς οὐσίας αὐτοῦ, ἤγουν τῆς ἔσω τοῦ παλατίου, ἱματισμοὶ καὶ παρασκευαὶ μερισθῶσι εἰς τέσσαρα μέρη· εἰς παραστάσιμα καὶ λειτουργίας ὑπὲρ αὐτοῦ κατεπέκεινα τῶν συνήθων, ἃ πολυτελῶς καὶ καλῶς ἐτέθησαν, τὰ δὲ ἕτερα μέρη τρία εἰς πτωχοὺς, εἰς ἰατροὺς καὶ εἰς τοὺς αὐτοῦ κελλιῶτας· ἐπίτροποι δὲ ὧσιν ὁ πνευματικὸς αὐτοῦ ὁ ἐν τῇ τῶν Ξανθοπούλων μονῇ Μακάριος ὁ ἐξ Ἰουδαίων, ὁ διδάσκαλος Ἰωσήφ ὁ ἐν τῇ τοῦ Χαρσιανίτου μονῆ καὶ ἐγώ. Καὶ ἀναγνωσθεῖσης ταύτης δὴ τῆς πράξεως παρ' ἐμοῦ ἔμπροσθεν αὐτοῦ καὶ τῆς δεσποίνης καὶ τοῦ βασιλέως καὶ υἱοῦ αὐτῶν καὶ μόνον, τέλος προσέταξε τῷ υἱῷ αὐτοῦ λέγων· γιέ μου, ἤκουσας ἃ προσεταξάμην ὑμῖν περὶ τῶν ὑπηρετησάντων με ἰδίων, ἔγραψε γάρ, οἱ δὲ 264 κελιῶταί μου οἱ ὑπηρετήσαντές με καλῶς καὶ εὐνοϊκῶς διάκεινται, ὡς εἰκός, πρὸς με, ἔχωσι παρὰ πάντων τῶν υἱῶν ἀγάπην τε καὶ ἀναδοχὴν καὶ προμήθειαν κατὰ τὸ ἀναλογεῖν ἐνὶ ἑκάστῳ αὐτῶν. Ἐξαιρέτως δὲ πάλιν λέγω σοι περὶ τούτου δὴ Φραντζῆ, ὃς ἐδούλευσέ μοι εἰς πάντα ἐπιτηδεῖως καὶ πιστῶς, ὡς καὶ νῦν αὖθις εἰς τὰ τῆς ἀσθενείας μου πλεῖον τῶν ἄλλων θεραπεύει, ὡς ἐλπίζω, ὅτι καὶ τὰ τῆς ψυχῆς μου μετὰ θάνατον καλῶς οἰκονομήσει. Ἡ νεότης γὰρ αὐτοῦ καὶ τὸ γῆρας τὸ ἐμὸν οὐκ εἶασαν γενέσθαι τι πρὸς αὐτὸν ἀντάξιον τῆς ἀγάπης καὶ δουλοσύνης, ἦν ἐφύλαξεν εἰς ἐμέ· διὰ τοῦτο ἀφήμι αὐτόν σοι· καὶ ὅπως τῆς εὐχῆς καὶ εὐλογίας τῆς ἐμῆς τύχης, ὃ δι' αἰτίαν τοιαύτην παρ' ἐμοῦ οὐκ ἐγένετο αὐτῷ, αὐτὸς ποιήσον. Καὶ ταῦτα ἔλεγε καὶ ἐπρόστατε περὶ ἐμοῦ. Ἐπεὶ δὲ καὶ μετὰ τοῦ δεσπότην κύρ Κωνσταντῖνου πολλὴν ἀγάπην εἶχον κἀγὼ καὶ πληροφορίαν, ἦν ὁ Θεὸς ἐπεδέχετο, ἐξ αἰτίας

τοιαύτης, ὅτι ὁ τοῦ πατρὸς μου ἀδελφὸς ἦν αὐτοῦ παιδαγωγὸς καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ οἱ ἔμοι ἐξάδελφοι, συνανάτροφοι αὐτῷ καὶ φίλοι καὶ δοῦλοι αὐτῷ, καὶ ἐγὼ μετ' αὐτῶν. Εἶτα τοῦ καιροῦ φέροντος οἰκείωσιν ἐμοῦ πρὸς τὸν μακαρίτην καὶ αἰοίδιμον πατέρα αὐτοῦ καὶ ὅσα αὐτῷ ἦν ἀναγκαῖα δι' ἐμοῦ ἠύρισκεν ἠγάπα γὰρ ἔχειν με καθόλου εἰς τὴν αὐτοῦ δουλοσύνην. Συ νήθεια γὰρ ἦν καὶ τάξις ἐν τοῖς τῶν βασιλέων οἴκοις χωρεῖν τοὺς τῶν πατέρων κελλιῶτας ἐν τοῖς τῶν υἱῶν κελλίοις, ἀλλ' οὐχ οἱ τῶν υἱῶν κελ λιῶται ἐν τοῖς τοῦ πατρὸς· τοῦτο δὲ ἔτι ζώντων τῶν πατέρων, ἀλλ' οὐχὶ μετὰ θάνατον. Ὡς οὖν ἀπέθανεν ὁ μακαρίτης καὶ αἰοίδιμος πατὴρ αὐτοῦ, μετὰ τὸ πρῶτον αὐτοῦ μνημόσυνον ἐπεστρέψαμεν πάντες οἱ κελλιῶται αὐτοῦ εἰς τὸ παλάτιον· ἔθος γὰρ ἔστι καὶ τοῦτο, ὅτι οἱ κελλιῶται αὐτοῦ δὴ τοῦ βασιλέως καταμένειν ἐπὶ τὸν τάφον αὐτοῦ μέχρι τοῦ πρώτου μνημοσύνου, καὶ οὕτως ἀπήλθομεν εἰς τὴν οἰκίαν, ἔνθα κατέμενον ὁ ῥηθεὶς δεσπότης κύρ Κωνσταντῖνος, καθίσαντες ἕξω ὡς οἱ πολλοί. Μαθὼν δὲ τοῦτο ὁ δεσπότης ἀπέστειλε τὸν θεῖον μου καὶ εἰρηκὲ μοι δεσποτικῶς προστάγματι τάδε· Σὺ μὲν τετήρηκας τὴν τάξιν καὶ οὐκ εἰσήλθες εἰς τὸ κελλίον μου ἐξ ὀρθοῦ, ὡς ἔθος σοι ἦν ἔτι ζώντος τοῦ ἀθηντὸς μου τοῦ βασιλέως καὶ πατρὸς· πλὴν ἡμεῖς ὀφείλεται ὄντες τῆς ἀγάπης καὶ δουλοσύνης τῆς παρὰ σοῦ πρὸς αὐτὸν καὶ πρὸς ἡμᾶς, εὐεργετοῦμέν σοι του δύνασθαι σε ἔρχεσθαι ἐξ ὀρθοῦ καὶ εἰς τὸ κελλίον μου, ὡς καὶ πρότερον ἐποίεις ἔτι ζώντος τοῦ πατρὸς μου. Προσταχθεὶς δὲ παρὰ τοῦ βασιλέως καὶ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ἵνα συνακολουθῶ αὐτῷ ἐπερχομένῳ εἰς Πελοπόννησον, δι' αἰτίαν, ἣν ἐδηλώσαμεν, προστάξας εἰρηκὲ μοι ἐξόχως καὶ ὁ ῥηθεὶς δεσπότης κύρ Κωνσταντῖνος περὶ τοῦ μέλλειν συνακολουθεῖν καὶ σὺν αὐτῷ εἶναί με. Κάγῳ ἀναφέρας αὐτῷ εἶπα· Καὶ ἐγὼ μεῖζον τούτων 266 ἐπιθυμῶ, σωζομένου μόνον, ἵνα μετὰ ἀποδοχῆς καὶ προστάγματος τοῦ βασιλέως καὶ ἀδελφοῦ αὐτοῦ γένηται. Ὁ δὲ ζητήσας με παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ μετὰ λόγων παρακλητικῶν καὶ αἰτιῶν ἀναγκαίων, ὧν ἠναγκάζετο ἔχειν αὐτὸν χρεῖαν ἐμοῦ, ἐκεῖνος δὲ ἀπεκρίνατο, ὡς τὸ ζητούμενον ἀδύνατον εἶναι, οὐ δι' ἄλλο εἰ μὴ ἵνα μὴ ἀθετήσῃ τὸ τοῦ πατρὸς πρόσταγμα καὶ τὴν πρὸς ἐκεῖνον ἐμὴν διὰ στόματος παράδοσιν. Ὁ δὲ πάλιν ἐζήτησε τοῦτο διὰ τῆς δεσποίνης καὶ μητρὸς αὐτοῦ καὶ μετὰ αἰτιῶν ἀναγκαίων· μόλις προσέταξε τοῦτο εἰπὼν, ὅτι ἐλθέτω μεθ' ἡμῶν ὁ Φραντζῆς ἕως τῆς Πελοποννήσου καί, εἰ μὲν ὁ ἀδελφός μου μείνῃ ἐκεῖσε, μενέτω καὶ αὐτὸς μετ' αὐτοῦ, ἐπεὶ καὶ ἡ κυρία μου ἡ δέσποινα προσέταξέ μοι οὕτως καὶ συγχωρεῖ αὐτό. Εἰ δὲ ἐπαναστρέψῃ ἐνταῦθα μετ' ἐμοῦ ὁ ἀδελφός μου, οὐ χρὴ εἰ μὴ εἶναι αὐτὸν σὺν ἐμοί, ὡς παρὰ τοῦ βασιλέως τοῦ ἀθηντὸς μου καὶ πατρὸς προσετάχθη, ὃ καὶ δικαίως ὀφείλομεν ἡμεῖς ποιῆσαι αὐτό. Ἐρχομένων οὖν εἰς τὴν Πελοπόννησον, τῷ μὲν ἡμῖν τε λείως ὑποχείριος, ὡς προεῖπον, τῷ δὲ ἀγάπῃ καὶ ἐλπίδι προσαπέβλεπον. Ἀποσωθέντες οὖν εἰς Πελοπόννησον καὶ κατὰ τοῦ τόπου τοῦ ἐν Πελοποννήσῳ, ὃς ὑπὸ τοῦ δεσπότη Καραούλου ἐκρατεῖτο, ἀπελθόντες οὖν οἱ ἀθένται καὶ ἀδελφοὶ καὶ βουλήν ποιήσαντες τοιαύτην, μὴ θαρρόυντες γὰρ εὐκόλως ὑποτάξαι τὸν τόπον αὐτοῖς, ὃν εἶχεν ὁ Κάρουλος, ὁ μοίως καὶ αὐτὸς οὐκ ἐθάρρει δυνηθῆναι φυλάξῃ τὸν τόπον ὃν ἐκέκτητο, ἐπεὶ τινὰς τῶν τούτου τόπων ἔλαβον οἱ ἀθένται ἡμῶν, εἰς συμβάσεις ἤλθον, καὶ εὐδοκήσαντος τοῦ δεσπότη κύρ Κωνσταντίνου, ἵνα λάβῃ εἰς νόμιμον γυναῖκα τὴν ἀνεψιᾶν τοῦδε τοῦ δεσπότη Καραούλου καὶ τὰ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ἐναπομείναντα αὐτῷ κάστρα λάβῃ εἰς προῖκαν αὐτῆς, οὕτω γενομένης τῆς συμφωνίας.

II. Τῇ οὖν πρώτῃ Μαΐου τοῦ αὐτοῦ ἔτους σταλεῖς ἐγὼ παρέλαβον τὴν Γλαρέντζαν καὶ ἄλλοι ἕτερα. Καὶ ἐπαναστρέψαντες εἰς Σπάρτην, ἐνεργεῖτο ἵνα λάβῃ τὸ μοναχικὸν σχῆμα ὁ δεσπότης κύρ Θεόδωρος, καὶ τρόπον καὶ ἀναβολὴν ποιήσῃ, τοῦ παραλαβεῖν τὴν Πάτραν, ἀναγκαῖον καὶ χρήσιμον τόπον, 20ῖνα τὴν κατοίκησιν οἱ δεσπότη καὶ ἀδελφοὶ ποιήσῃ καὶ 20 διὰ τὸ μὴ εἰς λακεδαιμονίαν, ἴγουν

Σπάρτην ὁμοῦ εὐρίσκεσθαι τοὺς ἀδελφούς, εἰ μὴ ὁ προ ῥήθεις δεσπότης κύρ Θεόδωρος, ὅταν μοναχὸς γενήσεται. Τῷ δὲ πρώτη Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐξελθόντες ἦλθον κατὰ τῆς Πάτρας οἱ τρεῖς 268 αὐτάδελφοι καὶ περὶ τοὺς μύλους ἔξωθεν τῆς πόλεως σκηνώσαντες, ἐκεῖ σε καὶ τὴν ἀνεψιᾶν τοῦ Καρούλου κυρίαν Θεοδώραν ἤγαγον, ἔνθα καὶ ὁ δεσπότης κύρ Κωνσταντῖνος συνεζεύχθη αὐτὴν καὶ ηὐλογήθη· εἰς δὲ τὴν Πάτραν οὐδὲν ἐκατῶρθον πρὸς ἄλωσιν. Ἄλλ' ἐπεὶ ὡς τι ἀστεῖον ἦν τὰ παρὰ τοῦ δεσπότης κύρ Θεοδώρου μελετούμενα τοῦ γενέσθαι μοναχόν, ἀθετῆσαι γὰρ ἐβούλετο, καὶ ἀνά τῶν ἀδελφῶν σκανδάλου ἦν αἴτιον. Ὡς δὲ εἰς τὰ τῆς Πάτρας συμπέρασμα τι χρηστὸν οὐδὲν κατωρθοῦτο, εἰ μὴ μόνον ἄστρα τρία μικρὰ παρέλαβον, συνηβάσεις ποιήσαντες μετὰ τῶν ἔνδον οἰκούντων, ἵνα τελῶσι πρὸς τὸν ἑμὸν αὐθέντην καὶ δεσπότην κύρ Κωνσταντῖνον χρυσίνους κατ' ἔτος πεντακοσίους, καὶ οὕτως ἐγεγόνει τὰ τῶν Πατρῶν. Ἐκ τῶν ἐκεῖθεν ἐπανεστρέψαμεν, καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς καὶ ὁ δεσπότης κύρ Θεόδωρος ἀπῆλθον εἰς τὴν Σπάρτην, ὁ δὲ δεσπότης κύρ Κωνσταντῖνος εἰς τὸ Χλουμοῦτζιν μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ. Μετὰ δὲ τινα καιρὸν ὀλίγον βουλευθεὶς ἐπανελθεῖν ὁ βασιλεὺς οἰκάδε, ἐμηνύθη ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ὁ ἐμὸς αὐθέντης, εἰς τὴν Σπάρτην ἀπελθεῖν· κάκειθεν διαβιβάσαντες ἀμφοτέροι, οἱ τεσσάρεις ἀδελφοὶ 20 ὁμοῦ ἡμέραις ὀλίγαις, καὶ τῷ Ὀκτωμβρίῳ μηνὶ τοῦ λζ-ου ἔτους ἀναβάντες ἀπῆλθομεν μέχρι καὶ τῆς Κορίνθου. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ἐμβὰς εἰς τὰς τριῆρεις ἀπῆλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν· ὁ δὲ δεσπότης κύρ Θεόδωρος ἐπανέστρεψεν εἰς τὴν Σπάρτην καὶ ὁ κύρ Θωμᾶς ὁ αὐθεντόπουλος σὺν αὐτῷ μέχρι τινὸς ἀπῆλθεν εἰς τὰ Καλάβρυτα. Ἡμεῖς δὲ μετὰ τοῦ αὐθέντου ἡμῶν κύρ Κωνσταντῖνου τοῦ δεσπότης δι' ἄλλης ὁδοῦ ἦλθομεν εἰς Βοστίτζαν. Καὶ γὰρ εἰ καὶ μοναχὸς οὐκ ἐγένετο ὁ δεσπότης κύρ Θεόδωρος, ἵνα ἅπας ὁ αὐτοῦ τόπος ἐναπομείνῃ τῷ κύρ Κωνσταντῖνῳ τῷ αὐτοῦ ἀταδέλφῳ κατὰ τὰς συνθήκας τὰς ἀναμεταξὺ αὐτῶν γενομένας, ἀλλ' οὖν καὶ οὕτως δέδωκε αὐτῷ τὴν Βοστίτζαν καὶ τὰ περὶ αὐτῆς καὶ εἰς τὸ ἕτερον μέρος τὰ ὅσα ἐν τοῖς ποσὶ τοῖς πρὸς δυσμὰς ἡλίου εἰσὶ τοῦ ὑπερμεγέθους ὄρους τοῦ Ταυγέτου· ἐξ ὧν ἦν τι βέλτιον φρούριον 270 καὶ χώρα Πελοποννήσου τὸ Λεῦκτρον Μαΐνης, τὸ καὶ Νεκταρία πάλαι καλοῦμενον καὶ πάντα τὸν ἐκείνου ζυγὸν ἄχρι καὶ τῆς Πύλου τοῦ λεγομένου Οἰτύλου. Ἐκ δὲ τοῦ ἔξω ζυγοῦ τὸ κάστρον Ζαρνάδας καὶ Γαστίτζα, τὸ ἀδιάσειστον Μελέ, Διράχιον καὶ Πολιανούς, Γαρδίκια καὶ τὰ περὶ αὐτά, ἔτι δὲ χορηγήσας αὐτῷ καὶ τὰ ὅσα πολὶ σματα καὶ φρούρια ἦν εἰς πάντα τὸν Μεσσηνιακὸν κόλπον, ἔνθα ῥέει διὰ μέσου καὶ ὁ Πάμισος ἐκεῖνος ποταμός. Ταῦτα δὲ ἐπιτροπικῶς ἤρχετο, τοῦ μεγάλου πρωτοστράτορος Νικηφόρου τοῦ Μελισσηνοῦ ὄντα, ὃν διὰ τὴν ποικιλότητα τῆς φρονήσεως καὶ τὸ ὄξυ τῆς διανοίας καὶ εἰς τὰ πάντα δεξιώτατον καινοτέροις πείθεσθαι πράγμασι καὶ Μελισσουργὸν ἐπωνόμαζον· διστρισέγγονος γὰρ ἦν τοῦ παλαιοῦ ἐκείνου Νικηφόρου καίσαρος τοῦ Μελισσηνοῦ, αὐθένται ὄντες ἔκπαλαι καὶ ἐξ ἀρχῆς τῆς πόλεως Αἰίου καὶ πάσης ἐαυτῆς παροικίας καὶ Μεσσηνιακοῦ τοῦ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ κόλπου. Ὁ οὖν εἰρημένος καῖσαρ Νικηφόρος, ὁ ἐπ' ἀδελφὴν γαμβρὸς τοῦ ἄνακτος κύρ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ καὶ ἀπόγονος πατρικίου Μιχαὴλ τοῦ Μελισσηνοῦ, συγγενοῦς ἐξ αἵματος ποτὲ τοῦ ἀειμνήστου βασιλέως Μιχαὴλ τοῦ Ῥαγκαβέλ καὶ τοῦ μαγίστρου Λέοντος τοῦ Μελισσηνοῦ τρισέγγονος, ἐγέννησεν Ἀλέξιον, εἰς ὄνομα καλέσας αὐτὸν τοῦ αὐτοκράτορος καὶ γυναικαδέλφου αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἀλέξιος ἐγέννησε Θεόπνεστον, ὁ δὲ Θεόπνευστος Ἀλέξιον καίσαρα, τὸν ἐπονομαζόμενον Στρατηγόπουλον, καὶ Μιχαήλ· ὁ δὲ Ἀλέξιος καῖσαρ ἐγέννησεν Ἰωάννην· ὁ δὲ Ἰωάννης ἐγέννησε Θεόδωρον καὶ Λέοντα· ὁ δὲ Θεόδωρος ἐγέννησε Λέοντα τὸν σεβαστοκράτορα, ὁ δὲ Λέων τὸν μέγαν πρωτοστράτορα Νικηφόρον καὶ Γεώργιον. Ὅς γέγονε καὶ μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως, ἀποθανούσης τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, διὰ πολλὰς καὶ ἀναγκαίας

αίτιας εἰς κοινήν ὠφέλειαν, εἰ καὶ τὸ ἄωρον τοῦ θα νάτου ἤρπαξεν αὐτὸν καὶ ἀτελεῖς τὸ ἔργον ἀπέμεινεν. Εἰπόντες οὖν ἕτεροι πολλοὶ τὰς αἰτίας εἰς πλάτος, ἐγὼ ἐγκατέλιπον. Ἡ δὲ αἰτία τῆς τοιαύτης ἐπιτροπικῆς τοιουτοτρόπως εἶχεν, τῆς πρὸς τὸν δεσπὸν τὴν κῦρ Θεόδωρον. Ὁ προρρήθεις Νικηφόρος ὁ Μελισσηνὸς ἔσχεν υἱὸν ὀνόματι Νι κόλαον, ὃν ἀνεγέννησε διὰ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος ὁ δεσπότης κῦρ Θεόδωρος. Καὶ ἐν τῷ καιρῷ τῆς μεταστάσεως αὐτοῦ εἰς τὰς αὐλοὺς μονάς, καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ τριετῆς νήπιος ὢν, διαθήκην ποιήσας καὶ ἐάσας τὸν δεσπότην κῦρ Θεόδωρον κύριον καὶ δεσπὸν τὴν καὶ ἐπίτροπον τοῦ παιδὸς αὐτοῦ καὶ πάντων τῶν αὐτοῦ κτημάτων τε καὶ χρημάτων, κινήτων καὶ ἀκινήτων, καὶ ἐὰν ὁ υἱὸς αὐτοῦ καὶ κληρονόμος ἐμφυῖς ἀποθάνῃ, πᾶσαν τὸν αὐτοῦ κατάστασιν λάβῃ ὁ δεσπότης κῦρ Θεόδωρος τὰ ἐκτὸς καὶ ἐντὸς τῆς Πελοποννήσου. Ἦσαν γὰρ ἐντὸς τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου, Ἀνδρούσα λέγω καὶ Καλαμάτα, Μαντίνια, Ἰανίτζα, Πήδημα καὶ Μάνη καὶ Νησίον καὶ Σπιτάλιον καὶ Γρεμπένι καὶ Καράντζα καὶ Ἄετος καὶ Λωῖ καὶ Νεόκαστρον καὶ Ἰθώμη ἢ νῦν λεγομένη Μεσσήνη καὶ Ἀρχάγγελος καὶ Σαυλαῦρος καὶ Ἰωάννινα καὶ Λιγούδιστα καὶ Φιλατρία καὶ Πύλος καὶ τὰ ἐν τοῖς ποσὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους τῆς Νίκης τοῦ Δήμου λεγομένου ἄρχι τοῦ πεδίου τοῦ Στενικλάρου καὶ τοῦ ῥεύματος τῆς Βαλύρας· τὰ δὲ ἐκτὸς ἢ μεγάλη Αἶνος καὶ ἡ περὶ αὐτὴν παροικία πᾶσα ἕως καὶ Περιθεωρίου, ἃ καὶ σταλεῖς ἐγὼ κατέσχον ἀντὶ τοῦ δεσπότη. 272 Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τινὰς ἐκ τούτου τοῦ γένους τῶν Μελισσηνῶν καὶ Στρατηγοπούλους ἐπωνόμαζον καὶ ἐν ταῖς χρονικαῖς ἱστορίαις οὕτως ἔγραφον δι' αἰτίαν τοιοῦτον τὸν Ἀλέξιον καίσαρα τὸν Μελισσηνόν, τὸν καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐλευθέρωσαν ἐκτῆς τῶν Λατίνων χειρῶν. Στρατηγόπουλον ἐπωνόμαζον διὰ τὴν μάμμην αὐτοῦ· καὶ ἔκτοτε τὸ ἐπίκλην τοῦτο εἰς τινὰς τοῦ γένους τούτου ἐπεκράτησε, τοιούτως ὡς καὶ ὃν εἰρημένον Νικηφόρον καὶ μέγαν πρωτοστράτορα καὶ Μελισσουργὸν ἐπωνόμασαν. Διῆρχε δὲ τὴν εἰρημένην ἐπιτροπικὴν καὶ διοίκησιν καὶ ὁ πρωτοστράτωρ Λέων ὁ Φραγκόπουλος καιρῷ τινι προστάξει τοῦ δεσπότη κῦρ Θεοδώρου· εἶτα τῷ ἀδελφῷ δεσπότη κῦρ Κωνσταντίνῳ ἐδώρησατο μετὰ πάντων τῶν προνομίων ὧν εἶχε, τουτέστιν, ὡς προείπομεν, ἐὰν ὁ γνήσιος ἐκεῖνος κληρονόμος ἀποθάνῃ, πρὶν τοῦ εἰς νόμον ἡλικίας φθάσῃ, πάντα ταῦτα τὰ τῆς ἐπιτροπικῆς κτήματα ἔσονται τῷ κῦρ Κωνσταντίνῳ.

III. Καὶ τῷ αὐτῷ ἔτει, Μαρτίου τετάρτη τέθηκεν ὁ δεσπότης κῦρ Ἀνδρόνικος, ὁ διὰ θεοῦ καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος μετονομασθεὶς Ἀκάκιος· καὶ ἐτάφη ἐν τῇ τοῦ Παντοκράτορος μονῇ, ἔνθα κατέμενε. 276 Βουλῆς δὲ ἀποκρύφου ἐμοὶ γενομένης παρὰ τοῦ αὐθεντοῦ μου καὶ δεσπότη, ἵνα κατὰ τῆς Πάτρας ἀπέλθωμεν· καὶ εἰ μὲν παραλάβομεν αὐτὴν, μείνωμεν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ὁ τόπος, ὃν εἶχεν ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ, δηλονότι τῇ Μαύρῃ θαλάσῃ δοθείη πρὸς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν βασιλέα, εἰ δὲ οὐ παραλάβομεν τὴν Πάτραν, ἔπανα στρέψωμεν αὐθις εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ αὐτὸς ἔχη εἰς τὴν Πελοπόννησον τὰ τῆς προικὸς αὐτοῦ κάστρη καὶ τὰ τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἧτοι τῆς Μαύρης Θαλάσσης. Τὰ δὲ δοθέντα παρὰ τοῦ δεσπότη κῦρ Θεοδώρου κάστρη καὶ πάντα τὰ τῆς ἐπιτροπικῆς τοῦ Μελισσηνοῦ Νικηφόρου ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ κόλπῳ πάλιν δοθῶσιν, ὅπου δ' ἂν ὁ βασιλεὺς διακρίνη. Παρηκολούθησε καὶ τοῦτο, ὅπερ ἦν ἀπὸ μέρους βεβαίως τῆς ἀποκρύφου μελέτης καὶ βουλῆς. Διερχόμενοι τὴν ὁδὸν τῆς Πάτρας ἐκ Βοστίτζας, ἵνα εἰς τὴν Γλαρὸν ῥέντζαν καὶ τὸ Χλουμουτζίν ἀπέλθωμεν, ἔνθα καὶ ἡ βασίλισσα ἦν, σταλεῖς οὖν Ἀνδρόνικος Λάσκαρις ὁ Παδιάτης πρὸς τοὺς ἐν τῇ Πάτρῃ ἄρχοντας περὶ τινῶν ὑποθέσεων κάκεῖσε προσμείνας, συνέτυχον αὐτῷ ἰδίως καὶ ἐξόχως ἱερεῖς τε καὶ λαϊκοὶ λέγοντες ἐν μυστηρίῳ περὶ τοῦ, εἰ ὁ αὐθέντης αὐτοῦ θέλει, αὐτοὶ εὐρήσωσι τρόπον, δι' οὗ παραλάβῃ αὐτὸς τὴν Πάτραν. Ἐλθόντος δὲ τοῦ Λασκάρως καὶ εἰπόντος μετὰ τῶν ἄλλων τὰ τῶν Πατρηνῶν ἀπόκρυφα, ἀπεπέμφθη ὡς ἀδύνατα

καὶ περισσά, ἃ ἦ κούσε καὶ ἔλεγε. Σταλείς οὖν εἰς κεφαλὴν τῆς 20'ἰθώμης καὶ 20 Ἄνδρου-σης ὁ αὐτὸς Λάσκαρις, ἔτι δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἄρχοντες οἱ εἰς τὰ ἐκεῖσε κά σπη κεφαλάδες, ἀλλὰ δὴ καὶ ὁ πρῶτος τῶν ἀρχόντων τοῦ οἴκου αὐτοῦ ὁ Λάσκαρις Ἀλέξιος ἐλήφθη εἰς κεφαλάτικον τὴν Βοστίτζαν καὶ ἐναπέ μινεν ἐκεῖσε. Διερχόμενος οὖν, ὡς δεδήλωκα, ὁ ἐμὸς δεσπότης καὶ αὐθέντης, μετ' ἐμοῦ μόνου ἐνεργοῦντος τὸ περὶ τῆς Πάτρας, εὐρισκό μνοι εἰς τὴν Γλαρέντζαν, ἐγράψαμεν πολλάκις πρὸς οὓς συνέτυχον τῷ Παδιάτῃ, οἱ δὲ καὶ ἀντέγραψαν πρὸς ἡμᾶς, πλὴν ἐκρίνοντο παρ' ἡμῶν ἀδύνατα, ὡς καὶ ὁ καιρὸς ἔδειξε. Τέλος ἐστήσαμεν, ἵνα διὰ νυκτὸς βα δίσαντες εὐρεθῶμεν εἰς τόπον πλησίον τῶν ὀρίων τῶν Πατρηνῶν ἀμπε λώνων, καλούμενον εἰς τὰς Τρεῖς Ἐκκλησίας, αἱ παλαιόθεν ἦσαν· ἐκεῖ σε δὲ εὐρεθῶσι καὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ δηλήσωσι πλατύναντες τὰ διὰ γραφῆς· καὶ εἰ μὲν ἦσαν δυνατά, ἐνεργεθῶσιν, εἰ δ' οὐ, ἀπέλθωμεν φανερῶς ἀπο κλεῖσαι τὸ κάστρον καὶ ὡς φέρη τὸ φέρον. Καὶ ἰδοὺ ἐγράψαμεν προσ τάγματα πρὸς πάντας τοὺς ἐν τῇ περιοχῇ τῆς 20'ἰθώμης καὶ 20 Ἄνδρου-σης 20 ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ κόλπῳ καὶ τῶν ἔσω καὶ ἔξω ζυ 280 γῶν, ἵνα τῇ πρώτῃ τοῦ Μαρτίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἔλθωσι μετὰ ὄπλων καὶ τῶν πλειόνων ἀνθρώπων τῆς ἀρχῆς ἐνὸς ἐκάστου αὐτῶν, καὶ οὕτως τακτικῶς διελθεῖν τὸν τόπον τοῦ πριγκίπου, καὶ δεχθῶσι καὶ συ ναπαντήσωσι τὸν νέον αὐθέντην εἰσερχόμενον ἐν τῷ Μεσση νιακῷ κόλπῳ καὶ ζυγοῖς· ὁμοίως ἐμηνύθη καὶ τῷ Λασκάρει Ἀλε ξίῳ τῷ ἐκ Βοστίτζας. Ἐλθόντες οὖν ἐκινήθημεν οὐ διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς περὶ τὸν Ἀλφειόν, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐξ εὐωνύμων· καὶ πάντες ἐθαύμαζον λέγοντες πρὸς ἀλλήλους καὶ ἐπυνθάνοντο ποῦ ἀπήρχοντο. Περὶ δὲ ἄλε κτοροφωνίας ἤλθομεν περὶ τὸν συμφωνηθέντα τόπον, ἔνθα εὐρομεν τοὺς ἀνθρώπους· καὶ ἰδόντες αὐτοὺς ἀπράκτους εἶναι καὶ ἄπρακτα λέγοντας ἀπεπέμψαμεν. Πρωῖας οὖν γενομένης συμβουλευθέντες, τὶ ἄρα πραχθεῖη, καὶ διακρίναντες, ἵνα τὸ στρατόπεδον δράμη πρὸς τὸ αἰχμαλτεῦσαι τοὺς ἔξω τῆς πόλεως οἰκοῦντας καὶ πᾶσαν τὴν τῶν Ἑβραίων οἴκησιν, ὡς οὖν ἐφάνη ἄπρακτον διὰ πολλὰς αἰτίας, ἰδοὺ καὶ οἱ ἐκ τοῦ κάστρου ἰδόντες ἡμᾶς καὶ ἀπορήσαντες, τὶ ἄρα καὶ ἔνι, οὐ γὰρ προενόμισαν τὸ τυχόν, ἀπέστειλαν ἓνα τῶν ἀρχόντων καὶ τινα κανονικόν, Μάρκον τοῦνομα, με τὰ καὶ ἀνθρώπου τινὸς πρὸς τὸ μεταφράζειν καὶ ἄλλων ἀνθρώπων, ὅπως μάθωσι, τίνες οἱ ἐπερχόμενοι καὶ διὰ τί. Ὡς οὖν εἶδον ἡμᾶς καὶ πῶς ἡμεῖς ἐζητοῦμεν τὸ κάστρον ἢ μετὰ συνθήκης ἢ, οἶψ δὴ τρόπων δυνη σώμεθα, παραλάβωμεν αὐτό, ἐπιστρέψαντες μετὰ σπουδῆς ἐκρυσαν τὰς σάλπιγγας καὶ πᾶν ὄργανον πολεμικόν· καὶ εὐθὺς πάντες οἱ ἐντὸς καὶ ἐκτὸς συνήχθησαν εἰς τὸ ὀπλίζεσθαι, ἡμεῖς δὲ ἐπὶ αὐρίον ἤρξαμεν τοῦ πολέμου.

Ἀποκλεισμός τῆς Πάτρας ὑπὸ τοῦ δεσπότη κὺρ Κωνσταντίνου

IV. Ἐπὶ τὴν αὐρίον οὖν, τυχοῦσα ἢ ἐορτὴ τῶν Βαΐων, ἐκόψαμεν βάρια μυρσίνης· πᾶν τὸ στρατόπεδον φέροντες ἀνὰ χεῖρας καὶ ἐλθόντες ἐπέ σαμεν περὶ τὰς πύλας τοῦ κάστρου. Ὡς δὲ ἐκεῖμεθα τῇ κ -η τοῦ αὐτοῦ μηνὸς Μαρτίου, μετὰ τὴν τοῦ μεγάλου σαββάτου ἀκολουθίαν, ἦτοι τὴν θείαν μυσταγωγίαν, ἀριστήσαντες ἡμεν καθήμενοι ἐν τῇ παρεμβολῇ, ἦτοι σκηνη τῷ αὐθέντου ἡμῶν συνομιλοῦντες περὶ πολλῶν, ἰδοὺ ἄφνω τινὲς ὀλίγοι ἔφιπποι ἐξῆλθον ἐκ τῆς πύλης τῆς καλουμένης Ἑβραϊκῆς ἢ τοῦ Ζευγαλατείου, οὕτω καὶ οὕτω γὰρ ὠνομάζετο. Καὶ ὡς ἐφάνησαν, διωχθέντες εἰσῆλθον διὰ τῆς αἰγιαλοῦ πύλης· ἐκεῖσε κατασκευαστικῶς ἦσαν πάντες οἱ τοῦ κάστρου μετὰ τζαγκρῶν καὶ τόξων καὶ σκολόπων. Εὐρεθεῖς οὖν ὁ δεσπότης κἀγὼ προβαδίζοντες πρὸ τοῦ διωγμοῦ τῶν εἰρη 282 μένων, διὰ τὸ τοὺς ἵππους ἡμῶν εὐρεθῆναι κατὰ συγκυρίαν ἠτοιμασμέ νους πλησίον τῆς γεφύρας τῆς ὁδοῦ τῆς ἀπαγούσης εἰς τὸ ἅγιον Ἄν δρέαν, τὶς τῶν Πατρηνῶν τοξεύσας τὸν τοῦ δεσπότη

ἵππον, καὶ εὐθέως ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ δραμόντες οἱ ἐχθροί, ἵνα ἀποκτείνωσιν αὐτὸν ἢ πιάσωσιν, εὐρήθην ἐγὼ ἐκεῖ ὑπέρμαχος. Κάκεϊνος μὲν Θεοῦ βοηθεία ἀποπλακεῖς τοῦ ἵππου ἔφυγε πεζός. ἐγὼ δὲ κατ' αὐτῶν μαχόμενος ἐπία σά τινα, υἷδον Σταματέλλου. Ἄλλ' ἔγωγε βαρέως ἐτραυματίσθην ἅμα τῷ ἵππῳ, ὃς οὐκέτι ἴσχυε· καὶ πεσὼν ὁ ἵππος ὁ ἄριστος, ὃς παρὰ τοῦ ἀμηρᾶ ἐδόθη τῷ Ἀσάνῃ Ἰσαακίῳ, ἠνίκα συνήντησεν ἐκείνῳ, ὁ δ' Ἀσάνης τῷγαμβρῷ αὐτοῦ τῷ Φιλανθρωπῶν Γεωργίῳ κάκεϊνος τῷ ἑαυτοῦ ἀνεψιῷ τῷ Κομνηνῷ τῷ τοῦ πρωτοστράτορος Καντακουζηνοῦ γαμβρῷ, ὃν φεύγον τα πρὸς Γαλατᾶν φθάσας ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἐπίασεν αὐτόν· καὶ οὕτως ὁ ἀδελφός μου εὐεργετήθη τὸν ἵππον παρὰ τοῦ βασιλέως. Ἐγωγε λαβὼν παρ' ἐκείνου τὸν ἵππον ἀπῆλθον εἰς Πελοπόννησον. Πεσὼν οὖν ὁ ἵππος, ἐπίασθην πολλαῖς πληγαῖς πεπληγμένος καὶ ἀπαγαγόντες με ἔμβλησαν εἰς τὸν γουλαῖν, ἦτοι τὸν πύργον, ἐν οἴκῳ σκοτεινῷ, ἔνθα ἦσαν μύρμηκες καὶ σιτόφθειρες καὶ μύες διὰ τὸ εἶναι ποτε σίτου ἀποθήκη· καὶ χειροπέδας σιδηρᾶς περιέθηκαν τοῖς ποσὶ μου καὶ σειρὰν λίαν βαρυτάτην καὶ στερεὰν μετὰ σκόλοπος μεγάλου κατὰ γῆς πεπηγός. Ἐνθα κακῶς ἐκοιτώμην ἐν τῇ τοιαύτῃ φρουρᾷ, πικρῶς διάγων ἀπὸ τε τῶν πληγῶν καὶ τῶν δεσμῶν καὶ τῶν ἄλλων, ὡς δεδήλωται, ἃ ἐν τῇδε φρουρᾷ ὑπῆρχον.

Βίος καὶ πολιτεία τῆς ὀσιωτάτης Θωμαΐδος

Ἡ Ἐνταῦθα δὲ χρὴ διηγήσασθαι ἡμᾶς καὶ περὶ τῆς ὀσιωτάτης Θωμαΐδος. Αὕτη ἐκ γένους χρησίμου ὑπῆρχεν ἐν τῇ Ἀνατολῇ τῆς Ἀσίας καὶ ἀπορφανισθεῖσα, οἱ ἑαυτῆς συγγενεῖς ἤγαγον αὐτὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἔδωσαν αὐτὴν τῇ ἀδελφῇ τῶν τριῶν ἀρχιερέων καὶ ἀδελφῶν Καβασιλαίων καὶ μητρὶ τοῦ σοφωτάτου Καβάσιλα Νικολάου καὶ εἶχεν αὐτὴν καὶ ἐπαίδευε. Καὶ μετὰ τινα καιρὸν ἀπῆλθεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην διὰ τὸ ἐκεῖσε εἶναι τὸν Καβάσιλαν καὶ ἀδελφὸν αὐτῆς ἀρχιερέα, καὶ ὤκησαν εἰς τὴν μονὴν τῆς ἀγίας Θεοδώρας μετὰ Παλαιολόγους, ἐναρέτου καὶ λογίας γυναικός, περὶ ἧς πολλάκις πολλοὺς ἤκουσα παρὰ τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κύριου Μανουὴλ ἐπαίνους, καὶ πολλοὺς κανόνας εἰς τὸν ἅγιον Δημήτριον καὶ ἀγίαν Θεοδώραν καὶ ἄλλους ἀγίους ἀνέγνωσα ἐγὼ ἐκείνης ποιήματα· αἱ εἶχον σὺν αὐταῖς καὶ τὴν ἀγίαν Θωμαΐδα καὶ ἐπαίδευσεν εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ λόγον. Ὡς δὲ ἦλθεν τὸ τέλος αὐτῆς 284 τῶν, κατέλιπον αὐτῇ πάντα τὰ αὐτῶν, ἀλλὰ δὴ καὶ τὴν τοῦ Κυπριανοῦ γυναῖκα, ἣτις ἀγανακτήσασα τὸ σκληρὸν τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς καὶ ἀπελθοῦσα πρὸς τὰς ῥηθείσας μοναχὰς μοναχὴ ἐγένετο. Ἐπεὶ δὲ τὸ τέλος αὐτῶν ἐγένετο, πάλιν ὑπετάγη τῇ ἐκείνων κληρονόμῳ καὶ τοῦ βίου, ὅπως δήποτε καὶ τῆς ἀρετῆς καὶ καλῶς διήνυσεν τὸν τῆς ὑποταγῆς δρόμον μετὰ χριστοῦ θανάτου, ἡ Κυπριανοῦ λέγω γυνή· ἦν αὕτη τοῦ ἐλθόντος εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν μονὴν κτίσαντος τὴν εἰς ὄνομα τῶν ἀγίων ἐν δόξῳν μεγαλομαρτύρων Θεοδώρων, ἐπονομαζομένην τοῦ Κυπριανοῦ. Τῶν δὲ ἀσεβῶν τὴν Θεσσαλονίκην παραλαβόντων, ἐξελθοῦσα ἡ ὀσία Θωμαΐς μετὰ τῆς ὑποτακτικῆς αὐτῆς, τῆς Κυπριανοῦ, ἀπῆλθεν εἰς Λήμνον, ἵνα ἐκεῖθεν πάλιν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Ἐν τῇδε τῇ Λήμνῳ ὁ πάππος μου εὐρισκόμενος μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ καὶ τέκνων, ἡ οὖν πρώτη τῶν αὐτοῦ θυγατέρων ἰδοῦσα τὴν ὀσίαν καὶ τῆς αὐτῆς ἀρετὴν καὶ τὸν λόγον, ἐγκατέλιπε γονεῖς καὶ ἀδελφοὺς καὶ ἀδελφὰς καὶ ὃν ἐμνηστεύσατο εἰς ἄνδρα ἅμα τοῖς παισὶ καὶ 20 ἀπελθοῦσα εἰς Θεσσαλονίκην γέγονε μοναχὴ καὶ ἐν ὑποταγῇ αὐτῆς δὴ τῆς ὀσίας κάκεϊσε ἀπομείνασα. Κάκεϊθεν ἐξελθοῦσα αἱ τρεῖς μόναι ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει, κατήντησαν ἀρχῇ ἐν τῇ μονῇ τῇ ἐπονομαζομένη τῆς Κλέραινας. Διαδοθεῖσα δὲ ἡ ἀρετὴ τῆς ὀσίας καὶ εἰς τὴν θείαν Γραφὴν αὐτῆς ἐμπειρία εἰς τὸν βασιλέα καὶ πατριάρχην καὶ πάντας τοὺς τῆς πόλεως, ὁ μὲν βασιλεὺς ἐζήτει λαβεῖν ἄλλο τῶν μοναστηρίων μειζότερον καὶ εἰσοδώτερον δοῦναι αὐτῇ· ὁ δὲ πατριάρχης τὸ δοῦναι αὐτῇ ἔνταλμα πνευματικῆς

ἔξου σίας εἰς τὰς βουλομένας τῆς πόλεως γυναῖκας, οἱ δὲ τῆς πόλεως ἤθελον δοῦναι αὐταῖς πᾶν ἀναγκαῖον εἰς τὸ ἐπισκέπτειν καὶ θεραπεύειν τὰ πρὸς χρεῖαν αὐτῶν. Οὐχ ὑπῆρχε γὰρ ἐκεῖναις οὔτε χρυσίον οὔτε ἀργύριον, οὐκ ἄλλο τι, εἰ μὴ τὸ ἐργόχειρον καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ διὰ τῶν ἀρχόντων προμήθεια. Λαβοῦσα δὲ μικρόν τι κάθισμα, συνέδραμον εἰς ὑποταγὴν αὐτῆς τοσαῦται, ὅσαι οὐκ ἐχώρησαν εἰς τε τὴν τοῦ Λιβὸς μονὴν καὶ τῆς Κυραμάρθας. Ἡ δὲ οὐ πλείους ἢ δύο καὶ δέκα προσελάβετο. Καὶ ἦσαν τοιαῦται εἰς τε ἀκτημοσύνην καὶ ὑπακοὴν καὶ σωφροσύνην καὶ πᾶν εἶ τι εἰς Θεὸν εὐαπόδεκτον, ὅτι κατέλιπον οἱ τῆς πόλεως λέγειν ἢ ἀγία, ἀλλ' αἱ ἄγιοι καὶ αὐτὸ δὴ τὸ ὄνομα εἶχον εἰς τὰς ἀγίας. Καὶ τὸ μὲν τῶν μοναχῶν ἐκείνων γυναικῶν τὸ κοινὸν τῆς τροφῆς καὶ ἐνδυμάτων καὶ τὸ μὴ ἔχειν ἴδιον καὶ τὸ μὴ ποιῆσαι τὸ μικρότερον ἢ πρὸς κοινὴν ἢ πρὸς ἰδίαν χρεῖαν εἰ μὴ μετὰ συγχωρήσεως ὑπῆρχεν αὐταῖς· καὶ τὸ ἀνυ πόδητον καὶ ὀλιγότροφον καὶ χαμαὶ κεῖσθαι καὶ ἐν εὐτελείᾳ καὶ τᾶλλα ὅσα ἀρετῶν εἰσιν ἐκμαρτυρίας τῶν περισσῶν ἐστὶ διηγεῖσθαι. Ὁμοίως 286 δὲ πάλιν καὶ τῆς αὐτῶν ὁσίας καὶ πνευματικῆς μητρός, τῆς ἐκείνων, συνδρομῆς καὶ ἐπισκέψεως τῶν βασιλέων καὶ δεσποινῶν καὶ ἀρχόντων καὶ ἀρχοντισσῶν, αἱ μὲν χάριν ἐξομολογήσεως, αἱ δὲ εὐχῆς καὶ ἐπισκέψεως, τίς ἂν ἀκριβῶς ταῦτά τε καὶ τὴν ἐκείνης ἀρετὴν δυνηθεῖ διηγήσασθαι; Ἐν δὲ μόνον διηγησάμενοι δεῖξωμεν πάντα ἀληθῆ. Τῷ ῥηθέντι μεγάλῳ σαββάτῳ, ὧπέρ μοι συμβέβηκεν, ἅπερ διηγησάμην, καθημένης τῆς ὁσίας μετὰ τὴν τῆς λειτουργίας τελετὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ σὺν αὐτῇ πᾶσαι αἱ μοναχαὶ αὐτῆς καὶ προσμένουσαι, ἵνα μικρόν τι καὶ ἀπογεύσωνται διὰ τὴν τοῦ ἀντιδώρου μετάληψιν, εἶτα εἰς τὰς πράξεις τῶν Ἀποστόλων τεθῆναι ἀνάγνωσιν, λέγει οὖν ἡ ὁσία· Μοναχαί, ἐγείρεσθε. Αἱ δέ· Τί σοί ἐστι χρεῖα, κυρία ἡμῶν ἀγία; Ἡ δέ· Τῷ κυρίῳ Γεωργίῳ ἐπῆλθε πειρασμὸς καὶ δεηθῶμεν τῆς Θεοτόκου ὑπὲρ ἐκείνου. Τὸ δὲ ἀκούσασαι πᾶσαι προσέδραμον αὐτῇ μετὰ δακρύων, ἐξαιρέτως δὲ αἱ τῆς μητρὸς μου ἀδελφαί. Καὶ γὰρ ἑτέρα ἀδελφὴ 20ῆ ὕστερον γεγονυῖα καὶ κείνη μοναχὴ καὶ ὑποτακτικὴ αὐτῆς καλὴ, 20προσέδραμε καὶ αὐτὴ μετὰ δακρύων, πυνθανομένη· Τὶ τοῦτο, ὃ λέγεις, κυρία ἡμῶν ἀγία; Ἡ δὲ πρὸς αὐτὰς ἔφη· Μὴ θροεῖσθε· Ὁ Θεὸς ὁ συγχωρήσας τὸν πειρασμὸν χορηγήσει καὶ τὴν βοήθειαν καὶ διάλυσιν αὐτοῦ δὴ τοῦ πειρασμοῦ. Καὶ ἰστάμεναι ἔψαλλον εἰς τὴν Θεοτόκον παράκλησιν δακρύνουσαι. Τούτου τὸ κρεῖττον εἰς μαρτύριον τῆς εἰς Θεὸν αὐτῆς ἀρετῆς καὶ οἰκειώσεως; Ζήσασα οὖν οὕτω καλῶς καὶ πολλὰ εἰς μαρτυρίαν τῆς ἀρετῆς αὐτῆς ἐπιδείξας ὁ Θεός, τέλος καὶ ὁ θάνατος αὐτῆς τίμιος ἐναντίον Κυρίου ἐγένετο καὶ τῶν ἀνθρώπων προέβη. Ἡμέραις γὰρ τισὶν ἀσθενήσασα μικρόν τι καὶ πᾶσας τὰς μοναχὰς κοινῶς νουθετήσασα καὶ καταλείψασα εἰς τὴν ὑποδοχὴν τῆς ἀδελφῆς τῆς ἐμῆς μητρός, ἢ καὶ πρῶτα εἰς ἀρετὴν καὶ ὑποταγὴν αὐτῆς ἦν καὶ πάντα τὰ τοῦ κελλίου αὐτῶν ἐκείνη διοίκει, ἢ τε ὡς ἔθος γενομένη ἐκάθητο, τοὺς μὲν ὀφθαλμοὺς ἔχουσα κεκαλυμμένους, τὸ δὲ στόμα ἀεὶ κινουσα πρὸς ὕμνους καὶ εὐχαριστίας πρὸς Θεόν. 20Ἐμιμείτο γὰρ πάντοτε ἡ ἀγία τῷ τοῦ θείου χρυσορρήμονος πατρὸς ῥητῷ τῷ λέγοντι· μὴ τάσιν φωνῆς νοήσης καὶ μέγεθος, χρήμα γὰρ ἀνάρμοστον ἀγίοις ἢ κραυγὴ, ἀλλὰ τὸ νοερὸν τῆς διανοίας καὶ τὴν θερμότητα τῆς ψυχῆς καὶ τὴν συντονίαν τῆς δεήσεως, καθ' ἣν καὶ σιωπούντων ἀκούει ὁ Θεός. Ἡ οὖν ἀγία μήτε τι προλαμβάνουσα τροφίμου ἢ ποσίμου, μήτε ὀμιλοῦσα τὸ τυχόν, ἄνευ τῷ καθ' ἡμέραν ἐρχομένῳ ἱερεῖ εἰς τὸ μεταλαμβάνειν αὐτὴν τῶν θείων μυστηρίων, τότε καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν αἴρουσα καὶ συγχώρησιν αἰτοῦσα μετελάμβανεν. Ἀλλὰ καὶ τοῦ βασιλέως κῦρ Ἰωάννου καὶ τῶν δεσποινῶν καὶ ἄλλων πολλῶν πολλάκις προσερχομένων αὐτῇ, ἀλλὰ δὴ καὶ τότε διὰ τελευταίαν εὐχὴν, ἀρχόντων καὶ ἀρχοντισσῶν καὶ ἐγκρίτων 288 τῶν ἱερομονάχων καὶ μοναχῶν, ἀνένευε καὶ συγχώρησιν καὶ εὐχὴν ἔχο ῥήγει. Καὶ οὕτω διαρκέσασα ἡμέρας ἑπτὰ πρὸς Κύριον ἐξεδήμεσε· καὶ ἐτάφη φιλοτίμως, συνδραμόντων σχεδὸν

πάντων τῶν ἱερέων, ἱερομονά χων, κλητῶν καὶ ἀκλήτων, ἀρχόντων καὶ ἀρχοντισσῶν. Καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτως ἔχει καὶ ἀληθῶς.

VI. Κειμένον μου οὖν ἐν τῇ φρουρᾷ ἡμέρας τεσσαράκοντα, ὡς ἦλθεν ἡ ἑορτὴ τῆς μνήμης τοῦ ἐλευθερωτοῦ τῶν αἰχμαλώτων ἀγίου μεγαλομάρ τυρος καὶ τροπαιοφόρου Γεωργίου, ἐδεήθην τοῦδε, ὡς καγὼ Γεώργιος καὶ παιδιόθεν δοῦλος αὐτοῦ, ἵνα λυτρώσῃ με τῶν δεσμῶν. Καὶ ἀφυπνια σθεὶς ἔδοξέ μοι εὐρεθῆναί με εἰς τὸ περικαλλές ἅγιον τέμενος τὸ εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, τῶν Μαγγάνων ἐπονομαζόμενον, εἰς τὴν φιάλην ἰστά μενος, ἔχων καὶ τοὺς σιδήρους τοῖς ποσί· διερχομένου τάχα τοῦ βασιλέως, ἵνα εἰς τὴν ἀκολουθίαν τῆς ἐκκλησίας ἀπέλθῃ, ἐδεήθην αὐτοῦ, ἵνα με τῶν ἀλύσεων ἐλευθερώσῃ. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς εἰσελθὼν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀρχων τις ἐπιστρέψας πρὸς με εἶπέ μοι τάδε· Προσέταξεν ὁ βασιλεὺς ὁ αὐθέντης ἡμῶν, ἵνα ἐξάρωσί σου τοὺς σιδήρους, ὃ καὶ ἡ κυρία ἡμῶν ἡ δέσποινα ἐζήτησεν αὐτοῦ καὶ ἅπαντες ἡμεῖς. Καὶ περὶ τὸν ὄρθρον αὐτῆς τῆς νυκτὸς ἰδοὺ ἐν τῇ συνήθει ὥρᾳ οἱ τοῦ πύργου ἀρχοντες καὶ ἕτεροι μετὰ σιδηρῶν ὀργάνων ἐκβαλόντες με τῶν ἀλύσεων καὶ ἐξαιτιῶνται καὶ λέγουσιν, οὐχ ὅτι ἐχθροδῶς ἔχουσι κατ' ἐμοῦ, καὶ οὐ τρέφουσί με, εἰ μὴ ἐστὶ διὰ τὸ μὴ κεκτηκέναι αὐτούς. Καὶ μετὰ δύο ἡμέρας ἐλθόντες πάλιν ζητοῦσί με καὶ ἐδεήθην τοῦ αὐθεντός μου διὰ γραφῆς, ἵνα ἐξαποστείλῃ ἀρχοντας συλλαλῆσαι τοῖς αἰχμαλωτεύσασί με πρὸς συμβίβασιν περὶ τῆς ἐμῆς ἐλευθερίας, ὅπερ καὶ γέγονε. Καὶ συμβιβασθέντες δεδώκασιν αὐτῷ τὸ Σαραβάλε φρούριον τοιοῦτοτρόπως, ἵνα ἐγερθῇ καὶ ἀπέλθῃ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἐν τῇ Γλαρέντζα· καὶ μέχρις ὄλου Μαΐου, εἰ μὲν ἔλθῃ ὁ μητροπολίτης καὶ αὐθέντης αὐτῶν, ποιησάτω ἐκεῖνος, ὡς θέλει, εἰ δ' οὐ, παραδώσωσιν αὐτῷ τὸ κάστρον. Καὶ γεγονότων ὄρκων καὶ παραλαβομένου καὶ τοῦ Σαραβάλε, τῇ πέμπτῃ Μαΐου ἀπῆλθε μέχρι τῆς Σκλαβίτζας καὶ τοῦ Τεριόλου τῶν ὀρίων, δι' ἐμὲ δὲ ἐπαφῆκεν Ἰωάννην τὸν Ῥωσατᾶν, ἵνα με ἄρῃ, σωζομένου γὰρ με-τὰ τὸ ἐλευθερωθῆναί με ἔξωσι τὸ βέβαιον τὰ πραχθέντα. Καὶ ἐλευθερωθεὶς ἡμιθνής σχεδόν, ἀπέσωσα ἔνθα ἦν ὁ αὐθέντης μου, ὃς ἰδὼν με μετὰ χαρᾶς πολλῆς καὶ λύπης, τὸ μὲν ὅτι ἡμην οὕτως ἡμιθνής, τὸ δὲ ὅτι ἠλευθερώθην, καὶ πολλὰ εἶπε πρὸς ἔπαινον καὶ παραμυθίαν μου. Ἀπελθόντος μου οὖν εἰς τὴν σκηνὴν τὴν ἐμήν, προσέφερόν μοι εὐεργεσίαν τοιάνδε· ἱμάτιον ἐπανάφορον διπλοῦν χαμουχᾶν πράσινον ἀπὸ Λούκκας ἀξιότιμον μετὰ καὶ πρασίνου ὑφάσματος καὶ καλοῦ ἐνδεδυμένον, σκούφιαν Θεσσαλονικαίαν μετὰ χρυσοκοκκίνου χασδίου ἐνδεδυμένην, καβά 290 διον κερμεζὴν χαμουχᾶν μετὰ βαρέων καταρούχων ἐνδεδυμένον, κουρτζου βράκαν χαμουχᾶν χρυσοῦν προῦσινον καὶ φωτᾶν προῦσινον καὶ σπάθην ἐγκοσμημένην καὶ φλωρία, ἧτοι νούμια χρυσαῖ, χιλιάδας τρεῖς.

VII. Ἐπὶ τὴν αὐριον οὖν ἀπελθόντες εἰς Γλαρέντζαν, ἰδοὺ τις ἀρχων τοῦ ἀμηρᾶ μετὰ τινὰς ὀλίγας ἡμέρας λέγων, ὅτι ἡ Πάτρα τελεῖ τῷ ἀμηρᾶ τέλη καὶ διαβαίνει αὐτῷ εἶναι. Ἄπεχε διὸ αὐτῆς καὶ μὴ πολιορκεῖ αὐτήν· εἰ δ' οὐ, πέμψωμεν στρατὸν κατὰ σοῦ. Ὁ δ' αὐθέντης μου ἀποκριθεὶς αὐτῷ εἶπεν· Ἡμεῖς ἠκούσαμεν, ὅτι θέλουσι παραδοῦναι αὐτὴν τοῖς Καταλάνοις· οὐκ οὖν δοκεῖ μοι πρέπον εἶναι ἔασαι ἡμᾶς τοὺς γε καὶ ἐχθροὺς τοῦ ἀδελφοῦ μου τοῦ μεγάλου ἀμηρᾶ καὶ ἡμῶν παραλαβεῖν αὐτοὺς τὸ τοιοῦτον κάστρον, ἧτοι πτολίεθρον, τὸ ἐν μέσῳ τῶν ὀρίων ἡμῶν κείμενον. Διὰ τοῦτο ἀπῆλθομεν ἐκεῖ καὶ ἐξετάσαντες τὸ πρᾶγμα ἐστήσαμεν, ἵνα μὴ γένηται· καὶ ἰδοὺ, ὡς βλέπεις, ἠγέρθημεν ἐπανελθόντες οἴκαδε. Οὐ μετὰ πολλὰς ἡμέρας ἔχω κατὰ νοῦν, ἵνα ἀποστείλω πρὸς τὸν ἀδελφόν μου τὸν μέγαν ἀμηρᾶν τοῦτον δὴ τὸν ἀρχοντα, δεικνύων ἐμέ, ὃς δηλοποιήσει αὐτῷ καὶ πλείονα ἄλλα, ἃ ἀναμεταξὺ ἡμῶν δεῖ ἐνεργεῖσθαι. Ὁ οὖν Τοῦρκος ἀκούσας τούτους τοὺς λόγους, ἔτι δὲ καὶ φιλοδωρηθεὶς καλῶς, ἀπῆλθε χαίρων. Ἐκείνου δὲ ἀναχωρήσαντος, προσέταξέ μοι λέγων· Ἴδου προετοίμαζε τὰ πρὸς χρεῖαν τῆς ὁδοῦ.

Καὶ μὴ εἰδὼς ἐγὼ τὸ τυχόν, ἀνέφερον αὐτῷ, ὅτι εἰ μὴ ἔλθῃ ὁ μητροπολίτης, Θεοῦ εὐδοκοῦντος, καὶ δώσωσιν ἡμῖν τὸ κάστρον, κἀγὼ ἀναρῶσθῃσω ὀλίγον, ἀλλ' ὅμως ἐτοιμάσω πάντα τὰ εἰς ἐκπλήρωσιν τῆς προστάξεώς σου.

VIII. Τῆς δὲ προθεσμίας ἐλθούσης καὶ μὴ ἐλθόντος τοῦ μητροπολίτου, τῆ α-η Ἰουνίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπηρχόμεθα κινήσαντες εἰς Πάτραν. Ἐν ταύταις οὖν ταῖς ἡμέραις καὶ ὁ αὐθεντόπουλος ὁ κύριος Θωμᾶς τὸ τοῦ πριγκίπου Κεντυρίωνος πτολιέθρον τὴν Χαλαντρίτζαν, τοῦ καὶ μετέπειτα γεγονότος πενθεροῦ αὐτοῦ, ἐπολιόρκει. Ὁ δὲ αὐθέντης μου ἅμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ διήρχοντο διὰ τῆς ὁδοῦ τῆς φερούσης εἰς Πάτραν. Κατελθόντες οὖν ἐμείναμεν ὁμοῦ εἰς τὴν Καμενίτζαν. Ἰωαννίκιος Βαλότας οὖν ὁ τοῦ πριγκίπου ἐκεῖσε ἄρχων, ὡς ἔμαθε τοῦτο, αἰτήσας ἀφίρωσιν, ἵνα ἀμφοτέρους τοὺς αὐθέντας ἔλθῃ προσκυνῆσαι, καὶ ἐλθὼν, εὐθὺς τὰς τοῦ πτολιέθρου κλεῖς ἐκβαλὼν, δέδωκε ταύτας τῷ αὐθέντη μου τῷ δεσπότη εἰπὼν· Τοῦτό ἐστι πτολιέθρον ἰδίως τοῦ αὐθέντου μου καὶ συγγάμβρου τῆς βασιλείας σου, καὶ γὰρ ὁ τοῦ πριγκίπου υἱὸς προέλαβεν εἰς νόμιμον γυναῖκα τὴν ἀδελφὴν τῆς βασιλείας κυρίας Θεοδώρας, ὅς μοι προσέταξεν, ἵνα παραδώσω τοῦτο τῇ βασιλείᾳ σου. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ· Οὕτως ἔχει, ὅτι συγγενοῦς μου ἐστὶν ὁ τοιοῦτος τόπος, ἀλλ' οὐ γνησιεστέρου τοῦ ἀδελφοῦ μου. Λοιπὸν εἰ προγενέστερον ἐποίει τοῦ 292 το, ὁ ἀδελφός μου κατ' ἐμοῦ οὐκ ἐγχειρίζετο οὐδὲν ὃ ἐγὼ εἶχον, καὶ αὐτὸς τὸς αὐθέντης σου ἀλλοτρόπως εἶχον αὐτό. Τὰ νῦν οὖν εἰ παραλάβω αὐτό, ἀνάγκη ἐστίν, ἵνα διαφερώμεθα μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ μου· καὶ οὐ τυγχάνει διὰ πολὺ τι, πολλῶν μάλλον διὰ τοσοῦτον, ἀλλ' ἄπελθε ἐν αὐτῷ καί, ὡς δύνασαι, ποιήσον. Ὡς οὖν ἤκουσε ταῦτα, ἤτησεν, ἵνα ἀκάκως εἰσέλθῃ ἐν τῷ αὐτοῦ πτολιέθρῳ. Προσταχθεὶς ἐγὼ συνώδευσα αὐτῷ μετὰ στρατιωτῶν. Καὶ περὶ τὴν ὁδὸν εὐρεθεὶς Ῥαοῦλ ὁ Θωμᾶς καὶ νομίσας εὐκόλον εἶναι, ἵνα ἄρῃ αὐτὸν ἀπ' ἐμοῦ, καὶ εἰς κίνδυνον ἤλθε τοῦ φύναι ἀνά τῶν ἀδελφῶν τι μάχιμον καὶ λυπερόν. Ὅμως οὖν Θεοῦ εὐδοκοῦντος, ἐκεῖνον μὲν σῶον ἀπεκατέστησα οἴκαδε, κἀγὼ ἐπιστρέψας εὗρον τὸν αὐθέντην μου ἐν τῷ τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου τοῦ πρωτοκλήτου ναῷ καὶ τάφῳ ἀποσωθέντα τῇ δ-η Ἰουνίου ἑσπέρας. Τῆ ε-η πρωτῆ τοῦ αὐτοῦ, ἡμέρᾳ πρώτη τῆς ἑβδομάδος, ἐξελθόντες πάντες οἱ τοῦ κάστρου ἔγκριτοι μετὰ πάντων τοῦ λαοῦ καὶ ἐλθόντες μέχρι καὶ τοῦ ῥηθέντος ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου, τῷ δεσπότη καὶ αὐθέντη μου προσεκύνησαν καὶ τὰς κλεῖς τοῦ κάστρου παρέδωκαν αὐτῷ. Καὶ οὕτως κινήσαντες μετὰ πλείστης χαρᾶς ἀμφοτέρωθεν τὰ μέρη, λέγω τοῦ αὐθέντου μου καὶ τοῦ πτολιέθρου, τινὲς ἔφιπποι καὶ τινες πεζοί, ἕκαστος κατὰ τὴν ἑαυτοῦ πηλικότητα, καὶ εἰσελθόντες ἐν τῷ κάστρῳ μέχρι καὶ τῶν κατὰ τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου Νικολάου δωματίων ἀπήλθομεν, τῆς μὲν ὁδοῦ πάσης κατεστρωμένης οὐσης πάντων ἀνθέων καὶ εὐκοσμίας, ἐκ δεξιῶν τε καὶ ἐξ εὐωνύμων δόμων πάντοθεν ῥαὶ νομένων ῥοδοσταμμάτων καὶ ῥόδων καὶ τριακονταφύλλων. Ἀπὸ δ' ἄνωθεν τοῦ φρουρίου, ἦτοι πύργου, διὰ σκευῶν καὶ τζαγκρῶν κακῶς ἐδεξιοῦντο τὸ ἡμᾶς, ἀλλ' οὐδὲν ἔβλαψαν. Οἱ γὰρ τοῦ μητροπολίτου κρατήσαντες τὸ φρούριον, ἔτι δὲ καὶ τὰ αὐθεντικά παλάτια, τὰ πλησίον αὐτοῦ οἰκίματα, σιταρχήσαντες καὶ ἀφιρώσαντες κατέσχον ἐλπίζοντες, ὅτι ἐλθόντος τοῦ μητροπολίτου διὰ τούτου ἔξειν πάλιν λάβωσι τὸ πτολιέθρον, ὅπερ καὶ πρότερον εἶχεν. Ἡμῶν δὲ ἐπὶ τὴν αὐριον συναχθέντων ἐν τῷ τοῦ ἁγίου Νικολάου ναῷ καὶ πάντων τοῦ τῶν πολιτῶν δήμου, ὤμοσαν μετὰ ὄρκων, ἵνα ὧσι πιστοὶ δοῦλοι καὶ ὑποτακτικοὶ τοῦ αὐθέντου ἡμῶν τοῦ δεσπότη. Εἶτα ἐζήτησαν κάμει τοῦ κρίνειν ἐν αὐτοῖς καὶ ἰθύνειν· ὁ δὲ αὐθέντης μου ἀπεκρίνατο λέγων· Καὶ μᾶλλον τούτου αὐτῷ ὀφείλομεν καὶ χάριν τῆς ὑμῶν αἰτήσεως ἔσεται αὐτὸς εἰς κεφαλὴν ἐν ὑμῖν. Τῆ δὲ ὀγδόῃ τοῦ αὐτοῦ Ἰουνίου μηνός, διερχομένου μου εἰς Ναύπακτον, ἵνα πρὸς τὸν βασιλέα πρῶτον ἀπέλθω ἀκουστὸν ποιῆσαι αὐτῷ τὰ ἐν τῇ Πάτρᾳ παρακολουθήσαντα, εἶτ' ἀπ' ἐκεῖσε μετ' ἄρχοντος αὐτοῦ 294 πρὸς τὸν ἀμην, κατὰ

τὴν τετάρτην τοῦ αὐτοῦ μηνὸς φθάσαντες ἐμεῖ ναμεν ἐν ἐντῶ τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου ναῶ, ἰδοὺ καὶ δύο Τοῦρκοι διερχόμενοι τὴν Ναύπακτον, ὁ μὲν τοῦ ἀμηνῶ, ὁ δὲ τοῦ Τουραχάνη, προσὰγ γέλοντες ἐν προστάγματι, ἵνα μὴ τὴν Πάτραν παραλάβωμεν· οἵτινες δὲ πάλιν ὑπέστρεψαν μετ' ἐμοῦ ἀπολογία λαβόντες τοιάνδε, ὅτι ἐπεὶ ὁ παρῶν ἡμῶν ἄρχων ἀπέρχεται πρὸς τὸν ἀδελφόν μου τὸν μέγαν ἀμηνῶν (δεικνύων ἐμὲ ἔφη αὐτοῖς ὁ δεσπότης ὁ αὐθέντης μου) καὶ ὡς ἐκεῖνος προστάζει, οὐ τῷ καὶ ποιήσομεν, ἀναχωρησάντων οὖν ἡμῶν ἐν Ναυπάκτῳ ἐμείναμεν. Πρωτὶ σκοτίας ἔτι οὔσης ἰδοὺ ἐκεῖσε καὶ ὁ Παλαιοπάτρων μητροπολίτης τοῦνομα Παντοῦλφος Μαλατέστας μετὰ τριήρεως Καταλανικῆς ἔφθασε, Διερχόμενος γὰρ περὶ τὰ νησὺδρια τὰ μέσον τῆς ὁδοῦ, ὡς ἔμαθεν, ὅτι ἐδόθη τὸ πτολίεθρον τῷ δεσπότη, τὸν πλοῦν ἐποίησατο διὰ τοῦ ἐκεῖσε κόλπου παρὰ τὴν Αἰτωλικὴν χέρσον ἔγγιστα καὶ ἀπεσώθη εἰς Ναύπακτον πόλιν τῆς Αἰτωλίας, ὅπως καλῶς μάθη περὶ τοῦ γεγονότος. 20᾽ Ἐδεήθη οὖν ἐπιμεῖναι κάμῃ ἐκεῖσε καὶ ἐπὶ τὴν αὔριον. 20᾽ Ἐγὼγε ὑπεσκέθην τοῦτο ἔνεκεν δύο αἰτιῶν, τῆς μὲν ἵνα μηνύσω τῷ αὐθέντῃ μου περὶ τοῦ γεγονότος, ὃ καὶ παρ' ἐμοῦ ἔμαθε πρῶτον, τῆς δὲ ἵνα μάθω, τίς ὁ σκοπὸς αὐτοῦ δὴ τοῦ μητροπολίτου. Διὰ ταύτας οὖν τὰς δύο αἰτίας ἀπέμεινα παρ' αὐτῷ. Μέσον δὲ γενομένου καὶ τοῦ Βηράρδου Μαρκέλλου ἡγεμόνος Ναυπάκτου καὶ εἶδομεν ἀλλήλους, ὃν κάγων βλέψας, ἐθαύμασα, ὅτι ἔοικεν εἰς πάντα τῷ τοῦ Σίδης μητροπολίτη. Συνανακείμενος οὖν ἐγὼ αὐτῷ καὶ συνομιλῶν, ἐν τῷ διαλέγεσθαι ἀεὶ μηχανούμενος ἦν, ὅπως γνωρίσῃ, τίνας ἔνεκεν ἤθελον ἐγὼ ἀπελθεῖν πρὸς τὸν ἀμηνῶν, κάγῳ ἐκείνῳ πυνθανόμενος, τίς ὁ σκοπὸς αὐτοῦ περὶ τῶν κατὰ τῆς Πάτρας συμβάντων. Καὶ μὴ δυνάμενοι εἰς τοῦ ἑτέρου τὰ κρύφια γνωρίσαι ἐοίκαμεν γὰρ ὡς τινες κερδαλέοι ἐποίησαν ἐμπορίας· 20ῶ μὲν φορτίον εἶχεν ἀντὶ σηρικῆς μετάξης τὰς τῆς θαλάσσης βρύνας, ὁ δὲ ἀντὶ πεπέρεως σχοίνου σπόρον ξηρόν· καὶ συναπαντηθέντες ὁμοῦ ἐπυνθάνοντο ἀλλήλως τί τὸ φορτίον; Ὁ μὲν μέταξα ἔφη ἐστὶ τὸ ἐμόν, ὁ δὲ πέπερι. Καὶ ἔκα στος αὐτῶν ἐνόμιζε μήπως τὸν ἕτερον συμπαίξῃ καὶ οὕτως εἰς συνθήκην ἦλθον, ἵνα ἀνταλλάξωσι τὰ φορτία· καὶ μὴ γινώσκων ὁ εἰς τὰ τοῦ ἑτέρου ἔλαβον φορτία καὶ σπουδαίως ἐπορεύετο ἕκαστος, ἵνα πόρρω μακρύνῃ ἀπὸ τοῦ ἄλλου, μήπως ἡ μηχανὴ φανερωθεῖ. Καὶ παραγενόμενοι ὁ εἰς ἔνθεν καὶ ὁ ἕτερος ἐκεῖθεν πολλῶ διαστήματι τῆς ὁδοῦ καὶ ἀνοίξαντες οὐχ εὔρον οὐ δέν. 20 296 Οὕτως ἐπάθομεν κάμεις. Λοιπὸν ὁ μητροπολίτης δεδωκὼς τοῖς ἀπεσταλμένοις Τούρκοις παρὰ τοῦ ἀμηνῶ καὶ τοῦ Τουραχάνη τοῖς μετ' ἐμοῦ οὔσι γράμματα πρὸς τοὺς ἑαυτῶν ῥηθέντας αὐθέντας, τοὺς αὐτοὺς ἀποστείλαντας, κάμοι δὲ πολὺς συνέβη λογισμός, μήποτε ὑπόσχηται δοῦναι ἄσπεά τινα τῆς Πάτρας, εἴπερ αὐτῷ βοηθήσῃ παραλαβεῖν αὐτήν, ἢ πληθὸς τι χρημάτων. Καὶ μὴ παυόμενος τῷ λογισμῷ ἕως οὗ μαθεῖν τὸ τί περιεῖχον τὰ γράμματα, καὶ πολλὰ κοπιάσας καὶ συνεσθίων αὐτοῖς, ἐμέθυσεν αὐτοὺς τὰ μέγιστα· ἀκουσίως διὰ τὸ συγκοινωνεῖν κάμῃ σὺν αὐτοῖς πρὸς τὸ πιεῖν, καὶ σχεδὸν ἐμεθύσθη. Καὶ τοσοῦτον μεθύσαντες, ὥστε ἀπῆρα ἀπ' αὐτῶν τὰς ἐπιστολάς καὶ ἀνεγνωκὼς αὐτάς καὶ μεταγράψας, πάλιν σφραγίσας εἰάσα αὐτάς. Ὡς δὲ ἔφθασα εἰς τὴν Πόλιν, ἐδόθη μοι συμπρέσβυς Μάρκος Παλαιολόγος ὁ Ἰαγρός, ὁ καὶ ὕστερον πρωτοστράτην, τότε δὲ πρωτοβεστιαρίτην· καὶ ἀντὶ τοῦ συμβοηθεῖν μοι ἐναντίος ἦν κατὰ τῆς ὑποθέσεως, δι' ἣν ἐπηρεχόμενος καὶ οὐκ οἶδα τὸ αἴτιον, ἀλλ' ἢ τὸ ὁ φθόνος οὐκ οἶδε προτιμᾶν τὸ συμφέρον. Ἀπελθόντες δ' ὁμοῦ πρὸς τὸν ἀμηνῶν ἐλάβομεν ἀπολογία, ἵνα αὐθις ἀποδώσωμεν τὴν Πάτραν, οἷς προεῖχον αὐτήν. Ἀπελογησάμενος οὖν κάγῳ τῷ πρώτῳ τῆς βουλῆς τοῦ ἀμηνῶ τοῦνομα Ἰβραῆμ-πασιᾶ, ὅτι τοιαύτην ἀπόκρισιν ἐγὼ οὐ τολμῶ εἰπεῖν τῷ αὐθέντῃ μου· ὅμως, ἐπεὶ ἐκεῖνος ἀπέστειλεν ἐμὲ πρὸς τὸν μέγαν ἀμηνῶν, προσταξάτω καὶ αὐτός τινα τῶν αὐτοῦ, ἵνα μετ' ἐμοῦ ἔλθῃ καὶ ἀπαγγεῖλῃ τῷ αὐθέντῃ μου τὸ τοῦ μεγάλου ἀμηνῶ δόγμα. Καὶ στερεώσας τοῦτο λέγει φρονίμως καὶ χρηστῶς εἰρηκας. Ὁ δὲ Ἰαγρός μεμφόμενος ἐμέ, ὡς ἄπρακτον

έλογίζετο καὶ μὴ δυνάμενον ἐκτελέσαι τι χρηστόν, εἰ μὴ ἐπιζήμιον. Ἐγὼ δέ, Θεοῦ εὐδοκία, ἔπραξα τοῦτο καὶ ἤλθε σὺν ἐμοὶ τις παρὰ τοῦ ἀμηρᾶ πρέσβυς. Καὶ τοῦτο ἦν τὸ πρῶτον αἴτιον τοῦ λαβεῖν τὴν διόρθωσιν τὸ περὶ τῆς Πάτρας.

ΙΧ. Τῷ δ' αὐτῷ Ἰουλίῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπέθανε καὶ ὁ δεσπότης Κάρουλος εἰς τὰ Ἰωάννινα. Καὶ τῷ Ἰουλίῳ, ἐν μηνὶ Σεπτεμβρίῳ εἰς τοὺς Κρατικούς ἔπραξαν τὸ συνοικέσιον τοῦ αὐθεντοπούλου κύρ Θωμᾶ οἱ ἀυτάδελφοὶ αὐτοῦ οἱ δεσπότης μετὰ τῆς θυγατρὸς τοῦ πριγκίπου Ἀσάνη Ζαχαρία τοῦ Κεντυρίωνος. Ἐν ᾧ δὴ μηνὶ καὶ γὰρ πάλιν ἐπανέστρεψα εἰς Λάρισσαν πρὸς τὸν Τουραχάνην καὶ τὸ περὶ τῆς Πάτρας τελείως ἐδιώρθωσα. Καὶ τῷ αὐτῷ ἔτει ἐν μηνὶ Νοεμβρίῳ ἡ βασίλισσα κυρία Θεοδώρα εὐρίσκομένη ἐν τῷ Σταμῆρῳ ἀπέθανε, καταλείψασα λύπην πολλὴν εἰς τε τὸν ἄνδρα αὐτῆς καὶ πάντας ἡμᾶς τοὺς αὐτοῦ οἰκείους διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν καλλίστην. Ἐτάφη δὲ μέχρι τινὸς ἐν μιᾷ τῶν ἐκκλησιῶν τῆς Γλαρέντζας· καὶ μετὰ ταῦτα ἀνεκόμισαν αὐτὴν εἰς τὴν ἐν τῇ Σπάρτῃ τοῦ Ζωοδότου μονήν. 298 Καὶ τῷ Ἰανουαρίῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους εὐλογήθη ὁ αὐθεντόπουλος κύρ Θωμᾶς τὴν κυρίαν Αἰκατερίναν, θυγατέρα τοῦ ῥηθέντος πριγκίπου ἐν τῇ Σπάρτῃ. Τῇ δὲ κ-ῃ Μαρτίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἡμέρα καὶ ὥρα, οἷα οἱ Πατρινοὶ με ἐπίασαν, ἐρχομένου μου εἰς τὸ δεσποτάτον ὡς πρέσβυς ζητήσει τοῦ Καρούλου δεσπότη ἀνεψιοῦ, καὶ γυναιαδέλφου τοῦ αὐθεντός μου, καὶ τῶν φυσικῶν υἱῶν αὐτοῦ δὴ Καρούλου, Ἐρκούλου καὶ Μενώνου, ἵνα εἰρηνοποιήσω τούτους εἰς τὰ διαφερόμενα αὐτῶν· ἐποίησαν γὰρ ἐν ὄρκοις συμφωνίας, λέγοντες ὅτι εἴ τι ἄρα γε διακρίνη ὁ ζητήσει ἡμῶν σταλεῖς ἄρχων τοῦ δεσπότη κύρ Κωνσταντίνου, δηλονότι ἐγώ, περὶ τῶν διαφορῶν αὐτῶν, ὧν εἶχον, στερεώσομεν ἀμφοτέρω τὰ μέρη· ἐρχόμενος οὖν κατὰ τὰ πλησίον τῆς Ἁγίας Μαύρας νησίδρια ἠχμαλωτίσθη ἐν τῶν Καταλάνων μετὰ καὶ ἄλλων πολλῶν ἀνθρώπων καὶ σκευῶν πολυτίμων· καὶ κρατήσαντές με μέχρι τινὸς ἀπήγαγόν με ἄχρι τῆς Κεφαλληνίας, ὡς δὴθεν διελθόντες εἰς τὰ περὶ τὴν Νεάπολιν. Τέλος ἐπιστρέψαμεν εἰς τὴν Γλαρέντζαν· καμὲ δὲ ἐπώλησαν καὶ τοὺς σὺν ἐμοὶ διὰ χρυσίνους χιλιάδας πέντε. Ἐν ᾧ δὴ καιρῷ μηνὶ Μαρτίῳ καὶ ὁ ἀμηρᾶς Ἀμουράτης ἐπολιόρκει τὴν Θεσσαλονίκην, κρατουμένην ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν. Καὶ ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς πρέσβυν τὸν πρωτοσεβαστὸν Νικόλαον τὸν Χωνιάτην καὶ Φραγκόπουλον τὸν πρωτοστράτορα πρὸς τὸν ἀμηρᾶν, λέγων· Οὐκ ἔξεστι με νόυσης τῆς ἡμῶν φιλίας καὶ ἀγάπης πολιορκεῖν σε τὰ ἡμέτερα, ὁ δὲ ἀμηρᾶς ἀπεκρίνατο· Ἀληθῶς λέγετε· εἰ ἦτο ἐκ τῶν τοῦ βασιλέως, ἐγὼ οὐκ ἐπιχειρίζομαι τι εἰ δὲ καὶ ἐπιχειρίζομαι, ἐγκατέλειπον ἄν. Πλὴν τοῖς πᾶσι δηλόν ἐστι καὶ γνωστὸν ὁ μοίως καὶ τῷ ἀδελφῷ μου τῷ βασιλεῖ καὶ ὑμῖν, ὅτι ἐκ πολλοῦ ἐπώλησε τὴν Θεσσαλονίκην καὶ τὰ περίξ αὐτῆς πάντα ὡς ἴδιον αὐτοῦ κτήμα ὁ δεσπότης κύρ Ἀνδρόνικος τοῖς Ἐνετίοις. Νῦν δὲ οὐκ ἔξεστιν ἕλθω αὐτὴν ἐν μέσῳ τοῦ τόπου ἡμῶν καὶ ὑμῶν ἄρχεσθαι ὑπὸ τῶν Ἐνετῶν. Καὶ οὕτω τῷ Ἀπριλίῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους παρέλαβε τὴν θαυμαστὴν Θεσσαλονίκην ὁ ἀμηρᾶς πολέμῳ. Ὁ δὲ δεσπότης καὶ αὐθέντης μου κύρ Κωνσταντίνος Μαΐῳ τοῦ αὐτοῦ ἔτους παρέλαβε τὸ τῆς Πάτρας πολίχνιον λιμοῦ αἰτία καὶ ἄλλης κακοπαθείας τῶν ἔνδον αὐτοῦ. Καὶ τῇ δεκάτῃ ἐβδόμῃ Ἰουλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους παρέλαβον οἱ Καταλάνοι τὴν Γλαρέντζαν καὶ, κρατήσαντές τινι καιρῷ, εἴτα ἐπώλησαν αὐτὴν διὰ 20 χρυσίνων νομίων χιλιάδας δυὸ καὶ δέκα τῷ αὐθέντῃ μου· καὶ μετ' ὀλίγον προστάξας πάντα τὰ τείχη αὐτῆς ἐπόρθησε. 300 Καὶ τῷ Αὐγούστῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐπαναστρέψαντες οἱ ἀπὸ τοῦ βασιλέως κύρ Ἰωάννου πρὸς τὸν πάπαν Μαρτίνον πρέσβεις, Μάρκος λέγω ὁ Ἰαγρός καὶ μέγας στρατοπεδάρχης καὶ ὁ μέγας πρωτοσύγκελλος καὶ ἡγούμενος τῆς σεβασμίας βασιλικῆς μονῆς τοῦ Παντοκράτορος καὶ ὁ ἱερομόναχος καὶ πνευματικὸς Μακάριος ὁ Μακρῆς ὀνομαζόμενος, ἀνὴρ ἄριστος κατὰ τε λόγον καὶ ἀρετὴν καὶ σύνεσιν καὶ διερχόμενοι τὴν Πελοπόννησον ἐποίησαν δι' ὀρισμοῦ τοῦ βασιλέως δεσπότη τὸν

αὐθεντόπουλον κύρ Θωμᾶν. Καὶ τῷ #22 λθ-ω ἔτει μηνὶ Σεπτεμβρίῳ εὐηργετήθη ἐγὼ, τὴν τῆς Πάτρας ἡγεμονίαν. Καὶ τῷ αὐτῷ ἔτει ἐν μηνὶ Ὀκτωμβρίῳ ἀπῆρην ὁ μπεγλάρμπεης τῶν Τουρκῶν τοῦνομα Σινάνης τὰ Ἰωάννινα καὶ τὴν αὐτῶν περιοχὴν. Καὶ τῆ κ-η Μαρτίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἐν ἡμέρᾳ καὶ ὥρᾳ τῆ αὐτῆ, ἐν ἧ καὶ τὰ προγεγονότα μοι συνέβη, ἐδεξάμην καὶ τὸ λυπηρὸν ἐμοὶ μήνυμα παρὰ τοῦ αὐθεντός μου διὰ γράμματος ἐκ τῆς Βοστίτζας, ὅτι τοῦ παρελθόντος Ἰανουαρίου ζ-η τέθηκε λοιμῶδει νόσῳ ὁ ἄριστος κάμου φίλος Μακάριος ὁ καὶ Μακρῆς καλούμενος, ὁ παρ' ὀφθαλμῶ μὲν πατριαρχικῶ ὑπερηφάνῳ καὶ ἀπλήστῳ ἀγαρικῆ καρδίᾳ αἰρετικός, παρὰ δὲ ὀφθαλμῶ παντοκρατορικῶ ἀκοιμήτῳ καὶ ἀληθεῖα δικαζούσῃ ὀρθόδοξος ὢν. Ὅς τινι καιρῷ καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπανῆλθεν ἀπὸ τοῦ Ἁγίου Ὁρους καὶ τὴν μόνην τοῦ Παντοκράτορος ἔλαβε παρακινήσει καὶ συνεργίᾳ ἐμῇ, ὡς οἱ πάντες ἐπίσταντο· καὶ συνάρσει μὲν πρῶτον τοῦ παντοκράτορος θεοῦ, ἔπειτα δὲ σπουδῆ τε καὶ ἐπιμελείᾳ ἐμοῦ τε κἀκείνου, καὶ πᾶν καλὸν πρὸς σύστασιν καὶ εὐκοσμίαν εἰς τὴν αὐτὴν μονὴν προεχώρησε. Καὶ τῷ τέλει τοῦ ἔαρος αὐτοῦ δὴ τοῦ ἔτους ἦλθεν ὁ Τουραχάνης καὶ κατεχάλασεν αὐθις τὰ τοῦ Ἰσθμοῦ τεῖχη καὶ πολλὴ λοιμικὴ νόσος γέγονεν ἐν τῇ Πάτρᾳ.

Χ. Καὶ τῆ λα-η Ἰανουαρίου τοῦ #22 μ-οῦ ἔτους σταλθεὶς ἐγὼ ἀπῆλθον πρέσβυς πρὸς τὸν βασιλέα καὶ πρὸς τὸν ἀμυρᾶν, ἀφ' οὗ δὴ τοῦ βασιλέως καὶ τὸ τοῦ πρωτοβεστιάριτου ὀφφίκιον τότε εὐηργετήθη. Ἐν ᾧ ἔτει καὶ τῷ Μαρτίῳ μηνὶ καὶ ἡ ἐναλλαγὴ τῶν τόπων ἀμφοτέρων τῶν ἀδελφῶν καὶ δεσποτῶν κύρ Κωνσταντίνου καὶ κύρ Θωμᾶ ἐγένετο· ὁ μὲν ἀπῆρην τὰ Καλάβρυτα καὶ πάντα τὰ ἐκεῖσε, ὁ δὲ τὴν Γλαρέντζαν καὶ τὰ περίξ αὐτῆς πάντα. Καὶ τῷ #22 μα-ω ἔτει τέθηκεν ἡ τοῦ Μαλατέστα θυγάτηρ, γυνὴ τοῦ δεσπότη κύρ Θεοδώρου τοῦ πορφυρογεννήτου, ἡ κυρία Κλεώπα τοῦνομα, καὶ ἐτάφη ἐν τῇ τοῦ Ζωοδότου μονῇ. 302 Καὶ τῷ #22 μβ-ω ἔτει Ἰαννουαρίου ζ-η πάλιν ἀπῆλθον πρέσβυς πρὸς τὸν κύρ Ἀντώνιον τὸν Κομνηνὸν Δελατζιόλην τὸν τῶν Ἀθηνῶν αὐθέντην καὶ πρὸς τὸν ἀμυρᾶν καὶ πρὸς τὸν βασιλέα. Ἐν ᾧ δὴ Ἰαννουαρίῳ τῆ κθ-η αὐτοῦ, νυκτὸς ὥρᾳ τρίτῃ ἐπυρπόλησαν 20παῖδες τινες ἀρχοντόπουλοι τὸν ἐν Βλαχέρναις εἰς ὄνομα τῆς Θεομήτορος ναὸν τὸν περικαλλῆ τε καὶ θεῖον καὶ θαυματουργόν, θέλοντες πιάσαι τινὰς νεοττοὺς περιστερῶν. Ὅς ναὸς ἔκειτο ἐντῇ Κωνσταντινουπόλει πλησίον τοῦ Κερατίου κόλπου 20 ἐν τῷ αἰγιαλῷ 20. Καὶ τοῦτο ἀκηκόαμεν ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ἀπερχόμενοι τῇ πρώτῃ Φεβρουαρίου, ὥρᾳ μετὰ τὸν ἑσπερινὸν τῆς δεσποτικῆς ἑορτῆς τῆς ὑπαπαντῆς. Καὶ ἐπεὶ ὁ εἰρηκῶς οὐκ ἐγνώσθη, ἐλογισάμεθα ψεῦδος εἶναι, καὶ διελθόντες παρέμπροσθεν μονὰς πέντε οὐδὲν περὶ τούτου ἠκούσαμεν· καὶ εἰς τὴν ἐν τῷ Ῥαιδεστῷ ἔκτιν μονὴν ἡμῶν ἐμάθομεν τοῦτο ἀκριβῶς, πῶς καὶ πότε ἐγένετο, ὅπερ καὶ παράδοξον. Καὶ κατ' ἀρχὰς τοῦ θέρους τοῦ #22 μγ-ου, ἀπέθανε καὶ ὁ τῶν Ἀθηνῶν αὐθέντης καὶ Θηβῶν ὁ προῤῥηθεὶς κύρ Ἀντώνιος Δελατζιόλης ὁ κομνηνὸς καὶ ζητήσῃ τῆς ἐκείνου γυναικὸς 20Μαρίας Μελισσηνῆς, θυγατρὸς Λεόντος τοῦ Μελισσηνοῦ, πρώτου ἐξαδέλφου Νικηφόρου τοῦ Μελισσηνοῦ, ὃν προεδηλώσαμεν, ἐστάλην ἐγὼ μετὰ ἐνόρκου ἀργυροβούλλου καὶ πολλῶν στρατιωτῶν, ἵνα παραλάβω τὴν Ἀθήναν καὶ Θήβαν καὶ ἄλλον ἀντ' αὐτῶν εἰς τὴν Πελοπόννησον αὐτῇ δώσω τόπον κατὰ τὰ μέρη τῆς Λακωνικῆς πλησίον ὧνπερ εἶχε τῆς αὐτῆς πατρικῆς κληρονομίας καὶ προικός, αἱ εἰσὶν αἱ κάτω γεγραμμέναι χῶραι καὶ πόλεις καὶ κῶμαι· Ἄστρον, Ἅγιος Πέτρος, Ἅγιος Ἰωάννης, Πλατάμονας, Μέλιγον, Προάστειον, Λεωνίδης, Κυπαρισσία, Ῥέοντας καὶ Σίτανας· καὶ οὕτως ἐγγὺς αὐτῶν δώσω αὐτῇ τόπον, ὅπόσον καὶ οἷον φανήσεται μοι εἰς γνώμην καὶ βουλήν αὐτῆς. Προλαβόντος δὲ τοῦ Τουραχάνη καὶ τὴν Θήβαν ἀποκλείσαντος, ἦν καὶ παρέλαβε μετὰ τινὰς ἡμέρας, ἄπρακτος ἐγὼ ἐπανέστρεψα ἀπὸ τοῦ Ἰσθμοῦ, τοῦτο παραγγελίαν γὰρ ἔχοντός μου. Εἰς δὲ τὰ Στυλάρια εὕρισκομένου τοῦ δεσπότη καὶ αὐθεντός μου καὶ

τάς τῶν Ἐνετῶν ἐμπορικὰς τριήρεις προσδοκοῦντος, ἵνα ἐμβὰς εἰς τὴν Πόλιν ἀπέλθῃ, ἰδοὺ ἐγὼ ἄπρακτος ἔφθασα. χι. Καὶ ἐμβάντες εἰς τὰς τῶν Ἐνετῶν τριήρεις καὶ φθάσαντες εἰς Εὐβοίαν, ἔδοξε τῷ αὐθέντη μου καλὸν εἶναι ἀποστεῖλαί με πρὸς τὸν Τουραχάνην ἐν Θήβῃ εὐρισκόμενον, ἵνα τὰ περὶ τῆς Ἀθήνας αὐτῷ δηλοποιήσω. Καὶ παραγενομένου μου ἐδέχθη με μετὰ χαρᾶς καὶ ἐπληροφόρησέ μοι μεθ' ὄρκου λέγων ὅτι· Εἰ ἔγνωκα τοῦτο, πρὶν οἴκοθεν ἐξελθεῖν με ἐνταῦθα, ἕνεκεν τῆς πρὸς τὸν δεσπότην ἀγάπης καὶ πρὸς σὲ γνωριμίας χαριέντως, ὃ αἰτεῖς, πληρῶσαι εἶχον, ἐπεὶ ἄνευ προστάγματος τοῦ μεγάλου αὐθέντου ἐποίησα τοῦτο, διότι ὅτε ἤμην ἐν τῷ οἴκῳ μου πλείστας προφάσεις ἐδυνάμην εὐρεῖν, νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχω οὐδεμίαν. Φιλοφρονηθεὶς δὲ φιλοτίμως ἐγὼ παρ' ἐκείνου, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ προσέφερε μοι εἰς προσκύνησίν μου. Καὶ παρετίθετο αὐτοὺς ἐμοὶ καὶ τῷ αὐθέντη μου, ἐξ ὧν ἦν εἷς ὁ νῦν πολὺς καὶ μέγας Ἀμάρης, καὶ οὕτως τῶν ἐκεῖθεν ἐπανέστρεψα ἄπρακτος. Καὶ ἐπεὶ προλαβόντες οἱ ἐν τῇ Εὐβοίᾳ ἦσαν τὴν γέφυραν, ἀκουσίως κθ-ῆ ἦν Ἀυγούστου ἡμεῖς ἐμείναμεν ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ εἰς τὰς ἔξωθεν τῆς γεφύρας πέτρας, ἐν ἧ καὶ πολλὰ ἐναντία ἐπάθομεν ἀπὸ τε ψύχους καὶ πείνας καὶ ἀπὸ τῆς ξηρότητος τῶν πετρῶν, ἀπὸ τε φόβου ληστῶν καὶ τῶν ἀπὸ τοῦ Τουραχάνη στρατοῦ, διὰ τὸ ξένους τοὺς ἵππους εἶναι, οὐς ἐκ τοῦ πτολιέθρου ἐδανεισάμεθα ὅτι καὶ παροιμία ἐγένετο ἐπὶ κακῶ τοῖς μετ' ἐμοῦ τότε οὖσιν εἰς τὸν μετέπειτα, ἦτοι ἐπιόντα χρόνον. Ἀναβάντες οὖν εἰς τὰς τριήρεις ἐπὶ τὴν αὐρίον, τῇ κγ-ῆ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς τοῦ #22 μδ-ου ἔτους εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐφθάσαμεν.

XII. Τῇ δὲ κε-ῆ Μαρτίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἦλθεν εἰς τὴν Πόλιν ἡ τοῦ Παρασπονδύλου μεγάλου δουκὸς θυγάτηρ ὀνόματι Ζωὴ μετὰ βασιλικῆς τριήρεως, ἐσταλμένη μετὰ Παλαιολόγου τοῦ Μανουήλ, ἵνα κομίσωσιν αὐτήν, ἣν δὴ καὶ μετὰ τινὰς ἡμέρας ἠύλογηθη αὐτήν ὁ δεσπότης κύρ Δημήτριος. Μεθ' ἧς δὴ τριήρεως παρεγένετο εἰς τὴν Πόλιν καὶ ὁ δεσπότης κύρ Θεόδωρος διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐν τῇ πόλει διάδοχον, ὡς δεύτερος ἀδελφός, τῆς βασιλείας· ὃ καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπεκύρει αὐτὸ ἀκουσίως, ὅτι τὸν κύρ Κωνσταντῖνον τὸν αὐθέντην μου καὶ ἀδελφὸν αὐτοῦ πλείον ὠρέγετο ἔχειν αὐτὸν ἐγγὺς αὐτοῦ ἐν τῇ πόλει, ὡς καὶ ὁ λόγος προῖων δηλώσει. Ἐπεὶ δὲ οὕτως παρηκολούθησε τὸ πρᾶγμα, ἐσπούδαζεν, ἵνα εἰς Πελοπόννησον καὶ τοὺς τρεῖς ἀδελφοὺς ἐγκατοικήσῃ. Ὁ γοῦν αὐθέντης μου πάλιν ὁ δεσπότης κύρ Κωνσταντῖνος μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ κύρ Θωμᾶ τοῦ δεσπότη, ἦν γὰρ μεθ' ἡμῶν ἐν τῇ πόλει ὁ πρῶτος ἄρχων τοῦ οἴκου ἐκείνου ὀνόματι Ῥαοῦλ Μιχαήλ, ἐσπούδαζον, ἵνα οἱ δύο μὲν σὺν τῷ βασιλεῖ μείνωσιν ἐν τῇ πόλει· οὗτοι δὲ οἱ δύο αὐθένται εἰς τὴν Πελοπόννησον. Διὰ ταύτην δὴ τὴν αἰτίαν καὶ τῷ Ἰουνίῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους διέβη ἀπὸ τῆς Πόλεως εἰς τὴν Πελοπόννησον ὁ δεσπότης κύρ Κωνσταντῖνος, ὡς φεύγων, μετὰ ἀκατίου τινός, κάγῳ δὲ παρ' αὐτοῦ στα 306 λείες πρὸς τὸν ἀμυρᾶν διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν, ἵνα αὐτὸν ὑπὲρ ἑαυτῶν ἔχωσι. Καὶ οὕτως ἀπελθὼν τὰ ἀνατεθειμένα μοι καλῶς ὠκονόμησα καὶ διὰ ξηρᾶς εἰς Πελοπόννησον ἔφθασα. Εὗρον δὲ τοὺς ἀδελφοὺς καὶ αὐθέντας ἔχοντας ὄχλησιν μάχης μεγάλης· ὄπισθεν γὰρ τοῦ κύρ Κωνσταντῖνου τοῦ αὐθεντός μου, σταλεῖς μετὰ τριήρεως ὁ κύρ Θεόδωρος, ἵνα κατὰ τῶν δύο ἀδελφῶν αὐτοῦ μάχηται καὶ στρατοῦ πλείστου συναθροισθέντος ἄμφω τοῖς μέρεσι καὶ πόλεμός τις ἀνά αὐτῶν γέγονε. Τῷ #22 με-ῳ ἔτει καὶ ἀπεστάλησαν παρὰ τοῦ βασιλέως πρέσβεις πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ὃ ἄγαν χρηστὸς Διονύσιος ἱερομόναχος ὁ χρηματίσας καὶ μητροπολίτης Σάρδεων καὶ ὁ Δισύπατος Γεώργιος· καὶ οὗτοι τὴν μάχην μικρὸν τι κατεπράυναν. Τέλος δὲ πάλιν ἄλλων ἐλθόντων πρέσβεων, τοῦ 20Μελισσηνοῦ λέγω Γρηγορίου ἱερομονάχου καὶ πνευματικοῦ τοῦ καὶ χρηματίσαντος ὕστερον πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, 20δς καὶ παρ' ἄλλοις Στρατηγόπουλος ἐπωνομάζετο καὶ σὺν αὐτῷ δὴ καὶ τοῦ Γρηγορίου 20, πάλιν τοῦ Δισυπάτου, καὶ ἐμοῦ 20, συμβιβασάντων καὶ

συμφωνησάντων αὐτούς, ἵνα ὁ μὲν αὐθέντης μου καὶ δεσπότης ἀπελθὼν παροικήσῃ ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει, ὁ δὲ κύρ Θεὸς δωρος καὶ κύρ Θωμᾶς οἱ δεσπότες ἐν τῇ Πελοποννήσῳ, καὶ τῇ ε-ῆ τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ #22 μ-ου διέβη ἀπὸ τῆς Πάτρας διὰ ξηρᾶς εἰς τὴν Εὐρύπιδον ἀπέλθων ὁ αὐθέντης μου, λέγω, σὺν ἡμῖν. Καὶ ἐμβάντες εἷς τινὰ τῶν Ἑνετῶν τριήρεα ἀπὸ τινος ἄστεος τῆς Εὐρίπου, εὐβοίας λεγομένης ἐν ἧ δὴ τριήρει ἦν καὶ ὁ ποτὲ ἐν τῇ Πάτρᾳ κανόνικος Μάρκος, ἠνίκα ἀπήλθομεν κατ' αὐτῆς, ὅς γέγονε καὶ λεγάτος παρὰ τοῦ πάπα Εὐγενείου, τοῦ συγγενοῦς αὐτοῦ, καὶ παρ' ἐκείνου ἔτι καὶ πρὸς τὸν βασιλέα πρέσβυς ἀπεστάλη. Καὶ τῇ κδ-ῆ τοῦ αὐτοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου ἀπεσώθημεν εἰς τὴν Πόλιν. Ἄλλ' ἐπεὶ ἐν τῷδε τῷ καιρῷ διάλεξις τις σεσημειωμένη ἐγένετο ἀναμεταξὺ τοῦ βασιλέως κύρ Ἰωάννου καὶ τινος Ἑβραίου Ξένου τοῦνομα, τοῦ μετέπειτα διὰ τῆς τοῦ ἀγίου βαπτίσματος ἀναγεννήσεως μετονομασθέντος Ἐμμανουήλ, λοιπὸν οὐκ ἀφήσω τοῦ διηγεῖσθαι Ἐν πρώτοις ἐρωτηθεὶς ὁ βασιλεὺς παρὰ τοῦ Ἑβραίου τοιάδε· ΕΡΩΤΗΣΙΣ· Ε ΒΡΑΙΟΣ· Πῶς ἦν δυνατὸν τεκεῖν τὴν Μαρίαν τὸν Χριστὸν παρθένον οὖσαν; Ὁ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΑΠΟΚΡΙΘΕΙΣ· Πῶς ἔτεκεν ὁ Ἀδὰμ τὴν Εὐάν χωρὶς γυναι-κός; Καὶ πῶς ἐξήνθησεν ἡ γῆ χωρὶς σπέρματος; Πῶς ἔβλυσεν ὕδωρ ἢ ἀκρότομος πέτρα; Πῶς τοῦ Ἀαρῶν ἐβλάστησεν ἡ ῥάβδος; Πῶς οὐρανόθεν κατεπέμφθη τὸ μάννα; Πῶς ἐπληθύνετο ἡ ὕδρια τοῦ ἀλεύρου; Πῶς ὁ ἔλαιον Ἐλισσαιὲ ἔβλυσεν εἰς τοὺς κε-ράμους; Πῶς ἡ ῥάβδος τοῦ Ἰεσοῖ ἐβλάστησεν ἄνθος; Πῶς ἐπὶ Γεδεὼν ὁ πόκος ἀπερῥύη δρόσον; Πῶς ἐπὶ Σαμψὼν ἔβλυσεν ὕδωρ τὸ ὄστουν; Πῶς ἐφύλαττε τοὺς παῖδας ἀφλέκτους ἡ κάμινος; Πῶς ἐπὶ Μανωὲ ἀνήφθη ἡ πέτρα δίχα ὕλης; Πῶς ἐκαίετο ἡ βάτος ἐπὶ Μωϋσέως καὶ οὐ κατεκαίετο; Πῶς οὐ κατεφλέχθη Ἡλίας ἐπὶ τὸ ἄρμα τὸ πύρινον ἐπιβάς; Πῶς ὁ Ἡσαΐας εἶδε τὸν Κύριον ἐπὶ θρόνου ὑψηλοῦ καὶ ἐπηρμένον καθήμενον; Πῶς ὁ Δανιὴλ ἐφάνερωσε τὸ κεκρυμμένον ἐνύπνιον τοῦ Ναβουχοδο νόσωρ; Πῶς ὁ οὐρανὸς τοὺς ἀστέρας κατέχει μὴ βασταζόμενος; Πῶς ἡ νύξ ἐγέννησε τὴν ἡμέραν καὶ γίνεται; Πῶς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου φωτίζει πάντα κόσμον; Εἰ ταῦτα σὺ ἐρμηνεύσεις με, ἐρωτῶ σε, οἶδα ὅτι καταλαμβάνεις καὶ τὴν γέννησιν τῆς Παρθένου, ἀλλὰ ἀλλότριος κάκεινων καὶ τούτων. ΕΒΡΑΙΟΣ ΠΑΛΙΝ ΕΡΩΤΗΣΑΣ· Εἰ οὐκ ἀναγκαίως ἀλλ' ἐκὼν, ὡς αὐτὸς φῆς, ἀπέθανεν ὁ Χριστὸς, φονεὺς ἄρα ἑαυτοῦ νομίζοιτ' ἂν εἰκότως καὶ ψυχικῆς διὰ τοῦτο τιμωρίας ἄξιος; Ὁ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ· Πολύ τι, Ξένε, τοῖν λόγειν ἀμφοῖν μεταξὺ τὸ διάφορον· ἀλλὰ θαῦμα γ' οὐδὲν ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις ἀγνοεῖν σε καὶ τοῦτο. Φονεὺς γὰρ ἑαυτοῦ λέγοιτ' ἂν δικαίως ὁ ἑαυτὸν διαχειρίσας, οὐχ ὁ ὑπὲρ τῆς τῶν φιλουμένων ἀγάπης ἀφειδήσας ἑαυτοῦ καὶ θάνατον ὑποστάς. Ὁ γὰρ τοιοῦτος οὐκ αὐτόχειρ, ἀλλὰ φίλος προσηκόντως ἀληθῆς κάλοιτ' ἂν ὡς ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν φιλουμένων προδούς, ἵν' ἐκείνους, εἰ οὕτως τύχοι, τῶν ἐπικρεμαμένων θανάτων ἐξέλῃται. Ταῦτ' ἄρα φιλανθρωπίας, καὶ ὁ Χριστὸς ἀποίσειται μᾶλλον χάριν ἢ τοιούτοις ἐγκλήμασιν ὑποκείσεται. ΞΕΝΟΣ ΕΒΡΑΙΟΣ ΕΡΩΤΗΣΙΣ· Πόσων ἄρα δεινῶν αἴτιον αἰεὶ τὸ ψεῦδος καθίσταται; Ὁ γὰρ προφήτης οὐχ ἡ παρθένος, ἀλλ' ἡ νεανίς φησιν ἔξει, δηλονότι συνεληθούσα ἀνδρὶ ὑμεῖς δὲ τὰς ἑαυτῶν ἐπερείδειν βουλόμενοι τερατείας τὴν παρθένον τῆς νεανίδος ἀντειλήφατε. Τί γὰρ ἂν τις καὶ λέγοι, πόσον ἐντεῦθεν ἴλιγγον καὶ μόνον λεγόμενον ἐμποιεῖ καὶ τὴν ἀπιστίαν ἡλικὴν κατάγει τῶν ἀκρωμένων; Τίς γὰρ τῶν ἐκ τοῦ παντὸς αἰῶνος παρθένον ἤκουσε τετοκυῖαν; Εἴ μοι μίαν ἔχει δεικνύναι τις, πρὸς οὐδ' ὅτι οὐκ ἀντερῶ περαιτέρω. Ὁ ΒΑΣΙΛΕΥΣ· Εὐ λέγεις; Δείξόν μοι σὺ Θεὸν ἕτερον ἐξ οὐρανοῦ κατεληλυθότα καὶ σάρκα φορέσαντα, κἀγὼ σοὶ δείξω τὴν, ὡς αὐτὸς ἀξιόεις, παρθένον αὐτὸν γεννήσαν. Σὺ δ' ἀλλ' ἐπεὶ τοι τούτῳ πιστεύειν ὑπισχνῆ, εἴ σοι τις καὶ ἄλλο τοῦτον ἔχει δεικνύναι γεγεννημένον, δεκτέον ἂν εἴη σοὶ καὶ τοῦτο πρῶτον καὶ μόνον ὄν, ἐπεὶ κἀκεῖνο πρὸς οὐδὲν ἕτερον ἀφορᾶν ἔμελλεν, εἴπερ πρῶτον ἦν. Εἰ δ' οὖν, τοῦτο μὲν ἕα τέον, δεῖξον δὲ σὺ μοι, πῶς Μωσῆς τοὺς ὑμετέρους πατέρας τὴν

Ἐρυθρὰν περαιῶ θῆναι πεποίηκε καὶ τῆς πέτρας τοσοῦτον ἔβλυσεν ὕδωρ, ὡς ἅπαντα τὸν λαὸν κορεσθῆναι, καὶ ἡ κιβωτὸς τοῖς ἱερεῦσιν ἀνεχομένη καὶ τὸν Ἰορδάνου διαστήσασα ῥοῦν ἐπὶ τοῦ ξηροῦ διέβη καὶ τὰ Ἱεριχούντια κατεσεύσθη τείχη καὶ τῇ μηλωτῇ τὸν Ἰορδάνην αὐθις Ἐλισσαῖος διέρρηξε καὶ διηρέθη τὰ ὕδατα ἔνθεν καὶ ἔνθεν, αὐτὸς δὲ ἐπὶ ξηροῦ διέβη. Ἄρα κατὰ φύσιν τι γενέσθαι τούτων ἔστιν εἰπεῖν; Οὐδαμῶς· Εἰ δ' ἐκεῖ να ὑπὲρ φύσιν, οὐδὲ τὸ τῆς παρθένου κατὰ φύσιν ὕμῶν δὲ καλῶς τὴν ἀπειθείαν ὁ 310 μεγαλοφωνότατος ἐστηλίτευσεν Ἡσαΐας· Ὅλην τὴν ἡμέραν, λέγων, ἐξεπέτασα τὰς χεῖράς μου πρὸς λαὸν ἀπειθοῦντα καὶ ἀντιλέγοντα. Καὶ πρὸς πάσας μὲν γὰρ τὰς περὶ τοῦ Χριστοῦ προφητείας ἐναργεῖς οὖσας καὶ σαφειστάτας μαινομένων τρόπον διάκεισθε, οἱ τῶν ὁδῶν τὰς τετριμμένας ἐκκλίνοντες, κατὰ κρημνῶν πολλακίς ἑαυτοὺς ὥσαν, μᾶλλον δὲ τῶν ἄλλων πρὸς τὴν παροῦσαν, σαφεστέραν οὖσαν τῶν εἰρημένων. Ὅμως γε μὴν ἀνωτέρω μικρὸν αὐτὴν ἀναλάβωμεν, ἵν' ἴδωμεν σαφέστερον, τίς ἢ τῶν εἰρημένων τῷ προφήτῃ διάνοια καὶ περὶ τίνων ἐστίν. Προσέθετό, φησι Κύριος λαλήσαι τῷ Ἀχαζ λέγων· αἴτησαι σεαυτῷ σημεῖον παρὰ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου εἰς βάθος ἢ εἰς ὕψος. Καὶ εἶπεν Ἀχαζ· οὐ μὴ αἰτήσω, οὐδ' μὴ πειράσω κύριον. Καὶ εἶπεν Ἡσαΐας διὰ τοῦτο δώσει Κύριος ὑμῖν σημεῖον· ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ λήψεται καὶ τέξεται υἱὸν καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ. Βούτυρον βοῶν καὶ γάλα προβάτων καὶ μέλι φάγεται, πρὶν ἢ γνῶναι αὐτὸν ἢ προελέσθαι πονηρὰ, ἐκλέξεσθαι τὸ ἀγαθόν, διότι πρὶν ἢ γνῶναι τὸ παιδίον ἀγαθὸν ἢ κακόν, ἀπειθεῖ πονηρίᾳ ἐκλέξασθαι τὸ ἀγαθόν. Ἀπ' ἀρχῆς τοίνυν αὐθις κατ' ὀλίγον ἐκτιθέντες σκοπῶμεν. Προσέθετο Κύριος λαλήσαι τῷ Ἀχαζ λέγων αἴτησαι σεαυτῷ σημεῖον παρὰ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου εἰς βάθος ἢ εἰς ὕψος. Καὶ εἶπεν Ἀχαζ· οὐ μὴ αἰτήσω, οὐδ' οὐ μὴ πειράσω κύριον. Ἐξετάσαι τοίνυν πρῶτον δίκαιον, τίς ἦν ἡ αἰτία τῆς τοῦ Ἀχαζ παρακοῆς, ὥστε μὴ θελήσαι ποιῆσαι τὰ προστεταγμένα παρὰ Θεοῦ. Φαμέν δὴ οὖν ὡς ἄνθρωπος ὢν ματαιότητι καὶ ἀπονοίᾳ συνεζηκῶς καὶ ἐπὶ ψευδοπροφήτας χρησιμολόγους καὶ τοιοῦτους ἄγυρτικοὺς κεχηνῶς ὑπερφρονεῖν οὐκ ὠκνεῖ τῶν θείων ἐπιταγμάτων. Ὅθεν τὸ καταφρονητικὸν οἰονεῖ καὶ τὴν ἀναίδειαν Ἡσαΐας ὀνειδίζων ἐκείνου, διὰ τοῦτό, φησι, δώσει Κύριος αὐτῷ σημεῖον, ὁ ἀποστείλας με δηλονότι πρὸς σε τὸν βέβηλόν τε καὶ δυσσεβῆ, τὸν κατορχησάμενον τῶν θείων ἐπιταγμάτων. Μὴ γὰρ δὴ νομίσης ἀπεστάλθαι με πρὸς σε ὡς ἄξιον ὄντα· πόρρω γὰρ εἶ σὺ τοῦ τοιοῦτος εἶναι, ὥστε οὐ σοῦ γε ἔνεκα, ἀλλὰ τοῦ οἴκου Ἰούδα καὶ πάντων ἀπέσταλμαι τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ· διὰ τοῦτο οὖν δώσει Κύριος αὐτὸς ὑμῖν σημεῖον· ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ λήψεται καὶ τέξεται υἱὸν καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ. Εἰ μὲν, ὡς σὺ φῆς, νεᾶνιν ὁ προφήτης προῦ λεγεν ἐν γαστρὶ ἔξιν ὠμηληκυῖαν ἀνδρὶ, μάταιον ἦν ἀτεχνῶς καὶ λίαν ἀλόγιστον τὸ σημεῖον τοῦτο καλεῖν. Ἄνευ δὲ τούτου καὶ τὸ νεᾶνις ἀντὶ τοῦ παρθένου εὐρήσεις ἐπιτάσσας ἐν τῷ Δευτερονομίῳ. Φησὶ γὰρ ὡς ἐάν τις βιάσθαι ἐν τῷ πεδίῳ νεάνιδα, παρ' ἑνὸν δηλαδὴ· ἀλλαχοῦ δὲ ἐάν τις εὕρῃ τὴν παῖδα τὴν μεμνηστευμένην καὶ βιασάμενος κοιμηθῇ μετ' αὐτῆς, ἀποκτενεῖτε τὸν ἄνθρωπον μόνον καὶ τῇ νεάνιδι οὐ ποιήσετε οὐδέν. Καὶ ὁ Ἔσδρας δὲ νεάνιδα καλεῖ τὴν τῷ βασιλεῖ καὶ προφήτῃ Δαβὶδ γε γηρακῶτι συγκοιμωμένην παρθένον, ἢ περιθάλψεως αὐτῷ χάριν ὑπὸ γήρωσ κατεψυγμένῳ συνεκοιμᾶτο καὶ οὐδὲν ἕτερόν τι. Φησὶ γὰρ ὅτι καὶ οὐκ ἔγνω ταύτην ὁ βασιλεὺς. Ἐπεὶ δ', ὡς περ εἶπομεν, καὶ συλλαβεῖν γυναῖκα συγκοιμωμένην ἀνδρὶ καινὸν οὐδὲν ἦν, οὐδὲ σημεῖον εἰκότως τοῦ Κυρίου τοῦτ' ἂν ἐκάλεσεν ὁ προφήτης, λείπεται τοῦτο νομίζειν αὐτὸν εἰρηκέναι σημεῖον δεδόσθαι παρὰ Θεοῦ, τὸ παρθένον ἄνευ ἀνδρὸς τε 312 κεῖν, ὃ δὴ καὶ πέρασ ἔσχε, κἂν ὑμεῖς τάληθές σαθοῖς τισι λόγοις καὶ ἀσυστάτοις οἰκειότερον δὲ εἰπεῖν ἀνοήτοις περιτρέπειν ἐπιχειρεῖτε. Ἄξιον δὲ μηδὲ τοῦτο παρατρέχειν ὡς, εἰ μὴ ἐν τῇ παρθένῳ Μαρίᾳ τὸ σημεῖον εἴληφε πέρασ, πῶς δὲ ἐξ αὐτῆς ὁ γεγενημένος οὐκ ἐκ

θελήματος σαρκὸς οὐδὲ ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ πνεύματος ἁγίου κατὰ τὸ προφητικὸν λόγον Ἐμμανουὴλ ὠνομάσθη, ἦγουν μεθ' ἡμῶν ὁ Θεός, ἢ δη λονότι ὁ Θεὸς ἔσται μεθ' ἡμῶν τῶν ἀνθρώπων, ἦγουν ὁμοιος ἡμῖν ἄνθρωπος ἔσται καὶ Θεὸς ὁ αὐτὸς ὑπάρχων. Ὡσαύτως δὲ καὶ διὰ τοῦ καλέσουσι τὴν πληθὺν πᾶ σαν εἶρηκε τῶν ἀνθρώπων, ὃ καὶ ἐγεγόνει. Τούτοις δὲ καὶ τὰ ἐν τῷ Βάρουχ τοῦ Ἱερε μίου παντάπασι συμφωνεῖ, οὗτος γάρ φησιν ὁ Θεὸς ἡμῶν οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν· ἐξεῦρε πᾶσαν ὁδὸν ἐπιστήμης, ὡσανεὶ ἔλεγεν οἶδε πᾶσαν ἐπιστήμην ὡς αὐτοσοφία ὢν, καὶ πάντας τοὺς λόγους αὐτῶν ὡς δημιουργὸς αὐτῶν ὢν· καὶ ἔδω κεν αὐτὴν Ἰακώβ τῷ παιδί αὐτοῦ, ἦτοι τῷ δούλῳ αὐτοῦ καὶ Ἰσραὴλ τῷ ἡγαπημένῳ ὑπ' αὐτοῦ· μετὰ δὲ ταῦτα ἐπὶ τῆς γῆς ὥφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη. ΞΕΝΟΣ. ΕΡΩΤΗΣΙΣ· Μηδενὸς πω τῶν ἐξ αἰῶνος, ὧ βασιλεῦ, ἀνθρώπων ὑπὲρ τὰ χίλια ἔτη ζήσαντος, πῶς αὐτὸν Μεσσίαν, τετρακοσίων ἐγγὺς ἤδη καὶ χιλίων παρω χηκότων ἐνιαυτῶν, ἔτι ζῆν ὑπειλήφατε; Ἀδύνατον γάρ. Εἰ δ' ἀποθανεῖν φαίητε, ψεῦδος αὐθις ἔσται περιφανὲς αὐτὸν εἶναι τὸν Μεσσίαν· οὐδὲ γὰρ Ἥλιος ἦλθεν, ὡς φασιν, αὐτὸν γεννηθέντα χρισταί. Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ. ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ· Πλανᾶσθε, Ξένε, μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ· Ἦξειν μὲν γὰρ τὸν Θεοβίτην Ἥλιαν καὶ λέγεται καὶ πιστεύεται, οὐκ ἐπὶ τὸ χρισταί γε μὴν τὸν Κυρίον· ἀλλ' ἐπεὶ ἀπόκειται τινα γεννηθῆναι μουσαρὸν ἄνθρωπον ἐκ τοῦ γένους, ὡς φασί τινες, τῶν Ἑβραίων, πᾶσαν ἐν ἑαυτῷ δεξιόμενον τοῦ διαβόλου τὴν ἐνέργειαν, καὶ ποιεῖν δι' αὐτῆς σημεῖα καὶ τέρατα, Θεὸν ἑαυτὸν καὶ Χριστὸν ὀνομάζοντα, ὡστε μὴ μόνον πολλοὺς τῶν τότε ὄντων πλανηθῆναι Χριστιανῶν, ἀλλὰ τὸ καταλελειμμένον ὀλίγον μέρος τοῦ γένους τῶν Ἰουδαίων, ἦτοι ἔθνους, τῆ πλά νη τοῦ ἀντιχρίστου συναπαχθῆναι, ἦξειν φασί τῆνικαῦτα τὸν τε Ἥλιαν καὶ Ἐνώχ ἀπεσταλμένους ὑπὸ Θεοῦ σπλάγχνα οἰκτιρμῶν λαβόντος, διδάξαι τε καὶ ἐπιστρέψαι τοὺς τε ἄλλους καὶ δὴ τὸ ταλαίπωρον τῶν Ἑβραίων ἔθνος εἰς τὴν τοῦ Χριστοῦ, ταῦτο δὲ εἰπεῖν τὴν τῆς ἁγίας Τριάδος πίστιν, ἵνα μὴ τὸ σύμπαν ὑπὸ τοῦ διαβόλου καταπο θείη. Εἰ γὰρ καὶ διὰ τὸν εἰς τὸν Χριστὸν φόνον ἐχθροὺς ἑαυτοὺς εἰργάσαντο τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, ἀλλ' ἀγαπητοὶ εἰσι διὰ τὴν εἰς τοὺς πατέρας αὐτῶν τοῦ Θεοῦ ἀγάπην. Οὓς μὲν οὖν οἶδεν ἡ θεία πρόνοια ἀνεπιστρόφως ἔχοντας πρὸς μετάνοιαν κα ταλέλοιπεν· οὓς δὲ ἦδει τὸ θεῖον εὐγνωμόνως τοῦ εὐαγγελίου κήρυγμα δεξιόμενος, οὐ παρείδε. Τότε τοῖνυν πληρωθήσεται ἡ λέγουσα προφητεία τοῦ Ἡσαΐου ἐὰν ἢ ὁ ἄ ριθμος τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ὑπὲρ τὸ ἄμμον τῆς θαλάσσης, τὸ κατέλειμμα τοῦ Ἰσραὴλ σωθήσεται. Καὶ διὰ ταῦτα γοῦν Ἥλιος ὑπὸ Θεοῦ πεμφθήσεται τότε, οὐχὶ δ' ὡς ὑμεῖς, χριστῶν τὸν Μεσσίαν· τὸ γὰρ τοιαῦτα λογοποιεῖν ἀμαθῶν ἐστίν, ὡς που γε εἰρηκῶς ἔφθην, καὶ τῆς γραφῆς παντάπασι ἀμνήτων. Ὁ δὲ Χριστὸς, καθὸ μὲν θεός, καὶ ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῆ ἐστὶ καὶ ἐν τῷ παντὶ καὶ ὑπὲρ τὸ πᾶν, τὸν γὰρ οὐρανὸν 314 καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ, λέγει Κύριος· καθὸ δὲ ἄνθρωπος, οὔτε χίλια ἔτη ἔζησεν, οὔτε ἐνταῦθα ἦγουν ἐν τῇ γῆ ἐστίν, ἀλλ' ἔζησε μὲν ὑπὲρ τριάκοντα ἔτη σταυρωθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν κακίστων πατέρων ὑμῶν τέθηκε. Καὶ τὸ μὲν ἅγιον αὐτοῦ σῶμα ἐτέθη ἐν μνη μείῳ, φθορὰν μὲν δεξιόμενον, οὐ διαφθορὰν δέ, ἢ δὲ θεία ὑπόστασις, ἀχωρίστως τῷ προ σλήμματα ἠνωμένη κατῆλθεν εἰς ἄδου σὺν τῇ θείᾳ ψυχῇ, πάντας μὲν τῶν χρονίων ἔλευ θερῶσασα δεσμῶν, ἀναστήσασα δὲ μετ' ἐξουσίας θεϊκῆς τὸ σῶμα, ὃ προσελάβετο, τὴν μὲν φθορὰν ἤδη καὶ τὸν θάνατον ἀποβεβληκός, ἀφθαρσίαν δὲ καὶ ἀθανασίαν ἐνδεδυ κός. Χριστὸς μὲν οὕτω τριήμερος ἀναστὰς καὶ τὸν Ἀδὰμ τῶν δεσμῶν ἀνείς καὶ τὴν πρὶν δίαιταν τὸν παράδεισον αὐτῷ δούς, τοῖς ὑπολειφθεῖσι τῶν μαθητῶν ἔνδεκα συγγενόμενος, ὁ γὰρ Ἰούδας ἀπῆλθεν, εἰς ὃν οἱ προφητῆται τόπον εἰρήκεσαν, εἰς κόλασιν δηλόνοτι τὴν ἀτελεύτητον, μεθ' ἡμέρας τεσσαράκοντα τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς, πάντων αὐτῷ τῶν μαθητῶν ὁμοῦ τῇ

παναγία μητρί συμ παρόντων τε καὶ ὀρώντων· καὶ νῦν ἐστὶν ἐν οὐρανοῖς τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ συγκαθήμενος καὶ συμπροσκυνούμενος ὑφ' ἀπάσης τῆς οὐρανόου ἱεραρχίας.

**Παρὼν καὶ Ματθαῖος ὁ ἱερομόναχος καὶ μέγας πρωτοσύγκελλος βασιλικῆ
προστάζει ταῦτα ἔφη καὶ ἀπελογήσατο.**

ΚΑΙ Ο ΜΕΝ ΞΕΝΟΣ ΕΡΩΤΩΝ ΕΙΠΕΝ ΟΥΤΩΣ· Πῶς ἤδη τὸν Μεσσίαν ἔληλυθέναι φατέ, τὸν Θεοβίτην μὴ ἦκοντα κατὰ τὰς τῶν προφητῶν ῥήσεις; Ο ΜΑΤΘΑΙΟΣ ΑΠΟΚΡΙΘΕΙΣ· Ἄκουσον, ὦ Ξένε, καὶ σύνες· Δύο τὰς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας οἱ προφήται κηρύττουσι, ταύτην τε τὴν ἤδη γεγενημένην καὶ τὴν εἰς ἔπειτα τῇ τελευτῇ τοῦ κόσμου φανησομένην· καὶ τῆς μὲν μιᾶς, τῆς δευτέρας, πρόδρομον ἔσσεσθαι τὸν Ἥλιαν λέγουσι, τῆς δὲ γε προτέρας Ἰωάννης ἐγένετο, ὃν ἄγγελον μὲν ὁ προφήτης ὠνόμασε Μαλαχίας οὐ μόνον ὡς τὴν προτέραν αὐτοῦ παρουσίαν ἐγγὺς οὔσαν μηνύοντα, ἀλλὰ καὶ ὡς βίον ἀσπασόμενον μικροῦ τοῦ τῶν ἀγγέλων ἐξ ἐφαμίλλου χωροῦντα. Ἥλιαν δὲ καὶ τοῦτον ὁ Χριστὸς ἐκάλει, οὐκ ἐπειδὴ Ἥλιος ἦν, ἀλλ' ὅτι τὴν αὐτὴν ἐκείνῳ πληρῶν ἐτύγχανε διακονίαν· ὥσπερ γὰρ ἐκεῖνος πρόδρομος ἔσται τῆς δευτέρας παρουσίας, οὕτω καὶ οὗτος τῆς προτέρας ἐγένετο. Οὐ παρὰ τοῦτο δὲ μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ βίον μετῆει κατάκρας τῷ ἐκείνου συμβαίνοντα. Ἄλλ' οἱ μὲν προφήται καὶ ἀμφοτέρων μέμνηνται τούτων καὶ τοὺς προωδευκότας, ἐκατέρας κηρύττουσιν· ὑμεῖς δὲ τὴν μὲν προτέραν σιγῇ κακούργως παρέρχεσθε, εἴ γε καὶ τῷ νῶ τῆς γραφῆς ἀτεχνῶς ἐπιβάλλετε, τῆς δὲ δευτέρας μέμνησθε μόνης, ἧς ὁ Θεοβίτης προδραμεῖ τε πάντως Ἥλιος. Ἀλλὰ γὰρ καὶ τῶν χρησμῶν αὐτῶν ἀκουσώμεθα. Ὁ θεσπέσιος Μαλαχίας τὴντοῦ σωτήρος βουληθεὶς παρουσίαν διδάξει καὶ ὡς ἤξει τῆς δικαίας ἀνταποδόσεως ὁ καιρὸς, πρῶτον μὲν τὴν προτέραν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ προθεσπίζει καὶ δείκνυσι τὸν μὲν Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν ἐκείνης προηγούμενον, ἰδοῦ γὰρ ἐγώ, λέγων, ἐξαποστελῶ τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου καὶ ἐπιβλέψεται ὁδὸν πρὸ προσώπου μου καὶ ἐξαίφνης ἤξει εἰς τὸν ναὸν αὐτοῦ Κύριος, πάντων γὰρ ἀγνοούντων ὁ σωτήριος τόκος 316 ἐγένετο· ναὸν γὰρ τὴν ἀνθρωπείαν ὠνόμασε φύσιν, ἣν ὁ Θεὸς λόγος ἀνέλαβε. Πρὸς δὲ τῇ προτέρᾳ καὶ τὴν δευτέραν ἔλευσιν ὑπογράφει· Ἴδου ἔρχεται Κύριος παντοκράτωρ καὶ τίς ὑπομενεῖ ἡμέραν εἰσόδου αὐτοῦ ἢ τίς ὑποστήσεται ἐν τῇ ὀπτασίᾳ αὐτοῦ; ἀδυσώπητος καθιεῖται κριτὴς ἀποδιδούς ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Εἶτα διδάσκει κατὰ τὴν προτέραν αὐθις παρουσίαν ὑπ' αὐτοῦ δρώμενα. Διότι αὐτὸς πορεύεται ὡς πῦρ χωνευτηρίου καὶ ὡς πόα πλυνόντων· καὶ καθιεῖται χωνεύων καὶ καθαρίζων τὸ ἀργύριον καὶ τὸ χρυσίον. Σημαίνει διὰ τούτων ὁ προφήτης τὴν διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος κάθαρσιν, ἣν θεανδρικῶς ὁ λόγος πολιτευσάμενος ἡμῖν ἐχαρίσατο· καὶ γὰρ ἐν τούτῳ μυστικῶς τοὺς προσιόντας ἀναχωνεῦει καὶ νεουργεῖ, τῷ πυρὶ τοῦ πνεύματος χρώμενος οἷα δημιουργὸς ὁ δεσπότης, καθάπερ τινὶ πόα τῷ ὕδατι τοῦ βαπτίσματος τὸν τῆς ἀμαρτίας ῥύπον ἀποσμήχει καὶ τῷ πυρὶ τοῦ πνεύματος τοῦ ταύτης ἰοῦ τὰς ἡμετέρας ἐλευθεροῖ ψυχάς. Μεθ' ἣν τοῖς μὴ φυλάξασιν εἰς τέλος τὴν ψυχὴν ἀκηλίδωτον φοβερὸς ὀφθήσεται καὶ ἀπαραίτητος κολαστής, τὸ δεύτερον αὐθις ἐπανιών. Καὶ μετὰ τινά, τῆς δευτέρας πάλιν ἐπιδημίας ὑπομιμνήσκει· Ἴδου ἐγὼ ἀποστελλῶ ὑμῖν Ἥλιαν τὸν Θεοβίτην, καὶ σημαίνων τὸν καιρὸν ἐπήγαγε· Πρὶν ἔλθειν τὴν ἡμέραν Κυρίου τὴν μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ, τὴν τῆς δευτέρας λέγων ἐπιφανείας. Διδάσκει δὲ, ἅπερ ὁ μέγας Ἥλιος ποιήσει παραγεγόμενος Ὅς ἀποκαταστήσει καρδίαν πατρὸς πρὸς υἱόν. Ἐπειδὴ οἱ πατέρες τῶν ἀποστόλων οἱ Ἰουδαῖοι, τοῦτο ἔοικε λέγειν, ὅτι ἀποκαταστήσει τοῖς δόγμασι τῶν υἱῶν αὐτῶν, ἦτοι τῶν ἀποστόλων, τὰς τῶν πατέρων καρδίας, τουτέστι τοῦ γένους τῶν Ἰουδαίων τὴν διάνοιαν· ἀποκαταστήσει δὲ τοὺς εὐρηθησομένους τῆνικαῦτα πρὸς τὴν εἰς Χριστὸν εὐγνώμονα πίστιν ὡς εἰς πατρῶον περὶ τὴν εὐσέβειαν κληρὸν, πάλαι δι' ἀπιστίαν

ἐκπεπτωκότας αὐτοῦ. Καὶ καρδίαν ἀνθρώπου πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ. Καὶ τοὺς ἀδελφούς γὰρ ἀδελφὰ παρασκευάσει φρονεῖν. Καὶ δεικνὺς τὸν σκοπὸν, δι' ὃν Ἡλίας πρότερος παραγίνεται, ἐπήγαγε· Μὴ ἐλθὼν πατάξω τὴν γῆν ἄρδην, ἵνα μὴ εὐρῶν ὑμᾶς ἅπαντας ἐν ἀπιστίᾳ εἰς τὴν ἀτελεύτητον κόλασιν παραπέμψω. Ἐνταῦθα περιφανέστερον τὴν δευτέραν καὶ φοβερὰν τοῦ Κυρίου περιουσίαν ἐνέφηνε· τῇ γὰρ προτέρᾳ οὐκ ἦλθε τὴν γῆν πατάξαι, ἀλλὰ σῶσαι. Ἄρ' οὐ φανερώς καὶ ἠκριβομένως καὶ ἀμφοτέρας τὰς τοῦ σωτήρος ἐδήλωσε παρουσίας; Ἡ μὲν γὰρ ἤδη γεγένηται θαυμασίους ἡμᾶς ὄμβροισι ἐπιβλύσασα χαρισμάτων· ἡ δὲ πρὸς τῷ τέλει τοῦ παρόντος αἰῶνος γενήσεται, εὐθύνας τῶν ἐκάστῳ βεβιωμένων εἰσπράττουσα. Εἰ οὖν τὴν ἐπὶ τὸ σῶσαι μόνον γεγενημένην παραφαῦλον ἠγεῖσθε, τὴν δὲ ἐπ' εὐθύνην ἄγουσαν τοῦ Μεσσίου παρουσίαν ἐπιζητεῖτε, σκοπεῖτε, μὴ πρὸ ἐκείνης λάθητε λύκῳ προσιόντες ἀντὶ ποιμένος καὶ τῷ τοῦ ἀντιχρίστου στόματι περιπέσητε καὶ σὺν ἐκείνῳ τῷ πυρὶ τῷ αἰωνίῳ παραπεμπόμενοι ἀνόνητα μετακλαύσησθε. Ἡ οὐ καὶ τοῦ τον μετὰ τὴν χρόνου περίοδον καὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ἐξαριθμησὶν ὁ προφήτης ἐπιδημήσειν εἶρηκε Δανιήλ, θηρίον τροπικῶς ὀνομάσας παρὰ τὸ τῆς γνώμης ἀτίθασον γέμον ἀπονοίας καὶ δυσσεβείας καὶ τῷ τοῦ πυρὸς ποταμῶ τῷ ὑπ' ὄψιν ῥέοντι τοῦ κρι τοῦ πρὸ τῶν ἄλλων δοθήσεσθαι; Ὡσπερ γὰρ ὁ διάβολος παρὰ πάντα τὸν νῦν αἰῶνα τῆς ἡμετέρας γνώμης ἀφείθη βάσανος καὶ τοῦ τῆς ψυχῆς αὐτεξουσίου γυμνάσιον, εἰ προαιρετικῶς ἔχομεν τοῦ καλοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς, τοὺς γὰρ ἀρίστους ἢ πάλιν δείκνυ 318 σιν, οὕτω καὶ ὁ ἀντίχριστος· ὃς καὶ τὸν ὑπὸ τοῦ Ἐνώχ καὶ Ἡλιοῦ ἔλεγχον μὴ φέρων ἀνελεῖ ὁ τύραννος, τὸν τοῦ μαρτυρίου στέφανον προξενήσων αὐτοῖς· καὶ γὰρ οὐ πῶ πείραν θανάτου ἔγνωσαν. Λοιπὸν ἔνεκεν τῆς τοῦ παναγίου πνεύματος αἴγλης καὶ τοῖς σοφοῖς ῥήμασι τοῦ αὐτοκράτορος καὶ τοῦ ἱερομονάχου Ματθαίου φωτισθεῖς ὁ Ἑβραῖος τὴν ἁγίαν τριάδα φανερώς ὠμολόγησε καὶ πάντα τὰ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως δόγματα· καὶ τῷ θεῷ βαπτίσματι ἀναγεννηθεὶς ἀντὶ Ξένου Ἐμμανουὴλ ἐπωνομάσθη.

XIII. λοιπὸν ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν. Τῇ κζ-η τοῦ Νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους διέβη ὁ βασιλεὺς κύρ Ἰωάννης μετὰ τοῦ πατριάρχου κύρ Ἰωσήφ καὶ τοῦ δεσπότη κύρ Δημητρίου καὶ πωλλῶν ἀρχόντων τῆς συγκλήτου καὶ τῆς ἐκκλησίας καὶ πάντων σχεδὸν τῶν μητροπολιτῶν καὶ ἐπισκόπων διὰ τὴν μελετηθεῖσαν καὶ μὴ ὠφελθεῖσαν, ἥτοι μᾶλλον εἰπεῖν μὴ ὠφελήσασαν σύνοδον τὴν ἐν Φλωρεντίᾳ συναθροισθεῖσαν, ἔνθα καὶ οὐ συνεπέρασε τοῖς 20πᾶσιν. Οὐ λέγω τοῦτο κατὰ τῶν τῆς ἐκκλησίας δογμάτων· ταῦτα γὰρ παρ' ἄλλοις ἐδόθησαν κρίνεσθαι, ἐμοὶ δὲ ἀρκεῖ ἡ πατρικὴ μου διαδοχὴ τῆς πίστεως, διότι οὐ παρά τινος τῶν ἐκείνων μερῶν τῶν ἐξ ἑνὸς τίας ἤκουσα λέγειν τὰ ἡμέτερα κάκα εἶναι, ἀλλὰ μᾶλλον καλὰ καὶ ἀρχαῖα, καὶ τὰ ἐκείνων πάλιν οὐ κακά, ἀλλὰ καλὰ. Καὶ ὡς εἰπεῖν ἐν παραδείγματι, ὅτι τὴν Μέσσην ὁδὸν τῆς πόλεως τὴν πλατεῖαν καὶ εὐρύχωρον διηρχόμεθα πολλοὺς χρόνους μετὰ τινων, δι' ἧς κατηντῶμεν εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν. Εἶτα μετὰ τινος καιροῦς εὐρέθη παρὰ τινων καὶ ἄλλη ὁδὸς καταντῶσα, ὡς λέγουσι, καὶ αὕτη ἐκεῖ καὶ παροτρύνουσί με λέγοντες· Ἐλθε καὶ σὺ διὰ τῆς ὁδοῦ ταύτης, ἣν εὐρομεν· καὶ γὰρ εἰ καὶ ἔστιν αὕτη, δι' ἧς ἀπέρχη, καλὴ καὶ ἀρχαῖα καὶ ἡμῖν ἀρχῆθεν γνωστὴ καὶ σὺν ὑμῖν διερχομένη, ἀλλὰ καὶ αὕτη, ἣν εὐρομεν νῦν, καλὴ ἔστιν. Ἐγὼ δὲ ἀκούων παρὰ μὲν τῶν, ὅτι καλὴ ἔστι, παρὰ δὲ τῶν ὅτι οὐ καλὴ, καὶ ἀσυμφωνία οὕσα ἐν τῷ μέσῳ 20, διὰ τὴν μὴ εἶπω· Μετ' εἰρήνης ἀπέρχεσθε καλῶς εἰς τὴν ἁγίαν Σοφίαν, ὅθεν βούλεσθε ἐγὼ πάλιν διέλθω διὰ τῆς ὁδοῦ, ἣν μεθ' ὑμῶν πολὺν χρόνον διηρχόμην, καὶ καλὴν αὐτὴν καὶ παρ' ὑμῶν καὶ τῶν προγόνων μου μαρτυρουμένην καὶ διηρχομένην; Οὐ διὰ ταύτην οὖν τὴν αἰτίαν εἶπον τὸ ὡς μὴ ὠφελήσασαν, 20ἀλλ' ἔνεκεν τῆς ἀσυμφωνίας. Εἶθε ἔνωσις εἴη τῶν ἐκκλησιῶν καὶ στερήσαι με ὁ Θεὸς τῶν ὀφθαλμῶν μου. Ἀλλὰ διὰ τί; Ὅτι καὶ αὕτη ἡ τῆς συνόδου ὑπόθεσις ἦν αἰτία πρώτη

καὶ μεγάλη, ἵνα γένηται ἢ κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῶν ἀσεβῶν ἔφοδος, καὶ ἀπὸ ταύτης πάλιν ἢ πολιορκία καὶ αἰχμαλωσία καὶ τοιαύτη καὶ τοσαύτη συμφορὰ ἡμῶν. Καὶ ἀκούσατε λόγους ἀληθεῖς, τὴν αὐτοαλήθειαν προβαλλομένου μου μαρτυρίαν. Εἶπεν ὁ ἀοίδιμος βασιλεὺς κύρ Μανουὴλ πρὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, 320 τὸν βασιλέα κύρ Ἰωάννην, μόνος πρὸς μόνον, κάμοῦ μόνου ἰσταμένου ἔμπροσθεν αὐτῶν· καὶ ἐκπεσόντος λόγου περὶ τῆς συνόδου ἔφη· Υἱέ μου, βεβαίως καὶ ἀληθῶς ἐπιστάμεθα ἐκ μέσου τῆς καρδίας αὐτῶν δὴ τῶν ἀσεβῶν, ὅτι λίαν διστάζουσι φοβούμενοι, μήπως συμφωνήσωμεν καὶ ἐνωθῶμεν τοῖς δυτικοῖς Χριστιανοῖς. Δοκεῖ γὰρ αὐτοῖς ὅτι, εἰ τοῦτο γένηται, γενήσεται τι κακὸν μέγα κατ' αὐτῶν παρὰ τῶν εἰρημένων δυτικῶν δι' ἡμᾶς. Λοιπὸν τὸ περὶ τῆς συνόδου μελέτα μὲν αὐτὸ καὶ ζῆτει, καὶ μάλιστα ὅταν χρειᾶν ἔχῃς φοβῆσαι τοὺς ἀσεβεῖς, τὸ δὲ ποιῆσαι αὐτὴν μηκέτι ἐπιχειρησῆς αὐτό, διότι ὡς βλέπω τοὺς ἡμετέρους, οὐκ εἰσιν ἀρμόδιοι πρὸς τὸ εὐρεῖν μέθοδον καὶ τρόπον ἐνώσεως συμφωνίας τε καὶ εἰρήνης καὶ ἀγάπης καὶ ὁμοιοῦς, εἰ μὴ φροντίζουσι πρὸς τὸ ἐπιστρέψαι αὐτοὺς, λέγω τοὺς δυτικούς, ὡς ἤμεν ἀρχήθεν. Τοῦτο δὲ ἀδύνατον ὄντως· σχεδὸν γὰρ φοβοῦμαι, μὴ καὶ χεῖρον σχίσμα γένηται· καὶ ἰδοὺ ἀπεκαλύφθημεν τοῖς ἀσεβέσι. Τοῦ δὲ βασιλέως, ἔδοξε, μὴ δεξαμένον τὸν λόγον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, μηδὲν εἰπὼν ἀναστὰς ἀπῆλθε. Καὶ μὴ κρὸν σύννου γεγωνῶς ὁ μακαρίτης καὶ ἀοίδιμος πατὴρ αὐτοῦ, ἐμβλέψας πρὸς με εἶπε· Δοκεῖ τῷ βασιλεῖ τῷ υἱῷ μου εἶναι αὐτὸν ἀρμόδιον βασιλέα, πλὴν οὐ τοῦ παρόντος καιροῦ· βλέπει γὰρ καὶ φρονεῖ μεγάλα καὶ τοιαῦτα, οἷα οἱ καιροὶ ἐχρῆζον ἐπὶ τῆς εὐημερίας τῶν προγόνων ἡμῶν. Πλὴν τῆ σήμερον ὡς παρακολουθοῦσιν ἡμᾶς τὰ πράγματα, οὐ βασιλέα θέλει ἡμῶν ἢ ἀρχή, ἀλλ' οἰκονόμον· φοβοῦμαι γὰρ μή ποτε ἐκ τῶν ποιημάτων καὶ ἐπιχειρημάτων αὐτοῦ γένηται χαλασμός τοῦ οἴκου τούτου· προεῖδον γὰρ καὶ τὰς ἐνθυμήσεις αὐτοῦ καὶ ὅσα ἐδόξαζε κατορθῶσαι μετὰ τοῦ Μουσταφᾶ καὶ εἶδον καὶ τὰ τέλη τῶν δογμάτων, ἐν τίνι κινδύνῳ ἢ μᾶς ἤγαγον. Ἔτερον βεβαιοῦν τὴν ποτὲ βουλήν τοῦ ἀοιδίμου πατρὸς αὐτοῦ· ὡς ἔκρινεν, ἵνα ἀπέλθῃ εἰς τὴν σύνοδον, ἐστάλη πρὸς τὸν ἀμυρᾶν πρέσβυς Ἀνδρόνικος ὁ Ἰαγρός, δηλῶσαι τοῦτο πρὸς ἐκεῖνον ὡς τάχα φίλον καὶ ἀδελφόν. Κακεῖνος ἀπεκρίνατο, ὅτι οὐ φαίνεται μοι καλὸν εἶναι, ἵνα ὑπάγῃ καὶ τοσοῦτον μοχθήσῃ καὶ καταναλώσῃ τὸν βίον αὐτοῦ καὶ μετέπειτα τί τὸ κέρδος; Ἴδου ἐγὼ ὑπὲρ αὐτοῦ, εἰ χρειᾶν ἔχει χρημάτων δι' ἕξοδον καὶ εἴσοδον καὶ ἄλλο τι πρὸς θεραπείαν αὐτοῦ, ἔτοιμός εἰμι θεραπεῦσαι αὐτόν. Καὶ ἐγένετο πολὺς λόγος καὶ βουλή, πότερον γένηται τὸ τοῦ ἀμυρᾶ θέλημα, ἢ ἀπελθεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν σύνοδον. Ὅμως ἐγένετο, ὅπερ ἤθελεν ὁ βασιλεὺς ἢ μᾶλλον ἢ κακὴ τύχη. Ἐξελθόντος οὖν τοῦ βασιλέως ἀπὸ τῆς πόλεως καὶ ἀπερχομένου, ἐβουλεύσατο ὁ ἀμυρᾶς ποιῆσαι μάχην κατὰ τῆς Πόλεως καὶ στρατόπεδα πέμψαι κατ' αὐτῆς καὶ τοῦ το παρὰ πᾶσι τοῖς αὐτοῦ ἐβεβαιώθη καὶ ἐστερεώθη ἄνευ μόνου τοῦ Χαλίλ πασῖα, ὅστις ἀνέστη λέγων ὅτι, εἰ κατὰ τῆς Πόλεως ποιήσῃ μάχην, μᾶλλον ἐστὶν ἐπιβλαβές, μήπως ὁ βασιλεὺς ἐξ ἀνάγκης, δεθῆις παρὰ τῶν Λατίνων βοήθειαν, ἐπικυρώσῃ τὰ δόγματα αὐτῶν, καί, ὁμοιοῦσαν 322 τες ὁμοῦ, γενήσεται ὅπερ ἐνδοιάζομεν. Ἀλλ' ἄφες αὐτὰ τὰ νῦν, ἕως ἂν 322 ἴδῃς, τί πράξει αὐτός. καὶ εἰ μὲν ὁμοιοῦσωσι, σὺ ἀγάπην ἔχεις μετ' ἐκεῖνον καὶ ὄρκους. Εἰς τὸ πρόσω πάλιν, ὡς ἴδῃς, οὕτω καὶ πράξεις. Εἰ δ' οὐχ ὁμοιοῦσωσι, τότε μᾶλλον ἐξέρχεται ὁ λογισμὸς καὶ μετὰ πλείονος θάρσους ποιήσεις, ὁ βούλη. Καὶ αὕτη ἢ βουλή τὸν μὲν ἀμυρᾶν τοῦ σκοποῦ ἐκώλυσε. Περὶ δὲ τοῦ Χαλίλ πασῖα τὴν βουλήν δόντος τοῦ καιροῦ μαθεῖν ἡμᾶς ἄλλα τῶν ἄλλων, ὁ οὖν αὐθέντης μου ὁ δεσπότης καὶ οἱ ἄρχοντες ἐξώρθωσαν τὸν Παλαιολόγον Θωμᾶν καὶ πρὸς τὸν βασιλέα ἀπέστειλαν· καὶ λογισμὸς καὶ τρικυμία ἐν τῇ Πόλει περιέπεσε πλείστη, ἕως οὗ πάλιν μάθωμεν τὴν ἰσχύσαν βουλήν τοῦ Χαλίλ πασῖα. Καὶ ἰδοὺ ὡς ἐγὼ προεῖπον ἔνεκεν τῶν τοιούτων σκανδάλων τὸ ὡς μὴ ὠφέλε γενέσθαι τὴν σύνοδον. καὶ τὴν μὲν ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Ἰταλίαν

περίοδον, ὡς περισσὸν οὖσαν γραφῇ παραδοῦναι, διὰ τὸ μῆκος ταύτην ἑάσω. Τὴν δὲ εἰς τὴν Ἑνετίαν εἰσέλευσιν τοῦ βασιλέως Ἰωάννου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, ὡς λαμπρὰν καὶ αἰδέσιμον, ἔτι γε μὴν καὶ ἀξίαν, ταύτην διηγῆσωμαι κατὰ τὸ δηλοποιηθὲν μοι παρὰ τοῦ δεσπότη κυρ Δημητρίου20.

Περὶ τῆς τοῦ βασιλέως κυρ Ἰωάννου εἰς Ἱταλίαν ἐλεύσεως ἔνεκεν τῆς συνόδου

XIV. Κατὰ τὴν ἑβδόμην τοῦ Φεβρουαρίου μηνὸς ὀρμήσασαι ἐκ τοῦ Παρεντίου πᾶσαι αἱ τριήρεις ὁμοῦ, ἡ δὲ βασιλικὴ τριήρης διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν ταχυτέραν τῶν ἄλλων προαπέσωσε τῶν ἄλλων εἰς Ἑνετίαν καὶ ἔφθασεν εἰς τὸν ἅγιον Νικόλαον *** τῇ η-ἡ τοῦ μηνός, ὥρα β-α τῆς ἡμέρας. Ἐξῆλθον οὖν ἐκ τῆς Ἑνετίας πλεῖστα πλοία-ρια εἰς συνάντησιν τῷ βασιλεῖ· καὶ τοσοῦτον ἦν τὸ πλῆθος, ὅτι σχεδὸν εἶπεῖν μὴ φαίνεσθαι τὴν θάλασσαν δυναμένην ἐκ τοῦ πλήθους τῶν ὀλκάδων. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ λόγος ἐκ τῆς τῶν Ἑνετῶν γερουσίας ἦτοι αὐθεντίας μὴ ἐξελεθεῖν ἐκ τῆς τριήρεως τὸν βασιλέα ἕως τὸ πρῶν, ἵνα συνεξέλθῃ ὁ δούξ σὺν πάσῃ τῇ γερουσίᾳ ποιῆσαι τὴν προσήκουσαν τιμὴν καὶ ἀσπασμὸν τῷ βασιλεῖ· καὶ ἐγένετο οὕτως. Καὶ μετ' οὐκ ὀλίγην ὥραν παρεγένετο ὁ δούξ σὺν τοῖς μεγιστᾶσιν αὐτοῦ καὶ γερουσίᾳ καὶ προσεκύνησε τὸν βασιλέα καθήμενον, ὁμοίως καὶ οἱ ἄρχοντες καὶ πάντες ἀσκεπεῖς. Ἐκάθητο δὲ ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ ὁ δεσπότης, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ κυρ Δημήτριος, μικρὸν κατωτέρω τοῦ βασιλικοῦ θρόνου· καὶ ἐξ εὐωνύμων τοῦ βασιλέως ἐκάθισεν ὁ τῶν Ἑνετῶν δούξ. Καὶ συλλαλήσαντες ἀλλήλοις λόγους χαιρετισμοῦ καὶ ἕτερα μυστήρια, εἶπεν ὁ δούξ τῷ βασιλεῖ ὅτι· Τῷ πρῶν ἐλεύσομαι σὺν πᾶσι ποιῆσαι τὴν ὀφειλομένην τιμὴν τῇ βασιλείᾳ σου ἐν Θεῷ ἀγίῳ καὶ συναντῆσαι αὐτῇ μετὰ παρρησίας καὶ ἐλεύση ἐντὸς Ἑνετίας. Καὶ οὕτως ἀνεχώρησεν ὁ δούξ μετὰ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ. Πρωΐας δὲ γενομένης, 324 ἐπιφωσκούσης Κυριακῆς, Φεβρουαρίῳ θη-, ὥρα πέμπτη τῆς ἡμέρας, ἦλθεν ὁ δούξ μετὰ τιμῆς μεγάλης ἅμα τοῖς ἄρχουσι καὶ συμβούλοις αὐτοῦ τοῖς τῆς γερουσίας καὶ συγκλήτου ἐτέροις ἄρχουσι πλείστοις ἐντὸς πορθμείου τινός, ἐν ᾧ ἔθος ἦν τῇ γερουσίᾳ εἰσιέναι αὐτούς, κατὰ τὴν ἐκείνων διάλεκτον πουτζιδῶρον καλούμενον· ὃ ἦν εὐτρεπισμένον καὶ κεκαλυμμένον διὰ ἐρυθρῶν καλυμμάτων, καὶ χρυσοῦς λέοντας εἶχεν ἐν τῇ πρύμνῃ καὶ χρυσᾶ περιπλέγματα, καὶ ὄλον ἐζωγραφισμένον ποικίλων καὶ ὠραιότατον ἱστοριῶν, δηλονότι τὸ εἰρημένον πουτζιδῶρον ἦν ἡ κύμβη ἦτοι πλοίαριον αὐθεντικόν. Ἦλθον δὲ μετ' αὐτοῦ καὶ ἕτεραι ἡμιτριήρεις, αἱ κατὰ τὴν τῶν Λατίνων διάλεκτον τετραήρεις ἐπονομαζόμεναι, ὡσεὶ δύο ἐπὶ δέκα, καὶ αὐταὶ εὐτρεπισμέναι καὶ ἐζωγραφισμέναι ἐντὸς καὶ ἐκτός, κατὰ πάντα ὅμοια τοῦ δουκός. Ἐν οἷς ἦσαν ἄρχοντες πλείστοι καὶ κύκλωθεν κύκλω σημαίας εἶχον χρυσᾶς καὶ σάλπιγγας ἀπείρους καὶ πᾶν εἶδος ὀργάνων. Εἶχον δὲ καὶ τινα τετραήρη ἐξαίρετον πάνυ, εἰς ὄνομα τάχα τῆς βασιλικῆς τριήρεως, ἣν ἐποίησαν ὠραιότατην καὶ ποικίλην· κάτωθεν γὰρ οἱ ναῦται ἔμβλεα ἔχοντες φορέματα χρυσοπετάλινα καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν εἶχον σημεῖον τὴν εἰκόνα τοῦ πανευφήμου Μάρκου τοῦ εὐαγγελιστοῦ καὶ ὀπισθεν τούτου τὸ βασιλικὸν σημεῖον· εἶτα οἱ τζαγκράτορες ἄλλης θεᾶς ἐνδύματα καὶ σημείας φέροντες· καὶ κύκλωθεν τοῦ αὐτοῦ πλοίου, ἦτοι τετραήρεως ὅλης, σημαίας βασιλικᾶς, εἰς τὴν πρύμναν χρυσᾶς σημείας καὶ πλείστας καὶ ἀνθρώπους τεσσάρεις ἐστολισμένους μεθ' ἱματίων χρυσοζωγραφίστων καὶ τρίχας κοκκινοχρῦσας ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν. Μέσον δὲ τούτων τῶν τεσσάρων ἀνὴρ τις εὐειδὴς πότε μὲν ἐκαθέζετο πότε δὲ ἵστατο, φέρων ἱμάτια χρυσοῦφαντα καὶ λαμπρά, κρατῶν καὶ ἐν τῇ χειρὶ σκῆπτρον, ὥσπερ τριήρεως κύριος δεικνύων εἶναι. Καὶ ἕτεροι ἄρχοντες ὡς ἐξ ἀλλοδαπῶν χωρᾶν ὑπάρχοντες ἑωρῶντο φέροντες ἄλλης ἰδέας ἐνδύματα πάνυ ποικίλα, λατρεύοντες αὐτὸν μετ'

εὐλαβείας τάχα. Ἐμπροσθεν δὲ τῆς πρύμνης ἴστατο ὄρθιον τι ὡς στῦλος ὑψηλός. Ἄνωθεν δὲ τοῦ στύλου ὡς τράπεζα τετράγωνος ὀλιγώτερον ὀργυιᾶς μιᾶς· ἐπάνω δὲ τῆς τραπέζης ἐκείνης ἀνὴρ ἴστατο ὦπλι σμένος ἀπὸ ποδῶν ἕως κεφαλῆς, ἀστράπτων ὡς ἥλιος, κρατῶν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ ὄπλον φοβερὸν· δεξιᾶ δὲ καὶ ἀριστερᾶ αὐτοῦ ἐκάθητο δύο παῖδες ἀγγελικὰ φοροῦντες, καὶ πτερωτοὶ ἦσαν ὡς ἄγγελοι. Καὶ οὗτοι οὐκ ἐν φαντασίᾳ, ἀλλ' ἀληθῶς ἀνθρωποὶ ἦσαν κινούμενοι. Καὶ ὡς δύο λέοντες ἦσαν ἐν τῇ πρύμνῃ χρυσοῖ καὶ μέσον αὐτῶν ἀετὸς δικέ φαλος καὶ ἄλλα πλεῖστα ὡς φαντάσματα. Καὶ ἄλλα τινά, ἃ οὐδεὶς δύναται γραφῆ πα ραδοῦναι, ἦν γὰρ ὡκὺς πάνυ ἢ τετραήρης, ὡς πότε μὲν ἔμπροσθεν τῆς βασιλικῆς τριῆ ρεως, πότε δὲ πλαγίως· καὶ ἐπορεύετο κύκλωθεν μετὰ ἀλαλαγμοῦ καὶ σαλπίγγων πολ λῶν. Ἔτερα δὲ πλοιάρια καὶ ὀλκάδες ἦλθον, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς. Ὡς ἀδύνατόν τινα ἀριθμῆσαι ἄστρα οὐρανοῦ καὶ φύλλα δένδρων ἢ ἄμμον θαλάσσης ἢ ψεκάδας ὑετοῦ, οὕτω κάκεῖνα ἀριθμῆσαί τις οὐ δύναται. Καὶ ἵνα μὴ πολλὰ λέγω καὶ διαλέγωμαι, ἰδοὺ προ 326 σήγγισεν ὁ δοῦξ τῇ βασιλικῇ τριήρει μετὰ τῆς γερουσίας αὐτῶν. Καὶ ἀνελθὼν ἐπροσ κύνησε τὸν βασιλέα καθήμενον ἐπὶ θρόνου, ὧν ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ὡς εἴρηται, καθήμενος κατώτερον τοῦ βασιλικοῦ θρόνου. Καθίσας οὖν καὶ ὁ δοῦξ ἐξ ἀρι στερῶν αὐτοῦ, ἐπὶ ὁμοίου σκάμνου τῷ τοῦ δεσπότη, καὶ κρατῶν αὐτὸν τῇ χειρὶ, συνω μίλουν ἀσπασίως καὶ οὕτως κατὰ μικρὸν εἰσῆρχοντο μετὰ παρρησίας μεγάλης, μετὰ σαλπίγγων καὶ παντὸς γένους μουσικοῦ, ἐν τῇ λαμπρᾷ καὶ μεγάλῃ Ἐνετία καὶ ὄντως θαυμαστῇ καὶ θαυμαστοθάτῃ πλουσία καὶ χρυσοειδεῖ, τετορνευμένη, πεποικιλμένη καὶ μυρίων ἐπαίνων ἀξία, τῇ σοφῇ καὶ σοφωτάτῃ Ἐνετία· εἰ καὶ δευτέραν γῆν τῆς ἐπαγ γελίας ὀνομάση τις, οὐχ ἁμαρτάνει. Περὶ αὐτῆς, οἶμαι, καὶ ὁ προφήτης λέγει ἐν τῷ εἰκοστῷ τρίτῳ ψάλμῳ· Ὁ Θεὸς ἐπὶ θαλασσῶν ἔθεμελίωσεν αὐτήν. Τί γὰρ ἂν ζητή ση τις καὶ οὐχ εὐρήση ἐν αὐτῇ; Διὰ τοῦτο πολλῶν ἐπαίνων καὶ μεγάλων ἀξία ὑπάρχει καὶ ἐστιν. Ἦν δὲ ὡσεὶ ὥρα ἔκτη τῆς ἡμέρας, ὅτε ἤρξατο εἰσερχεσθαι ἐν τῇ Ἐνετία καὶ ἐπλεοπόρουν ἕως δύσεως ἡλίου καὶ ἐκατήντησαν ἐν τοῖς οἴκοις τοῦ τῆς Φεβρουαρίου μαρκίωνος. Ἡ δὲ πόλις πᾶσα ἐσεισθη καὶ ἐξῆλθον εἰς συνάντησιν τῷ βασιλεῖ· καὶ κρότος καὶ ἀλαλαγμὸς μέγας ἐγένετο. Καὶ ἦν ἰδεῖν ἔκστασιν φοβερὰν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, τὸν πολυθαύμαστον ἐκείνον τοῦ ἀγίου Μάρκου ναόν, τὰ παλάτια τοῦ δουκὸς τὰ ἐξάϊ σια καὶ τοὺς ἄλλους τῶν ἀρχόντων οἴκους παμμεγέθεις ὄντας, ἐρυθροὺς καὶ χρυσίῳ πολλῷ κεκοσμημένους, ὠραίους καὶ ὠραίων ὠραιότερους· οἱ μὴ εἰδότες ἐπ' ἀληθείας οὐ πιστεύουσιν, ἀλλ' οἱ εἰδότες οὐ δύνανται γραφῆ παραδοῦναι τὴν καλλονὴν καὶ τὴν θέσιν καὶ τῶν ἀνδρῶν ὁμοῦ καὶ γυναικῶν τὴν σύνεσιν, τὸ παμπληθὲς τοῦ λαοῦ ἐστώτων πάντων καὶ χαιρόντων ὁμοῦ καὶ εὐφραينوμένων ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ τοῦ βασιλέως ἐξέστη γὰρ ἡ ψυχὴ πάντων βλεπόντων τὴν τοιαύτην παρρησίαν, ὥστε λέγειν καὶ αὐ τοὺς ἐκστάσει· Ὁ οὐρανὸς σήμερον, ἢ γῆ καὶ ἡ θάλασσα γέγονε, δῆλον, ὡσπερ τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ κτίσματα καὶ ποιήματα τοῦ Θεοῦ οὐ δύναται τις αὐτῶν καταλαβεῖν, ἀλλὰ μόνον ἐκπλήττεται, οὕτω καὶ τὰ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐκπλήττοντο θεάματα βλέποντες. ἀλλὰ πολλὴ ἢ μεταξὺ ἐκατέρων διαφορά. Ὅταν οὖν ἦλθον εἰς τὴν μεγάλην γέφυραν ἐκεῖ νην, ἦν καὶ Ῥεάλτον καλοῦσιν, καὶ ἦσαν αὐτὴν ἄνω, ὑφ' ἧς διέβη ἡ τριήρης· ἦν δὲ κάκεῖσε πλῆθος λαοῦ καὶ σημεῖα χρυσοειδῆ καὶ σάλπιγγες καὶ κρότοι καὶ ἀλαλαγμοὶ καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν πᾶν εἶδος ἐξαισίου θεάματος. Ἔτι τοὺς ἐπαίνους καὶ τιμὴν, ἦν ἔδει ξαν πρὸς τὸν βασιλέα, τίς διηγῆσεται; Ἀπῆλθον οὖν, ὡς προεῖπον, ἐν τοῖς οἴκοις τοῦ μαρκίωνος. Ἐκεῖσε γοῦν ἔστησαν τὴν τριήρην. Ἦν δὲ ὥρα δύσεως ἡλίου καὶ ἀποχαιρετίσας ὁ δοῦξ καὶ οἱ ἄρχοντες ἀπῆλθον οἴκαδε.

328 Περίοδος ἀπὸ Ἐνετίας εἰς Φεβρουάριον

XV. Φεβρουαρίου οὖν τῇ εἰκοστῇ ὀγδῶν ἐξελθόντες τῆς Ἑνετίας ὁ τε βασιλεὺς καὶ ὁ δεσπότης καὶ πᾶς ὁ κλῆρος καὶ ἡ συνοδία αὐτῶν ἔπλεον Φερράριας ὁδόν, ὁ δὲ πατριάρχης ἀπέμεινεν ἐν Ἑνετίᾳ δι' ἔνδειαν τῶν πλοιαρίων. Οὗτοι δὲ ἦλθον, ἵνα τὰ διὰ μέσου ὡς μὴ πάνυ ἀναγκαῖα ἑάσω, εἰς τὸ καστέλλι Φραγκουλή, ἔνθα ἀπέσωσαν καὶ ἐστήσαντο ἅπαντα τὰ πλοῖα, τὰ ἐκ τῆς Ἑνετίας εἰς Φερράριαν ἐλθόντα. Ἦλθον οὖν διὰ ξηρᾶς ἄρχοντες ἔφιπποι ὡσεὶ πεντήκοντα καὶ προσεκύνησαν τὸν βασιλέα. Καὶ ὁ λεγάτος ἦλθε μετ' αὐτῶν, ὅστις ποτε ἦλθε μετὰ τριήρεως τοῦ πάπα ἐν τῇ Κρήτῃ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει· αὐτὸν γὰρ ἀπέσταλκεν ὁ πάπας ἰδεῖν τὴν βουλὴν τοῦ βασιλέως. Τότε γοῦν προστάξας ὁ βασιλεὺς τοῦ ἀγαγεῖν αὐτῷ τῷ πρωτῷ ἵππους ἑκατὸν πεντήκοντα, ὅπως πορευθῆ διὰ ξηρᾶς εἰς Φερράριαν, ἔνθα ἦν ὁ πάπας, ἔμειναν οὖν ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ ἐκείνῃ τῇ νυκτί. Τῷ δὲ πρωτῷ κελεύσαντος τοῦ βασιλέως, ἀπῆλθον τὰ πλοῖα διὰ τοῦ ποταμοῦ εἰς Φερράριαν, αὐτὸς δὲ, ὡς εἴρηται, ἐπορεύθη διὰ ξηρᾶς, τὰ δὲ πλοῖα διὰ τοῦ ποταμοῦ ἐπορεύθησαν. Ὁ γὰρ βασιλεὺς διὰ ξηρᾶς ἀπελθὼν ὥρα ἕκτη τῆς ἡμέρας εἰσηλθεν ἔφιππος εἰς Φερράριαν μετὰ τιμῆς καὶ παρρησίας μεγάλης· ἦσαν γὰρ μετ' αὐτοῦ πολλοὶ μητροπολίται, δηλονότι ἐπίσκοποι τοῦ πάπα, καὶ ὁ αὐθέντης τῆς χώρας ὡσαύτως, ἦγον ὁ μαρκίων, ἔτι δὲ καὶ ἱερεῖς τοῦ βασιλέως καὶ ὁ πνευματικὸς αὐτοῦ, ὁ μέγας πρωτοσύγκελλος κύρ Γρηγόριος, καὶ ἕτεροι ὡσεὶ διακόσιοι τὸν ἀριθμὸν. Καὶ οὕτως εἰσηλθὼν μετὰ σαλπίγγων καὶ παντὸς γένους μουσικοῦ. Ἡ δὲ πᾶσα πόλις τῆς Φερράριας συνέδραμεν ἰδεῖν τὴν τοῦ ἀγίου ἡμῶν αὐθέντου καὶ βασιλέως ἔλευσιν μετὰ αἰδοῦς καὶ τιμῆς καὶ εὐβλαβείας. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ἐκαθέζετο ἐφ' ἵππου ὠραιότατου μέλανος καὶ εὐτρεπισμένου μετὰ ἐρυθροῦ καὶ χρυσοῦφάντου χασδίου· ἄρχοντες δὲ καὶ τινες ἄλλοι συνηπείγοντο αὐτῷ, μετὰ οὐρανίας λευκοειδοῦς ἐπισκεπάζοντες αὐτόν, καὶ αὕτη ἐπιμελανίζουσα ὡς ἰδέα οὐρανοῦ. Καὶ ἕτερος ἵππος λευκὸς ὠραιότατος εὐτρεπισμένος καὶ αὐτὸς τὰ αὐτά, καὶ χρυσοῦς ἀετοῦς ἐπὶ τοῦ χασδίου ἔχων καὶ ἕτερα χρυσᾶ πλέγματα, ἐπορεύετο ἔμπροσθεν τοῦ βασιλέως, μὴ ἔχων ἀναβάτην. Ὁ δὲ μακαριώτατος πάπας ἦν καθήμενος ἐπὶ τοῦ παλατίου αὐτοῦ μετὰ παντὸς τοῦ κλήρου, καρδινάλιων δηλαδὴ μητροπολιτῶν, ἐπισκόπων, ἱερέων καὶ ἄλλων τοῦ ἱερατικοῦ καταλόγου καὶ ἀρχόντων καὶ αὐθεντῶν πολλῶν, ἐκδεχόμενος τὸν βασιλέα. Καὶ ἐλθόντες οἱ ἔμπροσθεν ἔφιπποι, τινὲς μὲν τῶν ἀρχόντων ἐπέζευσαν καὶ αὐτὸς ὁ δεσπότης καὶ εἰσηλθὼν διὰ τῆς μεγάλης πύλης ἔνδον τοῦ παλατίου, οὗ ἦν ὁ πάπας τὸν δὲ βασιλέα εἰσήγαγον ἔφιππον δι' ἐτέρας πύλης. Γνοὺς οὖν ὁ πάπας, ὅτι ἐγγύς ἐστι τῆς πύλης ὁ βασιλεὺς, ἀνέστη καὶ περιεπάτει, ὃν καὶ εὗρεν ὁ βασιλεὺς ὄρθιον· καὶ θέλων γονυπετῆσαι, οὐκ ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ πάπας, ἀλλ' ἐδέξατο αὐτόν εἰς τοὺς κόλπους αὐτοῦ· καὶ δοὺς τὴν χεῖρα ἠσπάσατο αὐτήν ὁ βασιλεὺς, καὶ ἐκάθισεν αὐτόν ἐξ ἀριστερῶν αὐτοῦ, οἱ δὲ καρδινάλιοι παρὰ τοὺς πόδας αὐτῶν ἐποίησαν τὸν ἐν Χριστῷ 330 ἀσπασμόν. Καὶ ὁμιλήσαντες λόγους μυστικῶς τῆς εἰρήνης ἀνεχώρησαν ἀπ' ἀλλήλων. καὶ ὁ μὲν πάπας ἔμεινεν ἐν τῷ παλατίῳ αὐτοῦ, ὁ δὲ βασιλεὺς ὑπὸ τῶν συνερχομένων αὐτῷ ἐφίππων ἦχθη μετὰ σαλπίγγων ἐν ἐτέρῳ παλατίῳ εὐτρεπισμένῳ πάνυ καλῶς κάκεισε ἀνεπαύσατο μετὰ τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ καὶ τῶν ὑπηρετῶν βασιλικῶς, μηνὶ Μαρτίῳ τετάρτῃ, ἡμέρᾳ Τρίτῃ.

Περὶ τῆς ἐλεύσεως τοῦ πατριάρχου εἰς Φερράριαν

XVI. Πλησιάσαντος τοίνυν τοῦ πατριάρχου ἡμῶν ἐν τῷ ἐρύματι Φραγκουλή, ἔτι αὐτοῦ μακρὰς ἀπέχοντος, ἰδοὺ πρὸς συνάντησιν αὐτῷ ναῦς τις ἐρχομένη κατὰ χρυσοῦ καὶ συρομένη ἐν τῷ ποταμῷ παρὰ τῆς σκάφης αὐτῆς, καὶ ἐζήτουν τὸν πατριάρχην εἰσελθεῖν ἐν αὐτῇ· ἦν γὰρ διώροφος καὶ τριώροφος, ὡς ἡ παλαιὰ ἐκείνη

τοῦ Νῶε κιβωτός. Καὶ ἐκείνη ἀσφαλῶς ἦν περιησφαλισμένη. Αὐτὴ μὲν ὅσον μὲν ἐν τῷ ὕδατι. πίσση κεχρισμένη ὑπῆρχεν, ὅσον δὲ τὸ φαινόμενον ἐν χρώμασι διαφόροις ἦν κεκαλωπισμένον. Μικρὸν δὲ ἀνωτέρω παραθυρίδες τετορνευμένα, ὡς ἂν τις εἰκάσαι, μετὰ κιόνων λεπ τῶν ἦσαν αὐταὶ καὶ μετὰ μαρμάρων κοκκίνων, καὶ ἄνωθεν τούτων πρόσκυψις ὠραίο τάτη, ὑπεράνω δὲ πάσης τῆς νηὸς κύκλωθεν πολεμικὰ ὄργανα καὶ ἐν μέσῳ μαγειρεῖον διὰ τὸ ἄνωθεν εἶναι τοῦ καπνοῦ, καὶ κλιμάξ τις παρὰ τῆ πρύμνη, καὶ ἑτέρα τῆ πρῶ ρα πρὸς τὸ ἀνέρχεσθαι καὶ κατέρχεσθαι τοὺς ὑπηρέτας αὐτῆς. Ἔσωθεν δὲ παλάτιον ἄλλο, ὡσάν τις εἶπη ναὸν περικαλλῆ, καὶ κοιτῶνες διάφοροι περικεκαλυμμένοι βήλοις χρυσοῖς. Κύκλωθεν δὲ ἀναβαθμίδες καὶ προβαθμίδες καὶ καταπετάσματα καὶ θρόνοι κατεστρωμένοι τάποις μακροῖς· κύκλωθεν θεωρία λαμπρὰ καὶ περιφανῆς καὶ ἀξιεπαῖνος. Κάτωθεν δὲ τοῦ παλατίου ἄλλο ὡς κατώγειον αὐτοῦ καὶ ὑποθήκαι ὑπῆρχον πολλά, αἱ μὲν οἴνου, αἱ δὲ ἰχθύων, αἱ δὲ τροφῶν ἄλλων. Ἡ δὲ καλάθωσις τοῦ ὀρόφου αὐτῆς καὶ ἡ θαυμαστὴ ἀνάπαυσις τῶν κοιτῶτων ἐν αὐτῇ ὑπῆρχον ὠραιόταται. Κατὰ οὖν τὴν τῶν Ἰταλῶν διάλεκτον ἐκαλεῖτο ἡ ναῦς ἐκείνη ὀρομπούρκιον. Εἰσήλθε γοῦν ἐν αὐτῇ ὁ πατριάρχης μετὰ τῶν ἀρχιερέων καὶ παντὸς τοῦ κλήρου· καὶ ἦν ἰδεῖν πλέουσας τὴν νῆα διὰ τοῦ ποταμοῦ ὡσεὶ παλάτιον καὶ μηδὲν εἰκάζουσας εἶναι ἐν ὕδατι, ἀλλ' ὡς ἐν ξηρᾷ. Πλεύσαντες οὖν διὰ τοῦ ποταμοῦ ἦλθον εἰς Φερρᾶριαν, καὶ πέμψαντες ἀπὸ Ἐνετίας πρὸς τὸν πάπαν πρέσβεις τὸν Ἡρακλείας μητροπολίτην κύρ Ἀντώνιον καὶ τὸν Μονεμβασίας κύρ Θεοδόσιον. Τῷ πρῶτῳ δὲ ὥρα πρώτη τῆς ἡμέρας παρεγένοντο τεσσάρεις καρδινάλιοι καὶ ἐπίσκοποι πέντε ἐπὶ εἴκοσι καὶ ὁ μαρκίων ὁ τῆς Φερρᾶ ρίας κύριος καὶ σὺν αὐτῷ πλῆθος ἀρχόντων ἐφ' ἵππων καὶ ἡμιόνων ὀχουμένων συ 332 ναντήσαι τῷ πατριάρχῃ. Ἦν δὲ ὁ πατριάρχης ἔφιππος ἐρχόμενος ἐν τῷ μέσῳ δύο 332 καρδινάλιων μετὰ τιμῆς μεγάλης. Καὶ εὐθὺς ἀπελθόντες εἰς τὸ τοῦ πάπα παλάτιον, ἠσπάσαντο ἀλλήλους τῷ ἀγίῳ φιλήματι. 20᾽Αφίεμεν οὖν τὰ ὅσα ἐν τῇ συνόδῳ συμβάντα καὶ τὰ ἀπὸ τούτου εἰς ἡμᾶς παρακολουθήσαντα. XVII. Τῷ δὲ μ -ω ἔτει, τῆ κ -η Ἰαννουαρίου μηνός, εὐλογήθη ἐγὼ Ἐλένην τὴν θυγάτερα τοῦ ἐπὶ κανικλείου Ἀλεξίου Παλαιολόγου τοῦ Τζαμπλάκωνος· καὶ ἦν ἐν τῷδε τῷ συνοικεσίῳ παράνυμφος ὁ αὐθέντης μου ὁ δεσπότης κύρ Κωνσταντῖνος, ὁ κατὰ τὸ ἡμέτερον ἔθος στεφανώ σας ἡμᾶς. Καὶ Μαΐου πρώτη τοῦ #22 μζ-ου ἔτους ἐγεννήθη μοι υἱὸς τοῦ νομα Ἰωάννης, ὃν καὶ ὁ προρρήθεις αὐθέντης μου ὁ δεσπότης ἀνεγέννησε διὰ τοῦ θείου βαπτίσματος. Τῆ δὲ ιζ-η τοῦ Δεκεμβρίου τοῦ #22 μη-ου ἔτους τοῦ παρόντος μα ταίου βίου μετέστη ἡ δέσποινα ἡ κυρία Μαρία ἡ ἀπὸ τῆς Τραπεζοῦντος· καὶ τῆ πρώτη Ἰουνίου μηνός τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπέθανε καὶ ἡ δέσποινα κυρία Εὐγένεια ἡ τοῦ Κατελιούτζη θυγάτηρ τοῦ τῆς Λέσβου αὐθέντου· καὶ ἐτάφησαν αὗται ἐν τῇ τοῦ Παντοκράτορος μονῆ. Καὶ σφοδρὸς εἶ πέρ ποτε χειμῶν τότε ἐγένετο. Καὶ τῆ ιζ-η τοῦ αὐτοῦ μηνός τὸ κοινὸν χρέος ἐπλήρωσε καὶ ἡ κυρία Ζωὴ ἡ βασίλισσα καὶ ἐτάφη ἐν τῇ τῆς κυρίας Μάρθας μονῆ. Καὶ τῷ Φεβρουαρίῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐπανέστρεψαν πάντες εἰς Κωνσταντινούπολιν, οἱ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἀπελθόντες ἕνεκεν τῆς συνόδου, ὁ βασιλεὺς λέγω καὶ ὁ δεσπότης καὶ οἱ λοιποὶ, ἄνευ τῶν ἐκεῖσε ἐν Ἰταλίᾳ ἐναπολειφθέντων τριῶν, τοῦ πατριάρχου κύρ Ἰωσήφ ἐν Φλωρεντία πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος καὶ τοῦ Σάρδεων μητροπολίτου ἐν Φερρᾶ ρία. Καὶ ὁ Νικαίας πρόεδρος ἐν Ῥώμῃ ἐναπέμεινε τοῦνομα Βησσαρίων, ὃν μετὰ τὴν τοῦ πατριάρχου ἀπὸ τῶν ὧδε ἀποδημίαν ὁ βασιλεὺς καὶ ἡ σύνοδος αὐτὸν εἰς πατριάρχην ἐψηφίσαντο. Εἶτα ἕνεκέν τινων συγχύσεων καὶ σκανδάλων μὴ ἐλθῶν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀλλ' εἰς Ῥώμην προσμείνας, ὁ ἄκρος ἀρχιερεὺς καρδινάλιον ἐποίησεν αὐτὸν καὶ πλεῖστα σιτηρέσια αὐτῷ ἐδωρήσατο. Τῆ δὲ κζ-η Μαρτίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, τῆ τῆς Χριστοῦ ἀναστάσεως Κυριακῆ, ἐγεννήθη μοι ὁ δεῦτερος υἱὸς Ἀλέξιος, καὶ ζήσας τριάκοντα ἡμέρας μόνον. Καὶ τῷ ἔαρι τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐγένετο πατριάρχης

Κωνσταντινουπόλεως κύρ Μητροφάνης, ὁ πρὶν Κυζίκου μητροπολίτης. 334 χημι. Καὶ τῇ ἕκτη Δεκεμβρίου μηνὸς τοῦ #22 μθ-ου ἔτους προ σετάχθην ἀπελθεῖν με εἰς Λέσβον, ἔνθα καὶ κατέστησα, ἵνα εἰς γυναῖκα λάβῃ ὁ δεσπότης κύρ Κωνσταντῖνος ὁ αὐθέντης μου τὴν κυρίαν Αἰκατερίναν, θυγατέρα τοῦ τῆς εἰρημένης νήσου αὐθέντου κύρ Ντορῆ Παλαιολόγου τοῦ Γατελιούτζη, καὶ τὴν τοῦ γάμου μνηστεῖαν ἐποίησα. Τῇ δὲ ἰη Ἀπριλίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους, τῇ τοῦ πάσχα ἀγία Κυριακῇ, ἐγεννήθη μοι θυγάτηρ τοῦνομα Θάμαρ, ἣν ἀνεδέξατο καὶ αὐτὴν ἐκ τοῦ ἀγίου βαπτίσματος ὁ εἰρημένος δεσπότης κύρ Κωνσταντῖνος ὁ αὐθέντης μου. Καὶ αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ ὁ Παῦλος Ἀσάνης παραλαβὼν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ἀσανῖναν ἔφυγεν εἰς Μεσέμβριαν, δι' αἰτίαν ὅτι ἐρώμενος αὐτῆς ὁ δεσπότης κύρ Δημήτριος, εἰς λέχος ἐζήτηε αὐτήν· ὁ δὲ βασιλεὺς καὶ κύρ Κωνσταντῖνος ὁ δεσπότης, οἱ αὐτάδελφοι αὐτοῦ ἅμα τῇ δεσποίνῃ καὶ μητρὶ οὐκ ἠνέσχοντο ἀκοῦσαι. Αὐτὸς δὲ ἐν τῷ ἐπανελθεῖν εἰς Μεσέμβριαν, καὶ τοῦ δεσπότης κύρ Δημητρίου 20έκεῖ κρυφῶς παραγενομένου 20, εἰς νόμιμον γυναῖκα ἔλαβεν αὐτήν. Τῇ δὲ κζ-η τοῦ Ἰουλίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπῆλθεν εἰς Λέσβον ὁ αὐθέντης μου ὁ δεσπότης κύρ Κωνσταντῖνος μετὰ βασιλικῶν τριήρων καὶ ἔλαβεν εἰς γυναῖκα τὴν εἰρημένην κυρίαν Αἰκατερίναν τὴν Κατελιούτζεναν δρουγγαρίου ὄντος ἐν ταῖς ταῖς τριήρεσι Νοταρᾶ τοῦ μετὰ ταῦτα γενομένου μεγάλου δουκός. Καὶ τῷ Σεπτεμβρίῳ μηνὶ τοῦ #22 ν-οῦ ἔτους καταλείψας ἐκεῖσε τὴν δέσποιναν εἰς τὸν αὐτῆς πατέρα τὴν καὶ γυναῖκα αὐτοῦ ὁ αὐθέντης μου, καὶ ἦλθομεν εἰς τὴν Πελοπόννησον μετὰ τῶν αὐθεντικῶν τριήρων καὶ ἐτέρας ἄλλης τριήρεως τῆς Λέσβου. Τῇ δὲ κ-ῆ Ὀκτωμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους προσταχθεὶς ἐγὼ διέβην πρέσβυς πρὸς τὸν ἀμυρᾶν καὶ πρὸς τὸν βασιλέα, ἔχων καὶ ἀπόκρυφον μυστήριον, ὅτι ἐὰν δώσῃ τοῦτο ὁ βασιλεὺς, ἀπελθεῖν με πρὸς τὸν δεσπότην κύρ Δημήτριον ἄνω εἰς τὴν Μεσέμβριαν καὶ δώσω ἐκεῖνῳ ἅπαντα τὸν τόπον, ὃν ὁ αὐθέντης μου ἐν τῇ Πελοποννήσῳ εἶχεν· αὐτὸς δὲ ἔλθῃ πάλιν εἰς τὴν πόλιν καὶ ἔχῃ τὴν Σηλυμβρίαν καὶ τὰ ἄλλα τὰ ἐκεῖσε τῆς Μαύρης Θαλάσσης, ἥτοι τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἄχρι τῶν Δέρκων, διὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι τῆς πόλεως ἕνεκεν τῆς ἐλπίδος τῆς βασιλείας, ὡς ἡγάπα καὶ ὁ βασιλεὺς, ὅς με καλῶς ἀπεδέξατο. Καὶ ἀποσώσας ἐγὼ τῷ Ἰαννουαρίῳ μηνὶ εἰς Μεσέμβριαν πρὸς τὸν δεσπότην κύρ Δημήτριον 336 τριον, αὐτὸς δὲ ἦν ἐτοιμάζων, ἵνα κατὰ τῆς Πόλεως καὶ τοῦ βασιλέως καὶ ἀδελφοῦ αὐτοῦ ἔλθῃ· καὶ ἀπεμψέ με ἄπρακτον ἕνεκεν τούτου. Καὶ 20 ἐν ταῖς ἡμέραις, ἐν αἷς διέτριβον ἐγὼ ἐκεῖσε, ἐν ἀποπληξίᾳ δεινῆ περιπεσὼν ὁ Παῦλος ὁ Ἀσάνης ἐναπέψυξεν. Ἐμοῦ δὲ ἐπα-ναστρέψαντος εἰς τὴν Πόλιν καὶ προσμένοντός μου, ὅπως ὀρισμῶ τοῦ βασιλέως ἐπανέλθω πρὸς τὸν αὐθέντην μου εἰς Πελοπόννησον, ἰδοὺ τῇ κγ-η τοῦ Ἀπριλίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐπέδραμεν ὁ δεσπότης κύρ Δημήτριος μετὰ στρατοῦ καὶ ἀπέκλεισε τὴν πόλιν, φθείρας καὶ ζημιώσας, οὐς εὗρεν ἔξωθεν, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ συμμάχους μέρος ἴκα νὸν ἐκ τοῦ τῶν Τουρκῶν στρατοῦ· ᾧ δὲ μηνὶ ἐγεννήθη αὐτῷ ἡ θυγάτηρ, 20ῆν ἔλαβεν ὕστερον εἰς γυναῖκα ὁ ἀμυρᾶς Μεεμέτης. Καὶ τῷ Ἰουλίῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐρχομένου τοῦ αὐθέντου μου καὶ δεσπότης κύρ Κωνσταντῖνου εἰς βοήθειαν τῆς Πόλεως καὶ διὰ τῆς Λέσβου διελθόντος, ἔλαβε καὶ τὴν δέσποιναν τὴν ἑαυτοῦ σύζυγον μεθ' ἑαυτοῦ. Καὶ ἐν τῇ Λήμνῳ ἐλθόντος, ἐπολεμήθη ὑπὸ τοῦ στόλου παντὸς τῶν Τουρκῶν ἡμέραις πολλαῖς ἐκεῖ εὐρεθέντος· τῇ δὲ Θεοῦ βοήθειᾳ ἀπέλθεν ἄπρακτος ἀπ' αὐτοῦ ὁ στόλος. Ἡ δὲ δέσποινα ἡ τούτου σύζυγος, ἀπὸ τῆς περιστάσεως ἀσθενήσασα καὶ ἐκτρωθεῖσα, τῷ Αὐγούστῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους εἰς τὸ Παλαιόκαστρον τοῦ αὐτοῦ τῆς Λήμνου νησίου ἀπέθανε καὶ ἐτάφη. Καὶ τῇ ιδ-ῆ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς τοῦ ν-ου ἔτους ἐγεννήθη μοι ὁ ἕτερος υἱὸς Ἀλέξιος. Καὶ τῷ Νοεμβρίῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἦλθεν εἰς τὴν Πόλιν ὁ δεσπότης καὶ αὐθέντης μου. Καὶ τῇ α-ῆ Μαρτίου ἔλαβεν ἀπὸ τὴν βασιλέα τὴν Σηλυμβρίαν καὶ ἀπέστειλεν ἐμὲ ἐκεῖσε διοικεῖν καὶ οὕτως προσέταξέ μοι φυλάττειν αὐτήν μετ'

ἐπιμελείας διὰ τὴν ὑποψίαν, ἣν εἶχο μὲν ἐκ τοῦ ἀμηνᾶ καὶ τοῦ δεσπότου κύρ Δημητρίου καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ βασιλέως. XIX. Τῷ δὲ Ἰουνίῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἦλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν λέων ὁ 20 Φραγκόπουλος ὁ πρωτοστράτωρ, 20ῶ ἐπ' ἀδελφῇ υἱὸς τοῦ πάλαι μεγάλου πρωτοστράτορος Νικηφόρου τοῦ Με λισσηνοῦ, ὃν ἡ ἱστορία ἀλλαχοῦ ἐδήλωσε. Διὰ τοῦ το καὶ τὴν ἐπιτροπικὴν τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου διῆρχεν, ὡς τοῦ ῥηθέντος μεγάλου πρωτοστράτορος ἀνεψιός, προστάξει τοῦ δεσπότου κύρ Θεοδώρου, ἕως οὗ ἐπιτρέψη αὐτὴν τῷ δεσπότῃ κύρ Κωνσταντίνῳ, ὡς προγέγραπται. Τότε ὀρισθεὶς καγὼ ἐκ τῆς Σηλυβρίας ἦλθον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Καὶ ἀναμεταξὺ τῶν ἀδελφῶν συμφωνίαι γεγόνασι τοιαῦται, ὅτι ὁ μὲν αὐθέντης μου ὁ δεσπότης Κωνσταντῖνος ἀπέλθῃ εἰς 338 Πελοπόννησον καὶ τὸν τόπον ἅπαντα τοῦ δεσπότου κύρ Θεοδώρου λάβῃ, ὁ δὲ κύρ Θεόδωρος εἰς τὴν πόλιν ἔλθῃ καὶ τὴν Σηλυβρίαν λάβῃ, ἃ δὴ καὶ ἐγένετο. Καὶ τῇ δεκάτῃ Ὀκτωμβρίου τοῦ #22 νβ-ου ἔτους ὁ αὐθέντης μου ὁ δεσπότης ἐξῆλθε μετὰ νηὸς ἀπὸ τῆς Πόλεως καὶ πλεύσας εἰς Πελοπόν νησον· καὶ πάλιν μετ' αὐτῆς δὴ τῆς νηὸς ὁ δεσπότης κύρ Θεόδωρος τῷ Δεκεμβρίῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπέσωσεν εἰς τὴν Πόλιν. Καὶ τῷ Μαρτίῳ μηνὶ παρέδωκα αὐτῷ τὴν Σηλυβρίαν· καὶ ἐμβάντος μου εἰς νῆα τὴν ἐκ Κρήτης Ἰαλινᾶ Ἀντωνίου εἰς τὴν τῆς Εὐρίπου Κάρυστον ἐπαφῆκέ με. Καὶ τῇ τρίτῃ τοῦ Ἰουνίου διὰ τῆς ξηρᾶς ὁδοῦ ἔφθασα εἰς τὴν Σπάρτην. Καὶ ὁ δεσπότης κύρ Θεόδωρος ἐζήτηί με τὰ πλεῖστα καὶ παρώτρυνεν, ἵνα καὶ τὴν Σηλυβρίαν ἔχω καὶ τῶν πρώτων αὐτοῦ ὑποχειρίων εὐρήσω μαι. Διερχόμενος οὖν καγὼ εὐρον καὶ τὸν Ἰσθμὸν οἰκοδομηθέντα παρὰ τοῦ αὐθεντός μου τοῦ δεσπότου τῷ παρελθόντι ἔαρι. Φθάσαντός μου οὖν εἰς τὴν Σπάρτην, μετὰ τινὰς ἡμέρας οὐ πολλὰς ἦλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μετὰ πλείστων τριήρων ὁ καρδινάλιος καὶ βικεκαγκελλάριος καὶ καθολικὸς τοῦ πάπα λεγάτος διὰ τὴν κατὰ τῶν ἀσεβῶν τοῦ ῥηγὸς τῆς Οὐγκρίας ἐξέλευσιν. Ἐστάλην καγὼ αὐθις πρέσβυς πρὸς τε τὸν βασιλέα καὶ τὸν ἀμηνᾶ καὶ αὐτὸν δὴ τὸν ῥήγα, ἀλλὰ δὴ καὶ πρὸς τὸν πρεσβευτὴν ἦτοι λεγάτον καὶ πρὸς τὸν καπητὰ νιον Ἀλουῖσιον Λαουρεδανὸν διὰ τινὰς ἀναγκαίας δουλείας, πρὸς οὗ προβῶσι τὰ πράγματα. Καὶ διερχομένου μου τὴν Κόρινθον τῇ λ-ῃ τοῦ Αὐγούστου μηνός, ἵνα τὰς τριήρεις τοῦ στόλου φθάσω εἰς Εὐρίπον, ἔνθα εὐρον τεθαμμένον τὸν καλοκάγαθον Κορίνθου Μάρκον· ὃς καὶ ἐν τῇ αὐλῇ ἡμῶν ἐγεννήθη καὶ συνανετράφη ἡμῖν καὶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ τῆς μητριᾶς αὐτοῦ πολλὰ πιεζόμενος μεγάλας θεραπείας παρὰ τῶν γεννητόρων μου εὕρισκεν, ὃς καὶ ἀναγκασθεὶς ἐκ τοῦ πολλοῦ κακοῦ ἔφυγε τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν τῶν Ξανθοπούλων μονὴν ἀπῆλθε καὶ χρησιμώτατος κατεστάθη. Φθάσας ἐγὼ εἰς Εὐρίπον καὶ μὴ εὐρὼν τὰς τριήρεις, δι' ἄλλου πλευ σίμου εἰς Λῆμνον ἀπέσωσα κάκεῖσε εὐρὼν τριήρην τινὰ βασιλικὴν ἀπε σώθην εἰς Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ Νοεμβρίου τοῦ #22 νγ-ου ἔτους. Καὶ τῷ αὐτῷ μηνὶ ἑνδεκάτῃ, ὁ ῥῆξ τῆς Οὐγκρίας ἀπεκτάνθη παρὰ τοῦ ἀμηνᾶ εἰς τὴν Βάρναν. τοιουτοτρόπως· Συγκροτηθέντος τοῦ πολέμου ἀνά τῶν Οὐγκρῶν καὶ Τουρκῶν, ὁ τοῦ ῥηγὸς στρατὸς ὑπερεῖχε κατὰ πάντα, ὁ δὲ Τουρκῶν ἀμηνᾶς καὶ πᾶσα ἡ συμ βουλή αὐτοῦ ἐζήτησαν εὐκαιρίαν ἀναχωρῆσαι, εἰ δυνατὸν ἦν· πολὺς γὰρ φόβος καὶ τρό 340 μος ἐνέπεσεν ἐπὶ τοὺς ἀσεβεῖς. Οἱ δὲ Οὐγκροὶ ἐκ τούναντιου μετὰ χαρᾶς καὶ τόλ μης καὶ ἀνδρείας θαρσαλέως ἐστήκεισαν ἐλπίζοντες, ἵνα τῆς νίκης τύχῃσι καὶ τὸν ἀμηνᾶ καὶ πάντας τοὺς αὐτοῦ αἰχμαλωτίσωσιν. Ἐπὶ δὲ τὴν αὐριον θέλοντες οἱ Οὐγκα ροὶ, ἵνα τὸν πόλεμον κροτήσωσι καί, βουλῆς γενομένης ἀνά αὐτῶν, ὁ ῥῆξ καὶ ἕτεροὶ τινες διέκρινον λέγοντες, ἵνα αὐτομάτως ὁ ῥῆξ τὸν πόλεμον συνάψῃ καὶ ἕως τῆς σκῆ νῆς τοῦ ἀμηνᾶ, εἰ δυνατόν, φθάσῃ, ὅπως ἡ φήμη τῆς νίκης καὶ τῆς ἀνδρείας αὐτοῦ κηρυχθῇ ἐν τῷ κόσμῳ· ράδιον γὰρ καὶ ἐν εὐκολίᾳ ἐλογίζοντο τὴν νίκην καθ' ἑαυτοῦς· Ὁ δὲ Ἰαγκος ὁ καὶ κυβερνήτης αὐτοῦ, ὡς φρόνιμος καὶ πρακτικὸς ἐν πολέμοις τὰ ἐναν-τία φρονῶν, ἔλεγε· Τῆς τύχης τὸ ἄστατον οὐδεὶς

οἶδε· διὸ ἡ βασιλεία σου οὐκ ἔστιν ἀνάγκη, ἵνα τοιούτως ἐπιχειρισθῆς, ἐπικίνδυνόν ἐστι τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ἐγὼ πράξω, ὅσα παρὰ τῆς βασιλείας σου προσταχθῶ. Καὶ εἰ μὲν ἡ τύχη ἐμοὶ βοηθήσῃ, ἕως τῆς σκηνῆς τοῦ ἀμηνᾶ ἐγὼ ἀπελεύσομαι, καὶ εἰ μὲν ἡ νίκη ἕως τέλους ἔσεται εἰς ἡμᾶς καὶ ἐγὼ ἐπαναστρέψω, δόξα τῷ Θεῷ, ἡ νίκη τῆς βασιλείας σου ἐστι καὶ ἔσεται· εἰ δὲ ἀποκτανθῶ, οὐδὲν ἐστι τὸ ἐμποδίζον ὑμᾶς. Ἐμβλέψατε τὴν γνῶσιν τοῦ ὄφρους, ὃς πάντοτε τὴν κεφαλὴν σκέπων, ὅλον τὸ σῶμα ὑγιαίνει· εἰ δὲ πληγῇ ἢ κεφαλῇ, ὅλον τὸ σῶμα ἀπόλλυται. Τοιούτως καὶ εἰ ἡ βασιλεία σου ἐπιχειρισθῆς καὶ τούναντίον συμβῆ, ὁ δέομαι τοῦ Κυρίου μὴ γένοιτο, πάντες ἡμεῖς προφανῶς ἀπολλύμεθα. Ὁ δὲ ῥῆξ μὴ δεχθεῖς τὴν τοῦ Ἰάγκου βουλήν, τῷ πρῶτῳ συγκροτηθέντος τοῦ πολέμου ἰσχυροῦ καὶ φοβεροῦ, καὶ πολλῆ αἱματοχυσία καὶ σφαγῇ ἐκ τοῦ τῶν Τουρκῶν μέρους ἐγεγόνει. Ὁ δὲ ῥῆξ φθάσας ἄχρις ἐγγὺς τῆς σκηνῆς τοῦ ἀμηνᾶ, ἐβούλετο φεύγειν ὁ ἀμηνᾶς, οἱ δὲ ἰαννι τζαρέοι οὐκ εἶασαν αὐτόν, εἰ καὶ εἰς δειλίαν ἔπεσε, θεωρῶν τὸν ῥῆγα ἀνδρείως μαχόμενον, ἀλλὰ χειροπέδαις σιδηραῖς κρατήσαντες τὸν ἵππον αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἐδύνατο φεύγειν· οἱ καὶ ἠγωνίσαντο ἰσχυρῶς περὶ τῆς τοῦ ἀμηνᾶ σωτηρίας. Ὁ δὲ ῥῆξ δι' ἄλλης ἀνδρείως μαχόμενος, ἵνα τὸν ἀμηνᾶν καὶ πᾶσαν τὴν ἀποσκευὴν αὐτοῦ κερδήσῃ, καὶ τις τῶν ἰαννιτζάρων τὸννομα Χαμουζᾶς, ἐκ τῆς Πελοποννήσου ὀρμώμενος, τὸν ὄπισθεν πόδα τοῦ ἵππου τοῦ ῥηγῶς τρώσας ἀξίνη, ἦν ῥίψας κατὰ τοῦ ἵππου, καὶ ἐν τῇ γῇ πεσὼν σὺν τῷ ἀναβάτῃ, καὶ οὕτως δραμὼν αὐτὸν ἀπεκεφάλισε· καὶ μετὰ ἀλαλαγμοῦ, ὡς σύνηθες τοῖς ἀσεβέσι, τὴν τούτου κεφαλὴν ὑψωσαν ἐπὶ δόρατος. Καὶ ἰδόντες οἱ Οὐγκροὶ διεσκορπίσθησαν ἔνθεν κάκειθεν καὶ ἐν τῷ φεύγειν αὐτοὺς πολλοὶ ἐάλωντο καὶ ἔφο νεύοντο· καὶ τοῦτο ἐκ τῆς κακῆς συμβουλῆς συνέβη. Τῷ δὲ εἰρημένῳ ἰαννιτζάρῳ Χαμουζᾶ ὁ ἀμηνᾶς ἀνταμείψας τὴν ἀνδρίαν καὶ τόλμην αὐτοῦ δρουγγάριον τῆς αὐτοῦ βίγλας τετίμηκεν, ὃ λέγεται τῇ αὐτῶν διαλέκτῳ ἰαννιτζάραγας, καὶ μετ' ὀλίγον καιρὸν καὶ βεζίρην αὐτοῦ ἐποίησε. Τῇ οὖν ἰζ-η τοῦ Ἰουλίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους γέγονε παγκόσμιος καύσων καὶ ἄξιος μνήμης. 342 Ἐν ᾧ δὴ θέρει καὶ ὁ πνευματικὸς κύριος Γρηγόριος ὁ 20Μελισσηνὸς πατριάρχης ἐγένετο. Καὶ τῇ ιε-η τοῦ Αὐγούστου μηνὸς ἐγεννήθη μοι υἱὸς Ἀνδρόνικος τοῦνομα, ὃς ἔζησεν ἡμέρας καὶ μόνον ὀκτώ. Καὶ τῷ #22 νδ-ω ἔτει, ἐν μηνὶ Δεκεμβρίῳ φθίνοντι, ἐλθόντος μου εἰς τὴν Πελοπόννησον μετὰ τῶν τῆς Ἑνετίας ἐμπορικῶν τριήρων, καὶ Σεπτεμβρίου πρώτη τοῦ #22 νε-ου ἔτους εὐηργετήθη τὴν ἡγεμονίαν τῆς Σπάρτης καὶ διοίκησιν καὶ πάντων τῶν πέριξ αὐτῆς, ἦγουν Κουλαῖ, Ἐβραϊκῆς, Τρίπης, Τζεραμίου, Παγκότων, Σκλαβοχωρίου καὶ πάντων τῶν ἄλλων αὐτοῦ χωρίων καὶ πάντα τὰ εἰσοδήματα αὐτῶν, ὡς οὐκ εἶχεν οὐ δεῖς ἄλλος πώποτε τὴν τοιαύτην διοίκησιν, εἰπὼν μοι δὲ καὶ τοῦτο ὁ αὐθέντης μου, ὅτι ἐπεὶ ἔνεκεν τῆς σῆς χρηστῆς δουλοσύνης καὶ τῆς ἐμῆς πρὸς σὲ ἀναδοχῆς καὶ ἀγάπης εὐηργετήσαμέν σοι τὴν τῆς Σπάρτης διοίκησιν, καὶ οὕτως θέλω εἶναι καὶ αὕτη ὡς τῆς Κορίνθου καὶ Πάτρας, ὧν τὴν μὲν ἔχει ὁ Καντακουζηνὸς Ἰωάννης, τὴν δὲ Ἀλέξιος ὁ Λάσκαρις. Καὶ γίνωσκε, ὅτι ἕτερον μεσάζοντα οὐ ποιήσω πάρεξ τὸν Σοφιανὸν Εὐδαίμονα Ἰωάννην, ὃν ἔχω. Ἀλλ' οὐδ' ἐνταῦθα εὐρήσωμαι ἀεὶ, ἀλλὰ διέ-ξομαι τὸν τόπον μου διὰ πολλὰ ὠφέλιμα. Καὶ ὅταν μὲν εὐρήσωμαι εἰς τὴν Κόρινθον, προστάξω τὰς ἐμὰς ὑποθέσεις γίνεσθαι καὶ θεωρεῖσθαι καὶ τὰς τοῦ τόπου ἐκείνου μετὰ τοῦ Καντακουζηνοῦ καὶ τοῦ Εὐδαίμονος Ἰωάννου· καὶ ὅταν πάλιν εὐρήσωμαι ἐν Πάτρᾳ, μετὰ τοῦ Λάσκαρι καὶ τοῦ Εὐδαίμονος Ἰωάννου, καταλιμπάνων τὸν Καντακουζηνὸν εἰς τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ· ὅταν δὲ εἶμι ἐνταῦθα, μετὰ σοῦ καὶ τοῦ Εὐδαίμονος Ἰωάννου καὶ ἄλλων, ὅτι, ὅταν Θεοῦ εὐδοκίᾳ λήψωμαι καὶ γυναῖκα, σὴ γνῶμη ἔξω αὐτὴν. Καὶ ἐνταῦθα τὸν πλείονα χρόνον διαβιβάσω καὶ σὺ ἔση ὁ γνωστότερος ἐν πᾶσιν εἰς τὰς θεραπείας αὐτῆς. Νῦν δὲ ἐγὼ μὲν ἀπέρχομαι πρὸς κρείττονα οἰκοδομὴν τοῦ Ἰσθμοῦ· σὺ δὲ ἐνταῦθα εὐρισκόμενος ἄρχου καλῶς τὴν ἀρχὴν σου καὶ παῦσον τὰς ἀδικίας καὶ τὰς ἐνταῦθα

πολλὰς ἀρχὰς καὶ ποιήσον πάντας μὴ ἔχειν ἄλλην ἀρχὴν πάρεξ σοῦ ὡς ἐμὲ μόνον ἀυθέντην, ἦγουν ἀντὶ ἐμοῦ. Καὶ ἐὰν θέλῃς τοῦ μὴ ποιεῖν ἀδικίας καὶ φιλοπροσωπίας καὶ φυλάττης μᾶλλον τοὺς νόμους ἔξεις τὸν μισθὸν ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ ἐξ ἡμῶν εὐχαριστίαν. Ἄπεχε τῶν δώρων, διὰ τὸ μὲν περὶ τῶν δωροδεκτῶν τάδε φησὶν ὁ χρυσοῦς τὴν γλώτταν· πῦρ κατακαύσει οἴκους δωροδεκτῶν καὶ καρδίας, διὰ τὸ μὲν ἢ δωροδοκία διαφθείρει τὸ δίκαιον καὶ τοσοῦτον ἀποτυφλοῖ ὡς καὶ ἀθῶους ὑπὸ καταδίκην ποιεῖ. Ἔτι δὲ καὶ ταύτας τὰς τρεῖς ἀρετὰς δεῖ ἔχειν τὸν κριτὴν, τὸν κρίνοντα λαὸν Κυρίου καὶ ὁμοφύλους Χριστιανούς, 344 πίστιν ὀρθὴν εἰς Θεὸν καὶ εἰς τὸν προχειρίζοντα αὐτῷ τὸ ἀξίωμα καὶ ἀλήθειαν ἀπὸ τῆς γλώττης καὶ σωφροσύνην ἀπὸ τοῦ σώματος· καὶ ταῦτα πάντα καλῶς σε οἶδα φυλάττειν ἐκ νεότητός σου. Καὶ ἐν ταῖς ἀποστολικαῖς διατάξεσιν οὕτως φησὶν· ἔστω ὁ κριτὴς ἀπροσωπόληπτος, μὴτε πλούσιον ἐντρεπόμενος ἢ κολακεύων παρὰ προσῆκον, μὴτε πένητος φειδόμενος· οὐ λήψη, γὰρ φησι, πρόσωπον δυνάστου, καὶ πένητα οὐκ ἐλεήσης ἐν κρίσει, ὅτι τοῦ Θεοῦ ἡ κρίσις. Δίκαιος τὸ δίκαιον διώξεται καὶ οὐκ ἀρέσει τῷ δικαίῳ ἄδικόν ποτε. Προσκυνήσας οὖν ἐγὼ αὐτὸν καὶ εὐχαριστήσας, ἀπῆλθεν εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς κη-ῆ τοῦ αὐτοῦ Σεπτεμβρίου. Τῷ δὲ Ὀκτωμβρίῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐξῆλθεν ἀπὸ τῆς Γλαρέντζας ἢ κυρία Ἑλένη, ἡ θυγάτηρ τοῦ κῦρ Θωμᾶ τοῦ δεσπότη, ἵνα ἀπέλθῃ εἰς τὴν Σερβίαν καὶ Λάζαρον, τὸν υἱὸν κῦρ Γεωργίου δεσπότη, ἃν δρᾷ λάβῃ, ὅπερ καὶ ἐγένετο· καὶ διὰ τοῦτο καὶ δεσπότην αὐτὸν δὴ τὸν Λάζαρον ὁ βασιλεὺς κῦρ Ἰωάννης ἔνεκεν τοῦ Φιλανθρωπικοῦ Γεωργίου τετίμηκε. Τῆς δὲ κζ-ῆ τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἦλθεν ὁ ἀμηνᾶς κατὰ τοῦ Ἑξαμίλου Ἰσθμοῦ καὶ τῆς δεκάτης τοῦ Δεκεμβρίου μηνὸς παρέλαβεν αὐτὸν καὶ ἐπόρθησεν. Καὶ ἀπελθόντος αὐτοῦ εἰς Πάτραν, τὴν Πάτρας πόλιν μόνην παρέλαβε καὶ ἐνέπρησε καὶ ἠφάνισε. Καὶ τῷ Αὐγούστῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐστάλην πάλιν ἐγὼ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ὑπὲρ πολλῶν τίνων ὑποθέσεων καὶ περὶ τῆς Τραπεζοῦντος καὶ τῆς Γοθίας καὶ περὶ τινος συνοικεσίου διὰ τὸν ἀυθέντην μου, ἐπεὶ ἀπ' ἐκεῖσε προεσύντυχον· ἔνθα ἱερομονάχους καὶ ἐκ τῶν ἀνθρώπων μου προέστειλα ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν, ἐξαιρέτως δὲ καὶ τὸν ἱερομόναχον τὸν Ἰσίδωρον, τὸν καὶ ὕστερον χρηματίσαντα μητροπολίτην Ἀθηνῶν, μεθ' ὧν ἔγραψα. Καὶ προσμένοντός μου ἐκεῖ τῷ 20ῷ Ἰουλίῳ 20 μηνὶ τοῦ #22 ν-ου ἔτους ἀπέθανεν ὑπὸ λοιμῶδους νοσήματος ὁ δεσπότης κῦρ Θεόδωρος ἐν τῇ Σηλυβρία καί, κομίσαντες τὸ λείψανον αὐτοῦ ἐν τῇ Πόλει, ἔθαψαν αὐτὸν ἐν τῇ τοῦ Παντοκράτορος μονῆ. Καὶ τῆς ιε-ῆ τοῦ Αὐγούστου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἀπέθανέ μοι ὁ υἱὸς Ἀλέξιος, ζήσας χρόνους πέντε καὶ μῆνας ἔνδεκα· οὗ ὁ θάνατος σφόδρα μου καθήψατο, οὐκ εἰδότος μου τοῦ ἀθλίου τὰ μέλλοντά μοι συμβῆναι λυπηρότερα. 346 Καὶ τῆς λα-ῆ τοῦ Ὀκτωμβρίου μηνὸς τοῦ #22 νζ-ου ἔτους ἀπέθανε καὶ ὁ βασιλεὺς κῦρ Ἰωάννης, ἑτῶν ὑπάρχων ν' καὶ μηνῶν δέκα καὶ ἡμερῶν ιε', καὶ ἐτάφη τῆς πρώτης Νοεμβρίου ἐν τῇ μονῇ τοῦ Παντοκράτορος, αυτοκρατορήσας ἔτη εἴκοσι τρία, μῆνας τρεῖς καὶ ἡμέρας δέκα. Τέλος τῆς βασιλείας Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου καὶ τοῦ δευτέρου βιβλίου. 348

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΤΟΥ ΚΥΡ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΤΟΥ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΑΛΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΕΤΕΡΩΝ ΤΙΝΩΝ

Ι. Νοεμβρίου μηνὸς δεκάτη τρίτη τοῦ #22 νζ-ου ἔτους ἦλθεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν μετὰ νηὸς ὁ δεσπότης κῦρ Θωμᾶς, μὴ εἰδὼς τὸν τοῦ βασιλέως θάνατον· καὶ διερχόμενος τὴν Καλλιούπολιν ἔμαθεν αὐτό. Αὐτοῦ δὲ παραγενομένου ἔπαυσαν πολλῶν πλέον τὰ ὅσα ὁ δεσπότης κῦρ Δημήτριος καὶ οἱ αὐτοῦ

σφετεριζόμενοι ἐνεργοῦσαν βασιλεῦσαι τοῦτον τὸν δεσπότην καὶ πορφυρογέννητον. Ἄλλα παρὰ τῶν τῆς Κωνσταντίνου πολιτῶν οὐκ ἄξιον εἶναι ἐκρίνετο, ζῶντος τοῦ πρώτου καὶ τοιοῦτου ἀδελφοῦ τοῦ ἐπὶ πάσαις ἀρεταῖς πρωτεύοντος, (εἰ καὶ δυστυχῆς ἦν)· ὅμως τὸ προσήκον καὶ δίκαιον ἔπραξαν. Προστάξει τῆς ἀγίας δεσποίνης καὶ τῶν υἱῶν αὐτῆς τῶν δεσποτῶν καὶ τῶν ἀρχόντων βουλῇ καὶ γνώμῃ τῷ ἀμῆ ρᾶ ἐβουλήθησαν ἀκουτίσαι, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ μήτηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ καὶ τὸ πρωτεῖον τοῦ χρόνου καὶ ἡ ἀρετὴ καὶ ἀγάπη τῶν ἐν τῇ Πόλει σχεδὸν πάντων τὸν κύριον Κωνσταντῖνον διὰ βασιλέα κρίνουσιν, ἵνα κάκεῖνος ἐπὶ σταταὶ τοῦτο. Καὶ τῇ -η τοῦ Δεκεμβρίου ἀπεστάλθην ἐγὼ πρέσβυς πρὸς τὸν ἀμῆραν ἀναγγεῖλαι τὰ εἰρημένα. Ὡς οὖν ἀνήγγειλα αὐτὰ τῷ ἀμῆρᾳ, ἀκούσας ἐπεκύρωσε καὶ μετὰ τιμῆς καὶ δώρων ἀπέπεμψε με. Ταῖς αὐταῖς δὲ ἡμέραις καὶ ἄρχοντες ἐκ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Πελοπόννησον ἐστάλησαν. Καὶ Ἀλέξιος Φιλανθρωπῆνός ὁ Λάσκαρις ἐστάλη εἰς τὴν Πόλιν παρὰ τοῦ αὐθέντου ἡμῶν μετὰ τοῦ δεσπότου κύριου Θωμᾶ ὑπὲρ τινῶν αὐτῶν ὑποθέσεων πρὸς τὸν βασιλέα, μὴ εἰδότες τὸν τοῦ βασιλέως θάνατον. Καὶ φθάσαντες εἰς τὴν βασιλεύουσαν τῶν πόλεων εὖρον τεθνηκότα τὸν ἄνακτα. Καὶ συγχύσεως πολλῆς οὔσης περὶ τοῦ τίνα στεφθῆναι εἰς βασιλέα ἐκ τῶν ἀδελφῶν, κατὰ τὸ διορισθὲν ὑπὸ πάντων, ὡς προεῖρηται, ἀπεστάλθη ὁ ῥηθεις Ἀλέξιος ὁ Φιλανθρωπῆνός μετὰ Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου τοῦ λεγομένου Ἰάγρου εἰς Πελοπόννησον, ἵνα εἰς βασιλέα στέψωσι τὸν δεσπότην κύριον Κωνσταντῖνον 350 τὸν αὐθέντην μου, ὃ καὶ ἔπραξαν ἐν τῇ Σπάρτῃ τῇ ἕκτῃ Ἰαννουαρίου. Καὶ τῇ ιβ-ῆ τοῦ Μαρτίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Πόλιν μετὰ τοῦ αὐθέντου ἡμῶν τοῦ νέου ἐστεμμένου βασιλέως Καταλανικῶν τριήρων· καὶ παρὰ πάντων ἀσπασίως ἐδέχθη ὁ νέος ἄναξ μετὰ χαρᾶς, ἐμπλησμένοι ἅπαντες ἀγαλλιάσεως καὶ εὐφροσύνης καὶ θριάμβους μεγάλους ποιήσαντες, ὡς ἔθος ἐστὶ τοῖς νεωστὶ ἐστεμμένοις βασιλεῦσι ποιεῖν. Μετὰ δὲ τινὰς ἡμέρας τὸν αὐτάδελφον αὐτοῦ τὸν κύριον Θωμᾶν τὸν αὐθεντόπουλον εἰς δεσποτικὸν ἀξίωμα ἀνεβίβασε. Καὶ τῷ αὐτῷ ἔτει ἐν μηνὶ αὐγούστῳ ἐξελθὼν τῆς πόλεως ὁ προῤῥηθεις δεσπότης κύριος Θωμᾶς ἀπῆλθεν εἰς Πελοπόννησον. Τῇ δὲ πρώτῃ Σεπτεμβρίου τοῦ ἑν-ου ἔτους ἐξῆλθε καὶ ὁ δεσπότης ὁ πορφυρογέννητος κύριος Δημήτριος καὶ ἀπῆλθε κάκεῖνος εἰς Πελοπόννησον, καὶ συνηβάσεις μεθ' ὄρκων φρικτῶν πρὸς τοῦ ἐξελθεῖν αὐτοὺς τῆς πόλεως ἐνώπιον τῆς κυρίας μητρὸς αὐτῶν καὶ βασιλίσεως καὶ τοῦ αυτοκράτορος καὶ ἀδελφοῦ καὶ πάντων τῶν τῆς συγκλήτου ἐγκρίτων ἀρχόντων ποιήσαντες, ἵνα μηδεὶς τοῦ ἑτέρου τοὺς τόπους καὶ ὄρια ὑπὲρ πηδᾶ καὶ ἀρπάξῃ, ἀλλ' εἰρηρικῶς διάγειν. Οὗτοι δὲ μετὰ ταῦτα μὴ τηρήσαντες τοὺς ὄρκους, καὶ τὰς συνθήκας ἀθέτησαν· διὰ τοῦτο ἐν ὑστέραις, ὡς καθὼς ἐφάνη καὶ εἶδον κάγω, κακῶς ἀπέλαβον καὶ πρὸς ἀλλήλους διετέθησαν, 20ὼς πρόσω διηγῆσομαι τὰ παρακολουθήσαντα ἀναμεταξὺ αὐτῶν. Τῇ δὲ τετάρτῃ 20 τοῦ Ὀκτωμβρίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐστάλην ἐγὼ παρὰ τοῦ αὐθέντου μου καὶ βασιλέως πρὸς τὸν Ἰβερίας κύριον Γεώργιον μέμπεν, ὃ παρ' ἡμῖν ῥῆξι λέγεται, καὶ πρὸς τὸν βασιλέα Τραπεζοῦντος κύριον Ἰωάννην τὸν Κομνηνὸν μετὰ δώρων ἀγλαῶν καὶ πολλῆς παρασκευῆς, μετὰ τῶν ἀρχόντων καὶ στρατιωτῶν καὶ ἱερομονάχων καὶ μοναχῶν καὶ ψαλτῶν μουσικῶν καὶ ἰατρῶν καὶ τινῶν κρουόντων ὄργανα καὶ ἕτερα εἶδη μουσικᾶ. Καὶ ἐλθόντες εἰς Ἰβερίαν ὑπὸ πάντων ἐδέχθημεν μετὰ χαρᾶς· καὶ κρουομένων τῶν μουσικῶν εἰδῶν καὶ ὀργάνων, πάντες οἱ ἐκεῖθεν ἔτρεχον ἰδεῖν καὶ ἐθαύμαζον λέγοντες, ὅτι ἠκούομεν περὶ τούτων, ἀλλ' αἰσθητῶς ὡς τὰ νῦν οὐκ εἶδομεν οὔτε ἠκούσαμεν. Οὐχὶ μόνον ἀπὸ τῆς Ἰβερίας πόλεως, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν πέριξ αὐτῆς καὶ περὶ αὐτῶν ἔτρεχον ἰδεῖν καὶ ἀκοῦσαι, ὅτι τὸ ὄνομα αὐτῶν ἠκούον, τί δὲ ἐστίν, οὐκ ἐγίνωσκον. Καὶ ἐλθόντων πολλῶν, ἐν αὐτοῖς ἦν καὶ τις γηραιὸς ὡσεὶ ἑτῶν ἑκατὸν καὶ τάδε μοι διηγῆσατο. Ἦν τοῦνομα τῷ πρεσβύτῃ Ἐφραίμ, ὁρμώμενος ἐκ τίνος τῆς Ἰβερίας πόλεως· ὃς ἐκ νεότητος αὐτοῦ ἠχμαλωτίσθη ὑπὸ βαρβάρων

ἀσεβῶν τῶν ἐκεῖθεν 352 ἔθνῶν, καὶ ἐπώλησαν αὐτὸν εἰς τὰ ἐνδότερα μέρη Περσῶν. Ὁ δὲ κύριος αὐτοῦ ἔμπορος ὢν καὶ μετὰ ἐτέρων πολλῶν ἐμπόρων θέλοντες ἔλθειν κατὰ τὰ τῶν Ἰνδῶν μέρη ποιῆσαι τὴν αὐτῶν νενομισμένην ἐμπορίαν καὶ περιπατοῦντες ἡμέρας οὐκ ὀλίγας, ἦν γισαν ἕνδον τῆς τῶν Ἰνδῶν χώρας. Ὁ αὐτὸς Ἐφραῖμ ἐπιθυμῶν φυγεῖν τοῦ ζυγοῦ τῆς αἰχμαλωσίας ἐζήτει εὐκαιρίαν. Καὶ ἐν μιᾷ νυκτὶ πανσελήνῳ ὁ κύριος αὐτοῦ κεκοπιακῶς ἐκ τῆς ὁδοπορίας καὶ ἕτεροι συνοδοιπόροι, αὐτὸς τῇ τύχῃ φορᾶ χρησάμενος, ἐγερθεὶς φυγὰς ὄχετο ἐκ τόπου εἰς τόπον, περιπατῶν ἡμέρας πολλὰς ἐν ἐρήμοις τόποις καὶ ἀβάτοις. Ἐφθασεν εἰς τινὰς νήσους, ἐν αἷς οἰκοῦσιν οἱ μακρόβιοι· μακροβίους δὲ ὀνομάζουσι διὰ τὸ ζῆν πλεῖον ἢ ἑκατὸν πεντήκοντα ἔτη ἕκαστος αὐτῶν. Καὶ τοῦτο δὲ γίνεται, λέγουσι, διὰ τῆς τοῦ ἀέρος εὐκρασίας καὶ καθαρότητος, διὰ τὴν μὲν ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν οὐ λείπονται ὄψωρα παντοῖα δι' ὄλου ἐνιαυτοῦ, ὢν τὰ μὲν ἀνθοῦσι, τὰ δὲ ὀμφακίζουσι, τὰ δὲ τρυγᾶται. Ἐκεῖ δὲ καὶ τὰ μεγάλα Ἰνδικὰ γίνονται κάρυα καὶ δυσπόριστα ἡμῖν καὶ πάνυ ἐπιθυμητὰ ἀρώματα καὶ ὁ μαγνήτης λίθος. Οἱ τινες ἄνδρες ἔθνος εἰσὶν εὐσεβὲς καὶ ζῶσι ζώην ἀκτήμονα καὶ τὸν Θεὸν δοξάζουσιν. Ἐκ τῶν ἐκεῖθεν καὶ ὁ ποταμὸς ὁ Νεῖλος ἀρχὴν λαμβάνει· ὁ δὲ τρόπος, ὅπου ὁ ποταμὸς οὗτος τῷ Ἰουλίῳ καὶ Αὐγούστῳ μηνὶ πλημμυρεῖ καὶ οὐχ ἕτέρῳ, ὡς οἱ ἄλλοι ποταμοί, λέγουσιν εἶναι οὕτως, ὅτι οἱ δύο αὐτοὶ μῆνες ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν ὑπάρχουσι ψυχρότεροι τῶν ἄλλων μηνῶν, διότι ὁ ἥλιος ὑπάρχει πρὸς ἡμᾶς καὶ πρὸς τὸ βόρειον. Ὑψώνεται διὰ τοῦτο τότε μεσοῦντος τοῦ θέρους, τὴν Αἴγυπτον ἐπικλύζει, ὥστε παντὸς ἡλίου τὴν βορειοτέραν διαθέοντος ζώνην καὶ τοῖς ἄλλοις παρενοχλοῦντος ποταμοῖς. Ἐπέρασε δὲ καὶ τινὰ ἄλλον ποταμὸν πάνυ ἐπικίνδυνον, ἵνα ὑπάγῃ αὐτόθι εἰς τοὺς μακροβίους, διὰ τὴν ζῶν ἀμφίβιον μέγα σφόδρα, ὃ κατοικεῖ ἐν ἐκείνῳ τοῦ ποταμοῦ τῷ ὕδατι καλούμενον τῇ ἐκείνων διαλέκτῳ ὀδοτύραννον, οἷον καὶ ἐλέφαντα δύναται καταπιεῖν ὀλόκληρον. Εὐρίσκονται δὲ ἐν ἐκείνοις τοῖς ἐρήμοις τόποις καὶ ἕτερα πολλὰ φοβερῶτα ζῶα καὶ θηρία, ἐξ ὧν εἰσὶ δράκοντες πλεῖστοι, μέγιστοι σφόδρα ὡσεὶ πηχῶν ἑβδομήκοντα, τὸ δὲ μέγεθος καὶ τὸ πάχος πολὺ καὶ φρικωδέστατον, σκορπίοι μὲν πηχαῖοι, οἱ δὲ μύρμηκες σπιθαμιαῖοι καὶ πλεον, νυκτερίδες δὲ ὡς κόρακες θερινοί, μυῖαι δὲ ὡσεὶ στρουθία τὰ ἐπὶ δώματος. Διὰ τοῦτο καὶ ἐκεῖνοι οἱ τόποι εἰσὶν ἀοίκητοι διὰ τὰ φοβερὰ θηρία καὶ φαρμακώδη. Οἱ ἐλέφαντες δὲ κατ' ἐκεῖ νὴν τὴν χώραν εἰσὶ τὸ πλῆθος ὡς περὶ κατ' ἡμᾶς οἱ βόες καὶ ἀγέλαι προβάτων, οἱ καὶ ἀγεληδὸν πορευόμενοι βόσκονται. Διατρίψας δὲ οὗτος ἐν ἐκείνῃ τῇ χώρᾳ καιρὸν τινα, καὶ τὴν διάλεκτον τοῦ τόπου ἐκείνου καλῶς ἔμαθεν. Καὶ ἐνεθυμήθη, ἵνα ἐν τῇ πατρίδι ἐπανέλθῃ· καὶ τινὶ τῶν ἐντοπίων τὴν γνώμην αὐτοῦ εἰπὼν, παρέλαβεν αὐτὸν καὶ ἦγαγεν ἐν τόπῳ τινί, ἔνθα ἐκ τῶν ἔξωθεν Ἰνδῶν ἀκάτια ἐρχόμενα καὶ φόρτον ποιοῦντα ἀρωμάτων ἦν. Ἐμβὰς ὁ Ἐφραῖμ ἐν ἐνὶ τῶν ἀκατίων καὶ ἐλθὼν, εὔρε νῆα παμμέγεθον Ἰβηρικὴν, καὶ πλεύσας δι' αὐτῆς, ἦλθεν εἰς Ἰβηρίαν, ἥτοι Ἰσπανίαν κατὰ τὴν Πορ 354 τουγαλλίαν, κάκειθεν δι' ἄλλης νηὸς πλεύσας κατὰ τὰς Βρεταννικὰς νήσους καὶ πλησίον Γερμανίας περάσας, εἰς Ἰβηρίαν παρεγένετο, ἔνθα κάγω ἔφθασα. Καὶ οὕτως ταῦτά μοι ἐξηγήσατο. Ἀπῆλθον οὖν ἐγὼ ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ ἕνεκεν συμπεθερίου, ὅπου δ' ἄρα μοι φανήσεται ἐκ τῶν δύο γενῶν. Ἔδει οὖν, ἵνα καὶ μετὰ γράμματος, διὰ τὸ ἀναίτιόν μου πλεον, δηλώσω τῷ βασιλεῖ τὰ καλὰ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν. Καὶ ἐρχόμενοι περὶ τὴν Ἀμισὸν ἐναυάγησαν. Ἐκεῖσε προσδοκῶν ἐγὼ τὴν ἀπολογίαν, διέτριψα ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν ἔτη δύο καὶ 20 ἡμέρας τριάκοντα. Τῷδε καιρῷ τῇ κγ-ῃ τοῦ Μαρτίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους τέθηκεν ἢ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει, ἢ ἀοίδιμος δέσποινα Εἰρήνη, ἢ διὰ τοῦ θεοῦ καὶ ἀγγελικοῦ σχήματος μετονομασθεῖσα Ὑπομονὴ μοναχὴ. καὶ ἐτάφη εἰς τὴν μονὴν τοῦ Παντοκράτορος, πλησίον τοῦ μακαρίτου καὶ ἀοιδίμου βασιλέως τοῦ συζύγου αὐτῆς. Καὶ τῷ Φεβρουαρίῳ μηνὶ τοῦ #22 νθ-ου ἔτους ἀπέθανεν ὁ ἀμην ρᾶς ὁ

Ἀμουράτης, 20^ο κἀγὼ ἔμαθον ἔτι ὢν ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ²⁰. Ὡσοῦν ἦλθον εἰς Τραπεζοῦντα, εἶρηκέ μοι ὁ βασιλεὺς τοιάδε· Κύριε πρέσβυ, εἰπεῖν σοι θέλω χρηστὰς ἀγγελίας, εἰ μὴ δεῖ ἀποδοῦνταί σε ἡμῖν τι δῶρον χάριτος. Κἀγὼ ἀναστὰς προσεκύνησα αὐτὸν εἰπὼν· Ὁ Θεὸς μακροήμερῆσιν τὴν ἀγίαν σου βασιλείαν, ὃς πολυτρόπως εὐεργετεῖς ἡμᾶς· οὕτως καὶ διὰ τὰς νῦν ἀγαθὰς ἀγγελίας αὐθις εὐεργετήσει ἡμᾶς, ἀλλ' ἡμῖν οὐκ ἔστιν ἀντάξιόν τι ἀποδοῦναι τῇ βασιλείᾳ σου τῇ ἀγίᾳ. Καὶ εὐθὺς εἶπέ μοι περὶ τοῦ θανάτου τοῦ ἀμηρᾶ καὶ πῶς ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐγένετο αὐθέντης καὶ πλείστας χάριτας ἐποίησε τῷ ἄνακτι· καὶ ἡ εἰρήνη ἐπεκυρώθη, ἀναμεταξὺ αὐτῶν τηρεῖν αὐτήν, ὡς καὶ πρῶην μετὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ εἶχεν ὁ ἐκείνων οἶκος. Κἀγὼ ἀκούσας οὕτως ἐγενόμην ἄφωτος καὶ τοσοῦτη ὀδύνη μοι περιείχετο, ὡς εἰ περὶ τοῦ θανάτου τῶν φιλοτάτων ἠκούειν. Καὶ μικρὸν κατηφιάσας λέγω· Δέσποτά μου, αὕτη οὐ χαρίεσσα ἐπαγγελία ἐστίν, ἀλλὰ καὶ λίαν ὀδυνηρά. Ὁ δὲ λέγει· Καὶ πῶς, χρηστὲ ἄνερ; Κἀγὼ· Διότι ὁ τηθηκῶς ἀμηρᾶς ἦν γέρον καὶ τὸ κατὰ τῆς Πόλεως ἀπεπειράσθη αὐτῷ καὶ οὐκέτι ἐβούλετο ἐγχειρισθῆ ναί τι κατ' αὐτῆς, ἀλλὰ μόνον ἤθελε μᾶλλον εἰρηνεύειν ἢ μάχεσθαι. Ὁ δὲ νῦν γεγονὼς νέος ὢν, παιδιόθεν ἐχθρὸς ἦν τῶν Χριστιανῶν πρὸς τὸ ὑβρίζειν καὶ ἐπαπειλεῖν αὐτούς, λέγων ὅτι, ὅταν καιρὸν εὖρη ἐπιτήδειον καὶ τὴν τῆς βασιλείας ἐξουσίαν εἰς χεῖρας αὐτοῦ λήψεται, τὴν ἀρχὴν 356 Ῥωμαίων καὶ πάντων Χριστιανῶν εἶχεν ἐξολοθρεῦσαι καὶ ἀφανίσει. Τὰ νῦν καὶ ἡ Πόλις ἠπορημένη ἐστὶ διὰ τὸν αὐθέντην μου καὶ βασιλέα νεωστὶ τὰ σκῆπτρα λαβόντα· ὃς καὶ ἐκ τῶν τῆς βασιλείας εἰσοδημάτων πολὺ ἀφείλει διὰ τὰς ἐξόδους καὶ τὰ φιλόδωρα, ἃ ἐχαρίσατο τοῖς στρατιώταις καὶ πάσῃ τῇ αὐλῇ. Διὸ δεῖται καιροῦ εἰρηνικοῦ πρὸς τὸ ἐξοικονομῆσαι τὰ τῆς μάχης καὶ τοῦ πολέμου ἀναγκαῖα καὶ ἐπιτήδεια. Καὶ ἐὰν διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ὁ Θεὸς παραχωρήσῃ, αὐτὸς ὁ ἀλιτήριος ὑπὸ τῆς νεότητος αὐτοῦ καὶ κακογνωμίας ὀρμήσοι ἂν μάχην ποιῆσαι κατὰ τῆς Πόλεως, οὐκ οἶδα τί γενήσεται εἰς ἡμᾶς. Ναὶ ἀληθῶς εὐφρόσυνος ἀγγελία ἦν, εἰ ἀπέθανε ὁ νῦν γεγονὼς νέος ἀμηρᾶς, ἐπεὶ ὁ πατήρ αὐτοῦ οὐκ εἶχεν ἄλλον υἱόν· καὶ τῷ γηραιῷ ἐκ τῆς λύπης ἐδίδοτο ἀσθένεια, ἐξ ἧς καὶ ὀλιγοχρονία. Καὶ τούτου ἕνεκεν εἰς κίνδυνον καὶ διχοστασίαν μεγάλην ἐνέπιπτεν ἡ τῶν ἀσεβῶν ἀρχή· καὶ ἐν τῷ τούτου καιροῦ μέσῳ ἐδύνατο ἂν ὁ αὐθέντης μου διορθῶσαι καὶ οἰκονομῆσαι τὰ πάντα· καὶ ἡ ἑαυτοῦ βασιλεία διέβαινε εἰς κρείττονα προτίμησιν. Ὁ δὲ βασιλεὺς Τραπεζοῦντος ταῦτά μοι ἔφη· Αὐτὸς ὑπάρχεις εἷς τῶν φρονίμων ἀρχόντων καὶ πρακτικῶν τῆς αὐλῆς ἐκείνης· καὶ γινώσκεις κρείττον περὶ τούτων, ὅμως ὁ Θεός, ὡς δυνατός, ποιήσῃ αὐτὸν εἰς ἀγαθόν. Κἀγὼ ἀποκριθεὶς εἶπα· Λίαν εὐχαριστῶ τῇ καλοκάγαθῇ καὶ προαιρέσει τοῦ κράτους σου, διότι ἐγὼ οὐκ εἰμι τοσοῦτης ποιότητος, ὡς ἡ βασιλεία σου ἐκέλευσας. Ἀκούσας γὰρ ἐγὼ ἔτι, ὅτι ἡ τοῦ προῤῥηθέντος ἀμηρᾶ γυνή, ἡ καὶ τοῦ τῆς Σερβίας δεσπότητος θυγάτηρ, μετὰ τὴν τοῦ ἀμηρᾶ καὶ ἀνδρὸς αὐτῆς θανὴν ἐντίμως καὶ καλῶς ἀπεστράφη πρὸς τοὺς γονεῖς αὐτῆς ἐν τῷ ἰδίῳ οἴκῳ, ἔδει με γὰρ ἐναπομεῖναι εἰς Τραπεζοῦντα διὰ τινὰς οὐκ ὀλίγας αἰτίας καὶ εὐρών τινὰ νῆα μέλλουσαν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀποπλεῦσαι, μεθ' ἧς ἐγὼ ἀπέστειλά τινὰς ἵππους καὶ παῖδας δύο, οὓς ὁ βασιλεὺς Ἰβηρίας μοι ἐδωρήσατο ἐκ τῶν ὑπ' αὐτοῦ αἰχμαλωτισθέντων, ὅτε τὸ σου μαχὴν ἐσκύλευσε, καὶ ἕτερα πολλὰ τινὰ εἶδη φιλοδωρηθέντα ἡμῖν παρά τινων, καὶ πρὸς τὸν αὐθέντην μου τὸν βασιλέα τοιάδε ἔγραψα, περὶ ὧν εἰς Ἰβηρίαν ἔπραξα καὶ ὧν εἰς Τραπεζοῦντα ὑποπτεύω ποιῆσαι, καὶ πάντα τὰ συμβάντα αὐτῷ ἐδήλωσα. Καὶ δούς τὰς γραφὰς ἐνὶ τῶν σὺν ἐμοὶ ἀρχόντων, ἔστειλα αὐτὸν καὶ παρήγγειλα αὐτῷ, ἵνα τὴν μὲν μίαν τῶν γραφῶν δώσῃ τῷ βασιλεῖ ἐν τῷ προσκυνῆσαι αὐτόν· ἔφην αὐτῷ καὶ διὰ στόματος, ἵνα τὰ καθ' ἡμᾶς πάντα ἀναφέρῃ διὰ ζώσης φωνῆς, τὴν δὲ 358 ἑτέραν γραφὴν ἐπὶ τὴν αὐριον τῷ βασιλεῖ αὐθις δώσῃ. Εἶχε δὲ οὕτως ἡ γραφή. Ἐγὼ ἐν τῷ ἀποσωθῆναί με εἰς Τραπεζοῦντα ἔμαθον τὰ περὶ τοῦ θανάτου τοῦ ἀμηρᾶ παρὰ τοῦ βασιλέως τοῦ

ένταῦθα καὶ πῶς ἡ ἀμήρισα ἡ τούτου ἐξαδέλφη ἐπανεστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτῆς πρὸς τοὺς γονεῖς αὐτῆς ἐντίμως καὶ καλῶς. Ὡς δὲ ἤκουσα, ἐσυλλογισάμην κατὰ τὸν ἐμὸν σκοπὸν καὶ τὸ δοκοῦν μοι δηλοποιῆσαι τῷ κράτει σου, ὅτι τῶν δύο συνοικεσίων, περὶ ὧν ἐνθάδε ἐλήλυθα, συμφέρον τῇ βασιλείᾳ σου ἔσεται καὶ λίαν κρεῖττον καὶ ὠφέλιμον εἰς πάντα διὰ πολλὰς αἰτίας, εἰ ἀρεστόν ἐστι τῷ κράτει σου ποιῆσαι τρόπον καὶ ἀναβολήν, ἵνα λάβῃ τὴν εἰρημένην ἀμήρισαν εἰς γυναῖκα. Τέσσαρα γὰρ μόνα εὐρίσκω αἰτία, δι' ὧν ἡ βασιλεία σου αἰτιωμένη οὐ πράξει τοῦτο, εἰ αὐτῇ δόξει· πρῶτον μὲν τὸ ἔλαττον τοῦ γένους, δεύτερον δὲ μήπως καὶ ἡ ἐκκλησία διὰ τὴν συγγένειαν τὴν τοῦ γάμου ἱερολογίαν κωλύσῃ, τρίτον ὅτι ὁ ἀνὴρ αὐτῆς ἦν Τοῦρκος, τέταρτον ὅτι πεντηκονταετῆς οὔσα τῇ ἡλίκῃ, εἰ τύχῃ καὶ συλλήψεται ἐν γαστρὶ, ἐν τῷ μέλλειν τεκεῖν κινδυνεύσῃ, ὡς οἱ φυσικοὶ λέγουσιν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπισυμβαίνει, ἐπεὶ ἦν στεῖρα μὴ τεκοῦσά ποτε. Τῶν τεσσάρων οὖν τούτων αἰτιῶν τὴν διάλυσιν λέξωμαι. Πρῶτον μὲν οὐδὲν ἐστὶ παράδοξον, εἰ αὐτὴν λάβῃς εἰς γυναῖκα, ὅτι ἐλάττονος γένους οὐκ ἔστι τῆς κυρίας μου καὶ αἰοιδίμου σου μητρός. Δεύτερον, εἰ καὶ τὸ συνοικέσιον μετὰ τῆς τοῦ Τραπεζούντος βασιλέως θυγατρὸς γένηται, ἔνεκεν τῆς συγγενείας ἐλπίζομεν συγχωρηθῆναι τοῦτο παρὰ τῆς ἐκκλησίας, εἰ εἰς πτωχοὺς, ὀρφανοὺς καὶ ἐκκλησίας χρήματα δοθήσονται. Τοσοῦτον μᾶλλον εὐκοπωτέρας συγχωρηθήσεται καὶ τὸ τοῦ δεσπότη Σερβίας θυγατρὸς, λέγω τῆς εἰρημένης ἀμηρίσας, διὰ τὰς τοσαύτας χάριτας καὶ εὐεργεσίας, ἃς ὀφείλωσιν αὐτοῖς καθ' ἑκάστην ἡ ἐκκλησία τε καὶ οἱ ἱερομόναχοι καὶ μοναχοὶ καὶ πᾶς ὁ τῆς ἐκκλησίας κληρὸς. Τρίτον οὐκ ἔσεται παράδοξον, εἰ Τοῦρκον ἔσχεν ἄνδρα, ἐπεὶ καὶ ἡ δέσποινα ἡ κυρία Εὐδοκία, ἦν ὁ πάππος σου ἔλαβεν εἰς γυναῖκα, ἄνδρα προέσχε Τοῦρκον καὶ μικροῦ καὶ ὀλίγου τόπου αὐθέντην καὶ παιδιά μετ' ἐκείνου ἔτεκεν· αὕτη δὲ τοσοῦτου μεγάλου αὐθεντὸς καὶ ἀμυρᾶ γυνὴ οὔσα καί, ὡς ἀκούομεν, οὐκ ἐγνώρισεν αὐτήν, διὸ καὶ ἄτεκνός ἐστί. Περὶ δὲ κατὰ τὸ τέταρτον, εἰ καὶ ἐτῶν πλεόνων ὑπάρχει, ἐὰν συλλάβῃ γαστρί, τὸ τοῦ Κυρίου θέλημα γενήσεται, ἐπεὶ συμφέρον τῇ βασιλείᾳ σου ἐστὶ τὰ προειρημένα αἰτία, ἐὰν γένηται. Μᾶλλον καὶ οἱ γονεῖς αὐτῆς περιχαρῶς καὶ ἀσμένως δέξονται τοῦτο. Ἐξαπόστειλον εὐθύς τινα πιστὸν τῶν τοῦ 360 παλατίου σου ἀρχόντων ἢ τῶν ἱερομονάχων ἢ μοναχῶν καὶ τὰ περὶ τοῦ διορθώσωσι καὶ ἀναβολὴ οὐδεμία γενήσεται. Ἀποσωθέντων οὖν τῶν γραμματοκομιστῶν μετὰ τῆς νηὸς ἐν τῇ Πόλει τῇ κη-η Μαΐου καὶ ὁ βασιλεὺς ὢν εἰς χοιράγραν, ὡς ἐμηνύθη αὐτῷ, ὅτι τινες ἐκ τῆς Ἰβερίας ἐληλύθασιν, ἔασας τὸ σάγιον ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἦλθε μετὰ χαρᾶς. Ἐν ᾧ δὲ καιρῷ ἔφθασαν οἱ γραμματοκομιστᾶι τῇ κη-η τοῦ Μαΐου, τῇ αὐτῇ νυκτὶ ὑπνώτων ἐφάνη μοι κατ' ὄναρ, ὅτι καὶ ἐγὼ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἔφθασα, καὶ προσπεύσας τῷ βασιλεῖ ἀσπασθῆναι με τοὺς πόδας αὐτοῦ οὐκ εἶασέ με, ἀλλ' ἐπιλαβὼν ἀνέστησέ με καὶ κατεφίλησέ μου τοὺς ὀφθαλμούς. Ἐγώ γε ἔξυπνος γενόμενος εἶπα τοῖς περὶ ἐμὲ ὑπνοῦσι τὸ ὄραμα καὶ ὅπως τῆς ἡμέρας μνημονεύσωσιν. Ἴδὼν οὖν ὁ αὐθέντης μου καὶ βασιλεὺς μὴ ἐλθεῖν με, ἀλλ' ἐκ τῶν σὺν ἐμοί, καὶ τὴν πρώτην γραφὴν ἀναγνώσας, περίλυπος ἐγένετο καὶ ἔδυσφόρει, κατηγορῶν τὴν ἐμὴν βραδύτητα. Ὡς δὲ τὴν ἑτέραν γραφὴν ἐπὶ τὴν αὐρίον ἀνέγνω καί, 20μαθὼν μέλλειν με ἐλθεῖν διὰ τῆς γραφῆς, ἰδοὺ ἠρκέσθη καὶ χαρίεις ἐναπέμεινε. Καὶ εὐθύς οἰκονομήσας Μανουὴλ τὸν Παλαιολόγον τὸν τῆς Καντακουζηνῆς τῆς πρωτοστρατορίσσης ἀνεψιόν, ἐξαπέστειλεν αὐτὸν πρὸς τὸν τῆς Σερβίας δεσπότην, ἵνα δοκιμάσῃ καὶ ἴδῃ, περὶ οὗ ἐν τῇ ἐμῇ ἐπιστολῇ γέγραφα συνοικεσίου. Καὶ ἀκούσαντες οἱ γονεῖς ἡδέως καὶ ἀσμένως τὸν λόγον ἐδέξαντο καὶ ἐτοίμως εἶχον ἐκπληρῶσαι καὶ τὸ ἔργον. Ἄλλον γὰρ οὐκ ἐκώλυσε τὸ τοιοῦτον συνοικέσιον, εἰ μὴ ὅτι ἡ ἀμήρισα ἐδεήθη τοῦ Θεοῦ εὐχομένη, τάξασα ἔτι ζῶντος τοῦ ἀμυρᾶ καὶ ἀνδρὸς αὐτῆς, εἰ ὁ Θεὸς οἶώδῃ ποτε τρόπῳ ἐλευθερώσῃ αὐτὴν ἐκ τῶν ἀσεβῶν χειρᾶς, ἐτέρῳ ἂν δρὶ μηκέτι ἐν τῇ ζωῇ

αὐτῆς συζευχθεῖη, ἀλλὰ μένειν αὐτὴν ἐν σοφρῳ σύνη παρθενεύουσαν καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν θεραπεύειν Θεῶ τῷ τὴν ἔλευ θερίαν αὐτῆς χορηγήσαντι· δι' ἣν αἰτίαν τὸ συνοικέσιον τοῦτο οὐκ ἐγέ νετο. Τῷ δ' αὐτοῦ ἔτους Αὐγούστῳ μηνὶ διέβη ἀπὸ τῆς Πόλεως ὡς φυ γὰς καὶ ὁ πατριάρχης κύρ Γρηγόριος. Καὶ ἐγὼ τῇ ιδ-ῃ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς τοῦ #22 ξ-ου ἔτους εἰς Κων σταντινούπολιν ἀπέσωσα μετὰ τῆς νηὸς τοῦ καλοῦ Ἀντωνίου Ῥίτζου τοῦ καὶ ὕστερον μαρτυρήσαντος ὑπὲρ τῆς εἰς Χριστὸν αὐτοῦ πίστεως. II. Τελέσας οὖν ἐγὼ τὸ συνοικέσιον ἐν τῇ Ἰβηρία, ἵνα λάβῃ ὁ αὐ θέντης μου τὴν τοῦ ἐκεῖσε ῥηγὸς θυγατέρα, εἰδὼς ὅτι κρεῖττον ἦν τὸ ἐν τῇ Ἰβηρία ἢ τοῦ τῆς Τραπεζοῦντος, εἶπέ μοι γὰρ ὁ τῆς Ἰβηρίας προει 362 ρημένος ῥήξ τοιάδε· Οὐκ ἔστι συνήθεια παρ' ἡμῖν, ἵνα διδώσι χρήματα αἱ γυναῖκες τοῖς ἀνδράσιν, οὓς μέλλουσι λαβεῖν, ἀλλ' οἱ ἄνδρες ταῖς γυ ναιξίν. 2. 20'Εγὼ δὲ ἀποκριθεὶς, αἰτῶν ἰλασμὸν παρ' αὐτοῦ λέγων· Οὐκ ἤκουσα πώποτε τοιαύτην συνήθειαν καὶ νόμον, ὡς ἡ βασιλεία σου προστάττεις. Ὁ δὲ βασιλεὺς γελάσας, τάχα θαυμάζων τοὺς λόγους μου, εἶπεν· Οὐκ οἶδας, τιμιώτατε ἄνερ, τί φησιν ὁ μέ γας Καισάρειος; Διαφόρων ἔθνῶν καὶ ἡθῶν τρόπον τε καὶ νόμον ἐξηγούμενος, ἐν ἐπιτομῇ τοιάδε φάσκει. Ἐν ἐκάστη γὰρ χώρα καὶ ἔθνεσιν ἐν τοῖς μὲν ἐγγράφως νό μος ἐστίν, ἐν τοῖς δὲ ἀγράφως καὶ συνήθεια. Νόμος γὰρ τὰ πάτρια δωκεῖ εἶναι· ὡς πρῶτον Σῆρες οἱ τὸ ἄκρον τῆς γῆς οἰκοῦντες νόμους ἔχουσι τὰ πάτρια ἔθῃ, μὴ πορνεύειν ἢ κλέπτειν ἢ λοιδορεῖν ἢ φονεεῖν. Νόμος δὲ παρὰ Βακτριανοῖς ἢ ἐκ προγόνων παιδεία καὶ εὐσέβεια, μὴ κρεωφαγεῖν ἢ οἰνοποτεῖν ἢ λαγνεύειν ἢ παντοῖα κακία διαπράττεσθαι, καίτοι γε τῶν παρακειμένων αὐτοῖς ἴδων τάναντία διαπραττομένων ἀδεῶς. 3. Ἐν δὲ τοῖς ἐνδοτέροις μέρεσι τούτων ἀνθρωποφάγοι εἰσὶ καὶ τοὺς ἐπιξενῶ μένους ἀναιροῦντες ἐσθίουσι. Νόμος Χαλδαίοις καὶ Βαβυλωνίοις ἀσελγείας καὶ αἰ σχρουργίας ἀνάμεστος. Ἄλλος δὲ παρὰ Πηλέοις νόμος γυναῖκας γεωργεῖν καὶ οἶκο δομεῖν καὶ τὰ ἀνδρῶν πράττειν, ἀλλὰ καὶ πορνεύειν, ὡς βούλονται, μὴ κωλυόμεναι ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν παντελῶς· ἐν αἷς ὑπάρχουσι καὶ πλεῖστοι πολεμικώτατοι καὶ θηρῶσαι τὰ μὴ λίαν ἰσχυρότατα τῶν θηρίων. Ἐν Βρεταννία δὲ πλεῖστοι τῶν ἀνδρῶν μιᾷ συγκαθεύδουσι γυναικὶ καὶ πολλαὶ γυναῖκες ἐνὶ ἑταιρίζονται ἀνδρί. 4. Αἱ Ἀμαζόναι μὲν ποτε καιρῷ ἄνδρας οὐκ εἶχασιν, ἀλλ' ὡς τὰ ἄλογα ζῶα ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ περὶ τὴν ἑαρινὴν ἰσημερίαν ὑπερόριοι γίνονται καὶ μιγνύμεναι τοῖς γειτνιῶσιν ἀνδράσιν ὡς πανήγυριν τινα μεγάλην ἑορτὴν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ ἡγοῦνται· ἐξ ὧν καὶ γαστρὶ συλλαμβάνουσι παλινδρομοῦσι οἴκαδε πᾶσαι. Τῷ δὲ καιρῷ τῆς ἀπο κυήσεως τὰ μὲν ἄρρῆνα φθείρουσι, τὰ δὲ θῆλυ ζωογονοῦσι καὶ τιθηνοῦσιν ἐπιμελῶς καὶ ἐκτρέφουσιν. 5. οὕτως καὶ τὰ ἐνταῦθα, ὡς εἶπόν σοι, ἢ ἡμετέρα συνήθεια, ὡς καθῶς καὶ αὐτὸς μέλλεις μαθεῖν παρὰ ἀξιοπίστων ἀνδρῶν καὶ μὴ θαύμαζε, τιμιώτατε ἄνερ κύρ Γεώργιε. Διὰ τοῦτο ποιοῦμεν τὸ παρὸν συνοικέσιον μετ' αἰδοῦς καὶ ἀσυμβούλευ τος τῶν τῆς βουλῆς μου καὶ ὑπόσχομαι δοῦναι τῇ θυγατρὶ μου ἄνευ τῶν πολυτέμων σκευῶν ἀργυρίου καὶ χρυσοῦ καὶ λίθων, πολυτίμων καὶ μα νακίων διαμαργάρων καὶ χρυσίων καὶ ἐτέρων λίθων, χωρὶς τῶν ἐνδυμά των καὶ ὑφασμάτων πολυειδῶν εἰς ὑπηρεσίαν αὐτῆς, καὶ παρέξ τούτων νοῦμια χιλιάδας 20πεντήκοντα καὶ ἕξ. Ἔτι δὲ καὶ κατ' ἔτος ἕχη ἐτέ 364 ρας χιλιάδας τρεῖς τοῦ ποιεῖν αὐτὰς ἐλεημοσύνας εἰς πτωχοὺς, καὶ ὅπου δ' ἂν δόξη αὐτῇ. 6. Σὺ δέ, ἀκούω ἔχειν σε παιδία δύο· τὸ μὲν ἄρρῆν, ὃ ὁ βασιλεὺς ἀνεγέν νησε διὰ τοῦ θείου βαπτίσματος, καὶ αὐτὸ ἐκείνου ἐστὶ καὶ ἔστω καὶ ἔσται, τὸ δὲ θῆλυ ἔστω ἐκ τῆς σήμερον τῇ θυγατρὶ μου, ἢ καὶ ὀφειλέ τω τοῦ ὑπανδρεῦσαι αὐτό, ὅπου δ' ἂν σὺ κρίνης εἶναι ἄξιον τόπον. Καὶ ὅταν ἔλθῃς σὺν Θεῶ ἄραι αὐτὴν, τότε ἐπιδώσω σοι φορτία σηρικοῦ τέτ ταρα· ἔστι γὰρ ἢ μέταξα ἐκείνη ἐξίτηλος καί, ὡς ἠκούσαμεν, πράττεται τὸ φορτίον διὰ χρυσῶν νομίων πεντακοσίων. 7. Ὡς οὖν πάντα τὰ ἐν τῇ Ἰβηρία καὶ Τραπεζοῦντι καταλεπτῶς ἐδιη- γησάμην τῷ βασιλεῖ καὶ αὐθέντι μου, ὡς ἄνωθεν, ἠρώτησα μαθεῖν καὶ περὶ τοῦ τῆς

Σερβίας συνοικεσίου. Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπέ μοι· Ἐγὼ σοὶ ὀφείλω πολλὰ διὰ τὴν πρὸς με σὴν ἀγάπην καὶ πίστιν παιδιόθεν καὶ τὴν τοσοῦτην δουλοσύνην, ἀλλὰ τοῦτο δὴ πλεῖον σήμερον τὸ τῆς Σερβίας βεβαίωσις καὶ ἀσφάλεια καὶ ἐκσφράγισμά ἐστι τῆς εἰς ἐμέ σου ἀγάπης καὶ δουλοσύνης· καὶ ἀνταμοιβὴν σοὶ ὀφείλω, ἕως ἐν τοῖς ζῶσιν εὐρίσκομαι, ἐπεὶ τοσοῦτον κεκοπίακας αἰὲς ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ μᾶλλον τὰ νῦν ἐγκατέλιπες τὸν οἶκόν σου τοσοῦτον δὴ καιρὸν πόρρω τῆς σῆς πατρίδος ξένας χώρας περιερχόμενος. Ὅθεν οἱ ἐκείσε κυριεύοντες μεγάλας εὐεργεσίας καὶ τιμὰς ἐπηγγείλοντό σοι δοῦναι, λέγω οἱ τῆς Ἰβερίας καὶ Τραπεζοῦντος βασιλεῖς, ἕκαστος αὐτῶν ζητῶν σοὶ ὑπὲρ αὐτοῦ, ἵνα συνοικέσιον μετ' ἐμοῦ τελέσῃς· αὐτὸς δὲ ὡς σώφρων καὶ πιστὸς θεράπων διέκρινας τὸ συμφέρον μοι καὶ τὸ ὠφελιμώτερον ἔδρασας καί, ἃ νενόηκας, ἔγραψας μοι συμβουλευῶν. Τοῦτο ἦν μέγα τι ἐκμαρτύριον τῆς πρὸς ἐμέ σου εὐνοίας καὶ ἀγάπης· καὶ πληροφορήθητι ἀληθῶς, ὅτι καὶ παρ' ἐμοῦ ἔξις ἀξίαν τὴν ἀντάμειψιν, ἕως ἐν τοῖς ζῶσιν ὑπάρχω. 8. Περὶ δὲ τοῦ ἐν Σερβία συνοικεσίου, οὐπὲρ ἐρωτᾷς με, τοιοῦτο τρόπως παρηκολούθησε. Μετὰ τὸ θανεῖν τὸν ἀμυρᾶν καὶ τὴν τούτου σύζυγον ἐπαναστρέψασαν πρὸς τὸν τῆς Σερβίας δεσπότην τὸν πατέρα αὐτῆς, προσῆλθέ μοι συλλαλήσασα ἢ πρωτοστρατόρισα ἢ συγγενῆς αὐτῆς περὶ τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως· καὶ πλείστας δόσεις καὶ προῖκα ἐπηγέλλετό μοι, καὶ ἄλλα πολλὰ ὠφελιμώτατα ἔτασεν ὑποσχομένη ἐν τῷ μέλλοντι, ἄπερ κἀγὼ ἀπὸ πολλῶν αἰτιῶν ἐνόμισα ταῦτα ἀληθῆ εἶναι καὶ συμφέροντα. Ὅμως δὲ ἐν τούτῳ ἔδει καὶ ἑτέρα βουλή καὶ σκέψις κἀγὼ οὐκ εἶχον μετὰ τίνος συμβουλευθῆναι διὰ τὸ πάντας παθητικῶς διακεῖσθαι. Ἡ κυρία μου ἡ δέσποινα καὶ μήτηρ τοῦ παρόντος βίου ἐξεδήμησε· ὁ μὲν Καντακουζηνός, ὃς ἀπὸ τῶν ἄλλων ἀπροσπαθῶς ἐβούλευε, καὶ αὐτὸς ἀπέθανεν. Ὁ δὲ Λουκάς ὁ Νοταρᾶς φανερώς καὶ ἀφα 366 νῶς λέγει, ὅτι οὐδεὶς τῶν ἄλλων παρέξ αὐτοῦ οἶδε τί ποιεῖ, εἰ μὴ τὰ παρ' αὐτοῦ λεγόμενα καὶ ποιούμενα διυσχυρίζετο ἀληθῆ καὶ καλὰ εἶναι· καὶ πάντα λίθον κινεῖ, ὡς ὁ λόγος, ὡς καὶ αὐτὸς καλῶς ἐπίσταται. Ὁ μέγας δομέστικος ἐχθρῶδῶς διάκειται εἰς τὰ τῆς Σερβίας, καὶ ὁμονοήσας μετὰ τοῦ Καντακουζηνοῦ Ἰωάννου, παροτρύνοντές με αἰεὶ, ἵνα τὸ τῆς Τραπεζοῦντος συνοικέσιον γένηται. Τίνι γὰρ τότε ἐδυνάμην συμβουλευέσθαι; Μετὰ μοναχῶν καὶ τῶν τοιούτων; Ἀπράγμονές εἰσι. Μετὰ ἀρχόντων; Καὶ οὐδεὶς ἐφρόντιζε μὴ προκείμενός τινι, μὴ πως δημοσιεύσῃ αὐτὰ τοῖς ἄλλοις. Λοιπὸν ἐγὼ ἐδεινοπάθουν εἰς τὴν σὴν βραδύτητα. Ἐλθούσης δὲ τῆς γραφῆς σου, ἰδοὺ καὶ σὲ καὶ τὴν γνώμην σου ἔγνωκα· καὶ ἃ εἶχομεν καὶ ἡμεῖς προσυλιστάμενα, φρονίμως καὶ καλῶς ἔλυσας. Καὶ εὐθὺς τὸν Παλαιολόγον καὶ τὸν Εὐδαίμονα Ἰωάννην ἀπέστειλα, δι' ἄλλα μὲν τὸ φαινόμενον, ὡς ἀπὸ τῆς θείας αὐτοῦ τῆς πρωτοστρατορίας εἶπη τοῦτο. Καὶ ἰδοὺ ἠκούσαμεν τὸ αἴτιον τοῦ κωλύματος καὶ ἐπαύσαμεν. 9. Λοιπὸν σὺν Θεῷ τελέσωμεν τὸ τοῦ βασιλέως τῆς Ἰβερίας. Καὶ γεγονότος χρυσοβούλλου καὶ ὑπογραφέντος, περιεῖχεν οὕτως, ὅτι ἐκείνου μὲν ἡ θυγάτηρ ἔστω γυνὴ αὐτοῦ καὶ δέσποινα τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς ἔστω ἀνὴρ αὐτῆς κατὰ τὰς πάσας συμφωνίας, ἃς μετ' ἐμοῦ ἔστησεν ὁ ῥηθεὶς ῥῆξ τῆς Ἰβερίας. Καὶ κληθεὶς προσῆλθε κατενώπιον τοῦ βασιλέως ὁ ἐκ τῆς Ἰβερίας μετ' ἐμοῦ ἐληλυθὼς πρέσβυς. Καὶ ὁ βασιλεὺς οἰκιοχειρῶς ἔμπροσθεν τούτου ἐποίησε σταυροὺς τρεῖς μετὰ κινναβάρεως εἰς τὸ ἀνώτερον τοῦ χρυσοβούλλου μέτωπον εἰς βεβαίωσιν κατὰ τὴν ἐκείνων συνθήκειαν· καὶ ἔδωκε τὸν χρυσοβούλλον ἐπὶ τὰς χεῖρας τοῦ πρέσβεως καὶ φησιν αὐτῷ· Ἰδοὺ οὗτος, ἐμὲ δεικνύων, σὺν Θεῷ τῷ ἐρχομένῳ ἔαρι ἐλεύσεται μετὰ τριήρων παραλαβεῖν τὴν νεόνυμφον τὴν ἐμὴν σύννευον. Προσκυνήσας οὖν ὁ πρέσβυς ἀνεχώρησεν. 10. Ἐπεὶ δὲ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐψιθυρίζετο, ὅτι ὁ ἀμυρᾶς ἐβούλετο ἐλθεῖν κατὰ τὸ στενὸν ἐγγὺς τοῦ ἀνωτέρου μέρους τῆς τοῦ Ἀσωμάτου κόμης οἰκοδομησαί τι φρούριον, καὶ βουλῆς γενομένης, ἵνα ὁ βασιλεὺς εἰς Πελοπόννησον στείλῃ, μηνύων τοῦ ἐλθεῖν ἕνα τῶν αὐτὰ δέλφων αὐτοῦ, οἷος δ'

ἄν τις βουλήσῃται τούτων καὶ ὁμοφωνήσῃ, εἰς ὅσα αἱ βασιλικαὶ γραφαὶ διελάμβανον, ἵνα ἀνάγκης ἐπελθούσης ἴδωσιν, εἰ ὁ ἀμηνῶς βούλεται πρᾶξαι τι κατὰ τῆς βασιλείας, ἀπέλθῃ πρὸς τοὺς δυτικούς αὐθέντας καὶ συμαχίαν αἰτήσῃ, ἐν τῷδε τῷ μέσῳ παρήλθον ἡμέραι τινές. 11. Εἶτα προστάξας ἔλθειν με ἐνώπιον αὐτοῦ εἶπέ μοι τάδε· Πρωτοβεστιαρίτα, περὶ τῆς βουλῆς, ἧς ἐστήσαμεν, ἐτοιμάσθητι τοῦ ἀπελθεῖν σε εἰς Πελοπόννησον· καὶ ὡς ἂν διορθώσῃς τὴν ἐκεῖσε ὑπόθεσιν, ἵνα 368 τις τῶν ἀδελφῶν μου ἐλεύσῃται ἐνθάδε, ἀναγκαῖόν ἐστὶν ἀπελθεῖν σε ἐκεῖθεν εἰς Κύπρον πρὸς τὴν ἐμὴν ἀδελφοπάριδα τὴν ῥήγισσαν. Ἡμεῖς δὲ ἐνταῦθα ἐτοιμάσωμέν σοι τὰ ἐπιτήδεια τῆς ὁδοῦ. Μετὰ τὸ ἔλθειν σε κάκειθεν πορεύσῃ αὐθις εἰς τὴν Ἰβηρίαν, ὅπως ἄρῃς τὴν νεόνυμφον τὴν ἐμὴν σύνευνον τὴν μελλοκυρίαν σου. Ἐγὼγε ἀποκριθεὶς εἶπον αὐτῷ· Οὐ δύναμαι παραβῆναι τοῦ προστάγματός σου τοῦ μὴ τελέσαι, ὡς κελεύεις, ἀλλ' ἢ σύντεκνος καὶ δούλη τῆς βασιλείας σου, ἢ γυνὴ μου, ὑποπτεύω μὴ πότε διὰ τὸ συχνάκις με ἀπουσιάζειν αὐτῆς ἀγανακτώσα ἀποκαρήσῃται μοναχὴ ἢ καὶ ἐάσας με ἄλλον λάβῃ, χθὲς γὰρ ἐλήλυθα ἀπὸ Ἰβηρίας, διατρίψας ἐκεῖ ἔτη δύο, καὶ εἰ ἀναχωρήσω αὐθις ἐν βραχυμερίᾳ οἴκοθεν, εὐλογον αἰτίαν εὐρήσει καὶ δικαίαν πρόφασιν τοῦ πρᾶξαι ἐν ἑξ ὧν εἶρηκα. Ὁ δὲ βασιλεὺς γελάσας εἶπέ μοι· Ἄλλ' αὐτὸς λέξον αὐτῇ, ἵνα ταύτην καὶ μόνην τὴν ὁδοιπορίαν συγχωρήσῃ σοι ποιῆσαι, καὶ ἐνόρκω προστάγματι τάσσω· μηκέτι σε ἐνοχλήσω τοῦ ἐξελθεῖν σε πατρίδοθεν. Καὶ μᾶλλον καλῶς ἐπίστασαι τὰ ὅσα σοι ἐπηγγειλάμην εὐεργετῆσαί σε καὶ τί τὰ ἀνά ἡμῶν συλλαληθέντα καὶ τί βουλόμεθα ποιῆσαι. Καὶ τοῦτο βέβαιόν ἐστι καὶ χωρὶς ἐνόρκου προστάγματος, ὅτι αἱ πρεσβεῖαι καὶ ὁδοιπορίαι αἱ ὑπὸ σοῦ παύσωσι. 12. Μηνύσω δὲ καὶ πρὸς τὸν μέγαν δοῦκα τὸν Νοταρᾶν ὅτι, ἐπεὶ τὸ τοῦ μεγάλου δουκὸς ὄφικιον κτῆται, οὐ δύναται ἔχειν καὶ τὸ μεσαστικόν· καὶ τοῦτο λέγω, ἵνα σοὶ δωρήσω. Ἄλλ' ὅμως οὐκ ἔστι πρέπον, ἵνα ἀφαιρέσω αὐτὸ ἐξ αὐτοῦ, ἔστι γὰρ ὡς καταφρονεῖν, εἰ μὴ ἀναβολὴν καὶ τρόπον ποιήσωμεν, ἵνα αὐτοθελῶς ἐγκαταλείψῃ αὐτὸ ἐκεῖνος. Καὶ ἐχέτω δὴ πάλιν τὸ πρωτεῖον τῆς στάσεως καὶ τῆς βουλῆς καὶ τι σιτηρέσιον δι' ἄλλου τρόπου, ἐπεὶ χρὴ ποιῆσαι κάμῃ δύο τῶν ἀρχόντων συμβούλους, ὡς καὶ ὁ βασιλεὺς ὁ ἀδελφός μου εἶχεν, ἵνα ὡς μετ' ἐμοῦ δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐν τῷ παλατίῳ τοῦ προβλέπειν, διορθῶναι καὶ πράττειν τὰς ἀναγκαίας δουλείας καὶ ὑποθέσεις τῆς βασιλείας. 13. Καὶ οὕτως ἐμνηύθη ὁ μέγας δοῦξ διὰ τοῦ ἐμοῦ καὶ αὐτοῦ συντέκνου, τοῦ ἱερομονάχου καὶ πνευματικοῦ πατρὸς Νεοφύτου τοῦ ἐν τῇ τοῦ Χαρσιανίτου μονῆ. Καὶ ἀκούσας ὁ Νοταρᾶς περὶ τούτου τοῦ ὄφικίου ἔστρεψε, πλὴν ἐκουσίως ἢ ἀκουσίως οὐκ οἶδα· καὶ μᾶλλον ἐδείκνυεν, ὅτι καὶ πρὶν ἢ τοῦ εἰπεῖν αὐτῷ περὶ τούτου ἐλογίζετο ποιῆσαι, ὅπως καὶ ὁ βασιλεὺς ἀντιχαρίσῃται τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ ἄλλην τιμὴν. Ταῦτα οὖν πέρας οὐκ ἔλαβον διὰ τὴν ταχέως ἐπελθοῦσαν εἰς ἡμᾶς κοινήν συμφοράν. 14. Καὶ πάλιν εἶπε μοι ὁ βασιλεὺς, ὅτι ἤθελεν εὐεργετῆσαί μοι καὶ τοιαύτην χάριν, ἵνα συζεύξῃ εἰς γυναῖκα τὴν ἐμὴν θυγατέρα τῷ νεανίσκῳ ἐκείνῳ Νικολάῳ τῷ 370 Μελισσηνῷ, τῷ υἱῷ ποτὲ Νικηφόρου τοῦ Μελισσηνοῦ, ὃν καὶ Μελισσοῦργον ἐπωνόμαζον, τοῦ καὶ μεγάλου πρωτοστράτορος, ὕστερον δὲ καὶ μητροπολίτου γεγονότος, ὡς ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ τῆς ἡμῶν ἱστορίας ἐμνήσθημεν· καὶ τὴν ἐπιτροπικὴν διοίκησιν, ἣν προειρήκαμεν, τῶν τούτου τόπων καὶ χώρων δώσω μοι τοῦ ἰθύνειν καὶ κυβερνᾶν, ἕως οὗ ἢ ἐμὴ θυγάτηρ τὸ δέκατον τέταρτον ἔτος φθάσῃ καὶ ὁ γάμος τέλειος γένηται. Καὶ αὕτη μὲν ἦν ἡ ὑπόθεσις, περὶ ἧς ἔλεγεν ὁ βασιλεὺς, ὅτι αἱ δι' ἐμοῦ πρεσβεῖαι καὶ ὁδοιπορίαι παύσωσιν. 15. Εἶρηκέ μοι καὶ τοῦτο, ὅτι ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ἤθελεν ἀποστεῖλαι ἕτερόν τινα τῶν γηραιῶν ἀρχόντων, ἵνα τὰ ἐκεῖσε, ὡς ἔφημεν, διορθώσῃ μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ· καὶ ἀνάθεσιν δώσῃ, πῶς δεῖ πρᾶξαι ἐν κεφαλαίοις πέντε· εἰ κατὰ πρῶτον κεφάλαιον οὐ δυνηθῆναι ποιῆσαι, πρᾶξαι κατὰ τὸ δεύτερον καὶ οὕτω κατὰ διαδοχὴν ἢ τὸ τρίτον ἢ τὸ τέταρτον ἢ ἐξ ἀνάγκης τὸ πέμπτον. Καὶ εἶπέ μοι περὶ

τούτου πάλιν· Ἄλλ' ὑποψίαν ἔχω, ὅτι, ἐὰν ἕτερόν τινα πάρεξ σοῦ ἀποστείλω, οὐ φυλάξει μοι τὴν πρέπουσαν εὐνοίαν καὶ πίστιν, μή πως ἀπατήσωσιν αὐτὸν οἱ δεσπότες καὶ ἀδελφοί μου, ὑποσχόμενοι τούτῳ διὰ 20 χρυσοβούλλου 20 τινὰ κώ μιν ἢ χώραν αὐτῶ καὶ τοῖς κληρονόμοις αὐτοῦ κατὰ διαδοχὴν, καὶ πεισθεὶς ἀποδοκιμάσῃ τὰ τέτταρα εἰρημένα κεφάλαια καὶ πράξῃ κατὰ τὸ πέμπτον, ὅπερ βαρύτερόν μοι ἔσεται. 16. Αὐτὸς οἶδας καὶ τὸν ἀπὸ τῆς Κύπρου ῥηγίσσας τῆς ἐμῆς ἀνεψιάς ἀποσταλέντα μοναχὸν λέγοντά μοι, ὅτι, ἐπεὶ ἡ ῥήγισσα οὐκ εἶχεν ἄνθρωπον πιστὸν καὶ ἐπιτήδειον μηνῦσαί μοι δι' αὐτοῦ, τὰ ὅσα ἦν ἀναγκασίαι, οὔτε δυνατὸν ἦν, ὡς ἐκείνη ἐπεθύμει, συλλαλήσαί μοι διὰ στόματος, ἐξαποστείλω ἐγὼ πρὸς αὐτὴν ἄνθρωπον ἐκ τῆς ἡμετέρας αὐλῆς δόκιμον καὶ πιστόν. Διὰ τοῦτο ἕτερόν τινα οὐχ ἀρμόζει πάρεξ σοῦ εἰδέναι τὰ μυστήρια ἡμῶν· καὶ οὐδεὶς ὁ ἀρμοδιώτερός σου, εἰ μὴ μόνον σύ, ὁ πράξας καὶ στήσας καὶ ὁμιλήσας καὶ πληροφορήσας τὰ πάντα μετ' αὐτῆς καὶ ἐν ἐτέρῳ καιρῷ· διὸ οὐ δύναται δι' ἄλλου τινὸς ἢ ὑπόθεσις πέρας λαβεῖν. 17. Ἐγὼ δὲ πάλιν ἀποκριθεὶς εἶπα τῷ βασιλεῖ· Ὡς κελεύει ἡ βασιλεία σου, τοιοῦτως ἔχει. Ἐνεκεν τούτων τῶν εὐλόγων αἰτιῶν ἡ ἐμὴ σύννευος ἡ δούλη σου ἅμα τοῖς ἐμοῖς συγγενέσιν οὐ κωλύσωσί με, εἰ τύχη καὶ ποιήσω τὸ προσταχθέν μοι· ἦν εὐμενίσω, ἀναφέρων αὐτῇ ἔτι περὶ ὧν διὰ τῆς καλοκαγαθίας τῆς βασιλείας σου ἔταξάς μοι περὶ τῆς 20 ἐμῆς θυγατρὸς ὑπανδρίας καὶ τόπων καὶ 20 τιμῆς δωρήσεως καὶ ἀναδοχῆς πλέον τῶν ἄλλων ἀρχοντισσῶν. Καὶ οὕτως καιροῦ δὴ ὄντος τοῦ ἀριστήναι, προσκυνήσας ἐγὼ ἀπῆλθον οἴκαδε. 18. Μετὰ δὲ τὸν ἄριστον ἐλθόντος τοῦ μεγάλου δουκὸς ἐν τῷ παλατίῳ, ἐφήσατο αὐτῷ ὁ βασιλεὺς, τὰ ὅσα μετ' ἐμοῦ ἐλάλησε περὶ τοῦ 372 πρέσβυν με ἐπελθεῖν, ἀλλ' οὐκ ἀπεκάλυψεν αὐτῷ δι' ἣν αἰτίαν. Καὶ προσέθηκε καὶ τοῦτο, ὅτι ἀναγκαῖόν ἐστι τιμῆσωμεν καὶ ἡμεῖς τὸν Φραντζῆν, διότι τὸ ὀφφίκιον, ὃ κέκτηται, οὐκ ἔστιν εὐχαριστία οὐδεμία πρὸς ἡμᾶς, ἐπεὶ παρὰ τοῦ βασιλέως τοῦ ἀδελφοῦ μου εὐηργετήθη αὐτό. Διὸ λέξον αὐτῷ, ποῖον ἄλλο τῶν ὀφφικίων ὀρέγεται· καὶ ἀκούσωμεν. Καὶ ἐξελθὼν ὁ δουξ καὶ εὐρών με ἐπυνθάνετο, τί ὀφφίκιον ὠρεγόμεν, ἵνα δωρῆσθαι μοι ὁ βασιλεὺς. Ἐγὼ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπον, ὅτι κατὰ νοῦν εἶχον καὶ ἐγὼ αἰτῆσαι μείζον ὀφφίκιον, ὅπερ οὐ κέκτηται ἄλλος καὶ οὔτε ζῶν τὸς μου εὐεργετήσῃ τινὶ ἐτέρῳ πλην ἐμοῦ· καὶ τὸ πρέπον οὕτως μοι δοκεῖ εἶναι, ὃ καὶ ὀρέγομαι, ἐπεὶ καὶ πρὸ 20 τοῦ ἀπελθεῖν με εἰς Τραπεζοῦντα τσαυτὰ ὀνειδίδη καὶ κατηγορίας ἤκουσα καὶ ὑπέφερα διὰ τὸ εἶναι καὶ ἐτέρουσ δύο ἄρχοντας ἐν τῷ ὀφφικίῳ, ὃ ἔχω· ὃ οὐκ ἤθελα. Ἄλλ' ἵνα βεβαιωθῇ ὁ λόγος μου, ὡς μοι εἴρηκας κἀγὼ ὀρέγομαι, εἰ καὶ ἀρεστόν ἐστι τῷ αὐθέντη μου τῷ βασιλεῖ, εὐεργετήσαί μοι τὸ ὀφφίκιον τοῦ μεγάλου κοντοσταύλου. Καὶ οὕτως ἀπῆλθεν ὁ Νοταρᾶς καὶ ἀνέφερε πάντα τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ· Αὐτὸ γὰρ τὸ ὀφφίκιον οὐ δίδωμι οὐδενί, ὅτι ὁ πρῶν μου πενθερός ἐστι μέγας κοντόσταυλος, γεγωνὸς ἐν τῇ Πελοποννήσῳ παρὰ τοῦ βασιλέως τοῦ πατρὸς μου, ὅτε ὠκοδόμησεν τὸν Ἰσθμόν. Πλην δώσω αὐτῷ ἕτερον μείζον ὀφφίκιον, τὸ τοῦ μεγάλου λογοθέτου. Ὁ δὲ δουξ ἀποκριθεὶς εἶπε· Καὶ τί γενήσεται μετὰ τοῦ Παλαιολόγου τοῦ Μετοχίτου, ὅτι ἡ βασιλεία σου ζητήσῃ τοῦ δεσπότη τοῦ ἀδελφοῦ σου ἐποίησας στρατοπεδάρχην τὸν τοῦ Καντακουζηνοῦ υἱὸν διὰ τὴν τῆς συγγαμβρίας συγγένειαν καὶ διὰ τὸν πρωτοστράτορα τὸν ἑαυτοῦ πατέρα; Καὶ ἂν δώσης τῷ Φραντζῆ τὸ τοιοῦτον ὀφφίκιον, ὃ ἐστὶ πρῶτον τοῦ μεγάλου στρατοπεδάρχου, τί γενήσεται; Ὅμως εἰ ἀρεστόν ἐστι τῇ βασιλείᾳ σου, εὐεργετήσον αὐτῷ τὸ τοῦ μεγάλου πριμικηρίῳ ὀφφίκιον, ὃ ἐστὶ μετὰ τὸ τοῦ μεγάλου στρατοπεδάρχου. Ὁ δὲ βασιλεὺς εἶπεν· Ἐγὼ σοὶ προεἶπον, ὅτι ὁ Φραντζῆς οὐδὲν ὀφφίκιον δέχεται παρ' ἄλλου κρατούμενον, εἰ καὶ μείζονον εἴη· Πῶς οὖν καταδέξεται τὸ τοῦ μεγάλου πριμικηρίου; Ὅμως ἐκ δευτέρου λάλησον αὐτῷ καὶ ἴδωμεν τὴν γνώμην αὐτοῦ. Λοιπὸν αὐθις ἦλθε πρὸς με ὁ μέγας δουξ λέγων· Ὁ βασιλεὺς ἔφη, ὅτι τὸ τοῦ μεγάλου

κοντοσταύλου όφφίκιον, έπει ό πενθερός, αύτοϋ έχει τοϋτο, οϋτε σοι οϋτε άλλω τινι εύεργετήσει αύτό, αλλά δώ σει σοι τò τοϋ μεγάλου πριμικηρίου, όπερ και πρώτον τούτου έστί. Κά γώ είπον αύτῶ, ότι εί και πρώτον τοϋ μεγάλου δουκός όφφικίου ήτο, οϋ 374 θέλω άφαιρεθήναι άπό άλλου και20 δοθήναι έμοί. Και οϋτως διελύθη ό σύλλογος. 19. Βουλευθέντος δέ μου μετά τών συγγενών μου και φίλων και οίκείων, περι ών ό βασιλεύς μοι έπηγγείλατο, και καλώς πᾶσιν έδοξεν, 20ίνα τò συνοικέσιον τής έμής θυγατρός γένηται. Περι δέ τοϋ όφφικίου, ως τò φέρον φέρη· και άπέλθω και είς Πελοπόννησον και Κύπρον και σϋν έμοι άρω και τόν άριστόν μου υιόν τόν και κρείττονα σχεδόν είπειν πάντων τών συνηλικιωτών αύτοϋ και άπό τής κινητής μου περιουσίας τò πλέον μέρος, και άπελθειν ήμᾶς διά ζηράς, όπως κά κείνος ίδη τούς τόπους και παιδευθήσεται είς πᾶν τò χρήσιμον έν τῶ βίω. Και εί ίδωμεν, ότι ό άμηνός καθ' ήμῶν βούλεται τι ποιήσαι, έάσω τόν υιόν μου έν τή Πελοποννήσῳ μετά τής κινητής μου ύπάρξεως παρά τοίς μητρικοίς 20μου20 γνησίσις συγγενέσι τοίς κατοικοϋσιν έν χώραις τοϋ μελλογάμβρου μου20· εί δέ οϋκ έσεται τι, έπανα στρέψει πάλιν σϋν έμοί έν τή πατρίδι. 20. Ένεκεν λοιπόν τών είρημένων πασών αίτιών, δηλονότι τοϋ συνοικεσίου τής θυγατρός μου και20 τής τής μάχης ύποψίας και τών λοιπών, ως προείπομεν, ή σύνευνός μου συνεχώρησε τήν πάλιν έξέλευσίν μου. 20'Ως οϋν τὰ τής θυγατρός μου συνοικεσίου έδιωρθώσαμεν ποιήσαντες τὰ προικοσύμφωνα και ίερολογίαν τοϋ άρράβωνος, και χαράς διά τούς γάμους ποιήσαντες, πάντα τὰ άναγκαία διά τήν όδόν ώκονομήσαμεν, εί μη μόνον τὰς βασιλικὰς προστάξεις διά γραμμάτων προσεδόκουν λαβεῖν. 21. Και άπελθών είς τò παλάτιον είσελήλυθα ένδον τοϋ βασιλέως κελλίου, ως σύνηθές μοι, και οϋχ εύρον αύτόν· περι οϋ ήρώτησα και έρρέθη μοι, ότι έν τῶ τετρασάρῳ δωματίῳ έτέρῳ πλησίον τοϋ κελλίου αύτοϋ συνελάλει τῶ ίερεί Άντωνίῳ τῶ Ροδαίῳ. Κάγώ προσμείνας μικρόν, ίδού ό βασιλεύς έξερχόμενος θυμοϋ πνέων και λέγει μοι· Είδες τόν μεσά ζοντά σου τόν Νοταράν, τι διά τοϋ ίερέως Άντωνίου μηνύει μοι; Εἶτα παραλιπών τήν ύβριν λέγει μοι πάλιν· Σϋ έζήτησας τò όφφίκιον τοϋ μεγάλου κοντοσταύλου· έγώ είπον τῶ Νοταρά, ότι οϋτε σοι οϋτε αύτῶ, οϋτε άλλω τινι δώσω διά τινας αίτίας, ως είπον, άλλ' έφην αύτῶ, ίνα δώσω σοι τò όφφίκιον τοϋ μεγάλου λογοθέτου. Ό δέ είπέ μοι ότι, εί Παλαιολόγος ό μέγας στρατοπεδάρχης άκούση τοϋτο, τί γενήσεται, εί σοι εύεργετήσω τò τοιοϋτον άξίωμα; Και σήμεραν έστειλεν, όν είδες έξελθεῖν, τόν έν σχήματι και θεωρία έπιτήδειον, τῶ δέ τρόπῳ και νοῖ άγροικον και άνωφελέστατον Άντώνιον ίερέα, αίτῶν μοι, ίνα τιμήσω τούς σκαιοτάτους και άσυνέτους υιούς αύτοϋ, τόν μέν πρώτον μέγαν λο 376 γοθέτην, τόν δέ δεύτερον μέγαν κοντόσταυλον, έπει και τούς θήτας έκεῖνος άρχει, όπερ έστιν ή ύπηρεσία τοϋ αύτοϋ όφφικίου. Λοιπόν λέγω, εύεργετήσω αύτούς άλλω όφφίκια μετά καιρόν, οϋ τοσοϋτης άξίας όμως, άλλ' έλάττονα· σϋ δέ έση άπό τοϋ νϋν μέγας λογοθέτης. Τοϋτο δέ και μόνον παραγγέλλω σοι, ότι διά τὰ συμβάντα τοϋ καιροϋ και τὰς ποικιλώδεις γνώμας τών άρχόντων και άλλας αίτίας μη προσκυνήσῃς με είς παράστασιν έορτής, ως έξεστι τῶ όφφικίῳ σου, εί μη ό νοτάριος γράψει έν ταίς πρòς τούς άυταδέλφους μου και τήν άνεψιάν μου τήν ρήγισσαν έπιστολαίς και άπλῶς πρòς πάντας, οϋς μέλλω γράψειν περι τής έκεῖσε άποδημίας, σϋ δέ άντιγράψεις πάλιν έκεῖθεν πρòς με και πρòς πάντας τοϋ οἴκου σου. Εί και έν τούτῳ τῶ μέσῳ άκούσωσιν οἱ μη θέλοντες και φανήσεται αύτοίς άσστηρόν ή πικρόν, θέλοντες και μη θέλοντες κατα πίσωσιν αύτό. Έγώ δέ άπεκρίθην τῶ βασιλεῖ λέγων· Κύριος ό Θεός μακροημερεύση τò κράτος σου. Όμως δεόμενος παρακαλῶ τήν άγίαν σου βασιλείαν, έάν μέλλη συμβήναι δι' έμέ τι σκάνδαλον, δι' οϋ προξενηθήσεται λύπη τῶ κράτει σου, μη γένοιτο είς τόν αίώνα, αλλά μάλλον και τò δέρμα μου άφαίρεσον, εί είς είρήνην και εύφροσύνην τή βασιλείᾳ σου είη. Ό δέ είπέ μοι· Ός πιστός θεράπων είρηκας. Όμως μήφρόντιζε περι τούτου οϋδέν· Λυποϋμαι

γὰρ πῶς, μὴ περισκεπτόμενοι τὰς πρὸς με τοσοῦτας παρὰ σοῦ θεραπείας καὶ φιλίας, βούλονται κατὰ σύγ κρισιν τῶν σῶν ταῖς ἑαυτῶν ὑπολήψεσιν ἀποπηδᾶν τοὺς προσήκοντας βαθμοὺς τῶν ὀφφικίων. Πλὴν προσκάλεσον ἐνταῦθα τὸν τὰ ταύτης ὑπὲρ ρεσίας ἐμπιστευθέντα νοτάριον. 22. Καὶ ἐλθὼν ὁ νοτάριος, προστάξας ὁ βασιλεὺς εἶπεν αὐτῷ· Προ εἰπομέν σοι, πρὸς τίνα καὶ τίνα ἔδει σε γράφειν τὰς τῆς πιστώσεως ἐπὶ στολάς, οἷς γράψον, ὅτι μέλλουσι μαθεῖν τὸ πᾶν ὑπὸ τοῦ μεγάλου λογοθέτου Γεωργίου τοῦ Φραντζῆ. Καὶ εἰ μὲν ζήσωμεν καὶ πρόσω, γράψεις αὐτὸν καὶ συγγενῆ ἡμῶν. Καὶ ἐάν τι νικῶν οὐκ ἀρέσῃ, ἄκοντες ὑπομείνωσι καὶ ἀντι νέκταρος ἢ μυρεψικοῦ ποτοῦ τὴν χλοὴν καταπιέτωσαν· εἰ μὴ καὶ σύ, νοτάριε, ἔχε τοῦτο ὡς ἀπόκρυφον μέχρι ἡμερῶν τινῶν. Καὶ συγκατασκευάσας τὰ προστάγματα ἔλαβα αὐτὰ καὶ προσεδόκουν σήμερον ἢ αὔριον προσκυνῆσαι τῷ βασιλεῖ, ἤγουν λαβεῖν ἄδειαν, ἵνα ἀπέλθω, ἰδοὺ ἐξῆλθε τῆς Ἀνδριανουπόλεως ὁ ἀμηρᾶς, βαδίζων καθ' ἡμῶν, καὶ προσ μείναντες ὀλίγον, ἵνα ἴδωμεν, μὴ ποτε κατὰ τὴν ὁδὸν συναντήσῃ ἡμῖν τι ἀπευκταῖον. 378

Ἄρχη τῶν ὀδυνῶν καὶ ἀφανισμοῦ τῆς βασιλευούσης τῶν πόλεων

1 III. Ἰδὼν καὶ ἀκούσας ὁ ἀμηρᾶς Μεεμέτης τὰς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ νίκας καὶ πο λέμους περιφανεῖς καὶ τῶν ἐτέρων αὐτοῦ τρισκαταράτων προγόνων, ἐν ἑαυτῷ ἐφαντά ζετο, τί ἄρα καὶ αὐτὸς ποιήσῃ ἄξιον μνήμης. Ταῦτα οὖν κατὰ νοῦν λογιζόμενος βου λῆ κακῆ καθ' ἡμῶν χρησάμενος ἦν, ἵνα πόλεμον ἐγείρῃ κατὰ τῆς πόλεως· ἔλεγε γὰρ ἐν ἑαυτῷ· Ἐάν τὴν Πόλιν νικήσω, ὑπὲρ πάντας τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἤδη ἐποίησα, διότι αὐτοὶ μὲν κατὰ τῆσδε τῆς πόλεως πολλάκις πειρασθέντες οὐδὲν ἐκατώρθωσαν. 2. Διὰ ταύτης οὖν τῆς ὑποκεκρυμμένης ἐννοίας καλὸν ἐφάνη αὐτῷ, ἵνα περὶ τὸν Ἀσώματον κατὰ τὸ Στενὸν ἄστῃ κτίσῃ, ὡς προεῖρηται, ὅπως καταφυγὴν ἔχη αὐτὸ περὶ ὧν ἐμελέτα ποιῆσαι, ὅπως οὐδὲν τῶν πλοιαρίων, μικρὸν ἢ μέγα, δυνηθεῖη κατελθεῖν ἐκ τοῦ Εὐξείνου Πόντου κατὰ τὴν Πόλιν καὶ ἵνα ῥάδιον ἔχῃσι τὸ πέραμα ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς Εὐρώπην. Θέλων δὲ καὶ βιαζόμενος ἵνα τὰ μελετούμενα ὑπ' αὐτοῦ ἀρ χὴν λάβωσιν, ἰδοὺ τῆ κ -ῆ Μαρτίου τοῦ ἐξηκοστοῦ ἔτους ἐλθὼν ἔπεσεν εἰς τὸ Στενόν, ἵνα οἰκοδομήσῃ τὸ ἄστῃ. 3. Ἰδὼν οὖν ὁ βασιλεὺς τὰς πανουργίας αὐτοῦ ἐβουλήθη ἀποκαλύψαι αὐτὸς πρῶτος τὴν μάχην, ὅπως αὐτὸν ἐμποδίσῃ. Τινὲς δὲ τῆς συγκλήτου ἱερωμένων τε καὶ λαϊκῶν ἐκώλυσαν τὴν γνώμην καὶ βουλήν τοῦ βασιλέως λέγοντες· Μὴ ἀποκαλυφθεῖ ἡ μάχη παρὰ τῆς βασιλείας σου, ἕως ἂν ἴδωμεν, τί βούλεται αὐτὸς πράξαι. Εἰ καὶ ἄστῃ κτίσῃ, ἐν εὐκολίᾳ παραλαμβάνομεν αὐτὸ διὰ τὸ ἐγγύτερον εἶναι ἡμῖν. Ὁ καὶ ἐν ὑστέροις εἶδον τελείως καὶ ἀληθῶς, ὅτι ἐλπίδες κεναὶ τρέφουσι τοὺς ἀνοήτους. 4. Ἐγὼ δὲ ἐναπέμεινα τῆς πορείας ἧς ἠτοιμάσθην, λέγοντες σήμερον καὶ αὔριον ἴδωμεν καὶ ὅτι διὰ ξηρᾶς οὐχ ἀρμόζει, ἐπεὶ ἐπικίνδυνόν ἐστι τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ἐυρήσωμεν πλεύσιμον ἀνά τούτου. 5. Τῷ Ἰουνίῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους, ἰδοὺ ἐδημοσιεύθη ἡ μάχη· καὶ τοῦ καθ' ἡμῶν στρατοπέδου δραμόντος, ἠχμαλώτευσεν πάντας τοὺς ἔξωθεν τῆς πόλεως οἰκοῦντας. Ἐν ᾧ καιρῷ ἐτελείωσε καὶ τὸ ἄστῃ καὶ ἐν αὐτῷ ὠκοδόμησε πύργους τρεῖς ἰσχυροὺς, τοὺς δύο μὲν χερσαίους, τὸν δὲ ἕτερον κατὰ θάλασσαν, ὃς καὶ ὀλίγον τι μείζων τῶν δύο ὑπῆρχε. Τὸ δὲ πάχος τῶν τειχῶν ἦν εἴκοσι καὶ δύο ποδῶν, τὸ δὲ ἔσωθεν αὐτῶν εὐρύχωρον ἦν τριάκοντα καὶ δύο ποδῶν. Εἶτα ἐν μολύβδῳ σκεπάσας τοὺς πύργους καὶ τὸ ἄστῃ καλῶς ἀσφαλί σας καὶ ἐν αὐτῷ φρουροὺς κατέστησε. 380 6. Καὶ τῆ κη-ῆ τοῦ Αὐγούστου ἐγερθεὶς ἐκεῖθεν ἐλθὼν ἔπεσεν ἐπὶ τὰς σούδας τῆς πόλεως· καὶ τῆ πρώτῃ 20 τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς τοῦ #22 ξα-ου ἔτους διέβη εἰς τὴν Ἀνδριανούπολιν, ὡς φαίνεται, ἵνα ταῖς δύο αὐταῖς ἡμέραις ἴδῃ τὰ τείχη τῆς πόλεως καὶ τάφρους καὶ εἴ τι ἔτερον αὐτὸς ἐλογίζετο. 7. Καὶ τῷ αὐτῷ φθινοπώρῳ Ὀκτωμβρίου πρώτῃ στείλας

τὸν Τουραχάνην καὶ τοὺς δύο υἱοὺς αὐτοῦ Ἀχουμάτην καὶ Ἀμάρην μετὰ πλείστου στρατοῦ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ, ἵνα μαχόμενοι ἐμποδίζωσι τοὺς δεσπότας καὶ ἀδελφούς τοῦ βασιλέως δι' ὄλου τοῦ χειμῶνος, ἵνα μὴ ἔχῃσι καιρὸν ἐπιτήδειον καὶ εὐκαιρίαν τῷ ἀδελφῷ καὶ τῇ πόλει βοηθῆσαι καὶ συμμαχῆσαι. Ἐλθόντος οὖν τοῦ Τουραχάνη καὶ τὰ τεῖχη τοῦ Ἴσθμοῦ αὐθις ἀλώσαντος καὶ προσβο-λῆς γενομένης, ἀμφοτέρων τῶν μερῶν πλεῖστοι ἀπεκτάνθησαν· καὶ διὰ τὸ παμπληθεῖς εἶναι τοὺς ἀσεβεῖς, οἱ ἡμέτεροι εἰς φυγὴν ἐτρέπησαν, οὐ δυνάμενοι τοσοῦτον ἀντι στήναι. Αὐτὸς δὲ καταλιπὼν τὴν Κόρινθον καὶ διὰ μέσου τῆς νήσου ἐρχόμενος, αἶχμα λωτεύων, ἀλὼν καὶ σκυλεύων καὶ ἀνδραποδίζων, οὐς εὖρε, καὶ ἔφθασεν ἄχρι τῆς Ἀρκαδίας ἐπαρχίας καὶ τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου, καὶ τὴν ὁδὸν βαδίζων τῆς Ἰθώμης καὶ πάντα τὸν Μεσσηνιακὸν κόλπον ληϊσάμενος ἄχρι τῆς Μαντινίας ἐγγύς. 8. Ἰδὼν δὲ τὸ τοῦ τόπου στενὸν καὶ δύσχωρον, δι' οὗ ὁ στρατὸς οὐκ ἐδύνατο ὁδεύειν ὁμοῦ πάντες, τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἀχουμάτη μέρος οὐκ ἀγενοῦς στρατοῦ δώσας καὶ τὴν ὁδὸν τὴν ἐρχομένην ἐν τῷ Λεοντάρῃ παρήγγειλεν ὁδεύειν· ὁ δὲ δι' ἄλλης ὁδοῦ ὤχετο. Μαθόντες δὲ τοῦτο οἱ δεσπότες καὶ ἀδελφοὶ στείλαντες τὸν Ματθαῖον Ἀσά νην μετὰ στρατοῦ λαθραίως, καὶ ἦλθεν ἐν τῷ τόπῳ, οὗ ἔμελλον περάσαι. Καὶ αἶφνι δίως εἰς αὐτοὺς συρράξαντες πολλοὺς ἀπέκτειναν καὶ ἠχμαλώτισαν· ἐν οἷς εἰς ἣν τῶν αἰχμαλώτων καὶ ὁ Ἀχουμάτης, ὁ τοῦ Τουραχάνη υἱός, ὃν ἀπέστειλαν ἐν Σπάρτῃ πρὸς τὸν δεσπότην κύρ Δημήτριον. 9. Καὶ τῇ ιζ-ῆ τοῦ Ἰαννουαρίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐγεννήθη καὶ ὁ τῶν Παλαιολόγων γένους καὶ τῆς βασιλείας διάδοχος καὶ τοῦ τῶν Ῥωμαίων μικροῦ τούτου σπινθῆρος κληρονόμος, ὁ κύρ Ἀνδρέας ὁ Πα-λαιόλογος, ὁ υἱὸς τοῦ δεσπότης κύρ Θωμᾶ τοῦ πορφυρογεννήτου. Καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτως ἔχει τὰ τῆς Πελοποννήσου.

IV. Ὡς δὲ τὸ ἔαρ ἐπελάμψεν, ὁ ἀμηνῶς, ὃν εἶχε κατασκευασμένον στόλον, οἶκο νομήσας, τὰς ἐλεβόλους καὶ ἐλεβολίσκους καὶ ἑτέρας μηχανάς, ἃς εἶχε προητοιμασμέ 382 νας, εἶτα ἔμπροσθεν στείλας τὸν Χαρατὴν μπασιᾶν μετὰ στρατοῦ, ἐλθὼν ἀπέκλεισε τὴν πόλιν. Καὶ πρὸ τοῦ ἐλθεῖν τὸν ἀμηνῶν, τοὺς ἔξωθεν πύργους τῆς πόλεως τοὺς ἐν ἄ γροῖς καὶ κώμαις, ἐν οἷς ἦσαν τινες ἄνθρωποι συναχθέντες διὰ τὸ ἀφνίδιον τοῦ στρατοῦ, ἐπολιόρησε καὶ ἐπῆρεν. Ἐξ αὐτῶν μέρος ἐδουλώσαντο καὶ μέρος ἐκ τοῦ λιμοῦ καὶ τῆς ἄλλης κακοπαθείας ἐπῆρε καὶ οὐκ ὀλίγους Χριστιανούς ἠχμαλώτευσεν. Τὰ δὲ τοῦ πολέμου ἀναγκαῖα ἐπιτήδεια καὶ μηχαναῖα ἀνά μέσου ἤρχοντο πολλά· ἔφερον γὰρ ἐλεβόλους πολλὰς. Ἐξ αὐτῶν δὲ τινες τοσοῦτον ὑπῆρχον εἰς μέγεθος, ἃς οὐκ ἐδύνοντο τεσσαράκοντα ζεύγη βοῶν ἢ καὶ πεντήκοντα σύρειν ἐκάστην αὐτῶν καὶ πλέον ἢ δύο χιλιάδες ἄνθρωποι. 2. Καὶ τῇ β-α τοῦ Ἀπριλλίου ἔφθασε καὶ ὁ ἀμηνῶς μετὰ πλήθους ἀναριθμήτου στρατοῦ ἵππικοῦ τε καὶ πεζικοῦ. Καὶ ἐλθὼν τὴν σκηνὴν αὐτοῦ πῆγγυσιν ἐξ ἐναντίας τῆς πύλης τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ καὶ ὁ στρατὸς ὡσεὶ ἄμμος θαλάσσης ἐκ τῆς μιᾶς θαλάσσης καὶ τῆς ἑτέρας. Καὶ ὁ τῆς Ἀνατολῆς στρατὸς ἐπήξατο τὰς σκηνὰς αὐτῶν ἐν τοῖς δεξιῶς μέρεσι τοῦ ἀμηνῶ καὶ ἕως τῶν ἀκτῶν τῆς θαλάσσης τῆς Πύλης τῆς Χρυσῆς, ὁ δὲ τῆς Ἑυρώπης ἐν τῇ ἀριστερᾷ καὶ ἕως τῆς Ξυλίνης Πύλης τῶν ἀκτῶν τῆς θαλάσσης τοῦ Κερατίου Κόλπου. Καὶ ὁ ἀμηνῶς περιεκυκλοῦτο ὀρυκτοῖς χαρακώμασι καὶ ξυλίνοις περισταυρώμασι· καὶ ἔξωθεν τοῦ χαρακώματος περίσταντο οἱ ἰαννιτζάροι σὺν τοῖς ἄλλοις εὐγενέσι τοῦ παλατίου αὐτοῦ. Ὁ δὲ μπασιᾶς ὁ τοῦ ἀμηνῶ συγγενῆς ἐλθὼν ἐσκήνωσεν ἅμα τῷ ἐμπιστευθέντι αὐτῷ στρατῷ ἄνωθεν τοῦ Γαλατᾶ. Καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἔφθασε καὶ μέρος τοῦ αὐτοῦ στόλου καὶ ἐπλησίασεν ἐν ταῖς ἀκταῖς τῆς θαλάσσης τῆς πόλεως. Ἦσαν δὲ τριῆρεις ὡσεὶ τριάκοντα καὶ τεσσαράκοντα δρόμωνες, νῆες δὲ καὶ πλοῖα καὶ μονήρεις τριάκοντα καὶ ἑκατόν. Καὶ οὕτως παρέπεται τῇ πόλει πολιορκῶν αὐτὴν πᾶσι τρόποις καὶ μηχαναῖς, διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης περικυκλώσας τὰ δέκα ὀκτὼ μίλια τῆς πόλεως. 3. Καὶ ὁ βασιλεὺς προσέταξε τὴν

σειράν τὴν σιδηρᾶν τὴν βαρυτάτην ἐν τῷ στόματι τοῦ λιμένος βαλεῖν, ἵνα τοῦ στόλου, λέγω τῶν πολεμίων πλοίων κωλύση τὴν ἔφοδον. Ἔσωθεν δὲ τῆς ἀλύσου τὰς παρατυχοῦσας νῆας ἐνέβαλον, ὅπως ἰσχυροτέρως κωλύσωσι τὴν ἔφοδον καὶ κατὰ τῶν ἐχθρῶν ἀντιμάχωνται. Ἦσαν δὲ νῆες τοιαῦται αἱ ἔνδον· ἓκ μὲν Λιγουρίας τρεῖς, ἓκ δὲ Καστελλίας τῆς Ἰβηρίας τῶν Ἰσπανῶν μία, ἓκ τῆς Γάλλων Προβεντζίας ***, ἓκ δὲ τῆς Κρήτης τρεῖς, ἓκ τῆς πόλεως λεγομένης 384 Χάνδαξ ἢ μία, αἱ δὲ δύο ἀπὸ Κυδωνίας, πᾶσαι εἰς παράταξιν πολεμικὴν καλῶς ἦτοι μασμένοι. Ἔτυχον δὲ καὶ ἓκ τῶν Ἐνετῶν τριήρεις ἐμπορικαὶ μεγάλαι τρεῖς, ἃς παρ' Ἰταλοῖς εἴωθε γρόσσας γαλέρας καλεῖν ἢ μᾶλλον εἰπεῖν γαλεάτζας, καὶ ἕτεραι τριήρεις ταχεῖαι πρὸς φύλαξιν καὶ ὑπηρεσίαν τῶν ἐμπορικῶν τεταγμένοι. Καὶ προστάξας ὁ βασιλεύς, ἵνα καὶ αὐταὶ ἐναπομείνωσιν εἰς συνδρομὴν τῆς πόλεως, καὶ οὕτω τὰ τοῦ λιμένος ὠκονόμητο. 4. Ἐκ δὲ τῆς χέρσου ἔστησαν οἱ ἐναντίοι τὴν μεγάλην ἐκείνην ἐλέβολιν, πλάτος ἔχουσαν ἐπὶ τοῦ στόματος σπιθαμὰς δύο καὶ δέκα, καὶ ἑτέρας πόλλας ἐλεβόλεις ἀξίας θεάματος· καὶ στρατήγιον ὀρυκτὸν ποιήσαντες ὑψηλὸν καὶ μετὰ ξύλων σταυρῶσαντες, αὐτὰς ἄνωθεν ἔβαλον καὶ ἐν τόποις τέσσαρσι καὶ δέκα τὰ τεῖχη τῆς πόλεως σφοδρῶς ἔτυπτον. Καὶ ἓκ πετροβόλων μηχανημάτων πολλαὶ οἰκίαι περιφανεῖς ἐγγὺς τῶν τειχῶν ἠχρειώθησαν καὶ μάλιστα τὰ ἀνάκτορα. Ἐκ δὲ τῶν ἐλεβόλεων τὴν πόλιν ἐθορύβουν κροτοῦντες καὶ κλονοῦντες τοῖς τεῖχεσι καὶ τοῖς πύργοις ἐνέδιδον· καὶ διαμφίς οὐκ ἔλιπον θάνατοι ἓκ τε τῶν ἐλεβόλεων καὶ ἐλεβολίσκων καὶ μπαλεστρῶν τε καὶ τόξων καὶ ἑτέρων μηχανημάτων. Καὶ ὁ πόλεμος οὐκ ἔπαυε καθ' ἡμέραν τε καὶ νύκτα καὶ αἱ συμπλοκαὶ καὶ αἱ συρρήξεις καὶ οἱ ἀκροβολισμοί, ἐλπίζων ὁ ἀμυρᾶς διὰ τὸ ὀλίγους εἶναι ἡμᾶς καὶ ἰσχυρῶς κεκοπιακότες εὐκόλως θηρεῦσαι τὴν πόλιν· καὶ οὐκ εἶα ἡμᾶς ἄνεσιν λαβεῖν οὐδ' ὄλωσ. Ἡ δὲ μεγάλη ἐκείνη καὶ ἰσχυρὰ ἐλέβολις διὰ τὸ συνεχῶς σφενδονίζειν, καὶ οὐ τοσοῦτον τὸ μέταλλον ὑπῆρχε καθαρὸν, διεβράγη ἐν τῷ βάλλειν τὸν τεχνίτην τὸ πῦρ καὶ εἰς πολλὰ διεμερίσθη κλάσματα· καὶ ἓκ τούτων πολλοὶ ἀπεκτάνθησαν καὶ ἐπλήγησαν. Καὶ ἀκούσας ὁ ἀμυρᾶς ἐλυπήθη λίαν· καὶ προσέταξεν, ἵνα ἀντ' αὐτῆς ἰσχυροτέραν ἄλλην ποιήσωσι. Καὶ ἕως τῆς αὐτῆς ἡμέρας οὐδὲν ἄξιον ἔργον καθ' ἡμῶν ἐκατέρωθωσεν. 5. Καὶ τῆ 15-ῃ τοῦ αὐτοῦ ἔφθασε καὶ ὁ ἐναπολειφθεὶς στόλος αὐτοῦ ἓκ τε τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ Νικομηδείας καὶ Ἀσίας, ὧν ὁ ἀριθμὸς εἴκοσι καὶ τριακόσια ἰστία. ἔξ ὧν ὑπῆρχον τριήρεις δέκα καὶ ὀκτώ, διήρεις τεσσαράκοντα καὶ ὀκτώ, τὸ δὲ λοιπὸν τοῦ στόλου ἄχρι τοῦ ἀριθμοῦ τῶν τεκ' ἰστίων ὑπῆρχον νῆες μακραὶ καὶ πλοῖα, τῶν γε τὸ φορτίον ἦν μαχίμων καὶ τοξότων ἀνδρῶν παμπόλλων τὸν ἀριθμὸν. ὑπῆρχον γὰρ ἐν τούτοις καὶ δρόμωνες φορτίοι πέντε καὶ εἴκοσι, ἃς εἶχον πεφορτισμένας ξύλα, τίτανον, πέτρας καὶ ἑτέρας ὕλας ἐπιτηδείας πρὸς πολιορκίαν πόλεως. Πλὴν ἐν τῷ λιμένι οὐ ραδίως εἶχον τὴν εἴσοδον δι' αἰτίαν, ἣν εἶπομεν. Ἐλθόντες ἓκ τῆς ἐφῶν περαίας κάτωθεν ὀλίγον τι τοῦ Διπλοῦ Κίονος καὶ μέχρι τῆς ἐκκλησίας τοῦ ἁγίου Κωνσταντίνου ἐγγὺς τὴν στάσιν μετὰ ἀγκύρων ἐποίησαν. 6. Τῆ δὲ δεκάτῃ ἕκτη τοῦ αὐτοῦ ἀριθμήσας τὸν στόλον καὶ τὸν τῆς χέρσου στρατὸν ἰπέων τε καὶ πεζῶν, καὶ εὖρε τριήρεις καὶ διήρεις, μονήρεις δρόμωνας, νῆας καὶ πλοῖα εἴκοσι καὶ τετρακόσια ἰστία· ὁ δὲ τῆς χέρσου στρατὸς ὁ θέλων μάχεσθαι 386 ἦν χιλιάδες ὀκτώ ἐπὶ πενήκοντα διακόσιαι. Οἱ δὲ πρὸς ἀντιπαράταξιν ἄνδρες ὄντες ἔνδον τῆς πόλεως τῆς τοσαύτης εἰς μέγεθος ἦσαν χιλιάδες τέσσαρες καὶ τρεῖς καὶ ἑβδομήκοντα καὶ ἐννακόσιοι ἄνευ τῶν ξένων, μόλις ὄντες χιλιάδες δύο. 7. Ἔγνων γὰρ ἐγὼ τοῦτο οὕτως ἔχειν ἀπὸ αἰτίας τοιαύτης· Τοῦ γὰρ βασιλέως προστάξαντος τοῖς δημάρχοις καὶ στρατηγοῖς, ἔγραψεν ἕκα στος αὐτῶν τὴν δημαρχίαν αὐτοῦ ἀκριβῶς τοὺς δυναμένους σταθῆναι ἐν τῷ κάστρω κοσμικούς τε καὶ μοναχοὺς καὶ τίνα τὰ ὄπλα, ἃ ἕκαστος αὐτῶν κέκτηται πρὸς ἄμυναν. Καὶ οὕτως ἕκαστος τῶν δημάρχων δέδωκε τὸν κατάλογον τῆς δημαρχίας

αὐτοῦ τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ κελεύσας με εἶπεν· Αὐτὴ ἡ διακονία πρὸς σὲ ἀφορᾷ, τὰ φυλακῆς δεόμενα καὶ ἀπὸ κρυφα. Λήψον οὖν τὰ τοῦ καταλόγου καταστιχα καὶ κάθισον ἐν τῷ οἴκῳ σου· ψήφισον ἀκριβῶς πόσοι καὶ τίνες ἄνδρες καὶ πόσα καὶ τί τὰ ὄπλα καὶ ἀσπίδες καὶ τόξα καὶ ἐλεβολικά. Ἐκτελέσας δὲ ἐγὼ τὸ παρὰ τοῦ βασιλέως προσταχθέν μοι παρέστησα τῷ αὐθέντῃ μου καὶ βασιλεῖ τὸ καταστιχίδιον μετὰ λύπης καὶ σκυθρωπότητος πολλῆς· καὶ ἔμεινε ἐν ἀπό κρυφον ἀνὰ ἐμοῦ καὶ αὐτοῦ ἡ ποσότης. 8. Πλὴν δὲ ἦσαν καὶ τινες ὀλίγοι πάνυ ἔκ τε τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν δήμου ἀνωφελέστατοι καὶ δειλοκάριοι, οἱ διὰ τὸν φόβον τοῦ πολέμου καὶ τῶν ἐτέρων ἕναν τίων πανοικί πρὸ καιροῦ ἔκ τῆς πόλεως ἔφευγον. Ὡς δὲ τοῦτο ἐν τοῖς ὡσὶ τοῦ βασιλέως ἐρρέθη, στενάξας ἐκ καρδίας καὶ οὐδὲν ἕτερον ἐποίησεν. 9. Ὑπῆρχε δὲ τις ἐκ τῆς Λιγυρίας ἐν ταῖς δύο ναυσίν, ὃς ἦν ναύαρχος καὶ κύριος τῶν νηῶν, ἀνὴρ πάνυ δεξιός, ἀνδρεῖος καὶ φρόνιμος καὶ ἐπιτήδειος, τοῦνομα Ἰωάννης Ἰουστινιανὸς ὁ γεννάδας. Θεωρῶν δὲ αὐτὸν ὁ βασιλεὺς εἰς τὰ πάντα ἐπίδε-ξιώτατον, δήμαρχον καὶ στρατηγὸν ἐπὶ τριακοσίους ἄνδρας προσέταξεν εἶναι καὶ προ βλεπτήν καὶ διοικητὴν αὐτὸν εἰς ἕτερα τινὰ ἀναγκαῖα τοῦ πολέμου ἐξουσίαν ἔδωκεν αὐτῷ θαρρῆσας μεγάλως εἰς αὐτόν, ὡς ὄντως καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ ἔργα ἄξια μνήμης ἐποίησεν. 10. Ὡς δὲ ὁ ἀμηνῶς τὴν κεκλασμένην ἐλέβωλιν ὑγιῆ καὶ σώαν ἐποίησεν, ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς μετὰ βίας τοῖς τεῖχεσιν ἔτυπτε· καὶ θόρυβον πολὺν ἐν ἡμῖν ἐποίουν μετὰ πάσης μηχανῆς πολεμικῆς, ἀκροβολισμοὺς καὶ συρράξεις καὶ συμπλοκάς ἰσχυρότατας καὶ ἦν πολυειδὲς τὸ κακόν. Οἱ δὲ ἡμέτεροι καθ' ἑκάστην ἡμέραν τὰς μηχανὰς τὰς πολεμικὰς μανθάνοντες καὶ τὰς τῶν ἐναντίων θεωροῦντες, πᾶσαν δειλίαν καὶ φόβον ἐάσαντες, καὶ μηχανὰς καὶ τέχνας καινὰς εὕρισκον καὶ τοὺς ἀντιδίκους οὐκ ὀλίγον ἔβλαπτον. Αἱ δὲ τέχναι μερικαὶ οὐκ εἰς μάκρος ἐστήκεισαν διὰ τὸ μὴ ἔχειν ἡμᾶς τελείως ἄνεσιν καὶ τὰ τῆς μάχης καὶ τοῦ ἀποκλεισμοῦ ἐπιτήδεια. 11. Χαλάσαντες δὲ ἐν τισὶ τόποις τὰ τεῖχη μετὰ τῶν ἐλεβόλεων καὶ πετρο βόλων μηχανημάτων, ἠθέλησαν πληῖσαι τοὺς τάφρους, ἵνα ῥάδιον ποιήσωσι τὴν εἴσοδον καὶ διὰ τῶν χαλασμάτων εἰσέλθωσιν. Ἀκροβολισμοὺς ἐν πρώτοις ἐποίησαν καὶ 388 συρράξεις· μέσον δι' ἐκείνων ἕτερα χῶματα ἐν τοῖς τάφροις ἐρρίπτον καὶ κλάδους δένδρων καὶ ἐτέρας ὕλας, τινὲς δὲ ἐκ τῆς βίας καὶ τὰς σκηνὰς αὐτῶν. Καὶ ἦν ἰδεῖν θέαμα, ὅτι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἔκ τε τοῦ πλήθους καὶ τῆς στενοχωρίας καὶ βίας, ἦν εἶ ἔπιπτον ἐν τοῖς τάφροις. Καὶ οἱ ἐρχόμενοι ὀπισθεν, ἀνηλεῶς ρίπτοντες τὰ ξύλα καὶ χῶματα, αὐτοὺς οἰκτρῶς ἐσκέπαζον καὶ ἐν τῷ ἄδῃ ζῶντας παρέπεμπον· ἕτεροι δὲ καὶ μετὰ προαιρέσεως οἱ πλέον ἰσχυροὶ καὶ δυνάμενοι ἐκ τῆς ὀρμῆς καὶ σπουδῆς τοὺς ἀσθενεστεροὺς ἀντὶ κλάδων καὶ χῶματος ἐρρίπτον ἀπηνῶς. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα ποιοῦντες οὐκ ἐδύναντο φεύγειν ἀβλαβεῖς· ἔκ τε τῶν ἐλεβολικῶν καὶ τζαγκρατόρων καὶ ἐκ τῶν τειχῶν βαρέων λίθων ἀποσφενδονούμενοι οἱ ἐναντίοι αἰσchrῶς ἔπιπτον καὶ πολλὰ κατεπλήττοντο. Καὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων τινὲς ἀβλαβεῖς οὐκ ἐνέμενον· σύροντες δὲ καὶ τὰς ἐλεβόλους αὐτῶν ἕως ἐκ γῆς τῶν τάφρων, καὶ ἡ μάχη καὶ ὁ πόλεμος καὶ ἡ συμπλοκὴ φικαλέα ἐγένετο. Καὶ εἰς αὐτὰ οὐκ ἀγενεῖς ἦσαν καὶ τὰ ἡμέτερα· καὶ θαυμαστὸν ἦν, χωρὶς ἐμπειρίας πολέμου ὄντες, τὴν νίκην εἶχον διὰ τὸ μεγαλοψύχως, καὶ γενναίως ἐντυχόντες ἐποίησαντο ὑπὲρ δύναμιν. Καὶ τοὺς τάφρους ἐνεγέμιζον δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, ἡμεῖς δὲ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς τὰς ὕλας καὶ τὸ χῶμα καὶ τὰ ξύλα ἔσωθεν ἐλκύζοντες, ὥστε αἱ ὀρύξεις τῶν τάφρων ἐναπέμειναν, ὡς καὶ ἦν τὸ πρότερον. Τοὺς δὲ χαλασθέντας πύργους, χοῦν μετὰ σφυρίδων βαστάζοντες καὶ ἀγγείων ξυλίνων οἴνου καὶ ἐτέροις ξύλοις, αὐθις ἀνεκαινίζομεν. 12. Ὁ δὲ ἀμηνῶς θεωρῶν ἠσχύνητο καὶ κατεφρονεῖτο διὰ τὸ τὴν βουλήν αὐτοῦ ἄπρακτον μένειν· καὶ ἐτέραν μηχανὴν πολεμικὴν θέλων ποιῆσαι προσέταξεν, ἵνα ἔλθωσιν τινες ἄνδρες οἱ δυνάμενοι ὀρθῶς ἰδεῖν καὶ ποιεῖν ὅπασ ὑποκεκρυμμένας κάτωθεν τῆς γῆς, ὅπως τὸ στρατόπεδον δι' αὐτῶν εὐκόλως εἰσέλθῃ ἔνδον τῆς

πόλεως· καὶ κατὰ προσταχθὲν ὑπ' αὐτοῦ ἤρξαντο ὀρύσσειν. Ἰωάννης τις Γερμανὸς ἄκρον ἠσκημένος τὰς τοῦ πολέμου μηχανὰς καὶ τὰς τοῦ ὑγροῦ πυρός, ἐνωτισθεὶς τὴν μηχανήν, ἐτέραν ὀπὴν ἐναντίαν ποιήσας καὶ μετὰ ὑγροῦ πυρός τεχνηέντως σκευάσας, ἐρχομένων οὖν τῶν Τουρκῶν μετὰ χαρᾶς διὰ τῆς ὀπῆς, αὐτὸς τὸ πῦρ ἀνάψας τὸ εἰς τὴν ἐναντίαν ὠρυγμένην παρ' αὐτοῦ ὀπὴν πολλοὺς τῶν Τουρκῶν κατέκαυσε καὶ τὰς τέχνας αὐτῶν εἰς οὐδὲν ἀπέδειξεν. Ὀπὴν δὲ μίαν ἐναντίων ὁ γεννάδας Γερμανὸς λαθὼν οὐχ εὗρεν· οἱ Τοῦρκοι καὶ αὐτῇ τὸ ὑγρὸν πῦρ ἀνήψαν, ὃ προητοίμασαν, οὐδὲν ἐκατώρθωσε. Πῦρ γοῦν δέ τινα μόνον παλαιὸν ὀλίγον μέρος ἐκ τοῦ κρότου τοῦ πυρός ἔπεσεν, ὃν δὲ ἡμεῖς εὐθύς ἀνεκαινίσαμεν. Ἦσαν δὲ καὶ τινες γηραιοί, οἱ ἔλεγον ὃ καὶ οἱ ἐναντίοι ἐν ἐτέραις μάχαις ἔπραξαν καὶ οὐδὲν ἐκατώρθωσαν, διὰ τὸ πλεῖον μέρος τῆς πόλεως ὑποκάτωθεν τῶν τειχῶν πετρῶδες εἶναι. 13. Σφαλεῖς δὲ ὁ ἀμηρᾶς καὶ ψευθεὶς ὑπὸ τὰς αὐτὰς ἐλπίδας ἕτερα νέα ἐφευρέματα καὶ μηχανὰς εἰς πολιορκίαν ἐποίη. Ἐλέπολιν γὰρ μεγίστην ἔχουσαν τροχοὺς πολλοὺς μετὰ ξύλων χοντρῶν κατεσκεύασε, πλάτος ἔχουσαν πολὺ καὶ ὕψος· ἐνέδυσσε δὲ αὐτὴν ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν ἐκ τρίτου μετὰ βουβάλων καὶ βοῶν δορῶν· καὶ πύργους 390 εἶχεν ἄνωθεν καὶ παραπετάσματα, ἀναβάθρας καὶ καταβάθρας, ὅπως οὐ δυνησώμεθα τοὺς ἔσωθεν αὐτῆς βλάπτειν. Εἶχε δὲ τὸ ἔξωθεν μέρος ἀνεωγμένον, ἵνα ῥαδίως εἰσέρχονται καὶ ἐξέρχονται οἱ βουλόμενοι. Κατὰ δὲ τὸ μέρος, δι' οὗ ἔμελλον ἐλθεῖν ἐν τῷ ὀρύγματι, εἶχε πύλας τρεῖς μεγάλας μετὰ παρασκευάσματος σφοδρῶς ἐνδεδυμένας. Εἶχον δὲ ἔσωθεν καὶ κύκλοθεν πᾶν ὄργανον καὶ τέχνην πολεμικὴν καὶ πολλὰς ὕλας καὶ ξύλα, ἵνα ῥίψωσιν ἐν τῷ ὀρύγματι, ἤτοι τῷ τάφρῳ ἐν τῷ προσήκοντι καιρῷ, ὅπως ῥαδίως εἰσέλθωσιν ἐν τῇ πόλει. Εἶχον δὲ καὶ κλίμακας ἔχουσας τὰς βαθμίδας μῆριν θώδεις ὑποχαλουμένας διὰ κάλων καὶ αὐθις αἴρουμένας εἰς ὕψος. Προσδεδομένης τοῖς τείχεσι καὶ πάσης ἐτέρας μηχανῆς, ἦν οὐκ ἐδυνήθη ἀνθρώπου νοῦς νοῆσαι, ὡς, οὐκ ἐλπίζω, βασιλεὺς ποτε οὐκ ἐποίησε τοῦ ἀλώσαι φρούριον. Ποιήσαντες δὲ καὶ ἐν ἐτέροις μέρεσιν ἀμάξας μετὰ πλείστων τροχῶν καὶ ἄνωθεν ὡς πύργους, καὶ αὐτοὶ ἐν δεδύμενοι, ὃν τρόπον εἶπομεν, ἔχοντες καὶ αὐτοὶ πλείστας μηχανὰς κατασκευασθείσας μετὰ τοῦ ὑγροῦ πυρός, καὶ ἐν μιᾷ ὥρᾳ ἠτοίμασαν, ἵνα πάντες τὴν σύρραξιν ἅμα ποιήσωσι. Καὶ πρῶτον μὲν μετὰ τῆς φοβερᾶς ἐκείνης ἐλεβόλεως τύψαντες σφοδρῶς ἔρριψαν εἰς ἔδαφος τὸν πύργον τὸν πλησίον τῆς πύλης τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ· καὶ εὐθύς τὴν ἐλέπολιν ἐκείνην σύραντες ἔστησαν ἄνωθεν τοῦ ὀρύγματος. Καὶ ἡ μάχη καὶ ἡ συμπλοκὴ νοσιαία καὶ φρικαλέα ἐγεγόνει· ἦν δὲ πρὶν τὸν ἥλιον ἀνατεῖλαι καὶ δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐκράτησε. Καὶ ποτὲ μὲν ἐν μέρει τὴν συμπλοκὴν καὶ τὴν σύρραξιν ἰσχυρῶς ἠγωνίζοντο, ποτὲ δὲ ἐν μέρει καὶ τὰ ξύλα καὶ τὰς ὕλας καὶ χῶματα τὰ ἔσωθεν τῆς ἐλεπόλεως ἐν τῷ τάφρῳ ἔρριπτον· καὶ ἐκ τοῦ χαλάσματος τοῦ πύργου ὕλην καὶ ἔξωθεν ἐκείνοι ἔρριπτον, ὁδὸν εὐθεῖαν αὐτοῖς ὠκονόμησαν. Καὶ οἱ ἡμέτεροι ἐξ ἐναντίας γενναίως ἀπεμπόδιζον αὐτοὺς καὶ ἐκ τῶν κλιμάκων πολλάκις αὐτοὺς ἀπεκρήμνιζον καὶ τινὰς κλίμακας κατέκοψαν. Καὶ καρτερῶς οἱ ἐναντίοι πολλάκις τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἀπεκρούσθησαν ἄχρι τῆς πρώτης ὥρας τῆς νυκτός. 14. Οἱ δὲ ἀσεβεῖς ἐκ τε τοῦ κόπου τοῦ πολλοῦ καὶ τῶν πληγῶν ἠγανάκτησαν· καὶ ἡ συμπλοκὴ καὶ ὁ πόλεμος ἐλύθη, ἐλπίζοντες μὲν τῷ πρῶτῷ μετὰ ὀλίγου κόπου τὴν βάσιν εὐκόλον εὕρωσιν. Ἀλλὰ τῶν ἐλπίδων ἐψεύσθησαν, διὰ τὸ μὲν Ἰωάννης ὁ Ἰουστινιανὸς ὡς τις ἀδάμας δι' ὅλης τῆς νυκτός ἀναθάρρυνας τοὺς ὑπ' αὐτὸν στρατιώτας καὶ παραινέσας καὶ ὁ βασιλεὺς παρῶν μεθ' ἐτέρων πολλῶν τῶν ἐλθόντων εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον βοηθῆσαι, δι' ὅλης τῆς νυκτός πολλὰ κοπιᾶσαντες τοὺς τάφρους ἐκένωσαν καὶ τὸν πεσόντα πύργον μυρίαὶς μηχαναῖς ἀνῶρθωσαν καὶ τὴν ἐλέπολιν τῶν ἐναντίων ὑποκάτωθεν, οὗ ἔκειτο ἐνδεδυμένη, ἐπυρπόλησαν. Περὶ δὲ τρίτης ἀλεκτροφωνίας ἐλθόντες μετὰ χαρᾶς, ἐλπίζοντες ἵνα τὴν βάσιν, ὡς εἶπομεν, ῥάδιον εὕρωσι, καὶ ὡς εἶδον τὰς ἐλπίδας

αὐτῶν κενάς, ἐθαύμασαν. Καὶ ὁ ἀμηρᾶς λυπηθεὶς μᾶλλον καὶ αἰσχυνθεὶς ἐθαύμασε τὴν ἐπιδεξιότητα τῶν ἡμετέρων καὶ ἔλεγε, θαυμάζων τάχα· Ἐὰν καὶ αἱ τριάκοντα ἐπτὰ χιλιάδες προφῆται εἶπόν μοι ἄν, ὅτι αὐτοὶ οἱ ἀσεβεῖς, λέγων ἡμᾶς, διὰ μιᾶς νυκτὸς δύνωνται ποιῆσαι, ἃ ἐποίησαν, οὐκ ἐπίστευον. Ἔπειτα μὲν θεωρῶν μὴ ἔχειν φόβον ἡμᾶς οὔτε δειλίαν εἰς τοὺς ἀκροβολισμοὺς καὶ συρρήξεις ἅς 392 ἐποίουν δι' ὅλης τῆς ἡμέρας, καὶ τοὺς ἀναριθμήτους ἐλεβολίσκους βέλητε καὶ πέτρας ἄνωθεν ἡμῶν βρεχομένας ὡς ὑετὸς ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἀντ' οὐδενὸς κινδύνου πάντα ἔλο γιζόμεθα, εἰς ταραχὴν καὶ σύγχυσιν λογισμοῦ μεγάλην ἐνέπεσεν αὐτὸς τε καὶ πᾶσα ἡ βουλή αὐτοῦ. Καὶ ταῦτα μὲν δὴ οὕτως εἶχον.

V. Καὶ τούτων γινομένων πολιορκουμένης τῆς πόλεως νῆες τρεῖς Λιγουρίται ἐκ Χίου φόρτον λαβόντες καὶ ἄνεμον τηρήσαντες ἐπιτήδειον τὸν πλοῦν πρὸς ἡμᾶς ἐποιοῦντο. Διερχομένων δὲ αὐτῶν εὖρον καθ' ὁδὸν καὶ ἑτέραν μίαν βασιλικὴν νῆα ἐκ Σικελίας μετὰ σίτου ἐρχομένην. Καὶ φθάσασαι ἐν μιᾷ τῶν νυκτῶν ἐγγὺς τῆς πόλεως, τῷ πρῶτῳ αἱ ἡμερόσκοποι τριήρεις τοῦ ἀμηρᾶ ἰδόντες αὐτάς, ὥρμησαν καὶ ἐκ τοῦ στόλου μέρος πολὺ κατ' αὐτῶν μετὰ πάσης χαρᾶς, μετὰ τυμπάνων καὶ κερατίνων σαλπίγγων κροτοῦντες, ἐλπίζοντες ἐν εὐκολίᾳ τάσδε τὰς νῆας σαγηνεῦσαι. Ὡς δὲ ἤγγισαν καὶ τὸν πόλεμον ἀνήψαν καὶ ἀκροβολίζοντο, ἐν πρώτοις ἦλθον κατὰ τῆς βασιλικῆς νηὸς μετὰ ἐπηρμένης ὀφρύος. Ἡ δὲ ναῦς ἐκ τῆς πρώτης προσβολῆς μετὰ ἐλεβόλεων καὶ ἐλεβολίσκων καὶ βελῶν καὶ πετρῶν κακῶς ἐδεξιόσωτο αὐτούς. Καὶ ἐλθόντες ταῖς πρῶταις ὑποκάτωθεν τῆς νηὸς, αὐτοὶ δὲ μετὰ χύτρων κατασκευασμένων τεχνικῶς πυρὶ ὑγρῷ καὶ πέτραις μακρόθεν ἀπέπεμπον διὰ τὸ γίνεσθαι πολὺν φόνον κατ' αὐτούς. Ἡ μεῖς δὲ ἐκ τῶν τειχῶν ἄνωθεν ταῦτα θεωροῦντες, ἐδεόμεθα τοῦ θεοῦ ἐλεῆσαι αὐτούς καὶ ἡμᾶς. Ὁ δὲ ἀμηρᾶς ἔφιππος ἐστῶς κατὰ τὰς ἀκτὰς τῆς θαλάσσης ἐθεώρει τὰ γε νόμενα. Καὶ πάλιν ἐκ τρίτου ἐμακροβολίζοντο καὶ αὐθις θέλοντες συρρῆξαι μετὰ ἐπηρμένης ὀφρύος καὶ μεγάλων ἀλαλαγμῶν, οἱ δὲ ναύκληροι καὶ κυβερνήται καὶ ναύαρχοι ἀνδρείως καὶ ῥωμαλέως σταθέντες, τοὺς ναυτίλους παρεθάρρυναν ἀποθανεῖν μᾶλλον ἢ ζῆν, καὶ μάλιστα ὁ ναύαρχος τῆς βασιλικῆς νηὸς τοῦνομα Φλαντανέλας ἐκ πρύμνης εἰς πρῶραν διερχόμενος καὶ φωναῖς τοὺς ἑτέρους διεγείρων, 20ῶστε οὐ δύναμαι γράφειν τὰς φωνὰς αὐτοῦ 20 καὶ τοὺς τῶν ἑτέρων κρότους ἕως τῶν οὐρανῶν αἶρομένας. Καὶ ἡ συρρῆξις πάλιν ἰσχυροτέρα ἐγεγόνει καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν τριήρων ἀπεκτάνθησαν καὶ ἐπλήγησαν καὶ δύο τῶν τριηρέων πυριαλώτους ἐποίησαν· καὶ θεωροῦντες τὰς νῆας ἐδειλίασαν. Ὁ δὲ ἀμηρᾶς θεωρῶν μηδὲν ἄξιον ἔργον ποιοῦντας, τὸν τοσοῦτον καὶ τηλικούτον στόλον, ἀλλὰ μᾶλλον ἠττῶντο, μανεῖς καὶ θυμῷ ληφθεὶς βρυχώμενος, τοὺς ὀδόντας τρίζων, ὕβρεις ἐνέχεε καὶ ἐλοιδόρει τοὺς ἑαυτοῦ, δειλοκαρδῖους καὶ γυναικῶδεις καὶ ἀνωφελεῖς ἀπεκάλει. Καὶ τὸν ἵππον κεντρίσας ἦλθον ἐντὸς τῆς θαλάσσης, ἦσαν γὰρ ἐγγὺς τῆς χέρσου αἱ τριήρεις ὡσεὶ λίθου βολήν, καὶ τὰ πλείονα τῶν χιτόνων αὐτοῦ ἐβάφησαν ἐκ τῶν τῆς ἀλμυρῆς θαλάσσης ὑδάτων. Ὁ δὲ στρατὸς ὁ παρὰ τὴν χέρσον θεωροῦντες αὐτὸν οὕτως μαινόμενον ἠγανάκτουν λυπούμενοι καὶ τοὺς ἐν τῷ στόλῳ ἐβλασφήμουν· καὶ πλεῖστοι ἐκείνων ἔφιπποι 394 τῷ ἀμηρᾶ καὶ αὐτοὶ ἀκολουθοῦντες ἕως τῶν νηῶν ἤγγισαν. Ἐκ δὲ τοῦ στόλου οὕτως θεωροῦντες αὐτὸν πράττοντα καὶ αἰσχυνθέντες τὰς ὕβρεις, ἄκοντες καὶ ἐκόντες μετὰ θυμοῦ μεγάλου μετέστρεψαν αὐθις τὰς πρῶρας κατὰ τῶν νηῶν καὶ ἐμάχοντο ἰσχυρῶς. Καὶ τί χρὴ λέγειν; Οὐ μόνον εἰς οὐδὲν τὰς νῆας ἔβλαψαν, ἀλλὰ καὶ τοσοῦτος φόνος καὶ πληγὴ ἐγεγόνει κατ' αὐτούς, ὥστε οὐκ ἐδύναντο αἱ τριήρεις ἐπιστρέψαι. Ἐφονεύθησαν δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, 20ῶς ἔμαθον ἐγώ 20, ἐξ αὐτῶν πλεῖον ἢ δυοκαίδεκα χιλιάδες Ἀγαρηνοί, μόνον ἐν τῇ θαλάσσει. Ἐλθούσης δὲ τῆς νυκτὸς, ἐξ ἀνάγκης ὁ στόλος μικρὸν ἀνεχώρησε καὶ αἱ νῆες εὐκαιρίαν εὐροῦσαι εἰσῆλθον ἐν τῷ λιμένι ἄνευ οὐδενὸς ἀποκτανθέντος, εἰ μὴ

τινων ὀλίγων πληγέντων· καὶ μετ' οὐ πλείστας ἡμέρας τινὲς ὀλίγοι ἐξ αὐτῶν πρὸς Κύριον ἐξεδήμησαν. Ὁ ἀμηρᾶς δὲ τοσοῦτον μα νεῖς καὶ λυπηθεὶς κατὰ τοῦ τοῦ στόλου δρουγγαρίου ἤθελεν αὐτὸν ἀνασκολοπίσαι, λέγων ὅτι ἔνεκεν τῆς ἐκείνου ἀνανδρείας καὶ ὀλιγοψυχίας αἱ νῆες ἐκείναι οὐχ ἔαλοντο, ἀλλ' δι' ἀπροσεξίας τούτου καὶ ἀνωφελείας τῆ νυκτὶ ἐκείνη ἐξαλύξασαι εἰσηλθὼν ἐν τῷ λιμένι. Τινὲς δὲ τῶν ἀρχόντων τῆς βουλῆς καὶ αὐλῆς τοῦ ἀμηρᾶ ἐδεήθησαν καὶ οὕτως τοῦ ζῆν τῷ δρουγγαρίῳ ἐχαρίσατο, πλὴν τοῦ ἀξιώματος αὐτὸν ἐγύμνωσε καὶ πάντα τὸν βίον αὐτοῦ τοῖς ἰαννιτζάροις ἐχαρίσατο. 2. Καὶ πάλιν κατηφῆς ὑπάρχων ὁ ἀμηρᾶς καὶ περίλυπος καὶ τὰς χεῖρας ὡς κύων δάκνων καὶ λάξ τῷ ποδὶ κατὰ γῆς, θεωρῶν τοὺς τοίχους ρίψας δις καὶ τρίς καὶ τοὺς τάφρους γεμίσας, καὶ εὐθύς πάλιν ἀνωρθωμένους εὗρισκε, καὶ πῶς ἑκατὸν πεντή κοντα τριήρεις, διήρεις τε καὶ μονήρεις οὐκ ἐδυνήθησαν ἀλῶσαι τὰς τέσσαρας ἐκεῖ νας νῆας, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ τοσοῦτον φόνον εἰς αὐτοὺς ἐποίησαν, στενάζων ἐκ καρ δίας καὶ καπνὸς ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ἀνέβαινε. Καὶ ἐλογίζετο, τί ἔδει ποιῆσαι, ἵνα τὴν πόλιν πλεῖον θλίψη καὶ στενοχωρήση καὶ διὰ θαλάσσης καὶ ξηρᾶς τὴν ἐμβολὴν ποιήση· καὶ ἐλογίζετο τοιαῦτα μηχανῆ, ἵνα μέρος τοῦ στόλου εἰσφέρει ἔσω τοῦ λιμένος. Καὶ ἦν ὁ λόγος εὐθύς καὶ τὸ ἔργον· καὶ ἐκ τοῦ ὄπισθεν μέρους τοῦ Γαλατᾶ διὰ τοῦ λόφου ὁδὸν εὐθεῖαν ὤκονόμησε κατερχομένην ἄχρι τοῦ λιμένος καὶ σανῖσι καὶ ξύλοις πᾶσαν κατέστρωσε καὶ μετὰ στέατος βοῶν καὶ κριῶν ἤλειψεν αὐτὰς καὶ ὄργανα πολύτροπα ἕτερα ποιήσας καὶ μηχανάς, ὥστε τὰς τριήρεις καὶ διήρεις ἐν εὐκολίᾳ ἄ νωθεν ἐν τῷ λόφῳ σύρας κατεβίβασεν αὐτὰς ἔνδον τοῦ λιμένος. Καὶ ἦν τὸ ἔργον θαυ μαστὸν καὶ ναυμαχίας στρατήγημα ἄριστον. Ἐγὼ δὲ λογίζομαι, τῷ Καίσαρι Αὐγούστῳ ἐμιμήσατο, ἠνίκα μετὰ τοῦ Ἀντωνίου καὶ Κλεοπάτρας ἐμάχετο, ὅς διὰ τὸν σάλον τῆς θαλάσσης καὶ τοὺς ἐναντίους ἀνέμους οὐκ ἐδυνήθη περιοδεῦσαι κύκλωθεν τῆς νήσου τοῦ Πέλοπος καὶ ἐλθὼν διὰ τοῦ Ἴσθμου, τὰς νῆας σύρας ἔτι, πρὸς ἑῶαν τῆς Ἑλλάδος θαλάσσης, ταχέως ἐν τῇ Ἀσίᾳ ὤδευεν· ἢ τῷ Νικήτῃ πατρικίῳ, ὅτε καὶ 396 αὐτὸς ἐκ τῆς Ἑλλαδικῆς θαλάσσης τὰς τριήρεις ἐν τῇ δυτικῇ περάσας διὰ τοῦ Ἴσθμου τοὺς Κρήτας ἐν τῇ Μεθώνῃ καὶ Πύλῳ ἐτροπώσατο. 3. Λοιπὸν ὁ ἀμηρᾶς τὰς τριήρεις εἰσφέρειας ἐν μιᾷ νυκτί, ἔνδον τοῦ λιμένος πρῶτ' ἠϋρέθησαν. Εἶτα γέφυραν κατασκευάζει τρόπῳ τοιῶδε· ἀκάτια γάρ τινα καὶ ἀγγεῖα μεγάλα ξυλοπύθους συναξας πολλοὺς καὶ ξύλοις μακροῖς, ἦτοι δοκοῖς, καὶ σιδήροις καὶ σχοινίοις ἰσχυρῶς καὶ δυνατῶς συσφίγξας καὶ δήσας, ἵνα μὴ τὰ ἀλμυρὰ ὕδατα δυνηθῶσιν ἐκθλίψαι τὸ ἔργον, εἶτα ἄνωθεν τῶν ἀκατίων καὶ ἀγγείων καὶ τῶν ξύλων συνίδας δυνατῶς δήσας μετὰ σιδηρῶν σκολόπων καὶ περόνων, ἐξ ὧν γέφυρα ἐγεγόνει δυνατὴ καὶ καλή, ἔχουσα τὸ πλάτος ὀργυίων πεντήκοντα, τὸ δὲ μᾶκρος ἑκατόν, ὥστε ἐφαίνετο τὴν μέσην πᾶσαν τοῦ λιμένος ὡς ἐν ξηρᾷ περιπατεῖν. Εἶτα καὶ ἐλέβολιν ἄνωθεν τῆς γεφύρας βαλὼν καὶ αἱ τριήρεις ὁμοῦ τὰ τῆς πόλεως τεῖχη ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν ἔτυπτον. 4. Ἰδὼν δὲ ταῦτα ὁ βασιλεὺς καὶ πᾶσα ἡ πόλις εἰς ταραχὴν λογισμῶν μεγάλων ἐνέπεσον· ἐδεδίει γὰρ ὁ βασιλεὺς διὰ τὴν ὀλιγότητα 20ῆμῶν. Καὶ βουλῆς γενομένης, ἵνα οἱ στρατηγοὶ καὶ δήμαρχοι καὶ οἱ ἕτεροι ἄριστοι ἄνδρες Ἴταλοί τε καὶ Ῥωμαῖοι, οἱ ὀλίγοι πάνυ εὐρεθέντες, ὅπου δ' ἂν νεωστὶ προσταχῶσιν, ἐν ἐκείνοις τοῖς τόποις ἕκαστος αὐτῶν ἀπέλθῃ καὶ τοὺς τοίχους φυλάττειν καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἀντιμάχασθαι. Καὶ πρῶτον μὲν τῷ τῆς Ἐνετίας μπαίλῳ τούνομα Ἰερωνύμῳ Μινότῳ ἐνεμπιστεύθηφυλάττειν καὶ οἰκονομεῖν τὰ ἀνάκτορα καὶ πάντα τὰ ἐκεῖσε· τῷ δὲ τῶν Καταλάνων ἀστάνδῃ ἐδόθη, ἵνα φυλάττῃ ἐν τοῖς μέρεσι τοῦ Βουκολέοντος ἄχρις ἐγγὺς τοῦ Κον τοσκαλίου· τῷ δὲ Ἰακώβῳ Κονταρίνῳ, ἵνα φυλάττῃ τὰ μέρη τῶν τοίχων τοῦ ἔξωθεν λιμένος καὶ ἕως ἐγγὺς τῶν Ὑψωμαθίων, ὅς οὐ διέλιπε ποιεῖν τὰ ὅσα ἔξεστι στρατιῶ ταις καὶ μάλιστα τοῖς εὐγενέσι· Μανουὴλ δὲ τῷ ἐκ τῆς Λιγυρίας φυλάττειν τὰ μέρη τῆς πύλης τῆς λεγομένης χρυσῆς μετὰ

διακοσίων ἀνδρῶν τοξότων τε καὶ μπαλαιστρῶν· εἶχον γὰρ ἐν ἐκείνῳ τῷ μέρει ἑλέπολιν ἐναντίαν, καὶ αὐτὴ μετὰ βουβάλων καὶ βοῶν δορῶν ἐνδεδυμένην· καὶ τὰ τείχη μετὰ μηχανῶν ἔτυπτον. Παύλῳ μὲν καὶ Ἀντωνίῳ καὶ Τρωίλῳ τοῖς αὐταδέλφοις ἐνεμπιστεύθη, ἵνα φυλάττωσι τὸ Μυριάνδρον, ὅπου καὶ ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν ἡ πόλις ἦν ἐπικίνδυνος καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας πεζοὶ τε καὶ ἵππεοὶ τοῦ πλήθους τῶν Τουρκῶν ἐμάχοντο γενναίως καὶ ἀνδρείως καὶ συχνάκις καὶ τὰ τείχη χαλάσαντες καὶ θέλοντες εἰσελθεῖν, κακῶς ἀπεδιώχθησαν. Καὶ φόνον εἰς αὐτοὺς οὐκ ὀλίγον ἐποιοῦν καὶ μέρος μὲν τῶν κλιμάκων αὐτῶν ἔσω ἔσυρνον, μέρος δὲ ἔθλαζον· καὶ τὰ τῶν ἀνδρῶν ἄθλα καὶ γέρα μνήμης αἰωνίου ὑπῆρχον ἄξια. 5. Θεοφίλῳ μὲν τῷ Παλαιολόγῳ, ἀνδρὶ ἐμπείρῳ πάσης πραγματείας καὶ τῆς ἐλληνικῆς παιδείας τε καὶ μαθηματικῆς εἰς ἄκρον γευσασμένῳ ἐπιστεύθη φυλάττειν κατὰ τὰ μέρη τῆς Πύλης τῆς λεγομένης Σηλυβρίας. Τῷ δὲ Ἰωάννῃ τῷ Ἰουστινιανῷ τῷ αὐτοῦ στρατηγῷ, τῷ εἰς πᾶν τε καλῷ καὶ ἐπιτηδεῖῳ, πρὸς ὃν καὶ ὁ βασιλεὺς πολλὰ 398 θαρρῶν διὰ τὴν γεναιότητα καὶ ἀνδρείαν καὶ τόλμην αὐτοῦ, ἐδόθη, ἵνα μετὰ τετρακοσίων στρατιωτῶν Ἰταλῶν τε καὶ Ῥωμαίων φυλάττη ἐν τοῖς μέρεσι τῆς πύλης τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ, ἔνθα οἱ Τοῦρκοι πλεῖον τῶν ἄλλων μερῶν ἐμάχοντο καὶ τὴν ἑλέπολιν τὴν μεγάλην καὶ ἑλέπολιν ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν ἔστησαν, διὰ τὸ εἶναι τὸν τόπον ἐπιτήδειον πρὸς τὸ πολεμεῖν τὰ τείχη καὶ τὴν πόλιν καὶ διὰ τὸ εἶναι καὶ τὸν ἀμυρᾶν ἀντικρὺς ἐκεῖ ἐσκηνωμένον. Θεοδώρῳ μὲν τῷ ἐκ Καρύστου, ἀνδρὶ πολεμιστῇ καὶ δραστικωτάτῳ καὶ τοξότη ἡσκημένῳ ὑπὲρ ἄνθρωπον, καὶ Ἰωάννῃ Γερμανῷ, ἀνδρὶ τὰς τοῦ πολέμου μηχανὰς καλῶς εἰδότι, ἐδόθη, ἵνα φυλάττωσιν ἐν τοῖς μέρεσι τοῖς Καλυγαρίοις, ὁ δὲ Ἰερώνυμος καὶ Λεονάρδος οἱ Λιγουρῖται ἵνα φυλάττωσιν ἐν τοῖς μέρεσι τῆς πύλης λεγομένης Ξυλίνης. Τῷ δὲ καρδηναλίῳ Ῥωσσίας ἐδόθη, ἵνα φυλάττη ἐν τοῖς μέρεσι τοῦ Κυνηγεσίου καὶ ἕως τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ὁ δὲ μέγας δούξ ὁ Νοταρᾶς ἵνα φυλάττη ἐν τοῖς μέρεσι τοῦ Πετρίου καὶ ἕως τῆς Πύλης τῆς ἁγίας Θεοδοσίας. Ἐν δὲ τοῖς μέρεσι τῆς Πύλης τῆς λεγομένης Ὠραίας φυλάττειν ὠρίσθησαν οἱ ναῦται καὶ οἱ ναύκληροι καὶ οἱ κυβερνήται, οὓς εἶχεν ἡ ναὺς ἡ ἐκ τῆς Κρήτης. 6. Τῷ δὲ Γαβριήλ Τριβιζάνῳ τῷ τῶν Ἐνετῶν τριήρεων ἄρχοντι μετὰ καὶ ἐτέρων ἀνδρῶν πεντήκοντα ἐδόθη τηρεῖν τὸν πύργον τὸν ἐν μέσῳ τοῦ ρεύματος τὸν φυλάσσοντα τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος καὶ ἕως τῆς ἀντικρῆς Πύλης τῆς Βασιλικῆς· καὶ τὸ ἐμπιστευθὲν αὐτῷ μέρος ὡς ποιμὴν καὶ οὐ μισθωτὸς καλῶς ἐφύλαττε. Τῷ δὲ Ἀντῶν νίῳ Δέδῳ ἄρχοντι τῶν ἐμπορικῶν τριήρεων ἐδόθη φυλάττειν τὰς τριήρεις αὐτοῦ καὶ τὰς νῆας ἐντὸς ἀλύσεως, ὡς εἴρηται· αἱ δὲ νῆες ἐκεῖναι διὰ τὸ εἶναι αὐτὰς καλῶς ἠτοιμασμένας εἰς παράταξιν πολέμου, οἱ ὄντες ἔσωθεν μετὰ σαλπύγγων καὶ τυμπάνων καὶ φωνῶν ἀναριθμῆτων τὰς τῶν Τουρκῶν τριήρεις καὶ νῆας εἰς μάχην ἐκάλουν· καὶ ἂν κροβολισμοὶ οὐ διέλιπον ἀνὰ μέσον αὐτῶν καθ' ἑκάστην ἡμέραν, πλὴν οὐ τελείαν συμπλοκὴν ἐποιοῦν. Οἱ δὲ ἕτεροι εὐγενεῖς καὶ ἄριστοι ἄνδρες τῆς πόλεως ἐν τόποις ἀναγκαίοις διεμερίσθησαν φυλάττειν· καὶ πᾶν τὸ δυνάμενον οὐ διέλιπον ποιεῖν. Τοὺς δὲ μοναχοὺς καὶ ἱερεῖς καὶ κληρικοὺς καὶ τοῦ λοιποῦ καταλόγου τῆς ἐκκλησίας ἄνδρας διέταξαν, ἵνα διαμερισθῶσιν ἔνθεν κάκειθεν ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς πόλεως, ἵνα τοῦ Θεοῦ δεόμενοι καὶ ἡμεροσκόποι καὶ νυκτοσκόποι ὧσι καὶ δεήσεσιν ἐξιλεοῦσθαι τὸ θεῖον ὑπὲρ τῆς σωτηρίας τῆς πόλεως. Τὸν δὲ Δημήτριον τὸν Καντακουζηνὸν καὶ τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ Παλαιολόγον Νικηφόρον μετὰ καὶ ἐτέρων τινῶν κατέταξαν ἐν τῷ σεπτῷ ἀποστολείῳ καὶ ἐν ἐτέροις τόποις περιπατεῖν μετὰ ἑπτακοσίων ἀνδρῶν, ἵνα, εἰς 400 οἶον δὴ τόπον ἀνάγκη ὑπάρχει, βοηθήσωσιν. 20' ὁ δὲ βασιλεὺς ἅμα τῷ Φραγκίσκῳ τῷ Τολέδῳ τῷ συγγενεῖ αὐτοῦ, ὃς κατάγεται, λέγουσιν, ἐκ τοῦ αἵματος περιφανοῦς βασιλέως Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ μεθ' ἡμῶν ἔφιππος δι' ὅλης τῆς ἡμέρας καὶ νυκτὸς περιπατῶν ἦν γύρωθεν ἔνδον τῆς πόλεως καὶ τῶν τειχῶν· καὶ τὰ εἰς ἀνάγκην τοῦ

πολέμου ἡτοιμάζομεν. 7. Ἐπειδὴ δὲ καὶ χρημάτων ἐσπάνιζον τὰ βασιλεία διὰ τὸν μισθὸν τῶν στρατιωτῶν, προσέταξεν ὁ βασιλεὺς λαβεῖν τὰ τῶν ἐκκλησιῶν σκεύη ἅγια καὶ ἀφιερωμέ να τῷ Θεῷ καὶ χρήματα 20 ἐποιήσαμεν. Καὶ μή τις ἐγκαλέσειεν ἡμᾶς ὡς ἱεροσούλους ἔνεκεν τοῦ καιροῦ ἀνάγκης, ὡς καὶ ὁ Δαβὶδ πεπονθὼς πεινάσας τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγεν, ἃ οὐκ ἔξεστι φαγεῖν, εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι μόνοις. Ἔλεγε γὰρ ὁ βασιλεὺς: Ἄν ὁ Θεὸς λυτρώσῃ τὴν πόλιν, τετραπλοῦν ἀποδώσω τῷ Κυρίῳ μου. 8. Καὶ αὐθις ἐτέρας βουλῆς γενομένης, ἵνα τὰς ἐν τῷ λιμένι φερομένας τριήρεις καὶ γέφυραν ἐμπρήσωσι μηχανὴν τινί, διότι μεγάλην ταραχὴν καὶ κίνδυνον αἱ νῆες αὐταὶ τῇ πόλει ἐνέδιδον καὶ ὅτι μηχανὴν εὗρον. Καὶ τὴν βουλήν ἐκφωνήσας τῷ βασιλεῖ Ἰάκωβος Κόκκος ὁ Ἐνετός, ἀνὴρ ὀξύτερος τοῦ ποιεῖν ἢ λέγειν, ὃς ἐνεμπιστεύθη τοῦ πέρας δοῦναι τῇ ὑποθέσει, καὶ ἀρξάμενος τοῦ ἔργου πάνυ ἐπιτηδείως καὶ καλῶς τρόπῳ τωῖδε, ἀκάτια τρία πάνυ ταχέα καὶ γοργὰ οἰκονομήσας, καὶ τεσσαράκοντα νέους θαρσαλέους καὶ μεγαλοψύχους καὶ ἀνδρείους ἐν αὐτοῖς ἔβαλε, Γραικοὺς τε καὶ Ἰταλοὺς, καὶ καλῶς παραγγείλας αὐτοῖς καὶ τὰς κατασκευασθείσας μετὰ τοῦ ὑγροῦ πυρὸς τέχνας δώσας, ἵνα ἔλθωσι νυκτὸς καὶ περάσωσι πρὸς τὸν Γαλατᾶν καὶ πλησίον τῆς πέρας ἐκείνης γῆς ἔλθωσιν ἕως τῶν τριήρων καὶ τὰ ὀρισθέντα πράξωσι· καὶ ἐγεγόνει γὰρ ἄν, εἰ μὴ καὶ εἰ τὸ αὐτὸ ἢ κακὴ τύχη 20 ἡμῶν ἐμπόδισεν. Ἐλθόντες δὲ πάνυ ἐπιτηδείως καὶ τὴν γέφυραν περιπατήσαντες καὶ δύο νέους ἀφέντες ἐκεῖ μετὰ 402 κατασκευῆς, ἵνα, ὅταν οἱ ἕτεροι εἰς τὰς τριήρεις ἐγγίωσι καὶ σημειῖον τι ἴδωσι, τότε θαεφίῳ εὐθύς τὸ ὑγρὸν πῦρ ἀνάψωσι, φθάσαντες δὲ καὶ ἕως τῶν τριήρων ἐγγύς, ὁ Θεὸς ἢ διὰ τὰς ἀμαρτίας 20 ἡμῶν ἐκώλυσε τὸ ἔργον, ἢ ἐξ ἀπροσεξίας τῶν νέων ἐκεῖ νων τις τὸ ἔργον, ἢ ἐξ ἀπροσεξίας τῶν νέων ἐκείνων τις τὸ μυστήριον τοῖς ἐναντίοις ἐμήνυσε. Καὶ φύλακας ἀγρύπνους καὶ νυκτοσκόπους ἔχοντες, ὡς εἶδον αὐτούς, μετὰ σκευῶν καὶ πετρῶν καὶ μετὰ ἐτέρων ἀκατίων τὸ ἐν ἀκάτιον ἐβύθισαν καὶ μέρος τῶν ἀνθρώπων ἐζώγησαν καὶ τὰ ἕτερα δύο ὀλοκλήρως ἐπίασαν· καὶ οὕτως οὐδὲν ἕτερον οἱ ἡμέτεροι ἐποίησαν, εἰ μὴ μίαν τῶν τριήρων ἐπυρπόλησαν. Καὶ τὸ ἐν τῇ γεφύρᾳ πῦρ πλῆθος τῶν Τουρκῶν δραμόντες ἐναπέσβησαν. Τοὺς δὲ νέους ἐκείνους τοὺς θαυμάσιους καὶ ὠραίους ὁ ἀσεβῆς ἀμηνῶς προστάξας τῷ πρῶτῳ πάντας ἀνιλεῶς ἐθανάτωσεν ἡμῶν ὀρώντων αὐτούς· καὶ θρῆνος ἐγεγόνει ἐν τῇ πόλει ὑπὲρ αὐτῶν ἀμέτρητος. Ὁ δὲ βασιλεὺς λυπηθεὶς προσέταξε καὶ αὐτός, ἵνα ἄνωθεν τῶν πύργων κύκλωθεν τοὺς αἰχμαλώτους Τούρκους θαντώσωσιν· ἦσαν γὰρ τὸν ἀριθμὸν οἱ ἀναιρεθέντες διακόσιοι ἐξήκοντα. Καὶ διὰ ταῦτα οὖν σκάνδαλα ἀνεφύησαν καὶ στάσις μεγάλη ἐγεγόνει ἀνα μετὰ τῶν Ἐνετῶν καὶ Λιγυριῶν· ἔλεγον γὰρ οἱ Λιγυριοὶ καὶ διουχυρίζοντο τοῦ εἶναι αὐτοὺς ἐμπειροτάτους τῶν Ἐνετῶν ἐν παντὶ πράγματι καὶ διὰ τὸ μὴ εἶδέναι τὸν Κόκκον Ἰάκωβον ἃ ἐποίει, οὔτε ἐκεῖνος οὔτε οἱ λοιποὶ τῶν Ἐνετῶν ἐν οἷς ἐπιχειρίζοντο· δι' ὧν αἰτίαν τοὺς τεσσαράκοντα ἐκείνους νέους ἀπώλεσαν, δι' οὓς τοσοῦτος οἶκτος ἐγένετο· καὶ αἱ τριήρεις καὶ ἡ γέφυρα αἱ ἐν τῷ λιμένι οὐκ ἐπυρπολήθησαν.

VI. Ὡς οὖν ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς τὰ γενόμενα, ἐλθὼν ὠμίλησε τοῖς Ἐνετοῖς τε καὶ Λιγυριοῖς λιπούμενος λέγων· Παρακαλῶ ὑμᾶς, ἀδελφοί, εἰρηνεύετε· Καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν ὁ ἔξωθεν πόλεμος· Καὶ μὴ ἀναμεταξὺ ὑμῶν μάχεσθε διὰ τοὺς οἰκτυρμούς τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἄλλα πολλὰ δημηγορήσας εἰρηνοποίησεν αὐτούς. 2. Ὁ δὲ ἀμηνῶς ἰδὼν γεγονέναι τὸ ἡμέτερον ἔργον εἰς οὐδὲν χρήσιμον κατὰ τῶν τριήρων, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐζημιώθημεν, περιχαρῆς γεγονὼς μετὰ σοβαρότητος καὶ ἀγερώχου γνώμης εἰπὼν· Τὰ ὅσα αὐτοὶ οὐκ ἐδυνήθησαν ἡμῖν ποιῆσαι, ἐγὼ ἂν ταμείψομαι· καὶ ἄνωθεν ἐν τῷ λόφῳ τοῦ ἀγίου Θεοδώρου πέραν ἐν τῷ Γαλατᾶ ἐλεβόλεις μεγάλας στήσας, ἵνα τὰς ἡμετέρας νῆας τὰς ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ λιμένος βυθίσῃ ἢ, ὅθεν ἦσαν, ποιήσῃ

ἀναχωρήσαι. Καὶ ταῦτα μὲν ἐποίει οὐχὶ μόνον διὰ τὴν εἴσοδον τοῦ λιμένος, ἀλλ' ἵνα καὶ τὰς τῶν Λιγυρέων νῆας ἀνταμείψηται, ὅπως δείξῃ ἡμῖν, ὅτι εἰς τὰ πάντα δύναται καὶ ἀγχίνους καὶ πολύτροπός ἐστιν. Ἰδόντες δὲ οἱ ἐν τῷ Γαλατᾶ, ὅτι τὰς νῆας ἐβούλετο ζημιῶσαι, συναχθέντες εἶπον αὐτῷ, ὅτι οὐκ ἔστι δίκαιον τὰς τῶν Λιγυρέων καὶ ἡμῶν ἐμπορικὰς νῆας ζημιώσης, φίλοι ὄντες. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· Αὗται αἱ νῆες οὐκ εἰσὶν ἐμπορικαί, ἀλλὰ πειραταὶ καὶ οὐ χάριν εὐποιίας ἦλθον ἐνταῦθα, ἀλλ' ἵνα τῷ βασιλεῖ τῷ ἡμετέρῳ ἐχθρῷ βοηθήσωσιν. Ἐγὼ δὲ ὡς προφανεῖς ἐχθρούς, εἰ δυνατόν, θέλω παιδεῦσαι· ὑμεῖς δὲ ἀπέλθατε μετ' εἰρήνης ὡς φίλοι. Λοιπὸν τὸ ἔργον ἀψάμενος καὶ ἦν ἰδεῖν σημεῖον, ὅτι τῇ πρώτῃ ἐλεβόλει, ἣν ὁ τεχνίτης ἤψατο, τὴν νῆα τὴν τῶν ἄλλων ἄρχουσαν ἐβύθισεν. Αἱ δὲ λοιπαὶ ἰδοῦσαι 404 τὸν κίνδυνον καὶ θέλουσαι φυγεῖν, ἐπὶ τὸ μέρος τοῦ Γαλατᾶ ὀλίγον ἐλθοῦσαι τὴν στάσιν ἐποίησαν, ὅπως διὰ τῶν ὑψηλοτάτων οἴκων σκέπωνται. Ὁ δὲ ἀμηνῶς μὴ φειδόμενος τῶν οἴκων πολλοὺς ἐχάλασεν, ἵνα ἀκολύτως καταμάχηται τῶν νηῶν. Καὶ ἦν θαυμάσαι, ὅτι πλεῖον ἢ ἑκατὸν τριακοντάκις τὰς ἐλεβόλους ρίψας οὐδὲν τι πλεόν τὰς νῆας ἔβλαψεν, οὔτε ἄνθρωπον ἐθανάτωσεν, εἰ μὴ γυναῖκά τινα πέτρα πεσοῦσα ἐκ τῶν τειχῶν ἀπέκτεινεν. 3. Ἡμέρας δὲ τινὰς τῆς τελείας συμπλοκῆς τὸ σύνθητες παρελκύσας ὁ ἀμηνῶς, ἀκροβολισμοὺς μακρόθεν ἐνέδιδεν ἡμῖν· καὶ ταῖς ἐλεβόλεσιν ἡμέρα τε καὶ νυκτὶ οὐκ ἔπαυον τὰ τεῖχη σφοδρῶς τύπτειν. Καὶ τινες μὲν οἱ μὴ ὄντες ἔμπειροι τοσοῦτον τοῦ πολέμου, βλέποντες μὴ γίνεσθαι συμπλοκὴν τοὺς διατεταγμένους αὐτῶν τόπους ἀφίνοντες ἐν τοῖς οἴκοις αὐτῶν ἤρχοντο. Οἱ δὲ Τοῦρκοι εὐκαιρίαν εὐρόντες μετὰ ἀγκίστρων σιδηρῶν ἐν τισὶ τόποις τὰς οὐσὰς σπυρίδας χώματος μεστὰς εἰς τῶν ἀνθρώπων σκέπη ἐν τῇ συμπλοκῇ κάτω ἔσυρνον· οἱ δὲ δῆμαρχοὶ ἀντ' αὐτῶν ἐτέρας ἔβαλον. Μαθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς παρὰ τοῦ στρατηγοῦ, ὅτι, ὧ τρόπῳ εἰρήκαμεν, καὶ δι' ἣν αἰτίαν συνέβαινε τοῦτο, τοὺς τοὺς τόπους αὐτῶν ἀφέντας σφοδρῶς ἀπειλήσατο. Αὐτοὶ δὲ ἀπεκρίναντο λέγοντες, ὅτι, διὰ τὸ μὴ ἔχειν αὐτοὺς τί φαγεῖν ἢ τί πιεῖν, ὁμοίως καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῶν καὶ τέκνα, τοῦτο ἐποίησαν. Ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς ὤρισεν, ἵνα πάντες οἱ μὴ δυνάμενοι μάχεσθαι ἔνεκεν γήρους ἢ ἐτέρας αἰτίας τοὺς ἄρτους καὶ πᾶν βρώσιμον διαμερίζειν κατ' οἶκον καὶ πύργον κατὰ τὴν ἀναλογίαν ἐνὸς ἐκάστου. 4. Καὶ ὁ πόλεμος ἡμέραν καθ' ἡμέραν ἠῤῥξανε διὰ τὸ καθ' ἐκάστην εἰς τοὺς ἐναντίους ἐκ τοῦ τῆς Ἀσίας κλίματος νέος στρατὸς οὐ διέλιπεν ἔρχεσθαι· τὰ δὲ ἡμέτερα ὀλιγότερον καὶ ἐταπεινοῦντο ὡς περ σελήνη λειψίφωτος διὰ τὸν καθημερινὸν θάνατον. Τινὲς δὲ ἐκ τῶν ἡμετέρων ἀπειθεῖς καὶ ἀπάνθρωποι τὰ ἡμῶν ταπεινοῦσθαι βλέποντες καὶ εὐκαιρίαν εὐρόντες κατὰ τὰς πονηρὰς αὐτῶν ὀρέξεις, στάσεις καὶ ἀκαταστασίας καθ' ἡμέραν ἐποιοῦν καὶ ὕβρεις καὶ λοιδορίας εἰς τὰς πλατείας καὶ ῥύμας τῆς πόλεως κατὰ τοῦ δυστυχοῦς βασιλέως καὶ τῶν ἐτέρων ἀρχόντων ἐκ τοῦ μισοῦ αὐτῶν λάρυγγος ἐξέχεον, μήτε τὸν Θεὸν φοβούμενοι μήτε τὸν βασιλέα ἢ τοὺς ἀνθρώπους ἐντρεπόμενοι. Αὐτὸς δὲ ὁ τρισμακάριστος τῷ τοῦ Δαβὶδ ῥητῷ μιμούμενος, τό· Ἐγὼ δὲ ὡσεὶ κωφὸς οὐκ ἤκουον καὶ ὡσεὶ ἄλαλος οὐκ ἀνοίγων τὸ στόμα αὐτοῦ, καὶ ἐγενόμην ὡσεὶ ἄνθρωπος οὐκ ἀκούων καὶ οὐκ ἔχων ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ ἐλεγμούς, ὅτι οἱ ἐχθροί μου ζῶσι καὶ κεκραταίνονται ὑπὲρ ἐμέ, ὅτι ἐπληθύνθησαν οἱ μισοῦντές με ἀδίκως. Καὶ τινες μὲν προσήρχοντο αὐτῷ λέγοντες, ὅτι ὁ δεῖνα καὶ ὁ δεῖνα τάδε ἔφη· τινῶν δὲ καὶ περιπατῶν ἤκουε. Καὶ ἰδοὺ τὸ ῥητὸν ἐν ἡμῖν ἐπληρώθη τὸ φάσκον· τῶν μὲν εὐτυχοῦντων πάντες ἄνθρωποι φίλοι, τῶν δὲ δυστυχούντων οὐδ' αὐτὸς ὁ γε 406 νήτωρ. Κατὰ τινὰς γνώμας διαφόρων ποιητῶν περὶ δυστυχίας γραψάντων τάδε· Δρυὸς πεσοῦσης πᾶς ἀνῆς ξυλεύεται. Δεῖ τοὺς μὲν εἶναι δυστυχεῖς, τοὺς δὲ εὐτυχεῖς. Ἐπ' ἀνδρὶ δυστυχοῦντι μὴ πλάσης κακόν. Ἐξ γὰρ ἡδονῆς φύεται τὸ δυστυχεῖν. Μὴ ἔμβαι νε δυστυχοῦντι, κοινὴ γὰρ τύχη. Μηδέποτε σαυτὸν δυστυχῶν ἀπελπίσης. Νόμιζε κοινὰ πάντα δυστυχήματα. Οἷμοι, τὸ γὰρ ἄφνω δυστυχεῖν μανίαν

ποιεῖ. Τῶν δυστυχοῦν των εὐτυχῆς οὐδεὶς φίλος. VII. Τῇ δὲ εἰκοστῇ τετάρτῃ τοῦ Μαΐου ἐψιθυρίσθη, ὅτι ὁ ἀμηρᾶς βούλεται διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης τῇ εἰκοστῇ ἐννάτῃ τοῦ αὐτοῦ πολεμῆσαι ἡμᾶς σφοδρῶς μετὰ συμβολῆς καὶ συρράξεως καὶ ἐμβολῆς. Οἱ δὲ στρατηγοὶ καὶ δήμαρχοι πάντες καὶ μάλιστ' Ἰωάννης ὁ Ἰουστινιανὸς οὐκ ἔπαυον πᾶσαν μηχανὴν ποιεῖν εἰς ἀντιπαράταξιν τῶν ἐναντίων· καὶ δι' ὅλης νυκτὸς τοὺς τοίχους τοὺς πεσόντας ἐν τῷ τύπτεσθαι ὑπὸ τῶν ἐλεβόλεων ἐδιώρθωνον μυριοτρόπως. 2. Εἶτα ὁ Ἰουστινιανὸς στείλας πρὸς τὸν μέγαν δοῦκα τὸν Νοταρᾶν ἐξαποστῆλαι αὐτῷ τινὰς τῶν ἐλεβόλεων, αἱ ὑπῆρχον ἐν τοῖς μέρεσιν, οὗ ἐφύλαττεν αὐτός, ὁ δὲ κύρ Λουκᾶς ὁ Νοταρᾶς οὐκ ἠθέλησε δοῦναι αὐτάς, λέγων, ὅτι καὶ ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν ἀνάγκη ἦν εἶναι αὐτάς. Ὁ δὲ Ἰουστινιανὸς ἀντέλεγεν, ὅτι οὐδεμία χρεία ἦν ἐλεβόλαις τοσοῦτας ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι τοῖς ὑδρείοις. Διὰ ταῦτα μὲν οὖν αἴτια ἦλθον καὶ εἰς λόγους νεωτερικοὺς καὶ ὕβρεις ἐξέχεον ἐκατέρωθεν τῶν στομάτων εἰς κατὰ τοῦ ἑτέρου. Καὶ ὁ Ἰουστινιανὸς τὸν Νοταρᾶν ἀνωφελῆ καὶ ἀλάστορα καὶ ἐχθρὸν τῆς πατρίδος ἐκάλει, αὐτὸς δὲ αὐτὸν ἐξ ἐναντίας ὕβρεις ἐτέρας ἐνέπλυνεν. 3. Ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς ταῦτα, παραλαβὼν αὐτοὺς κατ' ἰδίαν λέγει· Ἀδελ-φοί, οὐκ ἔστι καιρὸς ἀνάμεσον ἡμῶν τοιούτως ποιεῖν λέγειν καὶ μάχεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖς μισοῦσιν ἡμᾶς συγχωρήσωμεν καὶ τῷ Θεῷ δεηθῶμεν, ἵνα λυτρωθῶμεν ἐκ τοῦ προφανοῦς στόματος τοῦ αἰσθητοῦ τούτου δράκοντος. Καὶ ἑτέρους οὐκ ὀλίγους λόγους αὐτοῖς εἰπὼν, εἰρηνοποίησεν αὐτούς· καὶ ἕκαστος τούτων ἐν τῷ ἐμπιστευθέντι αὐτῷ τόπῳ ἐπανεστρεψε, τὴν ὑπηρεσίαν αὐτοῦ ἐκπληρῶν. 4. Ὁ δὲ Ἰουστινιανὸς φοβερὸς ἐφάνη τοῖς ἐναντίοις καὶ μάλιστ' ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις ἐν τῷ λέγειν καὶ διορθῶναι καὶ πράττειν· καὶ ἀκροβολισμοὺς καὶ πολέμους καθ' ἐκάστην κατὰ τῶν ἐναντίων ἐποίει· καὶ πολλοὺς μὲν ἐζώγει, ἑτέρους δὲ μαχαίρας ἐποίει παρανάλωμα. Καὶ τὰ κατορθώματα καὶ ἔργα τοῦ ἀνδρὸς οἱ πάντες ἐθαύμαζον καὶ λυτρωτὴν καὶ σωτῆρα τῆς πόλεως ἔλεγον. Πλὴν οὐκ εἰς τέλος οὕτως ἐνέμεινε καὶ τὴν φήμην, ἣν μετὰ ἀνδρείας ἐκέρδησεν, ὕστερον ἢ δειλία διέφθειρεν. 5. Ἡμῶν δὲ οὕτως ἐχόντων, ἰδοὺ τις φήμη ψευδῆς ἐρρήθη εἰς τὸ ἐναντίων στρατόπεδον, ὅτι ἐκ τῆς Ἰταλίας στόλος εἰς βοήθειαν τῆς πόλεως ἔρχεται, ὁμοίως καὶ ὁ Ἰάγκος ὁ κυβερνήτης τῶν Οὐγκρῶν μετὰ πλείστου στρατοῦ ἰπέων τε καὶ πεζῶν κατέρχεται τούτων. Ἀκούσαντες δὲ οἱ τῆς Ἄγαρ φόβος πλείστος διέσχεν αὐτούς· καὶ κατὰ τοῦ ἀμηρᾶ ἀρὰς ἔλεγον καὶ διεγόγγυζον λέγοντες, ὅτι αὐτὸς ἔσεται ὁ ἀφανισμὸς 408 τοῦ γένους αὐτῶν διὰ τὸ ἀδύνατα ἐπιχειρῆσθαι αὐτούς. Ὡσαύτως καὶ ὁ ἀμηρᾶς μετὰ τὸς ὑπάρχων διαλογισμῶν καὶ ταραχῆς καὶ δειλίας, καὶ πάσα ἡ βουλή αὐτοῦ περίλυπος ὑπῆρχε, πρῶτον μὲν διότι ἐρρήθη αὐτοῖς περὶ τῆς ἐπιβοηθείας, δεύτερον δὲ θεωροῦντες, πῶς τοσοῦτον στράτευμα φοβερὸν καὶ ἀναρίθμητον διὰ ξηρᾶς τε καὶ θαλάσσης τοσοῦταις ἡμέραις οὐδὲν ἐκατέρωθωσαν καὶ πολλάκις τοσοῦταις μηχαναῖς καὶ δυνάμεσι τὰς κλίμακας ἐν τοῖς τείχεσι βαλόντες κακῶς ἀπεπέμφθησαν καὶ ἀπεκρημνίσθησαν καὶ φόνον πολὺν κατ' αὐτοὺς ἐποίουν, ὥστε τοὺς ἐν τοῖς τείχεσι Τούρκους δειλία προσήγχισε· τρίτον μὲν ὅτι ἐθεώρουν σημείον τι. 6. Φῶς καταβαῖνον ἐξ οὐρανοῦ ἀστράπτει καὶ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἄνωθεν τῆς πόλεως ἰστὰν διέσκεπεν αὐτήν. Καὶ ὡς εἶδον αὐτὸ τὸ φῶς, ἐν πρώτοις ἔλεγον, ὅτι ὁ Θεὸς ὠργίσθη τοῖς Χριστιανοῖς καὶ ἠθέληεν αὐτοὺς κατακαῦσαι καὶ τοῖς Τούρκοις παρὰ δῶσαι εἰς δούλους. Ἐπειτα μὲν ὡς εἶδον, ὅτι πάντοτε μετὰ αἰσχύνης ἐκ τῶν τειχῶν καὶ τῶν κλιμάκων ἀπεκρημνίζοντο καὶ τοσοῦτας μηχανὰς ποιοῦντες καὶ οὐδὲν ἴσχυσαν, καὶ ὡς ἤκουσαν καὶ τὴν ψευδοφήμην περὶ τοῦ τῆς Ἰταλίας στόλου καὶ τοῦ Ἰάγκου ἐλεύσεως, πάλιν περὶ τοῦ φωτὸς ἐκείνου ἔλεγον, ὅτι ὁ Θεὸς περὶ τῶν Χριστιανῶν πολεμεῖ καὶ σκέπει αὐτοὺς καὶ ἀντιλήπτω αὐτῶν ἔστι, διὸ καὶ αὐτοὶ (οἱ Τούρκοι ἔλεγον) οὐκ ἐδύναντο πράξαι οὐδέν. Καὶ διὰ ταύτας τὰς αἰτίας ὁ ἀμηρᾶς ὡς εἶπομεν, καὶ πᾶς ὁ στρατὸς αὐτοῦ λυπούμενοι καὶ κατηφεῖς ὑπῆρχον, ὡς

βουληθείς ἐπὶ τὴν αὐριον ἐγερθῆναι καὶ τὴν πολιορκίαν λῦσαι. Τῇ δὲ αὐτῇ ἐσπέρα, ἐν ἣ ἐπὶ τὴν αὐριον ἐβούλετο, ἵνα ἀπέλθωσιν, ὀρώσι πάλιν ὡς σύνηθες τὸ φῶς ἐκ τῶν οὐρανῶν καταβαῖ νον· καὶ οὐχ ἠπλωτο, ὡς σύνηθες ἕως ἄνωθεν τῆς πόλεως δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἴστα το, ἀλλ' ἐκ μακροῦ μόνον ἐφάνη καὶ εὐθύς διασκορπίσαν ἀφανές ἐγένετο. Ὡς οὖν εἶδον αὐτὸ ὁ ἀμηρᾶς καὶ πάντες οἱ αὐτοῦ χαρᾶς πολλῆς πλησθέντες ἔλεγον· Ὁ Θεὸς τὰ νῦν ἐγκατέλιπε τοὺς Χριστιανούς. Καὶ αὐτὸ ἔκριναν οἱ τῆς μιαρᾶς αὐτῶν θρησκείας καὶ πλάνης σοφοὶ καὶ γραμματεῖς, πῶς τὴν πόλιν ἔμελλον κερδῆσαι τὸ φῶς ἐδήλου· καὶ οὕτως πάντες ἐλπίδας εἶχον χρηστάς, ὧν καὶ ἐπέτυχον διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν. 7. Ἀλλ' πασίας μὲν ὁ πρῶτος τῆς βουλῆς αὐτοῦ, ὁ ὑπὲρ πάντας δόκιμος καὶ πρακτικός, θεωρῶν τὸν ἀμηρᾶν οὕτως διαλογιζόμενον καὶ τοὺς ἑτέρους πάντας μεστοὺς φόβου καὶ δειλίας, εἰς τὸ φαινόμενον καὶ αὐτὸς ἐλυπήθη, ἔσωθεν δὲ ἠγάλλετο. Καὶ ἡ αἰτία ἦν, ὅτι αὐτὸς πάντοτε τῷ ἀμηρᾶ ἐν ταῖς βουλαῖς ἔλεγε, ἵνα μὴ πόλεμον ἐγείρη κατὰ τῆς Πόλεως, ὅπως μὴ οἱ δυτικοὶ αὐθένται ἀκούσωσι καὶ συναχθέντες ὁμοιοήσωσι καὶ τοὺς Τούρκους ἐξ τῆς Εὐρώπης ἐξώσωσι. Καὶ τότε πάλιν δεικνύων ὡς λυπούμενος ἔλεγε τῷ ἀμηρᾶ· Ἐγὼ ἐξ ἀρχῆς ταῦτα ἐνωτιζόμην περὶ τούτων, πῶς ἔμελλον γενέσθαι καὶ πολλάκις ταῦτά σοι εἶρηκα καὶ οὐκ ἤκουσάς μου. Τὰ νῦν δὲ πάλιν, ἐὰν ἀρεστόν σοι ἔσῃ, ἐκ τῶν ἐντεῦθεν ἀναχωρήσωμεν, καλόν ἐστιν, ἵνα μὴ τι χεῖρον γένηται. Καὶ ὁ ἀμηρᾶς ἀκούων τοὺς λόγους τούτους, ἡμιθανῆς ἐκ τῆς λύπης 410 καὶ τῆς περιφρονήσεως ἐναπέμεινε, πῶς μετὰ αἰσχύνης τοσαύτης ὡς φεύγων ἀναχωρήσῃ. 8. Ἴδων δὲ αὐτὸν οὕτως ἐστῶτα καὶ διαλογιζόμενον Σογὰν πασίας ὁ δεῦτερος βιζήρης αὐτοῦ, ἐσυμβούλευσε τὸν ἀμηρᾶν, ἵνα τὴν μάχην κινήσῃ καθ' ἡμῶν, διὰ τὸ φθονεῖν ἀλλήλως τῷ Ἀλί πασίᾳ· κεκρυμμένην γὰρ ἔχθραν εἶχον ἀναμεταξύ. Καὶ οὕτως ἀναθάρρυνας αὐτὸν, λέγει· Ἴνα τί, ὦ ἀμηρᾶ, ἔστηκας σκυθρωπὸς καὶ λυπούμενος καὶ τί ἡ δειλία ἢ ἐμπροσθῶ σοι καὶ τί οἱ ἀναβαίνοντες διαλογισμοὶ ἐπὶ τὴν καρδίαν σου; Ὁ Θεὸς μετὰ σοῦ ἐστὶ· μὴ λύπησαι· Οὐχ ὄρας διὰ τοῦ φωτὸς ἐκείνου σημεῖον, ὅτι τὴν πόλιν ταύτην εἰς χεῖράς σου λήψῃ; Οὐχ ὄρας τοσοῦτου μυριαριθμήτου λαοῦ τε καὶ στρατοῦ πλήθος, ὃ ἔχεις, καὶ καλῶς εἰ ἠτοιμασμένος; Καὶ πᾶσα παρασκευὴ καλὴ καὶ πολλὴ ὑπάρχει σοι. Ὁ στρατὸς τοῦ Μακεδόνα Ἀλεξάνδρου οὐχ ὑπῆρχε ποτὲ τοσοῦτος, ὡς τὸν σόν, οὐδὲ τοσαύτας παρασκευὰς ἐκείνος εἶχε· καὶ τὸν κόσμον ἐκυρίευσεν ὁμοῦ. Ἐγὼ μὲν οὐ πιστεύω, οὐκ ἐλπίζω ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐνταῦθα στόλον ἐλθεῖν, ὡς τινες λέγουσι καὶ ὁ ἀδελφός μου ὁ Ἀλὶ πασίας εἶρηκε, διότι καλῶς μὲν οἴδατε, ὅτι ἡ πολυαρχία τῶν Ἰταλῶν αὐθέντων καὶ τῶν λοιπῶν ἐσπερίων ἀνάρχους ποιεῖ αὐτοὺς εἶναι καὶ ἐν αὐτοῖς οὐκ ἔστιν ὁμόνοια. Καὶ ὅταν πάλιν τινὲς αὐτῶν ὁμοιοήσωσι μετὰ κόπου καὶ συνηβάσεων πολλῶν, ἐν ὀλίγῳ καιρῷ καὶ οὐκ εἰς μακρὸς λύεται ὁ τούτων σύνδεσμος· καὶ ἐν συνδέσμῳ ὄντες εἰς κατὰ τοῦ ἑτέρου περιεργάζεται, πῶς ἀρπάξαι δυνησῆται τὰ τοῦ ἑτέρου, καὶ ἀλλήλως προσέχονται καὶ φυλάττονται. Πολλὰ μὲν οὖν βουλευόνται καὶ λογίζονται καὶ λέγουσι καὶ ὀλίγα πράττουσι· καὶ ἡ τῆς ἐσπέρας βουλή τῷ πρῶτῷ οὐκ ἀρεστὴ ἐστὶ πάλιν αὐτοῖς. Καὶ ὅταν ἡ βουλή σταθῇ, ἐν τοῖς ἔργοις χρονίζουσι· καὶ τοῦτο ποιοῦσιν, ἵνα κατὰ τὰς αὐτῶν ὀρέξεις καὶ γνώμας καιρὸν ἐπιτήδειον εὕρωσι. Καὶ ὅταν ἔργον τι ἐπιχειρισθῶσι καὶ ἀρχὴν ποιήσωσιν, οὐδὲν κατορθώνουσι διὰ τὰς ἀσυμφωνίας αὐτῶν. Καὶ μάλιστα τὰ νῦν, καθὼς γινώσκετε, νέας διαφορὰς ἀναμέσον μέρος τι ἐξ αὐτῶν ἔχουσιν. Ὅμως πάλιν ἐγὼ ἐρῶ, ὅπερ ἐστὶ ἀδύνατον, δι' ἃς αἰτίας εἶρηκα· εἰ στόλος κατὰ ἀλήθειαν ἐκ τῆς Ἰταλίας ἔλθῃ, τίς ἐξ αὐτῶν ἀνάγκη ἡμῖν, ὅτι οὐδέποτε ἐλεύσεται λαός, ὅσον τὸν ἀριθμὸν τὸ ἡμισυ τοῦ ἡμετέρου στρατοῦ, ἀλλ' οὔτε τὸ τέταρτον μέρος. Διό, ὦ ἀμηρᾶ ἡμέτερε αὐθέντα, θάρσει· οὐκ ἀνάγκη ἐστὶ πρὸς τὸ παρὸν φόβον ἔχειν σε εἰ μὴ μόνον ἐκ τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἀνδρίζου καὶ ἀγάλλου καὶ ἴσχυε καὶ ἡ τέχνη ἢ τοῦ πυρός, οὐκ ὀκνεῖ σου, σήμερον καὶ αὐριον ἵνα μετὰ τῶν ἐλεβόλεων, ὅσον δυνατόν, τὰ τεῖχη πλέον ταπεινώσωσιν· οἱ

τούτου γὰρ λόγοι καὶ βουλή τῷ ἀμηρᾷ πλεῖστα ἤρεσκον καὶ χαρίεις ἐναπέμεινε καὶ ἀναψυχὴν ἐκ τῆς λύπης ἔλαβε. Καὶ προστάξας λέγει· Ἀναθεώρησον τὸν στρατὸν ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ καὶ γνώρισον αὐτούς, ἐν τίνι γνώμη εἰσὶν. Αὐτὸς δὲ ποιήσας τὸ προσταχθὲν καὶ ἔλθων λέγει· Εἶδον τὸν στρατὸν καὶ ἐγνώρισα· τὸ 412 σοῦτός ἐστιν ὁ στρατός, ὅτι μάχου μετὰ χαρᾶς καὶ ἡ νίκη ἡμετέρα ἐστίν. Ἀπεκρίθη οὖν ὁ ἀμηρᾶς καὶ εἶπε· Λοιπὸν, ὦ Σογᾶν, ἀρεστόν σοί ἐστιν, ἵνα καὶ ἡμεῖς τὰ νῦν τὴν τύχην γνωρίσωμεν, εἰ ἀρεστόν αὐτῇ ἐστὶ καὶ βοηθήσῃ ἡμῖν ὡς καὶ ἑτέροις πολλοῖς. Στείλον οὖν ἐπὶ τὸν Γαλατᾶν φυλακὴν τινα, ἵνα μὴ λαθραίως ἐξ αὐτοῦ περάσῃ καὶ τῇ πόλει βοηθήσωσιν. 9. Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἀλὶ πασίας ἐλυπήθη λίαν καὶ αἰσχυρθεὶς, ὅτι ὑπερίσχυσαν οἱ λόγοι τοῦ Σογᾶν πασία καὶ ἐκ τοῦ φθόνου ἤθελεν, εἰ δυνατόν, ποιῆσαι μηχανήν, ἵνα οὐδὲν πράξῃσι κατὰ τῆς πόλεως. Ἐμήνυσε τῷ βασιλεῖ τὰ συμβάντα καὶ παραίνει αὐτὸν μὴ φοβεῖσθαι, διότι ἐν τοῖς πολέμοις ἄδηλος ἡ τύχη ἐστὶ πολλάκις· καὶ διὰ τοῦτο οἱ φύλακες φυλάττουσιν ἀγρύπνως. Ἦν δὲ τοῦτο τῇ ἑβδόμῃ καὶ εἴκο στῆ τοῦ Μαΐου ἐσπέρα, ὁ δὲ ἀμηρᾶς προστάξας δι' ὅλης ἐκείνης τῆς νυκτὸς καὶ τῆς ἐπιούσης ἡμέρας φῶτα καὶ φανούς ποιήσῃσι καὶ νήστεις δι' ὅλης τῆς ἡμέρας διατε λέσωσι καὶ ἐπτάκις λουσθῶσι καὶ τοῦ Θεοῦ νήστεις καὶ καθαροὶ δεηθῶσιν, ὅπως τὴν πόλιν νικήσωσιν, ὃ καὶ ἐγένετο. 10. Τῇ δὲ δευτέρᾳ ἐσπέρας ἐπὶ τὴν ἡλίου δύσιν μετὰ τὸ δειπνήσαι αὐτούς ὁ ἀμηρᾶς σταθεῖς δημηγορῶν ταῦτα ἔφη· Ὡς τέκνα φίλτατα ἐκ Θεοῦ καὶ τοῦ αὐτοῦ προφήτου Μωάμεθ καὶ ἐμοῦ τοῦ δούλου αὐτοῦ, δέομαι καὶ παρακαλῶ ὑμᾶς, ἵνα ἐπὶ τὴν αὔριον ἄξιον ἔργον μνήμης αἰωνίου ποιήσατε, ὡς καὶ οἱ πρὸ ἡμῶν πανταχοῦ ἕως τοῦ νῦν, ὡς δῆλόν ἐστιν, ἐποίησαν, καὶ μετὰ προθυμίας λοιπὸν καὶ γενναιότητος καὶ μεγαλοψυχίας τοὺς τοίχους ἄνωθεν μετὰ τῶν κλιμάκων ὡς πτερωτοὶ διέλθατε· καὶ τὴν φήμην, ἣν οἱ πρὸ ἡμῶν, ὡς εἴπομεν, ἐκέρδησαν καὶ ὁ Θεὸς ἐχαρίσατο, μὴ γένοιτο, ἵνα ἡμεῖς ἀπολέσωμεν αὐτήν, ἀλλὰ μάλιστα νῦν ἡ ὥρα ἤγγικεν, ἵνα αὐτήν πολλυπλα σίως αὐξήσωμεν. Καὶ ἑτέρους πολλοὺς λόγους στρατιωτικοὺς εἰπὼν αὐτοῖς, διέγειρε τούτους εἰς μεγαλοψυχίαν, ἵνα γενναίως πράξωσιν. Εἶπε πάλιν αὐτοῖς· Εἰ καὶ τις ἐξ ὑμῶν ἀποκτανθῆ, ὡς ἔθος ἐστὶν ἐν τοῖς πολέμοις, γεγραμμένον ἐστὶν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, ὡς καλῶς οἶδατε, ἐν τῷ ἡμετέρῳ κορᾶν παρὰ τοῦ προφήτου ἡμῶν λέγοντος, ὅτι ὁ ἀποθανὼν ἐν καιρῷ τοιοῦτῳ ὀλόσωμος ἐν τῷ παραδείσῳ μετὰ τοῦ Μωάμεθ' ἀρι στήσει καὶ πιεῖ· καὶ σὺν γυναιξὶ καὶ παιδαρίοις ὠραίοις καὶ παρθένοις ἐν τόπῳ χλοε ρῶ καὶ μυρισμένῳ ἄνθεσιν ἀναπαυθήσεται καὶ ἐν λουτροῖς ὠραίοις λουσθήσεται· καὶ ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἔξει ταῦτα. Ἐνταῦθα δὲ πάλιν πᾶς ὁ ἐμὸς στρατός καὶ ἄρχοντες τῆς αὐλῆς μου, ἐὰν νικήσωμεν, παρ' ἐμοῦ ἀπὸ τοῦ νῦν ἄχρι τέλους ζωῆς αὐτῶν ἔξουσι τὸν μισθὸν ἕκαστος τούτων διπλάσιον, οὗ τὰ νῦν ἔχουσι. Καὶ ἡμέραις 414 τρισὶν ἢ πόλις πᾶσα ὑμῶν ἔσεται· καί, εἴ τι δ' ἂν σκυλεύσητε καὶ εὔρητε, χρυσίον ἢ ἀργύριον σκεῦος καὶ ἱματισμόν, αἰχμαλώτους τε ἄνδρας καὶ γυναῖκας, μικροὺς τε καὶ μεγάλους, οὐδεὶς δυνηθεῖα αὐτούς ὑμῖν αἰτῆσαι ἢ ἐνοχλῆσαι εἰς οὐδέν. Καὶ τελειῶ σας τοῦ λέγειν ὡμοσεν αὐτοῖς φυλάξαι, τὰ ὅσα διετάξατο αὐτοῖς. Οἱ δὲ ἀκούσαντες, ἐχάρησαν λίαν, καὶ ἐν μιᾷ φωνῇ πάντες ἀλαλάξαντες, εἶπον κατὰ τὴν ἐκείνων γλώτταν· Ἀλλά, ἀλλά, Μεεμέτη ρεσουλ ἀλλά, τούτ' ἐστὶν ὁ θεὸς τῶν θεῶν καὶ ὁ Μαχοῦ μετ' ὁ προφήτης αὐτοῦ. Ἀκούσαντες δὲ ἡμεῖς ἐν τῇ πόλει τὴν τοσαύτην κραυγὴν ὡσεὶ ἤχον μέγαν θαλάσσης, ἐλογιζόμεθα τί ἄρα ἦν ἡ κραυγή. VIII. Μετ' ὀλίγον, ὡς ἠκούσαμεν τῆς κραυγῆς, ἐμάθομεν βεβαίως, ὅτι ἐν ἄλλῃ θεῖᾳ ἐπὶ τὴν αὔριον ὁ ἀμηρᾶς ἠτοίμασε χερσαῖόν τε καὶ ὑδραῖον πόλεμον σφοδρῶς, ὅσον αὐτῷ ἦν δυνατόν, δῶσαι τῇ πόλει. Ἡμεῖς δὲ θεωροῦντες τοσοῦτον πλῆθος τῶν ἀσεβῶν, λέγω, ὡς ἐμοῖ δοκεῖ, ὄντως ἀντὶ ἐνὸς ἐξ ἡμῶν πλεῖον ἢ πεντακόσιοι ἦσαν ἐξ αὐτῶν, ἡμεῖς δὲ εἰς τὴν ἄνω πρόνοιαν πάσας ἡμῶν τὰς ἐλπίδας ἀνεθέμεθα. 2. Καὶ προστάξας ὁ βασιλεύς, ἵνα μετὰ τῶν ἀγίων καὶ σεπτῶν εἰκόνων

καὶ τῶν θείων ἐκτυπωμάτων καὶ σίγγων οἱ ἱερεῖς ἀρχιερεῖς καὶ μοναχοί, γυναῖκές τε καὶ παι δία, μετὰ δακρύων διὰ τῶν τειχῶν τῆς πόλεως περιερχόμενοι τὸ Κύριε ἐλέησον μετὰ δακρύων κράζωσι τὸν Θεὸν ἱκετεύοντες, ἵνα μὴ διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἡμᾶς παρα δώση εἰς χεῖρας ἐχθρῶν ἀνόμων καὶ ἀποστατῶν καὶ πονηροτάτων παρὰ πᾶσαν τὴν γῆν, ἀλλ' ἴλεως γενήσεται ἡμῖν, τῇ αὐτοῦ κληρονομία, καὶ μετὰ κλαυθμοῦ ἀλλήλους ἀνεθαρρύνοντο, ἵνα ἀνδρείως ἀντισταθῶσι τοῖς ἐναντίοις ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς συμπλοκῆς. 3. Ὁμοίως καὶ ὁ βασιλεὺς τῇ αὐτῇ ὀδυνηρᾷ ἐσπέρα τῆς δευτέρας συνάξας πάν τας τοὺς ἐν τέλει ἄρχοντας καὶ ἀρχομένους, δημάρχους καὶ ἑκατοντάρχους καὶ ἐτέ ρους προκρίτους στρατιώτας ταῦτα ἔφη αὐτοῖς. Ὑμεῖς μὲν εὐγενέστατοι ἄρχοντες καὶ ἐκλαμπρότατοι δήμαρχοι καὶ στρατηγοὶ καὶ γενναῖοτατοι συστρατιῶται καὶ πᾶς ὁ πιστὸς καὶ τίμιος λαός, καλῶς οἴδατε, ὅτι ἔφθασεν ἡ ὥρα καὶ ὁ ἐχθρὸς τῆς πίστεως ἡμῶν βούλεται μετὰ πάσης μηχανῆς ἰσχυροτέρως καὶ τέχνης στενοχωρήσαι ἡμᾶς καὶ ἐμβολὴν διὰ ξηρᾶς καὶ σύρραξιν διὰ θαλάσσης μετὰ συμπλοκῆς μεγάλης δῶσαι ἡμῖν μετὰ πάσης δυνάμεως, ἵνα, εἰ δυνατόν, ὡς ὁ ὄφις τὸν ἰὸν ἐκχύσῃ· καὶ ὡς λέων ἀνήμερος καταπῆ ἡμᾶς βιάζεται. Διὰ τοῦτο λέγω καὶ παρακαλῶ ὑμᾶς, ἵνα στήτε ἀνδρείως καὶ μετὰ γενναίας ψυχῆς, ὡς ἐξ ἀρχῆς ἄχρι τοῦ νῦν ἐποιήσατε, κατὰ τῶν ἐχθρῶν τῆς ἡμετέρας πίστεως. Παραδίδωμι δὲ ὑμῖν τὴν κλεινὴν τε περίφημον καὶ εὐκλεῖ ταύτην μεγαλοπρεπεστά την καὶ εὐγενῆ πόλιν τὴν ὄντως ἐκλαμπροτάτην καὶ βασιλεύουσαν τῶν πόλεων ἡμῶν πατρίδα. 416 4. Καλῶς οὖν οἴδατε, ἀδελφοί, ὅτι ἔνεκέν τινων τεσσάρων ὀφειλέται κοινῶς ἐσμεν πάντες, ἵνα προτιμησώμεν ἀποθανεῖν μᾶλλον ἢ ζῆν, πρῶτον μὲν ὑπὲρ τῆς πίστεως ἡμῶν καὶ εὐσεβείας, δεύτερον δὲ ὑπὲρ τῆς πατρίδος, τρίτον μὲν ὑπὲρ τοῦ βασιλέως, ὡς χριστὸν Κυρίου, καὶ τέταρτον ὑπὲρ συγγενῶν καὶ φίλων. Λοιπόν, ἀδελφοί, ἐὰν ὀφει λείται ἐσμεν ὑπὲρ ἑνὸς ἐκ τῶν τεσσάρων αὐτῶν ἀγωνίζεσθαι ἕως θανάτου, πολλῶ μᾶλ λον ἡμεῖς ὑπὲρ πάντων τούτων, ὡς βλέπετε προφανῶς, καὶ ἐκ πάντων μέλλομεν ζημιω θῆναι. Ἐὰν διὰ τὰ ἐμὰ πλημμελήματα παραχωρήσῃ ὁ Θεὸς τὴν νίκην τοῖς ἀσεβέσιν, ὑπὲρ τῆς πίστεως ἡμῶν τῆς ἀγίας, ἣν ὁ Χριστὸς τῷ οἰκείῳ αὐτοῦ αἵματι ἡμῖν ἔδωρή σατο, κινδυνεύομεν· ὅ ἐστι κεφάλαιον πάντων. Καὶ ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ τις καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν, τί τὸ ὄφελος; Δεύτερον, πατρίδα περίφημον τοιαύτην ὅστε ρούμεθα καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν. Τρίτον, τὴν ποτε περιφανῆ, νῦν δὲ τεταπεινωμέ νην καὶ ὠνειδισμένην καὶ ἐξουθενημένην ἀπολλύομεν βασιλείαν καὶ ὑπὸ τυράννου καὶ ἀσεβοῦς ἄρχεται. Τέταρτον δὲ καὶ φιλτάτων τέκνων καὶ συμβίων καὶ συγγενῶν στερούμεθα. 5. Αὐτὸς δὲ ὁ ἀλιτήριος ὁ ἀμηρᾶς πεντήκοντα καὶ ἑπτὰ ἡμέρας ἄγει σήμερον, ἀφ' οὗ ἡμᾶς ἐλθὼν ἀπέκλεισε καὶ μετὰ πάσης μηχανῆς καὶ ἰσχύος καθ' ἡμέραν τε καὶ νύκτα οὐκ ἐπαύσατο πολιορκῶν ἡμᾶς. Καὶ χάριτι τοῦ παντεπόπτου Χριστοῦ Κυρίου ἡμῶν ἐκ τῶν τειχῶν μετὰ αἰσχύνης ἄχρι τοῦ νῦν πολλάκις αἰσχυρῶς ἀπεπέμφθησαν. Τὰ νῦν δὲ πάλιν, ἀδελφοί, μὴ δειλιάσητε, ἐὰν καὶ τεῖχος μέροθεν ὀλίγον ἐκ τῶν κρό των καὶ τῶν πτωμάτων τῶν ἐλεπόλεων ἔπесе, διότι, ὡς ὑμεῖς θεωρεῖτε, κατὰ τὸ δυνατόν ἐδιωρθώσαμεν πάλιν αὐτό. Ὑμεῖς πᾶσαν τὴν ἐλπίδα εἰς τὴν ἄμαχον δόξαν τοῦ Θεοῦ ἀναθέμεθα· οὗτοι ἐν ἄρμασι καὶ οὗτοι ἐν ἵπποις καὶ ἐν δυνάμει καὶ πλήθει, ἡμεῖς δὲ ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν πεποιθήσαμεν, δεύτερον δὲ καὶ ἐν ταῖς ἡμετέραις χερσὶ καὶ ῥωμαλεότητι, ἣν ἔδωρήσατο ἡμῖν ἡ θεία δύναμις. 6. Γνωρίζω, ὅτι αὕτη ἡ μυριαριθμητὸς ἀγέλη τῶν ἀσεβῶν κατὰ τὴν αὐτῶν συ νήθειαν ἐλεύσονται καθ' ἡμῶν μετὰ βαναύσου καὶ ἐπηρμένης ὀφρύος καὶ θάρσους πολλοῦ καὶ βίας, ἵνα διὰ τὴν ὀλιγότητα ἡμῶν θλίψωσι καὶ ἐκ τοῦ κόπου στενοχω ρήσωσι· καὶ μετὰ φωνῶν μεγάλων καὶ ἀλαλαγμῶν ἀναριθμητῶν βούλονται ἡμᾶς φοβῆ σαι. Τὰς τοιαύτας αὐτῶν φλυαρίας καλῶς οἴδατε καὶ οὐ χρὴ λέγειν περὶ τούτων. Καὶ ὥρα οὐκ ὀλίγη ταῦτα ποιήσωσι καὶ ἀναριθμητοὺς πέτρας καὶ ἕτερα βέλη καὶ ἐλεβολί σκους ὡσεὶ

ἄμμον θαλασσῶν ἄνωθεν ἡμῶν πτήσουσι. Δι' ὧν, ἐλπίζω γάρ, μὴ ἡμᾶς βλάψωσι, διότι μὲν θεωρῶ καὶ λίαν ἀγάλλομαι καὶ τοιαύταις ἐλπίσι τῷ λογισμῷ τρέφομαι, ὅτι, εἰ καὶ ὀλίγοι πάνυ ἐσμέν, ἀλλὰ πάντες ἐπιδέξιοι καὶ ἐπιτήδριοι, ῥωμαῖοι τε καὶ ἰσχυροὶ καὶ μεγαλήτορες καὶ εὐπροπαρασκευασμένοι ὑπάρχετε. 417. Ταῖς ἀσπίσιν ὑμῶν καλῶς τὴν κεφαλὴν σκέπεσθε ἐπὶ τῇ συμπλοκῇ καὶ συρῇ ῥάξει. Ἡ δεξιὰ ὑμῶν ἢ τὴν ῥομφαίαν ἔχουσα μακρὰ ἔστω πάντοτε. Αἱ περικεφαλαῖαι ὑμῶν καὶ οἱ θώρακες καὶ οἱ σιδηροὶ ἱματισμοὶ λίαν εἰσὶν ἱκανοὶ ἅμα καὶ τοῖς λοιποῖς ὅπλοις καὶ ἐν τῇ συμπλοκῇ ἔσονται πάντα ὠφέλιμα λίαν. Οἷς οἱ ἐναντίοι οὐ χρῶνται, ἀλλ' οὔτε κέκτηνται αὐτά. Καὶ ὑμεῖς ἔσωθεν τῶν τειχῶν ὑπάρχετε σκεπόμενοι, οἱ δὲ ἀσκεπεῖς μετὰ κόπου ἔρχονται. 8. Δίο, ὦ συστρατιῶται, γίνεσθε ἔτοιμοι καὶ στερεοὶ καὶ μεγαλόψυχοι διὰ τοὺς οἰκτιρμοὺς τοῦ Θεοῦ, μιμούμενοι τοὺς ποτε τῶν Καρχηδονίων ὀλίγους ἐλέφαντας, πῶς τοσοῦτον πλῆθος ἵππων Ῥωμαίων τῇ φωνῇ καὶ θεᾷ ἐδίωξαν· καὶ ἐὰν ζῶον ἄλογον ἄλογον ἐδίωξε, πόσον μᾶλλον ἡμεῖς οἱ τῶν ζῶων καὶ ἀλόγων ὑπάρχοντες κύριοι καὶ οἱ καθ' ἡμῶν ἐρχόμενοι, ἵνα παράταξιν μεθ' ἡμῶν ποιήσωσιν, ὡς ζῶα ἄλογα καὶ χοίρων χειρόνες εἰσὶν. Αἱ πέλται ὑμῶν καὶ ῥομφαῖαι καὶ τὰ τόξα καὶ ἀκόντια πρὸς αὐτοὺς πεμπέσθωσαν παρ' ὑμῶν. Καὶ οὕτως λογίσθητε ὡς ἐπὶ ἀγρίων χοίρων πληθὺν κυνήγιον, ἵνα γνώσωσιν οἱ ἀσεβεῖς, ὅτι οὐ μετὰ ἀλόγων ζῶων ὡς αὐτοὶ παρά ταξιν ἔχουσιν, ἀλλὰ μετὰ κυρίων καὶ αὐθέντων αὐτῶν καὶ ἀπογόνων Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων. 9. Οἴδατε καλῶς, ὅτι ὁ δυσσεβῆς αὐτὸς ἀμυρᾶς καὶ ἐχθρὸς τῆς ἀγίας ἡμῶν πίστεως χωρὶς εὐλόγου αἰτίας τινὸς τὴν ἀγάπην, ἣν εἶχομεν, ἔλυσε καὶ τοὺς ὄρκους αὐτοῦ τοὺς πολλοὺς ἠθέτησεν ἀντ' οὐδενὸς λογιζόμενος· καὶ ἐλθὼν αἰφνιδίως φρούριον ἐποίησεν ἐπὶ τὸ Στενὸν τοῦ Ἀσωμάτου, ἵνα καθ' ἐκάστην ἡμέραν δύνηται ἡμᾶς βλάπτειν. Τοὺς ἀγροὺς ἡμῶν καὶ κήπους καὶ παραδείσους καὶ οἴκους πυριαλώτους ἐποίησε· τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν τοὺς χριστιανούς, ὄσους εὗρεν, ἐθανάτωσε καὶ ἠχμαλῶ τευσε, τὴν φιλίαν ἡμῶν ἔλυσε. 10. Τοὺς δὲ τοῦ Γαλατᾶ ἐφιλίωσε· καὶ αὐτοὶ χαίροντες οὐκ εἶδον καὶ αὐτοὶ οἱ ταλαίπωροι τὸν τοῦ γεωργοῦ παιδὸς μῦθον, τοῦ ἐψήνοντος τοὺς κοχλίους καὶ εἰπόντος ὧ ἀνόητα ζῶα καὶ τὰ ἐξῆς. 11. Λοιπόν, ἀδελφοί, ἐπεὶ ἡμᾶς πολιορκεῖ καὶ ἀπέκλεισε, καὶ καθ' ἐκάστην τὸ ἀχανὲς αὐτοῦ στόμα χάσκων καὶ εὐκαιρίαν αἰτεῖ, πῶς καταπῆ ἡμᾶς καὶ τὴν πόλιν ταύτην, ἣν ἀνήγειρεν ὁ τρισμακάριστος καὶ μέγας Κωνσταντῖνος ὁ βασιλεὺς ἐκεῖνος καὶ τῇ πανάγνῳ τε καὶ ὑπεράγνῳ δεσποίνῃ ἡμῶν Θεοτόκῳ καὶ ἀειπαρθένῳ Μαρίᾳ ἀφιέρωσε καὶ ἐχαρίσατο τοῦ κυρίου εἶναι καὶ βοηθὸν καὶ σκέπην τῇ ἡμετέρᾳ πατρίδι καὶ καταφύγιον τῶν Χριστιανῶν, ἐλπίδα καὶ χαρὰν πάντων Ἑλλήνων, τὸ καύχημα τῶν ὑπὸ τὴν ἡλίου ἀνατολὴν ὄντων πάντων. Καὶ οὗτος ὁ ἀσεβέστατος τὴν ποτε περιφανῆ καὶ ὁμφακίζουσαν ὡς ῥόδον τοῦ ἀγροῦ βούλετας ἀφανῆ ποιῆσαι, τὴν δουλώσασαν σχεδόν, δυνάμει εἰπεῖν, πᾶσαν τὴν ὑπ' ἡλίον καὶ ὑποτάξασαν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῆς Πόντον καὶ Ἀρμενίαν, Περσίαν καὶ Παμφλαγονίαν, Ἀμαζόνας καὶ Καππαδοκίαν, Γα 420 λατίαν καὶ Μηδίαν, Κολχούς Ἰβήρας, Βοσποριανούς καὶ Ἀλβάνους, Συρίαν καὶ Κιλικίαν καὶ Μεσοποταμίαν, Φοινίκην καὶ Παλαιστίνην, Ἀραβίαν τε καὶ Ἰουδαίαν, Βακ-τριανούς καὶ Σκύθας, Μακεδονίαν καὶ Θετταλίαν, Ἑλλάδα, Βοιωτίαν, Λοκροὺς καὶ Αἰτωλοὺς, Ἀκαρνανίαν, Ἀχαιίαν καὶ Πελοπόννησον, Ἡπειρον καὶ τὸ Ἰλλυρικὸν Λυχνίτας καὶ τὸ Ἀνδριατικόν, Ἰταλίαν, Τουσκίνοὺς Κελτοὺς καὶ Κελτογαλάτας, Ἰβρίαν τε καὶ ἕως τῶν Γαδείρων, Λιβύαν καὶ Μαυρητανίαν καὶ Μαυρουσίαν, Αἰθιοπίαν, Βελέδασ Σκούδην, Νουμιδίαν καὶ Ἀφρικὴν καὶ Αἴγυπτον, αὐτὸς τὰ νῦν βούλεται ταύτην δουλώσαι αὐτῷ τὴν κυριεύουσαν τῶν πόλεων καὶ ζυγῷ ὑποβαλεῖν καὶ δουλείᾳ καὶ τὰς ἀγίας ἐκκλησίας ἡμῶν, ἔνθα ἐπροσκυνεῖτο ἡ ἀγία τριάς καὶ ἐδοξολογεῖτο τὸ ἅγιον πνεῦμα καὶ ὅπου ἄγγελοι ἠκούοντο ὑμνεῖν τὸ θεῖον καὶ τὴν ἔνσαρκον τοῦ Θεοῦ λόγου οἰκονομίαν, βούλεται ποιῆσαι προσκύνημα τῆς αὐτοῦ βλασφημίας καὶ

τοῦ φλη νάφου αὐτοῦ ψευδοπροφήτου Μωάμεθ καὶ κατοικητήριον ἀλόγων καὶ καμήλων. Λοι πόν, ἀδελφοὶ καὶ συστρατιῶται, κατὰ νοῦν ἐνθυμήθητε, ἵνα τὸ μνημόσυνον ἡμῶν καὶ ἡ μνήμη καὶ φήμη καὶ ἡ ἐλευθερία αἰωνίως γενήσεται. 12. Καὶ στραφεῖς πρὸς τοὺς Ἐνετοὺς ἐν τοῖς δεξιῶις μέρεσιν ἰσταμένους ἔφη· Ἐνετοὶ εὐγενεῖς, ἀδελφοὶ ἡγαπημένοι ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ, ἄνδρες ἰσχυροὶ καὶ στρατιῶται δυνατοὶ καὶ ἐν πολέμοις δοκιμώτατοι, οἱ διὰ τῶν ἐστιλβωμένων ὑμῶν ῥομφαίων καὶ χάριτος πολλάκις πλήθος τῶν Ἀγαρηνῶν ἐθανατώσατε, καὶ τὸ αἷμα αὐτῶν ποταμοειδῶς ἐκ τῶν χειρῶν ὑμῶν ἔρρευσε, τῇ σήμερον παρακαλῶ ὑμᾶς, ἵνα τὴν πόλιν ταύτην τὴν εὐρισκομένην ἐπὶ τοσαύτῃ συμφορᾷ τοῦ πολέμου ὀλοψύχως καὶ ἐκ μέσου ψυχῆς γένητε ὑπερασπισταί. Οἴδατε γὰρ καλῶς καὶ δευτέραν πατρίδα καὶ μητέρα αὐτὴν ἀεννάως εἶχετε· διὸ καὶ ἐκ δευτέρου πάλιν λέγω καὶ παρακαλῶ, ἵνα ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ὡς φιλόπιστοί τε καὶ ὁμόπιστοι καὶ ἀδελφοὶ ποιήσατε. 13. Εἶτα στραφεῖς ἐν τοῖς ἀριστεροῖς μέρεσι λέγει τοῖς Λιγουρίταις· Ὡς Λιγουρίται, ἐντιμώτατοι ἀδελφοί, ἄνδρες πολεμισταὶ καὶ μεγαλοκάρδιοι καὶ φημιστοὶ, καλῶς οἴδατε καὶ γινώσκετε, ὅτι ἡ δυστυχὴς αὕτη πόλις πάντοτε οὐκ ἔμοι μόνον ὑπῆρχεν, ἀλλὰ καὶ ὑμῖν διὰ πολλά τινα αἴτια. Ὑμεῖς μὲν πολλάκις μετὰ προθυμίας αὐτῇ ἐβοηθήσατε καὶ συνδρομῇ ὑμετέρᾳ ἐλυτρώσατε ἀπὸ τῶν Ἀγαρηνῶν τῶν αὐτῆς ἐναντίων. Τὰ νῦν πάλιν ὁ καιρὸς ἐστὶν ἐπιτήδειος, ἵνα δείξητε εἰς βοήθειαν αὐτῆς τὴν ἐν Χριστῷ ἀγάπην καὶ ἀνδρίαν καὶ γενναιότητα ὑμῶν. 14. Καὶ πληθυντικῶς στραφεῖς εἰς πάντας εἶπεν· Οὐκ ἔχω καιρὸν εἰπεῖν ὑμῖν, μόνον τὸ τεταπεινωμένον ἡμέτερον σκῆπτρον εἰς τὰς ὑμῶν χεῖρας ἀνατίθηναι, ἵνα αὐτὸ μετ' εὐνοίας φυλάξητε. Παρακαλῶ δὲ καὶ τοῦτο καὶ δέομαι τῆς ἡμετέρας ἀγάπης, ἵνα τὴν πρέπουσαν τιμὴν καὶ ὑποταγὴν δώσητε τοῖς ὑμετέροις στρατηγοῖς καὶ δημάρχοις καὶ ἑκατοντάρχοις, ἕκαστος κατὰ τὴν τάξιν αὐτοῦ καὶ τάγμα καὶ ὑπηρεσίαν. Γνωρίζετε δὲ τοῦτο· καὶ ἐὰν ἐκ καρδίας φυλάξητε τὰ ὅσα ἐνετειλάμην ὑμῖν, ἐλπίζω εἰς Θεόν, 422 ὡς λυτρωθῆναι ἡμεῖς τῆς ἐνεστώσης αὐτοῦ δικαίας ἀπειλῆς. Δεύτερον δὲ καὶ ὁ στέφανος ὁ ἀδαμάντινος ἐν οὐρανοῖς ἐναπόκειται ὑμῖν καὶ μνήμη αἰώνιος καὶ ἄξιος ἐν τῷ κόσμῳ ἔσεται. 15. Καὶ ταῦτα εἰπὼν καὶ τὴν δημηγορίαν τελέσας καὶ μετὰ δακρύων καὶ στεναγμῶν τὸν Θεὸν εὐχαριστήσας, οἱ πάντες ὡς ἐξ ἐνὸς στόματος ἀπεκρίναντο μετὰ κλαυθμοῦ λέγοντες· Ἀποθάνωμεν ὑπὲρ τῆς Χριστοῦ πίστεως καὶ τῆς πατρίδος ἡμῶν. Ἀκούσας δὲ ὁ βασιλεὺς καὶ πλείστα εὐχαρίστησας, πλείστα δωρεῶν ἐπαγγελίας αὐτοῖς ἀπαγγείλατο. Εἶτα πάλιν λέγει· Λοιπόν, ἀδελφοὶ καὶ συστρατιῶται, ἔτοιμοι ἔστε τῷ πρῶτῳ. Χάριτι καὶ ἀρετῇ τῇ παρὰ τοῦ Θεοῦ ὑμῖν δωρηθείση, καὶ συνεργούσης τῆς ἀγίας τριάδος, ἐν ἣ τὴν ἐλπίδα πᾶσαν ἀνεθέμεθα, ποιήσωμεν τοὺς ἐναντίους μετὰ αἰσχύνης ἐκ τῶν ἐντεῦθεν κακῶς ἀναχωρήσαι.

ΙΧ. Ἀκούσαντες δὲ οἱ δυστυχεῖς Ῥωμαῖοι καρδίαν ὡς λέοντες ἐποίησαν καὶ ἀλλ-λήλως συγχωρηθέντες ἤτουν εἰς τοῦ ἑτέρου καταλλαγῆναι καὶ μετὰ κλαυθμοῦ ἐνηγκαλίζοντο, μήτε φιλάτων μνημονεύοντες οὔτε γυναικῶν ἢ πλοῦτου φροντίζοντες, εἰ μὴ μόνον τοῦ ἀποθανεῖν, ἵνα τὴν πατρίδα φυλάξωσι. Καὶ ἕκαστος ἐν τῷ διατεταγμένῳ τόπῳ ἐπανέστρεψε καὶ ἀσφαλῶς ἐποίουν ἐν τοῖς τείχεσι τὴν φυλακὴν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐν τῷ πανσέπτῳ ναῶ τῆς τοῦ Θεοῦ λόγου σοφίας ἐλθὼν καὶ προσευξάμενος μετὰ κλαυθμοῦ τὰ ἄχραντα καὶ θεῖα μυστήρια μετέλαβεν. Ὁμοίως καὶ ἕτεροι πολλοὶ τῇ αὐτῇ νυκτὶ ἐποίησαν. Εἶτα ἐλθὼν εἰς τὰ ἀνάκτορα, ὀλίγον σταθεῖς καὶ ἐκ πάντων συγχώρησιν αἰτήσας, ἐν τῇδε τῇ ὥρᾳ, τίς διηγήσεται τοὺς τότε κλαυθμοὺς καὶ θρήνους τοὺς ἐν τῷ παλατίῳ; Ἐὰν ἀπὸ ξύλου ἄνθρωπος ἢ ἐκ πέτρας ἦν, οὐκ ἐδύνατο μὴ θρηνηῖσαι. 2. Καὶ ἀναβάς ἐφ' ἵππου 20ξήλομεν τῶν ἀνακτόρων 20περιερχόμενοι τὰ τείχη, ἵνα τοὺς φύλακας διεγείρωμεν πρὸς τὸ φυλάττειν ἀγρύπνως. Ἦσαν δὲ πάντες ἐπὶ τοῖς τείχεσι καὶ πύργοις τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ· καὶ πύλαι πᾶσαι ἦσαν κεκλεισμέναι ἀσφαλεστάτως, δι' ὧν δυνατὸν ἦν ἐξελεῖν τινα

ἢ εἰσελθεῖν. Ὡς δὲ 20ῆλθο μεν ἐν τοῖς Καλιγαρίοις ὥρα πρώτη τῆς ἀλεκτροφωνίας καὶ κατιόντες τῶν ἵππων ἀνήλθομεν εἰς τὸν πύργον καὶ 20ῆκούσαμεν συχνῶς ὀμιλεῖν καὶ θόρυβον μέγαν ποιεῖν ἕξωθεν ἐπιτήδειον, καὶ εἶπον 20ῆμῖν οἱ φύλακες, ὅτι δι' ὅλης τῆς νυκτὸς οὕτως ποιοῦσιν· ἦσαν γὰρ σύρνοντες, τὰ ὅσα τῶν ὀργάνων πρὸς τειχομαχίαν ἠτοῖ μασται, φέροντες αὐτὰ ἐγγὺς τοῦ ὀρύγματος. Ἐπὶ τούτοις σαλεύονται καὶ τῶν ἠιονίων τὰ μέγιστα τῶν ἀντιπάλων σκάφη καὶ αἱ τριήρεις καὶ αἱ γέφυραι αἱ ἐν τῷ λιμένι τοῖς τείχεσι καὶ ταῖς ἀκταῖς προσπελάζουσι. 3. Περὶ δὲ δευτέρας ἀλεκτροφωνίας ἄνευ σημείου τινός, καθὼς ταῖς ἄλλαις ἡμέραις προεποιοῦν, τὸν πόλεμον ἀνῆψαν μετὰ μεγάλης σπουδῆς καὶ βίας. Ἐπροῦρι σεν οὖν ὁ ἀμηρᾶς, ἵνα πάντες οἱ μὴ ὄντες τοσοῦτον ἔμπειροι ἐν πολέμοις καὶ τινες γέροντες καὶ νέοι ἐν πρώτοις τὸν πόλεμον ἀνάψωσι καὶ τὴν συμπλοκὴν ποιήσωσιν, ἵνα ἡμᾶς ὀλίγον κοπιάσωσι καὶ οἱ πλέον ἰσχυροὶ καὶ ἀνδρεῖοι καὶ ἔμπειροι τοῦ πολέμου μετὰ πλείονος θάρσους καὶ προθυμίας καθ' ἡμῶν ἔλθωσι. Καὶ ταῦτα ἐγένετο καὶ ὁ πόλεμος καὶ ἡ συμπλοκὴ ὡς κάμιμος ἀνῆψε. Καὶ οἱ ἡμέτεροι γενναίως ἀντέλεγον καὶ κακῶς αὐτοὺς ἐδεξιοῦντο καὶ ἐκ τῶν τειχῶν ἀπεκρήμνιζον καὶ τινὰ τῶν πολεμικῶν ὀργάνων καὶ σκευῶν τῶν ἐναντίων κατέσπασαν· καὶ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν θάνατος ἐγεγόνει καὶ μάλιστα ἐκ τοῦ τῶν Τουρκῶν μέρους. 4. Ὡς δὲ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἀρχὴν ἐποιοῦν μὴ φαίνεσθαι, τοῦ φωτὸς τῆς ἡμέρας ἀυγάζοντος, καὶ ἐκ τῶν ἀνατολῶν τὰ ῥοδοειδῆ τῆς πρωΐας ἐνέφαινον, πᾶν τὸ πλῆθος τῶν ἐναντίων πολεμίων ὡς σχοῖνισμα ἐν ἐγεγόνει ἐκ τοῦ ἐνὸς μέρους τῆς πόλεως ἕως τῆς ἐτέρου. Καὶ τὰ ὄργανα τὰ πολεμικά, τύμπανά τε καὶ ἄλλα κεράτινα καὶ πᾶν ἕτερον κρούσαντες καὶ φωναῖς ἰσχυραῖς ἀλαλάζαντες, καὶ εἰς τὰς ἐλεβόλους πάσας τὸ πῦρ ἐνέβαλον καὶ πάντες ὁμοθυμαδὸν ἐν ἐνὶ καιρῷ καὶ ὥρα διὰ τε χέρσου καὶ θαλάσσης τὴν ἐμβολὴν καὶ σύρραξιν τοῦ πολέμου καὶ τὴν συμπλοκὴν ἐποίησαν. Θαρσαλέοι δὲ τινες πολεμήτορες τὰς μηρινθῶδεις κλίμακας ἐπανίουσι, τὰ δὲ βέλη παντοῖα κατὰ τῶν ἐν τοῖς πύργοις ἀφίετο. Καὶ ὥραις μὲν δύο ἡ μάχη ἐνεστήκει στενοῦσα καὶ φρικαλέα, ἣν δὲ πῶς τὰ τῶν Χριστιανῶν ἐπικρατέστερα· καὶ γὰρ αἱ κλιμακοφόροι τριήρεις σὺν τῇ γεφύρᾳ ἀπρακτοὶ τῶν τειχῶν τῶν ὑδραίων ἀπεκρούσθησαν· καὶ τὰ τῶν λίθων ἐκ τῆς πόλεως ἀφετήρια πλείστους τῶν ἐναντίων Ἀγαρηνῶν διέφθειραν· καὶ ἐκ τῆς χέρσου μέρος τὰ ὅμοια τοῖς ἐναντίοις καὶ χειρὸν ἐδεξιώσαντο. 5. Καὶ ἦν ἰδεῖν θέαμα ξένον, ὡσπερ νεφέλη σκοτεινὴ καλύπτουσα τὸν ἥλιον καὶ τὸν οὐρανόν. Καὶ τὰς κατασκευασθείσας μηχανὰς μετὰ τοῦ ὑγροῦ πυρὸς ῥίπτοντες τοὺς ἐναντίους ἔκαιον καὶ τὰς ἀναβάθρας καὶ κλίμακας μετὰ τῶν ἀναβαινόντων λίθοις βαρείοις ἄνωθεν ἀκοντίζοντες κατέκοπτον καὶ μετὰ ἐλεβολίσκων καὶ τόξων ἀπεδίωχον· καὶ ἐνθ' ἂν τὸ πλῆθος ἐθεώρουν, ἐκεῖσε ταῖς ἐλεβόλεσι πῦρ ἐνέβαλλον καὶ πολλοὺς ἔπληττον καὶ ἀπέκτεινον. Οἱ δὲ ἐναντίοι ἔκτε τοῦ κόπου τοῦ πολέμου καὶ τῆς ἀντιστάσεως τοσοῦτον ἀγανακτήσαντες, ὥστε ὀπισθεν ὀλίγον ἤθελον στρέψαι, ἵνα ἀναψυχὴν λάβωσιν, οἱ δὲ τζαούσιδες καὶ ῥαβδοῦχοι τῆς αὐλῆς μετὰ ῥάβδων σιδηρῶν καὶ βουνεύρων ἐνέτυπον, ἵνα μὴ δίδωσι νῶτα τὰς ἐχθροῖς. Τίς διηγήσεται τὰς τότε φωνὰς καὶ τὰς κραυγὰς καὶ τῶν πληγέντων διαμφὶ τὸ οὐαί; Ὅθεν ὑπὲρ τὸν οὐρανὸν ἀνέβαινον αἱ φωναὶ καὶ ὁ κρότος. Καὶ τινες μὲν ἐκ τῶν ἡμετέρων θεωροῦντες αὐτοὺς οὕτως πάσχοντας μετὰ φωνῶν μεγάλων ἔλεγον· Ταῦτα πολλάκις ποιήσαντες κακῶς ἀπεκρούσθητε. Αὐτοὶ δὲ μετὰ βίας τὴν ἀνδρείαν αὐτῶν θέλοντες καὶ μὴ θέλοντες δεῖξαι ἐπὶ τὰς κλίμακας πάλιν ἀνέβαινον. Ἄλλοι δὲ τινες τολμηροὶ καὶ ἰσχυροὶ καὶ δραστηροὶ ἐπὶ τῶν ὤμων εἰς τοῦ ἐτέρου ἀνέβαινε καὶ ἄλλος πάλιν ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ ἐτέρου ἀνῆρχετο, ὅπως, εἰ ἐδύνατο, ἄνω ἐν τοῖς τείχεσιν ἔλθωσι. Καὶ ταῦτα πᾶν τα ποιοῦντες σφοδρῶς καὶ βιαίως, συρρήγνυται περὶ τὰς εἰσόδους καὶ ἄνοδον μάχη καρτερὰ καὶ τὰ ξίφη ἐσπασμένοι συνεπλέκοντο· φόνος δὲ πολὺς ἦν ἐκατέρωθεν. 6. Κλινομένης δὲ ἤδη τῆς ἡμῶν παρατάξεως,

Θεόφιλος μὲν ὁ Παλαιολόγος καὶ Δημήτριος ὁ Καντακουζηνός, ἄνδρες ἄριστοι προπηδήσαντες νικῶσι τοὺς Ἀγαρηνοὺς καὶ τρέπουσι καὶ ἐκ τῶν τειχῶν καὶ τῶν κλιμάκων κακῶς ἀπεκρήμνισαν καὶ διεσκέδασαν. Τότε οὖν καὶ ἕτεροι οἱ διατεταγμένοι εἰς βοήθειαν ἔφθασαν. Ἐκεῖ δὲ ὁ βασις 426 λεῦς ἔφιππος εὐρεθεὶς καὶ τοὺς στρατιώτας ἀναθαρρύνων καὶ ἐγείρων, ἵνα προθύμως μάχωνται, ἔλεγεν αὐτοῖς· Ὡς συστρατιῶται καὶ ἀδελφοί, στήτε ἀνδρείως, παρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τοὺς οἰκτιρμούς τοῦ Θεοῦ, ὅτι τὰ νῦν θεωρῶ τὸ πλῆθος τῶν ἐναντίων ἀρχὴν λαμβάνειν συγκοπήν ποιῆσαι· καὶ ὀλίγον διασκεδάζονται καὶ οὐ κατὰ τὴν τάξιν αὐτῶν καὶ συνήθειαν ἔρχονται. Καὶ ἡ νίκη ἐλπίζω εἰς Θεὸν τοῦ εἶναι ἡμέτερα. Λοιπὸν, ἀδελφοί, χαίρετε, ὅτι ὁ πολῦτιμος στέφανος ὑμῖν ἔσεται, οὐχὶ μόνον φθαρτὸς καὶ γήϊνος, ἀλλὰ καὶ ἐπουράνιος. Ὁ Θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν πολεμεῖ, δειλία κατέχει τὸ πλῆθος τῶν ἀσεβῶν. 7. Καὶ ταῦτα τοῦ βασιλέως λέγοντος, Ἰωάννης ὁ Ἰουστινιανὸς ὁ στρατηγὸς ἐπλήγη τόξου βέλει ἐν τοῖς σκέλεσιν ἐπὶ τὸν δεξιὸν πόδα. Αὐτὸς δὲ οὐ τοσοῦτον ἔμπειρος ὢν πολέμου καί, ὡς εἶδε τὸ αἷμα ῥεεῖν ἐκ τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὅλος ἠλλοιώθη καί, ἦν προέδειξεν ἀνδρείαν, ἐκ τοῦ φόβου ἔχασε καὶ ἀνωφελῶς μετὰ ταῦτα ἔπραξεν. Ὡς ἀνεχώρησεν, ὅθεν ἦν καὶ διήρχετο μετὰ σιωπῆς ζητῶν ἰατρούς, μὴ μνημονεῦων τῆς γενναιότητος καὶ ἐπιδεξιότητος καὶ ἀρετῆς, ἦν ἀρχῆθεν ἔδειξε. Καὶ οὐκ εἶπε τοῖς συνοῦσιν αὐτῷ οὐδέ, οὔτε ἀντ' αὐτοῦ εἶασέ τινα ἕτερον, ἵνα μὴ γεγонуῖα σύγχυσις γένηται καὶ ἀπώλεια. Στραφέντες δὲ οἱ στρατιῶται καὶ μὴ ἰδόντες τὸν στρατηγόν, καὶ ἐρρήθη ὁ λόγος, ὅτι ἔφυγεν, εἰς ταραχὴν καὶ δειλίαν μεγάλην ἐνέπεσον. Ὁ οὖν βασιλεὺς κατὰ συγκυρίαν πάλιν ἐκεῖσε εὐρεθεὶς ὄρα τοὺς στρατιώτας συγκεχυμένους καὶ μεστοὺς φόβου ὡς πρόβατα διωκόμενα· καὶ μαθὼν τὸ αἷτιον καὶ τὸν στρατηγόν αὐτοῦ Ἰουστινιανὸν ἰδὼν φεύγοντα, ἐγγίσας αὐτῷ λέγει· Ἀδελφέ, τί τοῦτο πεποίηκας; Στρέψον ἐν τῷ διατεταγμένῳ σου τόπῳ· ἡ πληγὴ αὐτῆ ὀλίγον τί ἐστὶ. Στρέψον, ὅτι τὰ νῦν ἡ πλεῖον ἀνάγκη ἐστίν· ἡ πόλις εἰς χεῖράς σου ἐστίν, ἵνα λυτρώσῃς, αὐτήν. Πολλὰ δὲ εἰπόντος τοῦ βασιλέως αὐτῷ, οὐδὲν δὲ ἀπεκρίνατο, ἀλλ' ἐν τῷ Γαλατᾷ περάσας αἰσχυρῶς ἐκεῖ τελευτᾷ ἐκ τῆς πικρίας καὶ περιφρονήσεως. 8. Οἱ δὲ Τοῦρκοι ἰδόντες τὴν τοσοῦτην σύγχυσιν τῶν ἡμετέρων θάρσος ἔλαβον. Ἐκεῖ καὶ ὁ Σογᾶν πασίας παρῶν τοῖς ἰανιτζάροις καὶ τοῖς ἑτέροις διαλεχθεὶς ἐπήγειρεν αὐτῶν τὰ φρονήματα. Καὶ τις ἰανιτζαρις τοῦνομα Χασάνης, ἐκ τοῦ Λουπαδίου ὁ γιγαντώδης ὠρμητο λένδρος, ὑπὲρ κεφαλῆς τῆ ἀριστερᾷ χειρὶ τὸν θυρεὸν βαλὼν, τῇ δὲ δεξιᾷ τὸ ξίφος ἀσπασάμενος, ἐπὶ τὸ τεῖχος, οὗ ἐθεώρει τὴν σύγχυσιν, ἐχώρησεν. Εἶποντο δὲ αὐτῷ καὶ ἕτεροι ὡσεὶ τριάκοντα τὴν ἀνδρείαν ζηλώσαντες. Οἱ δὲ ἐναπομείναντες ἡμέτεροι ἐν τῷ τείχῳ κατεκόντιζον αὐτοὺς καὶ βέλεσιν ἔβαλλον καὶ λίθους ὑπερμεγέθους ἐκύλιον κατ' αὐτῶν· δέκα καὶ ὀκτὼ ἐξ αὐτῶν ἀπεκρήμνισαν. Ὁ δὲ Χασάνης οὐ πρότερον ἐπέσχε τὴν ὀρμὴν ἢ ἀνελθεῖν ἐν τοῖς τείχεσιν καὶ τρέψασθαι τοὺς ἡμετέρους. Ἠνίκα γοῦν ἐκράτησε τῆς ἐπιχειρήσεως, καὶ ἕτεροι πολλοὶ ἀκολουθήσαντες ἀνήρχοντο εἰς τὸ τεῖχος. Καὶ τοὺς ἀναβαίνοντας οὐκ ἔφθασαν κωλύειν οἱ ἡμέτεροι διὰ τὴν ὀλιγότητα· οἱ δὲ πολέμιοι πλῆθος ἦσαν, τοῖς δὲ ἀναβάσι συμπεσόντες ἐμάχοντο καὶ ἦν οὐκ ὀλίγος αὐτῶν ὁ φόνος. Καὶ ὁ Χασάνης μαχόμενος προσπαισθεὶς πέτρα τινὶ κατέπεσεν. Ἐπιστραφέντες δὲ οἱ ἡμέτεροι καὶ ἰδόντες αὐτὸν 428 κείμενον ἔβαλλον πάντοθεν, ὁ δὲ εἰς γόνυ διαναστὰς ἡμύνετο· ὑπὸ δὲ τοῦ πλῆθους τῶν τραυμάτων παρείθη τὴν δεξιάν καὶ κατεχώσθη τοῖς βέλεσιν. Καὶ ἕτεροι πολλοὶ ἀπεκτάνθησαν καὶ ἐπλήγησαν καὶ ἔνεκεν τῶν τραυματειῶν πρὸς τὸ στρατόπεδον ἔκομισθησαν. 9. Εἶτα τοσοῦτου ἀναβάντος τοῦ τῶν πολεμίων πλῆθους οἱ ἡμέτεροι διεσκεδάσθησαν καὶ ἀφέντες τοὺς ἔξωθεν τοίχους ἔσωθεν διὰ τῆς πύλης ἔβαινον καταπατῶντες εἰς τὸν ἕτερον. Ταῦτα δὲ οὕτως ἔχοντα, καὶ φωνή τις ἐρρήθη ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν καὶ ἐκ τοῦ μέρους τοῦ λιμένος ἐάλω τὸ φρούριον καὶ τὰ στρατήγεια καὶ τὰ σημεῖα ἀνωθεν ἐν τοῖς πύργοις ἔστησαν. Καὶ ἡ φωνὴ τοὺς ἡμετέρους ἐτρέψατο,

τοὺς δὲ πολεμίους ἀνεθάρρυνε· καὶ ἀλαλάξαντες φωνὰς πολλὰς καὶ προθύμως ἄνευ φόβου οἱ πάντες ἐπὶ τοὺς τοίχους ἀνέβαινον. 10. Ὡς οὖν εἶδεν ὁ δυστυχῆς βασιλεὺς καὶ ὁ αὐθέντης μου²⁰, δακρυχέων ἐπαρεκάλει τὸν Θεὸν καὶ τοὺς στρατιώτας, ἵνα μεγαλοψυχήσωσι, προέτρεπε· καὶ οὐ ἦν συνδρομῆς καὶ βοηθείας ἐλπίς οὐδεμία. Ὁ δὲ τὸν ἵππον κεντήσας δραμὼν ἔφθα σεν, ἔνθα τὸ πλῆθος τῶν ἀσεβῶν ἤρχετο, καὶ ὡσπερ ὁ Σαμψὼν ἐπὶ τοὺς ἀλλοφύλους ἐποίησε· καὶ τοὺς ἀσεβεῖς ἐν τῇ πρώτῃ συμπλοκῇ ἐκ τῶν τειχῶν ἀπεκρήμνισεν, ὡς ἰδεῖν θαῦμα ξένον οἱ ἐντυχόντες καὶ βλέποντες. Βρυχόμενος ὡς λέων καὶ τὴν ῥομφαίαν ἐσπασμένην ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ πολλοὺς τῶν πολεμίων ἀπέσφαξε καὶ τὸ αἷμα ποταμὴ δῶς ἐκ τῶν ποδῶν καὶ τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἔρρεε. 11. καὶ ὁ προῤῥηθεὶς δὸν Φραγκίσκος ὁ Τολέδος ὑπὲρ τὸν Ἀχιλέα ἐποίησεν· ἐν τοῖς δεξιοῖς τοῦ βασιλέως ἔτυχε καὶ ὡς τις ἀετὸς μετὰ ὀνύχων καὶ στόματος τοὺς ἐναντίους κατέκοπτεν. 12. Ὁμοίως καὶ Θεόφιλος ὁ Παλαιολόγος, ὡς εἶδε τὸν βασιλέα μαχόμενον καὶ τὴν πόλιν κινδυνεύουσαν, μεγαλοφώνως μετὰ κλαυθμοῦ κράζας, εἶπε· Θέλω θανεῖν μᾶλλον ἢ ζῆν· Καὶ συρράξας ἑαυτὸν ἐν μέσῳ μετὰ κραυγῆς, τοὺς ὄσους εὗρε, πάντας διεσκέδασε καὶ διεσκόρπισε καὶ ἐθανάτωσεν. Ἀλλὰ καὶ Ἰωάννης ὁ Δαλμάτης ἐκεῖ παρὼν ὑπὲρ πάντα στρατιώτην γενναίως τοῖς πολεμίοις ἐσυμπλέκετο. Καὶ οἱ ἐντυ χόντες καὶ βλέποντες ἐθαύμαζον περὶ τῆς ἰσχύος καὶ γενναιότητος τῶν ἀρίστων ἀνδρῶν. Καὶ δις καὶ τρίς τῆς ἐμβολῆς καὶ συρράξέως τε καὶ συμπλοκῆς γενομένης με γάλης, τοὺς ἀσεβεῖς ἐτρέψαντο καὶ πλῆθος ἀπέκτειναν καὶ ἑτέρους ἐκ τῶν τειχῶν ἀπεκρήμνιζον καὶ ἀγωνιζόμενοι σφοδρῶς καὶ συμπλεκόμενοι ἀπεκτάνθησαν καὶ πολὺν φόνον εἰς τοὺς πολεμίους πρὸ τοῦ ἀποθανεῖν ἐποίησαν οὗτοι. Καὶ ἕτεροὶ τινες στρατιῶται οὐκ ἀγενεῖς μαχόμενοι ἐν τῷ τόπῳ ἐκείνῳ καὶ αὐτοὶ ἀπεκτάνθησαν πλησίον τῆς πύλης τοῦ ἁγίου Ῥωμανοῦ, ὅπου τὴν ἐλέπολιν ἐκείνην κατεσκευάσαν καὶ τὴν μεγάλην ἐλεβόλην ἔστησαν καὶ τὰ τεῖχη τῆς πόλεως χαλάσαντες ἐκείθεν ἐν τῇ πόλει πρῶτον εἰσῆλθον. 430 Ἐμοῦ δὲ τῇ ὥρᾳ ἐκείνῃ μὴ εὐρεθέντος πλησίον τοῦ αὐθεντός μου τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ προστάξει ἐκείνου εἰς ἐπίσκεψιν δῆθεν ἐν ἄλλῳ μέρει τῆς πόλεως ἦμην.

Χ. Ἐλθόντων δὲ τῶν Τουρκῶν καὶ τοὺς ἐν τοῖς ἔσωθεν τείχεσι Χριστιανοὺς μετὰ ἐλεβολίσκων καὶ βελῶν καὶ τόξων καὶ πετρῶν ἐναπολειφθέντας ἐδίωξαν· καὶ ἐγὼ κρατεῖς πάντων ἐγένοντο, ἄνευ δὲ τῶν πύργων τῶν λεγομένων Βασιλείου, Λέοντος καὶ Ἀλεξίου, ἐν οἷς ἐστήκεισαν οἱ ναῦται ἐκεῖνοι οἱ ἐκ τῆς Κρήτης. Αὐτοὶ γὰρ γενναίως ἐμάχοντο μέχρι καὶ τῆς ἔκτης καὶ ἑβδόμης ὥρας καὶ πολλοὺς Τούρκους ἐθανάτωσαν· καὶ τοσοῦτον πλῆθος βλέποντες καὶ τὴν πόλιν δεδουλομένην πᾶσαν, αὐτοὶ οὐκ ἤθελον δουλωθῆναι, ἀλλὰ μᾶλλον ἔλεγον ἀποθανεῖν κρεῖττον ἢ ζῆν. Τοῦρκος δὲ τις τῷ ἀμηρᾷ ἀναφορὰν ποιήσας περὶ τῆς τούτων ἀνδρείας, προσέταξεν, ἵνα κατέλθωσι μετὰ συνηβάσεως καὶ ὧσιν ἐλεύθεροι αὐτοὶ τε καὶ ἡ ναὺς αὐτῶν καὶ πᾶσα ἡ ἀποσκευή, ἣν εἶχον. Καὶ οὕτως γενόμενον, πάλιν μόλις ἐκ τοῦ πύργου τούτους ἔπεισαν ἀπελθεῖν. 2. Καὶ δύο μὲν αὐτάδελφοι Ἰταλοῖ, Παῦλος καὶ Τρώϊλος τοῦνομα, ἐν τῷ διατεταγμένῳ αὐτοῖς τόπῳ μετὰ καὶ ἑτέρων πολλῶν γενναίως ἐμάχοντο καὶ τοὺς πολεμίους κακῶς ἀπεδίωχον καὶ οὐκ ἀγενῆ συμπλοκὴν καὶ συρράξιν ἐποίουν· καὶ φόνος ἦν ἀναμεταξύ, λέγω τῶν δύο μερῶν τῶν μαχομένων καὶ ὑπερμαχούντων. Στραφεῖς δὲ ὁ Παῦλος, καὶ ὄρᾳ τοὺς πολεμίους ἔσωθεν τῆς πόλεως καὶ λέγει τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ· Ὡ φρίξον ἦλιε, ὦ στέναξον γῆ· ἐάλω ἡ πόλις, ἡμᾶς δὲ τοῦ πολεμεῖν παρήλθεν ἡ ὥρα, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ἡμῶν, εἰ δυνατόν, φροντίσωμεν. 3. Καὶ οὕτως ἐγκρατεῖς οἱ πολέμιοι πάσης τῆς πόλεως γεγονότες ἡμέρᾳ τρίτῃ, ὥρα ἦν τῆς ἡμέρας β' καὶ ἡμισυ τοῦ #22 ξα-ου ἔτους, τῇ κθ-ῃ, μηνὸς Μαΐου. 4. Καὶ τῶν μὲν προσπιπτόντων ἡ ἀρπαγὴ καὶ αἰχμαλωσία ἦν, τῶν δὲ καταλαμβανομένων καὶ ἀνθισταμένων σφαγὴ· καὶ οὐδαμῶς ἡ γῆ ἔντισι τόποις ἐκ τῶν νεκρῶν διεφαίνετο. Καὶ ἦν ἰδεῖν θέαμα ξένον καὶ

θρήνους πολλούς και ποικίλους και άμετρήτους άνδραποδισμούς τών εύγενών άρχουσών και παρθένων και αφιερωμένων τῷ Θεῷ, συρομένων υπό τών Τουρκῶν διά τών έθειρών και κομών και πλοκάμων τῆς κεφαλῆς έξωθεν τών έκκλησιῶν μετά όδυρμών άνίλεων, τήν βοήν και κλαυθμόν τών παιδων, τούς ιερούς και άγίους οίκους λεηλατισμένους. Τό φρικῶδες και άκουόμενον· ἦν τό θεϊον αίμα και σώμα Χριστοῦ κατά γῆς χεόμενον και ριπτόμενον και τὰ τιμαλ φῆ δοχεῖα τούτου άρπάζοντες, τὰ μὲν διέθραυνον, τὰ δὲ σῶα ένεκολπίζοντο. Και τούς έγκεκοσμημένους κόσμους όμοίως έποίουν. και τὰς έγκεκοσμημένας άγίας εικόνας μετά χρυσοῦ και άργύρου και λίθων πολυτίμων κατεπάτουν και τούς κόσμους αίροντες, κλίνας και τραπέζαν έποίουν· και μετά τών τών ιερέων ένδυμάτων τών έκ σηρικῶν και 432 χρυσουφάντων όντων τούς ίππους έσκεπάζον· και άλλοι έπ' αὐτοῖς ἤσθιον· και τούς πολυτίμους μαργάρους τών άγίων κειμηλίων άναρπάστους έποίουν, τὰ άγια λείψανα καταπατοῦντες. Και έτερα άνοσιουργήματα πλείστα έποίουν άξια θρήνου οί τοῦ άν τιχρίστου πρόδρομοι. 5. Ὡ τών σοφῶν σου κριμάτων, Χριστέ βασιλεῦ, ώς άνερμηνεύεται και άνεξι χνίαστά εισι· και ἦν ιδεῖν τόν παμμέγιστον εκείνον ναόν και θειότατον τῆς Θεοῦ Σο φίας, τόν οὐρανόν τόν έπίγειον, τόν θρόνον τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, τό Χερουβικόν ὄχη μα και στερέωμα δεύτερον, τήν Θεοῦ χειρῶν ποιήσιν, τό θέαμα και έργον άξιον, τό πάσης τῆς γῆς άγαλίαμα, τόν ώραῖον και ώραίων ώραίότερον· οὔ έσωθεν τών άδύ των και άνωθεν τών άγίων τραπεζῶν ἤσθιον και έπιον και τὰς άσελγεῖς γνώμας και όρέξεις αὐτῶν μετά γυναικῶν και παρθένων και παιδων επάνωθεν έποίουν και έπρα τον. Τίς μη θρηνήση σε, άγιε ναέ; Και πανταχοῦ πᾶν κακόν ἦν και πᾶσα κεφαλή ἤλγει. 6. Έν οίκους θρήνοι και κλαυθμοί, έν τριόδοις όδυρμοί, έν ναοῖς όλοφυρμοί, άνδρῶν οίμωγαί, γυναικῶν όλολυγαί, έλκυσμοί, άνδραποδισμοί, διασπασμοί τε και βιασμοί. Οί σεμνοί τῷ γενεῖ ατίμως περιῆσαν, οί πλούσιοι άνόσιοι· αί πλατεῖαι, αί γωνῖαι κατά πάντα τόπον πανταχοῦ πασῶν κακῶν ἦν έμπλεα· οὐ τόπος άνεξερευνητος ἠ άσυλος έμεινε. Ὡ Χριστέ βασιλεῦ, τῆς τότε θλίψεως και στενοχωρίας πᾶσαν πόλιν και χώραν, ἦν οίκοῦσιν οί χριστιανοί, έλευθέρωσον. Και πάντα κῆπον και οἶκον οί άσεβεῖς οὐκ είασαν άνώρυκτον, ίνα τὰ κεκρυμμένα χρήματα εὔρωσι· και πλείστων μὲν νέων θησαυρῶν και παλαιῶν και έτέρων πολυτίμων πραγμάτων εύρόντες ένεπλήσθησαν.

XI . Ὡς οὖν ἠ πόλις έάλω, ό άμηρᾶς ένδον εισελθὼν εύθὺς πάση σπουδῆ ζήτησιν έποίει περι τοῦ βασιλέως, κατά νοῦν μη λογιζόμενος άλλο, εἰ μη μόνον μα θεῖν, εἰ ζῆ ἠ τέθνηκεν ό βασιλεύς. Και τινες μὲν έλθόντες έλεγον, ότι έφυγεν, άλλοι δὲ έν τῆ πόλει έλεγον εἶναι κεκρυμμένον, άλλοι δὲ τεθνάσαι μαχόμενον. Και θέλων πιστοθῆναι άληθῶς έστειλεν, ένθα τὰ σώματα τών άναιρεθέντων έκειτο σωροειδῶς χριστιανῶν τε και άσεβῶν· και πλείστας κεφαλὰς τών άναιρεθέντων έπλυναν, εἰ τυχη και τήν βασιλικήν γνωρίσωσι. Και οὐκ έδυνήθησαν γνωρίσαι αὐτήν, εἰ μη τό τε θνεός πτῶμα τοῦ βασιλέως εύρόντες, έγνωρίσαν αὐτό έκ τών βασιλικῶν περικνημίδων ἠ και πεδῖλων, ένθα χρυσοῖ άετοῖ ἦσαν γεγραμμένοι, ώς έθος υπῆρχε τοῖς βασιλεῦσι. Και μαθὼν ό άμηρᾶς περιχαρῆς και εύφραινόμενος υπῆρχε· και προστάξει αὐ τοῦ οί εύρεθέντες Χριστιανοί έθαψαν τό βασιλικόν πτῶμα μετά βασιλικῆς τιμῆς. 2. Οὐαί, οὐαί κάμοι τῆς προνοίας έν τίνι καιρῷ με φυλαττούσης· Ἦν δὲ πᾶσα ἠ ζωῆ τοῦ άοιδίμου έν βασιλεῦσι και γαληνοτάτου και μάρτυρος τούτου χρόνοι τεσσαράκοντα έννέα και μήνες τρεῖς και ἡμέ ραι είκοσι. 3. Ὁ δὲ άμηρᾶς τῆ νίκη τῆ μεγάλη έπαρθεῖς και πλείστης κενοδοξίας πλησθεῖς και τήν όφρὺν έπαρθεῖς ώμός και άνελεήμων έφάνη. Προσελθὼν δὲ αὐτῷ ό μέγας δουξ 434 ό κύρ Λουκάς ό Νοταρᾶς προσεκύνησεν αὐτόν και δείξας αὐτῷ θησαυρόν πολύν, ὃν είχε κεκρυμμένον, και λίθους και μαργάρους και έτερα λάφυρα άξια βασιλεῦσιν, ἃ ιδὼν ό άμηρᾶς και πᾶσα

ἡ βουλή αὐτοῦ ἐθαύμασαν. Ὁ δὲ Νοταρᾶς εἶπε τῷ ἀμηρᾷ· Ταῦτα πάντα ἐφύλαττον διὰ τὴν βασιλείαν σου· καὶ ἰδοὺ τὰ νῦν χαρίζομαί σοι δῶρον καὶ δέμαί δέξαι τοῦ δούλου σου τὴν δέησιν καὶ παρακάλεσιν. Ἔλπιζεν οὖν οὗτος δι' αὐτῶν ἐλευθερίας τυχεῖν μετὰ τοῦ οἴκου αὐτοῦ. Ἀπελογίσαστο δὲ αὐτῷ ὁ ἀμηρᾶς καὶ εἶπεν. ὦ ἡμικύον καὶ ἀπάνθρωπε μηχανορράφε καὶ πολύτροπε, τοσοῦτον πλοῦτον εἶχες καὶ οὐκ ἐβοήθησας τῷ βασιλεῖ τῷ αὐθέντη σου καὶ τῇ πόλει τῇ πατρίδι σου; Νῦν δὲ μετὰ τοιοῦτων πονηριῶν καὶ πανουργιῶν, ἃς οἶδας ποιεῖν καὶ πράττειν ἐκ νεότητος, βούλη ὑποσκελίσαι κάμει καὶ φύγῃς τοῦ πρόποντός σοι; Εἶπέ μοι, ὦ ἀσεβές, τίς ὁ χάρισάς μοι τὸν πλοῦτον τὸν σὸν καὶ τὴν πόλιν ταύτην εἰς χειράς μου; Λέγει αὐτῷ ὁ Νοταρᾶς· Ὁ Θεός. Ὁ δὲ ἀμηρᾶς εἶπεν αὐτῷ· Ἐπεὶ ὁ Θεὸς ταῦτά μοι ἐχαρίσατο, καὶ σὲ καὶ πάντας ὑπὸ τὰς χειράς μου δούλους ἔδωκε, τί σὺ λέγεις, πονηρέ, καὶ φλυαρεῖς; Πῶς οὐκ ἔστειλάς μοι αὐτά, πρὶν τὴν μάχην κινήσω καθ' ὑμῶν ἢ πρὶν τὴν πόλιν νικήσω, ἵνα ὀφείλω σοὶ τὴν χάριν καὶ τὴν ἀνταμοιβήν; Νῦν οὖν οὐκ εἶ σὺ ὁ χάρισάς μοι ταῦτα, ἀλλὰ ὁ Θεός. Καὶ εὐθύς ὥρισεν τοῖς δημίοις, ἵνα εἰς φυλακὴν βάλῃσιν αὐτὸν καὶ ἀσφαλῶς τηρῶσι. 4. Τῇ δὲ ἐπαύριον προστάξας ἤνεγκαν πάλιν αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ βήματος αὐτοῦ· καὶ λέγει αὐτῷ· Ἐπεὶ οὐκ ἠθέλησας βοηθῆσαι τῷ βασιλεῖ καὶ τῇ πατρίδι σου μετὰ τοσοῦτου θησαυροῦ ἀναριθμήτου, ὃν εἶχες, καὶ διὰ τί οὐκ ἐβούλευσας τὸν βασιλέα, ὅτε ἐμήνυσα αὐτῷ, ἵνα μετ' εἰρήνης μοι δώσῃ τὴν πόλιν καὶ ἄλλον ἄντ' αὐτῆς τόπον δώσω μετ' ἀγάπης καὶ φιλίας, ἵνα μὴ τοσοῦτοι φόνοι ἀνὰ μέσον ἡμῶν γενησῶνται; Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν· Ἐγὼ ἀναίτιός εἰμι τῆς τοιαύτης ὑποθέσεως, ἀλλ' οἱ Ἑνετοὶ καὶ οἱ ἐν τῷ Γαλατᾷ, οἱ ἔτασσαν τῷ βασιλεῖ, στείλαι εἰς βοήθειαν αὐτῷ στόλον καὶ στρατόν. Ὁ δὲ ἀμηρᾶς πολλὰ οἶδας, λέγει, ψεύδους ἐφευρήματα, τὰ νῦν δὲ καιρὸς ψεύδους οὐκ ἔστιν, ἵνα σοὶ βοηθήσωσι. Καὶ προστάξας ἐπὶ τὴν αὐριον ἐπὶ τοῦ Ξηροῦ Λόφου ἀγορὰν κατενώπιον αὐτοῦ θανατώσῃ τοὺς δύο υἱοὺς αὐτοῦ, οὓς ποτε ἦται τῷ βασιλεῖ, ἵνα τὸν ἕνα αὐτῶν τιμῆσιν τῷ τοῦ μεγάλου κοντοσταύλου ἀξιώματι καὶ τὸν ἕτερον τῷ τοῦ μεγάλου λογοθέτου²⁰, εἶτα καὶ αὐτὸν θανατώσῃσιν, ὡς καὶ ἐγένετο· καὶ οὕτω τὰ τοῦ Λουκᾶ τοῦ Νοταρᾶ πέρας ἔλαβον. 5. Εἶτα προστάξας μετὰ ταῦτα ἐθανάτωσε πολλοὺς εὐγενεῖς ἄρχοντας, τῶν Ἑνετῶν ἄγγαρον καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ, τὸν ἀστάνδην τῆς Καταλονίας καὶ δύο υἱοὺς αὐτοῦ. Εἶτα ἤθελε θανατώσῃ καὶ τὸν Κονταρίνον καὶ ἑτέρους εὐγενεῖς τῶν Ἑνετῶν, οἱ χρήματα αὐτῷ δώσαντες καὶ ἐπαγγειλάμενοι τῷ Σογᾶν πασίᾳ τοῦ ζῆν ἐχαρίσθησαν. Καὶ στείλας ἐν τῷ Γαλατᾷ καὶ πολλοὺς πιάσας ἐθανάτωσε· καὶ πᾶσα αὐτοῖς ἐπαγγελία, ἣν ὑπέσχετο, εἰς οὐδὲν ἐλογίσθη, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ὑποτελεῖς ὥρισεν εἶναι. Τὸν δὲ Ἀλὶ 436 πασίαν στείλας ἀπέκλεισεν ἐν πύργῳ τινὶ καὶ μετὰ ὀλίγας ἡμέρας καὶ αὐτὸν ἐθανάτωσε δι' αἰτίαν, ἣν εἶπομεν, διὰ τὸ λέγειν αὐτὸν τοῦ μὴ ἐγεῖραι μάχην κατὰ τῆς Πόλεως, ἵνα μὴ τῶν ἐσπερίων αὐθένται συναχθῶσιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ καὶ τῆς Εὐρώπης αὐτοὺς διώξῃσιν καὶ τὰ ἐξῆς, ὡς προέγραπται· Καὶ ὁ θάνατος αὐτοῦ λύπην ἀμέτρητον παντὶ τῷ στρατῷ τοῦ ἀμηρᾶ ἐνέδωκε διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ὑπὸ πάντων φιλούμενον καὶ εἰς πάντα καλῶς τὸν ἀμηρᾶν συμβουλευόντα.

Ἀρίθμησις τῶν ἐτῶν ἀπὸ Ἀδάμ ἄχρι τῆς πόλεως τῆς ἀλώσεως καὶ ἄλλων τινῶν περὶ τοῦ Μωάμεθ

XII. Ἀπὸ Ἀδάμ ἕως τοῦ κατακλισμοῦ γίνεται ἔτη, βσμβ', καὶ ἀπὸ τοῦ κατακλισμοῦ ἕως τῆς πυργοποιίας ἔτη φ'. Καὶ ἀπὸ τῆς πυργοποιίας ἕως τῆς ἐλεύσεως τοῦ Ἀβραάμ εἰς Χαναὰν γῆν, ἐξ ἧς καὶ τῶν Ἑλληνικῶν θεῶν λαμβάνουσι τὰ ὀνόματα, εἰσὶν ἔτη χι'. Καὶ ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ ἕως Ῥώμου καὶ Ῥωμύλου ἔτη, #22ατμβ', καὶ ἀπὸ τοῦ Ῥώμου καὶ Ῥωμύλου ἕως Αὐγούστου Καίσαρος ἔτη #22ψκε'. Καὶ ἀπὸ

Αυγούστου Καίσαρος ἕως τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου Φλαβίου τοῦ τρισολβίου καὶ ἀοιδίμου τε καὶ ἀειμνήστου τοῦ μεταθέσαντος τὰ βασιλεία ἀπὸ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης εἰς Κωνσταντινούπολιν τὴν ποτε Βυζάντιον, ἦν αὐτὸς ἀνωκοδόμησε καὶ νέαν Ῥώμην ὠνόμασεν, εἰσὶν ἔτη τλβ'. Καὶ ἀπὸ Κωνσταντίνου Φλαβίου τοῦ Χλωροῦ ἕως Ἡρακλείου τοῦ μεγάλου ἔτη τε'. 2. Ἐν οἷς χρόνοις ἦν καὶ ὁ τρισκατάρατος καὶ ψευδοπροφήτης Μωάμεθ, ὁ ἀπὸ γονοῦ τοῦ Ἰσμαήλ, ὃς ὑπῆρχεν ἐκ τῆς Κηδᾶρ τῆς φυλῆς τοῦ πρωτοτόκου υἱοῦ Ἰσμαήλ. Νίζαρος γὰρ ὁ τοῦ Κηδᾶρ ἀπόγονος ἐγέννησεν υἱοὺς δύο, Μούδαρον καὶ Ῥαβίαν, ὁ δὲ Μούδαρος Κούσαρον καὶ Κάϊτον καὶ Θεμίνην καὶ Ἄσαδον, ὁ δὲ Κούσαρος τὸν Ἀβεδουᾶν, ὁ δὲ Ἀβεδουᾶς τὸν ψευδοπροφήτην καὶ ἀντίχριστον Μωάμεθ. Γεννη-θεῖς δὲ καὶ ἀνατραφεῖς πενία συζῶν καὶ κτηνοτρόφος ὢν καὶ μάλιστα σεληνιαζόμενος, φωτισθεὶς τὰ τοῦ σκοτόυ παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τοῦ Σατανᾶ, ἐκατέρωθωσεν ἃ ἕτεροι πολλὰ συνέγραψαν, περὶ ὧν οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἀναγκαῖον διηγέσθαι. Πλὴν ὀλίγων τινῶν ἐκ τῶν αὐτοῦ μιαρῶν ἔργων καὶ πονηρῶν μνειᾶν ποιήσωμεν· Οὗτος ὁ παμμίαρος ἐκ τῶν Ἐθρίβου ὄρεων ὠρμητο, καὶ πρῶτον μὲν δοῦλος ὑπάρχων τινὶ γυναικὶ χήρᾳ καὶ ὁμοφύλῳ αὐτοῦ πλουσία πάνυ, ὀνόματι Χαδιχᾶ· ὃς μετὰ τῆς πονηρίας καὶ πανουργίας αὐτοῦ τὴν ἑαυτοῦ κυρίαν εἰς γυναῖκα ἔλαβεν καί, δαιμόνια ἔχων καὶ πίπτων καὶ τρέμων καὶ ἀφρίζων, αὐτὸς τὸ πάθος μετεσημάτιζεν, ὅπως μὴ αἰσχύνηται ἡ γυνὴ καὶ κυρία αὐτοῦ, μεμφομένη αὐτόν, πῶς συνεζεύχθη τοιούτῳ πένητι καὶ δαιμονήτῃ, τὸν ἄγγελον Γαβριήλ ἔλεγεν, ὅτι ἑώρα λέγοντα, αὐτῷ τὰ μέλλοντα συμβαίειν ἐν τῷ κόσμῳ καὶ ἀποκαλύπτοντα, ὡς ἔθος ἐστὶ πᾶσι τοῖς μοναχοῖς καὶ προφήταις. Διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ φόβου ἐξίστατο καὶ ἐδειλία. 3. Ἦν δὲ τις ψευδαββάς ὀνόματι Σέργιος διὰ κακοπιστίαν ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐξόριστος καὶ φίλος ὢν τῷ Μωάμεθ· ὃν ὁ Μωάμεθ ἐπαρεκάλει τῇ αὐτοῦ 438 κυρία τῇ καὶ γυναικὶ ταῦτα λέγειν καὶ βεβαιώνειν καὶ παραινεῖν, ἵνα μὴ λυπῆται, ἀλλ' ἵνα χαίρηται. Ἡ δὲ γυνὴ ἐπίστευε τῷ ψευδαββᾷ πλεῖον ἢ τῷ ἀνδρὶ. Διὰ τοῦτο λέγουσι καὶ οἱ πάντες, ὅτι ὁ Μωάμεθ ὥρισε τοὺς μοναχοὺς πάντας ἀτελεῖς εἶναι καὶ ἀφορολο γήτους διὰ τὴν τοῦ ψευδαββᾶ Σεργίου φιλίαν· καὶ οὕτως παρήγγειλεν. Ἐλεγεν οὖν ταῖς γυναιξὶν αὕτη, ὅτι ὁ ἀνὴρ αὐτῆς προφήτης ἦν. Καὶ διὰ τῶν γυναικῶν εἰς τοὺς ἄνδρας αὐτῶν κηρυχθεῖς, καὶ οὕτως ἐν τῷ κόσμῳ παρὰ τῶν ἀφρόνων ψευδοπροφήτης ὠνόμασται καὶ ἕως τοῦ νῦν τὸ αὐτὸ μέγα ψεῦδος παρὰ τῶν Ἰσλαμικῶν ἄδεται. Ἀποθανούσης δὲ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ, κληρονόμος τοῦ βίου καὶ πλούτου τοῦ τοσοῦτου γενόμενος, ὡς φύλαρχος τῶν Ἰσλαμικῶν τῶν ἐκεῖ ἐχρημάτιζεν. 4. Εἶτα ἐρχομένου τοῦ βασιλέως Ἡρακλείου τῷ τότε καιρῷ ἐκ τῆς Περσίδος μετὰ νίκης μεγάλης καὶ θέλων περᾶσαι πλησίον ὡσεὶ ἡμερῶν τινῶν ὁδὸν ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσιν, ἔνθα διέτριβε καὶ κατῶκει ὁ ἀλιτήριος, ὡς ἤκουσε τοῦτο ὁ πονηρός, πρόεισιν εἰς προσκύνησιν καὶ προὑπάντησιν τῷ βασιλεῖ μετὰ δώρων πολυτίμων πολλῶν ἀξίων βασιλεῦσι καὶ τινῶν οὐκ ὀλίγων ἐκ τῆς αὐτῆς φυλῆς. Ἐδέξατο οὖν αὐτόν ὁ βασιλεὺς διὰ τὴν ὑποταγὴν καὶ μεγάλην δουλοσύνην, ἣν ἔδειξε· καὶ χώραν αἰτήσας τῷ βασιλεῖ εἰς κατοίκησιν, καὶ ἐδωρήσατο ὁ βασιλεὺς μετὰ γράμματος βασιλικοῦ. Ἀναζωσάμενος οὖν καὶ τὴν βασιλικὴν ἐξουσίαν καὶ εἰς τὴν φιλίαν θαρρῶν καὶ πλέον ἐπαρθεῖς τῇ διανοίᾳ, εὐθὺς ἔθετο καὶ προστάγματα· καὶ τοὺς μὲν λόγοις ἀπατῶν, τοῖς δὲ μὴ πειθομένοις εὐχερῶς τὸ ξίφος ἀνατεινόμενος καὶ ὑποκλίνεσθαι τούτους ἐκβιαζόμενος, ἄρχων τέλειος τῶν Σαρακηνῶν ἐγένετο. Καὶ μετ' ὀλίγον τινὰ καιρὸν εὐκαιρίαν εὐρῶν διὰ τὸ τοὺς βασιλεῖς περιπωμένους ὑπάρχειν ἐν πολέμοις τῆς Ἰταλίας, τὴν αἴρεσιν αὐτοῦ ἐπαρρησιάσατο, ἣν εἶχεν ὑποκεκρυμμένην χρόνους ἱκανοὺς, καὶ νομοθέτης αὐτῶν καὶ διδάσκαλος ἐγένετο· καὶ τὰ ἐν τῷ κορᾶν, τουτέστι τοῦ ἐκτεθέντος νόμου, κεφάλαια ποιήσας καὶ ἐν τέσσαρσι λόγοις ταῦτα τὰ κεφάλαια διαμερίσας αὐτοῖς ἐπαρέδωκεν· ἃ εἰσι ταῦτα.

**Περὶ τῶν ἐν τῷ τοῦ Μωάμεθ κορᾶν κεφαλαίων καὶ τί ἐν αὐτοῖς περιέχει·
πρῶτον μὲν ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ καὶ ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ.**

Ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ τοῦ πρώτου λόγου λέγει, ὅτι ὁ Μωάμεθ τῇ ὥρᾳ τῆς ἐπιληψίας, ἐν ἧ ἐκυλίετο ἀφρίζων, τὸν ἀρχάγγελον Γαβριήλ ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν ἔλε γεν ὄρᾶν, ὡς εἴρηται. Δεύτερον, ὅτι συνεγράψατο τὸ βιβλίον, ἀραβιστὶ κορᾶν ὀνομάσας, ὃ λέγεται ἑλληνιστὶ νόμος θεοῦ σωτήριος. Τρίτον, ὅτι προφήτην θεοῦ καὶ ἀπόστολον ἑαυτὸν ἐκάλεσεν. Τέταρτον ὅτι τὰ Μωσαϊκὰ πάντα, τό τε ψαλτήριον καὶ τὰ προφητικὰ δίκαια καὶ ἅγια καὶ ἀληθῆ ὠνόμασε· κατ' ἐξαίρετον δὲ τῶν ἄλλων τὸ εὐαγγέλιον ἅγιον καὶ δίκαιον καὶ εὐθὲς καὶ ἀληθινὸν καὶ τέλειον ἀπεφήνατο, ὥστε καὶ ἐν τῷ κεφαλαίῳ τοῦ Ἰωνᾶ θεοῦ ὑπομνήσεις ταῦτα ὠνόμασε. 440 Πέμπτον, ὅτι μὴ μόνον παρὰ τοῦ Μωάμεθ ἐξετέθη ὁ νόμος, ἀλλὰ καὶ παρ' ἐτέρων. Ἔκτον, ὅτι ὁ παρὰ τοῦ Μωάμεθ ἐκτεθεὶς νόμος στόματι πρὸς οὓς ἐξετέθη παρὰ τοῦ δαίμονος. Ἑβδομον, ὅτι εἷς χαλιφᾶς τὸ ἀξίωμα, τουτέστιν ἄκρον διδάσκαλος, ἐγένετο χριστιανός. Ὅγδοον, ὅτι ὁ Μωάμεθ ἐντυχὼν αἰρετικοῖς τισὶ Νεστοριανοῖς καὶ Ἀρειανοῖς, ἀλλὰ δὲ καὶ Ἰουδαίοις τισί, τὴν τούτων κακίαν ἐσώρευσεν. Ἐννατον, ὅτι μεγαλορρήμονων περὶ αὐτοῦ ἔλεγεν, ὡς, εἰ πάντες ἄνθρωποι συναχθεῖεν καὶ πάντα τὰ πνεύματα καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι, οὐκ ἂν δύναιντο ποιῆσαι τοιοῦτο κορᾶν ὡς ἐγώ. Δέκατον, ὅτι ἐν τῷ ἀνωτέρῳ μέρει, ἤγουν ἐν τοῖς δεξιῶς μέρεσι τοῦ δεσποτικῆς θρόνου ἔστι γεγραμμένον τὸ τοῦ Μωάμεθ ὄνομα. Ἐνδέκατον, ὅτι οὐκ ἦλθε διὰ θαυμάτων, ἀλλὰ διὰ ξίφους δοῦναι τὸν νόμον καὶ τοῖς μὴ πειθομένοις αὐτῷ θάνατος ἔσται ἢ τιμωρία ἢ φόρους διδόναι. Δωδέκατον, ὅτι ὁ Νῶε καὶ Ἀβραάμ, ἀλλὰ δὴ καὶ οἱ ἀπόστολοι τοῦ αὐτοῦ δόγματος, φησιν, ἦσαν, οὐπὲρ οὗτος ἔθετο ὕστερον.

Τοῦ δευτέρου λόγου κεφάλαιά εἰσι ταῦτα

Πρῶτον, ὅτι τὰ ἐν ταῖς μωσαϊκαῖς παραδόσεσι, τοῖς προφήταις τε καὶ τῷ ψαλτηρίῳ καὶ τῷ εὐαγγελίῳ γεγραμμένα ἅγια καὶ δίκαια καὶ ἀπὸ θεοῦ δεδομένα καλεῖ, στέργει τε καὶ φυλάσσει αὐτά, καὶ οὐδ' ὅλως εἰσὶν οἱ τούτου ἀκόλουθοι, εἰ μὴ ταῦτα πληρώσασιν. Δεύτερον, ὅτι εἰς ἑβδομήκοντα πρὸς ταῖς τρισὶ μοίρας μέλλουσι σχισθῆναι οἱ τῷ νόμῳ αὐτοῦ ἀκολουθήσαντες καὶ ἡ μὲν μία καὶ μόνη ἐκ τούτων σωθήσεται, αἱ δὲ ἄλλαι τῷ πυρὶ παραδοθήσονται. Τρίτον, ὅτι εἰ μὴ παρὰ θεοῦ ἦν τὸ κορᾶν, πολλὰ ἐναντιότητες εὐρίσκοντο ἐν αὐτῷ. Τέταρτον, ὅτι μετὰ τοῦ Γαβριήλ ἀνελεῖν, λέγει, εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐντυχεῖν ἀγγέλῳ μυριάκις μείζονι τοῦ κόσμου παντὸς θρηνοῦντι τὰς αὐτοῦ ἁμαρτίας καὶ τυχεῖν παρὰ τοῦ θεοῦ συγγνώμης δι' αὐτοῦ. Πέμπτον, ὅτι τέλος καὶ σφραγὶς τῶν προφητῶν ἔστιν οὗτος. Ἔκτον, ὅτι ἀρπαγὰς καὶ φόνους κωλύει καὶ ἐπιορκίας καὶ πάλιν ταῦτα ἐνδίδωσιν. Ἑβδομον, ὅτι ὁ θεὸς ἐνέδωκε τούτῳ ἐπιορκῆσαι. Ὅγδοον, ὅτι διαλεγόμενος αὐτῷ ὁ θεὸς εἶπεν, ὡς παιδίας χάριν ἐποίησε τὸν κόσμον. Ἐννατον, ὅτι ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ λεγομένῳ Μπακαρᾶ, ὅπερ ἐρμηνεύεται δά μαλις, ὡς Ἰουδαῖοι καὶ Χριστιανοὶ σωθῆναι μέλλουσιν, ἐν δὲ τῷ κεφαλαίῳ τῷ Ἀμράμ αὐθὶς φησιν, ὅτι οὐδεὶς δύναται σωθῆναι ἄνευ τῶν ἐν τῷ νόμῳ τῶν Ἰσραηλιτῶν. 442 Δέκατον, ὅτι πρὸ αὐτοῦ οὐ δύναται τις εἰσελθεῖν εἰς τὸν παράδεισον· καὶ αὐθὶς φησιν, ὅτι ἔδειξεν αὐτῷ ὁ θεὸς γυναῖκας τε καὶ ἄνδρας πολλοὺς εἰσελθόντας πρὸ αὐτοῦ εἰς τὸν παράδεισον. Ἐνδέκατον, ὅτι ὁ θεὸς μετὰ τὴν ἀνάστασιν οἴκους περικαλλεῖς καὶ λουτρὰ καὶ παραδείσους καὶ γυναῖκας ὅτι πολλὰς ὑπισχνεῖται δοῦναι τοῖς τοῦ Μωάμεθ νόμοις ἀκολουθοῦσιν. Δωδέκατον, ὅτι ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ Σάδ φησιν, ὡς οἱ μὲν ἄγγελοι ἐκ πυρὸς ἐδημιουργήθησαν, οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐκ χοός. Δέκατον τρίτον, ὅτι ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ

Νεμελί, ὅπερ ἐρμηνεύεται μυῖα, φησὶ περὶ τοῦ Σολομῶντος καὶ τῶν μυῖων ψευδὸς τι εὔηθες, ὅπερ καὶ φησι. Δέκατον τέταρτον, ὅτι ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ Ῥουβεπαῖ φησι περὶ τοῦ Σολομῶντος καὶ τοῦ σκώληκος ὁμοίως τῷ ἀνωτέρῳ ψεύδει. Δέκατον πέμπτον, ὅτι ἐν τῷ βιβλίῳ τῶν διηγήσεων ἀποδίδωσι τὴν αἰτίαν, δι' ἧς ὁ οἶνος κεκώλυται αὐτοῖς. Δέκατον ἕκτον, ὅτι ὁ κτιστὸς οὐρανὸς οὗτος γέγονεν ἐκ καπνοῦ, ἢ δὲ θάλασσα ἐξ ὄρους τινὸς Κὰφ ὀνομαζομένου. Δέκατον ἑβδομον, ὅτι τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην ἴσα φωτὸς καὶ δυνάμεώς φησι γενέσθαι. Δέκατον ὄγδοον, ὅτι προσκληθέντος τούτου παρὰ τοῦ Γαβριὴλ ἀνελθεῖν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ τοῦ θεοῦ θέντος τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' αὐτῷ καὶ τοσαύτης ψύξεως αἴσθησιν λαβεῖν αὐτόν, ὡς διελθεῖν ταύτην μέχρι καὶ νωτιαίου μυελοῦ. Ἐννατον δέκατον, ὅτι ἐν τῷ κεφαλαίῳ Σάδ, ὡς ἄγγελοι ὄντες δαίμονες καὶ προ σταχθέντες παρὰ τοῦ θεοῦ προσκυνῆσαι τὸν Ἄδαμ οὐκ ἠθέλησαν ποιῆσαι τοῦτο, κα θῶς καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι προσεκύνησαν αὐτόν, καὶ διὰ τοῦτο ἐγένοντο δαίμονες. Εἰκοστὸν, ὅτι ἀποδίδωσι τὴν αἰτίαν, δι' ἣν κεκώλυται αὐτοῖς ἐσθίειν τὰ ὕεια κρέα. Εἰκοστὸν πρῶτον, ὅτι πρὸς τῷ τέλει τοῦ κόσμου ἀποκτενεῖ ὁ θεὸς πᾶσαν τὴν φύσιν ἀγγέλων καὶ ἀνθρώπων. Εἰκοστὸν δεύτερον, ὅτι συνεγράψατο βιβλία δύο καὶ δέκα χιλιάδας λόγους ἔχοντα θαυμαστοὺς καὶ ἀπὸ τούτων οἱ μὲν τρισχίλιοι εἰσιν ἀληθεῖς, οἱ δὲ ἕτεροι ψευδεῖς. Εἰκοστὸν τρίτον, ὅτι ἐν τῷ βιβλίῳ τῷ Κεραμάρ φησιν, ὡς ἔσχισε τὴν σελήνην εἰς δύο τμήματα· καὶ τὸ μὲν ἥμισυ ἀπὸ τούτων εἰσῆλθον εἰς τὸν χιτῶνα αὐτοῦ, τὸ δὲ ἕτερον ἥμισυ ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν· καὶ αὐθις ἀποκατέστησεν αὐτὴν σῶαν. Εἰκοστὸν τέταρτον, ὅτι ὁ θεὸς καὶ οἱ ἄγγελοι εὐχονται ὑπὲρ τοῦ Μωάμεθ. Εἰκοστὸν πέμπτον, ὅτι ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ Ἐλμαϊδᾶ, ὅπερ ἐρμηνεύεται τράπε ζα, μὴ εἶναι τοὺς Ἑβραίους καὶ τοὺς χριστιανοὺς υἱοὺς θεοῦ ἢ φίλους διὰ τὸ παι δεύεσθαι αὐτούς. Τὰ τοῦ τρίτου λόγου κεφαλαία εἰσι ταῦτα Πρῶτον, ὅτι οὐκ ἔστι δυνατόν τὸν θεὸν υἷον ἄνευ γυναικὸς ἔχειν. Δεύτερον, ὅτι, εἰ υἷον εἶχεν ὁ θεός, σχίσματα ἂν ἐγένοντο μέσον αὐτῶν. 444 Τρίτον, ὅτι ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ Ἐλνεσᾶ, ὅπερ ἐρμηνεύεται γυναῖκες, λόγον θεοῦ καὶ ψυχὴν θεοῦ καὶ πνοὴν θεοῦ λέγει εἶναι τὸν Χριστόν. Τετάρτον, ὅτι ἐκ τῆς παρθένου ὁμολογεῖ γεγεννησθαι τὸν Χριστόν ἄνευ ἄν δρός. Πέμπτον, ὅτι ἀρνεῖται τὸ τὸν Χριστόν εἶναι υἷον θεοῦ καὶ θεόν, ἀλλὰ καὶ τὴν τούτου σάρκωσιν· ψιλὸν δὲ μόνον ἄνθρωπον λέγει τοῦτον κατὰ Νεστόριον, ἅγιον δὲ καὶ ὑπὲρ πάντας ἀνθρώπους. Ἑκτον, ὅτι μὴ ἔσταυρωσθαι τὸν Χριστόν, ἀλλ' ἕτερον ἀντ' ἐκείνου. Ἑβδομον, ὅτι ὁ θεὸς τὸν Χριστόν πρὸς ἑαυτὸν προσεκαλέσατο εἰς τοὺς οὐρα νοὺς, περὶ δὲ τὰ τέλη τοῦ κόσμου μέλλει ἐλεύσεσθαι καὶ θανατώσειν τὸν ἀντίχριστον, μετὰ δὲ ταῦτα καὶ αὐτὸν τὸν Χριστόν ἀποθανεῖν. Ὁγδοον, ὅτι θεοποιοῦνται οἱ Χριστιανοὶ τὴν θεοτόκον· καὶ ὅτι ἐστὶν ἀδελ φῆ τοῦ Μωϋσέως καὶ Ἀαρῶν.

Τὰ τοῦ τετάρτου λόγου κεφαλαία εἰσι ταῦτα

Πρῶτον, ὅτι ἀναληφθεῖς εἰς τοὺς οὐρανοὺς ὁ Μωάμεθ ἔστη ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ καὶ ἀκήκοεν, ὅσα καὶ ἀκήκοε, καὶ αὐθις κατῆλθεν ἐν τῇ γῆ. Δεύτερον, ὅτι οἱ δαίμονες σωθῆναι μέλλουσι. Τρίτον, ὅτι τοῦ κορᾶν ἐξήγησιν οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων ἀναγινώσκει, οὐδ' αὐ τὸς ὁ Μωάμεθ, ἀλλ' ἢ μόνος ὁ θεός. 5. Ταῦτα οὖν ποιήσας καὶ αὐτοὺς τοὺς ἀθλίους καὶ ταλαιπώρους βαρβάρους διδάξας καὶ ἀμαθῆς καὶ ἄγροικος ὢν, διδάσκαλος ἐγεγόνει. Καὶ τὸ ρητὸν ἐπληρώθη ἐν αὐτοῖς τὸ λέγον· Τυφλὸς τυφλὸν ὀδηγεῖ καὶ ἀμφοτέροι εἰς βόθρον ἔπεσον. Καὶ ἕτερα τρία καὶ δέκα καὶ ἑκατὸν συνεγράψατο μυθάρια, ἐκάστῳ τούτων ὄνομα ἐπιθεῖς ἄξιον τῆς ἀπαιδευσίας αὐτοῦ καὶ μωρολογίας, ὧν ἀπ' αὐτῶν τὴν ἀκαθαρσίαν καὶ πρόδηλον φλυαρίαν τὸ διηγησάσθαι αὐτὰ ἴσον ἐστὶ τὴν τοῦ Αὐγείου κόπρον ἐκκομίσαι κατὰ τὸν Ἡρακλέα. Καὶ τὸ ἔθνος ἅπαν κακῶς σοφισάμενος καὶ ὑφ' ἑαυτὸν ποιη σάμενος καὶ νομοθέτης

αὐτῶν γεγονώς, εἶτα καὶ ἑαυτῷ συνήγαγεν δύναμιν ἰκανήν, τὴν τε Συρίαν πᾶσαν κατέδραμε καὶ ἐληΐσατο καὶ πολλὰς χώρας Ῥωμαϊκὰς ἐκάκωσε καὶ ἠφάνισε. 6. Καὶ ἐν τῷ μέλλειν αὐτὸν τελευτᾶν καὶ πρὸς τὸν πατέρα αὐτοῦ τὸν Σατανᾶν ἀναχωρῆσαι, Ἀβουβάκαρ, τὸν αὐτοῦ ἀδελφιδόν, προεχειρίσατο ἀντ' αὐτοῦ. Ἀμηρεύ-σας δὲ οὗτος ἔτη δύο ἡμισυ καὶ τελευτᾶ καὶ ἀντ' αὐτοῦ κρατεῖ Οὐμαρος. Αὐτὸς τὴν Δαμασκὸν ἔλαβε καὶ τὰς χώρας πάσας τῆς Φοινίκης· καὶ κατοικοῦσιν ἐν αὐταῖς. Εἶτα λαμβάνει τὴν Αἴγυπτον καὶ εἰς αὐτὴν οἰκοῦσιν. Εἶτα ἔρχονται κατὰ Περσῶν καὶ νικᾷ 446 αὐτούς. Εἶτα παραλαμβάνει τὴν Βόστραν καὶ ἄλλας πολλὰς πόλεις καὶ ἔφθασε καὶ μέχρι τοῦ Γαβαθᾶ. Ἐπειτα στρατεύει κατὰ τῆς Παλαιστίνης καὶ λαμβάνει τὴν ἀγίαν πόλιν μετὰ συνηβάσεως. καὶ ἔκτοτε οὐκ ἐπαύσατο τὸ τῶν Ἰσμηλι τῶν γένος τὴν Ῥωμαίων γῆν κατατρέχειν καὶ ληΐζεσθαι ἕως τῆς σήμερον, ὅπου καὶ παντελῶς τὸ σκῆπτρον κατέλυσε καὶ τὴν βασιλείαν ἠφάνισεν. 7. Ὑπῆρχε δὲ καὶ ἕτερος Οὐμαρος νέος, ὅστις ἠνάγκαζε ῥυπαίνειν καὶ βεβη λούν οἱ Σαρακηνοὶ τοὺς Χριστιανοὺς καὶ τοὺς πειθομένους ἀτελεῖς ἐποίει. Ἐγραψε δὲ καὶ πρὸς τὸν βασιλέα Λέοντα τὸν Ἀρμένιον τοῦ βεβηλῶσαι αὐτόν, ὅταν ἀποκεκλει σμένην τὴν πόλιν εἶχε καὶ ἐπολιόρκει αὐτήν· καὶ λῦσαι τὴν πολιορκίαν αὐτὸς μόνος ἐθέσπισε, χριστιανούς κατὰ Τουρκῶν μὴ μαρτυρεῖν. 8. Ὀνομάζονται δὲ τρισσῶς, Σαρακηνοί, Ἰσμηλίται καὶ Ἀγαρηνοί· Σαρακηνοῖμέν, ὅτι ἡ Σάρρα ἐξαπέστειλε τὴν Ἀγαρ καὶ τὸν Ἰσμηλ κενούς κληρονομίας, Ἰσμηλίται δὲ ὡς ἐκ τοῦ Ἰσμηλ καταγόμενοι, Ἀγαρηνοὶ δὲ διὰ τὴν προμήτορα αὐτῶν Ἀγαρ.

XIII. 20' Ἄλλ' ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανέλθωμεν. Ἀπὸ δὲ Ἡρακλείου τοῦ μεγάλου καὶ τοῦ ψευδοπροφήτου Μωάμεθ ἕως τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου. τοῦ ὀγδόου βασιλεύσαντος ἐκ τοῦ γένους τῶν Παλαιολόγων, ὃς ἐβασίλευσεν ἔτη δ' καὶ μῆνας δ', εἰσὶν ἔτη ωνζ'. 2. Ἐβασίλευσε δὲ τὸ τῶν Παλαιολόγων γένος ἐν τῆδε τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων ἔτη ρ δ' καὶ μῆνας δέκα καὶ ἡμέρας τέσσαρας. Καὶ ὑπὸ Κωνσταντίνου Φλαβίου ἤρξατο ἡ βασιλεία ἐν Κωνσταντινοπόλει καὶ ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου πέρας ἔλαβεν. Ἐν τῆδε τῇ τριταλαίνᾳ πόλει ἐπεκράτησεν ἡ τῶν Ῥωμαίων βασιλεία ἔτη #22αρμγ' μῆνας ἰ' καὶ ἡμέρας δ'. 3. Ποιήσας οὖν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ τῆς ἀλώσεως ὁ ἀμηνῶς θρίαμβον καὶ χαρὰν μεγάλην διὰ τὴν νίκην τὴν κατὰ τῆς πόλεως καὶ κελεύσας, ἵνα ἐξέλθωσι πάντες ἄνθρωποι, μικροὶ τε καὶ μεγάλοι, οἱ ὄντες κεκρυμμένοι ἐν τισὶ τόποις κρυφοῖς τῆς πόλεως, καὶ ἐλεύθεροι καὶ ἀνενόχλητοι ὦσιν, ὁμοίως καὶ πάντες, ὅσοι ἐκ τῆς πόλεως ἔφυγον, ὡς προείπομεν, διὰ τὸν φόβον τοῦ πολέμου, ἕκαστος αὐτῶν ἐπιστρέψῃ εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ καὶ βιώσῃ ἕκαστος κατ' αὐτὴν τάξιν καὶ θρησκείαν αὐτοῦ, ὡς καὶ πρότερον ἦν, ὁμοίως προστάξας, ἵνα ποιῶσι καὶ πατριάρχην, ὡς σύνθητες καὶ τάξις αὐτῶν· ἦν γὰρ προαποθανὼν ὁ πατριάρχης, καὶ ἐκλέξαντες οἱ ἐντυχόντες ἀρχιερεῖς καὶ οἱ ὀλίγοι πάνυ ἕτεροι ἱερωμένοι καὶ λαϊκοὶ τὸν σοφώτατον καὶ λογιώτατον κύρ Γεώργιον τὸν Σχολάριον, λαϊκὸν ἔτι ὄντα εἰς πατριάρχην ἐχειροτόνησαν, ὃν καὶ Γεννάδιον ἐπωνόμασαν. 448 4. Προὔπηρχε δὲ καὶ τάξις καὶ συνήθεια τοῖς βασιλεῦσι Χριστιανοῖς, ἵνα δω 448 ροποιῶσι τῷ χειροτονηθέντι πατριάρχῃ νεωστὶ δεκανίκιον χρυσοῦν μετὰ λίθων πολυτίμων καὶ μαργάρων ἐγκεκοσμημένον καὶ ἵππον ἐκλεκτὸν ἐκ τῶν βασιλικῶν μετὰ ἐφιππίου καὶ ἐφεστρίδος βασιλικῆς ἐγκεκοσμημένον πολυτελῶς· καὶ μετὰ χασδίου λευκοῦ καὶ χρυσοῦ σκεπόμενος ἦν ὁ ἵππος. Καὶ ἐκ τοῦ παλατίου τοῦ βασιλικοῦ μετὰ πάσης τῆς συγκλήτου ἐξερχόμενος ὁ πατριάρχης καὶ εὐφημούμενος ἐν τῷ πατριαρχεῖν χεῖρ ἐπανεστρεφεν. Καὶ ἡ χειροτονία ἐγένετο παρὰ τῶν ἀρχιερέων, ὡς τάξις καὶ νόμος ἦν. Ἐλάμβανε δὲ ὁ μέλλων γενέσθαι πατριάρχης ἐκ τῶν τοῦ βασιλέως χειρῶν τὸ δεκανίκιον τοιοῦτοτρόπως· καθεζομένου τοῦ βασιλέως ἐπὶ τοῦ βασιλικοῦ δίφρου καὶ πᾶσα ἡ σύγκλητος ἰστάμενοι ἀσκεπεῖς καὶ ὀρθοί, καὶ ὁ μέγας πρωτοπαπᾶς τοῦ

παλατίου έποίει Εύλογητόν, εἶτα καὶ μικράν έκτενήν· καὶ ὁ μέγας δομέστικος ἔψαλλε τὸ ὄπου γάρ βασιλέως παρουσία καὶ τὰ ἐξῆς, εἶτα τὸ δόξα ὁ λαμπαδάριος ἐκ τοῦ ἑτέρου χοροῦ καὶ νῦν τὸ ὁ βασιλεὺς τῶν οὐρανῶν καὶ τὰ ἐξῆς. Μετὰ δὲ τέλος τοῦ τροπαρίου, ὁ βασιλεὺς ἀνιστάμενος, ἔχων ἐπὶ τὴν δεξιὰν τὸ δεκανίκιον, ὁ δὲ ὑποψήφιος ἐρχόμενος καὶ ἐκ τοῦ ἐνὸς μέρους αὐτοῦ ὁ Καισαρείας, ἐκ δὲ τοῦ δευτέρου ὁ Ἡρακλείας μητροπολίτης, καὶ ποιεῖ πρὸς πάντας μετανοίας τρεῖς, εἶτα προσέρχεται τῷ βασιλεῖ καὶ ἐνώπιον τούτου ποιεῖ τὴν προσήκουσαν αὐτῷ προσκύνησιν. Καὶ ὁ βασιλεὺς τὸ δεκανίκιον ὀλίγον ὑψῶν ἔλεγεν· Ἡ ἀγία τριάς ἢ τὴν ἐμοὶ βασιλείαν δωρησαμένη προχειρίζεται σε εἰς πατριάρχην νέας Ῥώμης. Καὶ οὕτως ἐκ τῶν βασιλικῶν χειρῶν ὁ πατριάρχης ἐλάμβανε τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν εὐχαριστίαν τῷ βασιλεῖ ἐδίδου. Εἶτα οἱ χοροὶ ἔψαλλον τὸ εἰς πολλὰ ἔτη δέσποτα ἐκ τρίτου καὶ ἀπολυσιν. Καὶ ὁ πατριάρχης κατερχόμενος μετὰ λαμπάδων ἐπὶ τὰ διβάβουλα, εὐρίσκων τὸν ἵππον ἠτοιμασμένον ἀνέβαινεν ἐπ' αὐτόν. 5. Οὕτως δὲ καὶ αὐτὸς ὁ ἀλιτήριος θέλων ποιῆσαι ὡς βασιλεὺς τῆς πόλεως καθὼς ἐποίουν καὶ οἱ χριστιανοὶ βασιλεῖς, τὸν πατριάρχην προσεκάλεσατο, ἵνα συγ καθίση μετ' αὐτοῦ τοῦ ἀριστήσαι καὶ ὁμιλῆσαι. Καὶ ἐλθόντος τοῦ πατριάρχου, ἐδέξατο αὐτὸν ὁ τύραννος μετὰ μεγάλης τιμῆς· καὶ πολλὰ ὁμιλήσαντες ἀναμεταξύ, καὶ 456 ἐπαγγελίας ἀμετρήτους ἐπηγγείλατο δοῦναι τῷ πατριάρχει. Ὡς δὲ ἤγγικεν ὁ καιρὸς τοῦ ἐξελθεῖν τὸν πατριάρχην ἐκ τοῦ παλατίου, ἐκβαλὼν ὁ ἀμηνῶν δέδωκεν αὐτῷ δῶρον τὸ πολῦτιμον ἐκεῖνο τὸ δεκανίκιον καὶ ἐπαρεκάλεσεν αὐτὸν δεχθῆναι τοῦτο. Καὶ κατῆλθε μετὰ πατριάρχου ἕως κάτωθεν τῆς αὐλῆς, θέλων καὶ μὴ θέλων ὁ πατριάρχης καὶ τὸν ἵππον εὐτρεπισμένον ἔχων ἀνεβίβασεν αὐτόν· καὶ προσέταξεν, ἵνα πάντες οἱ ἄρχοντες τῆς αὐλῆς αὐτοῦ ἐξέλθωσιν εἰς συνοδίαν τῷ πατριάρχει. Καὶ οὕτως ἄχρι τοῦ σεπτοῦ ἀποστολείου συνώδευσαν αὐτόν τινες προπορεύμενοι καὶ τινες ἐπόμενοι αὐτῷ· αὐτὸ γὰρ τὸ τῶν ἀποστόλων τέμενος δέδωκεν ὁ ἀμηνῶν εἰς πατριαρχεῖον. 6. Τὸν δὲ περικαλλῆ καὶ θεῖον ναὸν τῆς Θεοῦ σοφίας, τὸ περιβόητον κειμήλιον, τὸν οὐρανὸν τὸν ἐπίγειον καὶ τὸ ξένον ἄκουσμα ἐποίησεν ὁ ἀλιτήριος ἴδιον αὐτοῦ προσκύνημα. Ὁ δὲ ἐν Βλαχέρναις θαυματουργὸς ναὸς πυρπωλούμενος ἦν, ὡς προεγράφη. 7. Ποιήσας δὲ ὁ πατριάρχης ἐν τῷ σεπτῷ ἀποστολείῳ καιρὸν ὀλίγον, ἔπειτα θεωρῶν, ὅτι ἐν ἐκείνοις τοῖς μέρεσι τῆς πόλεως οὐδεὶς ταλαίπορος Χριστιανὸς ἐναπέμεινε, καὶ φοβηθεὶς μή τι ἐναντίον συμβῆ διὰ τὴν ἐρημίαν, διότι ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν εὐρέθη τις Ἀγαρηνὸς πεφονευμένος ἐν τῷ τοῦ ναοῦ περιουλείῳ, καὶ διὰ ταύτας τὰς αἰτίας, ὁ πατριάρχης ἤτησε τὴν μονὴν τῆς Παμμακαρίστου καὶ ἐδωρήθη αὐτῷ τοῦ εἶναι εἰς κατοικίησιν. Ἐν ἐκείνοις γὰρ τοῖς μέρεσιν ἐναπέμεινάν τινες ὀλίγοι Χριστιανοί. Τὰς δὲ οὐσας μοναχὰς ἐν τῇ Παμμακαρίστῳ προσέταξεν ἀπελθεῖν ἐν τῇ μονῇ τοῦ ἀγίου προφήτου προδρόμου τοῦ ἐν τῷ Τρούλλῳ, ὅπου ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰουστινιανοῦ τοῦ Ῥινοτμήτου ἢ πενθέκτη ἀγία σύνοδος συνηθροίσθη. Παλάτιον γὰρ τοῦτο, περὶ φανὲς τῷ τότε καιρῷ, ὑπῆρχεν ἐκεῖ ἐγγὺς τῆς Παμμακαρίστου κατὰ τὸ βόρειον μέρος. 8. Οὕτως οὖν ὁ παμμίαρος καὶ φθορεὺς τῶν Χριστιανῶν, πονηρὸς ὢν καὶ πολὺτροπος καὶ τῇ ἀλώπεκι ὑποκρινόμενος, ταῦτα οὐχ ὑπὲρ εὐλαβείας ἢ καλοκαγαθίας αὐτοῦ ἐποίει, ἀλλ' ἵνα οἱ Χριστιανοὶ ἀκούσωσι τὰς ἐπαγγελίας, συναχθῶσιν ἐν τῇ πόλει καὶ κατοικήσωσιν αὐτήν· ἢ ἐκ τοῦ καθημερινοῦ πολέμου ἠρημώθη γὰρ καὶ μάλιστα ἐν τῇ ἀλώσει. Καὶ οὕτως ἐγένετο· καὶ τινες Χριστιανοὶ συνήχθησαν. Μετ' ὀλίγον δὲ καὶ τινὰς ἀποίκους εἰσήνεγκε, κατ' ἐκείνην τὴν διάλεκτον λεγομένους σουρ γούνιδες, ἔκ τε τοῦ Καφᾶ καὶ Τραπεζοῦντος καὶ Σινωπίου καὶ Ἀσπροκάστρου· καὶ οὕτως τὴν πόλιν κατώκισεν. 9. Ἔδωκε δὲ καὶ προστάγματα ἐγγράφως τῷ πατριάρχει μετὰ ἐξουσίας βασιλικῆς ὑπογεγραμμένα κάτωθεν, ἵνα μηδεὶς αὐτὸν ἐνοχλήσῃ ἢ ἀντιτείνῃ, ἀλλὰ εἶναι ἀναίτητον καὶ ἀφορολόγητον καὶ ἀδιάσειστόν τε ἀπὸ παντὸς ἐναντίου, καὶ τέλους καὶ δώσεως

ἐλεύθερος ἔσται αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτὸν πατριάρχαι εἰς τὸν αἰῶνα, ὁμοίως καὶ πάντες οἱ ὑποτεταγμένοι αὐτῷ ἀρχιερεῖς. 458

**ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ ΑΡΧΟΜΕΝΟΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΙΝ ΤΗΣ
ΒΑΣΙΛΕΥΟΥΣΗΣ ΤΩΝ ΠΟΛΕΩΝ, ΠΕΡΙΕΧΟΝ ΤΑΣ ΕΝ ΤΗ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΩ
ΣΥΓΧΥΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΟΛΕΜΟΥΣ ΑΝΑΜΕΤΑΕΥ ΤΩΝ ΑΔΕΛΦΩΝ ΚΑΙ
ΔΕΣΠΟΤΩΝ ΚΑΙ ΠΩΣ Ο ΑΜΗΡΑΣ ΕΔΙΩΞΕΝ ΑΥΤΟΥΣ, ΥΠΕΤΑΞΕ ΤΗΝΔΕ
ΤΗΝ ΝΗΣΟΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙ ΩΝ ΕΠΑΘΕΝ Ο ΣΥΓΓΡΑΦΕΥΣ ΚΑΙ ΑΛΛΑΣ ΤΙ ΝΑΣ
ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ, ΩΣ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΕΥΡΗΣΟΝΤΑΙ**

1 Ἰ. Ἄλωθεις οὖν κἀγὼ καὶ πάντα τὰ δυσχερῆ καὶ κακὰ τῆς αἵμα λωσίας ὑπενεγκῶν ὁ ἄθλιος, τέλος ἐξηγοράσθην· τῇ πρώτῃ τοῦ Σεπτεμ βρίου τοῦ #22 ξβ-ου ἔτους ἀπέσωσα εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐν τῇ Σπάρ τη. Τῆς δὲ γυναικός μου καὶ τῶν τέκνων μου ἀλωθέντων ὑπὸ τινων γε ρόντων Τουρκῶν, καλογνώμων ὄντων, καὶ παρ' αὐτῶν πάλιν πραθέντων τῷ πρώτῳ ἵπποκόμῳ τοῦ ἀμηρᾶ, ὃς λέγεται τῇ ἐκείνων διαλέκτῳ μερα χούρης, ὃς καὶ ἄλλας πολλὰς τῶν ἀρχοντισσῶν ἠγόρασε καὶ πολλοῦ ἐράνου ἐπέτυχε δι' αὐτῶν, τοῦ δὲ κάλλους καὶ ἄλλων χρηστῶν ἡθῶν τῶν τέκνων μου μὴ δυναμένων κρυβῆναι, μαθὼν περὶ αὐτῶν ὁ ἀμηρᾶς, ἀπῆρεν αὐτά, δοὺς τῷ εἰρημένῳ αὐτοῦ πρωτοῖπποκόμῳ χρήματα πολλὰ. Ἐναπέμεινε δὲ ἡ ἀθλία αὐτῶν μήτηρ μόνη μετὰ μιᾶς καὶ μόνης 20άνα τραφείσης αὐτῆς, αἱ δὲ ἄλλαι διεμερίσθησαν. 2. Καταφρονοῦντες μέμφονται καὶ κατηγοροῦντες ἐλέγχουσιν ἡμᾶς οἱ Λατῖ νοι καὶ λέγουσιν, ὅτι διὰ τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν καὶ διὰ τὸ μὴ ὀρθῶς φρονεῖν ἡμᾶς τὸ τῆς πίστεως ἀπωλέσαμεν τὴν βασιλείαν. Ἡμεῖς δὲ λέγομεν, ὅτι ἀμαρτωλοὶ ὑπάρχομεν καὶ οὐδεὶς ἀναμάρτητος εἰ μὴ εἷς ὁ Θεός. Περὶ δὲ τοῦ ὀρθῶς φρονεῖν γινώσκετε, ὅτι ἡμεῖς καινοτομίαν οὐδεμίαν ἐποίησαμεν εἰς τὰ τοῦ εὐαγγελίου ῥητά, εἰ μὴ πιστεῦο μεν καὶ δοξάζομεν, τὰ ὅσα οἱ αὐτόπται τοῦ λόγου καὶ ὑπηρεταὶ ἡμᾶς ἐδίδαξαν· καὶ ὁ αἱ ἅγιοι καὶ οἰκουμενικαὶ ἐπτὰ σύνοδοι καὶ αἱ κατὰ καιρὸν τοπικαὶ ἡμῖν ὄντως παρέδωσαν, ἀληθῶς καὶ βεβαίως κρατοῦμεν, ὡς ἐδίδαξεν ὁ ἀγιώτατος Σίλβεστρος ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ καὶ ὁ ἀγιώτατος πάπας Δάμασος ἐν τῇ δευτέρῃ συνόδῳ καὶ ὁ ἀγιώ τατος πάπας Καιλεστίνος ἐν τῇ τρίτῃ συνόδῳ καὶ ὁ ἀγιώτατος πάπας Λέων ἐν τῇ τε τάρτῃ συνόδῳ καὶ ὁ ἀγιώτατος πάπας Βιγίλιος ἐν τῇ πέμπτῃ συνόδῳ καὶ ὁ ἀγιώτατος πάπας Ἀγάθων ἐν τῇ ἕκτῃ συνόδῳ καὶ ὁ ἀγιώτατος πάπας Ἀδριανὸς ἐν τῇ ἑβδόμῃ συνόδῳ· ὡς ἴστε πάντες, ὅτι ἔθεντο καὶ ἀναθεματισμοὺς καὶ ἀφορισμοὺς ἀλύτους, μὴ τις τολμήσῃ προσθεῖναι ἢ ἐκλεῖψαι ἢ ὄλως παρασαλεῦσαι ἄπερ ἐκεῖνοι εὐαγγελι κῶς καὶ ἀποστολικῶς καὶ ἀκριβῶς ἐξακολουθοῦντες διὰ πνεύματος ἀγίου ἐσφραγίσαντο. Μάρτυρες τῶν αὐτῶν αἱ συνοδικαὶ βίβλοι καὶ τὰ συνοδικὰ συγγράμματα τῶν κατὰ καιρὸν ἄκρων ἀρχιερέων, ἧτοι πάπων, καὶ τῶν ἀγίων μεγάλων ἐκείνων συνό 460 δων, ὡς ἠριθμήσαμεν, ἐκ τῆς ὑμετέρας ὄντες καὶ αὐτοὶ τῆς φυλῆς τῶν Λατίνων, ἄν δρες θεοφρουρούμενοι ἔργῳ καὶ λόγῳ τετιμημένοι. Ταύτην τὴν παράδοσιν ἡμεῖς ἀσφα λῶς κρατοῦμεν, ἵνα μὴ εἰς ἀφορισμὸν τῶν ἀγιωτάτων ἀποστόλων καὶ τῶν ἀγίων οἴκου μενικῶν ἐπτὰ συνόδων καὶ τῶν ἀγιωτάτων ἐκείνων ὄντως ἄκρων ἀρχιερέων πέσωμεν. Καὶ ἡμεῖς εὐαγγελικῶς καὶ ἀποστολικῶς κρατοῦμεν τὴν παράδοσιν τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης, τὸ γὰρ ἡμέτερον δόγμα παρ' ἀμφοτέρων εὖ πάντοτε ὠμολογεῖτο, τὸ δὲ ἐξ αὐτῶν καινοτομηθὲν αὐτοῖς μόνοις ἀκαταγόρητον εἶναι δοκεῖ· καὶ ἡμᾶς ἔδει κριτὰς αὐτῶν εἶναι καὶ κατηγοροὺς, καὶ οὐκ αὐτοὺς ἡμῶν. 3. Τὰ νῦν δὲ νεωστὶ τινες αὐτῶν θεολόγοι ἢ καὶ μᾶλλον εἰπεῖν καινολόγοι οὐκ αἰσχύνονται ἐπ' ὀκρίβαντος ἀναβαίνειν διδάσκοντες λέγειν ἐρρόρουμ Γραικόρουμ, τουτέστι σφάλματα ἡμέτερα,

εἶτα μὴ ἔχοντές τι ἕτερον εἰπεῖν εἰ μὴ μόνον, ὡς προεῖ πομεν, διὰ τὸ μὴ ἡμᾶς ὀρθῶς φρονεῖν τὴν βασιλείαν ἀπωλέσαμεν, καὶ αὐτοὶ τάχα, ὡς δῆθεν ὀρθόδοξοι ἴσως ὄντες αὐτοί, ἑαυτῶν τὴν βασιλείαν κρατοῦσιν, οὐκ εἶδό τεσ ὅτι οὐ πάντες οἱ κρατοῦντες πάντως ὀρθόδοξοι, οὐδ' αὖθις οἱ κρατούμενοι αἶρετικοί, ὡς ἐστὶν ἰδεῖν ἐφ' ἡμῖν· μὴ γὰρ ὀρθόδοξοὶ εἰσιν οἱ Ἰσραηλιταί, ὅτι κρατοῦσιν ἡμῶν, καὶ πρὸ τούτων οἱ εἰδωλολάτραι, οἱ τοὺς Χριστιανοὺς ἐδίωκον, ἢ πάλιν οἱ Αἰ γύπτιοι ἢ Βαβυλωνῖοι οἱ ποτε ἐξουσιάζοντες τῶν Ἰσραηλιτῶν. Ἄλλ' οὐκ ἔχουσι τί εἰπεῖν. δῆλον γάρ, ὅτι οἱ μὲν κυριεύσαντες ἀσεβεῖς, οἱ δὲ κυριευόμενοι εὐσεβεῖς. Διὰ τοῦτο οὐ δεῖ αὐτοὺς κομπάζειν ἐπὶ τῆς αὐτοκρατίας. Καὶ ἐπὶ τούτοις ἀντεροῦμεν αὐ τοῖς, πῶς οἱ κατὰ τὴν Μυσίαν καὶ Ῥωσίαν καὶ Ἰβηρίαν τὴν ἑῶν καὶ Ἀβασγίαν οἰκοῦντες καὶ ἐν λοιποῖς τόποις ἄρχουσι καὶ ἄρχονται ἀφ' ἑαυτῶν, καίτοι γε τοῖς ἡμετέροις δόγμασιν ἀκολουθοῦσι. 4. Καὶ ἄλλως τὸ σχίσμα τῶν ἐκκλησιῶν ἐποίησεν ὁ πάπας Στέφανος ὁ Συρφρών, ὃς καὶ πρῶτος τοῖς Ἰταλοῖς μετὰ ἀζύμων παρέδωκεν ἐπιτελεῖν τὴν ἁγίαν ἱερουργίαν καὶ τὴν προσθήκην εἰς τὸ σύμβολον τὸ ἅγιον φανερώς ἐκύρηξε καὶ τὰς τρίχας τοῦ πώγωνος πρῶτος ἀπέθριξε καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὸν πᾶσιν οὕτως ἐξέδωκε, βασιλεύοντος μὲν τῆς νέας Ῥώμης τῷ τότε καιρῷ τοῦ ἀειμνήστου βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ Μονομάχου, πατριαρχεύοντος δὲ Μιχαήλ, τῆ ἐπωνυμίας Κηρουλάριος. Οὗτος οὖν ὁ πατριάρχης γνῶμη τοῦ βασιλέως καὶ τῶν τριῶν πατριαρχῶν καὶ τοῦ Βουλγαρίας ἀρχιεπισκόπου καὶ Κύπρου καὶ πάσης τῆς ὑπ' αὐτὸν συνόδου τὸν εἰρημένον πάπαν Στέφανον τῶν διπτύχων ἐξέβαλον, ζητοῦντες τὴν τῶν ἀζύμων καὶ τῆς προσθήκης τῆς ἐκβολῆς αἴτιον, κόσμου ἔτει, #22 φ-ῶ, ἰνδικτιῶνος ια-ης. 5. Ἡ δὲ ἐκκλησία τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας καὶ Ἱεροσολύμων, ἡ Θβαῖς ἡ πιστή, ἡ Λιβύη ἡ ὄσια ἡ τοὺς πολίτας θρέψασα τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, καθὼς φησὶν ὁ θεῖος Κοσμάς, ἐν ποίῳ καιρῷ ἐδουλώθησαν ὑπὸ τοῦ ἀμηρᾶ Οὐμάρου, ὅστις ἦν ὁ τρίτος μετὰ τὸν τρισκατάρατον Μωάμεθ, καὶ ἠχμαλωτίσθησαν; Καὶ τοῦτο φανερόν ἐστι καὶ ἐγγένοι ἐπὶ τῆς βασιλείας Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου, κόσμου ἔτει #22 ρλδ-ῶ, πρὶν τὴν ἁγίαν καὶ οἰκουμένην ἔκτην σύνοδον συναθροισθῆναι, ὅπου οὔτε σχίσματα ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ὑπῆρχεν οὔτε διαφοραί. Μετὰ δέ τινα καιρὸν 462 οἱ βασιλεῖς μετὰ κόπου οὐκ ὀλίγου τὴν ἁγίαν πόλιν ἐκ τῶν χειρῶν τῶν ἀσεβῶν ἤλευ θέρωσαν καὶ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν Ῥωμαίοις ἐποίησαν. Καὶ πάλιν ἐκ δευτέρου ἐπὶ τῆς βασιλείου τοῦ πορφυρογεννήτου τοῦ λεγομένου Βουλγαροκτόνου ὁ τῆς Αἰγύπτου ἀμηρᾶς Ἀζίζιος τὴν ἁγίαν πόλιν πάλιν ἔλαβε πολέμῳ καὶ τὸν τάφον τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγηγερμένον πολυτελῶς θεῖον ναὸν κατεστρέψατο καὶ τὰ εὐαγγῆ ἔλυ μήνατο μοναστήρια καὶ τοὺς ἀσκουμένους ἀπανταχοῦ τῆς γῆς ἐκείνης μοναχοῦς, ἴτα λούς τὸ πλεόν καὶ Ῥωμαίους καὶ ἐξ ἐτέρων φυλῶν, ἐφόνευσε καὶ ἐφυγάδευσε. Πάνυ θαυμαστόν ἐστιν, ὡς λέγουσιν, ἠνωμένων οὐσῶν τῶν ἐκκλησιῶν τῷ τότε καιρῷ, πῶς ὁ Θεὸς ἐπαρέδωκεν αὐτοὺς εἰς χεῖρας ἀσεβῶν, ὥστε ἐκ πάντων τούτων ἦν ἰδεῖν, ὅτι οὐ διὰ παρανομίαν τινὰ παρεδόθημεν τοῖς ἐχθροῖς ἡμῶν, ἀλλὰ πρὸς μερικὴν παιδείαν ὡς καὶ οἱ πρὸ ἡμῶν ἅγιοι. Καὶ πάντα γὰρ ὄν ἀγαπᾷ κύριος, παιδεύει, μαστιγεῖ δὲ υἰόν, ὃν παραδέχεται, καὶ τὰ ἐξῆς. Πιστὸς γάρ, φησὶν, ὁ Θεός, ὃς οὐκ ἀφήσει ἡμᾶς εἰς τέλος πειρασθῆναι, ὑπὲρ ὃ δύνασθε. Καὶ ὁ Δαβὶδ· Παιδεύων ἐπαίδευσέ με ὁ κύριος, τῷ δὲ θανάτῳ οὐ παρέδωκέ με. 6. Καὶ τοῦτο ἄκουσον· ὡσπερ τοίνυν ἡ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεία κατελύθη ὑπὸ τῶν Βαβυλωνίων, τῶν δὲ Βαβυλωνίων ὑπὸ τῶν Περσῶν, ἡ δὲ Περσῶν ὑπὸ τῶν Μακεδόνων, ἡ δὲ Μακεδόνων ὑπὸ Ῥωμαίων, οὕτως καὶ ἡ τῶν Ῥωμαίων κατελύθη ὑπὸ τῶν Ὀθουμαλίδων. Τῶν δὲ Ὀθουμαλίδων, ἧτοι Ὀθουμαλίδων τῶν καὶ Ἀγαρηνῶν τέλος ἔξει ἐν τῷ προσήκοντι καὶ ὠρισμένῳ καιρῷ καὶ καταλυθήσεται ὑπὸ τοῦ ξανθοῦ γένους· ἅμα μετὰ τῶν πρακτόρων ὅλον Ἰσραὴλ τροπώσουσιν κατὰ τοὺς χρησμούς τῶν θείων ἀνδρῶν. 464

7. Καὶ διὰ μὲν οὖν τῶν τεσσάρων ἀνέμων τὰς μεγάλας τέσσαρας βασιλείας ὁ μέγιστος διδάσκει Ζαχαρίας καὶ Δανιὴλ ὁ θεῖος, τὴν Χαλδαίων λέγω, τὴν Περσῶν καὶ τὴν τῶν Μακεδόνων καὶ Ῥωμαίων. Τὰ δὲ δύο ὄρη τὰ χαλκᾶ τὰ δύο κλίματα τῆς οἰκουμένης εἶναι φασιν· εἰς δύο γὰρ τέμνεται, εἷς τε Ἀσίαν καὶ Εὐρώπην. Καὶ οἱ μὲν πυρρῶι ἵπποι τὸ μαιΐφονον τῶν Χαλδαίων σημαίνουσιν, οἱ δὲ μέλανες τὸν ἐπενεχθέντα παρὰ Περσῶν καὶ Μήδων τοῖς Βαβυλωνίοις θάνατον, οἱ δὲ λευκοὶ τὸ σαφές τῆς δόξης τῶν Μακεδόνων· οὐ γὰρ ὡσπερ αἱ ἄλλαι βασιλεῖαι καὶ αὕτη. Οἱ δὲ ψαροὶ καὶ ποικίλοι τὸ ἰσχυρὸν καὶ εὐτονον τῆς τῶν Ῥωμαίων βασιλείας δηλοῦσι. Τὸ δὲ προσταχθὲν αὐτοὺς περιοδεῦσαι τὴν γῆν διδάσκει πάλιν, ὡς διὰ τοῦ Θεοῦ πᾶσα βασιλεία συνίσταται. Φησὶ γὰρ ὁ Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου, ἐπὶ τοῦ Αὐγούστου Ὁκταβίου Καίσαρος ἀρχὴν ἢ τετάρτη βασιλεία λαμβάνει, ἣν ὁ Δανιὴλ τέταρτον θηρίον φοβερὸν ὄνομαζει, διατὶ τότε πρῶτος αὐτὸς ἐμονάρχησε καὶ τὸν κόσμον ὅλον σχεδὸν εἰπεῖν καὶ θυπέταξεν. 8. Οὗτος ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἀπελθὼν εἰς Δελφοὺς τοὺς νῦν ὀνομαζομένους Δαύλια, ἠρώτησε τὸ μαντεῖον, τίς μετ' αὐτὸν βασιλεύσει. Τοῦ δὲ Πυθίου μηδὲν ἀποκρινομένου, ὁ δ' αὐθις ἠρώτησε, διὰ τί σιγᾷ τὸ μαντεῖον, τόθ' ἢ Πυθία ταῦτα ἔφη· πῶς Ἑβραῖος κέλεται μὲ θεὸς μακάρεσσι ἀνάσσων τόνδε δόμον προλιπεῖν καὶ ὁδὸν αὐθις ἰκέσθαι· ἀπελθε λοιπὸν ἐκ δόμων ἡμετέρων. Ἐλθόντος οὖν τούτου ἐν Ῥώμῃ, καὶ ἐν τῷ μέλλειν ἀποβιῶναι παρεγγύησε τοὺς ἐν τέλει αὐτοῦ χεῖρας κροτῆσαι καὶ γελάσαι ὡς ἐπὶ μίμου τελευτῆς. Τοῦτο δὲ ποιῆσαι διωρίσατο, ἀποσκοπῶν εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον ὡς γέλωτος ἄξιον. 9. Καὶ περὶ μὲν οὖν τῶν προειρημένων βασιλειῶν Δανιὴλ ὁ θεῖος προφήτης καὶ ὁ θεῖος Ζαχαρίας καὶ ἕτεροι, ὡς προείπομεν, τὴν τε ἀνόρθωσιν καὶ κατάλυσιν καὶ τὰ συμβάντα πάντα διὰ πνεύματος ἁγίου λέγουσι. Περὶ δὲ τῆς Ἰσμαὴλ βασιλείας ὁ θεὸς πτῆς Μωσῆς ἐν τῇ Γενέσει τάδε διέξεισιν. Ὁ πατριάρχης ἡμῶν Ἀβραὰμ υἱοὺς ἐγένε-νησεν ὀκτώ, πρῶτον μὲν Ἰσμαὴλ τὸν νόθον ἐκ τῆς Ἄγαρ, δευτερον Ἰσαὰκ ἐξ ἐπαγγελίας ἐκ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ Σάρρας, ὃς καὶ εὐλογήθη παρὰ Θεοῦ. Μετὰ δὲ ἀποθανεῖν Σάρραν ἔλαβε τὴν Χετοῦραν εἰς γυναῖκα, ἐξ ἧς ἐγέννησεν υἱοὺς ἕξ· τὸν Ζομβρὰν καὶ τὸν Ἰεζαὶ καὶ τὸν Μαδάϊ, τὸν Μαδιάμ καὶ τὸν Ἐβόει καὶ τὸν Σοῖαι. Ἄλλ' ἐπὶ τὸν Ἰσμαὴλ τὸν νόθον ἐπανέλθωμεν. Μετὰ τὸ συγγενέσθαι Ἀβραὰμ τῇ Ἄγαρ, εὐρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα· καὶ ἰδοῦσα Σάρρα ἐζηλοτύπει αὐτῆς καὶ ὠνείδιζε τὸν Ἀβραὰμ καὶ ἔθλιβε καὶ ἐλύπει τὴν Ἄγαρ. Ἡ δὲ Ἄγαρ μὴ δυναμένη τοσοῦτον θλίβεσθαι καὶ κακοχεῖσθαι ὑπὸ τῆς κυρίας ἀπέδρα· καὶ ἐν τῷ ἀποδιδράσκειν αὐτὴν ἐκ τῆς κυρίας αὐτῆς τῆς Σάρρας, ἀπήνησεν αὐτὴν ἄγγελος Κυρίου λέγων· Ἀποστράφηθι πρὸς τὴν κυρίαν σου καὶ ταπεινώθητι ὑπὸ τὰς χεῖρας αὐτῆς. Καὶ εἶπεν αὐτῇ ὁ ἄγγελος Κυρίου· Ἴδου ἐν γαστρὶ ἔχεις καὶ τέξῃ υἱὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰσμαὴλ, ὅτι 466 ἤκουσε Κύριος τὴν ταπεινώσιν σου. Οὗτος ἔσται ἄγροικος ἄνθρωπος καὶ αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἐπὶ πάντα καὶ αἱ χεῖρες πάντων ἐπ' αὐτόν· καὶ κατὰ πρόσωπον πάντων τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ κατοικήσει. Καὶ πάλιν ἐπὶ κεφ. ιζ' εἶπεν ὁ θεὸς τῷ Ἀβραὰμ περὶ τῆς Σάρρας τῆς γυναικὸς αὐτοῦ· Σάρραν τὴν γυναῖκά σου εὐλογήσω καὶ δώσω σοι ἐξ αὐτῆς τέκνον καὶ εὐλογήσω αὐτόν καὶ ἔσται εἰς ἔθνη καὶ βασιλεῖαι ἐθνῶν ἐξ αὐτοῦ ἔσονται. Καὶ ἔπεσεν Ἀβραὰμ ἐπὶ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ ἐγέλασε καὶ εἶπεν ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ λέγων. Εἰ τῷ ἑκατονταετῇ υἱὸς καὶ Σάρρα ἐνενήκοντα ἐτῶν οὔσα τέξεται· εἶπε δὲ Ἀβραὰμ πρὸς τὸν θεόν· Ἰσμαὴλ οὗτος ζήτω ἐναντίον σου· εἶπε δὲ ὁ θεὸς πρὸς Ἀβραὰμ· Ναί, ἰδοὺ Σάρρα ἡ γυνὴ σου τέξεται σοι υἱὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰσαὰκ καὶ στήσω τὴν διαθήκην μου πρὸς αὐτόν εἰς διαθήκην αἰῶνιον, εἶναι αὐτῷ θεὸς ὡς καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ' αὐτόν. Περὶ δὲ Ἰσμαὴλ ἰδοὺ ἐπήκουσά σου καὶ ἰδοὺ εὐλόγησα αὐτόν καὶ πληθυνῶ αὐτόν σφόδρα· δώδεκα ἔθνη γενήσεται καὶ δώσω αὐτόν εἰς ἔθνος μέγα. Τὴν δὲ διαθήκην μου στήσω πρὸς Ἰσαὰκ, ὃν τέξεται σοι Σάρρα εἰς τὸν καιρὸν. 10. Ὡδε δυνάμεθα καταλαβεῖν τὸ μέγα μυστήριον τῆς εὐσεβοῦς καὶ

ὕγιους ἡμῶν πίστεως καὶ ἀγίας καὶ τὴν ἀσέβειαν, ἣν ἔχουσιν οἱ Ἀγαρηνοί. Καὶ οὐκ εἶπεν αὐτῷ ὁ θεὸς ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ δὶς. Ἐν πρώτοις μὲν εἶπε· Τέξεις υἷὸν καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰσαὰκ καὶ στήσω τὴν διαθήκην μου πρὸς αὐτὸν εἰς διαθήκην αἰώνιον καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ μετ' αὐτόν. Ὁ δὲ Ἀβραὰμ αἰτήσας τῷ θεῷ οὕτως ποιῆσαι καὶ τὸν Ἰσμαὴλ καὶ εὐλόγησαι αὐτόν, ὁ δὲ θεὸς ἀποκριθεὶς εἶπεν· Ἴδου εὐλόγησα αὐτόν καὶ πληθυνῶ αὐτόν σφόδρα καὶ δώδεκα ἔθνη γεννήσει καὶ εἰς ἔθνος μέγα ἔσται· τὴν δὲ διαθήκην μου ποιήσω πρὸς Ἰσαὰκ. Καὶ οὐκ ἠθέλησεν ὁ θεὸς δῶσαι καὶ ἐμπιστεῦσαι τὴν διαθήκην αὐτοῦ τῷ Ἰσμαὴλ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ, ἀλλὰ μόνον τῷ Ἰσαὰκ καὶ τοῖς ἐξ αὐτοῦ εἰς τὸν αἰῶνα. Καὶ ἦν θαυμάσαι, τίς μὴ καταλαβεῖν τὴν ἔννοιαν τῶν τοιούτων ῥητῶν. Οἱ δὲ Ἀγαρηνοὶ βάρβαροι καὶ ἄγροικοὶ ὄντες, καὶ οὐκ οἶδασιν ὀρθῶς τὴν ἔννοιαν τῶν ῥητῶν καὶ κλαύσωσι, πῶς ὁ θεὸς ἐξ ἀρχῆς ἐξένωσε τὸν πατριάρχην αὐτῶν καὶ αὐτοὺς τῆς διαθήκης αὐτοῦ καὶ τῆς χάριτος, ἀλλὰ οὗτοι κομπάζουσι, πῶς καὶ αὐτοὶ ἀπόγονοί εἰσι τοῦ Ἀβραὰμ καὶ ὁ θεὸς εὐλόγησε καὶ τὸν Ἰσμαὴλ ὡς καὶ τὸν Ἰσαὰκ. Καὶ ἐν τούτῳ πλανῶνται, ὡς καὶ ἐν πᾶσι λανθάνονται, διατι μὲν ὁ θεὸς εὐλόγησε τὸν Ἰσαὰκ καὶ τὴν διαθήκην αὐτοῦ ἐνεμπίστευσεν αὐτῷ, τὸν δὲ Ἰσμαὴλ οὐχ οὕτως, ἀλλ' εὐλόγησεν αὐτόν ἀπλῶς καὶ πληθυνῶ αὐτόν σφόδρα. Καὶ τὰ ἄλογα ζῶα ὁ θεὸς τετράποδα καὶ ἐρπετὰ ἰχθύας τε καὶ πετεινὰ εὐλόγησεν εἰπών· Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν. Τὸν δὲ Ἀδὰμ οὐ τοιούτως εὐλόγησε μόνον αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ κατεκυριεύθη αὐτῆς. Καὶ πάντα ὑπὸ τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἔδωκε, τὰ ὅσα ἐν τῇ γῇ ἔστι, κατεξουσιάζειν καὶ δεσπόζειν, ὥστε ἦν ἰδεῖν καὶ αἰετοὺς καὶ εὐλογίαι τοῦ θεοῦ διάφοροί εἰσι, καὶ οὐχὶ ὡς αὐτοὶ λέγουσι, διατι μὲν αἰετοὶ καὶ ἱεραὶ γραφαὶ καλῶς δηλοποιοῦσι τοῖς εὐφρονοῦσιν, ἐκάστου υἱοῦ τοῦ Ἀβραὰμ, Ἰσαὰκ λέγω καὶ Ἰσμαὴλ, πῶς διαφέρουσιν αἰετοὺς εὐλογίαι, τὰ γένη καὶ αἰετοὶ κληρονομία ἐνὸς ἐκάστου αὐτῶν. 468 11. Ἐν δὲ τῷ κεφ. τῷ κ-ῶ καὶ κα-ω τάδε φησὶ περὶ τοῦ Ἰσμαὴλ. Εἶπε δὲ τῷ Ἀβραὰμ ἡ Σάρρα· Ἐκβαλε τὴν παιδίσκην ταύτην μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς· οὐ γὰρ κληρονομήσει ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης μετὰ τοῦ υἱοῦ μου Ἰσαὰκ. Σκληρὸν δὲ ἐφάνη τὸ ῥῆμα σφόδρα ἐναντίον Ἀβραὰμ περὶ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰσμαὴλ. Εἶπε δὲ ὁ θεὸς τῷ Ἀβραὰμ· Μὴ σκληρὸν ἔστω ἐναντίον σου περὶ τοῦ παιδίου καὶ τῆς παιδίσκης. Πάντα ὅσα ἂν εἶπη σοὶ Σάρρα, ἄκουε τῆς φωνῆς αὐτῆς, ὅτι ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεται σοὶ σπέρμα· καὶ τὸν υἷὸν δὲ τῆς παιδίσκης ταύτης εἰς ἔθνος μέγα ποιήσω αὐτόν, ὅτι σπέρμα σου ἔστιν. Ἀνέστη δὲ Ἀβραὰμ τῷ πρωτῷ καὶ ἔλαβεν ἄρτους καὶ ἄσκον ὕδατος καὶ ἔδωκε τῇ Ἄγαρ καὶ ἐπέθηκεν ἐπὶ τὸν ὄμω αὐτῆς καὶ τὸ παιδίον, καὶ ἀπέστειλεν αὐτήν. Ἀπελθοῦσα δὲ ἐπλανᾶτο τὴν ἔρημον κατὰ τὸ φρέαρ τοῦ ὄρκου· ἐξέλιπε δὲ τὸ ὕδωρ ἐκ τοῦ ἀσκοῦ καὶ ἐκ τῆς δίψης ἐλειποθύμει ὁ Ἰσμαὴλ. Καὶ ἔρριψε τὸ παιδίον καὶ ἐκκλαυσεν. Εἰσήκουσε δὲ ὁ θεὸς τοῦ παιδίου ἐκ τοῦ τόπου, οὗ ἦν. Καὶ ἐκάλεσεν ἄγγελος θεοῦ τὴν Ἄγαρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ εἶπεν αὐτῇ· Τί ἔστιν, Ἄγαρ; μὴ φοβοῦ, ἐπακήκοε γὰρ ὁ θεὸς τὴν φωνὴν τοῦ παιδίου σου ἐκ τοῦ τόπου, οὗ ἔστιν. Ἀνάστηθι καὶ λάβε τὸ παιδίον καὶ κράτησον τῇ χειρὶ σου αὐτό· εἰς γὰρ ἔθνος μέγα ποιήσω αὐτό. Καὶ ἀνέωξεν ὁ θεὸς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῆς καὶ εἶδε φρέαρ ὕδατος ζῶντος· καὶ ἐπορεύθη καὶ ἔμπλησε τὸν ἄσκον τοῦ ὕδατος καὶ ἐπότισε τὸ παιδίον. Καὶ ἦν ὁ θεὸς μετὰ τοῦ παιδίου· καὶ ηὐξύνθη καὶ ἐκατώκησεν ἐν τῇ ἐρήμῳ τῇ Φαραῖ· ἐγένετο δὲ τοξότης δυνατός. 12. Ὡδε δυνάμεθα καταλαβεῖν τὸν Ἰσμαὴλ· καθὼς ἐπηγγείλατο ὁ θεὸς τῷ Ἀβραὰμ, εἰς μέγα ἔθνος εἶναι ἐποίησε, καὶ βασιλεῖς μεγάλοι ἐξ αὐτοῦ γεγονάσι· καὶ αἱ χεῖρες αὐτοῦ ἐπὶ πάντας θεωροῦμεν εἶναι καὶ αἱ χεῖρες πάντων ἐπ' αὐτόν, τουτέστι τῆς πίστεως καὶ ἐνεκατώκησαν ἐπὶ πρόσωπον ἡμῶν πάντων καὶ οἱ ἐκ τούτου τοξοὶ ἀριστοὶ εἰσι λίαν. Πλὴν τῆς διαθήκης αὐτοῦ ὁ θεὸς ἐστέρησεν αὐτόν, ὥστε, καθὼς φησιν ἡ θεία γραφή καὶ ἦν ὠρισμένον ἐκ πολλοῦ ἄνωθεν, δι' ὧν κριμάτων οἶδεν ὁ θεός, τοιούτως γενέσθαι. Ἦν γὰρ ἀνάγκη

λοιπόν, ἵνα πέρας λάβωσι τὰ ὅσα ὁ Θεόπτης Μωσῆς ἔφησε, καὶ οὐχὶ ὅτι οὐκ ἐφρονοῦσαν ὀρθῶς Ῥωμαῖοί τε καὶ Σέρβοι καὶ Βούλγαροι, καθὼς λέγουσιν οἱ κατηγοροῦντες ἡμᾶς καὶ ὀνειδίζουσιν· ἐὰν δὲ πά λιν καὶ ὑπὸ ἀμαρτιῶν ἡμεῖς ἐπαιδεύθημεν, καὶ ὑμεῖς οἱ Ἴταλοὶ μὴ ἀμερίμνως μείνατε, ἀλλὰ τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸ στήθος ὑμῶν βάλετε καὶ κατὰ νοῦν ἐνθυμήθητε καὶ κατηγοροῦντες ἡμᾶς παύσατε. 13. Αὐτοὶ δὲ οἱ Ἰσμαηλίται ἄπιστοι, ὄντες χαλεποὶ καὶ ἀνελεήμονες, προστά ξει δὲ θεοῦ τοὺς πιστοὺς παιδεύουσι καὶ τὸ πλεῖον μέρος τοῦ κόσμου κυριεύουσι. Διὸ οὐ δεῖ μεγαλορῶρημονεῖν περὶ τούτων τοὺς Ἴταλοὺς, ὅτι διὰ τὸ ὀρθῶς φρονεῖν καὶ δί καιοι καὶ ἅγιοι ἑαυτοὺς λέγουσιν εἶναι καὶ διὰ τὴν αὐτῶν ὀρθοδοξίαν καὶ δικαιοσύ νην ἕως τοῦ νῦν βασιλεύουσι. Καὶ τοιούτοις μὲν τοῖς ὀλίγοις εἰρήκαμεν ῥήμασιν οὐχὶ πρὸς τὸ κατακρίνειν ἢ κατηγορεῖν τινα, μὴ γένοιτο, ἀλλ' ἵνα τοῖς καταλαλοῦσιν ἡμᾶς δεῖξωμεν, ὅτι οὐκ ὀρθῶς καὶ σαφῶς τὰς γραφὰς οἶδασι. Διὰ τοῦτο μὲν ἡμᾶς μέμφονται καὶ σοφοὶ εἰσι πάντες τοῦ νοθετεῖν, αὐτοὺς δὲ ἀμαρτάνοντας οὐ γινώσκουσιν. 470

II. Ἐπὶ τὴν ἡμετέραν διήγησιν ἐπανέλθωμεν οὖν.

Ἐάν τις ἐρωτήσῃ, τί τὸ πραχθὲν παρὰ τοῦ βασιλέως τῷ διὰ μέσου καιρῷ τῆς μάχης, εἶπω αὐτῷ· ἐν ᾧ δὲ χρόνῳ καὶ καιρῷ ὁ ἀμηνῶς πα ρεσκευάζετο, καὶ τὴν βοήθειαν ἐποίησαν οἱ ἕξωθεν αὐθένται οἱ χριστιανοί. Καὶ τῶν μὲν ἕξωθεν αὐθέντων, ἥτοι περικύκλωθεν χριστιανῶν δῆλόν ἐστι τοῖς πᾶσιν οὐδέν, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ πρὸς τὸν τῆς Σερβίας αὐθέντην Γεώργιον πρέσβυν ὁ ἀμηνῶς ἀπέστειλεν, ἵνα μεσιτεύσῃ περὶ τῆς εἰρή νης τῆς ἀναμεταξὺ τῶν Οὐγκάρων καὶ τοῦ ἀμηνῶ. Μετὰ δὲ τοῦ ἀπερχο μένου πρέσβυος χριστιανός τις γραμματικὸς ἦν, ἀνατεθειμένος παρὰ τινων Τουρκῶν τῶν τῆς βουλῆς εἰπεῖν τῷ δεσπότη, ἵνα ποιήσῃ ἀναβολὴν εἰς τὴν ἀγάπην, ὅτι, ἐὰν γένηται ἢ μετὰ τῶν Οὐγκρῶν συνθήκη τῆς ἀγάπης, ἥτοι εἰρήνης, εὐθύς ὁ Τοῦρκος κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καθορμῆ σεται. Κάκεῖνος οὐκ ἐφρόντισε περὶ τούτου, οὔτε ἔμελεν αὐτῷ, οὐκ εἰδὼς ὁ ἄθλιος, ὅτι, εἰ ἀφαιρεθῆ ἢ κεφαλὴ τοῦ σώματος, τὰ μέλη εἰσὶ νεκρά. 2. Τότε οὖν καὶ ἐν τῇ Ἐνετίᾳ βουλῆς μεγάλης γενομένης περὶ τοῦ του, ἀνέστη ὁ τῷ τότε καιρῷ δούξ τοῦνομα Φραγκίσκος Φούσκαρις λέ γων, οὐ κατ' ἄγνοιαν γάρ, ὁ βασιλεὺς Ἰωάννης ὠρίζεν ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι οἱ ἰδόντες καὶ ὀμιλήσαντες αὐτῷ φρονιμώτερον αὐτοῦ ἄνθρω πον ἐν τῇ Ἰταλίᾳ οὐκ εἶδον, εἰ μὴ διὰ κακίαν καὶ φθόνον· οὐκ οἶδε γὰρ ὁ φθόνος προτιμᾶν τὸ συμφέρον. Ἦν δὲ τὸ αἴτιον τούτου· τοῦ Ἀλωῦσίου Διέδου ἐκείνου ποτὲ μεσιτεύσαντος, ἵνα ὁ μακαρίτης ὁ αὐθέν της μου ὁ κύρ Κωνσταντῖνος, δεσπότης ὢν τῷ τότε καιρῷ ἐν τῇ Πελο ποννήσῳ, λάβῃ εἰς γυναῖκα αὐτοῦ τὴν τοῦδε τοῦ δουκὸς θυγατέρα μετὰ προικὸς πολλῆς, ὁ οὖν αὐθέντης μου οὐ δι' ἄλλο, εἰ μὴ ἵνα γένηται οἶονεὶ καὶ αὐτὸς καὶ ὁ τόπος αὐτοῦ μετὰ τῆς Ἐνετίας ἐν, συνεκατέβαινε τῇ τοιαύτῃ ἀγχιστεῖα, ἐμοῦ τε καὶ ἄλλων πλειόνων συναινούντων τοῦτο καὶ ἀναγκαζόντων σχεδὸν ἤδη ἐγένετο. Ὡς δὲ ἐγένετο βασιλεὺς καὶ ἀπελ θὼν εἰς τὴν πόλιν, τοῦτο ἀνοίκειον γὰρ ἦν· πῶς ἐδύναντο οἱ τῆς πόλεως ἄρχοντες καὶ ἀρχόντισσαι κυρίαν καὶ δέσποιναν αὐτῶν καταδεχθῆναι Ἐνετοῦ θυγατέρα καὶ τοὺς γαμβροὺς αὐτοῦ τοὺς ἄλλους καὶ υἱοὺς συγ γάμβρους καὶ γυναικαδέλφους εἶναι τῷ βασιλεῖ, ἐνδόξου μὲν ἴσως καὶ δουκὸς ὄντος, ἀλλὰ πρόσκαιρος ἦν. Καὶ αὐθις μετὰ τὸ βασιλεῖα γενέ σθαι τὸν αὐθέντην μου ὁ δούξ ἐζήτει τὸ τοιοῦτο, ἀλλ' ἀπεπέμφθη· ἔνεκεν τούτου λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος ἐγένετο ἐχθρός. Καὶ πολλὰ εἰπόντος τοῦ Ἀλωῦ σίου Λαουρεδάνου καὶ τοῦ Ἀντωνίου Διέδου καὶ ἄλλων πολλῶν καὶ ἀπο δειζάντων, ὅτι, εἰ καὶ ἡ Πόλις ἀλωθῆ, πλείστη ζημία συμβαίνει καὶ τῇ αὐτῶν αὐθεντία, πλὴν οὐκ ἴσχυσαν παρωτρῦναι τὸν δοῦκα συνδραμεῖν τῷ βασιλεῖ. 3. Καὶ ἡ ἐκκλησία τῆς Ῥώμης, περὶ

τούτου ἐφρόντισεν· Εὐρεθέν τος γὰρ τοῦ καρδηναλίου τῆς Ῥωσσίας εἰς τὴν πόλιν καὶ ἐγὼ περὶ τοῦ 472 του μεσιτεύσας πρὸς τὸν αἰίδιμον καὶ μακαρίτην τὸν αὐθέντην μου τὸν βασιλέα, ἵνα γένηται ὁ δὲ καρδηνάλις πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως· καὶ εἰ γένηται, τὰ καὶ τὰ γενήσονται παρ' αὐτοῦ καὶ τοῦ τότε πάπα εἰς βοήθειαν τῆς πόλεως, εἰ κὰν ἐκ δευτέρου μνημονευθῆ ὁ πάπας. Καὶ πολὺν συζητήσεων λόγων καὶ βουλῆς γενομένων ἔδοξε τῷ αἰοιδίμῳ βασιλεῖ τῷ αὐθέντη μου τὸ ἐν τῶν δύο μὴ γένοιτο παντελῶς, ὅτι τῷ γενομένῳ πατριάρχῃ ἀνάγκη ἦν οἱ πάντες ἢ πείθεσθαι αὐτῷ ἢ ἔρις καὶ ἔχθρα γενῆσεται ἀναμεταξὺ αὐτοῦ καὶ αὐτῶν τῶν μὴ πειθομένων αὐτῷ. Καὶ ἐν ἐκείνῳ τοῦ καιροῦ διαμέσῳ εἰ καὶ συμβῆ ἡμῖν μάχη ἔξωθεν παρὰ τῶν ἐχθρῶν, καὶ ἔχειν ἡμᾶς καὶ ἔσωθεν, πόσον ἔσεται κακόν; Τὸ δὲ μνημονεύεσθαι τὸν πάπαν γεννηθῆναι ἕνεκεν ἐλπίδος βοήθειας ἐν τῇ ἀνάγκῃ ἡμῶν· καὶ ὅσοι τοῦτο ποιήσωσιν ἐν τῇ ἀγίᾳ Σοφίᾳ, οἱ ἄλλοι ἔσονται ἀναίτιοι καὶ εἰρηνικοί. Καὶ τῇ 18-ῃ τοῦ Δεκεμβρίου παρελθόντων ἕξ μηνῶν καὶ το σούτου λόγου γενομένου περὶ βοήθειας, ὅσον ἐποίησατο ὁ σουλτάνος τοῦ Κάρεως, ἦτοι τῆς Αἰγύπτου. 4. Ἀπὸ δὲ τῆς Σερβίας δυνατὸν ἦν ἀποσταλθῆναι χρήματα κρυφίως πολυμερῶς καὶ ἀνθρώπους ὁμοίως δι' ἄλλου τρόπου· οὐκ ἀπέλαυσεν, οὔτε εἶδεν οὐδεὶς ἕνα ὄβολόν. Ναί, ἀληθῶς ἀπέστειλαν πολλὰ χρήματα καὶ ἀνθρώπους πρὸς τὸν ἀμνηρᾶν πολιορκοῦντα τὴν πόλιν· καὶ ἐθριάμβευσαν αὐτοὺς οἱ Τοῦρκοι καὶ δεικνύοντες, ὅτι ἰδοὺ καὶ οἱ Σέρβοι καθ' ὑμῶν εἰσὶ. Τίς τῶν Χριστιανῶν αὐθέντων ἢ Ἰβέρων ἀπέστειλεν ἕνα ὄβολόν ἢ ἀνθρώπους εἰς βοήθειαν τῆς πόλεως, ἢ φανερῶς ἢ κρυφῶς; 5. Οἱ Οὐγκάροι δὲ ἔστειλαν πρέσβεις πρὸς τὸν ἀμνηρᾶν λέγοντες, ὅτι σωζομένου, ἵνα ἔχητε καὶ μετὰ τοῦ βασιλέως εἰρήνην καὶ ἀγάπην, ἐποιήσαμεν καὶ ἡμεῖς τὴν ἀγάπην μεθ' ὑμῶν· ἀλλ' ἐπεὶ οὐ τηρεῖτε κατὰ τὰς ἀναμεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν συνθήκας, καὶ ἡμεῖς ἀθετήσωμεν πᾶσαν τὴν εἰρηνοποίησιν. Καὶ φθάσαντες οἱ πρέσβεις, ἡνίκα ἐπολιορκεῖτο ἡ πόλις, ἐν ἧ ἑβδομάδι ἔμελλον τὴν ἐμβολὴν δῶσαι, ὁ δὲ ἀμνηρᾶς καὶ πᾶσα ἡ βουλή αὐτοῦ ἐχρόνιζον αὐτοὺς λόγοις κολακείας προσδοκᾶν τὴν ἀπὸ κρίσιν σήμερον ἢ αὔριον. Καὶ τοῦτο ἐποιοῦν μετὰ δόλου, ἄχρι ἴδωσι τὰ μέλλοντα συμβῆναι, ὅτι εἰ μὲν παραλάβοιεν τὴν πόλιν, εἴπωσι πρὸς αὐτούς, ἰδοὺ γὰρ ἐλάβομεν αὐτήν· ὑμεῖς δὲ ἀπέλθατε καί, ὡς ἂν δόξη ὑμῖν, ποιήσατε, ἢ εἰρήνην ἔχειν μεθ' ἡμῶν ἢ μάχην· ὃ δὴ καὶ ἐγένετο καὶ τοῖς πρέσβευσιν ἐρρήθη. Εἰ δὲ οὐκ ἐπαρελάμβανον αὐτήν, ἤθελον εἰπεῖν, ὅτι ἕνεκεν τῆς ἀναμεταξὺ ἡμῶν καὶ ὑμῶν εἰρήνης ὁ πόλεμος ἔπαυσε καὶ κατὰ τὰς συμφωνίας ἀνεχωρήσαμεν. Ὅμως ἐψιθυρίσθη, ὅτι ὁ ἀμνηρᾶς ἐλογίζετο λέγων· Εἰ οὐ μὴ παραλάβω τὴν πόλιν τὰ νῦν, εὐθέως ποιήσω ἀγάπην καὶ κατὰ πᾶσάν μου τὴν ζωὴν τηρήσω αὐτήν. 6. Ὁ δὲ μακαρίτης ὁ αὐθέντης μου καὶ βασιλεὺς τί οὐκ ἔπραξε κρυφῶς ἢ φανερῶς, ὑπὲρ τῆς βοήθειας τῆς πόλεως καὶ τῆς αὐτοῦ βασι 474 λείας, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ὑπὲρ σωτηρίας αὐτοῦ; Καὶ γὰρ δῆλόν ἐστιν ὅτι, εἰ ἤθελεν, εὐκόλως ἐδύνατο φυγεῖν, πλὴν οὐκ ἤθελεν, ἀλλ' ἠγωνίζετο ὡς ὁ ποιμὴν ὁ καλός, ὃς τίθησι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν προβάτων, ὡς καὶ ἐποίησε. 7. Καὶ τίς τῶν ἄλλων τὰ τοιαῦτα καὶ ἄλλα γενόμενα ἐπίστατο πάρεξ τοῦ Καντακουζηνοῦ Ἰωάννου καὶ ἐμοῦ; ὅτε ὁ ἐξ Οὐγκρῶν ὁ Ἰάγκος προεζήτει, ἵνα δώσῃ αὐτῷ ὁ βασιλεὺς τὴν Σηλυβρίαν ἢ τὴν Μεσημβρίαν, καὶ ἔσῃται εἰς τῶν ὑπεξουσιῶν αὐτοῦ καὶ πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων αὐτοῦ ἐκεῖ σε ἔχειν καὶ ἐν καιρῷ τῆς μάχης ὑπὸ τῶν Τουρκῶν ἔσῃται ἐκείνων ἐχθρὸς καὶ βοηθὸς τῆς πόλεως. Καὶ ὡς ἐγένετο ἡ μάχη, ἐδόθη αὐτῷ ἡ Μεσημβρία κατὰ τὴν ἐκείνου αἴτησιν· καὶ τὸ χρυσόβουλλον δι' ἐμοῦ ἐγράφη καὶ ὁ γαμβρὸς Θεοδοσίου τοῦ Κυπρίου, ὁ τοῦ Μιχαὴλ υἱός, ἐκόμισε τὸ χρυσόβουλλον πρὸς Ἰάγκον. 8. Τίς ἐπίστατο τὴν τοῦ Καταλάνων ῥηγὸς ζήτησιν; ὃς δοθῆναι αὐτῷ ἡ Λήμνος ἐζήτει καὶ ἔσῃται κατὰ τῶν Τουρκῶν διὰ θαλάσσης ἀεὶ καὶ ὑπὲρ τῆς Πόλεως ἐν ἀνάγκῃ βοήθειας· καὶ ἐπράττετο. Τίς ἐπίστατο ὅσα δὴ καὶ χρήματα καὶ ἐπαγγελίας δέδωκεν ὁ βασιλεὺς καὶ ἔστειλεν εἰς τὴν Χίον διὰ τοῦ

Γαλαταῖ, ἵνα στείλωσιν ἄνθρώπους καὶ οὐκ ἔστειλαν; ἢ τίς νηστείας καὶ δεήσεις ἐποιεῖτο δι' ἑαυτοῦ καὶ διὰ τῶν ἱερέων, διδοὺς αὐτοῖς χρήματα, ἢ τοῖς πτωχοῖς μάλλον ἐθεράπευσεν; ἢ ἐπαγγελίας ἐποιήσατο πλείστας πρὸς θεὸν εἰς τὸ ἐλευθερωθῆναι τοὺς Χριστιανούς ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας τῶν ἀσεβῶν; Ἄλλ' ὅμως ταῦτα πάντα τὰ μὲν παρεῖδε θεός, διὰ τίνων ἁμαρτιῶν οὐκ οἶδα αἰτίαν, τὰ δὲ ἠγγόνησαν οἱ ἄνθρωποι· καὶ ἕκαστος ἔλεγεν, ὡς αὐτῷ ἐδόκει. 20 Ἐγὼ δὲ κατὰ τὸ δοκοῦν μοι, τὰ αὐτὰ γὰρ κρίσις ἦν ὄντως θεοῦ πάλαι κυρωθεῖσα πρὸς ἐσχατιὰς καταβῆναι δυστυχημάτων τὰ Ῥωμαίων πράγματα. Διὰ τοῦτο λόγοις ἀπορρήτοις τῆς προνοίας τῶν μὲν λυπηρῶν καὶ ἐναντίων καὶ βλαπτόντων μεγάλη τις γίνεται συνδρομή, τῶν δὲ ἀγαθῶν καὶ ὠφελούντων πλείστα τὰ ἐμπόδια. Πρὸ ὀλίγου λοιπὸν τὰ περὶ τοῦ τρισκαταράτου Μωάμεθ εἰρήκαμεν μέρος τῶν φληναφιῶν αὐτοῦ καὶ μύθων ἐτέρων γέλωτος ἀξίων· τὰ νῦν οὖν τὰς ἀντιρρήσεις αὐτῶν καὶ ἐλεγμούς εἵπωμεν. 20 476

Περὶ τῶν κατὰ Μωάμεθ ἀντιρρήσεων, καθὼς φησι Μελέτιος μοναχὸς καὶ πάντες οἱ τῆς ἀληθείας φοιτηταί, ὡς ἐκ τῆς πρὸς Σαμψατίνην Σφαχάνην αὐτοῦ ἀπολογίας.

III. Φέρετε εἰς κατηγορίαν ἡμῶν, ὧ ἀσεβεῖς, ὅτι ἐρωτηθεὶς ὁ Χριστὸς παρὰ τῶν Ἰουδαίων ὅτι υἱὸς θεοῦ εἶ σύ; ἠρνήσατο καὶ εἶπεν ὅτι ὑμεῖς λέγετε τοῦτο. Καὶ φέρετε αὐτὸ εἰς μαρτυρίαν καθ' ἡμῶν, ἵνα δείξητε τὰ παρ' ὑμῶν λεγόμενα ἀληθῆ. Ταῦτα οὖν ποιεῖτε ἀπὸ τοῦ μὴ γινώσκειν ὑμᾶς τὰς γραφάς· εἰ γὰρ εὐρίσκεσθε ἐξετάζοντες καὶ ἐρευνῶντες τὰς γραφάς, ὡς δεῖ, οὐκ ἂν ἐπλανήθητε. Ὅμως ἀφήμι τοῦ λέγειν κατὰ παρὸν τὰς ἀπ' ἀρχῆς τοῦ κόσμου μαρτυρίας, αἵτινες ἐλαλήθησαν περὶ τοῦ Χριστοῦ, δεικνύουσαι αὐτὸν υἱὸν θεοῦ καὶ θεὸν καὶ ἄνθρωπον, πολλὰς οὕσας· διὸ ἀπὸ τούτων φθάσαντες εἵπωμεν μερικάς τινάς. Ὅμως λέγω καὶ τοῦτο, ὅτι οὐ δι' ἄλλο τι ἐσταύρωσαν οἱ Ἰουδαῖοι τὸν Χριστόν, ἢ ὅτι ἐδείκνυεν ἑαυτὸν θεὸν τε καὶ ἄνθρωπον καὶ θεοῦ υἱόν· καὶ πῆ μὲν ἔλεγεν ὅτι ὁ ἐμὲ θεωρῶν θεωρεῖ τὸν πατέρα μου, πῆ δὲ ὅτι ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ μου ἓν ἐσμεν, πῆ δὲ ὅτι εἰ ἐμὲ ἐγνώκειτε, καὶ τὸν πατέρα μου ἐγνώκειτε ἂν, πῆ ὡσαύτως ὅτι ἐάν τις τὸν λόγον μου τηρήσῃ, θάνατον οὐ μὴ θεωρήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ἀλλαχοῦ ὅτι ἀφένονται σου αἱ ἁμαρτίαι. Ἄπερ θεωροῦντες οἱ Ἰουδαῖοι ἔλεγον πρὸς αὐτόν, τίνα σεαυτὸν ποιεῖς; Ἄνθρωπος ὢν ποιεῖς σεαυτὸν θεόν; Τί δὲ ὁ Χριστὸς εἶπεν; Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται· καὶ ὡσπερ ὁ πατήρ ἐγείρει τοὺς νεκροὺς καὶ ζωοποιεῖ, οὕτως καὶ ὁ υἱός, οὓς θέλει, ζωοποιεῖ· καὶ ὅτι οὐ δεῖς εἶδε τὸν υἱὸν εἰ μὴ ὁ πατήρ, οὐδὲ τὸν πατέρα τις ἐώρακεν εἰ μὴ ὁ υἱός καὶ ὃ βούλεται ὁ υἱός ἀποκαλύψαι. Ὁ γοῦν Χριστὸς ὁ λέγων ταῦτα καὶ διδάσκων τοὺς ἄνθρώπους ἐρωτηθεὶς ἔμελλε κρύψειν τὴν ἀλήθειαν; Καὶ ποῖος ἄφρων καὶ εὐήθης ὑπο λάβει τοῦτο; Εἰ γὰρ οὐκ ἦν θεὸς καὶ υἱὸς θεοῦ, οὐκ ἂν εἶπον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐρωτηθέντες παρ' αὐτοῦ, τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν, ὅτι οἱ μὲν λέγουσιν εἶναί σε Ἡλίαν, οἱ δὲ Ἰερεμίαν ἢ ἓνα τῶν προφητῶν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Χριστός, ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος εἶπεν αὐτῷ ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος. Ἐμελλε γὰρ εἰπεῖν ὁ Χριστὸς τῷ Πέτρῳ, ὅτι πεπλάνησαι, βλασφημῶς εἶρηκας, κακῶς λελάληκας· οὐκ εἰμι υἱὸς θεοῦ. Καὶ γὰρ ἐπεὶ διδάσκαλος αὐτῶν ἦν ὁ Χριστός, τί ἔτερον ἔμελλε διδάσκειν αὐτοὺς εἰ μὴ τὴν ἀλήθειαν; Τί οὖν ὁ Χριστὸς τῷ Σίμωνι Πέτρῳ; Μακάριος εἶ, Σίμων υἱὸς τοῦ Ἰωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπεκάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Οὐκ ἀγνοῶν δὲ ἐρώτα ὁ Χριστὸς τὸν Πέτρον τὸ τίνα λέγουσιν αὐτόν εἶναι οἱ ἄνθρωποι· ἀλλ' ὡσπερ ἐπὶ τοῦ Λαζάρου πρὸ τοῦ θανάτου ἐκείνου ἔλεγεν ὅτι Λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν ἀπέθανεν· ἀλλὰ πορευσομαι, ἀναστήσω αὐτόν· πορευθεὶς δὲ ἠρώτα ποῦ τεθήκατε αὐτόν; Εἶτα

ἐξουσία ἐλάλησε Λάζαρε δεῦρο ἔξω καὶ ὑπήκουσεν ὁ ἄπνους τῷ τοῦ Κυρίου προστάγματι, δεικνύων τὴν τε αὐτοῦ θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα· οὕτω κατὰ τὸ παρὸν ἠρώτησε πρὸς τοὺς μαθητάς, ἵνα δείξῃ ἑαυτὸν θεὸν καὶ ἄνθρωπον καὶ ἵνα ἐκ τούτου κατὰ μικρὸν ἀνάγωνται εἰς τὸ ὕψος τῆς ἀληθοῦς γνώσεως. 478 2. Ἀλλὰ δὴ καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν, τί εἶπεν ὁ Θωμᾶς, εἷς ὢν καὶ αὐτὸς τῶν δώδεκα μαθητῶν, ψηλαφήσας τὴν πλευρὰν τοῦ Χριστοῦ; πάντως καὶ αὐτὸς οὕτως εἶ ρηκεν ὁ κύριός μου καὶ ὁ θεός μου· ἢ τί γοῦν φησι καὶ πρὸς αὐτὸν ὁ Χριστός; οὐκ εἶπεν αὐτῷ παῦσαι βλασφημιῶν, ἀλλὰ τί; ἐώρακάς με καὶ πεπίστευκας; μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες. Ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ κηρύγματος τί εἶπε Ναθα ναὴλ ὁ νομοδιδάσκαλος τῶν Ἰουδαίων ὢν; ἠρώτησεν αὐτόν, ὅσον ἤθελε καὶ ἐβούλετο· ἀκούσας δὲ παρ' αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, ἃ εἶχεν ἀπόρρητα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, λέγει τῷ Ἰησοῦ· σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ. Ἐπιτίμησε γοῦν αὐτῷ ὁ Χριστὸς ὡς κακῶς λαλήσαντι; οὐχί, ἀλλὰ τί λέγει αὐτῷ ὁ Χριστός; Ὅτι εἶπόν σοι τὰ ἀπόρρητα τῆς καρδίας σου, πιστεύεις; Μείζονα τούτων ὄψη. Καὶ ὅτε μὲν ἐρωτηθεῖς παρὰ τοῦ Πιλάτου ὁ Χριστὸς εἶρηκεν, ὅτι σὺ εἶπας, τοῦτο τοιοῦτόν ἐστιν, ἀλλ' οὐκ ἔστιν ἀρνήσεως λόγος, ἀλλὰ συγκαταθέσεως καὶ ὁμολογίας· καὶ ὡς περὶ τὸν Ἰούδαν εἶπε, συγκαθήμενος καὶ γὰρ ἐν μιᾷ ὁ Χριστὸς μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ λέγει πρὸς αὐτούς· Εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με. Καὶ ἔλεγεν εἷς ἕκαστος περὶ ἑαυτοῦ· Μήτι ἐγὼ εἶμι; Καὶ ἄλλος· Μήτι ἐγὼ εἶμι; Εἶπε δὲ καὶ ὁ Ἰούδας· Μήτι ἐγὼ εἶμι; Λέγει ὁ Χριστός· Σὺ εἶπας. Τότε πάντως οὐκ ἦν ὁ λόγος ἀρνήσεως, ἀλλὰ συγκαταθέσεως. Οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ Πιλάτου, λόγος γὰρ ἦν συνήθης τοῦ τόπου· καὶ ὡς τοῦ τόπου ἐκείνου λόγῳ ἐχρήσατο αὐτῷ ὁ Χριστός. Καὶ ὡς περὶ ἀρτίως πολλάκις καὶ ἐπὶ τῶν Μουσουλμάνων λέγει ἕτερος πρὸς τὸν ἕτερον μετὰ συμβουλής, ὅτι ποιήσωμεν τόδε καὶ τόδε, καὶ ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν τὸν ἕτερον ὅτι γενέσθω, ἀποκρίνεται ὅτι σὺ ἤξεύρεις καὶ οὐκ ἔστι λόγος ἀρνήσεως, ἀλλὰ συγκαταθέσεως, οὕτως καὶ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ. Ὡς τοῦ τόπου ἐκείνου, λέγω, ἐχρήσατο τῇ τοιαύτῃ λέξει ὁ Χριστός, τῇ σὺ εἶπας. Ὅμως ὁ αὐτὸς Πιλάτος ἐρώτησε τὸν Χριστὸν λέγων· Σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; Ἀπεκρίθη ὁ Χριστός· Ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου· εἰ ἐκτοῦ κόσμου τούτου ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ, οἱ ὑπηρέται οἱ ἐμοὶ ἠγωνίζοντο, ἵνα μὴ παραδοθῶ τοῖς Ἰουδαίοις. Νῦν δὲ ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐντεῦθεν. Εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ Πιλάτος· Οὐκοῦν βασιλεὺς εἶ σὺ; Ἀπεκρίθη ὁ Χριστός· Σὺ λέγεις, ὅτι βασιλεὺς εἶμι ἐγώ. Ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγένημαι καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ. Πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας ἀκούει μου τῆς φωνῆς. Λέγει αὐτῷ ὁ Πιλάτος· Τί ἐστιν ἀλήθεια; Ὁρᾷς, πῶς ἐνταῦθα ἐδείχθη σαφέστερον; Πάντως ὁ Χριστὸς βασιλέα ἔδειξε καὶ εἶπεν ἑαυτόν. Καὶ ἐρωτηθεῖς παρὰ τοῦ Πιλάτου πάλιν αὐτῷ τοῦτο ἀπεκρίθη· ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν ναὶ βασιλεὺς εἶμι, εἶπε σὺ λέγεις, ὅτι βασιλεὺς εἶμι ἐγώ. Τί γοῦν ὁ Πιλάτος, εἰπόντος τοῦ Χριστοῦ, ὅτι ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγένημαι καὶ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω τῇ ἀληθείᾳ, λέγει πρὸς αὐτόν τί ἐστιν ἀλήθεια; τουτέστιν ὅτι εἰ εἰς τὸν κόσμον ἀλήθεια ἦν, οὐκ ἂν παρεδίδου εἰς θάνατον· καὶ οἷον ἀποκλαιόμενος τὴν τῆς ἀληθείας στέρησιν εἶπε· Τί ἐστιν ἀλήθεια; Ἀλλὰ καὶ παρὰ τοῦ ἀρχιερέως ἐρωτηθεῖς ὁ Χριστὸς ὅτι ὀρκίζω σε κατὰ τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς, εἰ σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, οὐδὲν ἕτερον ἀπεκρίνατο ἢ ὅτι ἐγὼ εἶμι. Οἶδας, ὅπως εἰς ἃ οὐκ ἐπίστανται οἱ Μουσουλμάνοι, κατηγοροῦσι τοὺς ἀξίους ἐπαίνου; Ἴδου τοίνυν, εἶπερ ζητεῖς, ἀλήθειαν, γνῶθι αὐτήν. Εἰ δ' οὖν, σὺ οἶδας· οὐ γὰρ παρὰ τῆς ἀληθείας ἐστὶν ἡ περὶ ταύτης ἄγνοια, ἀλλὰ παρὰ τῶν ἀποστρεφόμενων αὐτήν. 480 IV. Ὅτι σφαλερῶς καὶ ἐπιβλαβῶς ἐδίδαξεν ὁ Μωάμεθ ἀπολογίας δ-ασ 1. Ἐπειδὴ περὶ τῶν ἄλλων, ὢν παρ' ὑμῶν τῶν Μουσουλμάνων ἐγκαλούμεθα οἱ Χριστιανοί, ἱκανῶς ἀποδέδεικται, ὥστε εἶναι ἡμᾶς ἀνωτέρους πάσης κατηγορίας, φέρε δὴ λοιπὸν σκεψώμεθα καὶ περὶ τῶν ἐτέρων. Ἔστι δὲ τάδε· ὅτι εἶπεν ὁ θεὸς τῷ

Μωάμεθ· Τὰ πάντα ἐποίησα διὰ σέ δι' ἐμέ· καὶ τοῦτο οἱ Χριστιανοὶ οὐ παραδέχονται. Ἄλλὰ καὶ τὸ τοῦ Μωάμεθ ὄνομα γεγραμμένον εὐρίσκεται ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, εἰπόντος τοῦτο τοῦ Χριστοῦ τοῖς Ἰουδαίοις, ὅτι εὐαγγελίζομαι ὑμῖν, ἵνα γινώσκητε ὅτι μετ' ἐμὲ μέλλει ἔλθειν ὁ ἀπὸ στολος καὶ προφήτης· τὸ αὐτὸ ἐστὶ καὶ εἰς τὸ τοῦ Μωσέως Παλαιόν. Οἱ δὲ Χριστιανοὶ φθονήσαντες ἐξέβαλον αὐτὸ ἀπὸ τοῦ εὐαγγελίου· καὶ ὅτι μὴ μόνον εἰς τὸ εὐαγγέλιον καὶ ἐν τῷ Παλαιῷ εὐρίσκετο γεγραμμένον τὸ τοῦ Μωάμεθ ὄνομα, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς δεξιοῖς μέρεσι τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ εὐρίσκεται γεγραμμένον· καὶ ὅτι ἡ τῶν Μουσουλμάνων πίστις ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ εὐρίσκεται καὶ ὅτι παραβάντες οἱ Χριστιανοὶ τὸν Μωϋσέως νόμον εἰσὶν ἄξιοι κατηγορίας καὶ μέμψεως, κατηγοροῦσι δὲ τοὺς Μουσουλμάνους ἀξίους ἐπαίνου καὶ τιμῆς. 2. Ταῦτά εἰσιν ἅτινα παρὰ τῶν Μουσουλμάνων κατηγορούμεθα οἱ Χριστιανοί. Ἀπολογούμεθα δὲ οὕτως· ὅτι θεὸς ἐνδεὴς καὶ χρεῖαν τινὸς ἔχων οὐκ ἔστι θεός, ἀλλ' ὁ ἀληθὴς θεὸς ὁ ποιητὴς οὐρανοῦ τε καὶ γῆς καὶ πάντων τῶν δημιουργηθέντων ἐν αὐτοῖς, ὁ ποιήσας τοὺς ἀγγέλους καὶ τοὺς ἀνθρώπους, χρεῖαν τινὸς οὐκ εἶχεν, ἀλλὰ διὰ μόνην ἀγαθότητα καὶ θέλησιν ἐποίησε τὰ πάντα. Ἐπεὶ γοῦν τοῦτο οὕτως ἔχει καὶ οὐδεὶς ἐστὶν ὁ ἀντιλέγων ἄρα, κακῶς ἐφθέγγετο ὁ Μωάμεθ, ὡς δῆθεν εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ θεὸς ὅτι τὰ πάντα ἐποίησα διὰ σέ καὶ σέ δι' ἐμέ· ὁ γὰρ θεὸς χρεῖαν τινὸς οὐκ ἔχει. Ὅτι δὲ ἡ τῶν Μουσουλμάνων πίστις οὐκ ἦν ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ, ὡς ὁ Μωάμεθ λέγει, ἐξ αὐτοῦ τοῦ Μωάμεθ ἔχει τὸν ἔλεγχον· αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ ἀρχηγὸς καὶ νομοθέτης τῶν τοιούτων δογμάτων. Εἰ δὲ ἐστὶν ἕτερος δειχθήτω· καὶ γὰρ ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ ἕως τοῦ Μωάμεθ παρήλθον χρόνοι τρισχίλιοι καὶ μετὰ ταῦτα ἐφάνη ὁ Μωάμεθ. Οὐκοῦν οὐκ ἔστιν ἡ τῶν Μουσουλμάνων πίστις ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ. Εἰ δ' ἴσως λέγετε τοῦτο διὰ τὴν περιτομὴν, ἐγὼ σοὶ ἐρῶ τὴν λόγον τῆς περιτομῆς. 3. Ἀβραάμ θεασάμενος τὸν οὐρανὸν καὶ τὸν ἥλιον, τοὺς ἀστέρας καὶ τὴν γῆν, τὴν θάλασσαν καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς, ἀνελογίσαστο καθ' ἑαυτὸν καὶ εἶπεν· Ἄρα τὰ τοιαῦτα ἔργα μεγάλα οὕτω καὶ ἐξαισία ὄντα, ἀπλῶς οὕτω καὶ αὐτομάτως ἐγένοντο, ἢ ἔχουσι καὶ τινα τὸν ποιήσαντα αὐτά; Θεασάμενος τοίνυν τὴν καλλονὴν τῶν κτισμάτων, ἐθαύμαζε καὶ ἐξεπλήττετο, κατὰ νοῦν τε ἐσκέπτετο, μὴ πως οὐκ ἔχουσι τινα τὸν ποιήσαντα αὐτά, ἀλλὰ μᾶλλον ταῦτά εἰσι θεοί, καθὼς ἐνόμιζον καὶ οἱ γονεῖς αὐτοῦ καὶ πάντες οἱ εἰδῶ λολάτραι. Καὶ ὅτι μὲν ὁ θεὸς ἐποίησε τὰ πάντα καλὰ λίαν καὶ ἄξια τῆς αὐτοῦ ἐνεργείας, ὡς ἂν διὰ τῆς θεωρίας τούτων ἀνάγνωνται πάντες οἱ ἄνθρωποι εἰς θεογνωσίαν καὶ μεγαλύνοσι καὶ δοξάζωσι τὸν τούτων ποιητὴν καὶ δημιουργόν, τοῦτο οὕτως ἔχει καὶ οὐκ ἄλλως· οἱ δ' ἄνθρωποι παρατραπέντες τῆς ἀληθοῦς καὶ ὀρθῆς γνώσεως καὶ ἀφέντες προσκυνεῖν καὶ σέβεσθαι τὸν ποιητὴν τῶν πάντων θεόν, μᾶλλον προσεκύνησαν τὴν κτίσιν 482 καὶ ἐσεβάσθησαν ταύτην παρὰ τὸν κτίσαντα. Ἀλλὰ Ἀβραάμ οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἀγχίνους ὦν καὶ ἰδὼν καὶ κατανοήσας, ὅτι ὁ μὲν οὐρανὸς οὐχ ἴσταται, ἀλλὰ κίνησιν ἔχει διηνεκῆ, ἔχει δὲ καὶ χρεῖαν ἡλιακοῦ φωτὸς φωτίζοντος αὐτὸν τε θεωρίας ἕνεκεν καὶ τὸν ὑπ' αὐτὸν ἀέρα, ὁ δὲ ἥλιος ποτὲ μὲν ὑπὲρ γῆς εὐρισκόμενος, ποτὲ δ' αὖ ὑπὸ γῆς κρυπτόμενος, καὶ ὅτι μὴ οὐσῶν νεφελῶν φαίνει, εὐρισκομένων δ' αὐθις σκοτίζεται, καὶ ἡ σελήνη καὶ οἱ ἀστέρες μὴ ὄντος ἡλίου φαίνουσιν, ὄντος δὲ αὐτοῦ σκοτίζεται καὶ ἀφανίζεται τὸ ἐκείνων φῶς καὶ ἡ θεωρία, καὶ ἡ θάλασσα ἐμπαιζομένη ὑπὸ τῶν ἀνέμων, ἡ γῆ δὲ χρήζουσα ὕδατος εἰς τὴν τῶν καρπῶν γένεσιν, κατέγνω τῶν πάντων ὡς αὐτῶν καθ' αὐτῶν ὄντων ἀδυνάτων καὶ χρεῖαν ἐχόντων πρὸς ἄλληλα, καὶ οὐκ ἐλογίσθη εἶναι ἀπὸ τούτων θεὸν οὐδὲν ὁ θεὸς γάρ τινος χρεῖαν οὐκ ἔχει. Πάλιν δὲ σκεψάμενος, μήποτε ἐν ἕκαστον ἀπὸ τούτων ἀδυνάτως ἔχει, ὥστε εἶναι μονομερῶς θεόν, ἀλλὰ πάντα ὁμοῦ, καὶ ἰδὼν, ὅτι τῷ μὲν ξηρῷ ἀντίκειται τὸ ὑγρὸν, τῷ δὲ ψυχρῷ τὸ θερμὸν καὶ ὡς τὸ ὕδωρ ἐστὶ φθοροποιὸν τοῦ πυρός, ἔκρινεν ἐν ἑαυτῷ καὶ εἶπεν, ὅτι θεὸς στασιάζων πρὸς ἑαυτὸν καὶ μαχόμενος οὐκ ἔστι θεός. Κάντεῦθεν θεασάμενος τὴν τῆς κτίσεως εὐταξίαν καὶ

τοὺς δὲ βεβαπτισμένους ἀσεβεῖς. Εἰ μὲν οὖν στέργετε τὸν Μωάμεθ, ὅτι ἀληθῶς λέγει, πῶς ὀνομάζετε τοὺς βεβαπτισμένους ἀσεβεῖς καὶ οὐκ ἀκολουθεῖτε τῇ τοῦ εὐαγγελίου διδασκαλία καὶ λογίζεσθε τοὺς μὲν περιτετημένους κακῶς ποιοῦντας, τοὺς δὲ βεβαπτισμένους εὐσεβεῖς, ἀλλὰ τάναντία φρονεῖτε; Οὐκ ἔστι πρόδηλον, ὅτι αὐτοὶ ἑαυτοῖς μάχεσθε καὶ αὐτοὶ ἑαυτοὺς ἀνατρέπετε; Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως. 5. Ἐπεὶ δὲ ὁ Ἰσμαήλ, ὃν λέγουσιν οἱ Μουσουλμάνοι ἔχειν προπάτορα, οὔτε μετὰ τῶν Ἑβραίων κατῆλθεν εἰς Αἴγυπτον, ὅτι ἐν ἐκείνῳ χρεῖα οὐκ ἦν, ὥσπερ τοῖς Ἑβραίοις, οὔτε συγκατελογίζετο μετὰ τῶν κληρονόμων τοῦ Ἀβραάμ, διότι ὁ θεὸς οὕτως ἐνετείλατο τῷ Ἀβραάμ εἰπὼν· Ἔκβαλε τὴν παιδίσκη μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, οὐ γὰρ μὴ κληρονομήσῃ ὁ υἱὸς τῆς παιδίσκης μετὰ τοῦ υἱοῦ τῆς ἐλευθέρας. Καὶ ἐξεβλήθη ὁ Ἰσμαήλ μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ ἄγαρ ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ. Εἰ δ' ἴσως ποτὲ πρὸς τὸν Ἀβραάμ ἦλθε, θεωρίας χάριν ἦλθεν, ἀλλ' οὐχ ὡς υἱὸς καὶ σπέρμα καὶ κληρονόμος αὐτοῦ. Τούτου γοῦν οὕτως ἔχοντος, πόθεν ἔχουσιν οἱ Μουσουλμάνοι τὴν πίστιν, οὐκ οἶδα. Διὰ τοῦτο οὐκ ἀναφαίνεται ἀπὸ τίνος πράγματος πρὸ τοῦ Μωάμεθ ἐκ τοῦ Ἀβραάμ εἶναι τὴν τῶν Μου σουλμάνων πίστιν; Ἀλλ' αὐτός ἐστιν ἀρχηγὸς τῶν τοιούτων δογμάτων καὶ ὅτι ἀπὸ κοι λίας αὐτοῦ ἐδίδαξεν, ὅσα ἐδίδαξεν, καὶ οὐκ ἀπὸ θεόν. 6. Ὅτι δὲ λέγουσιν οἱ Μουσουλμάνοι, ὡς γεγραμμένων εὐρίσκεται τὸ τοῦ Μα χούμετ ὄνομα ἐν τῷ εὐαγγελίῳ, εἰπόντος τοῦ Χριστοῦ περὶ ἐκείνου, ὅτι εὐαγγελίζομαι 486 ὑμῖν, ὅτι μετ' ἐμὲ μέλλει ἔλθεῖν ἀπόστολος καὶ προφήτης, ὄνομα αὐτῷ Μωάμεθ, οἱ δὲ Χριστιανοὶ φθονήσαντες ἐξέβαλον αὐτὸν ἐκ τοῦ εὐαγγελίου, δεύρω δὴ σκεψώμεθα καὶ περὶ τούτου· καὶ μοι δοκεῖ οὐ μὴ κρυβήσεται ἡ ἀλήθεια. Ἄκουσον τοίνυν νουνεχῶς· τρεῖς εἰσι νομοθέται, οἱ διδάξαντες νόμους καθολικούς, ὁ Μωϋσῆς, ὃς ἠκολούθησε τὸ γένος τῶν Ἑβραίων· ὁ Χριστός, ὃς ἠκολούθησαν πάντα τὰ ἔθνη καὶ οἱ εἰς αὐτὸν πιστεύσαντες, τὸ πλεῖον μέρος τῶν Ἑβραίων, ἐπεὶ ἀπὸ τούτων οἱ μὴ πιστεύσαντες πολὺ ἐλάτους εἰσὶν αὐτῶν δὲ τῶν πιστευσάντων καὶ σχεδὸν εὐαρίθμητοι, καὶ ὁ Μωάμεθ, ὃς ἠκολούθησαν οἱ Μουσουλμάνοι. Ἄνευ δὲ τούτων τῶν τριῶν ἕτερός τις ὁ διδάξας καὶ δὴ νόμον οὐκ ἔστιν. Ἀλλ' ὁ μὲν Μωϋσῆς μεμαρτύρηται ἀποσταλμένος εἶναι παρὰ θεοῦ ἐξ ἀρχῆς· Ἔτι ὢν ἐν τῇ Αἰγύπτῳ ἐποίησε σημεῖα καὶ τέρατα μεγάλα καὶ ἐμάστιξε τὴν Αἴγυπτον, ἐπάξας ἐν αὐτῇ πληγὰς μεγάλας σφόδρας. Καὶ ἔπληξε καὶ ἔθα ράπευσε καὶ προέλεγε τὰ γενησόμενα ὡς προφήτης ὅτι εἰ μὲν ἀπολύσῃς τὸν λαὸν τοῦ θεοῦ, ἀπόλυσον, εἰ δ' οὖν τὰ καὶ τὰ συμβήσονται σοὶ τε καὶ παντὶ τῷ λαῷ τῆς Αἰγύπτου. Καὶ ὑπισχνούμενος Φαραὼ ποιῆσαι τὸ ῥῆμα κυρίου ἐθεραπεύετο παρὰ τοῦ Μωϋσέως ὡς ἐξουσίαν λαβόντος ἀπὸ θεοῦ. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐξέβαλεν ὁ Μωϋσῆς μετὰ βρα χίονος ὑψηλοῦ τὸ γένος τῶν Ἑβραίων ἐκ γῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς δουλείας τοῦ Φαραῶ· καταδιώξας δὲ ὁ Φαραὼ ἐποντίσθη ἐν τῇ Ἐρυθρᾷ Θαλάσῃ μετὰ πάσης στρατιᾶς αὐτοῦ παρὰ τοῦ Μωϋσέως. Μετὰ δὲ ταῦτα περιεπάτει ἐν τῇ ἐρήμῳ χρόνους τεσσαράκοντα ποιῶν θαύματα ἄπειρα. Ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον πάντων τῶν Ἑβραίων ἀνέβη ὁ Μωϋσῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους Σινᾶ, εἰπόντων τοῦτο τῶν Ἰουδαίων πρὸς αὐτὸν ὅτι ἀνάβαινε εἰς τὸ ὄρος καὶ γνώθι τὸ τοῦ θεοῦ θέλημα· ἡμεῖς γὰρ φωνὴν θεοῦ ἀκοῦσαι οὐ δυνάμεθα, μήποτε τελευτήσωμεν. Καὶ ὁ λαὸς ἴστατο μακρόθεν τοῦ ὄρους μετὰ φόβου καὶ τρόμου προσκυνοῦντες τῷ θεῷ τῷ λαλοῦντι Μωϋσῆ· ὁ δὲ Μωϋσῆς ἀκούων τοὺς λόγους τοῦ θεοῦ ἔλεγε τούτους τοῖς Ἑβραίοις καὶ παρευθὺς τὸ λαληθὲν ἐπληροῦτο. Ἀλλ' οὐδέποτε ἐκίνησαν τοὺς τεσσαράκοντα χρόνους ἀπὸ τοῦ τόπου αὐτῶν ἄνευ λόγου τοῦ θεοῦ. Μωϋσῆς γάρ, φησιν ἡ γραφή, ἐλάλει καὶ ὁ θεὸς ἀπεκρίνατο φωνῇ. Μετὰ γοῦν τῶν πολλῶν μαρτυριῶν τε καὶ θαυμάτων ἐξέδωκε τὸν νόμον τοῖς Ἰουδαίοις· καὶ ἐδέξαντο τοῦτον καὶ προσεκύνησαν καὶ παρέλαβον τὸν παρὰ τοῦ Μωϋσέως δοθέντα νόμον ὡς τοῦ θεοῦ νόμον. 7. Ἦλθεν ὁ Χριστὸς καὶ εἶχε τὰς παρὰ πάντων τῶν προφητῶν μαρτυρίας. Καὶ ὁ μὲν Μωϋσῆς ἔλαβεν τὴν μαρτυρίαν

ὄγδοηκοντούτης· τοσοῦτων καὶ γὰρ ἐτῶν εὐρίσκετο, ὅποτε προσετάγη παρὰ θεοῦ ἐξᾶραι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐξ Αἰγύπτου· ὁ δὲ Χριστὸς εἶχε τὰς μαρτυρίας ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, τέως δὲ πρὶν ἢ γεννηθῆναι αὐτόν· ἀπὸ γὰρ τοῦ Ἀβραάμ ἤρξαντο ἀναφαίνεσθαι αἱ τοῦ Χριστοῦ μαρτυρίαι, καθὼς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ἀποδέδεικται. Γεννηθεὶς δὲ πάλιν ἐμαρτυρήθη τὴν παρὰ θεοῦ καὶ πατρὸς μαρτυρίαν, μίαν καὶ δῖς· ἐποίησε δὲ καὶ θαύματα, οὐ κατὰ τὸν Μωϋσέα ἐν Αἰγύπτῳ καὶ τῇ ἐρήμῳ, ἀλλὰ μεγάλα καὶ ὑπὲρ φύσιν καὶ τοσοῦτω ἐκείνων μείζονα, ὅσον διαφέρει δεσπότης δούλου. Καὶ μετὰ τὰς πολλὰς ἐκείνας μαρτυρίας καὶ τὰ ἄπειρα καὶ ὑπὲρ φύσιν θαύματα 488 ἔκτοτε ἐξεδόθη ὁ τοῦ εὐαγγελίου νόμος· καὶ προσεκύνησαν καὶ ἠσπάσαντο αὐτόν πάντα τὰ ἔθνη, πᾶσα ἡ οἰκουμένη, καὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸν Χριστὸν τὸν δόντα τὸ εὐαγγέλιον. 8. Ὁ δὲ Μωάμεθ οὕτωσιν πόθεν λαβὼν τὰς μαρτυρίας ἐδίδαξε τὰ ῥήματα, ἅπερ ἐδίδαξεν, ἤτοι δόγματα, καὶ ἐξέδωκε τὸν νόμον τοῖς Μουσουλμάνοις; Πάντως οὐκ ἄλ' ἄλλοθεν ἢ αὐτὸς ἀφ' ἑαυτοῦ ἐστὶν ὁ μαρτυρῶν περὶ αὐτοῦ· εἰς γὰρ πᾶσαν τὴν θείαν γραφὴν οὐκ ἀναφαίνεται περὶ αὐτοῦ μαρτυρία, ἀλλὰ τὸναντίον. Ὁ γὰρ Μωϋσῆς οὕτως εἶρηκε περὶ τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν τῶν Ἑβραίων λαὸν ὅτι ἀναστήσει κύριος θεὸς προφήτην ἐκ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, ὡς ἐμέ· πᾶσα ψυχὴ, ἣτις οὐκ ἀκούσεται τοῦ προφήτου ἐκεῖ νου, ἐξολοθρευθήσεται. Καὶ γοῦν καὶ ἐν τοῖς ἔμπροσθεν περὶ τούτου εἴπωμεν, ἀλλ' οὐκ ὀκνήσομεν πάλιν εἰπεῖν περὶ αὐτῶν· ἐν γὰρ τῷ εἰπεῖν τὸν προφήτην Μωϋσῆν, ὅτι προφήτην ἀναστήσει κύριος ὁ θεὸς ἐκ τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, ἔδειξεν, ὅτι ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστὶν ὁ μέλλων ἐλθεῖν προφήτης καὶ ἐκείνου ἀκούσονται. Ἄλλου δὲ ἐλθόντος οὐ παραδέχονται αὐτόν, ἀλλὰ καὶ μακρὰν πονηρίαν διώξουσιν αὐτόν ἐξ αὐτῶν. Λέγει ὁ Χριστὸς περὶ Ἰωάννου τοῦ υἱοῦ Ζαχαρίου, μαρτυρῶν αὐτόν προφήτην καὶ μέγιστον προφήτην καὶ λέγων ὅτι πάντες οἱ προφῆται ἕως Ἰωάννου προεφήτευσαν, ἀπὸ δὲ τοῦ Ἰωάννου ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν τοῦ θεοῦ εὐαγγελίζεται. Ὁρᾷς ὅπως ὁ μὲν Μωϋσῆς παραγγέλλει τῷ γένει τῶν Ἑβραίων, ἵνα ἓνα μόνον τὸν ἐκ τοῦ γένους τῶν Ἑβραίων ἐλθόντα προφήτην δέξωνται, ἄλλον δὲ οὐδαμῶς; Ἀλλὰ πάντες οἱ προφῆται ἐκ τοῦ γένους τῶν Ἰουδαίων εἰσὶν· ὁ δὲ Χριστὸς πάλιν καθαρώτερον εἶρηκεν ὅτι πάντες οἱ προφῆται ἕως Ἰωάννου καὶ πλέον οὐχί. Διὰ τοῦτο ὁ μὴ ἔχων μαρτυρίαν παρὰ θεοῦ καὶ τῶν προφητῶν καὶ αὐτῆς τῆς θείας γραφῆς προφήτης οὐκ ἔστι παρὰ θεοῦ· ὁ Μωάμεθ ἄρα μὴ ἔχων τὴν ἀπὸ θείας γραφῆς μαρτυρίαν οὐκ ἔστιν ἀπεσταλμένος παρὰ θεοῦ. 9. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο εἶρηκεν ὁ Χριστὸς τὸ πάντες οἱ προφῆται ἕως Ἰωάννου· καὶ περαιτέρω οὐκ ἔσονται, ἀλλὰ καὶ ἔτι σημεῖον γνωρίσματος δέδωκε τοῖς πᾶσιν, οὗ τως εἰπὼν· Προσέχετε ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύματι προβάτων, ἔσωθεν δὲ εἰσὶ λύκοι ἄρπαγες· ἀπὸ τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. Σκεψώμεθα τοίνυν τίς ἐστὶν ὁ καρπὸς τοῦ παρὰ τοῦ Μωάμεθ δοθέντος νόμου· καὶ τούτου ἀκριβῶς ἐξετασθέντος φανερωθήσεται ἡ ἀλήθεια. Λέγει ὁ Μωάμεθ· Ἐγὼ οὐκ ἦλθον διὰ θαυμάτων δοῦναι τὸν νόμον, ἀλλὰ διὰ σπάθης καὶ ξίφους· καὶ οἱ μὴ ὑποκύψαντες τῷ ἡμετέρῳ νόμῳ, ὅς ἐστι παρὰ θεοῦ, θανάτῳ ἀποθανέτωσαν, ἢ φόρον διδοῦσιν καὶ διδομένων τῶν φόρων μενέτωσαν ἐν τῇ πίστει αὐτῶν. Καὶ εἰ μὲν οὐκ ἦν τὸ εὐαγγέλιον δίκαιον καὶ ἅγιον καὶ ὀρθόν, δικαίως καὶ πρεπόντως ἔμελλεν ἐλθεῖν νομοθέτης, ὅς διδάξῃ τὴν ἀλήθειαν τοῖς ἀνθρώποις καὶ δικαιοσύνην· εἰ δὲ δίκαιον καὶ ἅγιον ἦν, ἄτε λὲς δὲ ὅμως, καὶ οὕτω πάλιν τὸ αὐτὸ ἦν δίκαιον καὶ πρέπον, ἵνα ἐλθὼν νομοθέτης ἀναπληρώσῃ τὸ ὑστέρημα τοῦ εὐαγγελίου. Ἐπεὶ δὲ ἅγιον καὶ δίκαιον καὶ τέλειον καὶ ὀρθόν καὶ λέγεται καὶ ἔστι, μαρτυρεῖ δὲ καὶ ὁ Μωάμεθ περὶ αὐτοῦ καὶ ὁμολογεῖ καὶ λέγει, ὅτι τὸ εὐαγγέλιον ἀπὸ θεοῦ ἐστὶ δεδομένον καὶ ἅγιον καὶ πλήρες καὶ εὐθές, τίς χρεῖα νομοθέτου ἑτέρου; Πάντως οὐδεμία καὶ λοιπὸν ἄκαιρος καὶ ἄχρηστος ἡ τοῦ Μωάμεθ νομοθεσία· τοῦ γὰρ ὀρθοῦ κατὰ πάντα οὐδὲν ὀρθότερον καὶ τοῦ τελείου οὐδὲν τε

λειότερον καὶ τῆς ἀληθείας οὐδὲν ἀληθέστερον. Ἄλλ' ὅμως ἐξετάσαντες ἴδωμεν, τί βούλονται τὰ τοῦ νομοθέτου ῥήματα. Πάντως οὐδὲν ἄλλο, ἀλλ' ἢ κατανοήσας ἑαυτὸν, ὅτι 490 μακρὰν που εὐρίσκεται τῆς ἐνεργείας τῶν θαυμάτων, βουλόμενος κρύψαι τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν, μὴ ποτε παρὰ τῶν ἀνθρώπων εὖρη κατάγνωσιν, εἶπεν ὅτι οὐκ ἤλθον δοῦναι τὸν νόμον διὰ θαυμάτων, ἀλλὰ διὰ ξίφους καὶ σπάθης, ὡς καὶ ἐν ταῖς διαλέξεσι νενομοθέτηκεν, ἵνα μὴ διαλέγωνται μετὰ τῶν Χριστιανῶν οἱ τούτου μαθηταὶ καὶ οἱ ἐκείνων διὰ δοχοί, πάντως οὐ δι' ἄλλο τι, ἢ ἵνα μὴ ἐλεγχθῆ ἢ ἐκείνων ματαιότης. Τὸ δὲ δοῦναι τὸν νόμον μετὰ ξίφους καὶ σπάθης φόνους πάντως καὶ ἀρπαγὰς διδάσκει. Καὶ τίς ἤκουσε τῶν ἀνθρώπων πιστεῦσαί τινα βία; Ἡ πίστις τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ νοῦ ἐστίν. Καὶ ἐπεὶ ἡ ψυχὴ καὶ ὁ νοῦς πράγμα ἐστὶν ἀδούλωτον, πῶς ὁ ποιήσας αὐτὰ θεὸς ἐλεύθερα πέμψειν ἔμελλε νομοθέτην βιάσαι αὐτά, ὡς περ ἐπιλαθόμενος τοῦ ἔργου αὐτοῦ; Ἡ γὰρ πίστις θελήσει καὶ προαιρέσει καὶ τῇ ἐλευθερίᾳ τῆς ψυχῆς καὶ τῇ γνώσει αὐτῆς γίνεται, ἀλλοτρόπως δὲ οὐδαμῶς. Τὸ γὰρ σῶμα δουλοῦται καὶ δεσμεῖται καὶ ἐστίν, ὅτε καὶ τὰ μὴ θέλοντα πράττει, ἐπὶ δὲ τῆς ψυχῆς οὐχ οὕτως, ἀλλὰ θελήσει καὶ κρίσει καὶ γνώσει καὶ προαιρέσει. Καὶ τῶν πιστευόντων αὐτῷ ἐν κρίσει καὶ ἀληθείᾳ ἐστὶν ὁ θεός, καρδιογνώστης γὰρ ἐστίν· οὐδὲ γὰρ βλέπει εἰς πρόσωπον, ἀλλ' εἰς καρδίαν. Καὶ ἅπερ τὰ ἄλογα ζῶα νόμῳ φύσεως οὐ ποιοῦσι, ταῦτα ὁ Μωάμεθ νομοθετεῖ. Τίς γὰρ εἶδε λέοντα λέοντα φαγόντα ἢ ἄρκτον ἄρκτον ἢ πάρδαλιν πάρδαλιν; Οὗτος δὲ ἀναφανδὸν διδάσκει φονεῦειν τὸν ἄνθρωπον ἄνθρωπον· καὶ τίς μάταιος, ὅστις μέλλει δέξασθαι τοῦτον εἶναι ἀπὸ θεοῦ; Οὐδὲ γὰρ ἀρπαγὰς καὶ φόνους διδάσκει θεός. Πρὸς τοῦ τοις, ὅτι καὶ κακίας ἀλλάσσεται, λέγει γὰρ, ὅτι ἢ ἀποθανέτωσαν ἢ φόρους διδόντωσαν. καὶ ἀλλάσσεται φόνος φιλοχρηματία. Οὐ μόνον δὲ μέχρι τούτου ἡ κακία ἔστη, ἀλλὰ καὶ περαιτέρω προέβη. Τί γὰρ τῆς τοιαύτης ὠμότητος καὶ μισανθρωπίας χειρὸν γενοίτ' ἄν, ὥστε φωνεῦειν μηδὲν ἡδικοτάς; Καὶ γὰρ ὅποταν ἀπέλθωσιν Μουσουλμάνοι πρὸς πόλεμον καὶ ἐν τῷ πολέμῳ πέσῃ τις ἐξ αὐτῶν, οὐ λογίζονται ἑαυτοὺς ἀξιῶς μέμψεως ὡς αἰτίους τοῦ πολέμου, ἀλλ' ἐπὶ τὸ νεκρὸν σῶμα τοῦ πεπτοκότος σφάττουσι ζῶντας, ὅσους ἂν δυνηθῆ ἕκαστος· καὶ ὅσον πλείους κτείνει, τοσοῦτον λογίζονται ὠφέλειαν τῆς τοῦ τεθνεώτος ψυχῆς. Εἰ δ' ἴσως οὐκ ἔχει ἀνθρώπου εἰς ἐξουσίαν αὐτοῦ ὁ βουλόμενος βοηθῆσαι τῇ τοῦ τεθνεότος ψυχῇ, ἐξωνεῖται χριστιανούς, εἶπερ εὖροι, καὶ ἢ ἐπάνω τοῦ νεκροῦ σώματος σφάττει αὐτοὺς ἢ ἐπὶ τῷ τάφῳ αὐτοῦ. Καὶ ὁ ταῦτα νομοθετῶν πῶς ἀπὸ θεοῦ; Ἔτι νομοθετεῖ, ὅτι ὁ δοὺς τῇ πόρνη μίσθωμα καὶ κοιμηθεὶς μετ' αὐτῆς οὐχ ἀμαρτάνει· καὶ ὁ βιασάμενος παρθένον ἀμαρτάνει, ὁ δὲ μετὰ τῆς θελήσεως αὐτῆς κοιμηθεὶς μετ' αὐτῆς οὐχ ἀμαρτάνει· καὶ ἐὰν αἰχμαλωτίδας τις λάβῃ ἐν πολέμῳ, ἔξεστιν ἐπ' αὐταῖς ποιῆσαι ὁ βούλεται ἀκολούτως. Ὁ γοῦν πορνείας καὶ παρθενοφθορίας νομοθετῶν πῶς ἀπὸ θεοῦ; 10. Καὶ τί δὴ χεῖριστον, ὅτι τοὺς κατὰ τὴν ἀποδοχὴν τοῦ θεοῦ περιπατήσαντες ἐν τῷ παρόντι αἰῶνι μετὰ τὴν ἐνθάδε ἀποβίωσιν αὐτῶν λουτρὰ καὶ οἴκους περικαλεῖς καὶ γυναῖκας παρθένοὺς ὅτι πολλὰς ἐπισχνεῖται δοθῆσεσθαι ἐνὶ ἐκάστῳ παρὰ θεοῦ. Καὶ ὅπερ οἱ τῶν εἰδωλολατρῶν ἐλλήνων ὀνομαζόμενοι θεολόγοι οὐκ εἶπον οὐδὲ ἐνόμισαν εἶναι, ταῦτα Μωάμεθ ἀνακεκαλυμμένῳ τῷ προσώπῳ νομοθετεῖ. Ἐκεῖνοι γὰρ οὐ τῷ λέγουσιν, ὅτι οἱ μὲν καλῶς ἐνθάδε βίωσαντες, ἐπὶ ἀποθάνωσι καὶ καθαρῶς ἀπο492 δημήσωσιν αἱ ψυχαὶ ἀπὸ τῶν σωμάτων, εἰς τοὺς θεοὺς ἀπέρχονται καὶ μετὰ τῶν θεῶν εὐρίσκονται εἰς τὰς τῶν μακάρων νήσους καὶ μετ' αὐτῶν συναγάλλονται, τῶν δὲ κακῶς ἐνθάδε βιωσάντων καὶ ἀκαθάρτων καὶ μεμολυσμένων ἀπελθόντων αἱ τούτων ψυχαὶ εἰς ζοφώδεις καὶ σκοτεινοὺς ἀπέρχονται τόπους καὶ εἰς ποταμὸν τὸν Πυριφλεγέθοντα. Καὶ εἰ μὲν εἰδωλόλατραι Ἕλληνες λέγουσι ταῦτα, ὁ δὲ Μωάμεθ, ὃς ὀνομάζει ἑαυτὸν ὀρθόδοξον καὶ πλησίον τοῦ θεοῦ εὐρισκόμενον, λέγει καὶ νομοθετεῖ τοιαῦτα ἀτοπήματα αἰσχρὰ καὶ οὐκ ἔχει ἐνθύμησιν ὅλως, ὅτι ταῦτα πάντα

ὀργῆς καὶ ἀποστροφῆς ἔργα καὶ τῆς ἀμαρτίας ἀποτελέσματά εἰσι. Πρὸ γὰρ τῆς παραβάσεως καὶ ἀμαρτίας τοῦ Ἀδάμ ποῦ λουτρά, ποῦ ὅλως οἰκήματα, ποῦ αἱ πολλαὶ γυναῖκες; Ἄλλὰ μετὰ τὴν ἀμαρτίαν καὶ τὴν κατάραν ἐπανέστη τὸ σῶμα ὡσπερ θηρίον κατὰ τῆς ψυχῆς μὴ ἐχούσης καθολικῶς τὴν τοῦ θεοῦ ἐπίσκεψιν. Ἰσχυσε τὸ σῶμα καὶ κατέσπασε τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ ὕψους τοῦ μεγάλου αὐτῆς καὶ κατήγαγεν εἰς τὰς παραλόγους καὶ ματαίας σωματικὰς ἐπιθυμίας καὶ ἡδονᾶς· καὶ οἶον ὡσπερ ἀνδράποδον, οὕτω κατεδουλώθη ἡ ψυχὴ εἰς τὰς σωματικὰς ὀρέξεις. Εἰ γοῦν μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν οὐ δὲν μέλλουσιν εὐρεῖν οἱ κατὰ ἀποδοχὴν τοῦ θεοῦ πολιτευσάμενοι ἄνθρωποι τὴν μακαρίαν ἐκείνην ζωὴν, ἣν ὁ προπάτωρ εἶχεν Ἀδάμ πρὸ τῆς παραβάσεως καὶ ἀπώλεσεν, ἀλλὰ πάλιν τὴν αὐτὴν ζωὴν μέλλουσιν εὐρεῖν, ἣν εἶχε μετὰ τὴν κατάραν, οὐαὶ τοῖς ἀνθρώποις ἐκείνοις. Καὶ τὸ δὴ χεῖριστον, ὅτι οὐδὲ μέχρι τῆς ταιλαπύρου ἐκείνης καὶ ἐπαράτου ζωῆς ἔστη ἡ τοῦ Μωάμεθ παραλογία, ἣν δῆθεν ἐπαγγέλλεται ὁ θεὸς δώσειν τοῖς δικαίοις, ἀλλὰ πολλῶ τῶ χειρόνι διαφέρουσαν καὶ αἰσχροῦν. Ὁ γὰρ Ἀδάμ μετὰ τὴν παράβασιν καὶ τὴν κατάραν καὶ τὴν ἐξορίαν τὴν ἀπὸ τοῦ παραδείσου ἔγνω τὴν Εὐάν, ἀλλὰ καὶ τοῦτο διὰ τὴν τεκνογονίαν καὶ ἐτεκνοποίησε, πρὸ δὲ τῆς παραβάσεως ἀγγελικῶς ἔζων. Ὅμως καὶ ὁ Ἀδάμ εἶπερ ἔγνω τὴν Εὐάν, ἀλλὰ καὶ αὐθις μία καὶ μόνη εὐρίσκετο γυνὴ καὶ οὐ πολλαί. Οὕτε γὰρ ἔν ἄρσεν ἐποίησεν ὁ θεὸς καὶ πολλὰ θήλεα, οὕτε πολλὰ ἄρρενα καὶ ἔν θῆλυ, ἀλλὰ ἔν ἄρσεν τὸν Ἀδάμ καὶ ἔν θῆλυ τὴν Εὐάν. Πληθυνθέντος δὲ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων καὶ πεσόντος εἰς ἀσελγεῖς καὶ ἀθεμίτους πράξεις ἐβαρύνθη ὁ θεὸς καὶ ὠργίσθη κατ' αὐτῶν, ὡς ὁ μακάριος Μωϋσῆς γράφων εὐρίσκεται ἐν τῷ βιβλίῳ τῆς Γενέσεως, ὅτι εἶπεν ὁ θεός· οὐ μὴ καταμείνῃ τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτοὺς διὰ τὸ εἶναι αὐτοὺς σάρκας, ὡς δῆθεν ὅλως σαρκικοὺς γεγονότας παντελῶς ὡς γηῖνους, οὐκ ἔχοντας μνήμην τοῦ ἀγαθοῦ καὶ εἰς ἀσελγείας ἐμπεσόντας. 11. Τότε λέγει ὁ θεὸς τῷ Νῶε ὅτι σὲ εὕρηκα δίκαιον ἐν ταύτῃ τῇ γενεᾷ· ποιήσον κιβωτὸν μετὰ ξύλων τοιάνδε καὶ τοιάνδε. Καὶ ἐποίησε Νῶε τὴν κιβωτὸν κατὰ τὸ ῥῆμα Κυρίου. Καὶ εἰσῆλθε Νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν καὶ οἱ τρεῖς υἱοὶ αὐτοῦ, Σὴμ, Χάμ καὶ Ἰάφεθ· καὶ εἰσῆλθεν ἡ γυνὴ τοῦ Νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν καὶ αἱ τρεῖς γυναῖκες τῶν υἱῶν Νῶε. Ὅρας πῶς ὁ Νῶε μὲν ἐμαρτυρήθη παρὰ τοῦ θεοῦ δίκαιος ὁ ἔχων μίαν γυναῖκα; ἀλλὰ δὴ καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ ἀνὰ μίαν καὶ μόνην γυναῖκα ἔχων ἕκαστος ἐσώθη ἀπὸ τῆς ὀργῆς τοῦ θεοῦ· Ἄπαν δὲ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἀπέθανεν ὑπὸ τοῦ κατακλυσμοῦ τῶν ὑδάτων· Πάντως καὶ τὸν πάντη ἀνόητον τοῦτο διδάσκει, ὅτι μίαν καὶ μόνην γυναῖκα ἐστὶν ἀπὸ δικαίου ἔχειν τὸν ἄνθρωπον καὶ ἕνα μόνον ἄνδρα τὴν γυναῖκα; Ἄλλὰ καὶ τοῦτο μετὰ τὴν κατάραν ἐγένετο διὰ τὴν τεκνογονίαν, ὡς εἴρηται. Ὁ δὲ Μωά 494 μεθ' διδάσκει ἀναφανδόν, ὅτι ἡ παρὰ τοῦ θεοῦ τοῖς δικαίοις ἀνταπόδοσις λουτρά καὶ γυναῖκες πολλαὶ ἐνὶ ἐκάστῳ καὶ οἴκοι περικαλλεῖς. Ὁ γοῦν ταῦτα νομοθετῶν, πῶς ἀπὸ θεοῦ; Μάταιος δὲ ὁ ταῦτα παραδεχόμενος καὶ πιστεύων, ὅτι τὸ γεγονὸς δι' ὀργὴν τῶ ἀμαρτήσαντι πολυπλασιάζεται ἐν τῷ καιρῷ τῆς μισθαποδοσίας τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ τοῖς ἀγίοις καὶ δικαίοις. Καὶ προσέξον τὰ γεγονότα· λέγει γὰρ ὁ Μωϋσῆς· Καὶ εἰσῆλθε Νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ καὶ αἱ γυναῖκες τῶν υἱῶν αὐτοῦ. Καὶ εἰς μὲν τὴν εἰσέλευσιν λέγει· Εἰσῆλθε Νῶε καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ καὶ αἱ γυναῖκες τῶν υἱῶν αὐτοῦ, εἰς δὲ τὴν ἐξέλευσιν οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἐξῆλθε Νῶε καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ αἱ γυναῖκες τῶν υἱῶν αὐτοῦ μετ' αὐτοῦ, πάντως οὐδὲν ἕτερον δηλοῦντος τοῦ λόγου, ἢ ὅτι καὶ μίαν μόνην γυναῖκα ἐστὶν ἀπὸ δικαίου ἔχειν τὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἐστὶν ὅτε καὶ αὐτῆς ἀπέχουσαι πρέπον ἐστίν. Ἐν γὰρ τῷ εἰπεῖν ὅτι εἰσῆλθε Νῶε εἰς τὴν κιβωτὸν καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ, ἔδειξε τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, οἷόν τι διατείχισμα χωρίζον τὸν Νῶε ἀπὸ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ· ἐν δὲ τῷ εἰπεῖν ὅτι ἐξῆλθε Νῶε καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, ἔδειξεν, ὅτι ἀπὸ τοῦ νῦν οὐδὲν ἐστὶ τὸ κωλύον ἐνοῦσθαι τῇ αὐτοῦ γυναικί. Ὁ δὲ αὐτὸς λόγος

ἔστι καὶ περὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ καὶ τῶν γυναικῶν αὐτῶν. Ἄλλα καὶ αὐτὸς ὁ Μωϋσῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους τοῦ Σινᾶ ἀνερχόμενος οὕτως φησι τοῖς Ἰουδαίοις· Ἀγνίσατε ἑαυτοὺς ἕκα-στος ἕως τρίτης ἡμέρας, πλύναντες τὰ ἱμάτια· καὶ γυναικὸς μὴ ἄψηθε. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Ἀδὰμ τὴν Εὐάν θεασάμενος οὕτως εἶρηκεν· Αὕτη ἔστιν ὅσοι ἕκ τῶν ὀστέων μου καὶ σὰρξ ἕκ τῆς σαρκὸς μου· ἔνεκεν τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ· καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. Καὶ πρόσχες ὅπως μετὰ τὸ ἐφάμαρτον καὶ τὸ εὐήθες κέκτηται ἡ πολυγαμία· ὁ γὰρ Ἀδὰμ οὐκ εἶπεν, ὅτι ἔσονται πολλαὶ γυναῖκες μετὰ τοῦ ἀνδρὸς εἰς σάρκα μίαν, ἀλλὰ δύο, τουτέστιν ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ τούτου γυνή· μία δὲ καὶ πολαὶ οὐ ταυτόν· Εἰ δ' ἴσως καὶ ὁ νομοθέτης Μωϋσῆς ἐνέδωκε τοῖς Ἰουδαίοις ἔχειν ἕνα ἕκαστον γυναῖκας, συγκαταβάσεως ἔνεκεν τοῦτο πεποίηκεν, ὡσπερ καὶ ἐπὶ τῆς τῶν ζῶων θυσίας, ἵνα τῆς μιαρᾶς ἀπαλλάξῃ αὐτοὺς τῶν παίδων μιᾶς· ὁ δὲ Χριστὸς ἔλθων, ὡσπερ ἐκώλυσε τὴν τῶν ζῶων θυσίαν, πληρῶν τὸν τοῦ νόμου σκοπὸν, οὕτως καὶ τὴν πολυγαμίαν ἐκώλυσε. Ὁ δὲ Μωάμεθ οὕτωσι ἀντὶ σωφροσύνης ἀκολασίαν νενομοθέτηκε μὴ μόνον ἐν τῷ παρόντι αἰώνῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ταῦτα παρὰ θεοῦ πολλαπλασιασθῆναι διδάξας. Καὶ ἔστιν ἰδεῖν ἐν αὐτῷ τὸ τοῦ Δαβὶδ λόγιον τὸ φάσκον ὅτι ἐπαινεῖται ὁ ἁμαρτωλὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς ψυχῆς αὐτοῦ καὶ ὁ ἀδικῶν ἐνευλογεῖται· τουτέστιν ἐπαινεῖται καὶ ἐγκωμιάζεται παρὰ τῶν κολακευόντων αὐτὸν καὶ ἐρεθιζόντων αὐτοῦ τὴν κακίαν καὶ μηδὲ αἴσθησιν τῆς νόσου γοῦν διὰ σιωπῆς ἐμποιῆσαι ἀνεχομένων. Διὸ καὶ ἀνίατος ὁ τοιοῦτος εὐρίσκεται· τὸ γὰρ μηδὲ αἴσθησιν τοῦ πάθους ἔχον θεραπείαν οὔτε ζητεῖ, οὔτε προσίεται. Καὶ τοῦτό ἐστι τὸ πάντων δεινότατον, ὅταν ἡ κακία ἐπαινῆται καὶ μηδὲ κακίαν εἶναι νομίζεται· ὁ γὰρ δηλωθεὶς Μωάμεθ τὰ πρὸς χάριν καὶ τέρψιν τῶν ἀνθρώπων ἐσπούδασε καὶ ἐδίδαξεν, ἵνα διὰ τῆς ἡδονῆς ἐπισπάσῃ τὸ πλῆθος τῶν ἀφρώνων. 12. Ἔτι περὶ τῶν ἀνδρῶν μόνον μέλει τῷ θεῷ ὡς πλασματῶν αὐτοῦ, περὶ δὲ τῶν γυναικῶν οὐδαμῶς, διὰ τὸ μὴ εἶναι αὐτὰς πλάσμα θεοῦ, καὶ διὰ τοῦτο οἱ μὲν 496 ἄνδρες μέλλουσι ἀπολαβεῖν τῶν παρὰ θεοῦ τοιούτων ἀγαθῶν, αἱ δὲ γυναῖκες οὐδ' ὄλως; ἢ ἐπεὶ μία φύσις ἔστιν ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς καὶ εἷς ἄνθρωπός ἐστι πᾶς ἄνθρωπος, καὶ ὁμοίως μέλλουσι κριθῆναι οἱ πάντες καὶ ὁμοίως μέλλουσι ἀπολαβεῖν, οἱ μὲν καλῶς πολιτευσάμενοι ἀγαθὰ, οἱ δὲ κακῶς ὀργὴν θεοῦ καὶ ἀποστροφήν καὶ κόλασιν· πᾶν τὸς τοῦτο παντὶ που δῆλον, ὅτι πάντες ἄνθρωποι ὁμοίως μέλλουσι κριθῆναι, ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, ἐπεὶ καὶ μία καὶ ἡ αὐτὴ φύσις ἔστι, καὶ ὁμοίως μέλλουσι ἀπολαβεῖν, ὡς ἕκαστος αὐτῶν ἔπραξε, κακὰ τε καὶ ἀγαθὰ. Καὶ λοιπὸν τὸ αὐτὸ δίκαιόν ἐστι καὶ πρέπον, ἵνα λάβωσι καὶ αἱ γυναῖκες ὅπερ οἱ ἄνδρες· καὶ ὡσπερ δίδονται πρὸς τοὺς καλῶς πολιτευσαμένους ἐνὶ ἐκάστῳ πολλαὶ γυναῖκες ἀντιμισθία, καθὼς ὁ Μωάμεθ νομοθετεῖ, διδόσθωσαν καὶ πρὸς τὰς καλῶς πολιτευσαμένας γυναῖκας μιᾶ ἐκάστη πολὺ ἄνδρες. Εἰ δ' ὡς ἄτοπον παρεσιώπησεν αὐτό, τὴν αὐτὴν ἔννοιαν καὶ κρίσιν ἔπρεπεν, ἵνα ἀναλογισθῆται καὶ κρίνῃ καὶ περὶ τῶν ἀνδρῶν. Ἔτι οἱ πολλοὶ ἄνδρες οἱ δοθησόμενοι μιᾶ γυναικὶ ὡς ἀποδοχῆς ἄξιοι μέλλουσι δοθῆναι διὰ τὸ καλῶς αὐτοὺς πολιτευθῆναι ἢ ὡς καταδίκης; καὶ εἰ μὲν ὡς καλῶς αὐτοὺς πολιτευσαμένους, διὰ τί οὐκ ἐδόθησαν αὐτοῖς ἐνὶ ἐκάστῳ πολλαὶ γυναῖκες εὐεργεσίας χάριν καὶ ἀντιμισθίας, ὡς λέγετε, ἀλλὰ μᾶλλον τοῖς πολλοῖς ἀνδράσι γυνὴ μία; Εἰ δ' ὡς κατακρίτοις, καὶ μὴν αἱ τοιαῦται εὐεργεσίαι ἀποδοχῆς καὶ ἀγαθῆς ἀντιμισθίας δυνατὰ εἰσιν, ὡς ὁ Μωάμεθ διαγορεύει. Τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν πολλῶν γυναικῶν τῶν δοθησομένων ἐνὶ ἀνδρὶ, εἰ μὲν ὡς καταδίκης ἄξιοι, πῶς δίδονται πρὸς αὐτὰς εὐεργεσίαι; Εἰ δ' ἀποδοχῆς ἄξιοι, διὰ τί δίδονται πολλαὶ ἐνὶ ἀνδρὶ; Καὶ τί τῆς τοιαύτης συγχύσεως ἀτοπώτερόν τε καὶ ἀηδέστερον; Βλέπετε πῶς ὁ παρατραπείας τῆς εὐθείας ὁδοῦ εἰς πόσα ἄτοπα παρεμπίπτει καὶ ἄκων; Ἄλλ' οὐκ ἔστι τοῦτο, οὐκ ἔστι· οὐ γάρ ἐστι τοῦ θεοῦ πρὸς τοὺς ἀγίους μιᾶ σθαποδοσία τροφαὶ καὶ

πόσεις καὶ λουτρὰ καὶ γυναῖκες, ἅτινά εἰσιν ἁμαρτίας καὶ ὄρ γῆς ἀποτελέσματα, ὡς εἴρηται, ἀλλὰ ἀγιοσύνη καὶ καθαρότης καὶ ἀγγελικὴ πολιτεία χαρὰ τε καὶ εὐφροσύνη καὶ ἀγαλλίασις, ἣν ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη ποτέ. Εἶδες τὸν καρπὸν τῆς νομοθεσίας τοῦ νομοθέτου; Γινώσκεται ἀπὸ τοῦ καρποῦ τῶν πράξεων ὁ τρόπος αὐτοῦ ἢ οὐ; Καὶ τίς οὕτως τυφλὸς καὶ ἀνόητος καὶ ἔσκοτισμένος ὁ μὴ συνιείς τὰ λεγόμενα; Ὁ δὲ ταῦτα νομοθετῶν πῶς ἀπὸ θεοῦ; 13. Καὶ περὶ μὲν τούτου τίς χρεῖα λόγων πλεόνων; Περὶ δὲ τοῦ ἐγγεγραμμέ νου ὀνόματος τοῦ Μωάμεθ ἐν τοῖς δεξιῶις μέρεσι τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ, τίς χρεῖα ἀ πολογίας λόγων; Οἱ μὲν φρόνιμοι κρινέτωσαν φρονίμως, οἱ δὲ γε ἀνόητοι καὶ μωροὶ ὡς βούλονται. Οὐχ ὡς ἐπιλαθόμενος τοῦ ἡμετέρου λόγου ἔγραψα περὶ τοῦ Μωάμεθ, ὅσον ἔ γραψα· εἶπον γάρ, ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ προκείμενος σκοπὸς τῆς νῦν πρὸς σέ μου ἀπολο γίας, ἵνα ποιήσω καταδρομὴν κατὰ τῶν Μουσουλμάνων καὶ εἶπω, ἅπερ λέγουσι καὶ πράττουσιν ἄτοπα καὶ ὀλέθρια κακά, ἀλλ' ἵνα δείξω μόνον, ὅτι παραλόγως καὶ ἀδί κως κατηγοροῦνται παρὰ τῶν Μουσουλμάνων οἱ Χριστιανοί, ὃ καὶ πεποίηκα. Εἰ δὲ καὶ τινα εἶπομεν περὶ τοῦ Μωάμεθ, ἢ τοῦ πράγματος ὑπόθεσις ἠνάγκασεν εἰς τοῦτο, ἐπεὶ, εἶπερ εἶχομεν κατὰ σκοπὸν τοῦ γράψαι περὶ τῶν ἀτοπημάτων τῆς διδαχῆς αὐ τοῦ, πολλὰ εἶχομεν εἰπεῖν. 498 14. Ὅτι δὲ οὐκ εἶπεν ὁ Χριστὸς περὶ τοῦ Μωάμεθ λόγον τὸν τυχόντα, οὐδὲ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ἦν γεγραμμένον τὸ ὄνομα αὐτοῦ, εἶπομεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, ὅσον δῆτα καὶ εἶπομεν· ὁ δὲ λόγος δηλώσει τοῦτο καὶ ἔτι σαφέστερον. Ἄπερ εἶδον οἱ ἀπὸ στολοι καὶ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ καὶ ἅπερ ἀκηκόασιν ἐξ αὐτοῦ τοῦ στόματος τοῦ Χριστοῦ, ταῦτα καὶ ἔγραψαν καὶ ἐδίδαξαν. Ἐξ αὐτῶν γοῦν τῶν μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ τέσσαρες συνεγράψαντο τὸ εὐαγγέλιον. Ὁ μὲν εἷς ὁ ὀνομαζόμενος Ματθαῖος Ἑβραϊ-κῶς δὲ ἐξέδωκε τοῦτο εἰς τὴν Παλαιστίνην, ἥτοι τὰ Ἱεροσόλυμα, καὶ τὰ μέρη τῆς Λιβύης. Ὁ δὲ ἕτερος Μάρκος Λατινικῶς δὲ εἰς τὴν Ἀχαΐαν καὶ ἐδόθη εἰς τε τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Ῥώμην, ἀλλὰ δὴ καὶ κατὰ τὰ ἑσπέρια πάντα τὰ ἔθνη. Ὁ δὲ ἕτερος Λουκᾶς, Ἑλληνικῶς δέ· καὶ ἐδόθη εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ Αἰθιοπίαν καὶ Περσίαν καὶ Ἰνδίαν καὶ Ἀραβίαν. Ὁ δὲ ἕτερος Ἰωάννης καὶ αὐτὸς Ἑλληνικῶς, καὶ ἐδόθη εἰς τμήρη τῆς Εὐρώπης καὶ τὰς νήσους καὶ ἔνθα εὐρίσκονται οἱ Ἕλληνες. Καὶ οὕτως διε δόθη τὸ εὐαγγέλιον εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα οὐ μετὰ βίας οὐδὲ μετ' ἀνάγκης οὐδὲ μετὰ ξίφους καὶ σπάθης, ἀλλ' ἐν ἀγάπῃ καὶ ἰλαρότητι καὶ ἐν ταπεινώσει εὐρίσκοντο δι δάσκοντες οἱ ἀπόστολοι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. Καὶ ἀντέστραπται τὰ πράγματα. Τῶν γὰρ ἀποστόλων τυπτομένων, κολαφιζομένων, λοιδορουμένων, διωκομένων διδασκόντων οὐ κατέπιπτε τὸ κήρυγμα, ἀλλ' ἡμέρα τῆ ἡμέρα ἐμεγαλύνετο καὶ ηὔξανετο τὸ τοῦ Χριστοῦ εὐαγγέλιον. Καὶ ἐκεῖνοι οἱ πολλὰ σπουδάζοντες καὶ πολλὰ κεκοπιακότες καλύψαι τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα, ἵνα μὴ ὁμολογήσῃ αὐτόν τις τῶν ἀνθρώπων θεόν, ὁ δὲ τοῦτο τολμήσων θανάτῳ ἀποθανεῖται, αὐτοὶ ἐκεῖνοι κατανοήσαντες τὴν ἀλήθειαν προ σέπεσον καὶ προσεκύνησαν οἱ μὲν τοῖς ἀποστόλοις, οἱ δὲ τοῖς ἐκείνων διαδόχοις καὶ μαθηταῖς καὶ ἐπίστευσαν, ὅτι αὐτὸς ἔστιν ὁ ἀληθινὸς θεός, ὁ Χριστός, αὐτὸς ἔστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ζῶντος· καὶ ἔλυποῦντο καὶ ἔκλαιον τὰς παρελθούσας ἡμέρας, ἃς πε ριεπάτησαν ἐν τῇ σκοτίᾳ καὶ τῇ πλάνῃ τοῦ Σατανᾶ. Ὁ δὲ πανάγαθος θεὸς καὶ ἐλεή μων ἐδέξατο αὐτῶν τὴν μετάνοιαν καὶ αὐτοὺς τοὺς διώκοντας τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα κατέστησε ποιμένας καὶ διδασκάλους καὶ κήρυκας τοῦ εὐαγγελίου καὶ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ. Καὶ λαβόντες οἱ πάντες τὸ εὐαγγέλιον μετέγραψαν καὶ εἶχον αὐτὸ εἰς ἕκαστος καὶ ἀνεγίνωσκε καὶ ἐμάνθανε καὶ ἐδιδάσκετο καὶ προσεκύνει τὰ ἐν αὐτῷ γεγραμμένα. Καὶ οὕτω διεδόθη εἰς τὸν ἅπαντα κόσμον τὸ εὐαγγέλιον καὶ εἶχον αὐτὸ πάντες οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν. Ἀπὸ γοῦν τοῦ Χριστοῦ ἕως οὗ ἤρξατο διδάσκειν ὁ Μωάμεθ παρῆλθον χρόνοι ἐπέκεινα τῶν πεντακοσίων· μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ εὐαγγελίου τῶν πεντακοσίων χρόνων

τίς ἔμελλε τολμήσειν ἐκβαλεῖν τὸ τοῦ Μωάμεθ ὄνομα ἀπὸ τοῦ εὐαγγελίου, εἶπερ εὕρισκετο ἐν αὐτῷ γεγραμμένον; τὸ μὲν, ὅτι μίαν καὶ μόνην λέξιον ὁ τολμήσας προσθήσειν ἢ ἐκβαλεῖν οὐ δύναται πλέον ἐκεῖνος ὀνομάζεσθαι χριστιανός· τὸ δέ, ὅτι εἶπερ καὶ τις κακός, ὑποθώμεθα, ἐξέβαλέ τινα λέξιον ἀπὸ τοῦ εὐαγγελίου, ὁ ἕτερος ἅπας κόσμος ἀκολουθήσειν ἔμελλε τῷ τοῦ ἐνὸς ἀτοπήματι; Πάντως οὐχί. Ἀπὸ γοῦν τούτου ἀναφαίνεται, ὅτι οὐκ ἦν γεγραμμένον τὸ ὄνομα τοῦ Μωάμεθ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. Ἡ ὡς καλὸν ἔμελλε μαρτυρήσειν ὁ Χριστὸς ἐκεῖνον ἢ ὡς κακόν· καὶ εἰ μὲν ὡς καλόν, ἔμελλον ἐκδέχεσθαι πάντες οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, πάντες οἱ τοπάρχαι, πάντες οἱ Χριστιανοὶ τὸν παρὰ Χριστοῦ μαρτυρηθέντα, ἵνα λάβωσι τὴν ἀπὸ τούτου ὠφέλειαν· εἰ δ' ὡς κακόν, πάλιν ἔμελλον ἔχειν τὰ ἐκεῖνου γνωρίσματα καὶ φυλάττεσθαι ἐξ αὐτοῦ, ἵνα μὴ βλαβῶσι. Καὶ εἴτε ὡς ἐκδεχόμενοι τὸν καλόν, εἴτε ὡς ἀποστρεφόμενοι τὸν κακόν, οὐδὲν ἔμελλον ἐκβαλεῖν ἅπας ὁ κόσμος ἐκ τοῦ εὐαγγελίου τὸ τοῦ Μωάμεθ ὄνομα· καὶ ἀπὸ τούτου ἀναφαίνεται, ὅτι οὐκ ἦν γεγραμμένον ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τὸ τούτου ὄνομα. Ἔτι οὐδεὶς ἐστὶν ὁ φθονῶν ἐτέρῳ πρὶν τῆς γεννήσεως αὐτοῦ· τίς γοῦν ἔμελλε φθονήσειν τῷ Μωάμεθ πρὸς τῆς αὐτοῦ γεννήσεως; Πάντως οὐδεὶς. Εἰ δ' ἴσως ἐφθόνησεν αὐτῷ τις μετὰ τὴν αὐτοῦ γέννησιν, πῶς ἔμελλον ἀκολουθήσειν ἅπας ὁ κόσμος τῷ πρὸς τὸν Μωάμεθ ἐνὸς φθόνῳ; Καὶ τίς παρὰ φρονῶν οὕτως, ὥστε λογίσασθαι τοῦτο τὸ ἀδύνατον; Καὶ ἀπὸ τούτου ἀναφαίνεται, ὅτι οὐκ ἦν καταγεγραμμένον τὸ τοῦ Μωάμεθ ὄνομα ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. Ἔτι εἰ μὲν ἔλεγον οἱ Ἰσραηλίται, ὅτι μόνον ἐν τῷ εὐαγγελίῳ εὕρισκετο γεγραμμένον τὸ τοῦ Μωάμεθ ὄνομα καὶ ἐξέβαλον αὐτὸ οἱ Χριστιανοί, καὶ οὕτως ἀρκεταὶ εἰσὶν αἱ ἀποδείξεις, ἃς λέγομεν, ἵνα φανῇ τὸ ἀληθές, ὅτι οὐδὲν λέγουσιν ἀληθές· ἐπεὶ δὲ λέγουσιν, ὅτι ἐν τῇ Γενέσει τῇ συγγραφείσῃ παρὰ τοῦ Μωϋσέως εὕρισκετο γεγραμμένον, πῶς ἐξέβαλον ἐκ τοῦ Παλαιοῦ οἱ Ἑβραῖοι; οὐδὲ γὰρ εὕρισκεται ὅλως ἵχνος σημείου περὶ τοῦ Μωάμεθ. Καὶ ἰδοὺ ὡς οἱ Μουσουλμάνοι λέγουσι, φθονήσαντες οἱ Χριστιανοὶ ἐξέβαλον τὸ ὄνομα ἐκεῖνου· οἱ δὲ Ἑβραῖοι διὰ τί; Καίτοι γε εἷς τε τὴν περιτομὴν καὶ ἄλλα τι νά, εἰς τροφὰς φημι καὶ ἕτερα ἔθιμα, συμφωνοῦσιν οἱ Μουσουλμάνοι μετὰ τῶν Ἑβραίων. Ἰδοὺ γοῦν καὶ ἀπὸ τούτου ἀναφαίνεται, ὅτι οὔτε ἐν τῷ Παλαιῷ τῷ Μωσαϊκῷ εὕρισκετο τὸ τοῦ Μωάμεθ ὄνομα οὔτε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως, ἵνα καὶ τὸν πάντη ἀγνώμονα ἀγάγωμεν εἰς τὴν τῆς ἀληθείας γνῶσιν.

η. Κατὰ τοῦ Μωάμεθ λόγος ἕτερος

Ἄσεβης εἰς βάθος κακῶν ἐμπεσὼν καταφρονεῖ, φησὶν ὁ θαυμάσιος Σολομών. καὶ τίς ἀσεβέστερος τοῦ Μωάμεθ; Ποῖον δὲ βάθος κακῶν, μᾶλλον δὲ σκότος, εἰς ὃ οὐκ ἐνέπεσεν ὁ δύστηνος οὗτος; Καὶ γὰρ μετὰ τῶν ἄλλων πλασμάτων καὶ τεράτων ψευδῶν ἐπλάσατο καὶ τὴν παροῦσαν ἄθεσμον θεωρίαν ἔχουσιν ἐπὶ λέξεως οὕτως ἐν τῷ κεφαλαίῳ Ἰσραήλ· Αἶνος τῷ ποιήσαντι διελθεῖν τὸν δοῦλον αὐτοῦ ἐν μιᾷ νυκτὶ ἀπὸ τοῦ εὐκτηρίου, τοῦ Ἐλαράμ, ὃ ἐστὶν οἶκος Μεκκέ, μέχρι τοῦ πορρωτάτου εὐκτηρίου ὃ ἐστὶν οἶκος ἅγιος Ἱερουσαλήμ, ἣν εὐλογήσαμεν. Ὁ Μαχούμετ ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, μετὰ τὸ ψάλλειν αὐτὸν τὴν ὥραν αὐτοῦ εἶπε τοῖς ἀνθρώποις· Ὡς ὑμεῖς ἄνθρωποι, κατανοήσατε· χθὲς μετὰ τὸ διαστῆναί με ὑμῶν, ἦλθε πρὸς με ὁ Γαβριήλ μετὰ τὴν ἐσχάτην ἐσπερινὴν ψαλμωδίαν καὶ εἶπέ μοι· Ὡς Μωάμεθ, ἐντέλλεται σοὶ ὁ θεὸς ἐπισκέψασθαι αὐτόν· ὧς εἶπον· καὶ ποῦ αὐτόν ἐπισκέψομαι; Εἶπεν ὁ Γαβριήλ· ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ἐστί· Καὶ ἤγαγέ μοι κτήνος, μεῖζον μὲν ὄνου, ἔλαττον δὲ ἡμιόνου· καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμπαράκ. Καὶ εἶπέ μοι· Ἀνάβαινε τούτῳ καὶ ἔλαυνε μέχρι τοῦ οἴκου τοῦ ἁγίου. Καὶ ὡς ἐφρόντιζον ἀναβαίνειν, ἔφυγε τὸ κτήνος. Καὶ εἶπεν αὐτῷ· 502 Ἰστασο ἀσφαλῶς· ὁ Μαχούμετ γὰρ ἐστὶν ὃ σε βουλόμενος ἀναβῆναι. Καὶ ἀπεκρίθη τὸ κτήνος· Μὴ ὑπὲρ αὐτοῦ ἀπεστάλην; Ἀπεκρίθη ὁ Γαβριήλ·

Ναί. Καὶ εἶπε τὸ κτῆνος· Οὐ συγχωρήσω αὐτῷ ἀναβῆναι, εἰ μὴ πρότερον ὑπὲρ ἐμοῦ τοῦ θεοῦ δεηθεῖ. Ἐγὼ δὲ ἐδεήθην τοῦ θεοῦ μου ὑπὲρ τοῦ κτήνους, ἐπέβην τε αὐτοῦ· καὶ περιεπάτει ἐπικαθημέ νου μου πορεία λεπτή, ἐπιστήριζέ τε τὴν χηλὴν τοῦ ποδὸς ἐν τῷ ὀρίζοντι τῆς ὄψεως αὐτοῦ. Καὶ οὕτως ἦλθον εἰς τὸν οἶκον τὸν ἅγιον ἐλάττονι διαστήματι ἢ ὅσον λίθου βολῆ τελεσθεῖη. Ἦν δὲ καὶ ὁ Γαβριήλ μετ' ἐμοῦ καὶ ἤγαγέ με εἰς ἀπορρώγα ἐν τῷ οἴκῳ τῷ ἁγίῳ ἐν τῇ Ἱερουσαλήμ. Καὶ εἶπέ μοι ὁ Γαβριήλ· Κατάβηθι, ὅτι ἀπὸ τῆς πέτρας ταύτης ἀναβήσῃ εἰς τὸν οὐρανόν. Καὶ κατέβην καὶ ὁ Γαβριήλ ἠσφαλίσατο μετὰ κύκλου πρὸς τὴν ἀπορρώγα τὸ κτῆνος τὸ Ἐμπεράκ καὶ ἐβάστασέ με ἐν τοῖς ὤμοις αὐτοῦ μέχρι τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ ὅτε ἦλθομεν πρὸς τὸν οὐρανόν, ἔκρουσε τὴν θύραν ὁ Γαβριήλ· ἐρρήθη τε πρὸς αὐτόν. Τίς εἶ; Ἀπεκρίθη δέ. Ἐγὼ εἰμι ὁ Γαβριήλ. Ἐρρήθη τε πάλιν αὐτῷ· Τίς ἐστι μετὰ σοῦ; Ἀπεκρίθη· Ὁ Μαχοῦμετ· Εἶπε δὲ ὁ θυρωρός· Μὴ ὑπὲρ τούτου ἦν ἡ ἀποστολή; Καὶ εἶπεν ὁ Γαβριήλ· Ναί. Καὶ ἠνοιξεν ἡμῖν τὴν πύλην καὶ εἶδον ἔθνος ἀγγέλων· καὶ δις κάμπας ὑπὲρ αὐτῶν τὰ γόνατα ἐξέχεον προ σευχῆν. Καὶ μετὰ ταῦτα ἔλαβέ με ὁ Γαβριήλ καὶ ἤγαγέ με πρὸς τὸν δεύτερον οὐρανόν· ἦν δὲ τὸ διάστημα τῶν δύο μέσων οὐρανῶν ὁδὸς πεντακοσίων ἐτῶν. Καὶ ὥσπερ πρῶτον ἔκοψε τὴν θύραν καὶ ἀπόκρισις γέγονεν αὐτῷ Οὕτως καὶ μέχρις ἐβδόμου οὐρανοῦ κατὰ πάντα γέγονεν ὁμοία· ἐν ᾧ ἐβδόμῳ διαγράφει ἰδεῖν λαὸν ἀγγέλων, τὸ μῆκος ἐνὸς ἐκάστου πολλῶ χιλιοπλάσιον τοῦ κόσμου, ἅψ' ὧν τις εἶχεν ἑπτακοσίας χιλιάδας κεφαλὰς καὶ ἐν ἐκάστη κεφαλῇ ἑπτακοσίας μυριάδας στόματα καὶ ἐν ἐκάστῳ στόματι χιλίας ἑπτακοσίας γλώσσας αἰνούσας τὸν θεὸν ἑπτακοσίοις μυριάδων ἰδιώμασι. Καὶ προσέβλεψεν ἓνα τῶν ἀγγέλων θρηνοῦντα καὶ ἐζήτησε τὴν αἰτίαν τοῦ θρήνου αὐτοῦ· καὶ ἀπεκρίθη ἀμαρτίαν εἶναι. Αὐτὸς δὲ ἐδεήθη ὑπὲρ αὐτοῦ· οὕτω τέ φησιν ὁ Γαβριήλ, παρέθετο ἀγγέλῳ ἐτέρῳ καὶ ἄλλος ἄλλῳ καὶ οὕτως ἐφεξῆς μέχρις ἔσθην ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ βήματος αὐτοῦ. Καὶ ἠψατό μου ὁ θεὸς τῇ χειρὶ αὐτοῦ ἐν μέσῳ τῶν ὤμων, ἕως οὗ ἡ ψυχρότης τῆς χειρὸς αὐτοῦ διήλθε μέχρι τοῦ μυελοῦ τῆς ράχεώς μου. Καὶ εἶπέ μοι ὁ θεός· Ἐπέθηκα σοὶ καὶ τῷ λαῷ σου εὐ χάς. Καταβάντι δέ μοι πρὸς τὸν τέταρτον οὐρανὸν συνεβούλευσεν ὁ Μωϋσῆς ἐπανελθεῖν με πρὸς τὸ κουφίσαι τὸν λαὸν μὴ ὄντα δυνατὸν ἐξαρκεῖν τοσαύτῃ εὐχῇ. Καὶ τῇ πρώτῃ ἐπανόδῳ ἔλαβον ἄνεσιν ἀπὸ δέκα μέχρι καὶ τῆς τετάρτης ἐπανόδου· καὶ τῇ πέμπτῃ ἐπανόδῳ τοσοῦτον ἦλθεν εἰς τὸ ἔλαττον τῶν εὐχῶν ὡς ὀλίγας ἐναπομεῖναι. Εἰπόντος δὲ τοῦ Μωϋσέως μηδὲ τοσοῦτον δυνηθήσεσθαι τὸν λαόν, ἐγὼ αἰσχυνθεὶς ὡς τοσαυτάκις ἀναβάς οὐκ ἀνέβην πλέον, ἀλλ' ἔλθων εἰς τὸν Ἐμπεράκ ἤλαυνον ἐπα νίων εἰς τὸν οἶκον τοῦ Μεκκέ. Τούτων δὲ πάντων χρόνος ἐλάττων ἢ τὸ δέκατον μέρος τῆς νυκτός. Καὶ διηγησαμένου πρὸς τὸν λόγον τοῦ Μωάμεθ τὴν θεωρίαν ταύτην, ἀπέστησαν ἀπὸ τοῦ νόμου αὐτοῦ χιλιάδες ἀνθρώπων πολλαί, λέξαντες αὐτῷ· Ἀνά βηθι τῇ ἡμέρᾳ εἰς τὸν οὐρανὸν ὠρώντων ἡμῶν, ὡς ἂν ἴδωμεν τοὺς συναντήσαντάς 504 σοὶ ἀγγέλους· (οὐκ ἐπέγνωσ τὸ ἑαυτοῦ ψεῦδος). Καὶ εἶπεν ὁ Μωάμεθ· Αἴνεσις τῷ θεῷ μου, μὴ ἄλλο τί εἰμι ἐγὼ ἢ εἷς τῶν ἀνθρώπων καὶ ἀπόστολος. Οἱ πρὸ ὑμῶν οὐκ ἐπί στευον θαύμασιν, οὐδὲ ὑμεῖς πιστεύετε θαύμασιν, οὔτε πιστεύσετε εἰ μὴ διὰ ξίφους. 2. Καὶ τί δ' ἂν τις εἴποι περὶ τῆς τοιαύτης ψευδοῦς καὶ ἀδοξωτάτης θεωρίας; Ἐξ αὐτοῦ γὰρ τοῦ Μωάμεθ' ἔχει τὸν ἔλεγχον· αὐτὸς γὰρ ἐστὶν ὁ εἰπὼν, ὅτε ἐκυλίετο ἀφρίζων ὑπὸ τοῦ πάθους, ὅτι τοῦ Γαβριήλ ἐρχομένου πρὸς αὐτὸν ἀπεσταλμένου παρὰ θεοῦ δῆθεν οὐκ ἠδύνατο φέρειν τὴν τοῦ ἀγγέλου ὄρασιν καὶ διὰ τοῦτο πίπτειν ὡσεὶ νεκρόν, τοὺς δὲ παρὰ τοῦ ἀγγέλου λόγους ἀκούειν ὡσπερ τινὰ κώδωνα χαλκοῦν ἠχοῦντα. Ὁ τοίνυν μὴ δυνηθεὶς φέρειν ἐνὸς ἀγγέλου ὀπτασίαν πῶς τοσοῦτων ἀγγέλων αὐτὴν γῆν ἐδυνηθήθεασασθαι, περιεργάσασθαι τε καὶ μετρηῆσαι τὰς τοσαύτας κεφαλὰς τῶν ἀγγέλων, τὰς ἐντὸς τε τῶν στομάτων αὐτῶν γλώσσας, ἀλλὰ δὴ καὶ τὰς διαφόρους ἐναλ λαγὰς καὶ ἰδιότητας τῶν ὕμνων τοῦ θεοῦ; μὴ μόνον γὰρ τοῦ Γαβριήλ μείζονα εἶναι λέγει

ἑαυτόν, ἀλλὰ καὶ πάντων ἐκείνων, εἰς οὓς ὁ Γαβριήλ οὐκ εἶχε παρείδουσιν, ἀλλὰ τοσοῦτον ἦν ἀποδέων ἐκείνων, ὥστε τὸν Μωάμεθ αὐτὸν ἐτέρω ἀγγέλῳ παραδοῦναι, ὁ δ' αὖ ἐτέρω καὶ ἐφεξῆς ἄλλῳ καὶ οὕτως εἰσελθεῖν εἰς τὸν θεὸν καὶ συντυχεῖν ἀλλήλοις· ἔτι μὴ μόνον μείζονα πάντων ἐκείνων δεικνύει ἑαυτόν, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ ἐκείνων εὐχόμενος. Ἐὼ λέγειν περὶ τοῦ μεγάλου ἐκείνου καὶ θεόπου Μωϋσέως, ὃν, ὡς φησιν, εἶδεν ἐν τῷ τετάρτῳ οὐρανῷ· αὐτὸν δὲ ὑπεραναβῆναι καὶ τοῦ ἐβδόμου καὶ ἀπελθεῖν μέχρι καὶ τοῦ θεοῦ, ὁμιλήσαί τε αὐτῷ· μετὰ δὲ ταῦτα ἐξελθεῖν καὶ κατελθεῖν ἐν τῷ τετάρτῳ οὐρανῷ, ὡς εἴρηται, καὶ συντυχεῖν τῷ Μωϋσεῖ, συμβουλευσαί τε αὐτὸν τούτῳ ἐπαναστραφέντα παρακαλέσαι τὸν θεὸν ὑπὲρ τοῦ λαοῦ καὶ γενέσθαι κουφοτέραν τὴν εὐχὴν ὡς ἀδυνάτως ἔχοντος πρὸς αὐτήν· καὶ δεξαμένου τούτου τὴν βουλήν ἐπαναστραφῆναι πρὸς τὸν θεὸν καὶ ζητῆσαι τὸ περὶ τούτου καὶ προσδεχθῆναι τὴν ζήτησιν αὐτοῦ καὶ γενέσθαι ἐλαφροτέραν τὴν εὐχὴν· καὶ αὐτὸς τοῦ Μωϋσέως ἀναγκάσαντος αὐτὸν αὐθις ἐπαναστραφῆναι ἕως πεντάκις πρὸς τὸν θεὸν καὶ πάλιν γενέσθαι πολλῶν ἐλάττω τὴν εὐχὴν. Καὶ μὴ ἄρκεσθέντα τὸν Μωϋσῆν εἶπεν καὶ αὐθις, ἵνα ἐπαναστραφῆ πρὸς τὸν θεὸν καὶ αἰτήσῃ συγγνωμονεστέραν γενέσθαι τὴν εὐχὴν, οὐ κατένευσεν ἀλλὰ κατελθεῖν εἰς τὸν Ἐμπεράκ καὶ ἐλαύνειν, ἕως ἂν ἔλθῃ, ἔνθα ἦν πρότερον. Σκόπει οὖν ψεῦδος πάσης ἀγνωσίας μεμεστώμενον. Τὸν θεόν, ὄντινα ὁμολογεῖ αὐτὸς ὁ Μωάμεθ ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς, ἐν σώματι δεικνύει καὶ οὐκ ἀσώματον, τὸ γὰρ θεῖον ἀσώματον, ἄποσόν τε καὶ μὴ ἔχον μέγεθος, οὐδὲ ἐν εἶδει περιγραφτόν· τὸ δὲ οὕτως ἔχον ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ φύσει, πῶς ἂν ἐκ μερῶν; Εἰ γὰρ τις δοίῃ τοῦτο ὑπάρχειν, πῶς νοηθήσεται ἀσώματον; Τὸ γὰρ ἐν σχήματι ὄν, πάντως καὶ ἐν ποσῷ, τὸ δὲ ἐν ποσῷ, καὶ ἐν τόπῳ· ἐξ ἀνάγκης περιγραφτόν. Ταῦτα δὲ σωματικά· καὶ τὰ τοῦ σώματος ἴδια πῶς ἂν ἐπὶ τῆς μακαρίας ἐκείνης καὶ ἀσωμάτου φύσεως τοῦ θεοῦ λογίσηται τις διανοίας μέτοχος ὢν; Καὶ ὁ μὲν πατριάρχης Ἀβραάμ ἐν τῇ πάλαι θεοφανεῖ γῆν καὶ σποδὸν ἑαυτὸν ἐλογίσαστο· τοῦ δὲ Δανιήλ τοῦ τοιούτου καὶ τοσοῦτου ἄγγελον ἰδόντος, ἐστράφη ἢ δόξα αὐτοῦ εἰς διαφθοράν, τουτέστι παρὰ βραχὺ ἀπεβάλετο 506 τὴν ἑαυτοῦ ζωὴν· ὁ δὲ Δαβίδ φησιν· Ὁ ἐπιβλέπων ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ποιῶν αὐτὴν τρέμειν. Ὁ δὲ Μωάμεθ τὰς ἀγγελικὰς πάσας ὑπερναβὰς δυνάμεις ἀμέσως τῷ θεῷ προσωμίλησε καὶ ὑπὲρ ἀγγέλων καὶ παντὸς τοῦ κόσμου δεήσεις ἐποίησε καὶ τῆς εὐχῆς οὐκ ἀπέτυχεν. Ἐγὼ δὲ ἀπορῶ, πῶς οὐκ ἔφη τολμήσας ὁ αὐθάδης οὗτος καὶ ἀλαζών, ὅτι κατέλαβε τὴν τοῦ θεοῦ φύσιν, ὡς περ αὐτὸς ὁ θεὸς οἶδεν αὐτήν. Ἄλλ' ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐκγελάσεται αὐτὸν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ καὶ ὁ Κύριος ἐκμυκτηρεῖ αὐτούς. 3. Ἔτι οὐκ ἠδύνατο ὁ θεὸς γινώσκειν τὴν δύναμιν τοῦ λαοῦ, ἀλλ' ἐπέθηκεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτῶν νόμον ὃν οὐκ ἐδύνατο βαστάζειν· καὶ πῶς θεός, ὃς οὐ γινώσκει τὰ ποιήματα αὐτοῦ, μὴδὲ τὴν δύναμιν τοῦ ποιήματος αὐτοῦ; Εἰ δὲ θεὸς ὢν ἀληθὴς καὶ τὰ πάντα γινώσκων πρὶν γενέσεως αὐτῶν ἔδωκε νόμον μὲν ἀτελεῖ τοῦ Μωϋσέως διὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀσθένειαν, τέλειον δὲ τὸν διὰ τοῦ εὐαγγελίου, πῶς τὸ τέλειον ὡς περ ἀγνωῶν ἢ μεταμεληθεῖς εἰς τὸ ἀτελὲς πάλιν κατήγαγε; τὸ γὰρ τέλειον οὕτως ἐστὶ τέλειον, εἴπερ οὔτε ἐλλιπὲς ἐστίν, οὔτε περιττόν καὶ παρέλκον, ὡς περ τὸ εὐαγγέλιον μαρτυρεῖ ἡ ἀλήθεια. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Μωάμεθ τέλειον καὶ ἀληθὲς καὶ ἅγιον καὶ σωτηρίαν καὶ ὁδηγίαν ἀποκαλεῖ, οἱ δὲ τοῦτοι οἱ τοῦ Μωάμεθ ἀκόλουθοι, δικαιοῦντες τὸν ἀσεβῆ, λέγουσιν, ὅτι ὁ μὲν Χριστὸς ἐδίδαξε μεγάλα καὶ ἀδύνατα· τίς γὰρ δύναται ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτὸν καὶ τὸν θεὸν ἐξ ὅλης αὐτοῦ τῆς καρδίας; τίς δύναται ὑπὲρ τῶν διωκόντων καὶ συκωφαντούντων εὐχέσθαι; Τίς δύναται ἀγαπᾶν τοὺς ἐχθροὺς αὐτοῦ; καὶ τὰ ἕτερα. Καὶ διὰ τοῦτο ἀπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν Μωάμεθ καὶ τὸ κοράν, συγκαταβάσεως ἕνεκεν, ἵνα ῥαδίως πληρῶσιν οἱ ἄνθρωποι τὸν νόμον πρὸς τὴν αὐτῶν σωτηρίαν. Εἴπερ γοῦν οὐκ ἀνεφαίνετο ὁ Χριστὸς θεὸς καὶ θεοῦ υἱός, ἀλλ' οὕτως ἀπλῶς ἄνθρωπος ὡς Μωϋσῆς, ἐδεόμεθα ἄν

φωνον εὐρίσκεισθαι τοῦτον, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὸν μηδὲ συμφωνεῖν, ὥσπερ καὶ ὁ παρὼν οὐτοσί Μωάμεθ ἐν ὄλῳ τοῦ αὐτοῦ συγγράμματι. Τὰ δὲ τῶν Χριστιανῶν οὐχ οὕτως, ἀλλὰ πᾶσα ἢ θεία γραφή, ἢ τε παλαιὰ ἢ τε νέα, μία ἐκάστη πρὸς ἑαυτὴν κατὰ πᾶσαν ἀκρίβειαν συμφωνεῖ· καὶ αὐθις αἱ δύο ὁμοῦ κατὰ πάντα εὐρίσκονται τὰ αὐτὰ καὶ φρονούσαι καὶ λέγουσαι· Καὶ εἰκότως· ὁ γὰρ αὐτὸς θεὸς ἐστὶν ὁ ποιητὴς καὶ νομοδότης τῆς νέας καὶ παλαιᾶς. Ἐγὼ δὲ τάχα ἂν μετὰ Ἡσαΐου καὶ Δαβὶδ τῶν προφητῶν εἶπον· Ἴνα τί, Κύριε, ὁδὸς ἀσεβῶν εὐοδοῦται; καὶ ὅτι ἐμοῦ παρὰ μικρὸν ἐσαλεύθησαν οἱ πόδες, παρ' ὀλίγον ἐξεχύθη τὰ διαβήματά μου· ὅτι ἐζήλωσα ἐπὶ τοῖς ἀνόμοις, εἰρήνην ἀμαρτωλῶν θεωρῶν· ὅτι οὐκ ἔστιν ἀνάενυσις ἐν τῷ θανάτῳ αὐτῶν καὶ στερέωμα ἐν τῇ μάστιγι αὐτῶν, ἐν κόποις ἀνθρώπων οὐκ εἰσι καὶ μετὰ ἀνθρώπων οὐ μαστιγώθησονται. Διὰ τοῦτο ἐκράτησεν αὐτοὺς ἡ ὑπερηφάνεια εἰς τέλος· περιεβάλλοντο 510 ἀδικίαν καὶ ἀσέβειαν ἑαυτῶν. Ἐξελεύσεται ὡς ἐκ στέατος ἡ ἀδικία αὐτῶν· διήλθουσαν εἰς διάθεσιν καρδίας· διενόηθησαν καὶ ἐλάλησαν ἐν πορνείᾳ· ἀδικίαν εἰς τὸ ὕψος ἐλάλησαν. Ἔθεντο εἰς οὐρανὸν τὸ στόμα αὐτῶν καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν διήλθεν ἐπὶ τῆς γῆς. Ἀλλὰ σὺν τῷ θεοπάτορι Δαβὶδ καὶ αὐτὸς κεκράξομαι ὅτι διὰ τὰς δολιότητάς αὐτῶν ἔθου αὐτοῖς κακά, Κύριε· κατέβαλες αὐτοὺς ἐν τῷ ἐπαρθῆναι. Πῶς ἐγένοντο εἰς ἐρήμωσιν ἐξάπινα; Ἐξέλιπον, ἀπώλοντο διὰ τὴν ἀνομίαν αὐτῶν, ὡσεὶ ἐνὺ πνιον ἐξεχειρομένου. Κύριε, ἐν τῇ πόλει σου τὴν εἰκόνα αὐτῶν ἐξουδενώσεις. 5. Ἔτι ἐν τῷ κεφαλαίῳ λέγει ὁ Μωάμεθ, ὅτι οἱ δαίμονες σωθῆναι μέλλουσιν, Ὁριγένει αἰρετικῶ ἀκολουθῶν· καὶ ὅτι μὲν ἐν ἐτέρῳ τόπῳ φησὶν, ὅτι πολλοὶ τῶν δαιμόνων ἀκούσαντες τὸ τοῦ Μαχούμετ κορᾶν ἀναγινωσκόμενον ἐπήνεσαν καὶ ἐθαύμασαν καὶ πιστεύσαντες αὐτῷ ἐσώθησαν· ἀλλὰ νῦν οὐχ οὕτως, ἀλλὰ καθολικῶς λέγει καὶ ἀποφαίνεται, ὅτι σωθῆναι μέλλουσιν οἱ δαίμονες. Εἴπερ γοῦν δύναται σωθῆναι εἷς καὶ μόνος ἐκ τοῦ τάγματος αὐτῶν, δύναται σωθῆναι καὶ πάντες. Ἀλλ' ὥσπερ πάντοτε αὐτὸς ἑαυτῷ ἀντιλέγει καὶ ἐναντιοῦται, οὕτω κατὰ τὸ παρὸν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ κατὰ πάντα λέγουσι τὸ εὐαγγέλιον τέλειον καὶ ἅγιον καὶ σωτήριον ὡς τοῦ Χριστοῦ λόγον, νῦν δ' ὡς καὶ πολλάκις ἐναντία τούτῳ καθόλου λέγουσιν. Ὁ γὰρ Χριστὸς οὕτως εἶρηκε πρὸς τοὺς τῆς γεέννης ἀξίους· Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον τὸ ἠτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Τοῦτο τοίνυν εἰπὼν οὐδένα τῶν δαιμόνων ἀφήκεν ἐκτὸς τῆς κολάσεως. Καὶ εἰκότως· ὁ γὰρ σεσωσμένος, ἢ σὺν μετανοίᾳ τὸ κατὰ δύναμιν, καὶ αὐτὸς συμβάλλει διὰ πράξεως εἰς τὴν τῆς σωτηρίας ὁδόν. Ἐπὶ γὰρ τοῦ σώματος οὐ δύναται ὁ ἄνθρωπος ποιῆσαι τὸ κατὰ βούλησιν, ἢτοι τὸ μὴ ἐμπεσεῖν εἰς νόσον, ἢ ἐμπεσῶν ἔχει ἐπ' ἐξουσίας ἐπανελθεῖν εἰς τὴν προτέραν ὑγίειαν· ἐπὶ δὲ τῆς ψυχῆς οὐχ οὕτως, ἀλλὰ πᾶς ἄνθρωπος ἐπ' ἐξουσίας ἔχει, ἵνα μὴ ἀμάρτη, ὅπερ ἐστὶν ἀσθένεια ψυχῆς. Ἀμαρτῶν δὲ εἰς τὴν αὐτοῦ θέλησιν ἐστὶν, ἵνα καὶ αὐθις ἀνακαλέσῃται ἑαυτὸν καὶ μὴ μόνον εἰς τὴν προτέραν ὑγίειαν τῆς ψυχῆς ἐπανέλθοι, ἀλλὰ καὶ πολλῶν τῷ μέτρῳ ὑπερβῆ καί, ἢ σὺν τῇ μετανοίᾳ, ὡς εἴρηται, ποιήσῃ καὶ ἔργα ἀξιόχρεα, ἢ κατὰ δεύτερον, ὡς φασι, πλοῦν μόνον μετανοῶν εὐρίσκηται. Καὶ ὁ παναγαθὸς θεός, ὁ διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων κλίνας τοὺς οὐρανοὺς καὶ κατελθὼν καὶ γεγονῶς ἄνθρωπος, ἐκχέει τὸ ἔλεος αὐτοῦ, ὅπερ ἐστὶ μείζον πάσης πράξεως ἀγγέλων τε καὶ ἀνθρώπων καὶ ἀντιπασῶν ἀρετῶν τοῦτο λογίζεται· καὶ πρὸς ἑαυτὸν προσκαλεῖται αὐτοὺς καὶ φίλους αὐτοὺς καθίστησιν. Ἐπὶ δὲ τοῦ διαβόλου ποῦ μετάνοια, ποῦ ταπεινώσις; Ἡ γὰρ μετάνοια ἐκ ταπεινώσεως γίνεται· πρότερον γὰρ καταγινώσκει τις ἑαυτοῦ ὡς κακῶς πράξαντος, ἔπειτα μετανοεῖ, ἐφ' οἷς ἤμαρτεν. Ὁ δὲ διάβολος τούναντίον στέργει μὲν τὴν ἀμαρτίαν, ἣν ἤμαρτε, καὶ τὸ κατὰ δύναμιν πρόξενος καὶ συνεργὸς τῆς τῶν ἀνθρώπων ἀπωλείας εὐρίσκηται. Τίς γοῦν κοινωνία θεῷ τε καὶ διαβόλῳ; Ἄρα ματαίως ἐλάλησεν ὁ Μωάμεθ, εἰπὼν ὅτι δύναται σωθῆναι οἱ δαίμονες. 6. Ἔτι ὁ αὐτὸς Μωάμεθ φησὶ

περὶ τοῦ κοῤῃν, ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων, οὐδ' αὐτὸς ὁ Μωάμεθ, γινώσκει τὴν τούτου ἐξήγησιν, ἀλλ' ἢ ὁ μόνος ὁ θεός. Καὶ εἰ τοῦτο ἐστὶν ἀλήθεια, ποία ἐστὶν ἡ τοῦ κοῤῃν ὠφέλεια; Ἴσως γὰρ οὕτως ἠδύνατο ὠφέλεια; Ἴσως γὰρ οὕτως ἠδύνατο ὠφελῆσαι, εἶπερ ἐγίνωσκον τὰ παρὰ θεοῦ λεγόμενα· ἐπεὶ δ' αὐτὸς ὁ Μωάμεθ εὐρίσκεται μαρτυρῶν, ὅτι οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων γινώσκει τὰ ἐν τῷ 512 κοῤῃν λεγόμενα, τίς ἢ τούτου ὠφέλεια; Πάντως οὐδεμία. Καὶ τις μείζων ἄλλη ἀπὸ δειξίς, ὅτι οὐκ ἐστὶν ἀπὸ θεοῦ ὁ παρὰ τοῦ Μωάμεθ δοθεὶς νόμος; Οὐ γὰρ δὴ ματαίως νομοθετεῖ ὁ θεός. Ἴδου τοίνυν καταφανές ἐστὶ τὸ κοῤῃν, ὅτι οὐκ ἔστιν ἀπὸ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἀνάπασμα ἐστὶ διανοίας αὐτοῦ τοῦ κακοδαίμονος. Καὶ πρόδηλον ἐξ αὐτοῦ τοῦ κοῤῃν, ὅτι οὔτε τῇ παλαιᾷ γραφῇ συμφωνεῖ, οὔτε τῇ νέᾳ διαθήκῃ, καίτοι γε ὁμολογοῦντος τοῦ Μωάμεθ, ὅτι ἅγιοι καὶ καλαὶ εἰσὶν αἱ γραφαὶ καὶ ὅτι οὐδὲν εἰσὶν οἱ ἐκείνου ἀκόλουθοι, εἰ μὴ πληρώσαιεν τὸν τε νόμον καὶ τὸ εὐαγγέλιον. Ἔτι σχεδὸν δι' ὄλου αὐτὸς ἑαυτῷ ἐστὶν ἀντιλέγων· ἔτι οὐδὲν θαῦμα ἐποίησεν εἰς πίστωσιν τῶν λεγομένων· ἔτι ὁμολογούμενα ψεύδη περιέχει, ὅπερ ἐστὶ τοῦ θεοῦ ἀλλότριον πάντη· ἔτι βίαιόν ἐστὶ καὶ καταλύει τὸ αὐτεξούσιον, ὅπερ οὐδέποτε ὁ θεὸς ἀνέτρεψεν· ἔτι παντελῶς ἐστὶν ἄτακτον, καὶ τὸ ἄτακτον μακρὰν ἐστὶ τοῦ θεοῦ· οὐ γὰρ ἐστὶν ὁ θεὸς ἀταξίας θεός· ἔτι πονηρὸν ἀναφαίνεται· καὶ πῶς ἀπὸ τοῦ θεοῦ τοῦ πάσης ἐπέκεινα εὐθύτητος καὶ ἀπλότητος; Ἔτι πεπλασμένας καὶ τερατώδεις θεωρίας περιέχει· καὶ πῶς τοῦτο ἀπὸ θεοῦ τοῦ ποιητοῦ καὶ δοτῆρος τῆς ἀληθείας; Τὸ δὲ πάντων τῶν κακῶν ἔσχατον καὶ πρῶτον, ὅτι παρὰ δαίμονος ἐξεδόθη τὸ τοιοῦτον κοῤῃν, κἂν καὶ τὸν θεὸν διαβάλλοντες λέγουσιν, ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐδόθη. 7. Θαυμάζω γὰρ ἔγωγε καὶ λίαν ἐκπλήττομαι, πῶς τὸν Χριστὸν ἀφέντες οἱ τὰ λανες ἠκολούθησαν τῷ Μωάμεθ. Αὐτὸς καὶ γὰρ ὁ τοῦ Μωάμεθ νόμος, τουτέστι τὸ κοῤῃν, αὐτὸ τοῦτο φησιν, ὅτι δι' ἀγγέλου εὐηγγελίσθη τῷ μητρὶ τοῦ Ἰησοῦ καὶ διὰ πνεύματος ἁγίου ἠγιάσθη καὶ τῇ δυνάμει τοῦ θεοῦ συνελήφθη, ἀλλ' οὐ φύσεως ἐνεργεία, καὶ ἐκ παρθένου ἀγιωτάτης καὶ ὑπὲρ πάσας ἄλλας γυναῖκας καθαρὰς γεννηθῆναι· ἐν γὰρ τῷ κεφαλαίῳ τῷ Αἰνεσάν φησιν· Ὡ ἐταιρία τῆς βίβλου, τουτέστιν οἱ πιστοὶ, μὴ λέγετε περὶ τοῦ θεοῦ πλην τῆς ἀληθείας, ὅτι ὁ Χριστὸς Ἰησοῦς υἱὸς ἐστὶ τῆς Μαρίας καὶ ἀπόστολος θεοῦ, ὃν ἐν αὐτῇ ἔθηκε διὰ πνεύματος ἁγίου. Ἴδου γοῦν θεὸν ὀνομάσας καὶ λόγον θεοῦ καὶ πνεῦμα ἅγιον, τὴν τρισυπόστατον, ὁ ἄθλιος οὐκ ἠνοιξε τοὺς τῆς ψυχῆς ὀφθαλμοὺς ἰδεῖν τὸ φῶς τῆς τριάδος. Καὶ εἰκότως· ὥσπερ γὰρ τὰ ἐν τῇ κοιλίᾳ τῆς μητρὸς εὐρισκόμενα ἔμβρυα, πρὸ τῆς γεννήσεως αὐτῶν ζωὴν μὲν ἔχουσιν, ἀνωφελῆ δὲ καὶ ἀνόητον καὶ ψυχὴν μὴ δυναμένην διακρίναι τὸ κρεῖττον τοῦ χείρονος, ἢ παρὰ καιρὸν γεννηθέντα οὐκ εἰσὶν ἄνθρωποι, ἀλλ' ἐκτρώματα καὶ ἀμβλώματα, οὕτω καὶ πᾶς ἀσεβῆς ὁ μὴ γεννηθεὶς δι' ὕδατος καὶ πνεύματος, τουτέστι διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, οὐ δύναται ἰδεῖν τὸ οὐράνιον φῶς καὶ τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν, καὶ διὰ τοῦτο μύσας τοὺς τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ὀφθαλμοὺς ὁ μάταιος σκοτεινὸς ἐναπελείφθη ὡς ὁ πατήρ αὐτοῦ ὁ διάβολος. Περὶ γὰρ τοῦ ἁγίου πνεύματος συνεχῶς ἐν τῷ κοῤῃν μέμνηται· φησὶ γὰρ ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ Ἐμπιᾶ ὡς ἐκ προσώπου τοῦ θεοῦ ὅτι περὶ τῆς Μαρίας ἐνεφυσήσαμεν αὐτῇ ἐκ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου. Καὶ πάντως οὐ δύναται εἰπεῖν, ὅτι περὶ ἀγγέλου εἶπε τοῦτο ὁ θεὸς καὶ περὶ μὲν τοῦ Χριστοῦ τοιαῦτα, περὶ δὲ τοῦ Μωάμεθ οὐδὲν τοιοῦτό φησιν, ἀλλ' ὅτι ἦν ὀρφανὸς καὶ πλανήτης ὑπὸ θεοῦ συναχθεὶς. Ἔτι τὸν Χριστὸν λόγον θεοῦ ὀνομάζει, ὡς εἴρηται, καὶ ψυχὴν θεοῦ καὶ προφήτην πάντων τῶν προφητῶν μέγιστον, τὸν δὲ Μαχούμετ οὕτω μόνον προφήτην ἀπλῶς. Ἔτι τὸν Χριστὸν ἐκ τοῦ Ἀβραάμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ ὁμολογοῦσιν 514 εἶναι τοῦ ἔχοντος τὰς ἐπαγγελίας, ὁ δὲ Μωάμεθ ἐκ τοῦ Ἰσμαὴλ ἐστὶν, ὅστις ἐξεβλήθη μετὰ τῆς μητρὸς αὐτοῦ τῆς παιδίσκης Ἄγαρ ἐκ τοῦ οἴκου τοῦ Ἀβραάμ. Ἔτι ὁ Χριστὸς οὐδέποτε ἐποίησεν ἁμαρτίαν, λόγος γὰρ θεοῦ καὶ πνεῦμα θεοῦ οὐ δύναται πλανηθῆναι, ὁ δὲ Μαχούμετ εἰδωλολάτρης ἐγένετο καὶ φονεὺς καὶ ἄρπαξ καὶ ἀσελ

γῆς καὶ πολλοῖς ἑτέροις ἁμαρτήμασιν ἔνοχος ἐγένετο, ἐφ' οἷς ὁ θεός, ὡς φασιν, αὐτὸν συνεπάθησεν. Ἔτι ὁ Χριστὸς φρικτὰ καὶ ἐξαισία πεποίηκε θαύματα, ὡς ἐν τῷ κεφαλαίῳ τῷ Ἐλεμαῖδᾳ μεμαρτύρηται, ὅτι ὁ Χριστὸς τυφλοὺς ἐφώτισε, λεπροὺς ἐκάθάρισε, νεκροὺς ἀνέστησε καὶ ἄλλα πολλὰ εἰργάσατο· ὁ δὲ Μωάμεθ οὐδὲν θαῦμα πεποίηκε κατὰ τὸ κοῤΆν, ἀλλ' ἢ μόνον τῆς σελήνης, ὅπερ ἐστὶ ψεῦδος ἄντικρυς, καὶ ἕτερα ἅπαντα αἰσχροῦ, ἅπερ καὶ παρεσιωπήθησαν καὶ τῇ σιγῇ παρεδόθησαν διὰ τὸ δῦσφημον. Ἔτι κατὰ μὲν τὸ εὐαγγέλιον καὶ αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν ὁ Χριστὸς ἐσταύρωται καὶ τέθνηκε καὶ ἐτάφη καὶ ἀνέστη καὶ ἀνελήφθη καὶ ἐν δεξιᾷ τοῦ πατρὸς κάθηται· κατὰ δὲ τὸ κοῤΆν, ὡς δῆθεν τιμῶντες αὐτόν, λέγουσιν, ὅτι οὐκ ἀπέθανεν, ἀνελήφθη δ' ὅμως. Καὶ ἰδοὺ ὅσον ἀπὸ τῆς τοῦ εὐαγγελίου ἀληθείας καὶ τῆς τοῦ Μωάμεθ ψευδολογίας, ὁ Χριστὸς ζῶν ἀναφαίνεται καὶ ὁμολογεῖται, ὁ δὲ Μαχούμετ οὐτοσίην, ὡς πάντες οἱ τὰ ἐκείνου φρονοῦντες ὁμολογοῦσιν, ὅτι ἀπέθανεν καὶ οὐκ ἀνέστη. Καὶ τοῖς νυν διὰ ταῦτα πάντα τὸν Χριστὸν ἔδει προσκυνεῖν καὶ μὴ τῷ Μωάμεθ ἀκολουθεῖν. Πῶς γὰρ ἔδει πιστευθῆναι τὰ τοῦ θεοῦ λόγια ἀνθρώπῳ ὁμοίῳ κατὰ πάντα τῷ δαίμονι; Καὶ εἰ βούλει, παραβάσωμεν ἀμφοτέρους καὶ γνωσόμεθα τὰ τούτων ἰδιώματα. Ὁ διάβολος ἐπηρμένος καὶ ἀλαζών, ὁ Μαχούμετ ἐπηρμένος καὶ ἀλαζών· τίς γὰρ μείζων τοῦ Μωάμεθ, ὃς ὑπεραναβὰς τοὺς οὐρανοὺς, ὡς αὐτὸς ὑπὲρ αὐτοῦ εἶρηκε, καὶ αὐτὰς πάσας τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις, τῷ θεῷ προσωμίλει καὶ μεσίτης τῶν ἐπταικότων ἀγγέλων ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ τοῦ κόσμου παντὸς προστάτης; Ὁ διάβολος ἀνθρωποκτόνος ἐστὶ, καὶ ὁ Μωάμεθ τοὺς μὴ πειθομένους τοῖς δόγμασιν αὐτοῦ θανάτῳ κατεδίκασεν. Ὁ διάβολος ἀπατεῶν ἐστὶ, καὶ ὁ Μωάμεθ τὰς ἡδονὰς ἐνδούς καὶ ὡσπερ τι δέλεαρ ἐν ἀγκίστρῳ ἐνθεῖς τοὺς ἀνοήτους πρὸς αὐτὸν ἐφελκύσατο. Ὁ διάβολος ψεύστης ἐστίν, ἀλλ' οὐ τοσοῦτον ὡς ὁ Μωάμεθ, καθὼς καὶ ἐν ὄλῳ τῷ κοῤΆν τρανῶς ἀναφαίνεται. Ὁ διάβολος ὑπουλός ἐστὶ· καὶ τίς ἄλλος ὡς ὁ Μωάμεθ ταπεινώσιν ὑποκριθεὶς τὴν ὑψηλοφροσύνην ἠσπάσατο; Ὁ διάβολος σύμβουλός ἐστὶ τῶν ἀπηγορευμένων καὶ ὑπὲρ πάντας ὁ Μωάμεθ· οὐδὲν γὰρ ὑγιές, οὐδὲν ὠφελίμον, οὐδὲν θεῷ δεκτόν, ἀλλὰ τὰ πάντα κατὰ θεοῦ καὶ τοῦ θείου νόμου ἐδίδασκεν. Ὁ διάβολος ἄθεος, καὶ κατὰ πάντα ὅμοιος αὐτῷ ὁ τῆς ἀπωλείας υἱὸς ὁ Μαχούμετ· θεὸν γὰρ προσκυνεῖ καὶ κηρύττει ὀλόσφαιρον καὶ ψυχρότατον, θεὸν προσκυνεῖ τὸν μήτε γεννηθέντα μήτε γεννήσαντα, μὴ νοήσας ὁ δειλαίος, ὅτι σῶμα προσκυνεῖ καὶ οὐ θεόν· ἢ γὰρ σφαῖρα εἶδος σώματος ἐστὶ καὶ ἡ ψῦξις ποιότης σώματος. Τὸ δὲ θεὸν μήτε γεννηθέντα μήτε γεννήσαντα, οὔτε σῶμα προσκυνεῖ οὔτε θεὸν ἀσώματον καὶ ἀληθῆ, ἀλλὰ θεὸν προσκυνεῖ, ὃν ὄνειροι τῶν ἀσεβῶν διαπλάτουσι. Γελοῖον γὰρ πάντως ἐστὶ δοξάζειν τινὰ ἥλιον μὴ ἔχοντα φῶς καὶ πηγὴν ἄνευ ὕδατος καὶ νοῦν λόγον μὴ ἔχοντα· ὡς ἀπόλοιτο ὁ τοιοῦτος θεός. Ὁ δὲ παρ' ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν θεὸς εἷς ἐστὶν ὁ πρὸ πάντων καὶ ἐπὶ πάντων καὶ 516 ἐν πᾶσι καὶ ὑπὲρ τὸ πᾶν, ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἀγίῳ πνεύματι πιστευόμενός τε καὶ προσκυνούμενος, μόνος ἐν τριάδι καὶ τριάς ἐν μονάδι ἀσυγχύτως ἐνουμένη καὶ ἀμερίστως διαιρουμένη, μόνος ἢ αὐτὴ καὶ τριάς παντοδύναμος, πατὴρ ἄναρχος οὐ μόνον ὡς ἄχρονος, ἀλλὰ καὶ ὡς κατὰ πάντα τρόπον ἀναίτιος, μόνος αἰτία καὶ ρίζα καὶ πηγὴ τῆς ἐν υἱῷ καὶ ἀγίῳ πνεύματι θεωρουμένης θεότητος· ὃς ἴλεως γένοιτο ἡμῖν καὶ πᾶσι Χριστιανοῖς ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως πρεσβείαις τῆς πανυπερευλογημένης δεσποίνης ἡμῶν θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας καὶ πάντων τῶν ἁγίων. Ἀμήν.

VI. Ἐκ τοῦ δευτέρου λόγου

Τίς γοῦν ἀντιλογία ἐστὶ περὶ τοῦ πλάσματος τῆς σελήνης; Ὅμως πᾶς τις ὁ ζητῶν τὴν ἀλήθειαν γνώτω, ὅτι τὰ θαύματα οὐ κατ' ἐπίδειξιν γίνονται, ἀλλὰ δι' ὠφέ

λειαν ψυχικήν ἅμα καὶ σωματικήν, ὡς ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, ἢ διὰ χρῆσιν, ὡς ἐπὶ τοῦ Μωϋσέως καὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ. Ἀλλὰ πῶς ἐνήργησε τὸ τῆς σελήνης τοιοῦτον ἑξαίσιον θαῦμα; Αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ εἰπών, ὅτι οὐκ ἦλθε διὰ θαυμάτων δοῦναι τὸν νόμον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ παιδεύεσθαι ἡμᾶς κατηγορεῖ ἡμῶν· ἐγὼ δέ, φησί, τούναντίον ὅτι ἐπιμελούμενος ὁ πατήρ τοῦ παιδὸς παιδεύει αὐτὸν ἀγάπης ἐνυπαρχούσης. Καὶ περὶ μὲν τῶν Ἑβραίων ἀληθῶς εἶπεν· οἱ γὰρ Ἑβραῖοι κατὰ καιροὺς ἔλαβον ὄργην ἀπὸ θεοῦ, ἀλλ' οὐκ ἀσυμπαθῆ· εἶχον καὶ γὰρ προφήτας διόλου καὶ ἁγιασμὸν καὶ ἱερωσύνην, παιδεύοντος μὲν αὐτοὺς τοῦ θεοῦ σωματικῶς, ψυχικῶς δὲ οὐ κατελιμπάνοντο. Μετὰ δὲ τὸν τοῦ Κυρίου σταυρὸν καὶ τὸ πάθος ἐγένετο παντελῆς εἰς αὐτοὺς ἐγκατὰ λειψίς ψυχῶν τε καὶ σωμάτων, λέγω τοὺς αὐθάδεις. VII. 20' Ἐπὶ τὸ προκείμενον οὖν ἐπανέλθωμεν τῆς ἡμετέρας διηγήσεως τε καὶ ἱστορίας. Τῷ θέρει τοῦ #22 ξβ-ου ἔτους ἤρξατο φαίνει σθαι κομήτης ἐκ τῶν δυτικῶν μερῶν τοῦ ἀφ' ἐσπέρας ὀρίζοντος ἐκάστης, εὐθὺς μετὰ δύσιν ἡλίου, ῥομφαία τινὶ ἑοικώς, καὶ τῆς σελήνης ἐλθὼν πλησιάσας καὶ πανσέληνος ὑπάρχουσα καὶ ἐκλείψεως κατὰ τύχην γενομένης κατὰ τὴν τάξιν καὶ κύκλον τῶν οὐρανίων φωστήρων, ὡς ἔθος. Τινὲς δὲ τὸν κομήτην ξιφοειδῆ ὀρώντες καὶ ἐκ τῶν ἐσπερίων κινούμενον καὶ πρὸς ἀνατολὰς πορείαν ποιοῦντα καὶ τῆς σελήνης πλησιάσαντα καὶ τὸ σκότος τῆς ἐκλείψεως ἰδόντες ἐνόμιζον, ὅτι ὁ κομήτης ὁ ξιφοειδῆς οὕτως δηλοῖ καὶ εἰς σκότωσιν τῆς σελήνης, ὅτι μέλλουσιν ὁμοφωνῆσαι οἱ τῶν ἐσπερίων αὐθέντες Χριστιανοὶ ἐλθεῖν κατὰ τῶν Τουρκῶν καὶ αὐτοὺς νικήσωσιν. Οἱ Τοῦρκοι δὲ θεωροῦντες καὶ αὐτοὶ εἰς φόβον οὐκ ὀλίγον καὶ λογισμοὺς συνέπεσον· ἀλλὰ καὶ αἱ νύκτες ἐκεῖνοι πανσέληνοι οὔσαι, οὐ διέλιπον ἀστραπαὶ καὶ βρονταὶ καθ' ἐκάστην ἐσπέραν ἄχρι καὶ τῆς δευτέρας φυλακῆς τῆς νυκτός. Τῷ δὲ πρωῖ σεισμοὶ τινες ἐλαφροὶ ἐγίνοντο ἐπὶ ἡμέρας δέκα καὶ ὀκτώ· καὶ καύσων ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις οὐκ ὀλίγος ἦν. 20' Ἀλλὰ μέρος τι περὶ τῆς φύσεως τῶν κομητῶν καὶ ἀστραπῶν καὶ βροντῶν καὶ ἄρκων, ἡγουν κεραυνῶν, καὶ σεισμοῦ καὶ στοιχείων διηγησώμεθα· καὶ ὅσον τὸ κατὰ δύναμιν δηλώσω πρὸς ὑμᾶς. Ἄκουσον οὖν. 20 518

VIII. Περὶ κομητῶν

Κομήται λέγονται τὰ φαινόμενα ἀπὸ γῆς πρὸς οὐρανὸν ἐκκεχνομένα, ἅπερ λέγουσιν οἱ ἄστροι· ἀλλ' οὐκ οἶδασιν τί λέγουσιν. Ἄλλοι λέγουσιν, ὅτι δαίμονές εἰσιν, οὐκ εἰδότες καὶ αὐτοί, τί λέγουσιν, καὶ σφαλερῶς βλασφημοῦσιν. Ἄλλοι οὔτε ἄστροι εἰσίν, οὔτε δαιμονικά πνεύματα· τὰ γὰρ δαιμόνια οὐκ εἰσι λαμπρά, ἀλλὰ ἐζοφωμένα καὶ ἀφανῆ τῆς ἀνθρωπίνης ὄψεως. Διὰ τοῦτο οἱ ταῦτα λαλοῦντες φληναφοῦσιν ἅμαρ τάνοντες. Εἰ δὲ πάλιν, ἐὰν ἄστροι εἰσίν, καὶ πάντοτε ἀπὸ αἰῶνος πίπτοντα ἦσαν, ἔμενε γὰρ ὁ οὐρανὸς ἀναστρως. Διὰ τοῦτο οὔτε ἄστροι εἰσίν οὔτε πονηρὰ πνεύματα, ἀλλὰ κομηταὶ εἰσιν. Οἱ γὰρ κομήται τοιοῦτοτρόπως γίνονται. Τῶν ἀνέμων ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ἐν τῷ αἰθέρι εἰσερχομένων, τὸ λεπτόμενον ἐπιφέρουσι τῆς γῆς ὑλοειδῆς πρὸς τὸ οὐρανίον πῦρ καὶ βιαζομένη ὑπὸ τῶν ἀνέμων ἢ ὕλη οὐ κατέρχεται, ἕως οὗ σιγήσῃ ὁ ἄνεμος. Καὶ τότε ἐκπίπτουσιν ὑλομανούτων τῶν ἀνέμων, ἐκκεχνομένων λαυροειδῶς, ὡς ὑπὸ τοῦ πυρός τοῦ ἄνωθεν κατακαίόμενος ὁ ἄνεμος σὺν τῇ ὕλῃ λαυροειδῆς γίνεται· καὶ οὕτω γίνονται αἱ κομήται. Ἄμα δὲ τῷ κρύει ἐκπέση πεπυρακτωμένος ἄνεμος, γίνεται πάλιν χλυδὸς καὶ σμίγεται τῷ ὁμοίῳ αὐτοῦ ἀέρι.

IX. Περὶ ἀστραπῶν καὶ βροντῶν

Ἡ ἀστραπή οὐκ ἐν ἑτέρῳ τρόπῳ γίνεται, εἰ μὴ συναλλαττομένων τῶν ἀνέμων καὶ τῶν νεφελῶν συγκρουομένων, ὡς βιαζομένων ὑπὸ τῶν ἀνέμων, γίνεται κτύπος ἐν δὲ τῷ κτύπῳ συγκέχυται τὸ πῦρ παρὰ τοῦ οὐρανοῦ πυρός. Πρότερα δὲ ἡ βροντὴ τῆς ἀστραπῆς γίνεται· ἡμεῖς δὲ ὀξύτερον ἔχοντες τὴν ὄρασιν, διὰ τοῦτο πρῶτον θεωροῦμεν τὴν ἀστραπήν, μετὰ δὲ ταῦτα ἀκούομεν τὴν βροντὴν, διότι βραδύτερον τὴν ἀκοὴν ἔχομεν. Βλέπε, ἐν παραδείγματι ὑποδείξω σοι· ἀπέχοντός σου τινος πόρρωθεν κόπτοντος ξύλον, βλέπεις αὐτοῦ τὴν ἀξίνην συγκρουομένην, καὶ οὕτω μετὰ μικρὸν τὸν κτύπον ἀκούεις.

X. Περὶ τί ἐστὶν ἀστραπή; Ἄνωθεν πρὸς τὸν αἰθέρα ἠπλωμένον ὑπάρχει τὸ πῦρ ἐν ὄλῳ τῷ προσώπῳ τοῦ οὐρανοῦ· αὐτὸ γὰρ ἐστὶ τὸ τέταρτον στοιχεῖον καὶ ἰσομερεῖ τῶν ἑτέρων τριῶν, ὡς μὴ ἰσαζομένων ὁ κόσμος ἀπώλετο ἂν· οἶδε γὰρ ὁ δημιουργός, πῶς παρεσκεύασεν αὐτά.

XI. Περὶ κεραυνοῦ Ὁ μὲν κεραυνὸς οὕτω γίνεται. Συγκρουομένων τῶν νεφελῶν γίνεται, ὡσπερ προείπομεν, κτύπος καὶ μετὰ τὸν κτύπον γίνεται πῦρ. Τὸ δὲ πῦρ ἐκεῖνο ἐὰν τύχη καὶ συνουσιάσῃ μετὰ κομήτου, οὐ χλιάνει ὡς οἱ κομήται, ἀλλὰ ἐπὶ γῆς ἐπεισέρχεται καὶ 520 φθείρει, θανατοῖ καὶ ἀπειλεῖ, ἀλλ' οὐ καίει, ὡς λέγουσιν οἱ τιναί. Καὶ οὕτως γίνεται ὁ κεραυνός, ὅνπερ ἡμεῖς λέγομεν ἄρκον.

XII. Περὶ τοῦ σεισμοῦ Περὶ δὲ τοῦ σεισμοῦ ἄκουσον καὶ ὅσον κατὰ δύναμιν δηλώσω ὑμῖν, ἵνα μετὰ κα θαρᾶς ἀποδείξεως ἐπὶ τοῦτο τὸ τοῦ θεοῦ μέγα μυστήριον ἐπιδείξαι οὐ δύναμαι, ὅτι τῶν τοῦ θεοῦ κριμάτων καὶ προνοίας αὐτοῦ καὶ βάθος καὶ ὕψος τῆς αὐτοῦ σοφίας ἐξιχνιάσαι ἀνθρωπίνη οὐ δύναται γλῶσσα, ἀλλ' οὐδὲ γνώσει ἐπ' αὐτὰ συνιεῖ, οὐδ' αὐτὸς ὁ θαυμασίος Παῦλος ἰσχύει ἐξιχνιάειν τὰς ὁδοὺς Κυρίου· ἀλλ' ὡς εὐσπλαγχνὸς ὢν οἰκτίρων καὶ πολυέλεος καὶ πᾶσαν σοφίαν καὶ συνέσιν φιλανθρώπως τῷ τοῦ αὐτοῦ ἐχαρίσατο πλάσματι, οὕτω γνωρίζει ἡμῖν, ὅτι πᾶσα κτίσις κινεῖται, ὡς προείπομεν, ὑπὸ τεσσάρων στοιχείων. Τὰ μὲν δύο εἰσὶν εὐφερῆ ὡς ἐλαφρότερα κουφιζόμενα ἐν τῷ αἰθέρι, ἀλλ' οὔτε ἄνωθεν ἐκλείπουσιν οὔτε κάτωθεν· ἀλλ' ὅπου οὐκ εἰσὶν οὐδὲ ἴστανται, λέγουσιν, οὐ φθάνουσιν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖθεν καὶ δυνάμει αὐτῶν ἐνεργοῦσιν. Ἐν δὲ τῷ οὐρανῷ οὐκ ἔστι γῆ· ἀλλ' ὁ κονιορτὸς αὐτῆς λαυροειδῆς γίνεται σὺν τῷ ἀέρι καὶ ἐκκέχυται πεπυρακτωμένος καὶ ἐμφανῆς τῷ κόσμῳ τῷ κάτω φαίνεται. Ἐν δὲ τῇ γῇ οὐκ ἔστι πῦρ· ἀλλὰ τοῦ πυρός αἱ δυνάμεις πολλάκις ἐπὶ γῆς ἐνεργοῦσι. Οὕτως οὐδὲ ἐν τῷ οὐρανῷ ὕδωρ, ἀλλὰ καὶ αἱ νεφέλαι αὐτὸ πρὸς οὐρανοὺς ἀνάγουσι. Γέγραπται, ὅτι καὶ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν ὕδωρ ὑπάρχει· ἄλλο γὰρ τὸ ὑπερκόσμιον καὶ ἄλλο τὸ ἐν κόσμῳ φαινόμενον. Τοιοῦτοτρόπως ὁ ἀήρ ἰσχυρόν ἐστὶ στοιχεῖον καὶ ἄνωθεν καὶ κάτωθεν ἐνεργεῖ πολλάκις καὶ σημεῖα καὶ τέρατα ποιεῖ. Ἐξ ἐσχάτου τῆς γῆς ἀνάγει νεφέλας σὺν ὕδατι πρὸς οὐρανοὺς, ἀστραπὰς ποιεῖ, βροντὰς τρανοτάτας καὶ φοβεράς, ὥστε καὶ οἱ οὐρανοὶ σείονται καὶ ἠχοῦσι· καὶ ἐν τῷ πυρὶ συνεννοῦται καὶ κεραυνοὺς ποιεῖ διὰ πυρός. Καὶ πάντας ὁ ἀήρ ἐκθροεῖ καὶ ταράττει· τὴν θάλασσαν μετατίθει καὶ ἐκ βυθοῦ ἀμετρήτου συνταράττει καὶ πάντα κυμαίνει ἐν ἐξουσίᾳ πολλῇ· περικυκλοῖ τὴν γῆν· αὐτὸ γὰρ τὸ στοιχεῖον ἰσχυρότερον πάντων καὶ πολεμικὸν ὑπάρχει. Διὰ τοῦτο καὶ ὑπ' αὐτοῦ ὁ σεισμὸς γίνεται καὶ πᾶσα ἡ κτίσις κινεῖται· ἡ γὰρ γῆ, ὡς εἴρηται, οὐ βαστάζεται ὑπ' οὐδενός.

XIII. Περὶ στοιχείων τῶν δ-ων

Ὁ μὲν ἀήρ πρωτόκτιστον πάντων ὑπάρχει στοιχεῖον, ὑπὸ δὲ τοῦ ἀέρος τὸ ὕδωρ γεννᾶται. Καὶ ὄντος ἀέρος, ὅμως ἐξερχομένου ἐκ τοῦ στόματος σου ἀέρος, ὑποπίπτει ὑπὸ τὴν σὴν πολιὰν δροσίᾳ, ὡς ὑπὸ τεσσάρων στοιχείων καὶ ὁ ἀνθρωπὸς συνηρ 522 μοσμένος ὑπάρχει καὶ πᾶσα ἡ κτίσις. Τὸ δὲ ὕδωρ χοῦν ἀποτελεῖ· εἰ βούλη,

τοῦτο ὄψη ἀληθῶς· Λάβε ὕδωρ ἀπὸ βροχῆς καθαρὸν ἐν ὑελίῳ ὑδρία καὶ ἄφες αὐτὸ τὸ ὕδωρ, ἕως οὗ ἐκλείπη, καὶ εὐρεῖς χοῦν, ὡς εἶπομεν. Τὸ δὲ χοῦν γεννᾷ λίθον καὶ σίδηρον καὶ πῦρ ἀποτελεῖ. 20' Ἐνταῦθα εἶπομεν τὴν τῶν στοιχείων καὶ ἄλλων τινὰ διήγησιν ἐν συνόψει· τὰ νῦν τὰ τῆς ἡμετέρας ἱστορίας αὐθις ἀψώμεθα. χη. Τῷ αὐτῷ δὴ φθινοπώρῳ, τοῦ #22 ξβ-ου ἔτους δηλονότι, τε λέως ἐπανέστησαν οἱ τῆς Πελοποννήσου Ἀλβανῖται κατὰ τῶν δεσποτῶν καὶ αὐθέντων αὐτῶν· καὶ τὸν Καντακουζηνὸν Μανουὴλ δεσπότην τάχα πεποιήκασιν, περὶ οὗ οὐκ οἶδα τί εἶπεῖν, πόθεν καὶ διὰ τί οὕτως ἐπε χειρίσθη. 2. Τῷ δὲ Δεκεμβρίῳ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐλθόντος πάλιν τοῦ 20' Ἀμάρη, υἱοῦ Τουραχάνη, μετὰ στρατοπέδου εἰς βοήθειαν τῶν δεσποτῶν αἰτήσῃ αὐτῶν καί, μικρὸν τι κακώσαντες τοὺς Ἀλβανίτας καὶ τὸν αἰχμάλωτον αὐτοῦ ἀδελφὸν χάριν λαβῶν, ἐπανέστρεψεν. 3. Ἐν ᾧ δὴ χρόνῳ καὶ μηνὶ ἀνεῖλεν αὐτοχειρία τὸν φίλτατόν μου υἱὸν Ἰωάννην ὁ ἀσεβέστατος καὶ ἀπηνέστατος ἀμηρᾶς, ὃς δῆθεν ἐβούλετο τὴν ἀθέμιτον σοδομίαν πράξαι κατὰ τοῦ παιδὸς χρόνων ὄντος δεκατεσσάρων καὶ μηνῶν ὀκτῶ παρὰ ἡμέραν μίαν· κατὰ δὲ φρόνησιν καὶ ἡλικίαν ὡσὰν πλειόνων ἐτῶν ἦν. Οἱ μοι, οἱ μοι τῷ δυστυχεῖ καὶ ἀθλίῳ γενέτη! 4. Τῷ αὐτῷ δὲ Δεκεμβρίῳ ἀπῆλθον κἀγὼ εἰς τὸ Λεοντάριν καὶ τὸν δεσπότην τὸν κύρ Θωμᾶν τὸν πορφυρογέννητον προσεκύνησα· καὶ εἰς τὴν δουλοσύνην αὐτοῦ προσεδέξατό με καὶ τὸ χωρίον τὴν Κερτέζην εὐηρ γέτησέ μοι ἀργυροβούλλῳ. Καὶ πρὸς τοὺς δεσπότας Σερβίας τὸν συμπεθερον καὶ γαμβρὸν αὐτοῦ ἠτοίμασεν ἀπελθεῖν με τῷ ἔαρι τοῦ αὐτοῦ ἔτους διὰ πολλὰς καὶ ἀναγκαίας δουλείας ὠφελίμους ἀνὰ τούτων. Καὶ 20' ἐτοίμασθαι παρεγενόμην εἰς Μεθώνην, ἵνα διὰ πλευσίμου ἐκεῖθεν ἀπέλθω εἰς Ἐπίδαυρον τῆς Ἰλλυρίας κἀκεῖθεν εἰς τὴν Σερβίαν· καὶ ἐσκόπτῃ τῆς ὁδοῦ διὰ τὴν γενομένην σύγχεσιν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ἔνεκεν τῆς φυγῆς τοῦ γυναικαδελφοῦ τοῦ δεσπότη κῦρ Θωμᾶ, υἱοῦ Κεντηρίωνος τοῦ πριγκίπου, ἀπὸ τῆς τοῦ Χλουμουτζίου φυλακῆς. Ἐν τῷδε τῷ τοῦ καιροῦ διαλείμματι ὁ ἀμηρᾶς ἐπῆλθεν κατὰ τῆς Σερβίας καὶ τὸν Ὀμόβρυδον παρέλαβεν. 5. Καὶ ἀπῆλθον ἐγὼ διὰ θαλάσσης εἰς τὴν Πάτραν καὶ ἐκεῖθεν διὰ τῆς Βοστίτζας διελθὼν πέραν εἰς Αἰτωλίαν, καὶ τῇ πρώτῃ Σεπτεμβρίου τοῦ #22 ξγ-ου ἔτους ἔφθασα εἰς τὴν Αἴνον, ἵνα καιρὸν τινα ἐκεῖσε διαβιβάσω ἀποκρύφως, ἕως οὗ ὁ ἀμηρᾶς διὰ τοῦ τῆς Σοφίας μέρους ἐπαστρέψῃ εἰς Ἀνδριανούπολιν καὶ ἐλεύσωμαι κἀγὼ, ἵνα τοὺς οἰκείους μου αἰχμαλωτισθέντας ἐξαγοράσω. Καὶ ἐλθόντος τοῦ ἀμηρᾶ ἐν τῇ Ἀν 524 δριανουπόλει παρεγενόμην κἀγὼ ἐκεῖσε καὶ παρὰ τοῦ πρώτου ἵπποκόμου τοῦ ἀμηρᾶ τοῦνομα Ἰβραῆμ τζελεπή 20 ἐξηγόρασα τὴν ἐμὴν σύνευνον, οὐκ αὐτὴν μόνην, ἀλλὰ καὶ τὴν μετ' αὐτῆς Χρυσοβεργίαν· καὶ ἐν τῇ Πάτρᾳ τῷ Φεβρουαρίῳ μηνὶ μετ' αὐτῶν ἐπανέστρεψα, πολλὰ κακοπάθησας καὶ καταναλώσας ἐν τῇδε τῇ ἀποδημίᾳ. 6. Καὶ ὅτε ἐγὼ εἰς Ἀνδριανούπολιν διέτριβον, τῷ Ὀκτωμβρίῳ δὲ μηνὶ ἦλθεν ὁ Τουραχάνης μετὰ τῶν υἱῶν αὐτοῦ καὶ πολλῶν στρατοπέδων εἰς βοήθειαν τῶν αὐθέντων καὶ δεσποτῶν καὶ τοὺς Ἀλβανίτας παντέλως ἐδούλωσαν, τοὺς ποτε ἀφηνιάσαντας, καὶ τὸν ψευδοδεσπότην αὐτῶν ἐδιώξαν. 7. Ἐν ᾧ δὲ χρόνῳ καὶ τῇ β-α Ἰαννουαρίου μηνὸς ἐγεννήθη τῷ δεσπότη κῦρ Θωμᾶ ὁ κῦρ Μανουὴλ ὁ Παλαιολόγος. 8. Καὶ τῷ Σεπτεμβρίῳ μηνὶ τοῦ #22 ξδ-ου ἔτους ἀπέθανε Θάμαρ ἡ καλή μου θυγάτηρ αἰχμάλωτος οὔσα ἐν τῷ τοῦ ἀμηρᾶ σαρβραγίῳ λοιμῶδε νόσῳ, οὔσα ἐτῶν ἰδ-ων καὶ μηνῶν πέντε. 20' Ἦν ποτε διὰ προστάγματος τοῦ αἰοδίου βασιλέως κῦρ Κωνσταντίνου τοῦ αὐθεντός μου ἐδεδώκειν εἰς σύνευνον τῷ κληρονόμῳ καὶ αὐθέντῃ τῆς Αἴνου καὶ τῆς Ἰθώμης καὶ τῶν περὶ αὐτήν, ὡς προέφη ἐν τοῖς πρώην βιβλίοις. Ἐγώ γε ὁ ἄθλιος οὐκ οἶδα τὸν τούτης θάνατον· οἱ μοι, οἱ μοι τῷ ἀθλίῳ γενέτη! Καὶ τῇ κε-η τοῦ Ὀκτωμβρίῳ ἀπεστάλην πρέσβυς πρὸς τὴν τῶν Ἐνετῶν ἀριστοκρατίαν, δουκὸς ὄντος ἔτι αὐτοῦ τοῦ Φραγκίσκου Φούσκαρι, ὑφ' ᾧ ἐν εὐηργετήθην διὰ χρημάτων τε καὶ γραμμάτων. Καὶ τῇ -η τοῦ Ἀπριλλίου

ἐπανεστρεψα εἰς τὴν Πάτραν, θεοῦ καὶ μόνον βοήθεια ἀλύξαμεν τὸ τῆς θαλάσσης κακόν, ὅπερ καθ' ὁδὸν ἡμᾶς εὔρε. 9. Τῷ δὲ Ἰουνίῳ τοῦ αὐτοῦ ἔτους παρέλαβεν ὁ ἀμηρᾶς τὴν Ἀθη-νῶν πόλιν. 10. Καὶ τῷ Ἰουλίῳ ἀπελθόντος τοῦ ἀμηρᾶ εἰς Ἄλβαν καὶ σχεδὸν ἀλώσας τὸ πλεόν μέρος αὐτῆς, τέλει κακῶς ἐδιώχθη παρὰ τῶν ἐλθόντων εἰς βοήθειαν τοῦ Ἰάγκου δηλονότι καὶ Καπιστριανοῦ καὶ ἐτέρων ἐξοχω τάτων ἀνδρῶν· ὃς ἠττηθεὶς φεύγων ὥχετο καὶ ὁ χρησιμὸς ἐκεῖνος μπεηλέρμπεϊς ἀπέθανεν.

XV. Καὶ τῷ #22 ξε-ω ἔτει ὁ τοῦ τῆς Οὐγκρίας στρατοπέδου ἄρχων καὶ κυβερνήτης Ἰάγκος ἐτελεύτησεν, ἀλλὰ δὴ καὶ ὁ Καπιστριανός, ἔτι δὲ καὶ ὁ τῆς Σερβίας ἄρχων καὶ δεσπότης Γεώργιος ὁ Βοῦλκος ἐτελεύτησε. Καὶ Μαΐῳ β' τοῦ αὐτοῦ ἔτους καὶ ἡ βασίλισσα ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἀπέθανεν· ἐν ἧ σχεδὸν ἡμέρᾳ καὶ ὥρᾳ διέβη πρὸς τὸν ἀμηρᾶν ἡ θυγάτηρ 526 αὐτῆς ἡ ἀμήρισσα μετὰ τοῦ τυφλοῦ τοῦ πρώτου αὐτῆς ἀδελφοῦ καὶ τοῦ θείου αὐτῆς Θωμᾶ τοῦ Καντακουζηνοῦ, ἄρσα μεθ' ἑαυτῆς ἅπαντα τὸν βίον, ἦτοι περιουσίαν καὶ ὑπαρξιν κινητὴν, φοβούμενοι διὰ τὸν βίον τῆς μητρὸς τὸν ἀδελφὸν καὶ τὴν νύμφην αὐτῶν. 2. Καὶ τῷ αὐτῷ ἔτει #22 ξ-ω μηνὶ Νοεμβρίῳ ἀπέθανε καὶ αὐτὸς ὁ δεσπότης Λάζαρος· καὶ ὁ ἀμηρᾶς 20Μεεμέτης τὸν αὐτοῦ μπεηλάρμπεϊν ἀπέστειλεν, ἵνα, εἰ δυνατὸν ἦν, μετ' εἰρήνης τὸ Σμεντόροβον καὶ πᾶσαν δὴ τὴν Σερβίαν μετ' εἰρήνης λάβῃ καὶ ἄλλον ἀντ' αὐτῶν <τόπον> δώσῃ τῇ γυναικὶ καὶ τοῖς τέκνοις αὐτοῦ δὴ τοῦ Λαζάρου, ὅπερ καὶ οὐ κατῶρ θωσε τότε, εἰ μὴ μόνον τὸ Περιστερίν παρέλαβε προδοσίᾳ, κατὰ δέ τινα καιρὸν καὶ τὸ Σμεντόροβον καὶ τὸν ἄλλον τόπον καὶ τῇ βασιλίσῃ ἔδωκε τάχα τινὰ κάστρη, ἅπερ ὁ ἀμηρᾶς ἐν τῇ Μποσθεΐᾳ κέκτητο. 3. Μαΐῳ δὲ ιε-η τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ ἀμηρᾶς παραγέγονεν εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ τὴν Κόρινθον καταλείψας στρατῷ περιεκύκλωσεν αὐτὴν πολιορκῶν· αὐτὸς δὲ ἐλθὼν ἐν τῷ μέσῳ τοῦ τόπου καὶ πάντα τὰ ἐκεῖ σε, τὰ μὲν ἠχμαλώτευσεν, τὰ δὲ ἠφάνισεν καὶ ἐνέπρησεν, ἐξαιρέτως δὲ τὴν Ἄκωβαν, τὸν Ἀετὸν καὶ τὰ Πενταχωρία. Κάκειθεν ἐξελθὼν κατὰ τοῦ Μοχλίου ἐπέδραμεν, ὃ δὴ καὶ ὁ τότε ἐκεῖσε ἡγεμονεύων, ὀλίγον ἀντισταθεὶς, εἶτα ἔδωκεν αὐτὸ μετ' εἰρήνης τῷ ἀμηρᾶ ὁ καλοκαγαθὸς Ἀσάνης Δημήτριος. 4. Καὶ τῷ Ἰουλίῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους κάκειθεν πάλιν ἐπιστρέψας ὁ ἀμηρᾶς εἰς Κόρινθον ἔπεσεν, ἦν δὴ καὶ δεδώκασιν αὐτῷ οἱ γενναῖοι ἄρχοντες ἄνευ ἀντιλογίας τινός, ὁ Ἀσάνης Ματθαῖος λέγω, 20ῦ γυναικαδελφὸς τοῦ δεσπότης κὺρ Δημητρίου, υἱὸς δὲ Παύλου τοῦ Ἀσάνη, τὸ παλαιὸν καὶ νέον κακόν, καὶ ὁ Λουκάνης Νικηφόρος. Ὁ γέγονεν ἐν μηνὶ Αὐγούστῳ τῇ -η. Ὡν ὁ μὲνεῖς ἡγεμόνευεν ἐν αὐτῇ, ὃς οὐδὲν ὠφελεν, ὁ δὲ Ἀσάνης ἦν ἀπεσταλμένος σπουδῆ παρὰ τοῦ δεσπότης ἐν αὐτῇ, ὅπως χρηστοτέρως φυλάξῃ τὴν πόλιν· κάκεινος δὲ συντομωτέρως παρέδωκεν αὐτήν. Οὐκ οἶδασιν, εἰ καὶ τὴν Κόρινθον ἔδωσαν, δῆλόν ἐστι κατὰ τὰ πράγματα, ὅτι ὡσπερ κεφαλὴ ἐν τῷ σώματι, τοιοῦτοτρόπως καὶ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ ἦδε ἡ πόλις εἶχε. 5. Τάχα καὶ ὀρκωμοτικὰ εἰρήνης πεποιήκασιν μετὰ καταστάσεως, ὅτι καὶ ὁ δεσπότης ὁ κὺρ Θωμᾶς τὴν Πάτραν δώσῃ μετὰ καὶ τῆς περὶ αὐτῶν, ἔτι δὲ καὶ τὰ Καλάβρυτα καὶ ἀπλῶς πάντα, ὅσα ὁ μακαρῆς 528 ρίτης ὁ βασιλεὺς κὺρ Κωνσταντῖνος δεσπότης ὢν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ εἶχεν. Ἄπερ δὴ ὡς ἤκουσεν ὁ δεσπότης κὺρ Θωμᾶς, ὁ αὐθέντης καὶ κύριος αὐτῶν, ἐν τῇ Μαντινείᾳ διαβιβάζων πανοικί, ἐλθὼν εἰς τὰ περὶ τῆς Τρύπης βουνά, ἔνθα δὴ καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἦν καὶ οἱ ῥηθέντες καταστάται τῶν τοιούτων ἀξιεπαίνων ἔργων ἦλθον, καὶ ἄνευ συμβουλῆς ἢ ἀντιρρήσεως μὴ ποιήσας ἀναβολὴν οὐδεμίαν, ἀπέστειλε τὸν αὐτοῦ μέγαν πριμικήριον τὸν Λάζαρον καὶ πάντα τὰ ῥηθέντα ἄστεα τῷ ἀμηρᾶ παρέδωκεν ὡς λάχανα κήπου. Τῇ δ' αὐτῇ σχεδὸν ἡμέρᾳ, ἐπεὶ ὁ ἀμηρᾶς ἦν ἀναγκαζόμενος ἐξελθεῖν τῆς Πελοποννήσου διὰ τινὰ αἰτίαν, καταλείψας Ἀμάρην, τὸν τοῦ Τουραχάνη υἱόν, ἵνα αὐτὰ λάβῃ ἀντὶ τοῦ ἀμηρᾶ, ὁ δ' ἐκεῖθεν διέβη.

XVI. Τῷ δ' Ὀκτωμβρίῳ μηνὶ τοῦ #22 ξζ-ου ἔτους ὁ ἀμηρᾶς ἀπο στείλας πρέσβυν πρὸς τὸν δεσπότην κύρ Δημήτριον, αἰτῶν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ εἰς γυναῖκα, 20ῆν ἔσχεν ἐκ τῆς αὐτοῦ συζύγου, τῆς τοῦ Παύλου τοῦ Ἀσάνη θυγατρὸς, τοῦ πατρὸς Ματθαίου 20, εἰ δ' οὐ, μάχη ἀνά αὐτῶν ἔσεται. Ὁ δὲ περὶ τούτου συνοικεσίου πρέσβυς ἐλθὼν καὶ πρὸς τὸν δεσπότην κύρ Θωμᾶν, εἰς τὸν Ποντικὸν εὐρίσκομενον, τοὺς ὄρκους τῆς ἀγάπης ἀπετέλεσε καὶ τὰ μὴ φθάσαντα ἄστεα δωθῆναι τῷ αὐθέντῃ αὐτοῦ ἔσχε κατὰ τὰς συμφωνίας, ὡς εἰρήκαμεν, καὶ ἀπῆλθε. 2. Τὸν δὲ Ἰαννουάριον μῆνα τοῦ αὐτοῦ ἔτους καὶ ὁ καλοκάγαθος Λουκάνης Νικηφόρος ἢ μᾶλλον εἰπεῖν Πελοποννησιοφθόρος, λογιζόμενος εἶναι τῶν πρώτων καὶ πιστῶν ἀρχόντων τοῦ δεσπότης κύρ Δημητρίου, καὶ τινες ἄλλοι σὺν αὐτῷ τῶν Ἀλβανιτῶν καὶ Πελοποννησιωτῶν, μὴ λογιζόμενοι, ὅτι, ἃ ἐπιμελοῦντο πράξει, εἰς κακίαν αὐτῶν πρόχειρον ὠκονόμουν, ἔπεισαν τὸν δεσπότην κύρ Θωμᾶν, ἵνα μάχην ἐγείρῃ κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ καὶ κατὰ τοῦ ἀμηρᾶ ἐπανάστασιν ποιήσῃ καὶ φάγῃ τοὺς ὄρκους ὡς λάχανα, οὓς πρὸ ὀλίγου μετ' αὐτῶν ἐποίησεν. Καὶ ὁ ἄλλος ἀγαθὸς ἀνὴρ Ἀσάνης ὁ Ματθαῖος διὰ τὸ πρὸς τὸν ἀμηρᾶν εἶναι ἀπεσταλμένος περὶ τοῦ εἰρημένου συνοικεσίου τοῦ ἀνά τῆς τούτου ἀνεψιᾶς καὶ τοῦ ἀμηρᾶ ταῦτα οὐκ ἐγίνωσκεν. 3. Ἐξελθόντος οὖν τοῦ δεσπότης κύρ Θωμᾶ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ Φεβρουαρίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἀπὸ τῆς Ἀρκαδίας καὶ ἐνωθέντος μετὰ τῶν ἐργαζομένων κατ' αὐτοῦ ἢ καὶ μᾶλλον εἰπεῖν τὰ κατ' αὐτῶν, ὡς ὁ λόγος προῖων δηλώσει, παρέλαβον ἀπὸ μὲν τῶν Τουρκῶν τὰ Καλάβρυτα καὶ μόνον ἐκ τῶν ἄστων, ὧν ἤλπιζον λαβεῖν, ἃ οἱ Τοῦρκοι κέκτηντο, ἀπὸ δὲ τοῦ δεσπότης κύρ Δημητρίου, ἅπερ αὐτοὶ οἱ ἐργάται τῶν κακῶν ἡγεμόνευον, Καρύταιναν λέγω καὶ Ἅγιον Γεώργιον, Βορδόνιαν, Καστρίτζαν καὶ ἕτερα τινά, ἵνα αὐθις ἔχωσιν αὐτά, οὐχ ὡς πρῶην ἐκ βέρνου, ἀλλ' ὡς αὐθένται ἴδιοι. Ἐκατέρωθωσαν οὐδὲν ἄλλο οἱ φρόνιμοι καὶ 530 πρακτικοὶ καὶ γενναῖοι ἄρχοντες ἢ μόνον ὅτι ἔσχον κατ' αὐτῶν θεὸν τὸν τοῦ παντὸς ποιητὴν καὶ αὐθέντην τῶν ἐπὶ γῆς ἰσχυρότερον. Καὶ οὕτως τὸ σκάνδαλον ἐποίησαν ἀνά τῶν ἀδελφῶν καὶ αὐθέντων αὐτῶν, οὐκ ἐνθυμηθέντες οἱ ἄθλιοι τοῦ ἀψευδοῦς λογίου, ὅτι πᾶσα βασιλεία διαμερισθεῖσα καθ' ἑαυτὴν ἐρημοῦται, οὔτε τοῦ παροιμιώδους λόγου τοῦ πρὸς τοὺς δύο οὐδ' Ἡρακλῆς, ἀλλ' ἐπανεστῆσαν καὶ πρὸς τοὺς τρεῖς. Καὶ τούτων οὕτως προβάτων, πρῶτον μὲν ὁ θεὸς παρείδεν αὐτούς· καὶ τί ἔπραττον, οὐκ ἐγίνωσκον, ἀλλ' ὡς τοὺς ἰχθύας τοὺς ἔσω τῆς σαγήνης ὄντας καὶ ἀγνοοῦντας, ὅτι πάντες μέλλουσιν ἔλκεσθαι εἰς γῆν, ἐν ὅσῳ ἔως τοῦτο γένηται, ἀλλήλως διώκονται καὶ ἀλίσκονται καὶ φθειρόνται οἱ ἐλάττονες ὑπὸ τῶν μειζοτέρων, οὕτως καὶ οὗτοι. 4. Ὁ μὲν γὰρ δεσπότης κύρ Θωμᾶς παρέπιπτε καὶ ἐπολιόρκει τὰ τοῦ ἀταδέλφου ἄστεα καὶ χώρας, Ζαρνάταν λέγω καὶ τὰ ἕτερα τῆς ἐπιτροπικῆς τοῦ Μελισσηνοῦ 20, τὴν Καλαμάταν καὶ ἄλλα ὅσα εἰς χεῖρας εἶχεν ὁ δεσπότης κύρ Δημήτριος ἐν τῷ Μεσσηνιακῷ κόλπῳ 20· καὶ συνεργὸν εὗρε πρωτοστράτορα τὸν ἄριστον φραγκόπουλον Νικόλαον, τὸν Εὐδαί μονοιωάννην Λέοντα, τὸν μεσάζοντα καὶ τὸν σύγγαμβρον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, καὶ τὸν περιπόθητον γυναικοθεῖον, τὸν μᾶλλον Κυδωνίδην ἢ Τζαμπλάκωνα ὀνομαζόμενον. Ὁ δὲ δεσπότης κύρ Δημήτριος πάλιν τὸ Λεοντάρι καὶ τὰ περίξ αὐτοῦ ἐπολιόρκει καὶ τὴν Ἄκωβαν, ὃς εἰς συνεργοὺς εὗρε καὶ αὐτὸς Γεώργιον τὸν Παλαιολόγον καὶ τινά τούτου ἐξάδελφον καὶ τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ Μπουχάλην Μανουήλ, ὃς ἐμέσασεν κατὰ τοῦ δεσπότης κύρ Θωμᾶ. Καὶ ὁ μὲν παρέλαβε τάχα τὴν Ζαρνάταν, ὁ δεσπότης κύρ Θωμᾶς λέγω, καὶ τὸ Λεῦκτρον καὶ τὸ πολὺ τῆς Μάνης ζυγόν, ἔτι δὲ καὶ τὴν Καλαμάταν. Τοῦ δὲ δεσπότης κύρ Δημητρίου ἐρχομένου ἐμβῆναι ἐν τῷ Λεοντάρει, καὶ μαθὼν τοῦτο ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, δραμῶν ἐπρόλαβε καὶ εἰσῆλθεν ἐν τῷδε τῷ ἄστει· καὶ οὐ τως ὁ δεσπότης κύρ Δημήτριος ἀπέμεινεν ἄπρακτος. Τοῦ δὲ Παλαιολόγου Γεωργίου καὶ τῶν Μπουχαλέων φυγόντων μόνων καὶ ἀπελθόντων σὺν αὐτῷ ἐπαναστρέφοντι εἰς Σπάρτην. 5. Ἔτι δὲ

τὸ κάκιστον καὶ ἀνωφελέστατον τῶν Ἀλβανιτῶν γένος εὐκαιρίαν εὐρόντες τῆς ὑπολήψεως καὶ ἀρπακτικῆς καὶ πλεονεκτικῆς καὶ ἀδίκου αὐτῶν γνώμης ἀρμόδιον, τί οὐκ ἔπραξαν ἢ τί οὐκ εἰργάσαντο καὶ κόν; Ἀπιστοῦντες γὰρ τρεῖς τοῦ σαββάτου ἐκ τοῦ ἑνὸς αὐθέντου πρὸς τὸν ἄλλον ἀπήρχοντο· καὶ ἀντὶ τοῦ εἰπεῖν κώμας ἢ ἄστυα, κάστρας ἔλεγον κατὰ τὴν αὐτῶν γλῶσσαν τὴν βαρβαρίζουσαν καὶ εἰς κεφαλάτικα ἀπήτουν· καὶ οὕτως ποτὲ μὲν πρὸς τὸν ἕνα τῶν δεσποτῶν ἀπήρχοντο, ποτὲ 532 δὲ ἄλλοι αὐτῶν πρὸς τὸν ἕτερον. Διὰ μέσου οὖν αὐτῶν πᾶν τι ἄρα εὐρίσκετο τῶν ἀθλίων τάχα Ῥωμαίων τε καὶ ἐτέρων Ἀλβανιτῶν καὶ συγγενῶν καὶ οἰκείων αὐτῶν πολλάκις διήρπαζον καὶ ἠφάνιζον πάντα. Ἐγένοντο τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα, ὅτι τίς αὐτὰ οὐ θρηνήσειεν; Ἀλλὰ δὴ καὶ αὐτοὶ οἱ Τοῦρκοι οἱ ἐν Κορίνθῳ καὶ ἐν Ἀμύκλῃ 20 καὶ Πάτρα εὐρισκόμενοι, λαβόντες καιρὸν ἐπιτήδειον, τοὺς μὲν ἠχμαλώτιζον, τοὺς δὲ ἀπέκτεινον, τοὺς δ' αὐθέντας καὶ τοὺς ἄρχοντας κατεγέλων, βλέποντες καθ' ἑαυτῶν τὰ ξίφη ὠθοῦντας. 6. Ταύτας δὴ τὰς ἐργασίας ἐννοησάντων ἡμῶν ἐν τῇ Ἀρκαδίᾳ ὄντων, ἔνθα δὴ καὶ ἐπράττοντο τὰ αὐτῶν συμπεράσματα, σὺν ἡμῖν ἦν καὶ ὁ τῆς χρηστῆς ρίζης καρπὸς Νικόλαος Μελισσηνὸς ὁ νέος καὶ ὄρφανός, ὃν ποτε ἔμελλον ὁ δυστυχῆς ἐγὼ γαμβρὸν ποιῆσαί μοι· ὃς ἀναμέσον τῶν δύο αὐθεντῶν καὶ δεσποτῶν κακῶς καὶ αὐτὸς καὶ πικρῶς διέκειτο· ὁ μὲν γὰρ δεσπότης κύρ Δημήτριος ἔπεμπε αὐτὸν πρὸς τὸν δεσπότην κύρ Θωμᾶν, ὁ δὲ πάλιν ὁμοίως ἐποίει, καὶ οὐκ ἔπαυον εἰς πρὸς τὸν ἕτερον πέμπειν αὐτὸν καὶ οὐκ ἂν τὸ ζῆν αὐτῷ ἐδίδουν, ἀλλὰ συναλλήλως αὐτοῖς ἐκράτουν πάντα τὰ ἐκείνου, ἃ ἡ ἱστορία προεδήλωσε, τὰ ἐν τῇ Πελοποννήσῳ· καὶ μᾶλλον ἢ ζωὴ αὐτοῦ ἀναμέσον τῶν τοιούτων σκανδάλων ἐκινδύνευεν, ἡμῶν δὲ βλεπόντων τὰς τοσαύτας μεγάλας ἀκαταστασίας καὶ τὰ αὐτῶν συμπεράσματα σκοπήσαντες, πρὸ τοῦ ἐξελθεῖν κύρ Θωμᾶν τὸν δεσπότην ἐκ τῆς Ἀρκαδίας, ἐξήλθομεν καὶ ἡμεῖς πλάσαντες αἰτίας τινὰς καὶ παρεγενόμεθα εἰς Πίδασον, ἣ νῦν Μεθώνη καλεῖται. Ἀλλὰ δὴ καὶ ὁ χρησῖμος ἄρχων γνώσει τε καὶ πράξει καὶ γένει Γεώργιος ὁ Ῥαούλ, 20ὸ ἐπὶ μητρὸς θεῖος τοῦ, ὃν ἡ ἱστορία ἐδήλωσεν, Νι κολάου τοῦ Μελισσηνοῦ τοῦ καὶ μελλογαμβροῦ μου, καὶ αὐτὸς ἀφείς τὴν αὐθεντίαν καὶ πᾶσαν τὴν αὐτοῦ κτησίν τε καὶ περιουσίαν παρεγένετο καὶ αὐτὸς μεθ' ἡμῶν ἐν τῇ Μεθώνῃ, περὶ τὸ τέλος τοῦ Δεκεμβρίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους. 7. Καὶ καθήμενοι ἀμφοτέρω ἐν τῷ λιμένι ἐκαραδοκοῦμεν καθορῶντες τὸ τῆς τοιαύτης τρικυμίας τέλος, εἰ καὶ ὁ θεὸς μακροθυμήσῃ, ἵνα οἱ ἀσύνετοί ποτε συνήσωσιν καὶ οἱ μωροὶ ποτε φρονήσωσι· καὶ ὁμολογῶντες καὶ εἰρήνην γενέσθαι ἀναμέσον αὐτῶν καὶ τοῦ θεοῦ δεηθῶσι καὶ ἐλεήσει μὲν αὐτοὺς ὡς ἐλεήμων θεός, προστάξῃ δὲ καὶ τὸν δήμιον αὐτοῦ ἀμυρᾶν καὶ ἐάσῃ αὐτοὺς ζῆσαι πλεοναχρόνως. Τόπον γὰρ καὶ τάξιν ἔχει καὶ αὐτὸς πρὸς θεόν, οἷον οἱ αὐτοῦ δήμιοι πρὸς αὐτόν, οἵτινες πληροῦσι μὲν τῷ προστάγματι καὶ τῇ προστάξει αὐτοῦ, εἰσὶ δὲ καὶ μισητοὶ καὶ ἀποτρόπαιοι. 8. Καὶ τούτων δὴ τῶν προρρηθέντων κακῶν κατὰ τῆς 20Πελοποννήσου παντὸς ἀθλίου τόπου γενομένων, ἐλθόντος δὲ καὶ μέρους τῶν 534 Τουρκῶν στρατοῦ ἔξωθεν, κατέδραμον τὸν τόπον ἅπαντα, καὶ ἵνα, ἅπερ κακὰ παρέλιπον οἱ οἰκίτορες καὶ κύριοι καὶ αὐθένται καὶ ἄρχοντες, οὐ 20προαιρέσει, ἀλλ' ἀνδρείᾳ 20, πράξωσιν αὐτοί, καὶ τοῦ μὲν ἑνὸς τῶν δεσποτῶν ἐχθροὶ ὄντες, τοῦ δ' ἄλλου τάχα φίλοι. Ὅν δὴ δεσπότην, τὸν καὶ ἐχθρὸν αὐτῶν κύρ Θωμᾶν, εἰς τὰ περὶ τὸ Λεοντάρην ἐλθόντες εὗρον αὐτὸν καὶ κακῶς ἐδίωξαν καὶ ἀπέκλεισαν αὐτὸν ἐν τῷ ἄστυ· καὶ πολλοὺς τῶν αὐτοῦ ἀπέκτειναν καὶ ἠχμαλώτισαν. Ἐπειτα ἔστησαν τὰς σκηναὺς αὐτῶν πλησίον τοῦ Λεονταρίου καὶ μετ' ὀλίγον ἐξελθόντες ἀπῆλθον εἰς τὰ περὶ τὴν Σπάρτην πρὸς τὸν ἑαυτῶν φίλον δεσπότην κύρ Δημήτριον μετὰ νίκης καὶ πολλοῦ κέρδους ζῶντων τε καὶ ἀνθρώπων. 9. Μόλις οὖν ποτε ἐννοήσαντες οἱ αὐθένται καὶ ἀδελφοὶ τὸ κακὸν τῆς ἑαυτῶν μάχης καὶ συναχθέντες εἰς τὸ Καστρίτζιν ἐποίησαν τάχα ὄρκους εἰρήνης, τοῦ τῆς Λακεδαιμονίας μητροπολίτου, 20ἦτοι τῆς Σπάρτης μετὰ τοῦ

σάκκου αὐτοῦ ἱερουργήσαντος. Καὶ ὅτε ἐν τῇ θείᾳ ἱερουρ γία ἐδείκνυε τὰ ἅγια τῷ λαῷ λέγων μετὰ φόβου θεοῦ καὶ πίστεως προ σέλθατε, ἐν ἐκείνῳ τῷ καιρῷ προσῆλθον οἱ αὐθένται καὶ ἀδελφοὶ καὶ ὤμοσαν, 20ΐνα τὴν εἰρήνην φυλάξωσιν. Ἔμεινεν μὲν, ὡς ἠκού σαμεν, ὁ δεσπότης κύρ Δημήτριος ἐν τοῖς συμφωνημένοις μέχρι τινός καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς εἰς οὐδὲν τοὺς ὄρκους ἐλογίσατο καὶ καινὰς μάχας καὶ σκάν δαλα ἐποίησεν. Ὡ τῆς ἀνοχῆς καὶ μακροθυμίας σου, Χριστέ βασιλεῦ, καὶ εἰς αὐτὸν καὶ τοὺς αἰτίους! Καὶ ἤρξαντο ἔτι τὰ κακὰ πάλιν τῶν χθὲς τοιούτων φρικτῶν ὄρκων ἀθετησάντων· καὶ ἔπραττεν ἕκαστος αὐτῶν κατὰ τοῦ ἑτέρου, ὄση δύναμις, ἐλπίζοντες ὁ μὲν εἰς τὴν φιλίαν τοῦ ἀμηρᾶ καὶ βοήθειαν, καὶ τὴν ἀδικίαν 20ἐνθυμούμενος, ἦν ἡδικήθη 20ὕπὸ 20 τῶν ὑποχειρίων αὐτοῦ, ὁ δὲ εἰς τὴν ἐπιορκίαν τοῦ ἄλλου καὶ εἰς τὸ κατὰ ἀσεβῶν τάχα μάχεσθαι. 10. Τούτων οὖν οὕτως κακῶς πραττομένων παρηλθεν ὁ χειμῶν τοῦ #22 ξη-ου ἔτους· καὶ ἰδοὺ τοῦ αὐτοῦ ἔτους μαΐῳ μηνὶ ὁ ἀμηρᾶς ἐξῆλθε κατ' ἀμφοτέρων. Καὶ παραγενομένου αὐτοῦ ἐξ ὀρθοῦ εἰς τὴν Σπάρτην, ἐπεὶ ἐκεῖ εὐρίσκετο ὁ δεσπότης κύρ Δημήτριος διὰ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ καὶ ἐχθρὸν εἶναι ἐν Καλαμάτα, καὶ ἐπολιόρκει τὴν Μαντίνειαν καὶ 20πᾶν τι ἕτερον τῆς ἐπιτροπικῆς τοῦ Μελισσηνοῦ Νικο λάου, ὃ ἤρχετο παρὰ τοῦ δεσπότης κύρ Δημητρίου ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Μεσσηνιακοῦ Κόλπου· καὶ μέγα κα κὸν ἦν. Τοῦ δὲ ἀμηρᾶ φθάσαντος ἐν τῇ Σπάρτῃ, κατῆλθε αὐτοθε λῶσ ὁ δεσπότης κύρ Δημήτριος καὶ ἐδουλώθη αὐτῷ. Καὶ οὕτως ὁ ἀμη ρᾶς παρέλαβε καὶ αὐτὸν καὶ τὴν Σπάρτην καί, τῷ δεσπότη φυλακὴν πε ριθεῖς, εἶπεν αὐτῷ. Ὡ δέσποτα, ἐπεὶ οὕτως συνέβη σοι τὰ πράγματα, τὸν τόπον τοῦτον ἄρχεσθαι ὑπὸ σοῦ ἀδύνατον. Ὅμως ἐπεὶ πατέρα σε ἐστήσαμεν ἔχειν καὶ τὸ κοράσιόν σου λαβεῖν ἡμᾶς εἰς γυναῖκα, τὸν τό πον τοῦτον δὸς ἡμῖν, σὺ δὲ καὶ τὸ κοράσιόν σου ἔλθατε σὺν ἡμῖν· καὶ 536 χαρίσομεν ὑμῖν ἕτερον τόπον πρὸς σιτηρέσιον ὑμῶν καὶ ζωάρκειαν· ὅς γε στέρξας καὶ ἀκουσίως. 11. τελειώσας δὲ τὰ τοῦ γάμου καὶ τῶν ἐτέρων πραγμάτων, ὁ ἀμηρᾶς μετὰ τοῦ δεσπότης ὁμιλήσας τὰ παντοῖα διώρθωσεν, ὡς ἐβούλετο. Καὶ ἐξαπέστειλαν ἄρ χοντάς τινας Τούρκους καὶ Χριστιανούς ἐν τῇ Μονεμβασίᾳ, ἵνα τὴν σύ ζυγον καὶ βασίλισσαν καὶ τὴν τούτου θυγατέρα καὶ ἀμήρισσαν λάβω σιν, ἐκεῖσε γὰρ αὐταὶ ὑπῆρχον διὰ τὸ ἰσχυρὸν καὶ ἀδιάσει στον εἶναι τὸ φρούριον, ἀλλὰ δὴ καὶ τὸ φρούριον παραδώ σωσιν. Ὡν τὸ μὲν ἐγένετο, ἤγουν διὰ τὰς γυναῖκας, ἐξῆλθον γὰρ καὶ παρεγένοντο ἐκουσίως, ἔνθα ἦσαν ὁ τε ἀμηρᾶς καὶ ὁ δεσπότης· τὸ δὲ λαβεῖν τὸ ἄστν, οἱ Μονεμβασιῶται, ὡς πάντοτε ἔκπαλαι ἦσαν τὰ αὐ τῶν κατορθώματα ἄξια διηγῆσεως, οὕτω καὶ τότε ἐκ νέου ἐποίησαν καὶ οὐκ ἠνέσχον το παραδῶσαι αὐτό. Ὅμοίως καί, ὅς ἡγεμονεύων ἐκεῖσε εὐρίσκετο, Μανουὴλ Παλαιολόγος Συναινῶν τὰς καλὰς γνώμας τῶν πολιτῶν, οὐκ ἤθελον λοιπὸν ἀκοῦσαι, ὡς τὴν πατρίδα εἰς χεῖρας τῶν ἀσεβῶν παραδῶσωσιν, ἀλλὰ τοὺς ἀποσταθέντας ἄρχοντας τοῦ δεσπότης καὶ τοῦ ἀμηρᾶ καὶ τοὺς συνελθόντας αὐτοῖς ἐτέρους στρατιώτας τοῦ λαβεῖν τὸ φρούριον κακῶς ἀπεδιώξαν. Καὶ ταύτην τὴν ἀπολογίαν αὐτοῖς ἔδωσαν· Εἶπατε ταῦτα τῷ ἀμηρᾶ, ὅτι πᾶν ἄστν καὶ φρούριον κτισθὲν μετὰ μηχανῆς καὶ τέχνης ἀνθρωπίνης καὶ διορθωθὲν καὶ ασφαλισθὲν, πάλιν μὲν οἱ ἄνθρωποι οἱ ἐντὸς αὐτοῦ ἐξουσίαν ἔχουσιν. Ἡ δὲ ἡμετέρα πατρὶς καὶ χώρα οὐχ οὕτως ὑπάρχει, ἀλλ' ἡ φύσις αὐτὴ ἐφιλοδώρησε καὶ ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ τῆς τόπου κρημνότητος τὴν ἰσχὺν καὶ ἀσφάλειαν ἔχει. Καὶ ὅταν θέλησις καὶ βουλή ἐστὶ τῷ Κυρίῳ ἄνωθεν, τὸ θέλημα αὐτοῦ γίνεται καὶ οὐ δυνάμεθα ἀντιλέγειν τι καί, οἷς βούλεται, χαρίσεται· ἡμεῖς δὲ οὐδεμίαν ἐξουσίαν ἔχομεν τὰ πα ρὰ θεοῦ κτισθέντα ὀρίζειν καὶ χαρίζειν. Ἀπαγγελαμένης οὖν τῆς τοιαύτης ἀπολο γίας τῷ ἀμηρᾶ καὶ ἀκούσας ἐκεῖνος, ἐθαύμασε καὶ τοὺς Μονεμβασιώτας πλεῖστα ὡς φρονίμους ἐπήνεσε. Κρατήσαντες οὖν τὸ ἄστν δεδώκασιν αὐτὸ τὸ δεσπότη κύρ Θωμᾶ, μετὰ ταῦτα καὶ αὐτὸς τάχα τῷ πάπα. 12. Διὸ οὐκ ἐγκαταλείψομεν τοῦ εἰπεῖν, ἐπεὶ ἔδοξέ μοι διηγηθῆναι τὰ ὅσα, τι μάς τε καὶ προνόμια μεγάλα, διὰ τὴν τοῦ ἄστεος

καλλονήν καὶ τῶν πολιτῶν ἀρετὰς οἱ βασιλεῖς κατὰ διαδοχὴν τὴν ἀγίαν ἐκκλησίαν αὐτῶν καὶ αὐτοὺς τοὺς πολίτας τοὺς τοῦ περιωνύμου φρουρίου ἐτίμησαν καὶ δωρεὰς μεγίστας ἐδωρήσαντο αὐτοῖς. Καὶ τοῦ μὲν ἄστεως τὸ ὄνομα ὄντως τὴν κλῆσιν εἶχεν, ὅτι τοῖς βουλομένοις εἰσελθεῖν ἀληθῶς μίαν παρέχει τὴν εἴσοδον, καὶ οὐ μετὰ μηχανῆς καὶ τέχνης ἀνθρωπίνης, ὡς εἶπομεν, ἀλλ' αὐτὴ ἡ φύσις τὸ ἄστρῳ ἐστόλισε. Καὶ ἀδύνατον ἦν εὐρεθῆναι κατὰ πᾶσαν τὴν ὑφήλιον ἕτερον φρούριον τοιοῦτως ἀδιάσειστον καὶ ἀπολέμητον· καὶ ἀνενόητον ἐκ πάσης μηχανῆς πολεμικῆς ὡς τοῦτο, εὐρεθῆναι ἀδύνατον. Καὶ τὰ μὲν τοῦ ἄστεως βρα χεολόγως εἰρήκαμεν, τῶν δὲ ἀρχόντων καὶ πολιτῶν καὶ τοῦ δήμου τὰς ἀρετὰς καὶ ἂν 538 δρεῖας διηγησώμεθα. Οἱ ἐν γῆ καὶ ἐν θαλάσῃ εἰς πάντα ἀγαθοὶ εἰσι καὶ ἐπιτηδειότατοι, ἐν τῇ θαλάσῃ μὲν ἱκανόπλοιοί τε καὶ θαλαττουργοί, καὶ νῆας ἐμπορικὰς πλείστας ἔχοντες, καὶ κυβερνήται καὶ ναύκληροι ἄριστοι οὐ μόνον ἐν ταῖς ναυσὶν αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὸν στόλον τὸν βασιλικὸν κυβερνῆται οὐκ ὀλίγοι ἐξ αὐτῶν εἰσιν· ἐν δὲ τῇ χέρσῳ ὁμοίως ἐν τῷ ἵππευεῖν καὶ ἀκοντίζειν στρατιῶται ἀγαθώτατοι καὶ πεζοὶ ἂν δρικότατοι καὶ δοκιμώτατοι. Οἱ δὲ ἄρχοντες αὐτῶν πάλιν συνετοὶ καὶ σοφοὶ καὶ ἔντιμοι, ξενίζοντες τοὺς τυχόντας καὶ παραμυθοῦντες. Καὶ πρὸ πάντων, τὴν πίστιν καὶ εὐνοίαν ἦν ἐφύλαττον ἐκπάλαι καὶ ἕως τοῦ νῦν εἰς θεὸν καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν Ῥωμαίων, διὰ ταύτας μὲν τὰς τοιαύτας χάριτας καὶ ἀρετὰς καὶ εἰς τοὺς βασιλεῖς εὐνοίαν καὶ πίστιν, ἐν διαφόροις καιροῖς διαφόρως οἱ κρατοῦντες ἄνακτες ἐτίμησαν καὶ εἰς μεγάλα προνόμια τὴν ἀγίαν ἐκκλησίαν αὐτῶν ἀνεβίβασαν. Καὶ πρῶτον μὲν τοῦτο τὸ περιώνυμον καὶ ὑπερνεφελὲς φρούριον, ἐπισκοπὴ οὕσα τῆς Κορίνθου μητροπόλεως καί, δι' ἃς εἶπομεν ἀρετὰς τῶν πολιτῶν καὶ χάριτας τοῦ ἄστεως, ὁ ἀείμνηστος βασιλεὺς καὶ μάρτυς Μαυρίκιος ὁ καὶ Τιβέριος εἰς μητρόπολιν ἀνεβίβασεν καὶ τριακοστὸν τέταρτον τὸν θρόνον ἔταξεν ἐπὶ ἔτους, #22 ρα-ου, ἰνδικτιῶνος δεκάτης πρώτης καὶ ἕτερα προνόμια περὶ ἐλευθερίας τῆς πόλεως ἐδωρήσατο. Ἐπακολουθῶν δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς κύρ Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς καὶ ἕτεροι ταῦτα ἀνεβίβασαν καὶ ἐβεβαίωσαν. Ἐπειτα καὶ ὁ ἀείμνηστος βασιλεὺς ὁ γέρων Ἀνδρόνικος ὁ Παλαιολόγος ὕστερον ἐπὶ ἔτους #22 ω-οὐ ἰνδικτιῶνος πέμπτης διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ σοφίαν τοῦ τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας τότε προεδρεύοντος κύρ Νικολάου, ζήλω θεῖω κινήθεις ὅδε ὁ βασιλεὺς ἔνεκεν τοῦ προεδρεύοντος καὶ τῆς τῶν πολιτῶν πίστεως καὶ εὐνοίας, ἦν εἶχον πρὸς αὐτόν, ἐκ τριακοστοῦ τετάρτου θρόνου εἰς δέκατον ἀνεβίβασεν οἰκείω αὐτοκρατορικῶ κελεύσματι καὶ ψήφῳ συνοδικῶ· καὶ ἕτερα πολλὰ προνόμια τῇ αὐτῇ ἀγίᾳ ἐκκλησίᾳ ἐχαρίσατο. Καὶ ταῦτα πάντα τὰ ἴχνη τοῦ πάππου ἐπακολουθῶν καὶ βεβαιῶνων ὁ βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ ὁ νέος Ἀνδρόνικος τὸν κάτωθεν χρυσόβουλλον τῇ αὐτῇ πολιτείᾳ ἐχαρίσατο, ἀνα νεώνων μὲν καὶ βεβαιῶνων τὰ παλαιὰ καὶ ἐκ νέου καὶ αὐτὸς τούτοις καὶ τῇ ἀγίᾳ ἐκκλησίᾳ αὐτῶν ἐφιλοδώρησε. Καὶ ταῦτα πάντα μὲν ἐγὼ ἐν τῷ σεκρέτῳ τῷ βασιλικῷ εἶδον καὶ πολλάκις ἀνέγνωκα, τὸ δὲ παρὸν χρυσόβουλλον εἰς χεῖράς μοι μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν ἔτυχον ἔχειν. Τὰ νῦν δέ, ὡς προεῖπον, καλῶς μοι ἐφάνη ἐν τῷ ἡμετέρῳ βιβλίῳ καὶ ἔργῳ καὶ ταῦτα εὐρίσκεσθαι, ἵνα τὰς εὐεργεσίας γινώσκωμεν, ἃς οἱ Μονεμβασιῶται εἶχον παρὰ τῶν βασιλέων διὰ τὰς καλοκαγαθίας καὶ ἀρετὰς αὐτῶν, ἵνα οὐκ εἰς λήθην διὰ τὸν χρόνον γενήσονται, ὅπως καὶ ἀκροαταὶ καὶ ἕτεροι μιμηταὶ καὶ ζηλωταὶ καλῶν ἔργων ἔσονται.

Τῆς πολιτείας Μονεμβασιωτῶν προνόμια

XVII. Ἐπεὶ οἱ Μονεμβασιῶται οἱ τε ἀπὸ τῆς θεοσώστου πόλεως Μονεμβασιάς καὶ ἀπὸ τῶν Πηγῶν εὐρισκόμενοι καὶ κατοικοῦντες ἀρτίως εἰς τὴν θεοδόξαστον καὶ θεοφύλακτον καὶ θεομεγάλυντον Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ δὴ καὶ εἰς ἄλλας

πόλεις καὶ χώρας τῆς βασιλείας μου εἰσὶν ἀποτεταγμένοι διὰ χρυσοβούλλων καὶ προσταγμάτων τῶν ἁγίων καὶ ἀοιδίμων καὶ μακαρίων μου ἀυθέντων καὶ βασιλέων, τοῦ τε πατρός, πάππου καὶ προπάππου τῆς βασιλείας μου, ἵνα, ἐφ' αἷς ἂν ποιῶσι πραγματείας εἰς τὴν θεοδοξαστον Κωνσταντινούπολιν, τὴν Σηλυμβρίαν, τὴν Ἑρακλείαν, τὸ Ῥαιδεστόν, τὴν Καλλιούπολιν καὶ τὰς ἄλλας τῆς Μακεδονίας πόλεις, καὶ δίδωσι χάριν κομερκίου 540 εἰς ποσότητα νομισμάτων ἑκατὸν νομίσματα δύο, εἰς δὲ τοὺς λοιποὺς πάντας τὸ πους καὶ χώρας καὶ σκάλας τῆς βασιλείας μου διαμένωσιν ἀνώτεροι ἀπαιτήσεως κομερκίου παντελῶς, διατηρῶνται δὲ καί, ἔνθα ἂν εὐρίσκωνται καὶ κατοικῶσιν ἀνενόχλητοι καὶ ἀπὸ πασῶν ἄλλων δώσεων καὶ ἀπαιτήσεων, παρεκάλεσαν δέ, ἵνα τύχῃσι καὶ ἐκ νέου εὐεργεσίας ἰδίας παρὰ τῆς βασιλείας μου, δι' ἣν ἔχει αὕτη τῆ χάριτι ἔφεσιν καὶ ὄρεξιν τοῦ εὐεργετεῖν πάντας τοὺς εἰς αὐτὴν ἀναφερομένους πιστοὺς καὶ εὐπολὴ πτους, προστάσει καὶ διορίζεται ἤδη ἡ βασιλεία μου ἀπολύουσα τὸν παρόντα χρυσοβούλλον λόγον αὐτοῖς, ἵνα πάντες οἱ Μονεμβασιῶται, οἳ τε ἐν τῇ θεοσώστῳ πόλει Μονεμβασίας κατοικοῦντες, ἀλλὰ δὴ ἐκ καὶ τῶν Πηγῶν κἂν ὅπου ἄρα εὐρίσκωνται καὶ κατοικῶσιν εἷς τε τὴν θεοδοξαστον Κωνσταντινούπολιν ἢ τε καὶ ἀλλαχοῦ, ἀπολαύωσι μὲν τῆς, ἣς εἶχον προτέρας ἐξουσίας καὶ δεφενδεύσεως διὰ τῶν ῥηθέντων χρυσοβούλλων καὶ προσταγμάτων ὧν εἶχον οἱ ἀπὸ τῶν Πηγῶν ῥηθέντες Μονεμβασιῶται. Κατεπίκεινα δὲ τοιαύτης ἐξουσίας εὐεργετεῖ ἡ βασιλεία μου αὐτοὺς κοινῶς ὅλους τοὺς Μονεμβασιῶτας, τοὺς τε ἐκ τῶν Πηγῶν καὶ τοὺς ἐκ Μονεμβασίας, ἵνα, ἐφ' αἷς ἂν ποιῶσι πραγματείας, δίδωσιν εἰς τὸ κομμέρκιον τῆς θεοδοξαστου Κωνσταντινουπόλεως ὑπὲρ ἐκβολῆς ποσότητος νομισμάτων ἑκατὸν νομίσματα ἓν καὶ ὑπὲρ ἐκβολῆς ἀγορᾶς ἐτέρας πραγματείας ποσότητος νομισμάτων ἑκατὸν νομίσματα ἓν, εἴτε δηλονότι διὰ σίτου ἐν τῷ προφορίῳ καὶ ἀλλαχοῦ, ἔνθα βούλονται, εἴτε διὰ οἴνου, ἐὰν ἐξ οἰασδήπο τε χώρας διακομίσωσι ταῦτα, ἢ διὰ προσφαγίων παστῶν ἢ τομαρίων ἢ πετζίων ἢ πανίου ἢ λινοκόκκου ἢ τζοχαρικῆς ἢ τετραπόδων ἢ ἐτέρων εἰδῶν, ὧν ἂν βούλωνται, μηδ' ὅλως παρὰ μηδενὸς κωλυόμενοι ἐπὶ ταῖς διαπράξεσι τῶν τοιούτων πραγματειῶν αὐτῶν, ἢ καθελκόμενοι εἰς ἀπαιτήσεις καμπανιστικοῦ, μεσιτικοῦ, ζυγαστικοῦ, μετρητικοῦ, μετριάτικοῦ, παχιατικοῦ, γομαριατικοῦ, ὄψωνίου, σκαλιατικοῦ, βιγλιατικοῦ, δεκατίας, ἀλιευτικῆς τετραμοιρίας, ξυλαχύρου, ὄρεινης τῆς ἐνιαδός (+) ὡς τὰς εἰς αὐτοὺς (+) περὶ αὐτὴν ἀπάσας σκάλας, ἀλλὰ δὴ καστροκτισίας, κατεργοκτισίας, μαγειρίας, ἀντιναύλου, ἐξωπρασίας, κοσμιατικοῦ, καπηλιατικοῦ, μηνυατικοῦ, ἐργαστηριατικοῦ, μεταξιατικοῦ, τῆς ἀπαιτήσεως τοῦ πανίου τοῦ ἐν τῷ φόρῳ πωλουμένου, ἔτι δὲ καὶ τοῦ κεφαλαίου τοῦ σιταρίου τοῦ εἰσαποταχθέντος ἀπαιτεῖσθαι ἀπὸ τῶν караβίων ἢ ἐτέρου τινὸς κεφαλαίου τῶν νῦν ἐνεργουμένων ἢ καὶ εἰς τὸ ἐξῆς μελλόντων ἐπινοηθῆσθαι, ἀλλὰ διατηρῶνται ἀπάντων τούτων ἀνενόχλητοι καὶ ἀδιάσειστοι παντελῶς. Ὡσαύτως οὐδὲ οἱ πωλοῦντες πρὸς αὐτοὺς ἢ ἐξωνούμενοι ἀπὸ τῶν πραγματειῶν αὐτῶν, εἴτε ζῶα εἰσὶν εἴτε γεννηματικά εἶδη ἢ καὶ ἄλλο τι, ἢ ἐν τῇ θεοδοξαστῳ Κωνσταντινουπόλει ἢ ἐν ἐτέροις τόποις τῆς βασιλείας μου ἀπαιτοῦνται χάριν κομμερκίου ἔνε κεν δηλονότι τῆς δεφενδεύσεως τῶν τοιούτων Μονεμβασιωτῶν. Ἔσται δέ, καὶ ὅταν διακομίζωσι διὰ караβίων τὰς τούτων πραγματείας εἴτε ἀπὸ τῆς ἄνω θαλάσσης, εἴτε ἀπὸ τῆς κάτω εἴτε ἀπὸ τῆς θεομεγαλύντου Κωνσταντινουπόλεως κόλπων, εἴτε σῖτος ἔνι εἴτε οἶνος εἴτε ἕτερόν τι εἶδος, ἰσάζονται μὲν οἱ δηλωθέντες Μονεμβασιῶται ἐν τῷ κομμερκίῳ τῆς θεοφυλάκτου Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἵνα δίδωσιν, ὅσον ἀνωτέρω διορίζεται ἡ βασιλεία μου· οἱ δὲ ἔχοντες τὰ καράβια διαμένωσιν ἀνενόχλητοι χάριν τῶν τοιούτων πραγματειῶν αὐτῶν, μήτε τετραμοιρίαν ἢ ἄλλην ἀπαίτησίν τινα χάριν τῆς τοιούτων ἐξουσίας παρὰ τινος ἀπαιτούμενοι. Ἐὰν δὲ διέρχωνται μετὰ πραγματειῶν

αὐτῶν, ἢ ἀπὸ δύσεως εἰς ἀνατολήν ἢ ἀπὸ ἀνατολῆς εἰς δύσιν ἢ ἀπὸ μέρους τῆς Ζαγοράς διαβιβάζοντες ζῶα ἢ ἄλλο τι, εἴτε εἰς τὴν Σωζόπολιν ἢ εἰς τὴν Ἀγαθόπολιν ἢ εἰς τὴν Μιδίαν καὶ τὰς λοιπὰς χώρας τῆς βασιλείας μου, ὀφείλωσι διατηρεῖσθαι ἀνε 542 νόχλητοι καὶ ἀδιάσειστοι παντελῶς ἀπὸ τε τῆς ἀπαιτήσεως τοῦ κομμερκίου, τοῦ δια 542 βατικῆ καὶ τοῦ ποριατικῆ παρά τε τῶν κατὰ καιροὺς εὐρισκομένων εἰς κεφαλὴν τῶν εἰρημένων κάστρων καὶ παρὰ τῶν ἐκεῖσε τὰ δημόσια διενεργούντων, ἐφ' αἷς δ' ἂν ποιῶσι πραγματεῖαις ἐν ἑτέροις τόποις τῆς βασιλείας μου γεννηματικαῖς τε καὶ λοιπαῖς, εἴτε κατὰ ἀνατολήν εἴτε κατὰ δύσιν, εἴτε ἐν νήσοις εἴτε κατ' ἤπειρον, ἐν τε κάστροις καὶ πανηγύρεσιν, εἴτε ἐν ἄλλοις τόποις. Ἔτι δὲ καὶ εἰς τὰς τῆς Πελοποννήσου ἀπάσας χώρας καὶ κάστρα τῆς βασιλείας μου γινομένης πανηγύρεις ὀφείλωσι διατηρεῖσθαι μὲν καὶ ἀπὸ τῶν κεφαλαίων πάντων ἀνώτεροι, διατηρεῖσθαι δὲ καὶ παντελῶς ἀνενόχλητοι καὶ χάριν δώσεως κομμερκίου, μηδὲ ἔνεκεν ποριατικῆ διδόντες τὸ τυχόν. Ὅθεν ὀφείλωσι διατηρεῖν αὐτοὺς εἰς τὴν τοιαύτην ἀνενόχλησιν καὶ δεφένδουσιν οἱ εἷς τε τὸ κομμέρκιον τῆς θεομεγαλύντου Κωνσταντινουπόλεως καὶ οἱ εἰς τὰς ἄλλας πάσας σκάλας καὶ χώρας καὶ κάστρα τῆς βασιλείας μου ἐνοχοποιούμενοι κατὰ καιροὺς, ἀλλὰ δὴ καὶ πάντες, ὅσοι ἐπικρατῶσι κτήματα ἢ ζευγαλατεῖα ἢ κάστρα ὀρισμῶ τῆς βασιλείας μου, εἴτε τῆς περιποθήτου μου Αὐγούστης εἰσὶν οὗτοι, εἴτε τοῦ ἐρασμιωτάτου μου υἱοῦ τῆς βασιλείας μου βασιλέως, εἴτε τῶν προσγενῶν ἀρχόντων τῆς βασιλείας μου καὶ τῶν λοιπῶν ἀρχόντων καὶ ἀρχοντοπούλων αὐτῆς, οὐδὲ αὐτοὶ ὀφείλωσι χάριν μαγειρίας ἢ ὀψωνίου ἢ ἄλλου τινὸς ζητήματος ἀπαιτεῖν τι ἐξ αὐτῶν ἢ ἄλλο τι ἐπάγειν αὐτοῖς ἐπιτίμιον καὶ ἐπιβλαβές. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ κατὰ καιρὸν μέλλοντες ἔχειν τὴν ἐνοχὴν τῆς θεοδοξάστου Κωνσταντινουπόλεως ἀφέξονται τελείως τοῦ ἐπάγειν ἐπήρειαν αὐτοῖς καὶ ἀπαίτησιν τὴν τυχούσαν ἢ ὀψωνίου ἢ μαγειρίας, ἢ συγκαταλέγειν αὐτοὺς τοῖς λοιποῖς ἐποίκοις ταύτης ἐπὶ τὰς κατὰ καιροὺς γινομένης κοινοφελείας ἴσως χρείας συγκροτήσεσιν, ἢ ἰδίως ὅπως ἀπαιτεῖν τούτους τῆς τοιαύτης συγκροτήσεως ἔνεκα· ἀλλ' οὐδὲ εἰς ἃς ἔχουσιν οὗτοι ὑποθέσεις, ἢ μετ' ἀλλήλων ἢ μεθ' ἑτέρων τινῶν, κριθήσονται παρ' αὐτῶν, ἀλλ' ἐν τῷ σεκρέτῳ τῆς βασιλείας μου. Τῇ γοῦν ἰσχύϊ καὶ δυνάμει τοῦ παρόντος χρυσοβούλλου λόγου τῆς βασιλείας μου τὰ κατὰ μέρος περὶ αὐτῆς διορίζεται, ἀπολαύσονται ταύτης κατὰ τὸ ἴσον καὶ ὅμοιον τρόπον καὶ οἱ ἐξ ὀσφύος παῖδες καὶ ἀπόγονοι τούτων, μέχρι ἂν ἢ τοῦ γένους αὐτῶν διαρκῆ σειρά. Εἰς γὰρ τὴν περὶ τούτων ἀπάντων βεβαίωσιν ἀσφαλείας ἐγένετο καὶ ἐπεβραβεύθη καὶ ἐπιχορηγήθη αὐτοῖς ὁ παρὼν χρυσοβούλλος λόγος τῆς βασιλείας μου, ἀπολυθεὶς κατὰ μῆνα Νοέμβριον τῆς ἐνισταμένης ἰνδικτιῶνος ιε-ης, ὠκεου ἔτους, ἐν ᾧ καὶ τὸ ἡμέτερον εὐσεβὲς καὶ θεοπρόβλητον ὑπεσημήνατο κράτος. Ἀνδρόνικος ἐν Χριστῷ τῷ θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων, Δούκας Ἄγγελος Κομνηνὸς ὁ Παλαιολόγος. Τὸ παρὸν ἴσον ἀντιβληθὲν καὶ εὐρεθὲν κατὰ πάντα ἰσάζον τῷ πρωτοτύπῳ, καὶ ἐγράφη δι' ἀσφάλειαν.

xviii. λοιπὸν κρατοῦντος τοῦ δεσπότη κυρ Θωμᾶ τὴν Μονεμβασίαν παρὰ τῶν Μονεμβασιώτων αὐτῷ δεδομένην, ὁ ἀμνηρᾶς τὴν μὲν βασιλίσαν καὶ τὴν αὐτῆς θυγατέρα, τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, οἰκονομήσας ἔστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν μετὰ τινῶν αὐτοῦ καὶ τῶν αὐτῆς, τὸν δὲ δεσπότην εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ. 2. Ἐλθόντος οὖν τοῦ ἀμνηρᾶ ἐν τῇ Βορδονίᾳ, οἱ ἐκεῖσε γενναῖοι ἄρχοντες φοβηθέντες ἔφυγον ἀφέντες αὐτήν. Οἱ δὲ ἐν τῷ Καστρίτζι τὰ χα μέχρι τινὸς ἀντισταθέντες καὶ πολεμήσαντες, τέλος προσεκύνησαν 544 20 μετὰ συνηβάσεως, ἵνα μὴ ἀθετήσῃ τὰ ἑαυτῶν ἦθη καὶ νόμιμα· ὅς ὑπὲρ ταῦτα καὶ ἄλλας πλείστας χάριτας αὐτοῖς ἐπηγγείλατο. Καὶ κατελθόντες στεφθῆναι ὑπὲρ τῶν ἀνδραγαθημάτων αὐτῶν κατ' ἔθος, οὓς μὲν αὐτῶν ἐκαρτόμησεν, οὓς δὲ ὀβελοῖς ἀπέκτεινε, τὸν δὲ Προϊνοκοκκᾶν λεπίσας ἐτελείωσεν· ἄξιον τέλος τῶν ἐργασιῶν καὶ πράξεων ἀπέλαυσαν. 3. Ἐλθόντος δ'

αὐτοῦ δὴ τοῦ ἀμηρᾶ καὶ εἰς τὰ περὶ τὸ Λεοντάριν καὶ εὐρών αὐτὸ ἔρημον ἀνθρώπων, παρέλαβεν αὐτὸ διὰ τὸ τοὺς ἀνθρώπους φυγεῖν. Ἐν δὲ τῷ Γαρδίκι ὡς ἰσχυρότερον αὐτοῦ εἰσῆλθον φυλαχθῆναι· ἔνθα πάλιν ὁ ἀμηρᾶς παρεγένετο πολιορκῶν καὶ αὐτὸ μέχρι τινός. Τέλος δὲ ἐδουλώθησαν 20 μετὰ συνθήκης καὶ ὄρκου ἐπαγγειλάμενος αὐτοῖς, ἵνα μηδένα αὐτῶν ἐνοχλήσῃ ἢ θανατώσῃ ἢ αἰχμαλωτίσῃ· αὐτὸς δὲ τοὺς ὄρκους ἀθετήσας καὶ τῇ μνησικακίᾳ καὶ ὀργῇ κινούμενος ἔν τινι πεδίῳ μικρῷ συναΐξας αὐτούς, πάντας δεσμεύσας, παρανάλωμα μαχαίρας σὺν γυναιξὶ καὶ παισὶ πεποίηκε. 4. Τοιουτοτρόπως καὶ οἱ ποτε προεστοὶ αὐτῶν οἱ Μπουχαλαῖοι ἔπαθον ἂν, εἰ μὴ ἔφθασεν ὁ μπερλεμπές Μαχουμούτης· ἐξεζήτησεν αὐτούς διὰ τὸ τὴν γυναῖκα Μανουῆλ Μπουχάλη δυσεξαδέλφην εἶναι αὐτοῦ. Οἱ καὶ κακὰ ἀνταπέδωκαν αὐτῷ ἀντὶ τούτων· δούς γὰρ αὐτοῖς ἀνθρώπους, ἵνα μετὰ ἀνέσεως καὶ ἀναπαύσεως ἀπέρχωνται τὴν ὁδὸν τὴν φέρουσαν εἰς τὸν ἔξω τόπον, διερχόμενοι περὶ τὸν Ποντικόν, εὐρόντες πλεύσιμον καὶ δολίως ἀποκτείναντες τοὺς ἀπαγόντας αὐτούς ἀνθρώπους τοῦ μπερ λαμπέη καὶ ἐμβάντες εἰς τὸ πλεύσιμον, ἔφυγον εἰς Κέρκυραν κάκειθεν πάλιν εἰς Νεάπολιν· καὶ αὐτοὶ μὲν ἠλευθερώθησαν τῆς δουλείας ὅπως οὐδέποτε. 5. Ὁ δὲ πενθερὸς μὲν Μανουῆλ τοῦ Μπουχάλη, Γεώργιος ὁ Παλαιολόγος, πρωτεξάδελφος δέ, ὡς προεδηλώσαμεν τῆς μητρὸς τοῦ μπερλεμπέη, βληθεὶς εἰς σίδηρα ἦγετο. Αὐτὸς γάρ, ὡς προείπομεν, φυγὼν ἐκ τοῦ Λεονταρίου μετὰ καὶ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ ἀπῆλθεν εἰς τὴν Σπάρτην εἰς δουλωσύνην τοῦ δεσπότη κυρ Δημητρίου· πολέμου δὲ γεγονότος περὶ τὴν Βορδονίαν καὶ τὴν Τρίπην, κακῶς τρωθεὶς ἐάλω· καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν δέ σμιον πρὸς τὸν ποτε αὐθέντην αὐτοῦ τὸν δεσπότην κυρ Θωμᾶν. Ὡς δὲ ἰάθη ἀπὸ τοῦ τραύματος, περιορισμένου δὲ ὄντος καὶ φυλαττομένου ὅπως οὐδέποτε περὶ τὸ Δυρράχιον, ἀπατήσας τοὺς φυλάσσοντας ἔφυγε καὶ πάλιν προσέρχεται τῷ δεσπότη κυρ Δημητρίῳ· καὶ ἐν τῷ Ναυπλίῳ τὸν πλεῖον καιρὸν διέτριβε διὰ τὸ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ παιδιά ὑπάρχειν ἐν τοῖς τῶν Ἑνετῶν. 546

χιχ. Τοῦ οὖν ἀμηρᾶ δουλώσαντος, ὡς δεδηλώκαμεν τὸ Λεοντάριν καὶ τὰ περὶ αὐτό, ἔτι δὲ καὶ τὸν Ἅγιον Γεώργιον, ταῦτα γὰρ ἰδὼν ὁ Κροκόντυλος ἢ μάλλον εἰπεῖν Κροκόδειλος οἰκειότερον, προσεκύνησε καὶ αὐτὸς τὸν ἀμηρᾶν, τὸ δὲ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου κάστρον καὶ τοὺς δύο υἱοὺς αὐτοῦ δέδωκεν αὐτῷ. Αὐτὸς δὲ ἔλαβε χάριν τούτων τὸ ἐλῶν ἢ μάλ' ὅσον εἰπεῖν τὸ ἡλί καὶ τὰ ἐξῆς, τοῦτ' ἔστι θεέ μου, θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες, ὡς εἰπεῖν μάλλον ἵνα τί μὴ καὶ αὐτὸν ἐγκατέλιπες τῶν προλεχθέντων κακῶν πρωτεργάτην. 2. Τούτων οὖν ἐκεῖσε γινομένων, ὁ δεσπότης κυρ Θωμᾶς ἀφείκε τὴν Καλαμάταν καὶ περάσας εἰς τὰ περὶ τὴν Κόσμαιναν καὶ τὸ Πεταλίδιν, εἰσελθὼν εἰς τὸν Ἀβαρῖνον κάκειθεν εἰς τὸ Μαράθιν, προγενέστερος τῆς βασιλείας καταλειψάσης τὴν Ἀρκαδίαν κάκεισε ἀπελθούσης μετὰ τῶν παιδίων αὐτῆς καὶ τῶν εὐρισκομένων ἐν τῇ Ἀρκαδίᾳ ἀρχόντων. 3. Ὡς δὲ ὁ ἀμηρᾶς παρέλαβεν αὐτά, ἀλλὰ δὴ καὶ τὴν Καρύταιναν παρὰ τοῦ Σγουρομάλλη Παλαιολόγου καὶ γυναικαδελφοῦ τοῦ μεγάλου Λουκάνη, ὃς προαπέθανεν εἰς ἀπόπατον διαβιβάσας τὴν ψυχὴν, 20 ὡς ποτε ὁ Ἄρειος ἔπαθεν, ἅμ' ἐγκάτοις, κατῆλθε περάσας εἰς τὰ περὶ τὴν Ἀνδροῦσαν καὶ Ἰθώμην. Καὶ λαβὼν αὐτὴν καὶ τὰ περὶ αὐτὴν πάντα, ἀπῆλθε θεάσασθαι καὶ τὴν Κορώνην· εἶτ' ἐκεῖθεν διέβη καὶ εἶδε καὶ τὴν Μεθώνην, εἶτα εἰς τὸν Πύλον, τὸν καὶ Ἀβαρῖνον. 4. Καθ' ἣν ἡμέραν καὶ ὁ δεσπότης κυρ Θωμᾶς ἐξῆλθε τῆς Πελοποννήσου· προητοίμασε γάρ τινα πλοιάρια καὶ ἐλθὼν ἐν τῷ λιμένι τῷ 20 παρ' Ἰταλοῖς καλουμένῳ Πόρτῳ Λόγκῳ, ἵνα ἐκεῖθεν εὐπλώϊμον καιρὸν εὐρών εἰς Κέρκυραν ἀπέλθῃ, ὃ δὴ γέγονε. Καὶ τῇ κη-ῇ τοῦ Ἰουλίου μηνὸς ἀπεσώθη εἰς Κέρκυραν. 5. Εὐρόντες δὲ καὶ ἡμεῖς πλεύσιμον ἀπαγόμενον ἐκεῖσε, ἐμβάντες τῇ ια-ῇ Ἰουλίου διὰ τὸ ἐπιγενέσθαι καὶ μετὰ τῶν ἄλλων κακῶν θανατικὸν ἐν τῇ Μεθώνῃ, τῇ β-ᾱ τοῦ Αὐγούστου ἀπεσώθημεν εἰς Κέρκυραν, ἔχοντες τὸν σκοπὸν, ἵνα ἀπέλθωμεν εἰς τὴν Κρήτην ἢ εἰς τὴν περὶ τὴν Θεσσαλονίκην Βερόϊαν διὰ τὸ εἶναι

κάκεισε καλλίστην μονήν εἰς ὄνομα τοῦ ἁγίου Νικολάου, ἦνπερ ὁ τῆς μητρός μου πατὴρ ἀνήγειρεν ἐκ βάθρων. Τοῦ δὲ Ῥαοῦλ Γεωργίου καὶ τοῦ γαμβροῦ αὐτοῦ καὶ θυγατρὸς προαπελθόντων, ἐπαρώτρυναν καὶ τὸν ἀνεψιὸν αὐτοῦ τὸν ποτε μελλογαμβρόν μου Νικόλαον τὸν Μελισσηνόν, αὐτὸς δὲ πάλιν ἐμέ· ἔτι δὲ καὶ τοῦ δεσπότη μετὰ καὶ τῶν ἄλλων ἐκέισε παραγενομένου, ἀπήλθομεν χημεῖς 20προσμεῖναι ἐκεῖ, ἕως οὗ ἴδωμεν τὸ μέλλον. 6. Τοῦ δ' ἀμηνῶ λαβόντος τὴν Ἀρκαδίαν κάκειθεν διερχομένου εἰς τὰ κάτω μέρη τῆς Πελοποννήσου καὶ λαβόντος πάντα τὰ ἐκεῖσε, ἀλλὰ 548 δὴ καὶ τὸ ἰσχυρότερον Χλουμούτζιν καὶ Σανταμέριν, ἃ ἐκέκτηντο τινες τὸ ἐπίκλην μπεηλερμπεῖδες, καὶ αὐτοὶ φοβούμενοι εἶασαν πάντα κωφὰ καὶ ἀπήλθον καὶ αὐτοὶ εἰς Κέρκυραν. Ὁ δὲ ἦλθε μέχρι καὶ Πάτρας κάκεισε προσέμεινε. Καὶ τὰ Καλάβρυτα λαβὼν, ἔνθα ὁ ἡγεμονεύων οὔτε τοῖς δεσπότης οὔτε τῷ ἀμηνῶ ἐφύλαττε πίστιν, ἀλλ' οὐδ' εἰς θεόν, ὡς νομίζω, αὐτὸς μὲν ὁ ἀμηνῶς ἔδωκε δίκην ἀξίαν αὐτῷ· ἐλέπισεν αὐτόν, οἱ δ' αὐτοῦ πάντες οἱ μὲν ἀπετμήθησαν τὰς κεφαλὰς, οἱ δὲ αἰχμάλωτοι ἀπήχθησαν. Τὸ δὲ ἄστὺ ὁ ἀμηνῶς καλῶς ἀσφαλισάμενος καὶ παντὶ τόπῳ ἀφηνώσας, ἐγερθεὶς ἀπὸ τῆς Πάτρας διέβη εἰς τὰ περὶ τὸ Σαλμενίκον καὶ Λίστραιναν καὶ Βοστίτζαν· καὶ τὴν μὲν Βοστίτζαν καὶ Λίστραιναν ἔλαβε, τὸ δὲ Σαλμενίκον ἐκράτησε μέχρι τινός τις Παλαιολόγος λεγόμενος τὸ ἐπίκλην Γραϊτζας. 7. Τοῦ δὲ δεσπότη, ὡς εἶπομεν, πανοικὶ ἐλθόντος εἰς Κέρκυραν, προσῆλθον αὐτῷ καὶ γράμματα ἀπὸ τοῦ πράκτορος τοῦ Ἀγγελοκάστρου διαλαμβάνοντα οὕτως, ὅτι τῷ ἀμηνῶ ὄρεξις ἦν προσελθεῖν αὐτῷ τις τῶν τοῦ δεσπότη ἀρχόντων καὶ γενήσεται συμβίβασις καὶ ἀγάπη ἀμφοτέρω καὶ δοθῆ παρ' αὐτοῦ τόπος μετὰ τινων συμφωνιῶν τῷ δεσπότη πρὸς τὸ ζῆν. Συνδιασκεψάμενος οὖν σὺν τοῖς αὐτοῦ ὁ δεσπότης, ἔδοξεν αὐτῷ καλὸν εἶναι, ἵνα ὁ μὲν 20Ῥάλης Γεώργιος ἀπέλθῃ πρὸς τὸν ἀμηνῶν, ὁ δὲ γαμβρὸς αὐτοῦ 20Ῥαοῦλ Γεώργιος ἀπέλθῃ πρὸς τὸν πάπαν, ἵνα ὁ μὲν καὶ ταῦτα καὶ τὴν εἰς Κέρκυραν τοῦ δεσπότη πλημμέλειαν δηλώσῃ τῷ πάπῃ, ὁ δὲ ἴδῃ καὶ μάθῃ, τί ὁ τοῦ ἀμηνῶ σκοπὸς ὁ τοῦ λόγου. Οἱ καὶ ἀπήλθον, ὁ μὲν τῇ θ-ῃ, ὁ δὲ τῇ ια-ῃ Ἀυγούστου. 8. Θανατικοῦ δ' ἐπιγενομένου καὶ εἰς τὴν Κερκύρων πόλιν, ὁ δεσπότης καὶ ἡμεῖς ἀπήλθομεν ἐν τοῖς περιχωρίοις, ἐκδεχόμενοι καὶ τὰ τῶν πρεσβύτων ἀποτελέσματα. 9. Ὁ μὲν οὖν 20Ῥάλης Ἰωάννης διελθὼν διὰ τοῦ Ἀγγελοκάστρου ἔφθασε τὸν ἀμηνῶν εἰς τὰ περὶ τὴν Βερρόϊαν· καὶ εὐθὺς προστάξαντος αὐτοῦ, ὅτε 20Ῥάλης καὶ οἱ σὺν αὐτῷ πάντες ἐδεσμεύθησαν καὶ οἱ πόδες αὐτῶν ἠσφαλίσθησαν σιδήροις. Διαβιβάσαντες οὖν οὕτως δέσμοι, μετὰ τινὰς ὁδοὺς ἡμερῶν εἰς τοὺς περὶ τοῦ Μαύρου Ὄρους βουνοὺς ἠλευθέρωσεν αὐτοὺς εἰπὼν, ὅτι ἐγὼ ἐκδεχόμεν πλησίον τῆς Πελοποννήσου εὕρισκομένου μου ἐλθεῖν τὸν δεσπότην· ἢ στείλῃ τὸν υἱὸν αὐτοῦ μετὰ ἀρχόντων καὶ γένηται χάρις πρὸς αὐτόν καὶ κάθηται καὶ ζῆ. Ἐπεὶ οὖν οὐδὲν γέγονε, πάλιν λέγομεν, γενηθήτω, εἰ θέλει, καὶ ἀπελθόντος σου ἐλθέτω ὁ δεσπότης, ἢ ἔξαποστειλάτω ἕνα τῶν παίδων αὐτοῦ, ᾧ καὶ ποιήσομεν χρηστά. 10. Ἐπιστρέψαντος δὲ τοῦ Ῥαοῦλ ἀπράκτου τῷ Ὀκτωμβρίῳ τοῦ#22 ξθ-ου ἔτους καὶ τῇ ι-ῃ Νοεμβρίου ἐμβὰς ἐν τινὶ τῶν Κερκυραίων 550 πλοίων ὁ δεσπότης κύρ Θωμᾶς μετὰ τῶν πλειόνων ἀρχόντων αὐτοῦ διέβη εἰς τὸν Ἀγκῶνα, ἵνα ἐκεῖθεν πρὸς τε τὸν πάπαν καὶ τὸν δοῦκα Μεδολάνων καὶ ἀλλαχοῦ ἀπέλθῃ, εἰς Κέρκυραν καταλείψας τὴν τε βασιλίσσαν καὶ τὰ παιδία αὐτοῦ καὶ τινὰς τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ οἰκειακοὺς καὶ οἰκέτας τῶν αὐτῷ ἐπομένων. Οὗ δὴ κάμει πολλὰ διορισάμενος καὶ ζητήσαντος ἵνα ἢ σὺν αὐτῷ ἀπέλθῃ, ἢ ἐν Κερκύρᾳ μετὰ τῆς βασιλίσσης μείνω, ἄρχων τοῦ ὄσπιτιοῦ αὐτῆς, ἐγὼ δὲ διὰ τε τὸ ἔλεος τοῦ τὰ πάντα καλῶς οἰκονομοῦντος θεοῦ, διὰ τε τὴν λύπην ἣν ἐγέννησα, διὰ τε τὴν ἀταξίαν πάντων τῶν τοῦ οἴκου αὐτῶν ἀνήκοος ἐγενόμεν εἰς τὰ ἀμφοτέρω, ἀλλ' ἐπιμείναντός μου καὶ ἐτέρω καιρῷ ἐν τῷδε τῷ χωρίῳ ὀνόματι Μολυβατινά, ἐν ᾧ ἦμεν, ὅτε καὶ ὁ δεσπότης ἦν ἐν τῷ Χλομῷ διὰ τὸν

φό βον τοῦ θανατικοῦ, ὡς δεδήλωται. 11. Καὶ μετὰ καιρὸν δὲ κάθισμα εὐρῶν τὸ εἰς ὄνομα τοῦ ἁγίου Ἡλίου πλησίον τοῦ ἄστεως, ἀπελθόντος μου ἐκεῖσε κατώκησα Σεπτεμβρίου ἕκτη τοῦ #22 ο-ου ἔτους· κατέμενον μετὰ τῶν ἐμῶν καὶ μόνον ἐδεόμην τοῦ θεοῦ, ἵνα ἡμᾶς ἐλεήσει καὶ ἐξοικονομήσῃ ὑπὸ τῆς αὐτοῦ φιλανθρωπίας καὶ ἀγαθότητος. Διαβιβάσαντός μου οὖν ἐκεῖσε μῆνας πέντε καὶ πρὸς τινα καιρὸν οὐδὲν ἐνοήσαμεν ἀναπαυθῆναι μετὰ τῶν ἐχόντων τὸ τοιοῦτο κάθισμα· καὶ διὰ τὸ ἕξειν ἡμᾶς πλείονα τὸν πολυπλασιασμὸν τοῦ καλοκαγαθοῦ φίλου καὶ πνευματικοῦ πατρὸς Δωροθεοῦ, εὐρισκομένου αὐτοῦ εἰς τὴν μονὴν τῶν ἁγίων ἀποστόλων Ἰάσωνος καὶ Σωσιπάτρου, εὐρόντες καὶ ἡμεῖς ἀπὸ τῆς τάξεως τῶν τριάκοντα δύο ἱερέων τοῦ ἁγίου Νικολάου κάθισμα τὸ ἐπονομαζόμενον τοῦ Ταρχανιώτου, παρελάβομεν αὐτὸν Μαρτίου ιε-η τοῦ #22 ο-ου ἔτους· κατέμενον μετὰ τῶν ἐμῶν δηλονότι. 12. Ὁ δεσπότης κύρ Θωμᾶς φθάσας εἰς τὸν Ἀγκῶνα κάκειθεν εἰς τὴν Ῥώμην οὐδὲν ἄλλο κατώρθωσεν, εἰ μὴ ὅτι ἔδωκε τῷ πάπᾳ Πίῳ δευτέρῳ ἐν τῷ β-ῳ ἔτει τῆς ἀρχιερωσύνης αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν τοῦ λειψάνου τοῦ ἁγίου ἀποστόλου καὶ πρωτοκλήτου Ἀνδρέου· κάκεινος αὐτῷ πρὸς τὸ μόλις ζῆν μετὰ τῶν αὐτοῦ ἐδωρήσατο τὴν μονὴν καὶ ἀναγκαίαν τροφήν. 13. Ὡς οὖν εἶδον οἱ ὄντες μετ' αὐτοῦ ἄρχοντες καὶ οἱ ἄλλοι οἱ ἐν Κερκύρᾳ ἀπομείναντες ἤκουσαν μὴ εἶναι οὐδεμίαν ἐλπίδα βοήθειας, διεσκορπίσθησαν, οἱ μὲν ἔνθεν, οἱ δὲ κάκειθεν, κλαίοντες τὴν δυστυχίαν αὐτῶν. Τότε δὲ καὶ ὁ ἀγαπημένος μοι ὑπὲρ υἱόν, ὃ ποτε μελλόγαμβρός μου Νικόλαος ὁ Μελισσηνός, ὁ τοῦ μεγάλου πρωτοστράτορος υἱὸς τοῦ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς, εὐρῶν νῆαν ἐμπορικὴν Κρήτα τοῦ Σοφολέου ὀνομαζομένου, ἐρχομένην ἐκ τῆς Ἑνετίας, ἐμβὰς ἐν αὐτῇ διέβη εἰς πόλιν Κυδωνίας ἐν τῇ Κρήτῃ τοῦ Ἀπριλλίου ια-η #22 ο-ου ἔτους, κλαύσαντες καὶ θρηνήσαντες πρότερον ἡμεῖς περὶ τῆς στηρήσεως αὐτοῦ διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν λιὰν καλὸν πρὸς με. Ἐκεῖ δὲ γυναικὶ συζευχθεὶς πρεσβύτερος ἐγένετο, καθὼς ὕστερον ἔμαθα καὶ ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ γράμματα ἔλαβον. 552 14. τοῦ δὲ δεσπότης κύρ Θωμᾶς διαβιβάσαντος καιρὸν τινα ἐν τῇ Ῥώμῃ ἔδοξεν αὐτῷ ἐπαναστραφῆναι πρὸς τὴν αὐθεντίαν τῶν Ἑνετῶν καὶ πάλιν ἐκεῖθεν εἰς τὸν Ἀγκῶνα, τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ βασιλίσσης τῆς Σερβίας ἐκεῖθεν ἀπελθούσης· καὶ διατρίψασα ἡμέρας τινὰς εἰς ἐπίσκεψιν αὐτῆς ἐκεῖνος μὲν ἐδιέβη πάλιν εἰς Ῥώμην, ἡ δὲ βασίλισσα διελθοῦσα ἀπῆλθεν εἰς Ἐπίδαυρον τὸν Ἰλλυρικόν. Ἡ δὲ μήτηρ αὐτῆς βασίλισσα κακῶς διάγουσα ἐν Κερκύρᾳ, ἐληθεῖσα ὑπὸ τοῦ θεοῦ τῷ αὐτῷ ἑβδομικοστῷ ἔτει Αὐγούστῳ κ-η ἀπέθανε καὶ ἐτάφη ἐν τῇ τῶν ἁγίων ἀποστόλων μονῇ, Ἰάσωνος λέγω καὶ Σωσιπάτρου. 15. Ὁ δὲ τῶν ἀσεβῶν ἑξαρχὸς τῷ αὐτῷ δὴ ἔτει ἀπελθὼν κατὰ τοῦ Σφεντιάρη παρέλαβε τὴν ἐκείνου περιβόητον πόλιν Σινώπιον ὀνομαζομένην, ὃ δὴ κάγω ἔθεασάμην· οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἄλλον ἅπαντα αὐτοῦ τόπον παρέλαβεν, ἔτι καὶ τὴν Κερασσοῦντα καὶ τὴν Τραπεζοῦντα ἀπὸ τῶν χειρῶν Δαβίδ τοῦ Κομνηνοῦ τοῦ ἐκεῖσε τότε βασιλεύοντος καὶ ἅπασαν τὴν περιχώρον αὐτῶν, τοῦ βασιλέως Τραπεζοῦντος λέγω καὶ πάντων σχεδὸν τῶν ἐκεῖσε ἀτύχων καὶ ἀνωφελεστάτων αὐθέντων καὶ ἀρχόντων, οὓς ἐξελὼν ἐκεῖθεν κατώκισεν αὐτοὺς ἐν τῇ Ἀνδρια νουπόλει, ἔνθα δὴ καὶ 20ὸ τῆς Πελοποννήσου αὐθέντης ἦν 20ὸ δεσπότης κύρ Δημήτριος, ὃς καὶ δέδωκεν ἔχειν εἰς ζωάρκειαν αὐτοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ τὴν μεγάλην Αἴνον, τὴν Λῆμνον, τὴν Ἰμβρον καὶ τὴν Σαμοθράκην. Τῷ δὲ τῆς Τραπεζοῦντος βασιλεῖ τῷ Κομνηνῷ κύρ Δαβίδ χωρία τινὰ δώσας ἐπὶ τὸ Μαῦρον Ὄρος κατώκισεν αὐτόν· ὃν δὴ καὶ μετὰ τινος χρόνου μικροῦ παραδρομῆν, εὐρῶν τάχα κατ' αὐτοῦ αἰτίαν τινὰ οὐκ ἀληθῆ, πάντα τὰ ἑαυτοῦ ὑπάρχοντα ἀφείλετο κάκεινον πνιγμῷ ἐτελείωσε. 16. Τῷ δὲ ἕαρι τοῦ αὐτοῦ ἔτους διέβη ὁ ἀμηνῶς εἰς τὴν Μεγάλην Βλαχίαν καὶ ἐδιόρθωσε τὰ κατ' αὐτὴν ἐκεῖσε ἐνεργούμενα. 554 Καὶ ἐπιστρέψας ἐποίησε στόλον καὶ ὤρμησεν ὁ στόλος προστάγματι αὐτοῦ κατὰ τῆς Λέσβου ἣν καὶ παρέλαβεν.

χχ. Τῷ δὲ Νοεμβρίῳ τοῦ #22 οα-ου ἔτους ἐπιδραμόντος τοῦ υἱοῦ τοῦ Τουραχάνη Ἀμάρη ἠχμαλώτισε πάντας τοὺς περὶ τὸν Ναύπακτον τῆς Αἰτωλίας, τὴν αὐτοῦ περιοχὴν τὸν Γαλατᾶν λεγόμενον, καὶ οὐ τοὺς Ἐνετοὺς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς τελοῦντας αὐτῷ τοῦ τῆς Μικρῆς Βλαχίας Φλαμπούρου. Ὅπερ μαθὼν ὁ τῶν Ἐνετῶν τριήρων ναύαρχος καὶ δραμῶν πρὸς ἐπικουρίαν εἰς τὴν ἀντίπερα πόλιν τοῦ ἀμηρᾶ, Βοστιτζαν ὀνόματι διελθὼν ἐνέπηρσεν αὐτὴν καὶ ἠχμαλώτευσεν ἅπασαν πλὴν τοῦ Κουλαῖ μόνου· καὶ ἀγαγὼν Βοστιτζανοὺς ἐν τῷ Ναυπάκτῳ, μετὰ τῶν ἑαυτοῦ ἐναλλαγὴν ἐποίησατο. Καὶ δὴ προμελετωμένης οὔσης τῆς μάχης τοῦ γενέσθαι κατὰ τοῦ ἀμηρᾶ ὑπὸ τῆς τῶν Ἐνετῶν γερουσίας, τοῦτο δὴ τὸ ἔργον ἀπεκάλυψεν αὐτὴν καὶ ἀρχὴ κατέστη. Καὶ ἐλθόντος τοῦ καθόλου ναυάρχου ὀνόματι Ἀλουϊσίου Λαουρεδανοῦ μετὰ πολλῆς παρασκευῆς καὶ ἐτοιμασίας καὶ δυνάμεως, ἐπίασε τὸ τῆς Πελοποννήσου Ἴσθμὸν καὶ ὠκοδόμησε αὐτόν, κακῶς δὲ διὰ τὴν συντομίαν· οὐ γὰρ ἐν τῷ συντόμῳ τὸ ἀσφαλές, ὡς ὁ λόγος. Εἶτα πολεμήσας τὴν Κόρινθον καὶ μὴ τυχὼν τοῦ ἐλπίζομένου, ἀφείξεν τὸν Ἴσθμὸν ἀνεχώρησε. 2. Τῷ δὲ #22 οβ-ω ἔτει παρέλαβον τὴν Μονεμβασίαν οἱ Ἐνετοί, οὐ τοσοῦτο θελέσει καὶ χάριτι τοῦ κυριεύοντος αὐτήν, ὅσον ἀνωφελεῖα τοῦ ἡγεμονεύοντος ἐν αὐτῇ ἄρχοντος, ὡσπερ δὴ ὁμοίως ἀνωφελεῖα καὶ ἀτυχία τοῦ ἡγεμόνος τῆς Λήμνου πολίχνιον τὸ λεγόμενον Παλαιόκαστρον ἐκλάπη μᾶλλον καὶ παρὰ τῶν ἐν αὐτῷ τυχόντων ξένων καὶ ἐδόθη τῇ αὐθεντίᾳ τῶν Ἐνετῶν· καὶ ἐξ αὐτοῦ, δῆλον τοῦ πολυχνίου, ἅπασαν τὴν νῆσον ἐκκληρώσαντο. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Λέσβον ἀπελθόντος αὐτοῦ δὴ τοῦ Λαουρεδανοῦ καὶ πολεμήσαντος αὐτήν, ἔπραξεν οὐδὲν καὶ ἀνηχώρησεν ἄπρακτος. 3. Τῷ δὲ ἔαρι τοῦ ὀγ-ου ἔτους ὁ δεσπότης κύρ Θωμᾶς ἐμήνυσεν, ἵνα οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ ἡ θυγάτηρ ἐκεῖσε ἀπέλθωσιν, ὅπου κάκεῖνος ἦν· καὶ ἐγένετο, ὅτε ἀπεσώθησαν μετὰ νηὸς εἰς τὸν Ἀγκῶνα. Καὶ μόνον ἤκουσεν, ὅτι ἐν Ἀγκῶνα παρεγένοντο, ἐν Ῥώμῃ ὧν καὶ μὴ φθάσας ἰδεῖν αὐτά, Μαΐου ἰβ' ἐν Ῥώμῃ πρὸς Κύριον ἐξεδήμησεν, ὑπάρχων ἐτῶν ν' καὶ πρὸς τι μικρόν. Καὶ ὄντων τῶν παίδων εἰς Ἀγκῶνα 20 ἐπιστολὴν ἔγραψεν ὁ Βῆσ σαρίων καρδινάλις πρὸς τὸν παιδαγωγὸν αὐτῶν. 556

Ἐπιστολὴ πεμφθεῖσα παρὰ τοῦ εἰρημένου καρδινάλεως πρὸς τὸν παιδαγωγὸν τῶν εἰρηθέντων παίδων εἰς Ἀγκῶνα

Εὐγενέστατε ἄνερ καὶ ἡμῶν φίλτατε φίλων, ἐδεξάμην καὶ πρότερον καὶ νῦν διὰ τοῦ Ἑρμητιανοῦ γράμματα τῆς εὐγενείας σου, πρὸς ἃ οὐκ ἀπεκρινάμην, ἀναμένων, ἵνα γένηται τις ἀποκατάστασις εἰς τὴν πρόνοιαν τῶν αὐθεντοπούλων. Ἐπειδὴ οὖν νῦν ἐγένετο, νῦν καὶ γράφω. Παραμυθεῖσθαι μὲν καὶ ὑμᾶς καὶ τοὺς αὐθεντοπούλους διὰ τὴν ἀφόρητον λύπην τοῦ μακαρίτου ἐκείνου καὶ ἀγίου δεσπότης οὐκ ἔστι τοῦ παρόντος καιροῦ· διὸ παραιτήσωμεν τοῦτο τὰ νῦν. Γίνωσκε δέ, ὡς ὁ ἀγιώτατος πάπας διὰ παρὰ ρακλήσεως φίλων καὶ οἰκείας καλοθελείας ἔταξε νὰ δίδῃ κάθε μῆνα τὰ αὐθεντόπουλα δουκάτα τριακόσια, ὡσπερ ἔδιδε καὶ τῷ ἀγίῳ δεσπότη. Θέλει δὲ καὶ ὀρίζει ὁ ἀγιώτατος πάπας, ἵνα τὰ μὲν διακόσια κατὰ μῆνα νὰ εἶναι διὰ τὰ τρία ἀδελφία ἐπίσης ἀνέγιστα νὰ ἐξοδιάζονται εἰς τροφήν ἐκείνων καὶ ἀνθρώπων ὑποχειρίων μικρῶν, ἕξ ἢ ἑπτὰ τοῦ καθ' ἑνός, καὶ εἰς ἀγορὰν καὶ τροφήν ἀλόγων τεσσάρων τὸ ὀλιγώτερον καὶ εἰς ῥόγαν τῶν αὐτῶν ὑποχειρίων καὶ εἰς ἐνδύματα τῶν αὐθεντοπούλων, νὰ εἶναι καλὰ ἐνδύματα, καὶ κάπου νὰ περισσεύσῃ καὶ τίποτε τὸν καθ' ἕνα, διὰ νὰ βοηθηθῶσι κάπου εἰς ἀσθένειαν τοὺς ἢ εἰς ἄλλην ἀνάγκην. Καὶ τοῦτο θέλει νὰ γένη ἐξ ἅ παντος καὶ νὰ μηδὲν γένη ἄλλῶς. Τὰ δὲ λοιπὰ ἑκατὸν δουκάτα τὸν μῆνα, ἡγουν χίλια διακόσια τὸν χρόνον, νὰ ἐξοδιάζονται εἰς τινὰς ἄρχοντας καὶ καλὰ πρόσωπα, ὅπου νὰ εἶναι κοντὰ τῶν νὰ τὰ δουλεύουν καὶ νὰ τὰ συντροφιᾶζουν καὶ νὰ τὰ φυλάττουσιν. Ἀκούσας δὲ ὁ ἀγιώτατος πάπας τὸ

πόσοι εἶναι αὐτοῦ ὑπερεθαύμασε καὶ κα ταγινώσκεταιί μας· καὶ γὰρ ἐὰν εἰς τὸν αὐθέντην τὸν μακαρισμένον ἐκεῖνον, τοιοῦτον ἄνθρωπον, ἐθαύμαζον, πῶς εἶχεν ἐδῶ τόσους, καὶ ἐκατηγόρουν τὸν, ὅτι εἰς ξενιτεῖαν νὰ τρέφη τόσους μὲ ξένα δουκάτα καὶ ξένας ἐλπίδας, πόσον μᾶλλον τώρα, ὅπου ἦλ θον καὶ ἄλλοι πλειότεροι, παρὰ ὅπου ἦσαν ἐδῶ, καταγινώσκονταιί των καὶ κατηγοροῦ σί των, καὶ μάλιστα εἰς αὐθεντόπουλα, νέα καὶ ὄρφανά, ὅπου οὐδὲ ἀξίωμα, οὐδὲ ὄνο μα, οὐδὲ φήμην ἔχουσι· καὶ οὐ μόνον καταγινώσκονταιί των, ἀμὴ οὐδὲ βούλονται νὰ ἐξοδιάζωσιν ἕνα τορνέσιν πλέον· καὶ ἄμποτες τὸ μᾶς ἔταξαν νὰ τὸ φυλάξωσι τελείως καὶ νὰ μηδὲν μεταβληθῶσιν, ὡσπερ ἐποίησαν καὶ ἄλλοτε. Δι' αὐτὸ εἶναι χρεῖα νὰ φροντίζη ἡ εὐγένειά σου μετὰ τοῦ ἄρχοντος τοῦ Κριτοπούλου τοῦ ἱατροῦ τοῦτο, ὅπου κατὰ τὸ παρὸν ἔχετε τὴν φροντίδα τῶν αὐθεντοπούλων. Ἔστ' ἀναστήσωμεν, τὶς νὰ τὰ διοικῆ, ἢ τὶς ἔναι ἀναγκαῖος νὰ κρατηθῆ. Καὶ μετὰ ταῦτα θέλουσι μερισθῆναι μετὰ βουλῆς ἐδικῆς μας εἰς ἐκεῖνους, ὅπου θέλουσιν ἀπομείναι. Ἐμένα γοῦν προηγουμένως φαίνεται με ὡς ἀναγκαιότατον ὅπου οὐδὲν ἠμπορεῖ νὰ λείψῃ, πρῶτον ὁ ἱατρός, δεῦ τερον ὁ διδάσκαλος Ἑλληνας, τρίτον ὁ διδάσκαλος Λατίνος, τέταρτον δραγουμάνος· οὗτοι γοῦν εἰσὶν ἀναγκαιότατοι καὶ οὐδὲν ἠμπορεῖ νὰ λείψωσιν. Ἔτι δὲ καὶ εἰς ἡ δύο 558 παπάδες Λατῖνοι εἶναι ἀναγκαιότατοι διὰ νὰ ψάλλωσι λειτουργίαν Λατινικὴν συνεχῶς· ἕνα γὰρ χρεῖα νὰ ζῶσι τὰ παιδιά Λατινικῶς, ὡσπερ ἐβούλετο καὶ ὁ μακαρισμένος ὁ πατήρ των. Καὶ οἱ ἄρχοντες, ὅπου θέλουσιν εἶσθαι μετ' ἐκεῖνους, ἕνα χρεῖα νὰ προσέχωνται εἰς τοῦτο, νὰ μηδὲν φεύγωσιν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν διὰ τὸ μνημόσυνον τοῦ πάπα, ὡσὰν τὸ ἐποίησαν εἰς τὴν στραταν, ὅπου ἤρχεσθε, διότι, ἂν φεύγωσιν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, ἕνα χρεῖα νὰ φεύγωσιν καὶ ἀπὸ τὴν Φραγκίαν· οὐδέ τινος γὰρ θέλει ἄνθρωπον, ὅπου τὸν ὀνομάζει ἄπιστον καὶ αἰρετικόν, καὶ ἀποστρέφεταιί τον φανερά. Ἄφ' ὅτου γοῦν τοῦτοι οἱ ἀναγκαῖοι τοὺς εἶπαμεν, νὰ κατασταθῶσι καὶ στηθῆ τὸ μερ τικόν των, τότε θέλει εἶσθεν. Τοῦτο δὲ θέλω τὸ κυττάξω ἐγὼ ἐδῶ καὶ θέλω τοὺς κα ταστήσειν, τότε θέλετε ἰδεῖν τὸ ὑπόλοιπον πόσον ἕνα καὶ πόσον ἀπομένει ἀπὸ τὰ ἄς φλωρία. Καὶ τότε ἡ εὐγένειά σας ὅλοι ἀντάμα θέλετε ἀποκαταστήσειν, τὶς νὰ ἀπομείνη καὶ τί νὰ ἔχη ὁ καθεὶς μετὰ βουλῆς ἡμετέρας. Ἐμένα οὖν φαίνεται μου, ὅτι ὅσον εἶναι πλείονες καὶ ἐλαφρότεροι, ὅπου μέλλουν νὰ ἀρκεσθοῦν μὲ ὀλίγον ὁ κα θεῖς, εἶναι δὲ ἄλλως χρήσιμοι, τόσον θέλει εἶσθεν κάλλιον, διότι θέλουσιν ἔχειν τὰ παιδιά πλείονα συντροφίαν καὶ πλείονα δουλοσύνην καὶ πλείονα τιμὴν. Ὅμως τοῦτο θέλομεν τὸ σκέψεσθαι ἀντάμα καὶ θέλομεν ποιήσειν τὸ κάλλιον. Ἡ εὐγένειά σου εἶ ναι κατὰ τὸ παρὸν ὡσπερ διοικητῆς τῶν παιδίων μετὰ τοῦ Κριτοπούλου. Ἔνα γοῦν ἀνάγκη πρὸ πάντων νὰ φροντίσετε τὴν παίδευσίν των καὶ τὰ ἦθη των, νὰ γίνουιν καλά καὶ πεπαιδευμένα, ἂν θέλετε νὰ ἔχουν τιμὴν ἐδῶ· εἰ δὲ μή, θέλουν τὰ καταφρονήσειν, καὶ αὐτὰ καὶ ἐσᾶς ἐδῶ, καὶ στραφεῖν θέλουν νὰ σᾶς ἰδοῦν. Μὲ τὸν μακαρίτην τὸν αὐθέντην τὸν πατέρα τους ἐσυντύχαμεν περὶ τούτου· καὶ ἐκεῖνος ἐβούλετο νὰ τὰ ἐν δύση καὶ νὰ τὰ ποιήσῃ νὰ ζοῦν Φράγκικα παντελῶς, ἦγουν νὰ ἀκολουθοῦσι τὴν ἐκ κλησίαν κατὰ πάντα ὡσὰν καθεὶς Λατῖνος καὶ οὐχὶ ἀλλέως, νὰ ἐνδύνωνται Λατινικῶς, νὰ μάθουν νὰ γονατίζουν τοὺς ὑπερέχοντας καὶ πάπαν καὶ καρδιναλίους καὶ τοὺς ἄλλους αὐθέντας, νὰ ἀποσκεπάζωνται τὸ κεφάλι τους, νὰ τιμῶσι τοὺς χαιρετοῦν τας αὐτούς· ὅταν ὑπάγουιν νὰ ἰδοῦν καρδιναλίν ἢ ἄλλον ὅμοιον αὐθέντην, νὰ μηδὲν καθίσουν ποσῶς, ἀμὴ νὰ γονατίζουν καὶ ἀπ' ἐκεῖ, ὅταν τοὺς εἰπῆ ἐκεῖνος, νὰ σηκω θῶσιν. Ὁ δὲ μακαρίτης ἐκεῖνος ἔλεγεν, ὅτι καὶ πολλάκις αὐτούς τὸ εἶπωσι, νὰ μη δὲν καθίσωσιν. Αὐτὰ οὖν ὅλα ἐνθυμᾶσθέ τα νὰ τοὺς νουθετήσετε καὶ νὰ τοὺς παιδεύ σετε καλά. Ἔτι ποιήσετε, ὅτι τὸ βάδισμά τους νὰ ἔναι σεμνόν καὶ τίμιον, ἡ ὁμιλία τους χρησιμωτάτη καὶ ἡ φωνή τους νὰ ἔναι μετρία καὶ ἡρεμία, τὸ βλέμμα τους προ σεκτικόν, νὰ μηδὲν χάσκωσιν ἐδῶθεν κάκεῖθεν. Ἄς τιμοῦν πάντας,

ἄς ἀγαποῦν πάντας, ἄς συντυχαίνωσι πάντας, καὶ τοὺς ἐδικούς των καὶ τοὺς ξένους, μετὰ τιμῆς· μη δὲν εἶναι ἀλαζονικοί, ἄς εἶναι ταπεινοὶ καὶ ἡρεμοί. Καὶ μηδὲν ἐνθυμοῦνται, ὅτι εἶναι βασιλέως ἀπόγονοι, ἀμὴ ἄς ἐνθυμοῦνται, ὅτι εἶναι διωγμένοι ἀπὸ τὸν τόπον των, ὅρ φανοί, ξένοι, ὀλόπτωχοι, ὅτι ἔναι χρεῖα νὰ ζοῦν ἀπὸ ξένα χέρια καὶ ὅτι, ἂν δὲν ἔχω σιν ἀρετὴν, ἂν οὐδὲν εἶναι φρόνιμοι, ἂν οὐδὲν εἶναι ταπεινοί, ἂν οὐδὲν τιμῶσι πάντας, οὐδὲ τοὺς θέλουν τιμήσειν οἱ ἄλλοι, ἀμὴ θέλουν τοὺς ἀποστρέφειν πάντες. Αὐτὰ οὖν ὅλα φρόντισέ τα καλὰ ἢ εὐγένειά σου μετὰ τοῦ Κριτοπούλου, ἐπειδὴ τὸ γο μάρι ἀπάνω σας ἔναι. Πρὸς τούτοις ἄς ἐπιμελοῦνται νὰ μάθωσι γράμματα, νὰ προ κόψουν· μηδὲν ἐνθυμοῦνται, ὅτι εἶναι εὐγενικοί. Ἡ εὐγένεια χωρὶς ἀρετῆς οὐδὲν εἶναι τίποτε καὶ εἰς πάντας μὲν τοὺς αὐθέντας, ὅπου ἔχουν καὶ μεγάλας αὐθεντίας καὶ ἀρ χάς, καὶ μᾶλλον εἰς αὐτούς, ὅπου ἔχασαν ὅλα. Διὸ ἄς σπουδάζουν νὰ μανθάνωσιν, ἄς ἔχουν εὐπείθειαν καὶ ὑποταγὴν καὶ ὑπακοὴν εἰς τὴν εὐγένειάν σου καὶ εἰς τὸν ἰατρὸν ὅπου τοὺς ἐνέθρεψε, καὶ εἰς τὸν διδάσκαλόν των, καὶ ἄς σᾶς ὑπακούωσι καὶ ἄς ποιοῦν τὸ τοὺς λέγετε ἐξ ἅπαντος. Ἐὰς μάθη ὁ καθεὶς ἀπ' αὐτούς ἐκ στήθους ἕνα προσφώνημα τὸ πλέον μικρὸν εἰς τὸν πάπαν, νὰ τὸ εἴπωσι τοῦ πάπα γονατιστοὶ καὶ ἀποσκέπαστοι, ὅταν ἔλθωσιν ἐδῶ καὶ μηδὲν γένη ἀλλέως. Ὅταν περιπατοῦν εἰς τὴν στράταν καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀποσκητίζονται τοὺς καὶ τιμοῦν τοὺς, ἄς ἀποσκητίζονται καὶ αὐτοὶ τὸ καπᾶσι των, ἢ ὀλότελα ἢ πλεῖον ἢ ὀλιγώτερον ὡς πρὸς τοὺς ἀνθρώπους. Ὅμοίως καὶ ἂν ἔρχονται ξένοι εἰς τὸ σπίτι τίμιοι ἄνθρωποι νὰ τοὺς βλέπουν, ἄς τοὺς προσηκόνωνται, ἄς τοὺς ἀποσκητίζονται, ἄς τοὺς παρεκβάνωσι κατὰ τοὺς ἀνθρώπους. Ἐὰς συντυχαίνωσι ὀλίγα μὲν, ἔντιμα δὲ καὶ εὐχαριστικά καὶ ταπεινά, μηδὲν γε λῶσι ποσῶς, μηδὲν διαχαιτῶνται, ἀλλὰ μετὰ καθεστηκότος καὶ σοβαροῦ φρονήματος αὐτοὺς συντυχαίνουσιν. Εἰς τὴν τροφὴν των ἄς εἶναι προσεκτικοὶ καὶ ἐγκρατεῖς. εἰς τὸ τραπέζι των ἄς κάθονται μετὰ προσοχῆς καὶ παιδεύσεως. Ἐὰν θέλετε νὰ εἶναι πε παιδευμένοι εἰς τοὺς ἔξω, ποιήσατε νὰ εἶναι πεπαιδευμένοι εἰς τοὺς ἐδικούς των. Νὰ μηδὲν ἀναισχυντοῦν τινα· συνηθίσατέ τοὺς ἀπὸ τώρα καλὰ ἡθῆ καὶ ταπεινά καὶ ἡμέρα. Ἐὰς μανθάνωσιν ἀπὸ τώρα νὰ γονατίζουν ἐπιτήδεια καὶ εὐμορφα. Καὶ μηδὲν τὸ ἔχωσιν ἐντροπήν, ὅτι μεγάλοι ῥηγάδες καὶ βασιλεῖς τὸ ποιοῦσιν. Ὅταν σεβαίνου εἰς ἐκκλησίαν Λατινικὴν, ἄς γονατίζουν καὶ ἄς εὐχονται ὡσπερ οἱ Λατῖνοι· ὑπαγένετέ τοὺς συνεχῶς εἰς τὰς ἐκκλησίας εἰς τὰς λειτουργίας καὶ ἄς στέκονται μετὰ εὐλαβείας καὶ προσοχῆς χωρὶς γέλωτος, χωρὶς λαλιᾶς· ἄς γονατίζουν καὶ ἄς ἀποσκητίζονται ὡσπερ καὶ οἱ Λατῖνοι καὶ ἄς μιμοῦνται ἐκείνους. Ἐὰν οὕτως ποιῶσι, θέλουσι, βοηθηθεῖν, θέλουν ἔχειν τιμὴν παρὰ πάντας, θέλω δύνασθαι καὶ ἐγὼ νὰ τοὺς συνεργῶ. Εἰ δὲ τὰ ναντία ποιοῦσιν, ἐγὼ οὐδὲ θέλω δυνηθεῖν νὰ τοὺς βοηθήσω οὐδὲ ὅλως· οἱ ἄνθρωποι θέλουν τοὺς ἀποστραφεῖν καὶ τινὰς οὐδὲν τοὺς θέλει τιμήσειν οὐδὲ ποσῶς. Ταῦτα οὐ δὲν λέγω γράφειν τὴν εὐγένειάν σου καὶ τοὺς ἄλλους μὲ τόσην πολυλογίαν εὐκαιρα καὶ μάταια, ἀλλὰ διὰ νὰ λέγετε συνεχῶς τὰ αὐθεντόπουλα, νὰ ποιήσατε νὰ τοὺς τὰ ἀναγινώσκῃ συνεχῶς ὁ διδάσκαλός των, νὰ τὰ ἀγροικοῦν καλὰ, διὰ νὰ τὰ ποιῶσιν. Ἐκείνους τὰ ἡθέλα γράψαι, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκεῖνοι ὡς νέοι ἀκόμι οὐδὲν τὰ ἀγροικοῦν καλὰ, δι' αὐτὸ γράφω τὰ τὴν εὐγένειάν σου, νὰ τοὺς παραινῆτε καὶ ἀπὸ λόγου μου καὶ ἀπὸ ἐδικοῦ σας νὰ ποιῶσιν, ὡσὰν γράφομεν. 562 Ἐνταῦθα ἔναι θανατικὸν κατὰ τὸ παρόν· δι' αὐτὸ ἐφάνη καλὸν μὲ τὴν βουλήν τῶν ἀρχόντων, ὅπου εἶναι ἐδῶ, καὶ μὲ τὸ θέλημα τοῦ ἀγιωτάτου πάπα, νὰ μηδὲν ἔλθουν τὰ αὐθεντόπουλα ἐδῶ διὰ τὸν κίνδυνον, ἀλλ' οὐδ' αὐτοῦ εἰς τὸν Ἀγκῶνα νὰ εἶναι, ἐπειδὴ οὐδὲ αὐτὸς ὁ τόπος εἶναι γερός, ἀμὴ νὰ διαβῆτε νὰ ὑπάγετε εἰς ἄλλην χώραν τὴν λέγουσι Τζίκολον, ὅπου ἔναι καλὸς ἀήρ, νὰ στέκετε ἐκεῖ ἕως τοῦ Σεπτεμβρίου ἢ Ὀκτωμβρίου μὲ τοὺς αὐθεντοπούλους καὶ τὴν αὐθεντοπούλαν. Σκέψασθε ἐσεῖς ἐν τῷ μέσῳ, ἂν πρέπη νὰ ἀπομείνουν αὐτοῦ πάντοτε, ὡσὰν

βουλευόνται καὶ ἄρχοντες, ὅπου εἶναι ἐδῶ. Ὁ μακαριώτατος πάπας καὶ ἐγὼ γράφομεν τὸν λεγάτον τῆς Μάρκας, ὅπου νὰ σᾶς βοηθήσῃ καὶ νὰ σᾶς συνδράμῃ, εἰς εἴ τι εἶναι χρειαῖα. Αὐτοῦ εἶναι καὶ τις ἐπίσκοπος τοῦ Ἰκόμου, ὅπου εἶναι ἐδικός μου καὶ ἦτον καὶ δουλευτής τοῦ ἁγίου δεσπότη. Τὸ Τζικόλον εἶναι ἐνορία του καὶ ἔχει καὶ ἐκεῖ καλὸν ὀσπίτιον καὶ θέλει σᾶς τὸ δώσειν, νὰ κατοικήσετε ἐκεῖ, καὶ θέλει σᾶς συνεργήσῃ εἰς τὸ εἶναι δυνατόν. Ἐκ Ῥώμης, Αὐγούστου θ-η, ἄυξε-ου ἔτους. Ὁ Βησσαρίων καρδινάλις καὶ πα-τριαρχῆς Κωνσταντινουπόλεως.

χχι. Μαθὼν οὖν ὁ πάπας τὴν ἔλευσιν τῶν ἀρχοντοπούλων εἰς Ἀνγῶνα, ἐξαπέστειλε διὰ ἐπιμελείας καὶ σπουδῆς καὶ βοηθείας τοῦ αἰδεσιμωτάτου καρδινάλεως καὶ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Βησσαρίωνος καὶ ἦλθον εἰς Ῥώμην καὶ τὴν οἰκονομίαν, ἣν ὁ πατὴρ αὐτῶν εἶχε, δέδωκε αὐτοῖς πρὸς τὸ ζῆν. Καὶ τὸν πρῶτον υἱὸν τὸν κύρ Ἀνδρέαν τὸν Παλαιολόγον δεσπότην ὁ πάπας τετίμηκε. 2. Τῷ δὲ #22 οδ-ω ἔτει Ὀκτωμβρίου ιε-η καὶ ὁ πνευματικὸς πατὴρ ἡμῶν καὶ ἀδελφὸς καὶ φίλος ἄριστος ὁ Δωρόθεος ἐν Κυρίῳ ἐξεδήμησεν, ἡμᾶς δὲ κατέλιπε τὴν ἐκεῖνου λυπούμενους στέρησιν. 3. Καγὼ δ' ἀναγκασθεὶς ὑπὸ τῆς ἐνδείας, Ἀπριλλίου ιη-η ἐξελθὼν, παραγέγονα εἰς Ἀγκῶνα τῇ ιζ-η Μαΐου. Καὶ τῇ πρώτῃ πάλιν Ἰουνίου ἐξελθόντος μου ἀπῆλθον διὰ τῆς ὁδοῦ τοῦ Βιτέλμου, ἐπεὶ ἐκεῖσε εἰς τὰ θερμὰ ἦν ὁ καρδινάλις ὁ κύρ Βησσαρίων καὶ πατριάρχῆς Κωνσταντινουπόλεως τῇ κλήσει, ὡς ἠκούσαμεν καὶ δι' ἡμερῶν ἐννέα ἐφθάσαμεν εἰς Ῥώμην καὶ κατελύσαμεν ἐν τῷ οἴκῳ τῶν αὐθεντῶν ἡμῶν. 4. Τότε καὶ ὁ μακαριώτατος πάπας διὰ τοῦ αἰδεσιμωτάτου καρδινάλεως κύρ Βησσαρίωνος ἐξαπέστειλε πρὸς τοῦσδε τοὺς ἡμῶν αὐθέντας, κύρ Ἀνδρέαν λέγω τὸν δεσπότην καὶ κύρ Μανουὴλ τὸν αὐθεντόπουλον τοὺς Παλαιολόγους, ἵν' εἰς γυναῖκα δώσωσι τὴν αὐτῶν ἀδελφήν τινὴ ἄρχοντι ἐκ γένους Καρακκιόλω πλούτῳ τε καὶ γένει 564 καὶ λαμπρότητι διαπρέποντι καὶ τῆς συμφωνίας γενομένης ἢ τῶν μνήστρων ἱερολογία ὑπὸ τοῦ ἄκρου ἀρχιερέως διετελέσθη. Ἡμεῖς οὖν οἱ τῆς νύμφης οἰκιακοὶ παρὰ τοῦ νυμφίου πλείστας φιλοτιμίας ἐλάβομεν, εὐφραϊνόμενοι ἐν τῇ χαρᾷ. 5. Ἐνθα προσέμεινα ἡμέρας λ' καὶ τοὺς τῶν κορυφαίων ἀποστόλων ἐπισκεψάμενος τάφους καὶ πολλῶν ἄλλων ἁγίων καὶ ἱστορήσας τὰ ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκείνῃ πρεσβυτέρᾳ Ῥώμῃ τῇ ι-η Ἰουλίου δι' εὐθείας ὁδοῦ παρεγενόμην εἰς Ἀγκῶνα. Καὶ μετὰ μικρὸν εἰς Ἐνετίαν ἀπέπλευσα τῇ κη-η τοῦ αὐτοῦ κατέκτισε προσέμεινα ἐν τῷ τοῦ Σταυροῦ μοναστηρίῳ ἄχρι κγ' τοῦ Αὐγούστου, ὅθεν ἐξελθόντες σὺν θεῷ ἀπεσώθημεν ἐνταῦθα εἰς Κερκύραν τῇ ε-η Σεπτεμβρίου #22 οε-ου ἔτους. 6. Καὶ ἠνίκα ἡμεῖς εἰς τὰ περὶ τὴν Ῥώμην διετρίβομεν, ὁ ἀμηνᾶς ἐλθὼν κατὰ τῆς Ἀλβανιτίας ἐδίωξε τὸν αὐτὴν κυριεύσαντα Σκαντέρην καὶ αἰχμαλωτίσας καὶ ἀφανίσας τὸν τόπον καὶ κτίσας καὶ ἄστῳ πλησίον τοῦ καθολικοῦ ἄστεως αὐτῆς, Κρούας ὀνομαζομένου, πρὸς ἀντιμάχεσθαι αὐτῷ ἐπανέστρεψεν εἰς τὰ περὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν. 7. Καὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους τῷ θέρει #22 οε-ου, ὁ Βίκτωρ Καμπέλλος, ὁ καθολικὸς ναύαρχος τοῦ τῶν Ἐνετῶν στόλου, ἀπελθὼν εἰς νῆσον Ἰμβρον παρέλαβεν αὐτήν καὶ πάλιν ἀπελθόντος αὐτοῦ εἰς Ἀθήνας πᾶσαν τὴν τῶν Ἀθηνῶν 20πόλιν ἠχμαλώτευσεν. Εἶτα ἐλθὼν περὶ τὸν Αὐγούστον μῆνα εἰς τὴν Παλαιὰν Πάτραν ἀπῆρε τὴν χώραν. 8. Ἐπιδραμόντος οὖν τοῦ Ἀμάρη εἰς βοήθειαν τῆς χώρας, ὁ προμηθῆς τοῦ τῶν Ἐνετῶν στόλου, μετὰ παντὸς τοῦ στόλου, καὶ ὁ Ῥαοὺλ Μιχαὴλ ὁ Ἰσης μετὰ πολλῶν καὶ καλῶν στρατιωτῶν ἔτρεψαν αὐτὸν κατὰ κράτος καὶ πολλοὺς τῶν αὐτοῦ ἀπέκτεινον. Καὶ διώξαντες μέχρι πολλοῦ οὐκ εἶασαν αὐτοὺς φεύγειν, 20ὡς ἔθος παρὰ τοῖς ἐμπείροις πολεμισταῖς ἐστὶ τοῖς ἀντιδίκους ποιεῖν καὶ αὐτοὶ ἐπιστρέψωσιν ἐπὶ τὸν ἴδιον στόλον, ὡς καθὼς ἐσὺμ βούλευον αὐτοὺς οἱ τοῦ τόπου Ῥωμαῖοι ἄρχοντες καὶ πᾶς ὁ δῆμος. Καὶ ὁ ῥηθεὶς ναύαρχος, ἦτοι ὁ τοῦ στόλου προμηθῆς, μὴ καταδεξάμενος τὴν τούτων βουλήν, ἀλλ' ἐπαρθεὶς τῇ νίκῃ καὶ σκληρὸς φανεὶς καὶ μᾶλλον κατὰ τῶνδε

τῶν συμβουλευόντων αὐτῷ ἀπειλητικὸς λόγους ἐξέχεε, λέγων, ὅτι ἐξ ἀνανδρίας καὶ ἀπιστίας αὐτῶν οὐκ ἄκοιτο οὐσὶ κάκεῖνοι τῷ τῶν ἐχθρῶν διωγμῷ. Καὶ οὕτως θέλων καὶ μὴ θέλων ὁ στρατὸς ἐδίωξεν τοὺς ἐναντίους ἄχρι Σαραβελίου καὶ ἐπέκεινα πρὸς τὴν ἐπάνοδον, ἦτοι ἀνάβασιν, τοῦ Σιδηροκάστρου. 566 9. Ὁ γοῦν Ἀμάρης ἰδὼν τὸν τούτων διωγμὸν ἄκαιρον καὶ ἄπρα-κτον καὶ ἄτακτον, καταλείψας εἰς τινὰς τόπους ἀνθρώπους 20ποιοῦντας, ἦτοι κρατοῦντας τοὺς τόπους, ὅθεν ἔμελλον διελθεῖν, εἶτ' ἐπιστρέψας κατ' αὐτῶν ἔτρεψε καὶ ἐδίωξεν αὐτοὺς καὶ φθάσας ἀνεῖλε τὸν εἰρημένον προμηθέα τοῦ στόλου ἐπὶ ἡμιόνου καθεζόμενον καὶ δις ἀπ' ἐκείνου πεσόντα. Καὶ ἄλλους ἀνεῖλον πολλοὺς καὶ αὐτὸν δὴ τὸν Ῥαοῦλ Μιχαὴλ ἀλώσαντες, τοῦ ἵππου ἐκπεσόντος, ἐκάθισαν αὐτὸν ἐπὶ σκόλλοπος. Καὶ τέλος ὡς νικηταὶ δραμόντες εἰς τὸν αἰγιαλόν, ἔνθα ἦσαν αἱ τριήρεις, καὶ πλείστας εὐρόντες ἐπὶ τὴν γῆν ἐλκομένας ἀνεῖλον καὶ ἠχμαλώτευσαν. Καὶ ὑποπτεύσαντες τὸν μητροπολίτην τῆς αὐτῆς Παλαιᾶς Πάτρας εἶναι αὐτὸν αἴτιον τῆς ἐπιδρομῆς τοῦ τῶν Ἑνετῶν στόλου κατ' αὐτῶν καὶ πιάσαντες αὐτὸν ἀνεσκολόπισαν. 10. Τοιαῦτα οὖν παθόντες ἄπρακτοι καὶ ζημιωμένοι οἱ τοῦ εἰρημένου στόλου ἐπανέστρεψαν. Ἀφ' οὗ δὴ κακοῦ συμβεβηκότος ὁ ναυάρχης λυπηθεὶς καὶ βαρέως ἀσθενήσας ἐν Εὐρίπῳ ὧν ἀπέθανε· καὶ ἀντὶ αὐτοῦ ἐγεγόνει ναυάρχης ὁ Ἰάκωβος Λαυρεδανός, ὁ ἐκείνου τοῦ Πέτρου Λαυρεδανοῦ υἱός, ἐξάδελφος δὲ τοῦ πρὸ αὐτοῦ ναυάρχου Ἀλουϊσίου Λαυρεδανοῦ. Καὶ ταῦτα μὲν δὴ παρηκολούθησαν τῷ τοῦ ἐνεστῶτος χρόνου χειμῶνι, τὸ δὲ τῆς Πάτρας τῷ πρὸ τοῦ φθινοπώρου Αὐγούστῳ συνέβη. 11. Τῇ δὲ κθ-ῃ τοῦ Μαρτίου μηνὸς τοῦ #22 οε-ου ἔτους, ἐν ἧ καὶ τὸ ἡμέτερον πάσχα γέγονε, λέγω δὴ τὸ χριστιανὸν πάσχα, ἐναπέψυξεν ὁ τῶν κακῶν πάντων τῆς Πελοποννήσου αἴτιος Ματθαῖος ὁ Ἀσάνης. Καὶ ἰδοὺ καὶ τὸ τοῦ Δαβὶδ μελῶδημα ἔτι πεπλήρωται, τὸ διασκορπισθήτωσαν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ καὶ φυγέτωσαν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ οἱ μισοῦντες αὐτόν. 12. Καὶ τούτου γενομένου, ὡς ἠκούσαμεν παρά τινων, ὅτι καὶ ὁ δεσπότης ἀπέπεμψε πρὸς τὸν ἀμυρᾶν τὴν πρόσοδον, μὴ θέλων ἔτι ἔχειν τὸ βάρος, ὃ εἶχεν εἰς τὸ στρατόπεδον, εἰπόντος αὐτοῦ· Ἐγὼ εἰμι γέρον καὶ ἀσθενής καὶ ὁ ἐκπληρῶν τὴν δουλωσύνην ἀπέθανε· λοιπὸν ἢ πολλὴ πρόσοδος δοθήτω, ὅπου δ' ἂν κελεύσης, ἐμοὶ δὲ δοθήτω μόνον τὸ ἄρκοῦν πρὸς τὸ ζῆν με καθήμενον ἐνταῦθα μετὰ τινων ὀλίγων. Ὁ οὖν ἀμυρᾶς ἀπεκρίνατο· καλῶς ἔχει διαχωρισάτω ὁ δεσπότης, οὓς βούλεται. Καὶ χωρίσας, δέδωκε πρὸς αὐτὸν ἄσπρα πεντήκοντα χιλιάδας, ἵνα ἔχη αὐτὰ ἐκ τοῦ κομερκίου τοῦ ἀλεύρου, τοὺς δὲ πλείονας τῶν ὑποχειρίων αὐτοῦ περιορίσας ἀπῆρεν, ἵνα εὐρίσκωνται ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει. 13. Ἄλλοι δὲ εἶπον· ἄλλως γέγονεν, ὅτι ὁ τῶν κακῶν ἀπάντων ἐφευρετὴς Ματθαῖος ὁ Ἀσάνης μετὰ τῶν ἐχόντων τὴν τῆς Αἴνου ἀλικὴν κλέψας τινὰ χρήματα μὴ εἰδότος τοῦ δεσπότη 568 του καὶ τοῦτο μαθὼν ὁ ἀμυρᾶς ἐβουλήθη πιάσαι τὸν εἰρημένον Ἀσάνην καὶ ἀνασκολοπίσαι αὐτόν, ὃ δὲ Ἀσάνης ἐκ τοῦ φόβου, ἔνθα ἦν, ἀπέψυξεν. Ὁ δὲ ἀμυρᾶς ὑποπτεύων μήτοι καὶ ὁ δεσπότης ἐν τῇ τοιαύτῃ συμβουλῇ ἦν καὶ δραπετεύσει, ἐξώρισεν ἐν τῷ Διδυμοτείχῳ καὶ ἤρεν αὐτοῦ πᾶν σιτηρέσιον· καὶ οὕτω κακῶς διέκειτο. Μιᾶ οὖν τῶν ἡμερῶν ἐρχομένου τοῦ ἀμυρᾶ ἀπὸ τοῦ κυνηγίου καὶ μέλλοντος διελθεῖν, ὅθεν ὁ εἰρημένος δεσπότης ἦν, ἐξῆλθεν ὁ δεσπότης πεζηπορῶν καὶ συναντήσας προσεκύνησε τὸν ἀμυρᾶν τὸν καὶ γαμβρὸν αὐτοῦ. Ἰδὼν δὲ τοῦτον ὁ ἀμυρᾶς περιπατοῦντα ἐλυπήθη σφόδρα· καὶ μᾶλλον σπλαγχισθεὶς τὸ γῆρας αὐτοῦ ἐκέλευσε δοθῆναι αὐτῷ ἵππον τινὰ ἐκ τῶν ἀθηναικῶν. Καὶ ἀναβὰς ἦλθε σὺν αὐτῷ ἐν τῇ Ἀνδριανουπόλει· καὶ εἰς σιτηρέσιον αὐτοῦ δέδωκεν ἄσπρα χιλιάδας πεντήκοντα ἐκ τοῦ κομερκίου τοῦ ἀλεύρου. Καὶ τοῦτο ἀληθέστερον. 14. Τοῦ δ' αὐτοῦ χρόνου τῷ θέρει ἐγεγόνει τοσαύτη λοιμώδης νόσος ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει, Ἀνδριανουπόλει καὶ Καλλιουπόλει καὶ τοῖς περὶ αὐτῶν πόλεσι καὶ κώμαις, ἄστεσί τε καὶ χώραις, οἷα οὐ γέγονεν ἐν τοῖς παρελθούσι χρόνοις ἐκ πολλοῦ καιροῦ, ὥστε τεθνήκασιν, ὡς φασί,

μυριάδες πολλαὶ ἀνθρώπων οὐ χιλιάδες· ἐν οἷς δὲ καὶ ἡ τοῦ δεσπότης θυγάτηρ 20ῆ ἀμήρισα ἀπέθανε. 15. Τοῦ δὲ #22 ο -ου ἔτους Νοεμβρίῳ μηνὶ ἀπῆλθον κἀγὼ εἰς τὴν Ἁγίαν Μαύραν παρακινήσει τῆς βασιλείσης κυρᾶς Ἑλένης καὶ πεν-θεροῦ 20 τοῦ αὐθεντὸς τοῦ τόπου ἐκείνου κύρ Λεονάρδου, ἵνα καὶ τὸν τόπον ἐκεῖσε ἀναθεωρήσω καὶ ὡς δῆθεν ἀνεψιοῦ τοῦ μακαρίτου τοῦ αὐθέντου μου τοῦ βασιλέως κύρ Κωνσταντίνου καὶ ὑπὲρ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ παθόντος μου ζημίαν μεγίστην, ὡς προεδήλωσα ἐν τῷ λη-ῳ ἔτει, ἵνα ἀπο λαύσω τινὸς εὐεργεσίας ἐτησίου ὡς γέρον καὶ ἀσθενῆς καὶ πτωχὸς ἀπὸ τῆς αἰχμαλωσίας, ἐπαναστρέψας δὲ τῇ κβ-ῃ τοῦ αὐτοῦ, εὐτελεῖ πάντα ἰδὼν καὶ ἀπολαύσας, ἄνευ τοῦ ὑπερέχεν ἐν τῷ μαστραϊδικῷ γένει τὴν πᾶσαν ἀρχὴν αὐτοῦ, δεῖ γὰρ τοῖς ἀρχομένοις ἐξομοιοῦσθαι τοῖς ἄρχουσι. 16. Καὶ τῷ Ἰαννουαρίῳ μηνὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ καὶ τῆς Ἀλβανιτίας αὐθέντης ὀνόματι Σκαντέρης τέθνηκε φυσικῶ θανάτῳ καὶ τὸ μὲν τοῦ τόπου καὶ τῆς αὐθεντίας αὐτοῦ παρέλαβεν ἡ αὐθεντία τῆς Ἑνετίας, τὸ δὲ ὁ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ υἱὸς Τοῦρκος ὢν παρὰ τῷ ἀμηρᾷ ἐστάλη παρ' ἐκείνου. 17. Ἀπὸ δὲ τοῦ ἡμίσεως ἔαρος τοῦ αὐτοῦ, δηλονότι #22 ο -ου, ἔτους καὶ ὄλω τῷ θέρει διαβιβάσοντός μου κακῶς ἀπὸ τῆς συνήθους ἀσθενείας τοῦ ῥευματισμοῦ, ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν κοσμικῶν μου φορεμάτων διαλυθέντων ἐρασοφορήσαμεν τῇ πρώτῃ τοῦ Αὐγούστου μηνὸς καὶ ἀντὶ Γεώργιος Γρηγόριος μετωνομάσθη, ἀντὶ δὲ Ἑλένη ἡ ἐμὴ σύννευος Εὐ-πραξία, δεδωκότες πρῶτον τῆς εἰς Θεὸν πίστεως ὁμολογίαν ἡμῶν, ὡς ἔθος ἐστὶ τοῖς ὀρθοδόξοις μεταλαμβάνουσι τὸ μοναχικὸν σχῆμα. Καὶ οὕτως ἠρξάμην πρῶτον μὲν τὸ ἅγιον σύμβολον καλῶς ἐκθέσθαι καὶ ὅθεν τὸ ἱερώτατον παρὰ 570 τῶν θείων πατέρων συνετέθη σύμβολον, ἵνα γνῶμεν, ὡς οὐδ' αὐτοὶ ἐξ αὐτῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν θείων χρησμῶν ἐρανισάμενοι τὰς ῥήσεις τε καὶ τὴν γνῶσιν εὐσεβοφρόνως αὐτὸ συνεγράψαντο. 18. Σχεδὸν οὖν πᾶσαι αὐτοῦ θείου συμβόλου ῥήσεις ἐκ τῶν ἁγίων εἰσι γὰρ φῶν, ὡς κατὰ μέρος ῥηθήσεται. 20 Πιστεύω· εὐαγγέλιον· πιστεύεις εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ· καὶ πιστεύετε εἰς τὸν θεὸν καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε. Ἀπόστολος· πίστευσον εἰς τὸν Κύριον Ἰη-σοῦν. εἰς ἓνα θεόν· εὐαγγέλιον· ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν θεόν. Ὁ ἀδελφόθεος· πίστευε, ὅτι ὁ θεὸς εἷς ἐστι. Παύλου· καὶ ἡμῶν θεὸς ὁ πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς ἐξ αὐτοῦ, καὶ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάν τα. 20 πατέρα· εὐαγγέλιον· ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα μου καὶ πατέρα ὑμῶν καὶ πάτερ ἅγιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω καὶ πρὸς τὸν πατέρα μου πορεύσομαι καὶ ἐρωτήσω τὸν πατέρα μου καὶ πάτερ μου, εἰς χεῖράς σου παρατίθιμι τὸ πνεῦμά μου καὶ οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου. Πέτρος· εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατήρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Παῦλος· ὁ θεὸς καὶ πατήρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. 20 παντοκράτορα· Ζαχαρίας· τάδε λέγει Κύριος παντοκράτωρ καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ Κυρίου παντοκράτορος καὶ λέγει Κύριος παντοκράτωρ. Ἰεζεκιήλ· ἀδωναὶ Κύριε, ὃ ἐστὶ παντοκράτωρ. Καὶ τὸ σαββαῶθ δὲ παντοκράτωρ ἐρμηνεύεται, ὃ πάση τῇ τριάδι ἀνατίθησιν ὁ Ἡσαΐας λέγων ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος σαββαῶθ. Εὐαγγέλιον· πατήρ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς. Δαβίδ· ὅτι ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ τὰ πέ ρατα τῆς γῆς. Ἐπιστήθιος· ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρχόμενος παντοκράτωρ. 20 ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ γῆς· Μωϋσῆς· ἐν ἀρχῇ ἐποίησεν ὁ θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Εὐαγγέλιον· πάτερ κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς. 20 ὥρατων τε πάντων καὶ ἀοράτων· Παῦλος· εἴτε ὁρατὰ εἴτε ἀόρατα, πάντα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται, ἐκ τοῦ πατρὸς δηλονότι διὰ τὸν Χριστόν. Ὁ Δαβίδ· ὅτι αὐτὸς εἶπε καὶ ἐγεννήθησαν· αὐτὸς ἐνετείλατο καὶ ἐκτίσθησαν. καὶ εἰς ἓνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τὸν μονογενῆ 20· Παῦλος· καὶ ἡμῖν εἷς θεὸς ὁ πατήρ καὶ εἷς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός. Εὐαγγέλιον· ἵνα γινώσκωσί σε τὸν ἀληθινὸν θεὸν καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν καὶ σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος καὶ σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός καὶ κἀγὼ ἐώρακα καὶ πεπίστευκα, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ

θεοῦ καὶ σὺ πιστεύεις εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καὶ ταῦτα γέγραπται, ἵνα πιστεύσωσιν, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ καὶ ὁ μονογενὴς υἱὸς ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρὸς, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο καὶ οὕτως ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκε. Καὶ ὁ ἠγαπημένος· ἵνα γινώσκητε περὶ τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ. τὸν ἐκτοῦ πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων· εὐαγγελίου· πᾶς ὁ ἀγαπῶν τὸν γεννήσαντα ἀγαπᾷ καὶ τὸν γεγεννημένον ἐξ αὐτοῦ καὶ 572 νῦν δόξασόν με τῇ δόξῃ, ἣ εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοὶ καὶ ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος καὶ ὁ ὢν τοῖς κόλποις τοῦ πατρὸς καὶ ὁ ἦν ἀπ' ἀρχῆς. Ἀπόστολος· ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ, δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησε. Παροιμιῶν· πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσέ με, πρὸ δὲ πάντων τῶν βουνῶν γεν νᾶ με. Εὐαγγελίου· ἐκ τοῦ πατρὸς ἐξῆλθον καὶ ἤκω καὶ ἐξῆλθον ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον. φῶς ἐκ φωτός· εὐαγγελίου· ἵνα μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ φωτός καὶ ἦν τὸ φῶς ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον. Δαβίδ· ἐν τῷ φωτί σου ὀψώμεθα φῶς. Παῦλος· ὃς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης. θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ 20· τοῦ ἠγαπημένου· οὗτός ἐστιν ὁ ἀληθινὸς θεὸς καὶ ζωὴ αἰώνιος καὶ ἐσμὲν ἐν τῷ ἀληθινῷ, ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστῷ. Εὐαγγελίου· ἐγὼ εἶμι ἡ ἀλήθεια. Παῦλος· κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. γεννηθέντα· Παροιμιῶν· πρὸ δὲ πάντων βουνῶν γεννᾷ με. Εὐαγγέλιον· ἐγὼ εἰς τοῦτο ἐλήλυθα καὶ εἰς τοῦτο γεγέννημαι. Ὁ ἠγαπημένος· ὁ ἀγαπῶν τὸν γεννήσαντα, ἀγαπᾷ καὶ τὸν γεγεννημένον ἐξ αὐτοῦ. οὐ ποιηθέντα· γεγίννεται γάρ, οὐ πεποιήται μετὰ τῶν κτισμάτων, ὅτι αὐτὸς πάντων ποιητής. Παῦλος· δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησε. Τῆς σοφίας· ὁ ποιήσας τὰ πάντα ἐν λόγῳ σου. 20· δόμοοῦσιον τῷ πατρί 20· εὐαγγελίου· ἐγὼ καὶ ὁ πατήρ μου ἐν ἐσμὲν καὶ οὐκ οἶδατε, ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ καὶ ὁ πατήρ ἐν ἐμοὶ καὶ ὁ ἑωρακώς με ἑώρακε τὸν πατέρα. Παύλου· ὃς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτήρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ καὶ ὃς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἄρπαγμόν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ, ἀλλ' ἐαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών. δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο· Παύλου· δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησε καὶ πάντα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται καὶ αὐτός ἐστι πρὸ πάντων καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκεν. Εὐαγγελίου· πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἓν, ὃ γέγονε. Παροιμιῶν· πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσέ με. Τοῦτο δὲ τὴν ἐν τῷ πατρὶ μαρτυρεῖ τῆς ζωῆς σοφίας αὐτοῦ πρὸ αἰώνων καὶ ἀκίνητον ἴδρυσιν, ὡς καὶ τὸ Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ εἰς ἔργον αὐτοῦ τὴν ἐνανθρώπησιν προσημαίνει, δι' ἧς τὰ μεγάλα ἔργα τῆς σωτηρίας ἡμῶν κατειργάσατο ὑστερον· ὡς καὶ τὸ ὁ θεὸς τῇ σοφίᾳ ἐθεμελίωσε τὴν γῆν τὰ ἐξῆς ἔργα δηλώνει καὶ τὸ πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας καὶ τὸ ὁ ποιήσας τὰ πάντα ἐν λόγῳ σου. Τὸ δὲ Κύριος ἔκτισέ με φησὶ καὶ ἀντὶ τοῦ κτίζειν καὶ δημιουργεῖν τὰ ἔργα αὐτοῦ δι' ἐμοῦ τῆς σοφίας αὐτοῦ εὐδόκησε. Καὶ ὁ Δαβὶδ τοῦτο μαρτυρεῖ τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν. Καθαρωτέρως καὶ τὴν διὰ σαρκὸς αὐτοῦ ἐπιφάνειαν τὸ Κύριος ἔκτισέ με διδάσκει, ὡς ἔφημεν. τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους· Παύλου· τὰ γὰρ πάντα δι' ἡμᾶς καὶ εἰ ὁ θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν; ὅς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο καὶ ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτὸν καὶ ἐπεὶ τὰ παιδιά κεκοινωνήκε σαρκὸς καὶ αἵματος, καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχε τῶν αὐτῶν. 574 καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν· Ἡσαΐου· οὐκ ἄγγελος, οὐ πρέσβυς, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Κύριος ἔσωσας ἡμᾶς. Παύλου· περὶ ἧς σωτηρίας ἐξεζήτησαν. Εὐαγγελίου· οὐκ ἦλθον, ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν κόσμον καὶ ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ καὶ ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστὶ καὶ οὗτός ἐστιν ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου ὁ Χριστός. κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν· Παύλου ὁ καταβάς αὐτός ἐστι καὶ ὁ ἀναβάς. Εὐαγγελίου· ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ. Παύλου· ὁ γὰρ θεὸς τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας. καὶ σαρκωθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ

Μαρίας τῆς παρ θένου²⁰· Ἡσαΐου· ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν γαστρὶ ἔξει καὶ τέξεται υἱόν. Εὐαγγελίου καὶ πῶς ἔσται μοι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; Μὴ φοβοῦ, Μαριάμ· ἰδοὺ συλλήψῃ ἐν γαστρὶ καὶ τέξῃ υἱόν· πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπὶ σκιαῖζει σοὶ· καὶ πρὸς τὸν Ἰωσήφ· τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου· καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτήν, ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον. Παῦλος· ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ γεννώμενον ἐκ γυναικὸς καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. καὶ ἐνανθρωπήσαντα· Παῦλος· ὃς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἄρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ, ἀλλ' ἐαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος καὶ εἷς θεὸς καὶ πατὴρ πάντων, εἷς καὶ μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Ἰησοῦς Χριστός. Εὐαγγέλιον· ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου ἐστὶ, μὴ θαυμάζετε τοῦτο καὶ ὅταν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ. σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου²⁰· Παῦλος· παραγγέλλω σοὶ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τοῦ ζωοποιούντος τὰ πάντα καὶ Κυρίου Ἰησοῦ τοῦ μαρτυρήσαντος ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου τὴν καλὴν ὁμολογίαν. Εὐαγγελίου· Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρητὸν τὸν ἐσταυρωμένον. Παύλου· καὶ ὅτι ἐσταυρώθη καὶ ὅτι ἐτάφη καὶ ὅτι ἐγήγερται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφάς. καὶ παθόντα καὶ ταφέντα· Μωϋσέως· καὶ ἔσται ἡ ζωὴ σου κρεμαμένη ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν σου. Ἡσαΐου· ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη καὶ τὸν νῶτόν μου ἔδωκα εἰς μάστιγας. Δαβίδ· ὅτι ἐγὼ εἰς μάστιγας ἔτοιμος. Ζαχαρίου· τί αἰ πληγαὶ αὐταὶ ἀναμέσον τῶν χειρῶν σου; καὶ ἔρει ἅς ἐπλήγην ἐν τῷ οἴκῳ ἀγαπητῷ μου. Εὐαγγελίου· ὅτι ἔδει οὕτως παθεῖν τὸν Χριστὸν καὶ εἰσελθεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ. Εὐαγγελίου· καὶ λαβών τὸ σῶμα ὁ Ἰωσήφ ἐτύλιξεν αὐτὸ σινδόνι καὶ θαρᾶ καὶ ἔθηκεν αὐτὸ ἐν μνημείῳ καινῷ, ὃ ἦν λελατομημένον ἐκ πέτρας καὶ ἔλαβον οὖν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἔδησαν αὐτὸ ὀθονίοις μετὰ τῶν ἀρωμάτων, καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς Ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν· ἦν δὲ ἐν τῷ τόπῳ, ὅπου ἐσταυρώθη, κῆπος καὶ ἐν τῷ κήπῳ μνημεῖον καινόν, ἐν ᾧ οὐδέπω οὐδεὶς ἐτέθη. καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφάς· εὐαγγελίου· ἀναστὰς ὁ Ἰησοῦς πρωτῆ τῇ πρώτῃ σαββάτων καὶ τρίτην ἡμέραν ἄγει σήμερον, ἀφ' οὗ ταῦτα ἐγένετο καὶ ἀναστὰς ὁ Ἰησοῦς ἐκ νεκρῶν ἔστη ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν 576 τῶν καὶ λέγει εἰρήνη ὑμῖν καὶ μνήσθητι, Κύριε, ὡς ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ λέγων, ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν ἀνθρώπου παραδοθῆναι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων ἀμαρτωλῶν καὶ σταυρωθῆναι καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι. καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρός· εὐαγγελίου· ὁ μὲν οὖν κύριος μετὰ τὸ λαλῆσαι αὐτοῖς ἀνελήφθη εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτούς· διέστη ἀπ' αὐτῶν καὶ ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζώντας καὶ νεκρούς· Πράξεων· ἄνδρες Γαλιλαῖοι, τί ἐστήκατε βλέποντες εἰς τὸν οὐρανόν; Οὗτος ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀναληφθεὶς ἀφ' ὑμῶν εἰς τὸν οὐρανὸν οὗτος ἐλεύσεται πάλιν, ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν ἀνερχόμενον εἰς τὸν οὐρανόν. Εὐαγγελίου· καὶ τότε ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ καὶ συναχθήσονται ἔμπροσθεν αὐτοῦ πάντα τὰ ἔθνη. Πράξεων· οἵτινες συνεφάγομεν καὶ συνεπίομεν αὐτῷ μετὰ τὸ ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν· καὶ πάλιν παρήγγειλεν ἡμῖν κηρῦσαι τῷ λαῷ καὶ διαμαρτύρασθαι, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ὠρισμένος ὑπὸ τοῦ θεοῦ κριτὴς ζώντων καὶ νεκρῶν. Δανιὴλ ἐθεώρουν, ἕως οὗ θρόνοι ἐτέθησαν καὶ ὁ παλαιὸς τῶν ἡμερῶν ἐκάθισε καὶ ἰδοὺ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ νεφελῶν ἐρχόμενος καὶ ἕως τοῦ παλαιοῦ τῶν ἡμερῶν ἔφθασε καὶ αὐτῷ ἐδόθη ἡ τιμὴ καὶ ἡ ἐξουσία. οὗ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος· Δανιὴλ· καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ αἰώνιος καὶ ἡ βασιλεία αὐτοῦ λαῷ ἐτέρῳ οὐχ ὑποληφθήσεται. Εὐαγγελίου· Καὶ βασιλεύσει ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακώβ εἰς τοὺς αἰῶνας καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος. Τὸ ἐφεξῆς ἐντεῦθεν τοῦ ἱεροῦ συμβόλου ἢ δευτέρα ἀγία καὶ οἰκουμένηνικὴ σύνοδος ἀπήρτισεν. καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· εὐαγγελίου·

βαπτίζοντες αυτούς εις τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος. Ὅταν ἔλθῃ ὁ παράκλητος, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ πατήρ ἐν τῷ ὀνόματί μου. Δαβίδ· τὸ πνεῦμά σου τὸ ἅγιον μὴ ἀντανέλης ἀπ' ἐμοῦ. τὸ κύριον· Παῦλος· ὁ δὲ κύριος τὸ πνεῦμά ἐστιν Ὅτι δὲ πνεῦμα Κυρίου, ἐκεῖ ἐλευθερία καὶ ἵνα τί ἐψεύσω τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον; Οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώποις, ἀλλὰ θεῷ. τὸ ζωοποιῶν· εὐαγγελίου· τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιῶν, ἢ σὰρξ οὐκ ὤφε λεῖ οὐδέν. Δαβίδ· ἔξαποστελεῖς τὸ πνεῦμά σου καὶ κτισθήσονται καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς. Μωϋσῆς· καὶ ἐνέπνευσεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς. Ἐζεκιήλ· υἱὲ ἀνθρώπου, προφήτευσον ἐπὶ τὸ πνεῦμα· καὶ ἦλθεν ἐπ' αὐτὰ καὶ ἔζησαν. τὸ ἐκτοῦ πατρὸς ἐκπορευόμενον· εὐαγγελίου· ὅταν ἔλθῃ ὁ παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ πατρὸς, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται. Καὶ εὐθέως ἀναβαίνων ἀπὸ τοῦ ὕδατος εἶδε σχιζομένους τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὸ πνεῦμα ὡσεὶ περιστερὰν καταβαῖνον ἐπ' αὐτόν. Παῦλος· καὶ ἡμεῖς δὲ 578 οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ θεοῦ. Δαβίδ· τῷ λόγῳ Κυρίου οἱ οὐρανοὶ ἐστερεώθησαν καὶ τῷ πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐτῶν. Πέτρος ἐκ τῶν Πράξεων· τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος ὁ υἱὸς λαβὼν παρὰ τοῦ πατρὸς ἐξέχεε τοῦτο, ὃ νῦν ὑμεῖς βλέπετε καὶ ἀκούετε. Παῦλος πρὸς Τίτον· ἔσωσεν ἡμᾶς διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας καὶ ἀνακαινώσεως πνεύματος ἁγίου, οὗ ἐξέχεεν ἐφ' ἡμᾶς πλουσίως διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν. τὸ σὺν πατρὶ καὶ υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον· εὐαγγέλιον· βαπτίζοντες αυτούς εις τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· καὶ οὐδεὶς γινώσκει τὰ τοῦ οὐρανοῦ εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τὸ κατοικοῦν ἐν αὐτῷ καὶ τὰ τοῦ θεοῦ οὐδεὶς εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τὸ ἐν αὐτῷ. Καὶ ἐν τῷ Ἡσαΐα καὶ Ἐζεκιήλ οἱ ἄγγελοι· ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος Κύριος σαββαώθ, πλήρης ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ τῆς δόξης αὐτοῦ, δηλονότι τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, τοῦ μόνου ἐν τριάδι θεοῦ. τὸ λαλήσαν διὰ τῶν προφητῶν· Ζαχαρίου· καθὼς ἐλάλησε διὰ στόματος τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν. Τῆς θεοτόκου· καθὼς ἐλάλησε πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν τῷ Ἀβραάμ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ ἕως αἰῶνος. Πράξεων· τοῦτο πάντες οἱ προφητῆται μαρτυροῦσιν, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν λαβεῖν διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ πάντα τὸν πιστεύοντα εἰς αὐτόν καὶ ὃν δεῖ οὐρανὸν μὲν δέξασθαι ἄχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως πάντων, ὃν ἐλάλησεν ὁ θεὸς διὰ στόματος πάντων τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνος προφητῶν αὐτοῦ. Εὐαγγελίου· εἶπε Δαβίδ ἐν πνεύματι ἁγίῳ· εἶπεν ὁ Κύριος τῷ Κυρίῳ μου· κάθου ἐκ δεξιῶν μου. Πράξεων· καὶ δεηθέντων αὐτῶν ἐσαλεύθη ὁ τόπος, οὗ ἦσαν συνηγμένοι, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύματος ἁγίου καὶ ἐλάλουν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ μετὰ παρρησίας. Τῆς Ἐξόδου· καὶ ἐπλήθησαν πνεύματος ἁγίου καὶ προεφήτευσον ἐν τῇ παρεμβολῇ. εἰς μίαν ἁγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν· ὡς καθολικαὶ ἐπιστολαὶ αἱ ἑπτὰ ὡς εἰς πάντας πιστοὺς γραφεῖσαι κοινῶς, οὕτω καὶ καθολικὴ ἐκκλησία ἢ πάντων ὀρθοδόξων γέγραπται. Παύλου· ὁ ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἔν, εἷς κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα καὶ ἀδελφοὶ ἅγιοι καὶ ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ καὶ μέλη ἐκ μέρους· καὶ οὓς μὲν ἔθετο ὁ θεὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πρῶτον ἀποστόλους, δεύτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους καὶ ἵνα οἰκοδομηθῆται ἡ ἐκκλησία καὶ ὑμεῖς ἐστέ ναὸς θεοῦ ζῶντος καὶ εἰς καθαρτισμὸν τῆς ἐκκλησίας καὶ ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς συνοικοδομεῖσθε καὶ αὐτός ἐστιν ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας. 20δομολογῶ ἐν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· Παύλου· ὁμολόγησον τὴν καλὴν ὁμολογίαν καὶ καρδίᾳ μὲν πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν· εἷς Κύριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα. Εὐαγγελίου· βαπτίζοντες αυτούς εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· βαπτίζοντες αυτούς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου

πνεύματος. 580 20προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν· Πράξεων· περὶ ἐλπίδος καὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι. Ἡσαΐου· ἀναστήσονται οἱ νεκροὶ καὶ ἐγερθήσονται οἱ ἐν τοῖς μνημείοις. Πράξεων· ἡ γὰρ ἀποκαταδοκία τῆς κτίσεως τὴν ἀποκάλυψιν τῶν υἰῶν τοῦ θεοῦ ἐκδέχεται. Εὐαγγελίου· ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται. καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος· Εὐαγγελίου· ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν. Πράξεων· διαλεγόμενου δὲ αὐτοῦ περὶ δικαιοσύνης καὶ ἐγκρατείας καὶ τοῦ κρίματος τοῦ μέλλοντος ἔσεσθαι. Ἡσαΐου· πατὴρ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Εὐαγγελίου· ἐγὼ ζῶ καὶ ὁ τρώγων με ζήσεται δι' ἐμέ καὶ ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ καὶ ἀπελεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον, οἱ δὲ δίκαιοι εἰς ζωὴν αἰώνιον. 20'Αμὴν· τὸ δὲ ἀμὴν παντὸς τοῦ ἱεροῦ συμβόλου ἐστὶ βεβαιωτικὸν καὶ σφραγὶς καὶ οἶόν τις κλεῖς ἀποκλείουσα τοὺς ἕξωθεν καὶ φυλάττουσα ὡς ταμείῳ τινὶ καλλί στω τῆς ἐκκλησίας τὸν τῆς πίστεως θησαυρόν, ἵνα μὴ τίς τι ἐκ τούτου ἀφέληται ἢ νόθον τι ἐπεισάγῃ. Αὐτὸ τὸ θεῖον καὶ ἱερώτατον καὶ τέλειον πάντοθεν τῆς εὐσεβείας ἡμῶν σημεῖον, ὁμολογίαν τῶν πατέρων, τὸν ὄρον τῆς ἀληθοῦς πίστεως, ἐνστερνιζόμενοι καὶ ἀσπαζόμενοι ταῖς ψυχαῖς καὶ τῇ γλώττῃ καὶ χεῖλεσι μετὰ παρρησίας ὁμολογοῦντες τὴν ἀσινῆ ἐν αὐταῖς καὶ ἀκίβδηλον καὶ ἀπαράθραυστον πάντη ὡς θεοφορήτων καὶ θεοδοξάστων καὶ θεοκινήτων πατέρων ἱεράν παραθήκην μέχρι τέλους φυλαξώμεν, ἵνα ταῖς πρεσβείαις τῶν ἐκθεμένων αὐτὸ καὶ φυλαξάντων ἁγίων καὶ τῶν πρὸ αὐτῶν, ἐξ ὧν τὴν γνώσιν οὗτοι τοῦ συμβόλου παρέλαβον, καὶ πάντων ὁμοῦ τῶν ἁγίων, τῶν ἱερῶν ἀγγέλων λιταῖς καὶ τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν καὶ θεοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀειπαρθένου μητρός, τῆς μόνης παναγίας καὶ ἀληθῶς θεομήτορος, ὡς δῶρον καθαρὸν τὴν καλὴν ταύτην ὁμολογίαν προσενεγκότες τῇ τριάδι, τῆς τε αἰωνίου ἐλευθερωθῶμεν κολάσεως καὶ τῆς διαιωνιζούσης σὺν Χριστῷ ἀπολαύσωμεν θείας αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ βασιλείας καὶ δόξης καὶ ἀπολαύσεως, αἰωνίως αὐτὸν τὸν Χριστὸν τὸν μονογενῆ υἱὸν τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος δοξάζοντες σὺν τῷ προαιωνίῳ αὐτοῦ πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ πνεύματι. Ἀμὴν.

Ἐπακολουθῶν οὖν ἐγὼ τῇ ὁμολογίᾳ ὡς χρὴ ποιεῖν τοὺς τὸ μοναχικὸν σχῆμα λαμβάνοντας εἶπον οὕτως ἔτι.

Πιστεύω τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ μὴ κτίσμα εἶναι, οὐδ' ὑπὸ χρόνον κατὰ τὸν ἄφρονα Ἄρειον, ἀλλ' ὁμοούσιον καὶ συναῖδιον τῷ θεῷ καὶ πατρὶ, θεὸν ἀληθινὸν ἐκ θεοῦ ἀληθινοῦ, ποιητὴν χρόνων καὶ τῶν κτισμάτων πάντων, ὕστερον δὲ σαρκωθέντα δι' ἡμᾶς ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς παρθένου. Πιστεύω τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον μὴ κτίσμα εἶναι μηδὲ ἑτερούσιον τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ, ὡς ὁ Μακεδόنيος ὁ κενὸς τῆς αὐτοῦ χάριτος ἐβλά 582 σφήμει, ἀλλὰ θεὸν ἀληθινὸν ὁμοούσιον καὶ συναῖδων τῷ πατρὶ καὶ τῷ υἱῷ, ἐκ τοῦ πατρὸς προῖον ἐκπορευτῶς, ὡσπερ ὁ υἱὸς ἐξ αὐτοῦ γεννητῶς. Πιστεύω μὴ ἄλλον εἶναι τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τὸν προαιώνιον, ἕτερον δὲ τὸν ἐκ τῆς παρθένου γεννηθέντα Ἰησοῦν Χριστόν, ὡς ὁ ἄφρων Νεστόριος ἐβλασφήμει, ἀλλὰ τὸν ἐξ αὐτῆς γεννηθέντα δύο μὲν εἶναι μετὰ τὴν ἔνωσιν φύσεις, ἕνα δὲ τῇ ὑποστάσει τῇ θεϊκῇ δηλονότι, διὸ καὶ τὴν αὐτὸν τεκοῦσαν κυρίως καὶ ἀληθῶς θεοτόκον εἶναι καὶ οὐ Χριστοτόκον κατ' ἐκεῖνον τὸν ἄφρονα. Πιστεύω τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν καὶ ἔνωσιν μὴ εἰς μίαν φύσιν τὰς δύο συνάψαι κατὰ τοὺς ἄφρονες Διόσκορον καὶ Εὐτυχή, οἱ τῇ θειότητι τὰ πάθη προσῆπτον, ἀλλ' ἐν δύο φύσεσι μετὰ τὴν ἔνωσιν ἀσυγχύτως γνωριζόμενον· καὶ ἔτι μήτε τέλος εἶναι κολάσεως μήτε ἀποκατάστασιν δαιμόνων κατὰ τὸν ἄφρονα Ὁριγένην. Πιστεύω τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν οὐχ ἐν θέλημα ἔχειν φυσικὸν καὶ μίαν ἐνέργειαν κατὰ τὸν Ῥώμης

Ὀνόριον καὶ Πύρρον τὸν ἄφρονα, ἀλλὰ δύο θελήσεις καὶ δύο ἐνεργείας, θεϊκὴν δηλαδὴ καὶ ἀνθρωπίνην ἐνέργειαν καὶ θέλησιν καὶ μηδετέραν τῶν φύσεων ἀθέλητον εἶναι ἢ ἀνενέργητον. Πιστεύω εἰς τὰς εἰκονικὰς ἀνατυπώσεις, 20ῆγουν εἰς τὸν χαρα κτήρα τὸν ἐν εἰκόνι περιγραφτὸν τοῦ Κυρίου καὶ θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς πανά γνου καὶ θεοτόκου αὐτοῦ μητρὸς καὶ πάντων τῶν ἀγίων, σχετικῶς οὐ λατρευτικῶς, 20προσκυνομένης οὐ θεοποιουμένης, ἀσπάξασθαι τε καὶ τιμᾶν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, οὐ τῇ ὕλῃ τὸ σέβας, ἀλλὰ τῷ πρωτοτύπῳ ἀπονέμουσαν· ἡ γὰρ τιμὴ τῆς εἰκό νος εἰς τὸ πρωτότυπον διαβαίνει κατὰ τὸν μέγαν Βασίλειον, 20ὡς ἀντί τυπος οὔσα τῶν πρωτοτύπων. Πιστεύω μὴτε ἀνενέργητον εἶναι τὴν θεϊαν φύσιν καὶ ἐνεργειῶν οὐσιωδῶν ἔρημον, μὴτε αὐτὸν εἶναι οὐσίαν καὶ ἐνέργεια ἐπ' ἐκείνης, μὴ τε κτιστὰς εἶναι ταύτας κατὰ τοὺς ἄφρονας Βαρλαάμ καὶ Ἀκίνδυνον, ἀλλὰ καὶ ἐνεργείας θείας οὐσιώδεις καὶ ἐτέρας εἶναι ταύτας παρ' αὐτὴν τὴν οὐσίαν καὶ ἀκτίστους εἶναι καὶ λεγομένας θεότηας. Ὁμολογῶ βεβαίως τὸ πνεῦμα ἅγιον οὐκ ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι ἅμα κατὰ τοὺς Ἱταλούς, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τῆς ὑποστάσεως τοῦ πατρὸς ἐνικῶς, ὡςπερ ἀμέλει καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς ἐξ αὐτῆς τῆς ὑποστάσεως τοῦ πατρὸς ἐνικῶς γεννᾶται, πέμπεσθαι παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα, οἷον αὐτὴ ἡ χάρις καὶ ἡ δωρεὰ αὐτοῦ δίδωσι.

XXIII. Καὶ οὕτως τῷ φθινοπώρῳ τοῦ #22 οζ-ου ἔτους ἀπῆλθεν ἡ βασίλισσα κυρὰ Ἐλένη ἡ Παλαιολογίνα, τοῦ δεσπότη τῆς Σερβίας γυνή, πρὸς τὴν αὐθεντίαν τῶν Ἑνετῶν, ἐγκαλοῦσα τοὺς κλέψαντας τὸν βίον αὐτῆς ἐν Κερκύραις. 584 2. Καὶ τῷ ἔαρι τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐγένοντο σεισμοὶ πολλοὶ καὶ με γάλιοι εἰς τε τὴν Ἀγίαν Μαύραν καὶ Κεφαληνίαν καὶ Ζάκυνθον· καὶ πολλοὶ οἰκοδομαὶ ἐχάλασαν τῶν ἐν αὐταῖς ταῖς πόλεσι κώμαις τε καὶ τό ποις οἰκούντων, ἄσπεα τε καὶ τεῖχη. Τὸ δὲ τῆς Κεφαληνίας πτολιέθρον παντελῶς ἐχάλασθη καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων τεθνήκασι. 3. Τῷ δὲ θέρει τοῦ αὐτοῦ ἔτους ὁ τῶν Ἑνετῶν ναύαρχης Νικόλαος δὲ Κανάλης μετὰ τριήρων ἦλθε κατὰ τῆς Αἴνου καὶ ἠχμαλώτευσεν αὐτὴν 20ἐν ἡμέρᾳ ἐβδόμη 20· καὶ ἐπιστρέψας παρεγένετο εἰς τὴν Πελοπόν νησον καὶ ὠκοδόμησε τὴν Βοστίτζαν αὐθις τῷ τοῦ θέρους καιρῷ τοῦ αὐτοῦ ἔτους. 4. Τῷ δὲ χειμῶνι τοῦ αὐτοῦ ἔτους #22 οη-ου, Ἰαννουαρίου κέ, ἔπε σε καθ' ὄλην τὴν νῆσον τοσαύτη χιών, οἷαν οἱ τῶν Κερκύρων ἀνθρωποὶ οὐκ εἶδον πώποτε, ὥστε καὶ ἀλώπεκας καὶ λαγωὺς οἰκιοχειρῶς ἐθήρευον· ὁμοίως καὶ εἰς τὰ τῆς δύσεως μέρη, πολλῶ δὲ μᾶλλον εἰς τὴν Ἀσίαν, ἥτοι Ἀνατολήν. 5. Περὶ δὲ τὸ τέλος τοῦ ἔαρος τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐστράτευσε κατὰ τῆς Εὐβοίας ὁ τῶν ἀσεβῶν ἄρχων, ἐπὶ τέλος τοῦ Ἰουνίου μηνός. Ὁ δὲ στόλος αὐτοῦ, 20πρὸ τοῦ ἐξελεθῆναι τὸ στρατόπεδον διὰ ξη ρᾶς, ἐκ Καλλιουπόλεως ἀπῆλθεν εἰς τὴν Λῆμνον καὶ παρέλαβε τὸν Κό τζινον καὶ τὰ περὶ πᾶσαν τὴν νῆσον χωρία πλὴν τοῦ Παλαιοῦ Κάστρου, 20ῆγουν παλαιοῦ πτολιέθρου 20 καὶ τῆς σκάλας καὶ ὑπέστρεψεν. Ἐπελθὼν δὲ τὸ τῆς Πόλεως στρατεύμα 20ἐκ Νικομηδείας, καὶ πόθεν ἂν ἦν, ὁμοῦ ἐξῆλθον καὶ παρεγένοντο εἰς εὐβοίαν· οὓς ἰδὼν ὁ ἔξαρχος ὁ καὶ ναύαρχης τῶν Ἑνετῶν, ἀνεχώρησεν, ἴσως καλῶς ποιήσας, κακῶς δέ, ὅτι οὐκ ἠθέλησε δυναμῶσαι τὴν εὐβοίαν πόλιν, ἥτοι ἄστν. Διερχόμενον δὲ τὸ τοῦ ἀμηρᾶ στρατόπεδον ἀπῆρε τὸν Ἴμβρον καθ' ὁδόν, εἶτα ἦλθεν εἰς εὐβοίαν, καθ' ὃν δὴ μῆνα ἔφθασε καὶ ὁ ἀμηρᾶς· καὶ σφοδρῶς πολεμήσαντος διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης, τῇ ιβ-ῆ τοῦ Ἰουλίου μηνὸς παρέλαβε τὸ πτολιέθρον πολέμῳ. Καὶ τούτου γενομένου πάντα τὰ περὶ τὴν νῆσον νησὺδρια καὶ ἄσπεα ἐδουλώθησαν ἐκουσίως. Ὁ δὲ ἀμηρᾶς προσκαρτερήσας μικρόν τι, περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ Αὐγούστου ἐξελθὼν ἀπῆλθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. 6. Τὸν δὲ μπεηλάρμπεϊν αὐτοῦ ἐπαφῆκε καὶ ἦλθεν εἰς τὴν 20Πελοπόννησον. Καὶ οἱ μὲν περὶ τὴν Βοστίτζαν ἀφέντες αὐτὴν ἔφυγον, οἱ δὲ προσεκύνησαν καὶ παρέδωκαν αὐτῷ ταύτην. Διερχόμενος δὲ παρέμπροσθεν, ὁμοίως ἐποίησαν καὶ οἱ ἐν τῷ Βουμερῳ καὶ τῇ Ὠλαίνα καὶ τῷ Χελιδόνι καὶ οἱ ἐν τῷ Ποντικῷ. Καὶ πάντα ὅσα ἦσαν

παρὰ τὸν αἰγιαλὸν ἐκατέλυσαν μέχρι καὶ θεμελίων, τὰ δὲ ἄλλα ἔχουσι. Διελθόντος δὲ αὐτοῦ μέχρι καὶ τοῦ Πριγκιπάτου καὶ ἐπιστρέψας ἐξῆλθε τῆς Πελοπον νήσου 20. 586 7. Τὸν δὲ ῥηθέντα ναύαρχην Νικόλαον δὰ Κανάλην πιάσας, στεί λαντες ἕτερον ναύαρχην τοῦνομα Μοκενίκον, τὸν δὲ ποτε ναύαρχην Νι κόλαον καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ καὶ γραμματικόν, ἐπεὶ ἐπίασεν ὁ εἰρημένος Μοκενίκος τὸ γένος, τοῦνομα δὲ Θωμᾶς, ἔθηκεν αὐτοὺς χειροπέδαις σιδηραῖς καὶ δεσμεύσας ἀπέστειλεν εἰς Ἐνετίαν πρὸς τὴν αὐθεντίαν, ἣτοι ἀριστοκρατείαν αὐτῶν ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ φθινοπώρου τοῦ #22 οθ-ου ἔτους. 8. Ἐν ᾧ δὴ χρόνῳ καὶ ὁ δεσπότης κύρ Δημήτριος τέθηκεν ἐν Ἀνδριανουπόλει μοναχὸς γεγονώς, ὃς ἐπωνομάσθη Δαβίδ. Καὶ πρὸ τῆς θανάσης αὐτοῦ ὀλίγῳ χρόνῳ ἀπέθανεν ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ ἡ 20αμήρισα· ἡ δὲ γυνὴ αὐτοῦ ἡ βασίλισσα τέθηκε μετὰ τινα ὀλίγον καιρὸν τῆς θα νῆς αὐτοῦ. 9. Τῇ δὲ κ-ῃ τοῦ Ἰουλίου μηνὸς τοῦ #22 π-ου ἔτους περιέπεσα ἐν ἀσθενείᾳ τοσαύτῃ, ὥστε καὶ ἐγεγόνειν τέλειος μοναχὸς τοῦ μεγάλου σχήματος μὴ ἐννοήσας τὸ τυχόν. 10. Περὶ δὲ τὸ φθινόπωρον τοῦ #22 πα-ου ἔτους ἐπαναστρέφων ἐκ τοῦ τῆς Φραγκίας ῥηγὸς καὶ τοῦ δουκὸς τῆς Βυργυντίας ὁ καρδινάλις κύρ Βησσαρίων, ἀπεσταλμένος ὢν παρὰ τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸ εἰρηνεῦσαι αὐτούς, καὶ καθ' ὁδὸν τῇ ιε-ῃ τοῦ Νοεμβρίου τέθηκε· τὸ δὲ σῶμα, 20ῆτοι λείψανον αὐτοῦ 20, ἐκόμισαν εἰς τὴν Ῥώμην μετὰ πλείστης τιμῆς καὶ ἔθαψαν αὐτὸν ἐν τῷ ναῶ τῶν ἀγίων ἀποστόλων, ὅπου δὴ καὶ προκατέμενε καὶ τὸν τάφον αὐτοῦ προητοίμασαν πλησίον τοῦ τάφου τῆς ἀγίας Εὐγε νείας τῆς ὀσιομάρτυρος. 11. Περὶ δὲ τὸ ἔαρ τοῦ αὐτοῦ ἔτους ἐξῆλθε καὶ ὁ Ζουχασάνης κατὰ τοῦ τόπου τοῦ ἀμηρᾶ. Μεεμέτη καὶ διέδραμε τόπους τινὰς αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀνατολήν, 20ῆτοι τὴν Ἀσίαν. Ἐξεληθὼν δὲ καὶ ὁ ἀμηρᾶς ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπῆλθε κατ' ἐκείνου μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως αὐτοῦ· καὶ ἐν τῇ ἀρχῇ πλησιάσαντες ἡττήθη τὸ τοῦ ἀμηρᾶ στρατόπεδον παρὰ τοῦ Ζουχασάνη, ὅπερ κατ' ἐκείνου ἐξῆλθεν. Ἐκεῖ δὲ ἀπεκτάνθη ὁ μπεηλάρμπεῖς ὁ Παλαιολόγος ὃ ποτε υἱὸς Παλαιολόγου Θωμᾶ τοῦ Γίδου ἐκείνου, μπεηλάρμπεῖς ὢν τῆς Δύσεως καὶ πολλοὶ ἄλλοι τῶν ἐν τῇ Δύσει ἀρχόντων καὶ ἡγεμόνων. Εἶτα ἐξεληθόντος κατὰ πρόσωπον τοῦ ἀμηρᾶ, ἐνικήθη καὶ ἐπιστρέψας ἀπῆλθεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ πόλιν, ὁμοίως καὶ ὁ ἀμηρᾶς εἰς κωνσταντινούπολιν. 12. Περὶ δὲ τὸ τέλος τοῦ Ἰουλίου μηνὸς τοῦ αὐτοῦ ἔτους παρέλαβεν ἡ γερουσία τῶν Ἐνετῶν, ἣτοι ἡ αὐθεντία, κάστρον τι τὸ λεγόμενον στροβόλιν τὸ πλησίον Κερκύρας. 588 13. Τῇ δὲ ζ-ῃ τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς τοῦ #22 πβ-ου ἔτους τέθηκεν ἐν τῇ Ἀγίᾳ Μαύρᾳ ἡ βασίλισσα κυρὰ Ἐλένη ἡ Παλαιολογίνα, μοναχὴ γενομένη καὶ Ὑπομονὴ μετονομασθεῖσα διὰ τοῦ μεγάλου σχήματος, καὶ ὁ σὺν ἡμῖν ἱερομόναχος καὶ πνευματικὸς πατήρ κύρ Ἱερό-θεος, ὁ διὰ τοῦ μεγάλου σχήματος μετονομασθεὶς Ἰωσήφ, ὃς ἦν ἐκ νεό-τητος μεθ' ἡμῶν καὶ σχολίτης καὶ φίλος μέχρι καὶ τοῦ τέλους αὐτοῦ. 14. Τῷ δὲ θέρει τοῦ #22 πγ-ου ἔτους ὁ τῶν ἀσεβῶν ἄρχων στόλον ἀποστείλας κατὰ τὰ ἀνωτερικὰ μέρη τοῦ Εὐξείνου Πόντου 20, πα-ρέλαβε τὸ μέγα πτολίεθρον τὸν Καφᾶν λεγόμενον τῆς Χερρόνησου τῆς ἐν τῷ Ταυρικῷ 20. 15. Τῷ δὲ θέρει τοῦ #22 πδ-ου ἔτους ἀπῆλθε κατὰ τῆς Βλαχίας μετὰ πάσης τῆς δυνάμεως αὐτοῦ· τῷ δὲ Σεπτεμβρίῳ τοῦ #22 πε-ου ἔτους ἐπέστρεψεν ἐκ τῆς Βλαχίας μᾶλλον ἡττηθεὶς ἢ ἡττήσας καὶ τὸν μὲν μπεηλέρμπεῖν ἀφῆκεν ἐν τῇ Σοφίᾳ πόλει, αὐτὸς δὲ ἦλθεν εἰς Ἀνδρια-νούπολιν. 16. Τοῦ δ' αὐτοῦ ἔτους τῇ πρώτῃ τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς ἐπῆλθέ μοι ῥευματισμὸς εἰς τε τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ γόνατα· καὶ ἐξῆλθέ μοι τοῦ στόματος καὶ ῥινὸς καὶ ὠτίων τοσοῦτος χυμὸς, ὥστε ἀπελπίσθην παρὰ πάντων· καὶ τρεῖς τῶν ἀχράντων μυστηρίων μετέλαβον, ὅπερ καὶ εἶθε μοι ἐπῆλθεν ὁ θάνατος, ἡ θεραπεία πάντων τῶν ἐν ἐμοὶ δυσχερῶν, γέρους τε καὶ ἀσθενείας καὶ τῆς ἐνδείας· οὐ μόνον γὰρ τῶν πολλῶν καλῶν καὶ συνήθων τῶν ἐκ νεότητος ὑστερημένος ἤμην, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν ἀναγ-καίων τῆς καθημερινῆς τροφῆς. 17. Οἶμαι, ὅτι ἡ ὑπομονὴ τῶν τοιούτων καὶ εὐχαριστία εἰς θεόν, θεοῦ χάριτι,

αἰτία μέλλει εἶναι εἰς τὸ συγχωρῆσαί μοι πολλὰ τῶν ὡς πρὸς αὐτὸν ἔπταισα· οὐδὲ γὰρ γέγονεν ἐν τῷ βίῳ ἀμάρτημα, οὐδὲ πρᾶ-ξις, οὔτε ἄλλη πᾶσα κακία, ἦν ἐγὼ οὐκ ἐπλημμέλησα ὁ ἀνάξιος καὶ ἄθλιος, κατὰ νοῦν καὶ λόγον καὶ προαίρεσιν, θέσει τε καὶ γνώμῃ καὶ πράξει ἐξαμαρτήσας ὡς οὐδεὶς ἄλλος πώποτε. Ὅμως λυτρωθεὶς τοῦ θα-νάτου κωφὸς ἐναπέμεινα ἐκ τῆς τοιαύτης ἀσθενείας μέχρι πολλοῦ, ὡς οὐδὲ τὰ πλησίον μου σημαντήρια ἤκουον. 18. Καὶ ἴνα εἰς τὴν ἄνω πρόνοιαν ἀπαλλαγῶ μετὰ παρελθεῖν τὰς ἐναπολειφθείσας μοι τοιαύτας ἡμέρας τῆς ζωῆς ἐπελθόντος μου τοῦ θα-νάτου, τῆς ἀναπαύσεως τῶν ἀνδρῶν, ὡς ὁ θεῖος Ἰὼβ προσηγόρευσεν, ἐδείχθη οὕτως τοῦ θεοῦ. Ἄλλ' εἴ με, σῶτερ, ἀνάγκη παθεῖν, τίς γὰρ οἶδε τὸ βάθος τῶν σῶν κριμάτων, τῆς μὲν σῆς φιλανθρωπίας οἶονεῖ μοι τὰ πάθη βδελυττομένης, τῆς δὲ δικαιοσύνης δρώσης τὸ ἑαυτῆς· εἰς γοῦν τὸν ἐκδεχόμενον λῆξιν τόνδε χρόνον δοῦναι δίκην ἐμοὶ παράσχου, ἀλλὰ μὴ εἰς τὸν μέλλοντα τὸν ἀπέραντον, ἔνθα οὐκ ἔστι πραγμάτων ἀπο 590 κατάστασις. Ἐνταῦθα τοίνυν ἀνακαθάρας, ἅπασι χρησάμενος τοῖς εἰς τοῦτο φέρουσιν, οὕτω τῶν τῆδε μεταστήσας ἀξίωσόν με τοῦ μὴ τῶν σῶν ἐκπεσεῖν με οἰκτιρμῶν ἐν τῇ δευτέρᾳ τε καὶ φρικτῇ παρουσίᾳ σου. 19. Τῷ δὲ θέρει τοῦ αὐτοῦ ἔτους #22 πε-ου ὁ ἀμηρᾶς ἀποστείλας πλεῖστον στρατόπεδον κατὰ τοῦ Ναυπάκτου, ἵνα παραλάβῃ αὐτόν, εἶτα εἰς τὴν Ἁγίαν Μαύραν ἐπέλθῃ, ὅθεν βοηθεία θεοῦ, οὔτε τὸν Ναύπακτον παρέλαβε τῷ αὐτῷ ἔτει, οὔτε κατὰ τῆς Ἁγίας Μαύρας ἦλθεν, ἀλλ' ὑπέστρεψεν ἄπρακτος. 20 Τέλος τοῦ παρόντος ἱστορικοῦ, ἦτοι χρονικοῦ βιβλίου παρ' ἐμοῦ τοῦ συγ-γραφέως πονηθὲν αἰτήσῃ τινῶν εὐγενῶν Κερκυραίων, παρακαλούντων με, ἵνα μὴ σιωπῇ παραλείψω, ἃ οἶδα ὀφθαλμοφανῶς καὶ ἤκουσα καὶ ἀνέγνωκα. Καὶ οὕτως ἔγραψα ἰδιοχείρως καὶ ἀπέδωκα ἀνὰ χεῖρας τοῦ εὐλαβεστάτου ἱερέως κῦρ Ἀντωνίου. Καὶ οἱ ἀναγινώσκοντες εὐχεσθέ μοι διὰ τὸν Κύριον, εἰ ἔλαθα τι· τὸ γῆρας γὰρ τὸ ἐμὸν καὶ ἡ δεινὴ ἀσθένεια οὐκ εἶσέ με καλῶς διορθῶσαι καὶ τὸ παρὸν πρωτότυπον μεταγρά-ψαι καί, εἰ ἀντίστοιχα ἔλειπον ἢ συλλαβαὶ ἢ λέξεις ἢ λόγοι, ἢ καὶ καλλιγραφία ἀκρῶ-ρίβῶς διορθῶσαι. Ἐγράφη οὖν ἐν ἔτει τῷ ἀπὸ τῆς κτίσεως, #22 π-ω Μαρτίῳ μηνὸς κθ-η, ἰνδικτιῶνος ἐνδεκάτης. Τέλος καὶ τῷ θεῷ δόξα.